ئاگادارییەک لە (کاروان عومەر کاکەسوور)ەوە بۆ سەرجەم خوێنەران

من (کاروان عومەر کاکەسوور)م… تاکوو ئەمڕۆ کۆمەڵێک کتێبم چاپ کردوون، بڕیارم دا واز لە نووسین بهێنم، یان دروستتر بڵێم یەک وشەی دیکە بڵاو نەکەمەوە.
دیارە بیرۆکەی وازهێنانم نوێ نییە، بەڵکوو لانی کەم بۆ سەرەتای ئەم سەدەیە دەگەڕێتەوە. لە گوتارێکیشمدا، کە پێوەندیی بە نووسەرێکی لاوەوە هەیە و لە (08.07.2011)، لە ماڵپەڕێکدا بڵاو کراوەتەوە؛ گوتوومە: (من هیچ کاتێک ترسم لە وازهێنان نەبووە و زۆر جار ویستوومە ئاگادارییەک بۆ مێدیاکان بنووسم و بڵێم ئیتر واز لە نووسین دەهێنم).
بەوەدا ئەزموونێکی دوور و درێژم لەگەڵ نائومێدیدا هەیە، پێم وایە دوو جۆری هەن: یەکەمیان، بۆ ناو بیرکردنەوە ئاڕاستە دەبێت، خەیاڵت دەجووڵێنێت و دەتخاتە بەردەمی شتی نوێوە، ئەنجام بەرھەمی جیاوازی لێ دەکەوێتەوە، بەڵام دووەمیان، بۆ ناو ژیانی ڕۆژانەت دەخزێت، بۆیە کاتت بە فیڕۆ دەدات و خەیاڵت تەسک دەکاتەوە. ئەو نائومێدییەی لە دنیای کوردیدا بەری دەکەویت، لە جۆری دووەمیانە.
هەمیشە وا هەست دەک□ی□ت ماڵەکەت پڕە لە نووسەر و تەنیاییت لێ داگیر کراوە، لە کاتێکدا من بە زگماک شێتی تەنیاییم و بەرگەی قەرەباڵغی ناگرم.
((بەوەدا لەو کەسانە نیم، کە هەموو گوناهێک دەخەنە ئەستۆی ئەوانەی ترەوە، ئەوە دەمەوێت بڵێم دەشێ منیش بۆ ئەوانەی تر بووبێتمە هۆکاری نائومێدی. ڕەنگە هێزی منیش هەر هێندە بووبێت، کە بتوانم بەرگەی ئەو دۆخەی پێ بگرم. کەواتە مەبەستەکەم دوورە لەوەی خۆم بە دروست دابنێم و ئەوانەی تریش بە چەوت)). ڕاستییەکەی ڕۆژبەڕۆژ زیاتر لە دنیای (نووسین و بڵاوکردنەوە)ی کوردی نائومێد دەبووم، تاکوو گەیشتم□ ئ□وەی ئەم ئاگادارییە بنووسم، کە مەبەستی سەرەکیم تێیدا ئەوەیە بزانن ئەم بڕیارەم داوە و هیچ پێوەندییەکم بەو دنیایەوە نەماوە.

بە پێویستی دەزانم ئەم سەرنجانە بخەمە ڕوو:

یەکەم: لە هەندێک نووسەرەوە بابەتم پێ گەیشتوون، بەو مەبەستەی

بەیان بخوێنمەوە و سەرنجیان بۆ بنووسم. بەوەدا بەڵێنم پێ داون، ناکرێت ئەو بەڵێنە نەبەمە سەر، بەڵام هیوادارم لەمەودوا یەک بابەتی ترم پێ نەگات. تکام وایە هەر نووسەر و ڕۆشنبیرێک ئیمەیڵ و ژمارەی تەلەفۆنمی لایە، کاتێ پەیوەندیم پێوە دەکات، لەبارەی ئەم بڕیارەوە هیچم لەگەڵدا نەڵێت. بەگشتی پێم خۆش نییە کەس لەبارەی ئەدەب، هونەر، فکر و هەر چەمکێکی تری لەم بابەتەوە بمدوێنێت، بەڵام لەبارەی ڕووەکانی دیکەی ژیانەوە، بە خۆشحاڵییەوە ئامادەی گفتوگۆم. وەک پێشتر گوترا مەبەستی سەرەکیم لەم ڕاگەیاندنە ئەوەیە بزانن ئەم بڕیارەم داوە و ئیدی نامەوێت لەبارەی ئەو شتانەوە قسە بکەم.

دووەم: لەگەڵ هەر دەستگەیەکی چاپ و بڵاوکردنەوە، یان لەگەڵ هەر کەسێک ڕێک کەوتووم کتێبم بۆ چاپ بکات، لە ڕێککەوتنەکەم پاشگەز نابمەوە، مەگەر ئەوان خۆیان هەڵیانوەشێننەوە. هەر ئێستایش کتێبی (ڕاگەردان) و (ڕێگەکانی ژەهەر)م چاپ کراون و لەم نزیکانەیش (منارەی ئاوەدانی)م چاپ دەکرێتەوە. بە چاپکردنەوەی (کەناڵی مەیموونە چەکدارەکان) و ئەوانەی تریشم پار گفتم بە کەسێک داوە، کە تاکوو ئێستا دوو ئەزموونم لەگەڵی هەن. ئەگەر ویستی پەشیوان بێتەوە، گرفت نییە. ئەوە سەرجەم گفتوگۆ و گوتارەکانیشم دەگرێتەوە، کە بۆ چاپکردنیان بەڵێنم لێ وەرگیراوە.

سێیەم: هەر نووسەرێک گفتوگۆی لەگەڵدا کردووم و هێشتا بڵاوی نەکردووەتەوە، مافی خۆیەتی بڵاوی بکاتەوە، بەڵام خۆزگە لە پەراوێزدا دەنووسێت پێش بڕیاری وازهێنانەکە بووە!
چوارەم: نووسەر و وەرگێڕێک لە ڕۆژهەڵات خەریکی وەرگێڕانی سەرجەم کتێبەکانمە بۆ زمانی فارسی، کە تاکوو ئێستا (کازینەی منداڵان)، (منارەی ئاوەدانی) و (ڕیبەنێکی سوور و ملپێچێکی ڕەش)ی وەرگێڕاوە. بەوەدا بەڵێنم پێی داوە لەم ڕووەوە هەر پرسیارێکی هەبێت، وەڵامی دەدەمەوە، ئەوا ئەو بەڵێنەیشم دەبەمە سەر.

پێنجەم: داوای لێبوردن لە هەر نووسەر و خوێنەرێک دەکەم، ئەگەر بە هۆی وشەیەکی منەوە دڵی بریندار بووبێت. هەوڵم داوە کاتێ لەبارەی بابەتی نووسەرانەوە بنووسم، چ دوور و چ نزیک بە لای ژیانی تایبەتیاندا نەچم، بەڵام بەوەدا زمان ئاڵۆزترین شتە، ئەوا ڕەنگە جارێک لە جاران شتەکە بە شێوەیەک کەوتبێتەوە، کە لە مەبەستی من دوور بووبێت. هیچ بابەتێکم بڵاو نەکردووەتەوە، ئەگەر پێشتر بە هاوڕێ نزیکەکانم نەناردبێت، بەو مەبەستەی بیخوێننەوە و لە هەر شوێنێکدا هەستیان کرد وشەیەک بە نووسەرێک گوتراوە، زبرە، لای ببەم

و ب یککی تری بگم.

شم: وا اهاتووم بر ل باوکردنو برهمم ب چند نووسر و شنبیرک دنرم، بو مبستی گو ل سرنجیان بگرم و تا دکرت ب چاکی بکونو برچاوی خونر، بام لمیاندا وام نکردوو، ب ئوی لو باریو هیچ شتک نم. هند هی جارکیان وا پویستی کرد ڤرژن سرتاییک ب هاویکی ئازیزم بنرم، ک ل ماوی ئو چند سای ابوردوودا ئزموونی هاوبشمان پکو هبوو. دبت ئویش بگوترت س چوار مانگ پش باوکردنوی ئم اگیاندن، بیرکم ب هندک هاوی نزیکم گوتوو. وات گوتووم زر نائومدم و ئو نائومدیم ل گیکو دردبم، ک نگ نزانن چیی، بام لم مانگی ابوردوودا پم گوتن ئم اگیاندنم نووسیو، ب ئوی بیان بنرم.

حوتم: هوم داو ئم ئاگادارییی ب سادیی بنووسم. ویستووم لو سنووردا بمنتو، ک ئاگادارییک و هیچی تر. ب مانایکی دیک ب پویستم نزانیو بچوونی خم لو ووو بگینم، مگر لر و لو ب ناچاری یک دوو وشم گوتبن. چاکتر بگوترت ئوی ئم ئاگادارییی نووسیو، مرڤکی ئاساییی، نوک نووسر. هر هسنگاندنکی ب دکرت، با بی بکرت! وامی من، وامی منی درو بواری نووسین و باوکردنو ل ئستاو ئوی: نووسر و شنبیر بووم، نوک جنگاور. بنم ب هیچ کسک نداو زگاری بکم، بکوو بپچوانو ویستووم ئو تیریان ب در بخمو، ک مژدی زگاری ددن. ئوی ئستا پنام بی بردوو، ئازادیی، ک وک هر کسکی تر هم. بپی ئو ئازادیی دمنووسی و ئم هر بپی ئو ئازادییش واز دهنم. لم دلاقیشو هند دم دنیای کوردی ئدب و هونرکی دوت و دنپارزت، هاوشانی سیاستکی بن. ب مانایکی تر، چاری ئو نووسر و هونرمندانی ناوت، ب شویک ل شوکان ل سیاستمدارکانی جیاوازن. مرق ل دنیای (نووسین و باوکردنو)دا بر همان ئو ما دکوت، ک ل دنیای سیاستدا بری کوتوو. بشکی زری ئو نووسر و شنبیران چند گلییان ل سیاستمداران هی وا خیان پشان ددن جیاوازن، بام ل دنیای خیاندا، وات ل دنیای (نووسین و باوکردنو)دا شونپی ئوانیان هگرتوو و خاونی همان خست کانی ئوانن.

دەیڵێمەوە دنیای ئەمڕۆی کەلتووریی کوردی بە دەگمەن ئەو نووسەر و ڕۆشنبیرانە دەهێڵێتەوە، کە تێگەیشتنی جیاوازیان بە ئێستێتیک هەیە، بەڵکوو ئەوانە دەپارێزێت، وا بە هەمان چاوی خەڵک لە چەمکەکانی ئەدەب و هونەر دەڕوانن و بە زمانی میللییش دەنووسن. ((دیسان نامەوێت خۆم بەگوناهـ بزانم و ئەوانەی تر وەک گوناهبار سەیر بکەم. دەشێ خۆیشم بووبێتمە بەشێک لەو دۆخە)). لام ڕوونە هەر من نیم لەم ڕووەوە ئەزموونی تاڵم هەیە، بەڵام خۆم بەم شێوەیە ڕووبەڕووی ئەو دۆخە دەبمەوە و دەشێ ئەوانەی تریـــش هەر یەکەی شێوازێک بە گونجاو بزانێت.

ئێستا کاتێک وەک نووسەر نا، بەڵکوو وەک مرۆڤێکی ئاسایی ئاوڕ لە ڕابوردووم دەدەمەوە، بەوە خۆشحاڵم، کە بە ساتێک سەرم بۆ هیچ حزب و سەرکردەیەک شۆڕ نەکردووە و لەمەودوایش هەر نایکەم، بە مەرجێ لەناو سیاسەتدا چاوم کردووەتەوە و تاکوو هاوینی (1992)یش ئامادە بووم خوێنم لە پێناوی ئایدیۆلۆگیدا بڕێژم. لە گوتارێکیشدا ئەوەم گوتووە: (کورتترین دێڕی نووسینەکانی خۆمم پێ لە هەموو حزب، گروپ، حوکوومەت، کۆمپانیای بازرگانی و سەرکردەی دنیا گەورەترە).

هەرگیز چاوم لە یەک دیناری دەستەڵاتی کوردی نەبوو، وەک چۆن پێشتریش چاوم لە هیی بەعس نەبوو. قەرزاری یەک بەرپرسی کورد نیم، تەنانەت چایەکی یەکێکیانم نەخواردووەتەوە. ناوم لە هیچ یەکێ لەو لیستانەدا نییە، کە بە وەرگرتنی پارە، زەوی، خانوو و شتی تر کراون. هەر کەسێکیش پێی وایە ڕاست ناکەم، با بێت ڕووبەڕووم ببێتەوە! ((ئەمانە تەنیا پێوەندییان بە خۆمەوە هەیە و ئارەزووی خۆمن، دەنا مەرج نییە ئەو خەسڵەتانە مرۆڤ بکەنە ڕۆشنبیری قووڵ و گەورە.
دەشێ هەڵبەت هەر لەم ڕووەوە بە شێوەی جیاواز لەمانە بڕوانێت)).
جارێکیان ڕۆژنامەنووسێکی بوێر لێی پرسیم: (ئەگەر لیستێک بە ئەو نووسەر و ڕۆشنبیرانە بکەم، کە سەریان بۆ دەستەڵات شۆڕ نەکردووە، دەوێریت ناوی خۆت بنووسیت؟)… وەڵامی من ئەوە بوو: (تاکوو ئێستا هەرگیز بە خەیاڵمدا نەهاتووە ناوم لە لیستەکاندا چەندەمە، بەڵام هیوادارم بە ئەم لیستەی تۆ یەکەمم بەر بکەوێت!).

ناوی ڕۆژنامەنووسەکە ناهێنم، چونکە نامەوێت هیچ ناوێک لەم ڕاگەیاندنەدا هەڵبێت، نەبادا وا بکەوێتەوە لەبەر کەسێکی دیاریکراو بڕیاری وازهێنانم داوە. ڕاستە دیاردەکان ئەنجامی هەڵسوکەوت و تێڕوانینی تاکەکانن، بەڵام لەم کاتەدا کەسێکی دیاریکراوم لە خەیاڵدا نییە. پێی لەسەر دادەگرمەوە چ لە بواری نووسین و چ لە

دەرەوەی بواری نووسیندا کەسێک نادۆزمەوە، ناخۆشیم لەگەڵیدا هەبێت.
ڕێگەم بە خۆم نەداوە لەبارەی یەکێکیانەوە وشەیەکی نەگەتیڤ لای یەکێکی تریانەوە بڵێم. ئەمانە بۆیە ئاوا بە ئاشکرا و بە دەنگی بەرز دەردەبڕم، چونکە لام ڕوونە یەک کەس نییە بە درۆم بخاتەوە.
دیارە ئەگەر ویستبێتم لەبارەی بەرهەمی هەر نووسەرێکەوە بدوێم، بۆچوونی خۆم ڕاشکاوانە دەربڕیوە، کە هەرگیز تێکەڵی کەسایەتییەکەیم نەکردووە. ئەوەی بە گرنگم زانیوە، تەنیا ئەو بابەتە بووە، کە ویستوومە لێی قووڵ ببمەوە، بۆیە هەمیشە گوتوومە لە هەر وشە، ڕستە و پەرەگرافێکم بەرپرسیارم و ئاماژەم بە سەرچاوە و کۆنتێکستەکانیشیان داوە، بگرە ئامادە بوومە لەبارەی هەر یەکێکیانەوە زیاتر بنووسم، ئەگەر پێویستی کردبێت… ڕەنگە هاوڕێ نزیکەکانم بزانن لە هەشتاکانەوە تاکوو ئەمڕۆ گوتوومە لە دنیایەکی گەرم و خنکێنەردا دەژیم، بۆیە هەموو ڕابوردووم دەکەمە باخچە! بەڵێ، باخچە، شتێکی تر نا. واتە لەگەڵ هیچ کەسێکی دیاریکراودا ناخۆشی دروست ناکەم، بەڵکوو خۆمی لێ دەپارێزم، نەبادا ڕۆژێک بێت نەتوانم هەناسە بدەم. ئەمڕۆ بە دڵنیاییەوە باخچەیەکم هەیە و بۆی دەگەڕێمەوە، تاکوو بە ئارامی ژیانمی تێدا ببەمە سەر، کە ئەمە ئەوە ناگەیەنێت لەگەڵ دنیادا ململانێ ناکەم. ئەوەی خۆمم لێی دوور گرتووە و خۆمی لێ دوور دەگرم، تەنیا ململانێیە لە ئاستی کەسێتیدا، دەنا هەمیشە لە ململانێدام.
لەمەودوایش هاوڕێکانم هەمان ئەوان، پێشتر هەمبوون و شانازیم پێوە کردوون، یەک دانەیشیان کەمی نەکردووە، بەڵام لە ئاستێکی تردا، بەوەی پێوەندییەکە گۆڕانی بەسەردا دێت، مادام لە بواری نووسین و بڵاوکردنەوەدا نەماوم. بەگشتی هاوڕێ و ناسیاوەکانم دەستکەوتی ئەو ڕابوردووەمن.

بەوەیش خۆشحاڵم، کە لە کاتێکدا بە هەموو شێوەیەک هەوڵم دا دیناری حزبێکی کوردی لە شێوەی مووچەیشدا نەچێتە گیرفانمەوە، بەڵام هەرگیز بۆچوونی خۆمم بەسەر نووسەر و ڕۆشنبیرانی تردا زاڵ نەکرد. جارێ وشەیەکی ناشیرینم نەخستە پاڵ یەکێکیانەوە، کاتێ لە دەستگەی ئەو حزبانەدا کاری کردبێت. باوەڕم وا بووە ئازادی سنووری بۆ دانانرێت و جیاوازییش شتێکە، دەکرێت لە هەموو کات و شوێنێکدا خۆی دەربخات. ئەوەیش دەڵێم جیاوازیم کەم هەست پێ کردووە. ((دەشێ ئەوانەی تریش هیچ جیاوازییەکیان لە مندا نەدیبێت. مەبەستمە بڵێم نامەوێت لە ڕێگەی ئەم وشانەوە خۆم پاک و بێگەرد پێشان بدەم)).

لای من دەستەڵات تەنیا لە فۆرمی سیاسەتدا نییە، بەڵکوو لە کۆمەڵێک فۆرمی دیکەیشدایە، کە ملم بە هیچ یەکێکیان کەچ نەکردووە. ((ئەمەیش تەنیا ئارەزووی خۆمە و پەیوەندیی بە کەسێکی دیکەوە نییە، کە دەشێ ئەوانەی تر لەو بارەیەوە ڕوانینی جیاوازیان هەبێت)).
بەکورتی لە یەک وشەی خۆم پەشیوان نیم.

من بۆیە پەنام بە نووسین برد، تاکوو لەوەی هەم، ئازادتر بم، بەڵام بەداخەوە بۆم دەرکەوت نووسین، دروستتر بڵاوکردنەوە ئازادیم لە دەستێنێتەوە، بۆیە هەر شتێک ئازادیم لە داگیر بکات، تێکی دەشکێنم، بەو هیوایەی لەودیو زۆر لەوە پتر بە دەست بهێنمەوە. ((کەواتە ژیانم ئەوەی لە داوا کردووم، بۆیە مەرج نییە ئەم بڕیارەم بۆ ئەوانەی تر نرخێکی هەبێت)). گوتوومە بۆ ئەوە نووسیم، تاکوو بە ژەهری ناوەوەم بگەم، بەڵام بۆ ئەوە دەستم دایە بڵاوکردنەوە، بەو مەبەستەی ژەهرەکە بگەیەنمە دەرەوە. ئێستا دەزانم ژەهرەکە لە دەرەوە دەگۆڕێت و هەمان ئەو پێکهاتەیەی نامێنێت، کە لە ناوەوە هەیەتی. لەمەودوا، لە باخچەکەمدا تەنیا لەگەڵ ژەهری ناوەوەی خۆمدا دەژیم.
لەم ساتەوە هەست بە سەربەستییەکی بێسنوور دەکەم و لە ڕێگەی ئەو پەیوەندییەوە ئازادیم لە داگیر ناکرێت. ((ڕەنگە منیش ئازادیم لەوانەی تر داگیر کردبێت)).
ئازیزان، من خۆمم ڕزگار کرد! دەمێکیشە ئەوەی دەمکاتە کۆیلە، هەر خۆمم و ئەوەی ڕزگارم دەکات، هەر خۆمم. مادام هەموو بڕیارەکان لە دەست خۆمدان، چاو بە هیچ هێزێکی دەرەوەم ناگەڕێم.
سەرنج: بڕیار بوو نزیکەی دوو مانگ لەمەوبەر ئەم ڕاگەیاندنە بڵاو بکەمەوە، بەڵام لەبەر یەک دوو هۆکار گەیشتە ئەمڕۆ، کە بەوە دڵخۆشم، چونکە هەمیشە هەوڵم داوە چاکتری بکەم.

شەڕی حاجی ئەمەران سەرەتایەک بۆ جینۆسایدی کورد ... عەلی

مەحموود محەمەد

کاتێك بارزانییەكان لە هەمبەر بەشداری پارتی لە شەڕی حاجی ئۆمەران بە كۆمەڵ جینۆسايد كران, كورد نەك ئەزموونی وەرنەگرت, بەڵكو دوای 3 ساڵ , هەمان هەڵەی كوشندانەتر لە لێدانی چاڵە نەوتییەكانی كەركوك دووبارە كردەوە , ئیتر بە هێزەكانی ینك , پدك , حسك , بزوتنەوەی ئیسلامی لە سێ ساڵی داهاتوو بووە نەریتی باو , تەنانەت كەوتنە پێشبڕكێی یەكتر لە كەوتنە پێش سوپای پاسداران, ئەم پێشبڕكێیە گەیشتە ئەو ئەنجامەی ببینە خاوەند زۆرترین كەیسی جینۆساید لە جیهانداو قوربانی نمرە یەك لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە.
ئەو حیزب و كەسایەتیانەش كە بڕیار بەدەستی ئەو تاكتیكە كوشندەیە بوون, نەك بە جارێكیش وەك ئەركێكی ئەخلاقی دانیان بە هەڵەكانی خۆیاندا نەنا, بگرە بە دەربەستانە لە نوسین و یاداشتەكانیانا یان باسیان نەكرد وەك ئەوەی هیچ رووینەدابێت, یاخود ئەباڵەكانیان خستە سەر بەرامبەرەكانیان , یاخود بە منەت لە خەڵك و قوربانیان كارەكان خۆیان بەرز نرخاند .
دەبوایا خەڵك ئەم لایەن و كەسایەتیانەی سزای سیاسی بدابایا , ئەمانە گەلیان لە كارەساتێكەوە بە خراپتر بردووە بەردەوام , ئەزمونیان لە هەڵەو پێشێلكارییەكان وەرنەگرتووە , باجی هەڵەكانیان تا ئێستا نەداوە , تەنانەت دوای راپەڕین و تا ئێستاش هەر كارەكتەری سەرەكی سیاسەتكردن بوونە لە كوردستان, بە ئەوەی دان بە راستییەكاندا بنێن , داوای لێبوردن بكەن , قەرەبوی قوربانیان بكەنەوە لە بەرامبەر هەڵەكانیان , تەنانەت لە یاداوەرییەكانیشیان بەشداری ناكەن و تاوانبارانی جینۆسایدیش لە ریزەكانی خۆیان داڵدەن.

هێرشی هاوبەشی پارتی وئێران بۆ حاجی ئۆمەران لەساڵی 1983 دا ,بە یەكەم نموونەی ئەنجامدانی شەڕی هاوبەشی پارتە كوردییەكان لە گەڵ ئێران دژ بە سوپای عێراق دێتە ژماردن ,لەڕووی ئەم تەرزو شێوە هاوكارییە سەربازی سیاسییە ,دەبێت بە تەرزو مۆدێلێكی بەشێك لە لایەنە كوردییەكانی دیكەی باشوور ئیلهامی لە وەردەگرن , لە پشت پەرتووكە سورەكان و ئاڵاكانی كوردستانەوە دەست لە گەڵ پاسدار تێكەڵ كرا پرۆژەی شەری هاوبەشیان لە گەڵ ئێران دادەڕشت . لەڕووە بوونە ویەی هەڵگای پەیوەندییەكانیان لە گەڵ ئێران , وایان دەنواند بەخت یاریان بووەو رووی بەرەو پیریانەوە چووە ,دەیان بەوە خۆش

بوو , ئێران کاری هاوبەشیان لەگەڵ دەکات . بە پشت بەستن بە ئێران دەیانەویست ببنە هێزی یەکەم و چوار مشقی لەسەر باڵا دەستی لە کوردستان دابنیشن , ینك وپدك ,خولیای بوون بە یەکەم ه□َ□ز لە کوردستان , بەردەوام ل□م□َیشکیان خولی دەخوارد , پاش ئەوەی چەکیان لە ئێران وەر گرت ئومێدیان باڵای دەکرد.
بە بێ ئەوەی بزانن مامەڵە کردن لەگەڵ دوژمندا خیانەت کارییە لە گەل و لای فاشییەکانیش گەل بەرەو چارەنووسێکی ڕەش□ ب□ات . بەم کارەشیان کەوتن□ ن□او تەڵەی ئێرانەوە ,لە گەڵ ئەودا بەرەو چارەنووسی نادیار ملیان دەنا .

پێشتریش پارتی دیموکراتی کوردستان ((عێراق)) زۆر جەنگی هاوبەشی شان بە شانی هێزەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران دژ بە پێشمەرگەی کوردستانی خۆرهه□□ات (بە تایبەت دیموکرات و کۆمەڵە) ئەنجام دابوو, لەگرتنەەی زۆر دەڤەر و شار و شارۆچکە رۆڵی گێرابوو ,نمونەیەکی سەرکەوتووی لە کاری سەربازی –سیاسی هاوبەشی خستبووە سەر سفرەی کون بووی کۆماری ئیسلامی ئێران ,ئەم پەیمانامەیە بۆیان پەیماننامەی فاوست بوو (لەو پەیماننامەیە فاوست روحی خۆی بەشەیتان فرۆشت) بەلام فاوستەکەی ئیمە دوایی بوون بەدو و سێ و چوار وپێنج نەك تەنها ڕوحی خۆیان بە لکە ڕوحی هەموو گەلیان بەشەیتانە ڕیشنە د ِرندەکەی ئەودیو سنوور فرۆشت , بەم کارەشیان بوونە دیلی پەیوەندییەکانیان لە گەڵ ئێران .تاکتیکی ماڵویرانکەر سەدان هەزار کەسی کرد□ قوربانی , بەم کارە ناشرینەشیان دۆزی کوردیان لە جەنگی کۆنە پەرستانەی عێراق ئێران خنکاندو شەڵاڵی خوێنیان کردو ڕەوایەتی گیانی بزووتنەوەی رزگاریخوازیان تیایدا کوشت و ناشرینیان کرد .

ئەم جەنگە هاوبەشانە دەستپێکی خۆکوژی بە کۆمەڵی (خێڵێك دواتر گەلێك) ی لێکەوتەوە , هەرچەندە پارتی بۆ خۆی هاشا لەوە دەکات , لەو شەڕە ((حاجی ئۆمەران)) بەشدار بوو بێت و پێش بە سوپای پاسداران کەوتبێت و چاوساغی بۆیان کردبێت (بە شەفەیی چەند جارێك لەسەر زاری بەرپرسانییەوە ئەمە ڕاگەیەنراوە), بەڵام بۆ خۆی تاوانەکە بەو بەهانەیەو بەو ناوەوە ئەنجامدرا و لەژێر ئەو کارە خۆی شاردەوە, لێ ڕەتکردنەوەکانی پارتیش بەشێوەی فەرمی نییە , لە بەرامبەردا زۆر سەرچاوە ئاماژە دەدەن بەوەی ئەو کارە سەربازییە هاوبەشە بەرفراوانە ئەنجامدراوە , تاڵی لەوەدایە هەمان پارتی سیاسی دوای 3 ساڵ لەو کارەساتەی هاشا لە ڕۆڵی خۆی دەکات تیایدا , دێت هەمان تاکتیك جارێکی تر هەڵدەبژێرێتەوە و پیادەی دەکاتەوە ,

جارێکی دیکە بە ئاشکرا بە شێوەی ر بەرفاوانتر و بەربڵاوتر و ئاشکراتر دووبارەی دەکاتەوە , ئەزموون لە دڕندانەترین پەرچەکرداری تا ئەو دەمی ڕژێم وەرناگرێت بەرامبەر بە گەلەکەی تەنانەت کەسە نزیکەکانی سەرۆکەکانی , بە جاری دووەم دەست زنجیرەیەك چالاکی سەربازی هاوبەش , لەگەڵ هێزەکانی ئێرانی دژ بە سوپای عێراق بە ئاشکرا و لە قولایی وڵاتدا لە زاخۆوە بە هەڵەبجە ئەنجام دەداتەوە . بەم کارەشیان بوونە پۆلیسی ئیران لە کوردستان ,بەناام مەخفەرەکەیان لە ئێران بوو , لەو دیوەوە نەخشەیان بە دادەڕێژرا , لەم دیو کوردیان دەکردە سوتەمەنی نەخشەکانیان . بەم شێوەیە هەموویان بەشدارن لە مێژووییەکی هاوبەش , مێژووییەکی هەتیو تا ئێستا دانی پێدا نانێن.

بۆچی حاجی ئۆمەران !!

گرتنی شارۆچکەی حاجی ئۆمەران بە پارتی دیموکراتی کوردستان و کۆماری ئیسلامی ئێران گرنگی تایبەتی خۆی هەبوو , بۆ ئێرانییەکان لە پاڵ سەرکەوتنە سەربازییەکە بەسەر عێراقدا ,هاوکات دەروازەیەکیش بوو بۆ ئەوەی کوردستان بکاتە بەشێك لە جەنگەکە و بەسەر نەیارەکانیدا سەرکەوێت لە کوردستان , ناوچەیەکی بەرزایی ستراتیژی دەیتوانی لەوێوە جوڵەی هێزەکانی دیموکرات و کۆمەڵە لە ناوچەکانی پیرنشار و شنۆو ... کۆنترۆڵ بکات و بارەگاکانی پشت جەبهەیان پێ چۆڵ بکات وسنووری چالاکییەکانیان بەرتەسك بکاتەوە ,بۆ ئێران سەرکەوتنەکە دوو بوو هەم بەسەر عێراق و هەم بەسەر کورددا بوو .

هەرچی بۆ پارتی دیموکراتی کوردستانە ,بە بەشداریکردنی لە شەڕەکە لە لایەکەوە دڵسۆزی خۆی سەلماندەوە بە کۆماری ئیسلامی ئێران ,لە ڕێگەی ئەو کارەوە شەرعییەتی مانەوەی لە ئێران و هاوکاریکردنی لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە وەرگرت , لە لایەکی دیکەوە :
— دەڤەری حاجی ئۆمەران ناوچەیەکی ستراتیژی سەربازی گرنگ بوو ,ناوچەی قەڵەمڕەوی ینك بوو, هاوسنوور بوو لەگەڵ ناوچەکانی قەڵەمڕەوی ئەو ,بەسانایی دەیتوانی پاش جەنگ کۆنترۆڵی بکات و بیخاتە سەر ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی , هیلتەرمان ئاوا باسی ئەم لایەنە دەکات ((پەیوەندی توندوتۆڵی نێوان ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستان, بە جارێ عێراقییەکانی نیگەران کردبوو, لە پاش هەرەسهێنانی شۆڕشی بارزانی لە ساڵی1975دا, سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان(کە لە مەلا مستەفاوە چووبووە لای ئیدریس و

مەسعودی کوڕی) بە ئاوارەیی لە ئێران دەژیا, دەستدرێژی عێراق, هیوای بە (پ د ك)پەیدا کردەوەو لە ساڵی1983دا پاڵپشتییەکی چالاکانەی شەڕی هێزەکانی ئێرانی دەکرد وەك ڕێنماو شارەزایی زانیاری تەواوی بارزانیەکان , بە تایبەت لەسەر ناوچەی عەشیرەتی برادۆستی کە هاوسنوور بوون لە گەڵیان, یارمەتییەکی گەورە بوو بۆ ئێرانییەکان ,کە توانیان لە کۆتایی تەمووزدا حاجی ئۆمەران و دەوروپشتی بگرن, کوردۆسمان واگنەر ڕاپۆرتی ئەوە دەدەن کەوا ئێرانییەکان لەو کاتەدا نزیکەی دە میل هاتوونەتە ناو خاکی عێراقەوەو "سەربازگەی حاجی ئۆمەرانی سەر بە فەیلەقی یەك, بەرزاییە سەرەکییەکان و بنکەکانی تۆپخانە لە ناوچەکەدا, نزیکەی 43گوندی کوردنشین ,بنکەیەکی سەرەکی حدکا و زۆربەی کەلو پەل و تفاقی جەنگیی حدکایان گرت" کارێکی ژەهراوی-یۆست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفیق-کۆمپانیای ئاوێنەل39)) ((هێرشی حاجی ئۆمەران هەلێکی بۆ پدك ڕەخساند حساباتی خۆی لەگەڵ عەشیرەتی برادۆستیدا یەکلا بکاتەوە, کە ناحەزییەکی کۆنیان لە نێواندا بوو, بەهۆی پێگەی ئەم عەشیرەتەوە لە نێوان قەڵەمڕەوی بارزانی و سنوری ئێراندا. میلشیاکانی برادۆست بە پشتگیریی بەغدا رۆڵێکی بەرچاوی بەرگریکردنیان بینی لە ناوچەی عەشیرەتەکەیان. بە پێی سروشتی سیاسەتی کوردی, ئەوە بوو کە دوژمنایەتی پدك بۆ عەشیرەتی برادۆستی و دژایەتی مێژوویی نێوان پدك و ینك ,هاوپەیمانییەکی تەکتیکی لێکەوتەوە یەکەم لە نێوان ینك و برادۆستییەکان و دواتر لە نێوان ینك و ڕژێمی بەغدا کارێکی ژەهراوی-یۆست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفیق-کۆمپانیای ئاوێنەل118.)) .((حاجی ئۆمەران ناکۆکی ینك و پدکی قولِتر کردەوە, پەیوەندی بەهێز بوو لە گەڵ قاسملوو – کارێکی ژەهراوی-یۆست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفیق-کۆمپانیای ئاوێنەل42)).

– پارتی لەوکاتەدا ململانێ و شەڕی توندی لەگەڵ حدکا هەبوو ئەوەش بە بەشێك لەو جەنگە هاتە ژماردن ,هلتەرمان ئاوا باسی ئەم لایەنە لە جەنگەکە دەکات ((یەکەمین تۆمارکردنی هێرش و پەلامارەکانی گاز بە شێوەیەکی ورد و تۆکمە, لە تەموز و ئابی ساڵی1983دا بوو, کاتێك هێزەکانی ئێران و عێراق کەوتنە شەڕێکی سەختەوە لە چیاکانی سەروی حاجی ئۆمەرانەوە, کە شارۆچکەیەکی سەر سنوورە لە کوردستانی عێراقدا, شەڕەکە , بێجگە لە هێرشی وەلفەجر دووی ئێرانی, بەشێوەیەکی سەرەکی مەبەستی دەرپەڕاندنی یاخیبووە کوردە ئێرانیەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان(حدکا)ی سەر بە

عەبدالڕەحمان قاسملوو بوو, پاشان جێگیربوون لەو شوێنەدا کە یاخیبووان چۆڵیانکردو بۆ ناو عێراق پاشەکشەیان کردبوو,لەم هێرشەدا گرووپە ئۆپۆزسیۆنەکانی عێراق دایانە پاڵ هێزەکانی ئێران و بەرچاوترینیان (پ د ک)ی مەسعود بارزانی بوو, لە گەڵ هەندێ تاقمی تازە پەیدا بووی فەیلەقی بەدر و میلیشیای چەکداری سەر بە ئەنجومەنی باڵای شۆڕشی ئیسلامی لە عێراق, کە گروپەکی ئۆپۆزسیۆنی شیعە بوون, ساڵی1982 لەسەر دەستی ئێران درووست بوون و بنکە و بارەگاکانیان لە تاران بوو, لەملاشەوە نەك تەنها (حدکا)پاڵپشتی هێزەکانی ئێراقی دەکرد, بەڵکو ئەو کوردە ئێراقیانەی ناوچەکەش کە ناحەزی پارتی دیموکراتی کوردستان بوون و بە تایبەتی هێزەکی عەشیرەتی برادۆستی کەوا سەرۆکەکەی کەریم خانی برادۆستی موستەشار بوو, دواتر سەدام چەندین جار مەدالیای ئازایەتی پێ بەخشی کارەکی ژێهراوی-یەست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵح تۆفیق-کەمپانیای ئاوێنە(ل38-39))) .

کەواتە هەردوولای پەلاماردەر پەیوستیان بەو جەنگە هاوبەشە هەبوو , هەردوو لاشیان پەیوستیان بە سەرکەوتن هەبوو لەو کات وساتەدا , پارتی بەهۆی سەرکەوتنەکانی ینك بەسەر بەرەی جود , ئێرانیش بە بەرینکردنەوەی بەرەی جەنگ و تەعویزی زیانەکانی باشوور, ئەمە پەیوستییە بووە دەستپێکی مۆدێلێکی کاری هاوبەش لە نێوان هەندێك لایەنی کوردی و ئێران , وەك سودمەندی یەکەم لەم تاقیکردنەوەیە دەرچوو و براوەی کایەکە بوو.

ئەو پرسیارانەی دەبوایا وەڵامیان هەبوایا !!!

کەمەڵێك زانیاری دەبێت لە بەردەستدا بێت , راڤە کردنی هەمە لایەنەی هێرشەکە , پەیوست بوو وەڵامی هەموو ئەم پرسیارنە بە سانایی لە ئەرشیفدا جنگ بکەوتنایە , سەبارەت بە پرۆتەکەڵەیی واژەکراوی نێوان پارتی وئێران بە ئەنجامدانی پەلامارەکە و ئازاد کردنی ئەو بەڵگە و دەکۆمێنتانەی قەراردادی نێوان هەردوو لابوو بە ئەنجامدای ئەو پەلامارە سەربازییە , ئایا ئەندزیار و خاوەند بیرۆکەی کارەکە کێ بوو؟ئەدی ئیمزا کەرەکەی ؟, بەرپرسی سیاسی و دیبلۆماسیکەی ؟ کەسی یەکەمی سەربازی ؟ ,هێزەکان کێ بوون ؟, لەسەر چی ڕێك کەوتن ؟ , لە روی سەربازی و کارگێڕی و سیاسییەوە , وە چۆنییەتی ئەنجامدانی ئەوکارە سەربازییە ؟؟, نەخشە و پلانەکانی ,فەرماندە و لەشکرەکەی لەوەوی کەسەکان و ژمارەیان , روداوەکانی ناو بەرەکانی جەنگ ,دەستکەوت و زیانەکان ,قوربانی و بریندار وشەهیدەکان , کاریگەری لەسەر ناوچەی جەنگەکە ؟, فەرماندەی گشتی و

ناوچەیی پەلامارەكە ,زیانی هاووڵاتیان گیانی ومادی , ڕۆڵی پارتی و فەرماندەكانی لە پەلامارەكە چی بوو ؟؟ , پاشكەی هێزەكانی كۆماری ئیسلامی ئێران بوون یان تەنها كاری هەواڵگرییان دەكرد دوور بەدوور ؟, پاراستنی سەروت و سامانی خەڵك ,خاڵی دەستپێكی پەلامارەكە لە كوێوە دەستی پێكرد ؟ ,هەڵوێستیان لە پارستنی پێشمەرگەكانی ڕۆژهەڵات چی بوو ؟ , سەبارەت بە هەموو ئەم پرسیارانە نە بە بەڵگە نامە ,نە یاداشتنامە و وتاری بەرپرسانی بەشدار بووی ئەو كات هیچ زانیارییەك لە بەردەستدا نییە . بۆیە لێكۆڵینەوە لە سەر ئەم پەلامارە بەهۆی ئازاد نەكردنی زانیارییەكانەوە زۆر سەختە و كەماسی دەنێت .

شێوازی گرتنی خەڵكەكە لە لایەن بەعسەوە

لەم بر َگەیەدا وەرای ئوەی بەعس لە دۆكۆمێنت و نامەكانیدا ئاماژەی داوە بە گرتنی ئەو هاووڵاتیانە , لە ئەمە پشت بە دوو سەرچاوە دەبەستین ,یەكەمیان پشكنینی چالاكڤانێكی قوربانییە و دووەمیان مورافەعەی داواكاری گشتییە كە ئامادەكراوە بۆ دادگای تاوانباری دەسیەی 8000 بارزانی ,هەردوو ئەحداسەكەنی ئەنجام دانی تاوانەكە و میكانیزمی جێبەجێكردنی بە هەندێك جیاوازیی كەمەوە نزیكن لەیەكتر .

كاك ڕێكار مزووری بەم شێوەیە پرۆسەی ئەنجامدانی تاوانەكەمان بۆ دەگێڕ َێتەوە : ((لە 1983-7-29 شێخ عوسمانی كوڕی شێخ ئەحمەدی بارزانی لە گەڵ كوڕەكەی شێخ عیماد لە هەولێرەوە بەڕێكران بۆ بەغدا بۆ بیانووی كۆبونەوە لە بەرواری 1983-7-0,هەندێك لە شێخەكانی بارزان وبارزانییەكانی دەوروبەریان لە بەغدا كۆكرانەوە و دەست بەسەر كران.)) .

((بە هێزێكی گەورەی پاسەوانی كۆماری و تانك و تۆپ و فڕۆكەی هەلیكۆپتەر هەردوو كۆمەڵگای قادسیە و قودس لە ناحیەی قوشتەپە كۆنترۆڵكران سەربازەكان و ئەفسەرەكانی بەعس رژانە ناو ماڵەكان بە بەندگە بانگەوازی خەڵكەكەیان دەكرد و پێیان رادەگەیاندن كە دەبێ هەموو ئامادە بن بۆ ئەوەی كۆبونەوەیەكی بەرفراوان لە كەركوك هەیەدوای دەیان گێڕننەوە ,لە دوای ئامادە نەبوونی خەڵكەكە دەستكرا بە پشكنینی ماڵەكان بە گشتی بگرە سەروی مناڵی تەمەن10ساڵی تاوەك پیرەمەردی 90ساڵیان گرت و ڕەوانەی ناو پاسی پەردەكراوی سەربازی كران و گوێزرانەوە بۆ شوێنێكی نادیار لەم قۆناغە ڕۆژێكی زۆر دەستگیر كران.)) .

((لە ڕێكەوتی 1983-8-10 بە هەمان شێوەی پێشوتر كۆمەڵگاكانی

بەحرکە, حەریر ودیانا کۆنترۆڵ کران دەستکرا بە پشکنینی ماڵەکان ئەو نەرینەی بەر دەستیان کەوت راپێچی ناو پاسەکان کران وگوێزرانەوە بۆ شوێنێکی نادیار.)) .
((لە ڕێکەوتی 1983-8-11 هەردوو کۆمەڵگەی قودس و قادسیە دووبارە کۆنترۆڵکرانەوە و بەهێزی ئەمن و ئیستخبارات ماڵ بە ماڵ دەگەڕان و ئەو مێرد منداڵانەی دایکیان جاری پێشووتر لە ناو کۆنتەر و سەلاجە وشوێنە نادیارەکان دا شاردبویانەوە دەستگیران و بەسەروشوینکران)) ((ل202. شێواز و میکانیزمی جینۆساید و دیمەسایدی بارزانییەکان – ڕ. کار مزوری)) .

هەرچی لە مورافەعەی داواکاری گشتییە, دەقی ڕووداوەکە بەم شێوەیەی خوارەوە دەگێڕێتەوە :
((لە 30_7_1983 پیاوانی رژێمی پێشوو شێخ عوسمان و شێخ ئەحمەد و کوڕانی عیماد و ڕەزوانیان دوای تەبلیغکردنیان بە ئامادەبوون لە کەشکی کۆماری دەستگیرکرد.)) .
((لە 31_7_1983ش کۆمەڵگەکانی -قودس و قادسیە- لە ناحیەی قوشتەپە تەوقدران، ئەو کۆمەڵگایەش دەکەوێتە سەر ڕێگای هەولێر کەرکووك کە کۆمەڵگەی زۆرەملێ بوون و تایبەت بوو بەو بارزانیانەی دەستگیرکراون و بە زۆر لە لادێکانیانەوە لە ساڵی 1975ەوە ڕەوانەی ئەوێ کرابن دوای ئەوەی ماوەیەك لە پارێزگاکانی باشوور بوون و بەزۆر ڕەوانەی ئەو کۆمەڵگایانە کران و هەزاران کوردی بارزانیش لە ڕەگەزی نێر لە تەمەنی 10،5 ساڵی تا زیاتر لە 70 ساڵی دەستگیرکران ئەو ئۆپەراسیۆنەش لەلایەن هێزێکی گەورەوە جێبەجێ کرا ئەو هێزەش لە ئاسایش و حەرەسی جمهوری پێکهاتبوو بەوپەڕی نهێنییەوە جێبەجێکرا. دەستگیرکراوانیش پێیان گوترابوو کە دەچنە کۆبوونەوەیەك و دەگەڕێنەوە، بەڵام دواتر بەرەو کەرکووك گوێزرانەوە)).
((لە 10_8_1983 جارێکی دیکە هەزاران کورد لە ڕەگەزی نێر لە عەشیرەتی بارزانی دەستگیرکران. هەمان هێزی ناوبراو ئەو کارەی جێبەجێکرد ئەو جارە لە کۆمەڵگاکانی بەحرکە و دیانا و مێرگەسوور هیچ کەسێکیش لەوان بە گەورەو بچووك هەڵاوێرد نەکران نە منداڵ نە پیر نە نەخۆش نە فەرمانبەری دەوڵەت.)).

((وردەکاریی یاسایی بەپێی پێداچوونەوەی ئیفادەی شکایەتکاران و شایەدحاڵەکان دوای ڕووپێوی ناوچەکەش ئاشکرابوو لە 30_7_1983 و 31_7_1983 و 15_8_1983 هەزاران کوردی بارزانی لەلایەن هێزەکانی ئاسایش و حەرەسی جمهووری دەستگیرکران و بەرەو چارەنووسێکی نادیار بەردران و خانەوادەکانیان لەبارودۆخێکی سەختدا دەژیان و

پیوندیان ب کسوکاریانو پچا.)).

((ئو شاــاوان ل برب یــانی رژی 31_7_1983 دســتیان پکــرد کات هز سربازی و ئمنییکان کمگی قوشتپیان پلاماردا ل نزیك شاری هول.
ل شوی 10_1983_8_9 دا کمگای هریر ل هولر پلامار دراو هموو کو پیاوان تیایدا دستگیرکران.)).
((لرژی 26_9_1983 دا ناحیی سلاحددین بشکی دیکی قوربانیان دستگیرکران.)).
فرمانی سرکردایتیش ب ئاشکرا داوای دستگیکردنی پیاوانی دکرد بتــایبتی ئوانی تمنیــان ل 15 ســا بدواو بــام تاوانبــاران منداانیشیان دســتگیرکردو ژنانیــان بب بپــرس و بخوکر جهشت و هزاریان زیاتر بوو ل نو برستی و ئوان بــاوك و کــو برایــان لدســتدا دســتگیرکراوان لپاســی گورى ئامادکراو ب ئو مسلی ککرانو ب بغدا دواتر ب باشوور گوازرانو.)). ((پسی دادگاییکردنی تاوانبارانی ئنفال..
داواکاری گشتی: تاک تاوانی ئنفالکراوانی بارزان کورد بوون و بارزانی بوونیان بوو-Mar 2009 04-خبات)) .

هکاری گرتنیان !!

بهانی ژم ب نر قکردنی بارزانییکان , ت کردنو بوو ل پارتی و سرککی ل ئاکامی ئو هرش هاوبشیان بوو ل گ ئرانییکان ب سر ناوچی حاجی ئمران وگردمند کردیان .با بزانین ل روانگ جیاجیاکانو چی وتراو سبارت ب هکاری ئو پرچ کردارى بعس .
سامانســا پــاور دــت : کوردکــان همیش فورســتخواز بــوون , کاتکیش جنگی ئراق-ئران دستیپکرد, هردوو حیزب سرکیکى کورد بون هاوپیمانی ئران.ل سای 1982 دا یکك لم لاینن سرکیان (لاینگری بارزانی) یارمتی هزکانی ئرانیان دا ب گرتنی شارکی سنووریی, ب ناوی حاجی همران. هزکانی ئراق ب شینیی تیان کردو نزیکى 8000 پیاوی کوردی سر ب خى بارزانیان دستگیرکرد,ل ناویاندا 315 منداڵ هبوون ,تمنیان ل نوان هشت و حڤد ساناندا بوو.
سدام گــوتی :خیانتیــان ل واتکیــان و ل یاســا کــرد,ئمش سزایکی ووندمان ب بینو و چوون ب دزخ.” بشی 3 ئمریکا و ئانفال ئنفال و ئامریکا-سمانسا پاور –و.بختیار کریم “.

توێژەر يۆست هلتەرمان دەڵێت : روداوەكانى حاجى ئۆمەران سێ
دەرەنجامى گرنگى لێكەوتەوە,بۆ سزادانى (پدك) لە بەر ئاسانكاريى
كردنى بۆ سەركەوتنى ئێرانىەكان لە حاجى ئۆمەراندا, ڕژێمى بەعس
تەواوى نێرينەى سەر بە عەشيرەتى بارزانى ڕاپيچكرد,كە زۆريان لە
پاش هەرەسى سا□ى1975 شۆڕشى ەوە بارزانىەوە ناچارى نيشتەجێى
كۆمەڵگاكانى دەوروپشتى هەولێر كرابوون, لە30تەموزدا لە نێوان
5000تا8000 پياوى بارزانى ,كە ژمارەى ڕاستەقينەيان بە تەواوى
نازانرێت-گيران و ڕاپێچكران و هەرگيز جارێكى ديكە نەبينرانەوە,
دوو مانگ دواى سەدام حوسێن لە وتاردانێكدا بێ سێ و دوو وتى:”
ئەوانەى خيانەتيان بە نيشتمان وپەيمان كرد و ئێمە بە سزاى
سەختمان گەياندن و ڕەوانەى دۆزەخمان كرد”.ئەم تۆڵە سەندنەوەيە
,بۆ ئاگاداركردنەوەيەكى هاوشێوەى ميتۆد و ئەنجامى شاڵاوى ئەنفالى
ساڵى1988ى تێدا بوو,كوشتارى بارزانىەكان بۆ ڕژێم رۆڵى ڕاهێنان و
خۆ ئامادەكردنيبينى بۆ كورديش خۆى تامكردن و چەشنێكى بچووك بوو
بۆ ئەوەى كە دواتر روويدا (كارَ□يكى كيمياوى -ل41-42) .
هەردوو ڕێكخراوى چاودێرى مافى مر□ق و چاودێرى ڕۆژهەڵاتى
ناوەڕاستيش باس لەم شەڕە هاوبەشەى پارتى و ئێران دەكەن , بەم
شێوەيەى خوارەو ئاماژەبەهۆكارى قركردنەكە دەدەن و دەنووسن : KDP
ئەو دەمە يەكێك لە كوڕانى بارزانى , كە مەسعود بوو , سەركردايم□تى
دەكرد و هاوپەيمانێتى خۆى لەگەڵ تاراندا زيندوو كردبوەوە و لە
ساڵى 1983 دا دەستەكانى KDP يارمەتى هێزەكانى ئێرانيان دا لە
گرتنى شارۆچكەى حاجى ئۆمەرانى سەر سنوور .

تۆڵەى ئەمەش خێراو كتوپڕى بوو ! لە عەمەلياتێكى لە ناكاودا بۆ
سەر ئەو كۆمەڵگايەى بارزانييە ڕاگوێزراوەكانيان تێدا نيشتەجێ
كرابوو , هێزەكانى عێراق لە نێوان پێنج بۆ شەش هەزار نێرينەيان
ڕا فڕاند كە تەمەنيان لە دوانزە ساڵ وەبان بوو . ئەوانە جارێكى
تر هەرگيز نەبينرانەوە بە زۆرى وا پێدەچێت كەوا پاش ئەوەى چەندين
مانگ بە دەستبەسەرى ماونەتەوە , هەموو كوژراون ((جينۆسايد لە
عێراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد ,وەرگێڕانى سيامەند موفتى
زادە , چاپخانەى خاك – ل53)) .
سەدام حوسێن لە وتارێكدا لە ساڵى 1983 سەبارەت بە هەمان ڕوداو
وتى : ئەوانە خيانەتيان لە وڵات و خيانەتيشيان لە پەيمان كرد .
بۆيە ئێمەش بە سزاى توند و سەختمان گەياندن و بۆ دۆزەخمان ناردن
– ((جينۆسايد لە عێراقدا و پەلامارى ئەنفال بۆ سەر كورد
ەرگێڕانى سيامەند موفتى زادە , چاپخانەى خاك – ل107-108) .
لە بەرامبەر ئەم بۆچوونە كە توێژەرانى بێلايەنى بيانى لە ئاكامى

خوێندنەوەی وردی روداوەکان دوور لە بەرژەوەندی سیاسی و هەستداری , بە پشت بەستن بە شیکاری ورد و خوێندنەوەی بەڵگەنامەکان دەریان بڕیوە, لە بەرامبەردا دوو هەڵوێستی دژ بەم ئاراستەیەش دەخەینە بەر دەستتان :

((سەدام لەسەر تەلەفزیۆن وتی ئەمانە خیانەتیان لە وڵات و لە پەیمان کرد و بۆیە ئەمەش بە سزای توند و سەختمان گەیاندن و ڕەوانەی دۆزەخمان کردن- ل204)).((گرتنی بەشێك لە ناوچە ستراتیژییەکانی حاجی ئۆمەران و دەوروبەری و شکستی لەشکری عێراقی لە ناوچەکەدا بەرامبەر بە لەشکری ئێران. ئەمەش بە دروستکردنی دووبەرەکی لە ناو بارزانییەکاندا و دەدانەوەی هەقان و هەوادارانی بەعسییەکان و زیندوکردنەوەی دەروون و ورەی روخاوی سەربازانی جەنگی قادسیە)).((میدل ئیست ۆچ لە پەرتووکی جینۆساید لەعێراقدا و پەلاماری ئەنفال بەسەر کورددا دەڵێت :هۆکاری گرتنی بارزانییەکان گرتنی شارۆچکەی حاجی عومران بوو – شێواز میکانیزمی جینۆساید و دیمۆسایدی بارزانییەکان -ڕێکار مزوری -ل 204کۆنگرەی بەجیهانناساندی جینۆسایدی گەلی کورد-2008-چاپخانەی دەزگای ئاراس .))
هەرچی داواکاری گشتی دۆسیەی جینۆسایدی بارزانییەکانە لە مرافعەکەی خۆیدا لەدادگا لەم بارەیەوە دەڵێت : بە بیانووی ئەوەی ئەوان یارمەتی ئێرانیانیان دەدا. لەوانە یەکێك پرسیار بکات ئەگەر ژمارەی ئەوانەی لەسوپای ئێرانەوە زەلیل بوون دەبێ لە کورد چەند زەلیل بووبن؟ کەواتە ژمارەی هێزی هێرشبەری ئێرانی چەندە؟ ئایا دەکرێ ئافرەت ببنە وا بەستەی سوپای دەوڵەت؟ -پڕۆسەی دادگاییکردنی تاوانبارانی ئەنفال.-خەبات-4-3-2009)) .

با بزانیین بەڕێز نەوشیروان مستەفا , کە یەکێك بوو لە کەسایەتییە گرنگەکانی ئەو سەردەمەی بزاڤی ڕزگاریخوازی کورد بە ئێستاشەوە , لە پەرتووکی پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن لە دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عێراق (1979-1983) چی دەربارەی ئەم کارەساتە وهۆکارەکانی نوسیووە :
” گیرانی بارزانییەکان ئەوکاتەی ناوچەی حاجی هۆمەران بوو بە مەیدانی گەرمی جەنگی عێراق – ئێران بنەماڵەی بارزانی و سەرانی پدك بە ئاشکرا هاوکاریان لەگەڵ هێزەکانی ئێران ئەکرد دژی جەیشی عێراقی . کۆکردنەوەی دەنگ و باسی عێراق و هێزەکانی و , چاوساغی و ڕێبەری هێزەکانی ئێران و , هێنان و بردنی دیدەوانی تۆپخانەی ئێران ئەمە بەشێکی کەمی ئەو هاوکارییە ئاشکرایە بو . لە

هێرشەكانیش دا ئەوان وەكو هێزی یارمەتیدەر و خەریككەر و لێدانی پشتەوە بەشدار ئەبوون ((پەنجەكان یەكتری ئەشكێنن , لە دیوی ناوەوەی ڕوداوەكانی كوردستانی عێراق 1979-1983 ل321 , نەوشیروان مستەفا)).

ب▯▯زی بەردەوام دەبێت لەسەر بۆچونەكەی و دەنووسێت : بەشدار بونی بنەماڵەی بارزانی و هێزەكانیان لە هێرشەكانی ناوچەی حاجی هۆمەران دا , لە لای صەدام جگە لەوەی بە خیانەتی نیشتمانی دا ئەنرا , بۆ خۆیشی بە خیانەت و دەسبڕین و فێڵ لێكردن ئەژمارد .

لێرەدا بەرێز كاك نەوشیروان تەئكید دەكاتەوە لەوەی پارتی بەشداری شەڕی حاجی ئۆمەرانی كردوو ئەو هاوكارییەی پارتی لەگەڵ ئێران خیانەت بووە , پاداشتی خیانەتكارانیش لای دەسەڵاتێكی فاشی دیارە چییە؟.

كاك نەوشیروان درێژەی پێدەداو دەنووسێت : بارزانی یەكان لە عێراق مابونەوە لە ئۆردوگای بەحركەو قوشتەپەدا كۆكرانەوە . زۆری پیاوەكانیان بووبوون بە چەك هەڵگری جەیشی شەعبی و بە دڵسۆزی ئەركەكانی خۆیان بەجێ ئەهێنا ((پەنجەكان یەكتری ئەشكێنن , لە دیوی ناوەوەی ڕوداوەكانی كوردستانی عێراق 1979-1983 ل322 , نەوشیروان مستەفا)) .

لە ڕاستیدا لەوكاتە ژمارەیەكی زۆری هاوولاتیانی كوردستان تێكەڵ بە هێزە چەكداری و حیزبییەكانی بەعس ببوون , نەك تەنها بارزانییەكان , وێڕای ئەوەی جەیشی شەعبی بوونەكەی ئەو بارزانیی▯ سقیل و سادەو ساكارە نەخوێندەوارن▯ ئەگەر راستیش بێت ؟؟, كە لە ڕابردوودا قوربانی و بەرداشی هەموو جوڵانەوەیەكی چەكداری بوونە لە كوردستان , بە ئەندازەی پەیامەكانی هەندێك لە سەرانی ئەو كاتی ینك شەرمەزاری نەبووەو نییە , كە لە ساڵانی 83-1984, بۆ هەزاران قوتابی كوڕ و كچی مانگرتووی زانكۆی سەلاحەدین بەردەوام دەیان دا و دوبارەیان دەكردەوە , كە دەست بەرداری خوێندنەكەیان ببون , لە بەر ئەوەی ئامادەیی ل▯ بەركردنی بەرگی جەیشی شەعبیان نەبوو , كەچی پارتەكەی ئەوسای بەڕێز كاك نەوشیروان كە لەو كاتەدا بۆ خۆشی دووەم كەسایەتی ناو ینك بوو داوای ل▯ بەركردنی بەرگی جەیش شەعبییان لەو خوێندكارە مانگرتووانە دەكرد یاخود نەرمییان دەنواند لە بەرامبەری , لە ترسی ئەوەی نەوەك مفاوەزاتەكەیان لە گەڵ ڕژێمدا هەڵبوش▯َتەوە كە چەند مانگێك بوو لە بیابانەكانی سەماوە لە سوتگەی جهەنمی ئەو گەرمایە بە كۆمەڵ بارزانییەكان گولە باران كران .

سزا دانی سەرجەم عەشیرەتێك لە بەرامبەر کردەوەی پارتێکی سیاسی , کە سەرکردایەتییەکەی بە دەست ئەو بنەماڵەیەوە بوو , ئەمە بۆ خۆی سزادانێکی فاشیستانەیە , بارزانییەکان ئەم خەڵکە پارێزگارە داخراوەی کوردەواری , کە بە توندی بە سەرکردایەتی خێڵەوە گرێدراون , لەوەشەوە بە پارتییەوە , چونکە لە لوتکەدا سەرکردایەتی پارتی و خێڵی بەرزانی یەك دەگرنەوە .
لە کاتێکدا ئەو خێڵەکەی کۆمەڵکوژی کران , بە خۆیان لەو چرکە ساتە و لەحزە مێژوییەدا سڤیل بوون و هیچ پەیوەندییەکی سیاسی و ڕێکخستنیان بەو پارتەوە نەبووە , بگرە بەشێکیان بە پێچەوانەی بەرژەوەندییان کاریان دەکرد , بۆیە سەپۆرتکردنی ئەو کۆمەڵکوژییانە بە هەر بەهانەیەك بێت تاوانە .

لێرەوە بەعس بوو بە کیمیا وەشێن!!

حاجی ئۆمەران ئەگەر یەکەمین ئەزموونی شەڕی هاوبەشی کورد-ئێران بوو لە چوار چێوەی شەڕی ئێران – عێراقدا , بە ئێران بووە شەڕێکی کەم مەسرەفی کاریگەری براوە ,شەڕی لەسەر سنوورەکانەوە هێنایە ناو عێراقەوە ,سنوورە لوغمکراوەکان و سەنگەرە مەحکەمەکانی بە زیان گرتران و بەڕان , لەو لاشەوە بە عێراق لە ئاکامی کاردانەوەی توند و بە ڕێگەگرتن لەدوبارەکردنەوەی ئەم تاکتیکە و ترساندنی لایەنی کوردی , بووە یەکەم ئەزموونی وەشاندنی چەکی کیمیاوی . بە پێی وتەی توێژەر ولەکەلەر یەست هیلتەرمان ((یەکەمین تۆمارکردنی هێرش و پەلامارەکانی گاز بە شێوەیەکی ورد و تەکمە, لە تەموز و ئابی ساڵی1983دا بوو, کاتێك هێزەکانی ئێران و عێراق کەوتنە شەڕێکی سەختەوە لە چیاکانی سەروی حاجی ئۆمەرانەوە, کە شارۆچکەیەکی سەر سنوورە لە کوردستانی عێراقدا – کارەکی … ,ل38).

لەو پەلامارە کیمیاوییە قوربانی هەبووە ,وەلێ مخابن تا ئێستا لە ئامری زیانەکان ئاگادارییەکمان نییە , یەس هیلتەرمان لەم بارەیەوە دەڵێت ((ئەو کوردە عێراقیانەی کە دکتۆر سوهرابی بینیبوونی زۆر پەدچەت یەکەمین بەڵگەی تۆمارکراوی قوربانیانی گازی خەردەل بووبن لە کاتی جەنگدا ئێراق لەو دەمەدا پەنای بردە بەر گاز بۆ بەر پەرچدانەوەی هێرشەکی ئێرانی لە تەموز-ئابی 1983دا, کە یاخیبووانی هاوپەیمان لە پارتی دیموکراتی کوردستان(پ د ك) بوون بە پێشەنگی هێزەکانی ئێران بۆ سەر خاکی دوژمن ,گازی خەردەل چەکەکی نوێی سامناك بوو, یەکەم جار بەکار هات لەو شەڕە)) . کەواتە ڕاستە کە حاجی ئۆمەران بوو بە وەچەرخان بە ئێراق لەرەوە چاوی کرایەوە و ترسی شکا و ئەزموونی پەیدا کرد و بوو بە کیمیا

وەشەنەکی ناودار .

ئەی بەڵگەنامەکانی بەعس چەنمان بە دەگەیەنەوە ؟؟؟

دیارە بەعس چیرۆکی تەقەنەرەکان و دە ڕەقی هەزەکانی و ژووری گازی سوتێنەری خەڕەتاوی سەربازگەکانی باشوور و بە کۆمەڵ کوژییان ناگەیەنەتەوە بەمان , باسی ئەو حەکایەتانە ناکات لە زیکتە جیا جیاکانی نیشتەجێی بارزانییەکان ئەنجامیان داوە. ئەوەی ئەو دەیگەیەنەتەوە تاوانبار کردنەکی بە بنەمای ئەو خەڵکە بە تاوانەیە ,کە باجی کاری لایەنێك سیاسی دەدەن کە ئاوەزانی سیاسی دەوڵەتی دوژمن بووە و تەنها لە بەر هاو عەشیرەتی و یەك ڕەنگی جامانەی سەریان .
زمانی بەڵگەنامەکانی ئەوکاتی بەعس , باسی ئەوەمان بۆ دەکەن , کە ئەم هاوڵاتیانە هاوکاری پارتیان کردووە بە چاوساغیکردن بۆ ئێران و هەرشی سەر حاجی ئەمەران , کە لە ئەنجامدا ناوچەیەك داگیر کراوە , ئەمەشیان بە خیانەتی گەورە لەنیشتمان نا پاکی بە وڵات ناوزەد کردووە , خیانەتیش لای سستەمە دیکتاتۆرەکان پێناسی خۆی هەیە و بەرزترین ودە ڕەقانەترین سزا دەیان گرتەوە .
با پێکەوە چاوێك بە بەڵگەنامەکانی ئەو کاتی حیزبی بەعسدا بخشێنین و بزانین لەو ڕۆژگارەدا بەڵگەنامەکان بە پاساوی ئەم تاوانەیان چییان نووسیوە و وتووە و هەکاری ئەنجامدانی ئەم تاوانەیان بەچی پاساو دەدەنەوە :

دەقی وەرگێڕدراوی ئەم بەڵگەنامەیە لەخوارەوە بەزمانی کوردی بخوێننەوە :

((بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان
بەروار 29-3-1989
بەڕێز م م ع کاروباری ڕامیاری هەژا
1- لە کۆتایی مانگی تەموزی ساڵی1983 هاتمە ئاگادار کردنەوە لە گەڵ کۆمەڵێك ئەفسەری ئاسایشی بەغدا لە گەڵ ئاسایشی گشتی و لە لایەن بەڕێز بەڕێوەبەری ئاسایشی بەغدای پێشوو (عەقید عەلی عەبدوڵا برع) بۆ ئەوەی کۆمەڵێك بارزانی خائین وەر بگرم کە لەحوکمی زاتی ئاسایشی گشتی هەبەی سە بە دەستمان گەیشت هەروەها بەشەکی تر دەست بەسەر بوون لە گرتووخانەی ئەبو غرەیب.
2- 2225 خائینمان وەرگرتن بە ئەتەمەبیلی بارهەڵگر هاتنە گواستنەوە بۆ ناوچەی بوسیە کە لەوە دەست بەسەر بوون.
3- بەڕێز بەڕێوەبەری ئاسایشی بەغدا فەرمانی دا بە دروستکردنی

دەستەیەك لە ژێر فەرمانی ئەو بن ,دوای ئەوە فەرمانی دا کە سزای گەل بەسەر ئەم خائینانەی سەرەوەدا جێبەجێ بکرێت.

4- لەسەرەتای مانگی ئابی ساڵی1983 دەست کرا بە جێبەجێ کردنی سزای گەل لە بەرامبەر خائینەکان سەرەوە کە ژمارەیان 2225 کەس دەبوون .هەندێك لەوان لە پارێزگای موسڵنا ناوچەی بوسیە بوون.بەتەنسیق لە گەڵ بەڕێوەبەری ئاسایشی پارێزگا ناو براو.

5- ڕێنمای دەرچوو لە لایەن بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی پێشوو بەڕێز دکتۆر فازڵ بەڕاك وە وبە ڕێکخستنەکانی کێشەی تایبەت بە تاوانبارانەوە و بە پێی ئەمە دەستکرا بە ڕێکختسنی 16 کێش بۆ 667 کەس ,کە ئەم کێشانە بەرز کرانەوە بۆ سەرۆکایەتی دادگای شۆڕش و سزای لەسێدارەدان بە سەریاندا هاتە سەپاندن و بەڵگەنامەکان مردن نەیانگراندنەوە.

6- ئەوانەی مانەوە 1558 تاوانبار بوون هیچ کێشەیان بەڕێك نەخستبوو.

7- لیژنەیەك هاتە دامەزراندن لە ئەفسەران بۆ وەرگرتنی پارەی ئەو تاوانبارانەی سەرەوە کە لەگەڵیان دا بوو, ئەو پارەیە ڕەوانەی بەڕێوەبەرایەتی ئاسایشی گشتی هەبا3 کرا بە پێی چەکەکان.

وەنەیەك بۆ :

بەڕێز بەڕێوەبەری دەزگای هەواڵگری هەژا نووسراوی 4439 لە 23-8-1987بۆ کاری پێویست لە گەڵ هەژا.

بەڕێز بەڕێوەبەری هەواڵگری سەربازی هەژا بۆ کاری پێویست

بەڕێز ئاسایشی هەژا بەکاری پێویست تکایە . ((شێواز میکانیزمی جینۆساید و دیمۆسایدی بارزانییەکان -ر َەکار مزوری -ل207-208)) .

لە بەڵگەنامەیەکی دیدا ئاو باسی مۆتیفی تاوانەکە دەکرێت : ((ئەوەی بەردەستمان ڕاپۆرتی بەرپرسی هەواڵگرییە کە بۆ سەرۆکی کۆمار لەسەر داوای ئەوەی دوایی لەمبارەیەوە بەرزکراوەتەوە کە تیایدا هاتووە:

بڕگەی 1 لە تەممووزی 1983، لە میانەی هێرشی دوژمنانی ئێران بۆ کەرتی حاجی ئۆمەران و سەلماندنی بەشداریی خیانەتکاران کە زۆربەیان بارزانین فەرمانێك لە بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی -فازڵ بەڕاك- بۆ بەڕێوەبەری ئاسایشی حوکمی زاتی ڕەوانەکراوە ئەرکەکەش بەوپێیەی نەهێنەوە ئەنجامدرا تاوەکو لە بەرە بەیانی ڕۆژی ئایندە ئامادەبوو لە 10_8_1983 بە هێزێکی سەربازیی حەرەسی جمهووری کۆمەڵگاکانی -قودس و قادسیە- و قوشتەپە کە بە نیشتەجێبوونی خانەوادەی بارزانییان دانرابوو هەمووشیان دەستگیر دەکران تەنها لە ڕەگەزی نێر و تەنانەت ئەوانەی لە 18 ساڵیش کەمتربوون لەو کردارە

بەبەش نەبوون. ئۆتۆمبێلی گەورەی ئامادەکراویش بەیاوەریی هێزی سەربازی ئەو دەستگیرکراوانەی گواستەوە.

بەهەمان شێوەش بارزانیانی هەریر لە ناوچەی شەقڵاوە دەستگیرکران کە ژمارەیان 403 کەس دەبوو. زۆربەشیان بارزانی و شێروانی و مزووری بوون ئەوە جگە لە دیانا و ڕەواندزو مێرگەسوور لە پارێزگای هەولێر برگەی

برگەی 2: بە ئاراستەی بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی هێزێك لە کارمەندانی ئاسایشی گشتی و ئەمنی بەغدا پێکهێنرا تا ئەوانەی لە کەمپەگاکان هێنراون و بەندکراوانی ئەبوغریب لە بارزانیان وەربگرێنەوە.

ئەو هێزە 2225 کەسی وەرگرتەوەو بەرەو ناوچەی بەسەیەی گواستنەوە لە پارێزگای موسەننا و تیمێك حوکمی گەلی بەسەریاندا سەپاند.
بڕگەی

-3: بەپێی فەرمانی بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی پێشووتر 16 کەیس بۆ 667 کەس لە بەندکراوان ئامادەکراو کەیسەکان بەرەو دادگای سەورە گوازرانەوەو حوکمی لەسێدارەدانیان بەدەرچوو بەڵگەنامەی وەفاتیشیان بۆ دەرنەهێنراو 1558 کەسیان کەیسی بەرێك نەخرا. بڕگەی

4: ئەوپارەی لە لای بەندکراوان بوو کە بڕی 194684 دینارو 440 فلس بوو لێیان وەرگیرایەوەو لەژمێریاری بەڕێوەبەرایەتی دانرا.

بڕگەی 5: بەپێی بەردەوامیی تەئکیدی مسعود بارزانی بۆ ئەو پرسە، سەرۆکایەتیی کۆمار سکرتێری بە نووسراوی ژمارە 2651-ت لە 24_8_1978 ڕاسپارد وەڵامی دیاریکراوو یەکگرتوویان بۆ هەر داوایەکی پەیوەندی پێوەکردنەوە هەبێ بەبێ ئەوەی کەسی دیکە جگە لەسەر کردایەتیی دەوڵەت هیچیان لەسەر بزانە چونکە مەسەلە سەرەکییەکە لە پرسی ئەو خانەوادانە گەورەترە- ئەو وەڵامەش بەبنەمای وەڵامی هەرپرسێك دەربارەی چارەنووسی ئەو خانەوادانە دادەنرێ. هەروەها بەڕێوەبەری ئاسایش گشتی لە ڕاپۆرتی خۆیدا ئاماژە بەوە دەدات کە خانەوادەی بارزانی لە دژی حزب و سەورەو نیشتمانن و ئەوە دەیەها ساڵە ئەوانە دژی هەموو پرنسیپەکانن چونکە تا ئێستا هەروەکو جاران لە دژی یەکبوونی نیشتمانن. تائێستاش خۆی بەگەورەترین عەشیرەت و نوێنەری گەلی کورد دادەنێت و خاوەن دەروونێکی پڕ لە رق و کینەیە.((پێڕستەی دادگایکردنی تاوانبارانی ئەنفال-4-3-200-خۆبات)) .

لە بەڵگە نامەیەکی دیدا هاتووە : ((بهڵگهنامهی بریاری حوکمی لهسیدارهدان و دهست بهسهرداگرتنی سهروهت و سامانی شمس اللهخالد

خدر بارزانی و پهنجا کهس لهههڤاڵانی به نووسراوێك لهسهرۆكایهتی دادگای شورش بهژمارهله12\11\1983 دهرچووه بۆ سهرۆكایهتی دیوانی سهرۆكایهتی كۆمار، کهبریاری گرتنیان لهلایهن دادهوهری لێكۆلینهوه سهر به بهڕێوهبهرایهتی ئهمنی بهغدا/ش31 دراوه بهنوسراوی ژماره8\83 له11\8\1983 .

هۆكاری گرتنیان بهمادهی 175و159و162\2-49و50و53 لهق.ع له داوایهك به ژماره 1610/ج/1983 لهسهر شمس اللهخالد خدر بارزانی و ههڤاڵانی شیکراوهتهوه که له لایهن سیخۆڕێك پێیان دراوه، داواکه به نووسراوی ژماره23/1434 له27\9\1983 بۆ دادگای باڵای شورش نێردراوهو له 10/11/ 1983 حوکمی لهسیدارهدانیان بۆ دهرچووه.

ئهم راپۆرته باس له شهری حاجی عمران –گردهمهند و بهشداری پارتی لهم شهره دهكات، له ناوهڕۆكی راپۆرتهکهدا دهڵێت"مۆتهههم" شمس اللهخالد خدر بارزانی کهسهر بهمسعود بارزانی و محمد خالید بارزانیه بههاوكاری لهگهڵ ئهو کهسانهی ناویان له خوارهوه هاتووهو ئامادهکاری و هاوكاریان لهگهڵ تێکدهران و هێزهکانی ئێراندا کردوهزانیاری عسکری و ستراتیژیان ناردوه،ههروهها رێنمایی کردنی بهرپرسانی عسکری ئیرانی له ناوچهکهدا بۆ ئهنجامدانی کاری تێكدهرانهدژی هێزهکانی چهکداری عێراق پیش هجوم کردنی هێزهکانی ئێران لهکهرتی باکوور و گرتنی ناوچهی حاجی عمران تۆمهتبار کراون و بهبهکرێگرتهی ئیران ناوزهدی کردوون ، ئهوهی شایانی باسه دادگای شورش له/11/1983 به سهروکایهتی عهواد بهندهر بهستراوهو بهم ماددانه175و159و162و\2\49و50و53 له ق.ع تۆمهتبار کراوهن و حوکمی لهسیدارهدانیان بهسهردا سهپاندوون و بهنووسراوی ژمار(3864) له/11/1983 سهرۆكایهتی دیوانی سهرۆكایهتی كۆماریان لێ ئاگادار کردۆتهوه. ئهمهش ناوهكانیانه:

1.شمس اللهخالد خدر بارزانی 2.سلیمان مفردی خانو 3. احمد حمود مستهفا4.صوفی سیف الدین وستا 5. سعید محمد محمدامین 6.یوسف زبیر حاجی 7.حدو جلو فقی 8.حاتم جیجو حاتم 9. حسن حسین حسن 10. تهها محمد ابراهیم11.فریق میران مح12. نعمان حسین یاسین 13.یاسین حسین یاسین 14.حسکو رشید نبی 15.تهلعهت سعید عمر 16.رهمهزان عبداللهیاسین 17.وجدی مستهفا ناوخۆش 18.مستهفا حسین سالح 19.حسین محمد احمد 20.اسعد حسن عبدالله21.سلیمان ابابکر احمد 22 .جادر محمد حسین 23.عبدالرحمن محمد حسن 24.احمد سعید حسن 25.مستهفا باجو مستهفا 26.عزیز سالح سلیم 27.حکیم زادهمحمد 28.زکری جلو مالی 29.باجو حسین ملکو30غفور احمد محمود 31.محمد علی عباس

32.خدر مولود سالح 33.سعید اخدل شیخ عمر 34.عبدالعزیز حجی عبدالله 35.صبری رەمەزان حسن 36.ویس یوسف رەمەزان 37.میرخان محمد مرزا38.نادر حبیب حسن 39.فقو خوجەنا?ر40.قرتاس سالح حسین 41.حسن حاجی ابراهیم قادر 42.جمیل عبدالله فارس 43.اسماعیل سلیمان الیاس 44.یونس حسن یونس 45.بحری محمد ملکو 46.زلفو احمد جوهر 47.شهاب زادەمحمود 48.صوفی درویش محمد 49.شهاب احمد جوهر 50.بیرو حمد ابراهیم 51.جوهر حدو حاجی ((عەدالەت عومەر-چالاك لەبواری ئەنفال و بۆ سەروشوینەکان-227-2007)).

لە بەڵگەنامەیەکی دیکەی سەبارەت بەهەمان پەڵ هاتووە : ((بەڵگەنامەی بریاری حوکمی لە سیدارەدان و دەستبەسەرداگرتنی سەروەت و سامانی خورشید رشید سلمان بارزانی و هەڤاڵانی هەروەها ملا سعید حسن بارزانی و هەڤالانی بە نووسراوێك لە سەروکایەتی (دادگای شورش) بە ژمارە4066 لە 1983\11\24 دەرچووە بۆ سەرۆکایەتی دیوانی سەرۆکایەتی کۆمار، کە بریاری گرتنیان لە لایەن دادەوەری لێکۆلینەوە سەر بە بەرێوەبەرایەتی ئەمنی بەغدا/ش31 دراوە بەنوسراوی ژمارە 15\83 لە 1\8\1983 .
هۆکاری گرتنیان بە مادەی 175و159و162\2-49و50و53 لە ق.ع لە دوو داوا کە داوای یەکەم بە ژمارە 1775/ج/1983 لە سەر خورشید رشید سلمان بارزانی و هەڤاڵانی و داوای دووەم بە ژمارە 1609/ج/1983 لە سەر ملا سعید حسن بارزانی و هەڤاڵانی شیکراوەتەوە کە لە لایەن سیخوڕێك پێیان دراوە ،داواکان بە دوو نووسراو یەکەمیان بە ژمارە 23/1563 لە 19/10/1983 دووەمیان بە نووسراوی ژمارە 23/1433 لە 27/ 9/1983 بۆ دادگای باڵای شورش نێردراوەن بەلام هەموویان لە 22/11/ 1983 حوکمی لە سیدارەدانیان بۆ دەرچووە.

ئەم راپۆرتەش هەر باس لە شەری حاجی عمران –گردەمەند و بەشداری پارتی لەم شەرە دەکات،لە ناوەرۆکی راپۆرتەکەدا دەڵێت"مێتەهەم حسن محمد شیرۆ لەگەڵ کۆمەڵێك لە تێکدەران کە ناویان لە خوارەوە هاتووە سەر بە مسعود بارزانی زانیاری عسکری و ستراتیژیان ناردوە وئامادەکاری و هاوکارییان لەگەڵ تێکدەران و هێزەکانی ئێراندا کردوە ،هەروەها رێنمایی کردنی بەرپرسانی عسکری ئیرانی لە ناوچەکەدا و ئەنجامدانی کاری تێکدەرانە دژی هێزەکانی چەکداری عێراق پیش هجوم کردنی هێزەکانی ئێران لە کەرتی باکوور بۆ گرتنی ناوچەی حاجی عمران تۆمەتبار کراوەن و بە بەکرێگرتەی ئیران ناوزەدی کردوون ، ئەوەی شایانی باسە دادگای شورش لە 22/11/1983 بە سەروکایەتی عەواد بەندەر بەستراوەو بەم ماددانە

175و159و162و\2\49و50و53 لە ق.ع تۆمەتبار کراوەن و حوکمی لە سیدارەدانیان بەسەردا سەپاندوون و بە نووسراوی ژمار(4066) لە(24/11/1983 سەرۆکایەتی دیوانی سەرۆکایەتی کۆماریان لێ ئاگادار کردۆتەوە. ئەمەش ناوەکانیانە:

1.خورشید رشید سلمان 2.احمد حدو محمد 3. یاور علی محمد4.یوسف فرخو محمد 5. حسین عمر حسین 6.محمود فقی محمد حسین 7. حسین ملا حبیب عبدالرحمن 8.عیسی محمد حسن 9. جهور یونس ابراهیم 10.جزیری برایم محمد 11. محمد ابراهیم محمد 12.نعمان شریف شمیرن 13.عزیز فقی سعید 14.خلیل تاهیر عبدالله.15.نیاز عزیز عبدالله 16. حاجی عمر عبدالله17.عوسمان حسن عوسمان 18.عزیز ملا عبدالله فقی 19.ابراهیم عوسمان حاجی 20.علی قاسم علی 21.نزمی محمد محمدامین 22. محمد تاهیر حجی ابراهیم23.عمر احمد عمر 24.حسن خالد ملا 25.عیسی حسن شریف 26.حسین عبدالحمن حسین 27.تەها محمد یوسف 28. حسین محمد یوسف 29. ایوب محمد عیسی 30.مولود جوج مولود 31.محمد قرتاس سالح 32. شیخ عمر باپیر 33.خوشوی داود محمد 34.شاکر خالد سالح 35.عمر حدو محمد 36.تاهیر عبدالرحمن علی 37.حسین محمد حسین 38.عزیز ابراهیم شێخو 39.سلیمان سەبری عیسی 40.عمر تاهیر عمر 41.حسین فقی محمد حسین 42.نزهت شریف عمر 43.ممو سەبری عیسی 44.فریق ملمکو تاهیر 45.حدو محمد احمد 46.فرات ابراهیم باپیر 47.عبدالله ابوبکر فتح الله 48.حسن محمد شیرو 49.درویش عمر یاسین 50.تمر محمود قرتاس 51.عبدالواحد عمر سعید -عەدالەت عومەرچالاك لە بواری ئەنفال و بێ سەروشوینەکان 22-7-2007)).

لێ بەڵگەنامەیەکی دیدا باسی ئیعدامی 23 هاووڵاتی هاتووە :((بەڵگەنامەی بریاری حوکمی لە سیدارەدان و دەست بەسەردا گرتنی سەروەت و سامانی سابر مستەفا محمد عبدالسلام بارزانی و (22) کەس لە هەڤاڵانی بە نووسراوێك لە سەروکایەتی (دادگای شورش) بە ژمارە1446\ج\1983 لە 30\8\1983دەرچووە بۆ سەرۆکایەتی دیوانی سەرۆکایەتی کۆمار، کە بریاری گرتنیان لە لایەن دادەوەری لێکۆلینەوە سەر بە بەرێوەبەرایەتی ئەمنی بەغدا دراوە
هۆکاری گرتنیان بە مادەی 175و159و162\2-49و50و53 لە ق.ع لە داوایەك بە ژمارە1\83 لە 26\7\1983لە شیکراوەتەوە کە لە لایەن سیخۆرێك پێیان دراوە .
ئەم راپۆرتە باس لە شەری حاجی عمران –گردەمەند و بەشداری پارتی لەو شەرەدا دەکات لە ناوەروکی راپۆرتەکەدا دەڵێت “:موتەهەم سابر مستەفا محمد عبدالسلام بارزانی لە گەڵ کۆمەڵێك لە تێکدەران کە سەر

به مسعود و ادریس بارزانین، زانیاری ناوخۆی سەرکردایەتییان داوەتە تێکدەران بەتایبەتی لەسەر ئەو جێگایانەی ستراتیژی و حەساسن و ئامادەکاری و هاوکارییان لە بەغدا و هەولێر لەگەڵ تێکدەران کردووە بۆ هێرشکردنە سەر هیزەکان لە کەرتی باکوور لە حاجی عمران لە ڕێگای مسعود و ادریس".

هەروەها ئەوانی بە هەڵگرتنی چەك بەرامبەر بە هێزەکانی چەکداری عێراق بە مەبەستی هاوکاری هیزەکانی ئیران بۆ گرتنی ناوچەی حاجی عمران تۆمەتبار کردووەو بە بەکرێگرتەی ئیران ناوزەدی کردون .

عەدالەت عومەر-چالاك لە بواری ئەنفال و بۆ سەروشوینەکان-لە زمانی بەڵگەنامەکانەوە –

بەشی سێیەم

ئایا پارتی چاوساغی کردبوو بۆ ئێران ؟؟

لە بەر ئەوەی هێرشی حاجی ئۆمەران راستەوخۆ لە بەرەکانی جەنگ کارەساتی مرۆیی گەورەی لێنەکەوتەوە و تاکو پشکنینی بۆ بکرێت و بەشداربوان قسەیان پێبکرێت , یان هێرشەکە بۆ سەر شارێکی قەرەباڵغ پڕ دانیشتووان ئەنجام نەدرا وەك ئەوەی لە هەڵەبجە کرا , بۆیەکە کارەساتی ئەم بەرامبەر بە خەڵکی سڤیل و لە دەرەوەی بازنەی شەڕەکە پیادە کرا , لایەنی بەشداریش ئابلوقەی زانیاری و بەڵگە نامەو شایەدیدانی بەرپرسانی ئەو کاتی خۆی خستەتە سەر و ڕێگا نادات ,هیچ زانیارییەك سەبارەت بە سکانداڵەکانی ئەو کردە سەربازییە بڵاو ببێتەوە .

یۆست هیلتەرمان شایەدی لە سەر ئەوە دەدات , کە پارتی چ وەك جەنگاوەر و چ وەك هێزی ئیستیتلاع بەشداری ئەو شەڕەی کردووە, بەڕێزی دەڵێت :…بەو چەشنە لە هاوینی ساڵی1982دا جەنگاوەرانی (پدك) و هێزی ئیستیتلاعیان کەوتنە تەك هێزەکانی ئێران لە هێرشکردنیاندا بۆ سەر حاجی ئۆمەران.بە دوای ئەم شەڕەدا ,کە تارادەیەك سەرکەوتنیان تێدا بەدەستهێنا, ئێرانییەکان چەند هەوڵێکی تریان دا بە هاوکاری (پدك),بۆ ئەوەی مەودایەکی قووڵتر بچنە ناو عێراقەوە.هەموکات ئەم هەوڵانە پێشکەوتنی بە دەست دەهێنا تا ئەو کاتەی لە ساڵی1986دا,هێزەکانی ئێران بە تەواوی گێڕدرانە دواوە – کارێکی ..ل118.

ئەی بەرامبەر بەم پەلامارە هاوبەشەی ئێران-پارتی ,ینك و حدکا چیان کرد؟؟؟

ئەگەر پەلامارەكە بە ناو وەك بەشێك لە جەنگی ئێران-عێراق و لە چوارچێوەی ئۆپەراسیۆنە درێژخایەن و سەرانسەرییەكانی ئەو جەنگەدا بووبێت ؟؟ , وەك پێشتر ئاماژەمان پێی دا , هەردوو لای پەلاماردەر ئامانجی دیكەیان لە لەدانی لایەنی كوردی هەبوو , ئێران لە حدكا و پارتی لە حدكا و ینك .

بۆیە هەر زوو لایەنەكانی بەرامبەر كاتێك ئامانجی پەلامارەكە زیانی پێ دووریندەوەو ترسی ئەوە دایانی گرت لە ناوچەی دیكەش درز بدەزنەوەو هەمان سیناریۆ دوبارە بێتەوە , بۆیە ئەوانیش لە بەرامبەردا سیناریۆی پێچەوانەیان ئەنجامدا , بە یەك كەوتن لەگەڵ بەرامبەرەكەدا كە ئەویش بەعسە ((لە 31 ئاب سیناریۆی پێچەوانە ڕویدایەوە ینك بووە هاوپەیمانی ئێران و پارتیش ئەوجارە عێراقی هەنایە هەولێرەوە)). هیلتەرمان لەم بارەیەوە دەڵێت : لە تەموزی1983دا,كە هەشتا شەڕەكەی حاجی ئۆمەران هەر بەردەوام بوو, فەرەیدوون عەبدوالقادری گەورە دانوستانكاری تاڵەبانی, كەوتە گفتوگۆی ناڕەسمی لەگەڵ ڕژێمداو كۆبوونەوەی لە گەڵ سێ بەرپرسی موخابەراتی عێراقدا كرد لە بنكەیەكی حدكا لە ناوچەی ئالانی ڕۆژئاوای سەردەشت لە ناو ئێراندا و دەست بەجێ بانگهێشتی بەغدا كرا, فەرەیدوون لە ماڵی قاسملوو لە بەغدا مایەوەو زنجیرەیەك لە گەڵ تاریق عەزیز و سەركردەی پایە بەندەكانی تردا ئەنجامدا لە ئەكتەبەر و نەقەمبەردا –كارەكی ..... ل119.

حاجی ئۆمەران دەرگایەك بۆ مفاوەزاتی 1983ی ینك وبەعس

بەم شێوەیە ئەم هێرشە هاوبەشەی پارتی و ئێران ,لە بەرامبەردا دژەكانیشی یەك خست و دەرگای بۆ ڕێككەوتنی ینك و بەعس خۆش كرد ((هەرچەندە هەندێك پێیان وایە ئەم پەیوەندییە پێشتر زەمینەی خۆشە كرابێت)) , كلیلی ئەو ڕێككەوتنە هێرشی حاجی ئۆمەران بوو ,یەست هلتەرمان لەسەر زاری فەرەیدوون عەبدالقادرەوە دەگێڕێتەوە : ((لەرە بە دواوە پەیوەندیمان زۆر كەك بوو, بەڵام كاتێ گەڕاینەوە بۆ بنكەكانمان لە دەرەی جافایەتی, بە یەكترمان دەوت: بەڕاستی كورد بەد بەختە .هەموو دنیا پشتی عێراق دەگرێت لە دژی ئێران, كەچی ئێستا ئەمە بەیارمان داوە پشتی ئێران بگرین لە دژی عێراق- كارەكی ...... ل124.

بەعس چی پێیان وت و چۆن هەڕەشەی لێیان كرد ؟؟

بەعس لە دوای ئەو هاوپەیمانییە نا پیرۆزەی نەوان پارتی وئێران هوشیاری دایە هەموو لایەك , كە دەست تێكەڵكردن لە گەڵ ئێران هەڵەی

سوورە بۆ ئەوان , هەرچەندە كاك نوشیروان لە وەڵامی تاڵەبانیدا دەلێت : ئەو هەڵەشەیەی تاڵەبانی باسی ئەكات ئەگەر بەو گەیشتبێت، بە من نەگەیشتوە، چونکە ئەو زەمانە بەعس هیچ رێگە پەیوەندیەکی لەگەڵ من نەبو تا ئەو هەواڵەم پێ بگەیەنێ، ئاغای تاڵەبانیش شتی وای بە ئێمەی نەوتبو.. ئەبالەی گوێنەدان بەم هەڵەشەیە، ئەگەر راست بێ، لە ئەستۆی ئەودایە.((لە هاوخەباتیەوە بۆ تەخوین-نەوشیروان مستەفا)) .

بەڵام هەر بۆ خۆی بەڕێز كاك نەوشیروان لە چاوپێكەوتنێكی پێشووتری پێش ئەوەی ئەم جەدەل و وەڵام و وەڵام كارییەی لە گەڵ تاڵەبانی ڕوبدات وتبووی : بە پێی قسەی نەوشیروان مستەفا ئەمینی جێگیری تاڵەبانی (لە چاوپێكەوتنێكی ساڵی1983دا), تاریق عەزیز بە سەركردە كوردەكانی ڕاگەیاندووە) (ئەگەر ئەوە یارمەتیمان بدەن هەرگیز لە بیری ناكەین, بەڵام ئەگەر لە دژمان بووەستنەوە ئەوەش هەرگیز لە یاد ناكەین و پاش ئەوەی جەنگ كۆتایی دێت, تێكتان دەشكێنین و هەموو گوندەكان بۆ تەواویی خاپوور دەكەین))-كارەكی ...... , ل119 .

هاوپەیمانیەتیەكی سەقەت !

مەلە كردن بۆ پێچەوانەی تەوژم , زۆر جار خنكانی كەسەكەی لێ دەكەوێتەوە , كوردیش بزووتنەوەكەی بەو هاوپەیمانیەتیە بەتاڵبوەوە لە بیروباوەڕی ئازادیبەخشەكەی و لە بەرامبەر تەوژمی جیهانیش خۆی بینییەوە .

لە بیرمان نەچێت ,ڕۆژئاوا تا ساڵی 1991 بە بەهانەی مەترسی كۆمۆنیزم لایەنگری سەر سەختی ئاپارتاید بوو ((ئامەریكا, ئینگلیز ,ئیسرائیل ,فەرەنسا((1981)) , ریگان یارمەتی جەنگاوەرانی ئازادی ئەفغانی دەدا ((حكمەتیار و ڕەبانی)), لە بەرامبەر مەترسی سوور .بۆیە زۆر ئاساییە بە بەهانەی مەترسی پان ئیسلامیزمیشەوە پشتیوانی لە ئێراق كردبێت . بۆیە ئەم پەیوەندییە جگە لە ماڵ وێرانی هیچی دیكەی لێ شین نەبوو .

راستییەك خۆی حەشار داوە , ئەویش ئەوەیە ئێراق چەند لە بەرەكانی جەنگ تێك دەشكا , ئەوەندە زیاتر خۆشەویست دەبوو لای وەڵاتان و پشتیوانی سەربازی و دارایی و دیبلۆماسی زیاتری لێدەكراو خێر و بەرەكەت بۆی دەباری , هەمووكارێكی چاوی لێدەپۆشرا , بەكارهێنانی هەموو چەكێك بۆی حەڵاڵ كرا ((. … عێراق [illegible]كی بە كەڵكی دەبینی بۆ بەردەوامی پێدانی هاوسەنگیی هێز لە كەنداودا ,لای كەمەكەی ش[illegible]ز لە پاییزی ساڵی 1983 ەوە دەیزانی كە عێراق چەكی كیمیاوی بەكار

دێنێ – کارێکی کیمیاوی , ل289)) .
((مافی مر□ق و بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی بە ڕێی خۆیان لە زۆر لایەنەوە بەرژەوەند□ی□ سیاسی و ئابوورییەکانمان لەگەڵ ئەوانەی ئێراقدا هاوتەریبن " لە یاداشتێکی نهێنی ئەمەریکییدا نووسراوە “"بەشی 15 ئامەریکا و ئەنفال".(ئەنفال و ئامەریکا-سەمانسا پاوەر –و.بەختیار کەریم –بەشی 21 “کۆتایی “-24-9-2006 دەنگەکان).
ئا لێرەوەیە , ئەم لایەنە سیاسییانە هەر جارەی یەکێکیان , دوایش بە جووتە وچوار قۆڵی ((ینك,پدك,سۆسیالست, بزوتنەوە)) کورد گورگان خواردی دەکەن .
خۆشیان ئەوەیان هەر لە سەرەتاوە زایووە ((فەرەیدوون عەبدوالقادر دەڵێت: کاتێ گەڕاینەوە بۆ بنکەکانمان لە دۆڵی جافایەتی, بە یەکترمان دەوت: بەڕاستی کورد بەد بەختە .هەموو دنیا پشتی عێراق دەگرێت لە دژی ئێران, کەچی ئێستا ئێمە بڕیارمان داوە پشتی ئێران بگرین لە دژی عێراق-کارێکی کیمیاوی ,هیلتەرمان)).
تاڵەبانی کە بۆ خۆی دواترسەرکردایەتی شەڕی هاوبەشی ئێران-ینك ی کرد لە داستانی ڕزگاری دەڵێت : لەناو ئەو کێشمەکێشه سیاسی و فکرییەدا، سەرەڕای ئەوەی تاقیکردنەوەی زۆرمان لەگەل سەدامییەکاندا هەبوو، بەتایبەتی سیاسەتی سەدام لەجەنگی عێراق-ئێراندا، سروشتی فاشیانەی رژێم ئاشکرا دەرکەوتبوو، دەریش کەوتبوو کە ئەم فاشیستانە لەهیچ تاوانێك نەدەسڵەمینەوە، مفاوەزاتەکەشمان لەگەل رژێم ساڵێك بوو بەهۆی شۆڤێنیەتی بەعسی سەدامی و تەکنەلۆژیای جەنگی و فشارە ئیقلیمیەکە، شکستی خواردبوو، ئەو هەموو راستیانەمان دەزانی، بۆیە دەبوو ژیرانەتر هەڵبسوڕێین و کەمترین پاساو بدەینە دەست فاشیەکان، کەچی لەوکاتەدا، نەك نەمانتوانی جیاوازیەکان و هەڵەکان سەبارەت بە سکرتێری کۆمەڵە کەم بکرێنەوە، بەڵکو ناوبراو ناکۆکیەکانی لە مەیدانی سیاسەتو فکرەوە، گەیاندە ئاستێکی ترسناك، ئەویش بواری عەسکەرییە، دەقی تەواوی قسەکانی تاڵەبانی لەسەر نەوشیروان مستەفا بڵاوکرایەوە-26-12-2009.

هیومان ۆچ لە درێژەی ڕاپۆرتەکەیاندا هۆکاری کۆمەڵکوژی بارزانی و ئەنفالکراوەکان بە هاوشێوەی یەکتر دەناسێنن : لە گەلێ ڕوەوە , عەمەلیاتی ساڵی 1983 ی بارزانییەکان دەسپێکی ئەو تەکتیکە بوو کە لە مەودوا بە ئەندازی□ی□کی هێجگار گەورەتر لە سەردەمی پەلاماری ئەنفالدا بەکارهات 5 .
لە ڕوی مۆتیق و چارەنووسی مرۆڤەکانەوە .

نەك هەر ئەزموون لە ڕابردوو وەرنەگیرا , بەڵكە دواتر ویستیان مێژوو دوبارە بكەنەوە شان بەشانی ئێران هێرش بكەنەوە سەر هەمان دەڤەر (لە نێوان قەڵادزێ و هەڵەبجە و حاجی ئۆمەران سەركردایەتی لەسەر هەڵەبجە گیرسایەوە) (كارەكی ژەهراوی-یەست هلتەرمان، وەرگێڕانی محەمەد حەمە ساڵەح تۆفیق-كۆمپانیای ئاوێنە – ل 148)) .

بێشك هەموو سیاسیەكانی ئەو كات , ئەوانەی بەشداری ئەو گفت و گۆیانە بوونەوسەپرتیانكردووە و واژۆیان لەسەر پەیماننامەی شۆڕشە هاوبەشەكان كردووە , یاخود فەرماندەی مەیدانی بە پراكتیزە كردنی ڕێككەوتننامەكان بوونە , یان لە بڕیاری سیاسیدا بوونەو نقەیان نەكردووەو سەری ڕەزامەندییان بۆ لەقاندووە , دەبێت هەموو بە كەمێك , ئاوی ئەو بیرە نەش بكەن , كە بە یەكیان لێ داوە , بەشی خۆیان لەو سكانداڵە سیاسیە بخەنەوە لە كۆڵگەكەی پشكی خۆیان بدورنەوە . ئەوەی رونە بردنەوە هەزاران باوكی هەیە ,دۆڕانیش زۆرە و هەموو باوكەكان خۆیانی لێ بەری دەكەن.

كەی دان بە ڕاستییەكان دەنێن؟

نابێت مێژوو , بەتایبەت ئەو چركە ساتانەی خوێنی قوربانیانی لێ دەتكێت , لە خزمەتی سیاسەتی باڵادەستدا بنووسرێتەوە , نابێت مێژوو نووسان و توێژەرەوان بە پێی ڕەوتی ئاو مەلە بكەن , مێژوو وەك ئەوان چۆنن دەنووسرێتەوە, نەك ئەوان چۆن سەیری خۆیان دەكەن وگەرەكیانە, ئێستا پێوستمان بە مێژووە ڕاستیەكەیە بنووسرێتەوە, پێویستە مێژووە تاڵەكان ,ئەوانەی پڕن لە هەڵەو تەكشكان وەك خۆی باس بكرێت , ئەگەر باسكردنی تاڵییەكە بە نرخی ژیانیش تەواو بێت . نەك چیرۆكی خۆیانی لە خزمەت سیاسیەكان بهێنرێتەوە . مێژووی ئێمە پڕە لە فەزیحەی سیاسی , فەزیحە تەنها كارە ژێر بە ژێرەكان نییە , بەڵكە ئەو كارانەیە بە ئاشكرا كران وكەسیش باسیان ناكات .
27 ساڵە ئازاری ویژدانی خۆیان ئەدەن ,لەبەر ئەوەی دان بە راستییەكانی ئەم هەڵەیە نانێن و ڕاستییەكان ئازاد ناكەن, هێزی ئاشتی پارێزی هۆڵەندی تەنها كەمتەرخەمی كردووە لەپاراستنی بۆسنییەكان , دادگایی دەكرێن بە تاوانی جەنگ .

تا ئێستا ئینكاری ئەم هەڵە گەورەیە دەكرێت , ئەمە پێویستی پێداچوونەوەی ویژدانە ,پێویستی بە نەعلەت بارینە لەو شێوازە كارە سیاسیە.
شكستی كورد تاكو ئێستا لەوەوە سەرچاوەی گرتووە , كە ئەزموون لە

ڕابردووە تاڵەکان خۆی وەرناگرێت , بەڵکە دەشیان شارێتەوە و زانیارییەکان زیندانی دەکات, دواجار لەچرکە چارەنووس سازەکاندا دوبارەیان دەکاتەوە .ڕەوایەتی دان بە هەڵە مێژووییەکان , پاکانە هێنانەوە بەیان و دان نەنانە بە ڕاستییەکان , ڕەوایی دانە پێی و تاوانی مەزنە بەرامبەر بە مێژوو و قوربانیان .

با درێژن نەبین بەرامبەر بە مێژووی رابردووی خۆمان , باجی هەڵەیەک نەدەین بەرپرسیارێتیەکەی دەکەوێتە ئەستۆی کەسانێک , هەموو مێژووی خۆیان بە پاکیزەیی دەناسێنن و هەڵە لە ڕابردوویان وجودی نییە.
سەرکردایەتی کورد ناوەندی یادگەی کورت بینە,هاوکات لە شاردنەوەی ڕاستییەکان و دوبارە کردنەوەی سکانداڵەکان شارەزایە.
با لە زمانی بەڵگەنامەکانەوە , لە ڕاستی واقعی ئەو ڕۆژگارەوە قسە بکەین. وتنی ڕاستییەکان و دان نان بە هەڵەکانی ڕابردوو , قسەکردن لە پەڵگەی حەقیقی خودەوە , داوای لێبوردنکردن لە قوربانیان و قەرەبووی زیان لێکەوتووان ئەرکی لایەنە بەر پرسەکانی ئەو کاتە .زیان لێکەوتووانی هەرشی حاجی ئۆمەرانیش گوندنشینانی ناوچەکە , بنەماڵەی 8000 بارزانییە . ((سەرکەوتوترین کەسانی دنیا ئەوانەن لە هەموویان زیاتر وەڵامی ڕەد بیستووە -ل277,سەرکەوتنی بێ سنور لە 20 ڕۆژدا-ئەنتۆنی رابینز,و.عەبدوڵای حەسەن زادە -2009چاپخانەی ڕۆژهەڵات)) , وەلە سەرکردەکانی ئێمە نایانەوێت وشەی ڕەد و وەڵام ببیستن.

پارتی ناتوانێت بە پاساوی بارزانی بوون خۆ لە داوای لێبوردنکردن و قەرەبووکردنەوەی ئەو 8000 بنەماڵەیە دەر بکات , کەشکە کەشەیەکی ئەخلاقی و ویژدانی و یاساییە نەک عەشایەری . پێویستە بەرپرسیارێتی پەلاماری حاجی ئۆمەران لە لایەن پارتییەوە بگرترایەتە ئەستۆ ,بە ئەوەی لەوەی فەر بونایە و دوبارەیان نەکردایەتەوە , وەک بینیمان کە کردیان و دوبارەشیان کردەوە , وەکئەوەی فرچکیان پێوەی گرتبێت

ئەزموونی سەرنەکەوتوو پێویستی بە شیکردنەوە هەیە نەک شاردنەوە وداپۆشین ,پێویستە لێکدانەوەی هەمەلایەنەی لەسەر بکرێت , پێویستە بە بەچوونی نوێوە سەیری ئەو ئەزموونە شکستخواردووانەی رابردوو بکردرێت ,هەموو ئەزموونێک بە نرخە بۆ مرۆڤایەتی ئەنجامگیری لێکدانەوە و لێکۆڵینەوە لە سەری, شیکردنەوەی ئەزموونەکان رابردوو باشتر کەسە سەرکەوتوو و شکست خواردووەکان دەناسێنێت بە مێژوو .

شکست هیچ کات لە ئاسمانەوە نابارێت , هەموو کات ئاکامگیری کارە

((ناپلیـۆن هێل دەڵێت : سەرکەوتن جار جارە بە هەل دەڕەخسێت, بەڵام شکست و دۆڕان هۆکاری هەیە ,کەواتە دەبێت هۆکارەکانی شکست و دۆڕان لە خۆماندا لە ناو ببەین ((ل46-47 – زیادکردنی توانای زیرەکی –ئاوات نەسروال□ل□-چاپخانەی چوار چرا-2009)) , بەڵام سەرکردایەتی کورد هەڵەکان لەناخی خۆیاندا ,لە رەحمدانی سیاسییان پەروەردەی دەکەن.

هیچ تاوانێك لە گەڕان و خوێندنەوەی نوێ و ڕەخنە گرتندا نییە بۆ کارەساتەکـانی رابــردوو ,بەڵکە شاردنەوەیــان تــاوانە بەرامبەر بە مێژووو . گرنگترین ڕێگا ب□ گ□□□ینی شکستەکان بۆ سەرکەوتن ئەوەیە هەڵەکان خەینە ژێر پرسیارەوە .
بۆ ئەوەی ســەرکەوتوو بیـــن , پێویســـتە بەردەوام کارەکامــان هەڵسەنگێنین وراق□یان بکەین و رۆچینە بنج وبناوانیانەوە ((یەکێ لە تایبەتمەندییەکانی هاوبەشی مر□قی سەرکەوتوو, هەڵسەنگاندنی هەمیشەیی و نایابی ئەوانە ((ل172.هەنگاوی بچووك بۆ سەرکەوتنی گەورە -ئــانتۆنی ڕابینــز , و.محەمەد شەهــدی -دەزگــای چــاپ و بڵـاوکراوەی ڕۆژهەڵات 2010)) .

ئەگەر هەڵســەنگاندن بۆ هێرشــی حـــاجی ئۆمەران بکرابـــایە ,ئەنجامەکانیان بزانیایە , چما جاریکی دی نغری هەڵەو کەمو کوڕی نابونەوەو گەلیان تووشی ئەو هێدمەگرتنە ناکرد , ئەوا هەمان هەڵە لە ئەنفــال و هەڵەبجە بە کــاری هــاوبەش لە گەڵ ئێــران دوبــارە ناکرایاتەوە ,کورد وتوویەتی ((ئەگەر یەکەمجار تووش بووم خوا خەتا بارەکەم بگرێت, ئەگەر جاری دووەم تووش بووم خوا خۆم بگرێت.)) .
دەتوانرێت کەوتن و هەڵەکان بگۆردرێن بە سەرکەوتن , ئەگەر مامەڵەی بەرپرسانەی لە گەڵدا بکرێت ((سەرکەوتن ئەنجامی بڕیاری باشە, بڕیــاری بــاش ئەنجــامی ئەزمــونە و ئەزمــونیش بەردەوام ئەنجــامی بڕیــارێکی خــراپە – ل10. هەنگــاوی بچـووك بۆ ســەرکەوتنی گەورە -ئــانتۆنی ڕابینــز ,و.محەمەد شەهــدی -دەزگــای چــاپ و بڵـاوکراوەی ڕۆژهەڵات 2010)) .
جۆرج سانتیانــا ڕاستی کــرد کە وتــی((ئەو کەســانەی کە نــاتوانن ڕابردوو وەبیر خۆیان ب□ن□وە, تاوانبارن بە دووبارە کردنەوەی – ل132.نهێنی سەرکەوتن لە ژیاندا-برایان ترێسی ,و.محەمەد شەهدی ,دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات 2009)) . ڕێك ئەو وتەیە لە کوردستاندا بەردەوام دووبارە دەبێتەوە ,کارەساتەکان وەك خۆیان دووبارە و دەبارە دەبنەوە .

خێری مەولانای رۆمی لە خۆرئاواوە هەڵدێت ... سمکۆ عەبدولکەریم

ڕۆمی دوای 11-ی سپتێمبەر
سمکۆ عەبدولکەریم ...

(شیعرەکانی رۆمی تاکە هیوایە لەم رۆژگارە تاریکەی تێدا دەژین)

هانز ماینك ....

دەروازەیەك بۆ ئەم نووسینە

(ئەوکات لە سەرەتای 2015 کە وتارەکەم نووسی بەناونیشانی (خێری مەولانای ڕۆمی لە خۆرئاواوە هەڵدێت) هەمووی چەند دانە کتێبێك لەسەر جەلالەددینی ڕۆمی لە کتێبخانەی کوردیدا هەبوون، ئەوانیش نامیلکە بچووکەکەی ئەحمەد تاقانە بەناونیشانی (جەلالەددینی ڕۆمی و سروودی نەی) کە ساڵی 1979 چاپ و بڵاوی کردبووەوە، هەروەها کتێبەکەی ئازاد قەزاز بە ناونیشانی (مەولانای ڕۆمی) کە من لە رێگەی چاپی دووەمیانەوە"2013" پێم زانی، چونکە ئەو بۆ یەکەم جار لە ساڵی 1985 چاپ و بڵاوی کردبووەوە. هەروەك قەزاز لەو کتێبەیدا ئاماژەی بۆ کردوە دیارە کاتێبێکی تریش هەبووە بە ناونیشانی (ئاوێنە) سەبارەت بە هەندێك لە چیڕۆکەکانی مەوڵانای ڕۆمی، کە محەمەد شەلماشی کردونی بە کوردی.

پێم وایە لە نێو ئێمەدا هیچ نووسەرێك تا ئێستاش بۆ وەها بۆچوونێك نەچووە، سەبارەت بە گرێدانی دونیای تەسەوفی مەولانای ڕۆمی بە دونیای سیاسەت، بە تایبەتی لە دووای 11-ی سپتێمبەر کە ئەمریکا زۆر هەوڵی داوە لە رێگەی مەولاناوە، ڕووبەڕوی بیری ئیسلامی توندڕۆ ببێتەوە، هەروەك (کۆڵمان بارکس) وەرگیری سەرجەم بەرهەمەکانی مەولانای ڕۆمی بۆ سەر زمانی ئینگلیزی لە ئەمریکا دەڵی: "دوای 11-ی سپتێمبەر ڕۆمی بووە ڕەمزی لێك نزیککردنەوەی موسلمانان و ئەمریکییەکان".

دەبێ ئەوەش بڵێم هەر دوای ئەو وتارەی منیش، لە کوردستان ئاوڕدانەوەیەکی خێراو بەرفراوان لە سەر ژیان و بەرهەمەکانی مەوڵانا هەستی پێدەکرێ، کە لە ماوەی ئەو چەند ساڵەدا بە دەیان کتێب لەسەر مەولانای ڕۆمی نووسران و وەرگێڕدران.
کە من پێم وایە ئەم ئاوڕدانەوەیە لە ڕۆمی بەدەر نییە لەو تێگەیشتنە سیاسی و فیکریەی دوای 11-ی سپتێمبەر سەری هەڵدا)
باسەکە:
پێشتریش لە وتارێکمدا ئاماژەم بۆ ئەوە کردبوو، کە لە دوای رووداوەکانی 11-ی سبتێمبەرەوە ئەمریکییەکان زیاتر لە هەر کاتێکی دیکە گرنگی بە “مەولانا جەلالەددینی رۆمی” دەدەن، بەم هۆیەوە هەم ئەمریکا، هەم خۆرئاوا، دەیانەوێ لە رێگەی مەولانای رۆمی-یەوە دەرگایەکی تر بەڕووی خۆرهەڵاتدا بکەنەوە، لە کاتێکدا تەشەنەکردنی بیری ئیسلامی توندڕەو لە ناوچەکەدا، خەریك بوو ببێتە هۆی لێکدابڕان و رووبەڕووبونەوەیەکی قورس لە نێوان خۆرئاوا و خۆر هەڵاتدا، وەك ئەوەی”توینبی” مێژوو نوسی ناوداری بەریتانیش لە ناوەڕاستی پەنجاکاندا پێشبینی ئەوەی کردوە کە شەڕی سەدەی داهاتوو، لە نێوان سەرمایەداری و کۆمەنیستەکاندا نابێت، بەڵکو لە نێوان مەسیحییەکان و موسڵمانانندا دەبێت، بەومانایەی بەیەکەوەژیانی دوو کلتوری دژ بەیەك بەم شێوەیەی رابردوو ناکرێ بەردەوام بێت.
بۆیە، دەکرێ بڵێین وێڕای ئەوەی ڕۆژ بەڕۆژ ئاماژەکانی ئەم لێکترازن و دوورکەوتنەوە و نزیکبوونەوە لە رووبەڕوبوونەوە و پێکدادانی نێوان شارستانییەکان زیاتر دەردەکەون، بەڵام لەبەرامبەر ئەوەشدا بە دیوێکی تردا، گەڕان و دیتنەوەی رێگاچارەیك بۆ دەربازبوون لەو مەترسییە گەورەیە لە ئارادایە، هەم خۆرئاواییەکان و هەم خۆرهەڵاتییەکان هەموویان بە تەواوی نەکەوتونەتە ژێر کاریگەری ئەو تێگەیشتنەی کە جگە لە لێکدابڕان و رووبەڕوبوونەوە هیچ هیوایەك بۆ بەیەکەوەژیانی شارستانییەکان نەماوە.

بۆیە جێگەی سەرسوڕمان نییە کە دەبینین لە ئێستادا ئەمریکییەکان ئەو هەموو خۆشەویستییە لەرادەبەدەرەیان بۆ “مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی” هەیە، بە شێوەیەك کە بۆتە جێگەی پرسیار، ئەو هەموو بایەخ پێدانەی ئەمریکا و خۆرئاوا بە مەولانای رۆمی بۆ؟
زۆر لە سەرچاوەکان ئەم بایەخ پێدانەی خۆرئاوا بە مەولانای رۆمی بۆ ساڵی 1995 دەگەڕێنەوە، کاتێك شاعیرو وەرگێڕی ئەمریکی”کۆلمان بارکس” کە ئەو کات ماموستای زمانی ئینگلیزی بوو لە زانکۆی جۆرجیا، شیعرەکانی مەولانای رۆمی وەرگیڕاوە، کتێبەکەشی بە ناوی

“رۆمی دانسقه” ئەو سەرەتایە بوو کە مەولانای رۆمی وەك خۆرێك دەرخست و وایکرد ئەمریکا بایەخی پێبدات. ئەم نووسەرە ئەمریکییە تا ئێستا خاوەنی نزیکەی نۆ کتێبە، لە بارەی مەولانا و تەسەوفەوە.

ئەم هەنگاوەی کۆلمان بارکس بووە هۆی ناساندنی مەولانای رۆمی بە ئەمریکییەکان، دواتریش ناساندنی بە خۆرئاوا، بە شێوەیەك لە ئێستادا هاوڵاتیانی ئەمریکی پتر لە هەر نووسەر و ئەدیبێکی دیکەی ئەمریکی مەولانای رۆمی دەناسن، تا ئەو رادەیەی هەر یەك لە” مادۆنا و دیمی مور”کە دوو هونەرمەندی ناوداری ئەمریکین، دەقی شیعری مەولانای رۆمی-یان کردۆتە گۆرانی.
هەروەها رێکخراوی یونسکۆ لە ساڵی 2007 بە بۆنەی (800) ساڵەی لە دایکبوونییەوە یادی مەولانای کردەوە و رێزی لێنا، (بی بی سی)یش لە لایەن خۆیەوە رۆمی بە کەسایەتی ئەو ساڵە ناودێر کرد و رایگەیاند: لە ئێستادا مەولانای رۆمی لە ئەمریکا بە ناسراوترین و جەماوەرترین شاعیر دادەنرێ.
زۆر لە چاودێران وایان لێکدایەوە کە ئەم یادکردنەوەیەی مەولانای رۆمی لە لایەن یونسکۆوە هەنگاوێکی زۆر گرنگە بۆ لێك نزیك کردنەوەی خۆرهەڵات و خۆرئاوا و ئایینە جیاوازەکان، تا ئەو شوێنەی پێیان وابوو دەکرێ رۆمی ببێتە هۆکارێك بۆ پەڕینەوە بەرەو دونیاێکی نوێ، هەروەها”هانز ماینك” شاعیری ئەلمانی مەولانای رۆمی بە تاکە هیوای ئەم رۆژگارە تاریکە وەسف دەکات.

ئازاد قەزاز لە پێشەکی کتێبەکەیدا بە ناوی “مەولانای رۆمی” کە لە ساڵی 1985 چاپی کردوە و لە 2013 دا جارێکی دیکە چاپی کردۆتەوە دەڵێ: (پاش 33 ساڵ جارێکی دی رۆم لە رۆمی دەکەوێتەوە، هەنوکە لە رۆژئاوا گرنگیەکی زۆر بە لێکۆڵینەوە لەسەر ئیسلام دەدرێت، بە تایبەتیش سۆفیگەری زۆر سەرنجی رۆژئاوای راکێشاوە). بە هۆی ئەوەی کە پێیان وایە لە ناو سۆفیگەریدا سنوری نێوان ئاینەکان بەزێنراوە و هەموو ئاینەکان بە یەك چاو دەبینرێن، لە رووی کۆمەلایەتیشەوە زۆر گرنگی بە بەیەکەوە ژیانی کلتورە جیاوازەکان دەدەن. هەروەها لە بارەی مەولانای رۆمی-شەوە دەڵێ: (رۆمی یەکیکە لەو کەسایەتییە گرنگانەی کەوتۆتە بەرچاو، هەروەك “بودا” لەو کەسایەتییە گرنگانەیە حزورێکی بەرچاوی لە کۆمەلگەی ئەوروپیدا هەیە)
هەموو ئەمەش لە کاتێکدایە کە لە نێو دونیای تەسوفدا جگە لە مەولانای رۆمی چەندین کەسایەتی دیکەی گەورەش هەڵکەوتون، بەڵام بۆچی هەر تەنیا مەولانای رۆمی، کە ئەمەش پرسیاریکە، وەڵامەکەی پێویستی بە باتێکی دیکەی سەربەخۆ هەیە، بەڵام ئەوەی زیاتر لە

ئێستادا بەرجەستە بووە ئەو روحی خۆشەویستی و ژیان دۆستی و سەمایەیە کە مەولانای رۆمی ویستویەتی لە ناخی مرۆڤەکاندا بیچێنێ، بۆ ئەمەش جگە لە بەیەکەوەژیان و بەخشینەوەی خۆشەویستی بە یەکتری هیچ رێگا چارەیەکی دیکە نییە.

ئەمریکا و خۆرئاوا هەر کاتێك هەستیان بەوە کردبێت دۆخەکە زیاتر بەرەو گرژی دەچێت، زیاترو زیاتر رویان بەلای مەولانای رۆمی وەرگێڕاوە، بۆیە دەبینین لە دوای هێرشەکانی 11-ی سپتێمبەری ساڵی 2001 بۆسەر تاوەری بنکەی بازرگانی جیهانی لە نیورك و و بارەگای وەزارەتی بەرگری لە ڤیرجینیا، ئەو بایەخپێدانەی ئەمریکا و خۆرئاوا زیاتر بووە، ئەو یادکردنەوەی یونسکۆش هەردوای ئەو هێرشانە بوون، لە کاتێکدا پەرچەکرداری ئەمریکا لە چرکە ساتی یەکەمدا، بیرهێنانەوەی ئەو پێشبینییەی "توینبی" بوو، کاتێك "بوش"ی باوك لە شاشەی تەلەفزیونەکان دەرکەوتو و لەبەردەم رۆژنامەنووساندا وتی: (ئەمە هەڵمەتی سەلیبیە، ئەم شەڕە دژی تیرۆر ماوەیەك دەخایەنێ). ئەم دەربڕینەی بوش دونیای توشی دڵەڕاوکێ کرد، بۆیە هەرزوو کۆشکی سپی لەبەرامبەر ئەوەدا لە راگەێنراوێکدا رایگەیاند: "لەبەرامبەر ئەو دەربڕینەدا، بوش هەست بە نیگەرانی دەکات" هەرچەندە دوای ئەوە جارێکی تر کەس گوێبیستی ئەو لێدوانە نەبوەوە، بەڵام ناکرێ ئەو دەربڕینەی "بوش" بە هەند وەرنەگیرێ و پێمان وابێت، هەڵەیەکی دەربڕینی زمانەوانی بووە، کاتێك دەرکەوت ئەمریکا لە هەوڵی گواستنەوەی ملمڵانێکاندایە لە خۆرئاواوە بۆ خۆرهەڵات، وەك چۆن "کارل ئیردمان" مێژوونوسی ئەڵمانی لە کاتی خۆیدا وتی: شەڕی سەلیبیەت لە ئەنجامی رێککەوتننامەی بزووتنەوەی"ئاشتی خوایی"و گواستنەوەی ملمڵانێکانی خۆرئاوا بوو بۆ خۆرهەڵات، دوور لە ئەوروپا، هەرچەندە "هانز ئیبرهارد مایەر" نووسەری "مێژووی شەڕەکانی سەلیبیەت" دژی ئەو فیکرەی "کارل ئیردمان" بوو.

زۆر لە نووسەرانی عەرەب پێیان وایە ئەو بایەخپێدانەی خۆرئاوا بە "مەولانای رۆمی" هەروا لە خوت و خۆڕای نەهاتوە، بەڵکو بەرەنجامی هەڵکشانی ملمڵانێکانی نێوان خۆرئاوا و جیهانی ئیسلامییە، بە تایبەتیش دوای هێرشەکانی 11ی سپتێمبەر، کە لەم کاتەدا زۆربەی خۆرئاواییەکان بەم چاوە سەیری ئیسلامیان دەکرد، کە سەرچاوەو پاڵنەری تیرۆرە، بۆیە بۆچوونێك هاتە پێشەوە کە پێی وابوو کۆتایهێنان بە تیرۆر پێویستی بە گۆڕینی ئەو تێگەیشتن و فیکرە توندڕەوییە هەیە کە لە ناخی هەندێ لە موسڵماناندا چەکەرەی کردوە، بەو مانایەی موسلمانان بگەنە ئەو تێگەیشتنەی لە توانایاندا هەیە

تێکەڵ بە شارستانییەتی خۆرئاوا ببن. ئەمە لە کاتێکدا، جگە لە تێگەیشتن لە خوا، ئەم موسلمانانە تا ئێستاش ئەو تێگەیشتنەیان نییە کە خۆرئاواییەکان لە بەرامبەر دیموکراتییەت و لیبرالیەت و مافەکانی مرۆڤدا هەیانە.

خۆرئاوا پێی وابوو ئەمە کاتێکی زۆری دەوێ، بۆیە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی لە خۆرئاوا شەڕی دژە تیرۆریان راگەیاند، لەو بارەیەشەوە بوش رایگەیاند: بەردەوامی ئەم شەڕە لە گەڵ تەمەنی مرۆڤدایە.
بەڕووەکەی دیکەشدا لە ساڵی 2004 ئەمریکا لە زاری”رامسفێلد” وەزیری بەرگری ئەوکاتیدا “شەڕی فیکری” راگەیاند، بەو ئامانجەی لەم ڕێیەوە بتوانن کاریگەری زیاتر لە سەر گەنجەکان دروست بکەن، کە هەندێ نووسەری عەرەب ئەو هەنگاوەی خۆرئاوایان بە دەست بەسەرداگرتنی ڕۆشنبیری و فیکری موسلمانان لە قەڵەمدا و پێیان وابوو ئەوان بە پشت بەستن بە بنەماکانی کلتوری خۆرئاوایی ئەوکارە دەکەن و دەیانەوێ ئسلامییەتییەك دروست بکەن لە سیاسەتدا جێگەی نەبێتەوە.

بۆیە ئەو بایەخپێدانە زیاد لە پێویستییەی خۆرئاوا بە کەلەپوری سۆفیگەری و مەولانای رۆمی وەك کەسایەتیکی دیاری دونیای تەسەوف، لە نەزری هەندێ نووسەر وا کەوتۆتەوە کە پەیوەندی بەو سیاسەتەوە هەیە، کە مەولانای رۆمی بۆ ئەمریکا بۆتە پردی پەیوەندی نێوان ئەمریکا و ئیسلام، بە تایبەتیش کە شەڕ و سیاسەت لە فەرهەنگی فەلسەفی ئەودا جێگەی نەبێتەوە. باشترین بەڵگەش بۆ تێگەیشتن لە فەلسەفەی مەولانای رۆمی کە زۆر باوەڕەی بە بەیەکەوە ژیانی کلتورو نەتەوەو ئاینە جیاوازەکان هەبووە، مەڕاسیمی بەخاك سپاردنییەتی.
ئەو کە بەرەبەیانی ئەو رۆژە 17 ی دیسێمبەی ساڵی 1273 زاینی لە شاری”قونییە”ی وڵاتی تورکیا کۆچی دوایی کرد، تەرمەکەی بەرەو گۆرستان بەڕێکرا، دەمەو ئێوارە گەینرایە گۆڕستان، شەوەکەشی بە خاك سپێردرا.
حەشامەتێکی زۆر لە هاوئاینانی و شوێنکەوتوانی ئاینەکانی تر بە غەم و پەژارەیەکی زۆرەوە بەشداری هەڵگرتنی تەرمی مەولانا و بەخاك سپاردنیان کرد، هەمووان بە جارێ بۆ گیانی پاکی مەولانا دەگریان، لە مەڕاسیمی بە خاك سپاردنیدا جولەکەو دیانەکان بە دەنگی بەرز ئینجیل و تەوراتیان دەخوێندەوە، موسڵمانەکان هەرچەندە هەوڵی دوورخستنەوەیان دەدان، بەڵام بێسوود بوو، کاتێ ئەم باسە گەیشتە دەم فەرمانڕەوای وڵات، بەقشەو راهیبەکانیان وت: ئێوە چ کارێکتان

بەمە هەبوو؟
ئەوە تەرمی زانایەکی موسڵمانان بوو، ئەوانیش لە وەڵامدا وتیان:"بە هۆی ئەوەوە حەقیقەتی پێغەمبەرکانمان زانی و لە خۆڕەوشتی ئەودا سیرەتی ئەولیا پێگەیشتوەکانمان بینی".

درەختی کەتناوە ... کەریم کاکە

[بۆ خوێندنەوەی ڕۆمانی " درەختی کەتناوە" کلیکی ئێر□ بکەن ....]()

مۆراڵ ... پشکۆ ناکام

....چۆن هەموو ئەزانین کە بنەماڵە و پارتی پاشکۆی گەند□ترین هۆز و بنەماڵەن لەسەر ئاستێکی زۆر بەر فراوانترلە کوردستان، هەرواش ئەزانین ئەم بنەماڵەیە و بیرکردنەوی " ئەقڵانی" ئەو□ن□ □دوورن لە یەک وەک دووری 30/ی لە 31/ ی ئـابەوەیە ، سـەرەڕای ئەوەش کەسانی غەبغەبەیاری سەر بەم بنەماڵە هەزار پیاوە جار و بار خەڵکەنی تر بەوە تۆمەتبار ئەکەن کە خۆیان نەک هەر نیانە ، بگرە دەستیشیان ناکەوێت کە ئەویش بیر کردنەوەی ئەقڵانیە ،، ئەیشیانەوێ خۆیان لەگەڵ کەسێک بەراورد بکەن کە زەحمەتە ڕێگە بدرێت هەروا بو ئاسانی بێ جواب یانەوە ت□پ□□□□ت..ئەوەی پەیوەندی بە سەرکردایەتی تازەی گۆڕانەوە هەیە لێـی ئ□گ□□□□م بۆ خۆیـان بێنە جـواب ، بەڵـام وەک کەسێکهـەم بنەماڵەی کاکی غەبغەیار و هەم کاک نەوشیروان بناسم ڕێگە

بۆ خۆم ئەڵێم کە سەرنجی خۆم بخەمە روو :

– جێی شانازییە کە کاک نەوشیروان زەباری نیە و بە ناوی باوکییەوە ناو ی ئەهێنرێت ، بەڵام ووشیارەک زەبارییەکەی لێبکەیتەوە ڕەنگە دراوسێکانیش نەیناسنەوە، ئەقڵانیەتی کاک نەوشیراون لەوایە وەک خۆی ناسراوە ، ئەویش بە عەشیرەتەکەی و جیاوازی ناوی زات و ناوی خێڵەکی جیاوازی ئەقڵانی و نا ئەقڵانیە..

– کاتێک بنەماڵەی غەبغەبە زەباری دوای چواردەساڵ لە سەرکردایەتی کردنی بزووتنەوەی ئەیلول و گەڕینەوەی خەبات و خوێنی خێڵەکی کوردستان بە دست ماچکردنێکی “شاهنشاە آریا مهر” و ئیعلان کردنی ئاش بەتاڵ و دانان بەوەی کاری ئەوان، کاری ئەوان تەواو” کاری من تمام شد ” ، لە و میحنەتەی خێڵەکی کورد کاک نەوشیروان واز لە خۆئامادەکردن بە وەرگرتنی دکتۆرا ئەهێنێ و ئەگەڕێتەوە بۆ کوردستان بۆ خۆ ئامادە کردن بۆ بەرنگاری و بەگژاچونەوەی چەکداری ، جا ئەم هەنگاوەی کاک نەوشیروان ئەقڵانی بوو یان ئاشبەتاڵ و خۆبەدستەوەیانەکەی جەنابتان..!!

– کاتێک کاک نەوشیروان لەگەڵ ی،ن،ک هاوکارو هاوخەباتی ڕۆژهەڵات بوو ئەوە وەک بنەماڵە بوو بون بە بەشێک لە سوپای پاسداران و بەناوی قیادەموقوتە و لەشکری ئیسلامییەوە دژی پێشمەرگەکانی ڕۆژهەڵات شەڕتان ئەکرد، ئەوەش جیاوازییەکی نەتەوەیی ئەقڵانی و نا ئەقڵانیە…

– لەگەڵ سەرهەڵدانی دزینی قوتی خەڵک لەلایەن بنەماڵەکەی تۆ و هاو وقاسە سەوزەکانت ، کاک نەوشیروان بزووتنەوەی گۆڕانی دامەزران بۆ بە گژا چونەوەی گەندەڵی و دزی و جەردەیی ، جا لە بڕینی ئەم دوولایەنەیا کامیان بیرردنەوەیەکی ئەقڵانی نیشتمان پەروەرانەیە ، بەگژاچونەوەی دزی کردن لە خەڵک یان پارێزگاریکردن لە مافەکانی خەڵک..!!

– کاکتێک کاک نەوشیروان کەچی دوایی کرد دەیان سەرکردە و سیاسەتمەدار و کەسایەتی لە بەغاوە هاتن بۆ بەشداریکردن لە بەخاک سپاردنی ئەو سەرکردە خاکیە خۆشەویستە،،لەو بەغایەکەوە هاتبوون کە جەنابتی لەوە لەسەر گەندەڵی و دزی پارەی گشتی حکومەت نەردرابویتەوە هەولەر تا خوشکەزاکەت بە داپێشینی ئەو شەرمەزارییە و دەیان فەزیحە و شەرمەزاری تر ئەرکی قیادەکردنی ردیفراندەمی خستە ئەستەت،، جیاوازی ئەقڵانی و نا ئەقڵانی هاتنی خەڵکە لە بەغا و “دەرکردن” لە بەغاوەیە…

لام پێویست بەناکات زۆر لەسەر ئەقڵانیەتی [illegible] و ئەوە باس بکەین

..ئەقڵانی ئەویە کەسێک دوای خۆی گردێک لە بیرکردنەوە و پاکێتی و خۆمخۆری وخەڵک پەروەری جێ هێشت لە بەرامبەر کەسانێک نیشتمان و خاکێک تاڵان ئەکەن و مەلەفی ئەو برادەرە "زەباری" یەش لە بەغا ئەیسەلمێنێت کە ئەو گیرفانی یان ئەقڵانی بیر ئەکاتەوە..بیرکردنەوە لە گیرفان شتێکی ترت لە بیر ئەباتەوە کە پێی ئەڵێن" موراڵ" ….

چوار قۆناغ لە دەرچوونی ڕۆژنامە و گۆڤارێك بەناوی (هەولێر) … ئاری محمد سابیر

ڕۆژنامە و گۆڤارێك لە ساڵانی (1950 تا 1952)لە (1970 تا 1973) لە (1999 تا 2006)، لە (2006 تاکو ئێستا) بەردەوامە، لەم چوار قۆناغە ڕۆژنامە و گۆڤارەکان هەر بە ناوی (هەولێر) بووە, هەر قۆناغە و تایبەتمەندی خۆی هەبووە لەڕووی کارگێڕی و نووسینی بابەتەکان بەم شێوەیە:
ڕۆژنامەی هەولێر (1950 ـ 1953)

قۆناغی یەکەم:
ڕۆژنامەی هەولێر سێ ساڵ لە (1950 تا 1953) دەردەچوو لە ڕۆژی شەممەی (16)ی کانونی یەکەمی ساڵی (1950), دانەی بە (12 فلس) بوو، گۆڤارێکی گشتی کۆمەڵایەتی ڕۆشنبیری بوو گرینگی دەدا بە بابەتی هەمەجۆر لە ژیانی خەڵك, کە بابەتی کۆمەڵایەتی و تەندروستی و ڕۆشنبیری لەخۆوە گرتبوو. ئەم گۆڤارە بیرێکەی کۆمەڵێك لە مامۆستایانی ئەو سەردەم بوو, بە هاوکاری شارەوانی هەولێر ئەرکی ئەم گۆڤارەیان لە ئەستۆ بوو.. گرینگیشی دەدا بە ڕێکلام کە ڕێکلامی بە (250 فلس) بوو. قەبارەی گۆڤارەکەش (40 × 70سم) بوو هەرجارەی (750) دانەی لێ چاپ دەکرا.
دەرچوونی ڕۆژنامەیەك لەو سەردەمە هەموو لایەکی دڵخۆش کردبوو، هەروەك سەرنووسەری ڕۆژنامەکە لەیەك لە ژمارەکان دەڵێ: چەند خۆشە لە گوێمان ڕۆژنامەی هەولێر ـ جریده أربیل لە شەقامەکان گاز

دەکرێ!.
ڕۆژنامەی هەولێر، بانگەوازی بۆ هەموو ڕۆشنبیر و لاوان و خوێنەران و پارێزەران و ڕۆشنبیرانی ئەو سەردەمەی کردووە بۆ پاڵپشتیکردنی ئەم ڕۆژنامەیە.
خەڵك لە ناوە و دەرەوەی هەولێر ئیشتیراکی بۆ ئەم ڕۆژنامەیە هەبوو.
سیفەتەکانی ڕۆژنامەی هەولێر، سیفەتێکی گەشبینانە و سەردەمیانە بوو، ڕەخنەی قبوول بوو، داوای ڕەخنەی کردووە هەروەك لە یەك لە ژمارەکان دەڵێ: زۆر کەیف خۆش دەبێت بەرامبەر بە هەموو تەنقیدێك کە بە دڵپاکی بکرێت و لە ئینتیقاد ئیستیفادە دەکات و ئەغلاتی چاك دەکاتەوە.
پاش ئەوەی ڕۆژنامەکە پێ دەنێتە ساڵی سێیەم مقۆ مقۆ هەبوو کە ڕۆژنامەکە دابخرێت.. بەڵام بەهەوڵی مامۆستایانی قوتابخانەکانی ئەو سەردەم و هەوڵی ڕۆشنبیرانی هەولێر دانەخرا, لەمبارەوە (ابراهیم هۆشیار) شیعرێکی خۆش بڵاو دەکاتەوە:

لەسەر چەرخی فەلەك ڕۆژێ بە نوکی خامە نووسرابوو
کەوا ڕۆژنامەی هەولێر نەما لەم شارە ئاوا بوو
.. یان وەکو ئەم دوو دێڕەش
دەسا ئێوەش بە هیممەت بن لەهەرلا حورمەتی بگرن
هەتاکو پێشکەوێ هەولێر، نەڕێن شارێکی ساوابوو

بە شێوەیەکی گشتی ڕۆژنامەی هەولێر بەم شێوەیە بوو:
شێوەی دەرەوەی ڕۆژنامەکە نازانین!
سەرنووسەر (عیزەدین فەیزی) خەڵکی هەولێر بوو.
مدیر مەسئول (جەمیل ڕەشید) سەرێکی شارەوانی خەڵکی موسڵ بوو.
دەستەی نووسەران (عەبدولمەجید حەسەن), خەڵکی موسڵ بوو و زاوای هەولێریان, لەگەڵ (عیزەدین فەیزی, ئەستێر سەعید) کە خەڵکی هەولێر.
بە عەرەبی و بە کوردی بابەتەکانی دەنووسرا و چاپ دەکرا.
نموونە:
ئامانجی ئەدەبیات ــ (گیو موکوریانی).
المرأە والمجتمع ــ (عەبدولمەجید حەسەن).
دانەی بە (12 فلس) بوو, لە چاپخانەی (کوردستان) بەشە کوردیەکەی چاپ دەکرا، بەشە عەرەبیەکەی لە چاپخانەی (ام الربیعین) لە موسل چاپ دەکرا، دوایی لە ژمارە (4) تا دوا ژمارە لە چاپخانەی (ام الربیعین) چاپ دەکرا, کۆمەڵێك لە مامۆستایانی قوتابخانە پاڵپشتی ماددی و مەعنەوی گۆڤارەکەیان دەکرد. وشەی عەرەبیش بەکاردەهێنرا

وەك (اعلان ـ ئینتیقاد ـ حوڵ ـ محامی ـ حساب ـ وەسل ـ موحافز ـ تەسجیل).
لەو ڕۆژنامەیەشدا شیعریش بڵاو دەکرایەوە، وەکو شیعری شاعیرانی وەك (خادم ـ بورهان جاهید ـ کەریم شارەزا ـ کەریم زەکی هەناری).
نووسەرانی ڕۆژنامەی هەولێر، ئەمانە بوون:-
(ئیبراهیم باڵدار ـ زەکی هەناری ـ خالید دلێر ـ مارف خەزنەدار ـ جەمیل ڕۆژبەیانی ـ شاکر فەتاح ـ بورهان جاهید ـ عەبدوڵڵا گۆران ـ ڕەشاد موفتی ـ نوری علی ئەمین ـ مستەفا نەریمان ـ جەلال جێبار ـ جەمال خەزنەدار ـ پیرباڵ مەحمود). واتە نووسەرانی دەرەوەی شاری هەولێریش بەشداری ئەو ڕۆژنامەیان کردووە.
ئەو ڕۆژنامەیە بە نووسراو و بڵاوکراوەکان و بابەتە گشتیەکانی دیارە زیاتر هۆشیارکردنەوەی کۆمەڵگابووە لەو سەردەمە, چونکە نووسەرانی گۆڤارەکە خۆیان داوای ڕەخنەیان کردووە, گەر هەر عەیبێکیان هەبوو ئاگاداریان بکەنەوە.
ئەوەی باسی دەکرێ و دەزانرێ زیاتر لە (100) ژمارەی لێ چاپ کراوە، زۆربەی ژمارەکانیش لای کەسێکە کە خەڵکی هەولێرە.

گۆڤاری هەولێر (1970 ـ 1972)
قۆناغی دووەم:
گۆڤاری هەولێر (1970 تا 1972) دوو ساڵ ژمارەکانی ئەم گۆڤارە دەردەچوو, کە لەسەر ئەرکی شارەوانی هەولێر دەردەچوو، دیارە لەسەر بەرگی گۆڤارەکە دەنوسرا (شارەوانی هەولێر دەری دەکات)، بەرگی پێشەوەی گۆڤارەکە نەخشێنرابوو بە وێنەی (قەڵاو منارە و بەلکە گەنم), کە لەلایەن هونەرمەندی شێوەکاری ئەو سەردەمی شاری هەولێر مامۆستا (سلێمان شاکر) دەکێشرا.
لە ساڵی (1970 تا مایسی 1972) سەرنوسەری گۆڤاری هەولێر شاعیر (کاکەمەم بۆتانی) بوو، کە مامۆستا بوو خەڵکی شەقڵاوە بوو، بە ئەسل کوردی ئێران بوو، لەو ماوەیەشدا (7) ژمارەی لێ دەرچوو.
شارەوانی لەو سەردەمەدا پێیباش بوو بۆ پێشکەوتنی شارەکە و ئاستی ڕۆشنبیری شارەکە گۆڤارێکی هەبێ، (کاکە مەم بۆتانی) خۆی زیاتر بەهرەی شیعری هەبوو، بۆیە ژمارەی گۆڤارەکە زیاتر ئەدەبی و دەنگوباسی شارەوانی، کەمتر کۆمەڵایەتی بوو.
کاکەمەم بۆتانی لەیەك لە ژمارەکان دەڵێ: زۆرجار ژمارەی گۆڤارەکەم دەبردە ناو قەیسەری هەولێر, بۆ لای پیاوە دەوڵەمەندەکان, نەك لەبەرئەوەی خوێندەوارن, بەڵکو لەبەر مەسڵەحەتی خۆیان چونکە دەمزانی ئیشیان بە شارەوانی دەبێ.
گۆڤاری هەولێر (1970 ـ 1972) حکومەت و شارەوانی و خەڵکی دڵسۆز و

پارەداری شارەکە پاڵپشتیان دەکرد، جگە لەوەش پڕۆژەیەکی دیکەشی هەبوو کە نامیلکەی (قەڵاتی هەولێر و پڕۆژەی ڕێکخستن) بوو.
وا باسکراوە گۆڤارەکە بە نائومێدی سەری نایەوە، ئامانجی خۆی نەپێکاوە، هەروەك (کاکە مەم) دەڵێ: کەچی بە گشتی نەیتوانی تەنانەت بەشێك لەو کەلێنە و ئاسۆی ژیان و کولتووری ژیانی هەولێر پڕبکاتەوە، کە ئەوەش بەهۆی گوێ نەدانی کاربەدەستانی شارەکە بوو.
وا دیارە نووسەرانی ئەو گۆڤارە ئامانجیان هەبوو..
بە گشتی گۆڤاری هەولێر (1970 ــ 1972) بەم شێوەیە بوو:
گۆڤاری هەولێر (12) ژمارەی لێ دەرچوو.
ئەو تیراژانەی کە بەزمانی عەرەبی دەردەچوو نووسەرەکانی ئەو بەڕێزانە بوون (نزار جەرجیس ــ تاریق شەریف ــ زوبێر بلال اسماعیل ــ سامی شۆرش)، جگە لەمانەش نووسەری ئافرەتیش هەبوو (کوردستان موکریانی ــ گەلاوێژ شەجیع ــ دایکی سۆران ــ جەمیلە ئبراهیم ــ سامیە چاوەشلی).
ئەو نووسەرانەی کە بە کوردی بابەتیان بڵاو دەکردەوە، کە هەندێکیان لە ژیان ماون و هەندێکیشیان کۆچی دوایان کردووە، وەك (پیرباڵ مەحموود ــ عەبدوڵڵا پەشێو ــ جەمیل رەنجبەر ــ خورشید دزەیی ــ کەریم شارەزا ــ حەمە کەریم هەورامی).
ژمارەی لاپەڕەکانی گۆڤارەکە هەموو جارێك وەك یەك نەبوون (120 ــ 96 ــ72 ــ 64) لاپەڕە بوو. بەڵام نەخشە و وێنەی بەرگی پێشەوەی گۆڤارەکە جێگیر و نەگۆڕ بوو لە هەموو ژمارەکان.
بەڵام لەڕووی هونەری ڕۆژنامەوانی لاوازبوو، زۆر کەم سوود لە وێنە وەردەگیرا، بەڵام لەڕووی پیتەوە، شێوەی قەبارەی پیتەکان دەگۆڕدرێت، لەبەرئەوەی گۆڤارەکە چاپخانەی تایبەتی بەخۆی نەبوو، بۆیە لە چاپخانەی شارەوای کەرکوك چاپ دەکرا.
بۆ یەکەمجار لە مێژوو شیعری شاعیر وەکو (مامۆستا هێمن) کە زۆربەی لە ساڵی یەکەمی گۆڤارەکە بە ناوی (مام ــ حەسەن ــ ە. هیمن) بڵاو دەکرایەوە.
گۆڤارەکە هەموو ژمارەیەك گۆشەی تایبەتی هەبوو بەناوی (خاڵۆی ڕێبوار) کە (کاکەمەم بۆتانی) دەینووسی، تایبەت بوو بە کێشەو گرفتەکانی خەڵك.

گۆڤاری هەولێر (1999 ــ 2006)
قۆناغی سێیەم:
لە ساڵی (1999) دەستکرا بە بڵاوکردنەوەی گۆڤاری هەولێر کە گۆڤارێکی گشتی ڕۆشنبیری بوو، هەر لەسەر گۆڤارەکە دەنووسرا (گۆڤارێکی ڕۆشنبیری سەربەخۆ)یە گۆڤارەکە وەرزی بوو، تایبەت بوو

بە پارێزگای هەولێر. ئەو گۆڤارە ڕووەکانی کۆمەڵایەتی و ئەدەبی و ئەتنوگرافی و جوگرافی، هەموو بوارێك كە تایبەتبوو بە شاری هەولێر و دەوروبەری لەخۆوە دەگرت, ئەو کەس و لایەن و نووسەرانەی کە بابەتیان تێدا بڵاودەکردەوە خەڵکی هەولێر بوون و بابەتەکانیان تایبەت بوو بە هەولێر، بە شێوەکی گشتی لەو قۆناغەیەدا (گۆڤاری هەولێر) بەم شێوەیە بوو:

خاوەن ئیمتیاز ـ فەڕەنسۆ هەریری. پارێزگاری هەولێر.

سەرنووسەر ـ فەیسەل دەباغ.

بەڕێوەبەری نووسین ـ فواد سەدیق.

ـ ئەم سێ کەسەی کە ناومان بردن خەڵکی هەولێر بوون.

بەرگی گۆڤارەکە ـ بەرگی پێشەوە لەڕووی ڕەنگ هەرجارەی بە وێنەی شوێنێکی شاری هەولێر بەڕەنگێك دەڕازێندرایەوە, بەرگی دواوەشی لەگەڵ ناوەوەی بەرگی دواوەی بەهەمان شێوە بە وێنەیەکی شاری هەولێر، یان هەندێك جار تابلۆی هونەرمەندێك دەڕازێندرایەوە.

لە هەموو ژمارەکان خاوەن ئیمتیاز و سەرنووسەر گوتاریان دەنووسی بەناوی (سەر وتار).

گۆڤارەکە زیاتر لەسەر ئەرکی پارێزگا و پارێزگاری هەولێر چاپ دەکرا, بە ڕێنووسی عەرەبی و زمانی کوردی بابەتەکان دەنووسرانەوە, واتە بە دیالێکتی خواروو. لەگەڵ هەر بابەتێکیش زۆربەی جار وێنە و بەڵگە بڵاو دەکرایەوە، واتە وێنەدار بوو. زۆر گرینگی بە کەسایەتیە ناودارەکانی هەولێر دەدا, وەکو کەسایەتییە ئەدەبی و کۆمەڵایەتی و سیاسی ـ ڕۆشنبیری.. .

لەسەر بەرگی پێشەوەی گۆڤارەکە بە گەورەیی دەنوسرا (هەولێر) کە بە زمانی کوردی و رێنوسی عەرەبی بوو. لە چاپخانەی رۆشنبیری لە هەولێر چاپ دەکرا.

لە دوا لاپەڕەی هەرجارە و چەند وێنەیەکی شاری هەولێر و کەسایەتیە هەولێریەکان بڵاو دەکرایەوە. ژمارەی پەڕەکانی گۆڤارەکە هەرجارەی زیاتر لە (100) پەڕ دەبوو و زیاتر بە تیراژی (500) دانە چاپ دەکرا, واتە گۆڤاری هەولێر زیاتر کۆمەڵە زانیاری و بەڵگەیی بوو، نەك بڵاوکردنەوەی ئایدیۆلۆژیایەك یان بیر و بۆچوونێك. کۆی ژمارەکانی (گۆڤاری هەولێر) لەو قۆناغە زیاتر لە (20) ژمارەی لێ دەرچوو. لە بەرگی دواوەی گۆڤارەکە بە ڕێنوسی (ئینگلیزی) دەنوسرا (HAWLER).

نووسەرەکانی گۆڤاری هەولێر، بە زۆری هەر ئەمانەن:

* نموونەی یەك لە ژمارەکانی گۆڤارەکە:

(عەبدولخالق سەرسام ـ مەولود بۆخاڵی ـ عەباس سلێمان سمایل ـ جەلال خدر ـ عەبدوڵڵا حەداد ـ پیرداود محموری ـ ئەکرەم

مولود ـ کەریم دەشتی ـ فەیسەل دەباغ ـ تاریق ئیبراهیم شەریف ـ چەندانی تر..)

ڕۆژنامەی هەولێر لە (2006 تا ئێستا بەردەوامە)

چۆناغی چوارەم:
لە قۆناغی چوارەم وەکو (ڕۆژنامە) بەناوی (ڕۆژنامەی هەولێر) دەردەچێ، بەشێوەی ڕۆژنامەی قەبارەی گەورە بەڵام لاپەڕەکانی سنووردار بوو، واتە کەم بوو تا (8) لاپەڕە دەبوو، لاپەڕەی یەکەم بە گەورەیی لەسەرەوە نووسرابوو ـ هەولێر، لە تەنیشتی وێنەی (قەڵا و منارە) هەبوو، لە خوارەوە وێنەی کاربەدەستانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەگەڵ بڵاوکردنەوەی کار و چالاکیەکانی حکومەت. لاپەڕەکانی ناوەوەی کورتەهەواڵ و هەواڵی ناوخۆی هەولێر لەڕووی کۆمەڵایەتی و کاروبارەکانی حکومەت، لاپەڕەی کۆتاییشی گشتی و هونەرییە.

* ئەو قۆناغەی بە دوو شێوە بوو:

شێوەی یەکەم: ئەوەی لە سەرەوە باسمانکرد، بەڵام بەڕیوەبردنی بەم شێوەیە بوو:

خاوەن ئیمتیاز: نەوزاد هادی. پارێزگاری هەولێر (خەڵکی هەولێر).

بەڕێوەبەری نووسین: تاهیر عەبدوڵڵا. جێگری پارێزگاری هەولێر (خەڵکی هەولێر).

سەرنووسەر: فەیسەڵ دڵهاتی. سەرنووسەر (خەڵکی هەولێر).

دەرچوونی (ڕۆژنامەی هەولێر) لەم قۆناغە بەم شێوە تا ماوەیەك بوو، چەند ژمارەیەکی دەرچوو تاکو نزیکەی (100) ژمارە، پاشان دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی هەولێر و شێوەی ڕۆژنامەکە گۆڕا، کە تا ئێستاش بەردەوامە.

شێوەی دووەم: قەبارە و شێوەی ڕۆژنامەکە گۆڕا بۆ قەبارەیەکی بچوکتر، نیوەی قەبارەی شێوەی یەکەم، لەسەر بەرگی ڕۆژنامەکە لەسەرەرەوە بەشێوازێکی خەتجوانی نووسرایە (هەولێر)، کە ڕەنگی (شین و سوور)ە, لەگەڵ هەولێر تێکەڵ بووە, لەخوارەوەش و هەواڵ (مانشێتی گەورە) نووسراوە، دوایی لە خوارەوە کورتە هەواڵا لەگەڵا وێنەی هەواڵەکە بڵاوکرایتەوە کە دەستنیشانە بۆ ناوەوەی ڕۆژنامەکە. ڕۆژنامەی هەولێر لەو قۆناغەی ئێستاش هەروا دەردەچێ کە ڕۆژنامەیەکی گشتی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەدەبی و تەندروستی و هونەرییە. دەبێ ئەوەش بڵێین (ڕۆژنامەی هەولێر) لە ساڵی (2006)وە دەردەچی درێژکراوەی (ڕۆژنامەی هەولێر)ی ساڵی 1950یە، چونکە لە لاپەڕەی دووەمی ڕۆژنامەکە لە خوارەوەی نووسراوە، (یەکەم ژمارەی لە

ساڵی 1950 دەرچووە، بەشێوەیەکی گشتی ڕۆژنامەی هەولێر لە ساڵی (2006) بەم شێوەیە:

دەستەی نووسەران:

خاوەن ئیمتیاز و سەرنووسەر: ئاریان فەرەج (خەڵکی سلێمانی).
بەڕێوەبەری نووسین: جەبار قادر (خەڵی رانیە).
بەڕێوەبەری نووسین: هاوەدەنگ فاروق (خەڵکی هەولێر).
بەڕێوەبەری نووسین: شێرزاد عەبدولڕەحمان (خەڵکی هەولێر).
ژمارەی لاپەڕەکانی (24) لاپەڕەیە, ڕۆژانە بابەتی (سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەدەبی و تەندروستی و جارەبەجار فۆلکلۆری..) لەخۆوەگرتووە. نووسەرانی هەموو شارەکانی کوردستان و هەرچوار پارچەی کوردستان، بەرهەمی تێدا بڵاودەکەنەوە. بەگشتی ڕۆژنامەیەکی وێنەدار و هەواڵی وێنەییە, لاپەڕەکانی پێکهاتوونە لە (ڕێپۆرتاژ ـ هەواڵ و بەدواداچوون ـ بۆچوونی سیاسی ـ ئاگاداری لە دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێم ـ لاپەڕەی (پشوو) کە پێکهاتووە لە وشەی یەکتربڕ و کەلوەکان.
ماوەیەك ئەم ڕۆژنامەیە، چەند پاشکۆیەکی هەفتانەی هەبوو بە ناوی (هونەر. هەواڵی هونەر و هونەرمەندان) (زانستی. هەواڵی زانستی نوێ و زانست بەگشتی) (وەرزشی. هەواڵی وەرزشی کوردستان و جیهان) (ئەدەب. گوتار و بابەتی ئەدەبی و فەلسەفی و زمانەوانی).
لاپەڕەی کۆتایی ڕۆژنامەی هەولێر لەم قۆناغە تایبەتە بۆ ڕێکلامی بازرگانی هەموو جۆرە کەلووپەلێك بوو.
ئەو نووسەرانەی کە بەرهەمیان هەبوو لە ڕۆژنامەی هەولێر، بۆ نموونە:
سیاسی : ئاریان فەرەج ـ جەمال عبدللە ـ هاوەدەنگ فاروق ـ عەبدولڕەزاق علی ـ سامی ئەرگۆشی ـ سالار عوسمان ـ عەبدولسەلام بەرواری ـ چەندانی تر.. .
هونەری: حەیدەر عەبدولڕەحمان ـ حەمە سوار.. .
ئەدەبی: عەزیز مەلا رەش ـ محمد کەریم نانەوا ـ شیعری ـ بەهات حەسیب قەرەداغی ـ نەجم ئەڵوەنی ـ کەریم دەشتی ـ شەنگە هاوار کاکەیی ـ بەهزاد حەوێزی ـ بۆتان جەلال.. .
وەرزشی: ئومێد ئیبراهیم ـ ئەسعەد ئیسماعیل ـ مامەیارە ئەحمەد ـ بۆتان جەلال.. .

پوختەی هەڵسەنگاندنی قۆناغەکانی دەرچوونی ڕۆژنامە و گۆڤاری هەولێر:
ـ قۆناغی یەکەم و دووەم دوور بووە لەلایەنی هونەری و کەمی وێنە

تێدا بڵاوبۆتەوە.
– ئەو نووسەرانەی کە لە قۆناغی یەکەم بەشداربوون، لە قۆناغی دووەمیش بەشدار بوونە.
– قۆناغی یەکەم و دووەمی، بە پاڵپشتی مامۆستایانی قوتابخانە بووە.
– قۆناغی یەکەم بۆ پێڕۆژە، بەڵام ئامانجیان زیاتر هۆشیارکردنەوەی خەڵك بووە لە هەولێر.
– قۆناغی دووەم زیاتر نزیکە لە پێڕۆژە، چونکە جاربەجار نامیلکەی لەگەڵ بووە, بە ناوی (پرۆژەی ڕێکخستنی قەڵاتی هەولێر)، ڕەخنەگرتن لە دەسەڵاتی ئەو سەردەم لە گۆشەیەکی ڕۆژنامەکە بە ناوی (خالۆی ڕێبوار) تاکو خەڵك هۆشیار بکاتەوە.
– قۆناغی یەکەم ژمارەی زۆرتربووە لە قۆناغی دووەم کە زیاتر لە (100) ژمارەی لێ دەرچووە، بەڵام لە قۆناغی دووەم (12) ژمارەی لێ دەرچووە.
– لە قۆناغی دووەم بۆ یەکەمجار نووسەری ئافرەت دەرکەوتووە.

– قۆناغی یەکەم و دووەم، وێنەی نەبووە لە لاپەڕەکانی ڕۆژنامە و گۆڤارەکە.
– بەڵام قۆناغی سێیەم بەرگی گۆڤارەکە ڕەنگاوڕەنگ بووە، لاپەڕەکانی وێنەدار و بەڵگەیی بوون.
– قۆناغی سێیەم تەنیا تایبەت بووە بە پارێزگای هەولێر، سیاسی و ئەدەبی و هونەری نەبووە.
– قۆناغی چوارەم زیاتر سیاسی و هونەری و ئەدەبی و ڕەنگا و ڕەنگ و وێنەداربووە و ڕێکلامی بازرگانی هەبووە کە پاڵپشتی ڕۆژنامەکە بووە.
– تەنیا یەك نووسەر لە قۆناغی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم نوسینی هەبووە، ئەویش ڕۆژنامەنووسی بەئەزموون مامۆستا (کەریم شارەزا)ی شاعیر و نووسەر بوو.
– لە کۆی دەرچوونی ڕۆژنامە و گۆڤارێك بە ناوی (هەولێر)، ئەگەر هەموو ساڵەکان یەکبخەیین دەکاتە (15) ساڵە ڕۆژنامە و گۆڤارێك هەیە بەناوی (هەولێر).
– واتە لەم (15) ساڵە (2) گۆڤار، (2) ڕۆژنامە هەیە، بەڵام وەکو (ڕۆژنامە) تەمەنی درێژتربووە.
– قۆناغی چوارەم درێژەپێدەری قۆناغی یەکەمە.

ئايين … نوسينى / عدنان الصائغ
… گۆرينى: ئارا برزان

مادام،ئێمە لە- خۆرا- ئاينمان بە ميرات بو
گوناهى من چى يە ؟
بە سنى ، يان بە شيعى ، مەندانى ، ميترائى ، ناموسى ، فەريسى
،سدوقى،
كاسۆلۆكى ، پرۆستانتى ، ئەرسەدوسكى، بوزى ،سيخى مارۆنى ، يەزيدى
،
بە هائى ، زەردەشتى ، تاوى، تد
لە زيكرو خۆێندنەوە
يان خاچ پەرستى
خە تايە ك ، گوناهى من چى يە ؟
هە ڵگرم بە دەستى خۆم نە بووە ،
يان شەڕێك كە من هەڵمننە گيرساندووە
گوناهى من چى يە ؟
نرخى مێژوويە ك بدەم
كە من دروستم نە كردووە
يان گوناهى ووڵا تێك
كە بۆمن شۆێن پێە ك ، يان گۆڕێك
بە موڵكم نە بووە ؟ ،
گوناهى من چى يە؟
گە ر هاتوو
ناوم ، مايكل ، يان زەيد ، يان عەدنان ،
يان عومەر ، يان عبدول حوسێن بوو
من ناوى خۆمم
ه□ ل□ن□ بژاردووە
خاناوادەم ،شێوەم ، ڕەگەزم ، ئاينم ، زمانم
هە تا دەگا، بە نيشتمان و
ڕەنگى چاوم
خودايە ك هە ڵى بژاردووم
لە گيانێكدا يا لە مشتە خۆڵێكدا، تا

من دروست کا
دە ئە ی پیاوانی ئایینی گە ر ،
لێرەدا حیسابێک هە یە ؟
یە خە ی من بۆ دەگرن
گوناهیی خودایە ، لە و حیساب و پرسیار بکە ن .

سەرچاوە:

کۆچ … عەبدولوەهاب شوانی

لەم هیچە تاریکە دەرم بێنە
گیانی منت زۆر ئازاردا
لە دووبارەی ووتەکانی تۆ بێزارم
دڵم بەم شەقامانە تەنگە
تەمەنێك لەگەڵ تۆ گفتوگۆم کرد
پەنجەرەی ئەوینێکت نیشان نەدام
ئێستا هەر یەکێکتان پاشایەکن ، ئیمپڕاتۆرێکن بۆ خۆتان
من سوپام نەبوو ، وەك تۆ بوونەوەرێك نەبووم
پڕ بم لە منداڵی و نیوەشم لە ئەهریمەن.
هێزی من خۆشەویستی بوو
لەشکری تۆ ڕق
ووزەی من تەنها سۆزبوو
سوپای تۆ کینە
ئاخر تۆ دەستت لە تەور و
دڵت لە کێو خواستووە
پەنجەکانت لە چڕنووك و
ددانەکانت لە کەڵبەی گیاندارانی تر دزیوە
ئاخر تۆ دڕندەی
تۆ بە شکانی دڵی من، دڵت خۆش ئەبێ و
لە نێو فرمێسکەکانم کەف و کوڵت دادەمرکێتەوە
تۆ، کوا وەك (سوهراب) تیشکە جوانەکانی خودا دەبینی؟
کوا لەوە تێدەگەی باخچەش توانای گۆرانی گوتنی هەیە؟

من دام نابوو تۆ دیواری تەنهاییم بڕوخێنی
وەك خوێن و لەش
وەك لێو و هەناسە لە لات ئۆقرە بگرم
بەڵام منت دایە دەست ژوورە نەخۆشەكان
ئیدی دەبێ ئەمشەو بڕۆم
خەریكە بۆنی كۆچم لێبێ
تەنیا لەگەڵ خۆمدا دەڕۆم
دەڕۆم و منداڵیت بۆ جێدەهێڵم
ئاخر هیچ نیگایەكی عاشقانەم لە تۆ نەبینی
هیچ كات نەگوت: ڕەنگی شیعرەكانت لە خۆت دەچن
جاریك نەتووت: شوانی
دەڕۆم و هەر ناڵێی: عەبدولوەهاب كێوە ؟.

....
عەبدولوەهاب شوانی

مورتەد … پشكۆ ناكام

…..ریفراندۆم وەك رووداوێكی گەورە و مێژوویی لەسەر دەستی بنەماڵەیەكی مێژوویی و جوگرافی جائیز نیە هەروا بە سادەیی و بێ رازاننەوە بێتە دی ، بەتایبەتی گەر زانیمان ڕیفراندۆم وەك “مەنجەڵ” یەكەم كەرەسەی لێنانی دەوڵەتی كوردیە و بۆ خۆشكردنی تامی ئەو خواردنە كە هەرگیز لە ژێر دانا دەرناچێت پێویستە چەن بەهاراتێك بەكار بێنین ، هەم خواردنەكە واتا تامی دەوڵەتە كوردیەكە خۆش ئەكات ، هەم بۆن بەرامێكی وای ئەیاتێ تا بینایەی نەتەوە یەكگرتوەكان لە ئەمریكا بچێت، هەندێك بابەت و بەهارات بۆ رازاننەوەی ریفراندۆم ئەمانەن :

= هەر هەنگاوێكی گەورەی وەك ریفراندۆم و پاشان دەوڵەتی كوردی پێویستی بە سرودە. بۆیە ئەبێت سرودێك بۆ ریفراندۆم دابنرێت كە كەناڵە زەرد و زەرد هەڵگەڕاوەكان بیست و چوار سەعات پەخشی بكەن ، ئەمەش ئەركێكی قورس نیە ، ئەو شاعیرەی شیعری” زێڕە” ی داناوە ئێستا دەرسی ڕێبازی بارزانی لە مەعهەدی پێگەیاننی!! كادیرانی پارتی ئەڵێتەوە، ئەو زاتە دەستی لەو شیعرانەیا هەیە و ئەتوانێت

بەدەم چارەکێکەکەوە (مەشروب نەک مووچە) شیعرێکی زۆر جوان و لایەق
بە ریفراندۆم بنوسێ ، خۆ سەرۆک هەر سەرۆکە ئیتر زێڕە کەی دوێنێ
بێت یان ئەوەی ئەمڕۆ..ئاوازەکەیشی هونەرمەندێک هەیە گەر کاتی
هەبێت" چونکە زۆر مەشغوڵی گورانی بێژە ئافرەتەکانە " لە ئاواز
دانانا سەری ڕووتاوەتەوە، شارەزاییەکی تەواوی هەیە لە سوود
وەرگرتن لە ئاوازی سرودەکانی بەعس و تێکەڵکردنی بە سرودەکانی
پارتی، ئەتوانێت بەشەو و ڕۆژێک ئاوازێک بۆ شیعرەکەی شاعیری زێڕە
لەسەر ریفرابدۆم دانێ، بۆ وورتنی ئەو سرودەش پەک ناکەوێت "داود
القیسی" مان زۆرە…

= جێی خۆیەتی ریفراندۆم ئاڵایەکی تایبەت بە خۆیشی هەبێت ، ئەمەشیان کارێکی قورس نابێت ، لەبەر ئەوەی ریفراندۆم بەسەرپەرشتی و لەسەر دەستی پارتی و هاوئاوازەکانی یەتە دی . هەقە تەختی ئا□□اکە زەرد بێت و وەک ئیشارەتێک بە شانازیەکی پارتی 31/ ئەستێرەی لەسەر بێت کە سیمبولی پارتیە بۆ گەرانەوەی بۆ هەولێر لە 31/ئابی 1996 ، رەنگە بوونی ئەستێرەش لەسەر ئاڵاکە دڵی ئەمریکیەکان خۆشکات ئەوان پەنجا ئەستێرەیە هی ریفراندۆم سی و یەک ، لەوانەیە ئەمەش کاربکاتە سەر بەهێز کردنی پەیوەندی ئەمریکا و هەرێم لەکاتی کۆڵانی د□و□ت□ کوردیەکە مەنفەعەتی خۆی هەبێت و دەعوەتیش بکرێن.….

= ناوی هەموو ئەو جاش و خائین و خۆ و ریفراندۆمە فرۆشانەی کە دژی ریراندۆمن و لەبەرەی(نەخێر)ن ، ناو و رەسمیان بەسەر هەموو دوکان و سوپەرمارکێتەکانی هەرێما بڵاو بکرێتەوە تا کەس هیچیان پێ نەفرۆشێت و دواتر لە ڕێگەی داداگاکانی هەرێمەوە بە تایبەتی ئەوانەی هەوڵێر کە خۆشبەختانە لەڕووی بێلایەنی ونەزاهەتەوە ناو و ناوبانگێکی عالەمیان هەیە، سزای ڕەوای خۆیان وەربگرن، خراپیش نابێت ئەگەر خۆیان و کەس و کاریان دوور خرێنەوە بۆ دوورگەیەکی زۆر دوور لە هەرێم تا چی تر نەتوانن بگەڕێنەوە و کوردستانی بنەماڵە و ئابووری سەربەخۆ و دیموکراسی و ریفراندۆممان لێ پیس بکەن "بۆ جێ بەجێ گەیاننی ئەو جۆرە هەنگاوە ئەتوانرێت سوود لە تەجروبەکانی ئەتا تورک و رەزا شا وەربگیرێت لە ما مەڵە کردن لەگەڵ یاخی و مورتەد......"

گەر نیشتمان، دایك بێت ... ئەرسەلان مەحمود

بەنێرو مێر چواندنی زەوی و ئاسمانەكان، چەند مەجازییە، هەزار ئەوەندە وەها تەبلیغاتێك لەهزرینێكەوە دێ دژە بەهاو مۆڕاڵی جێندەری، ئەمە هەم وەك فكرو، هەم وەك ئایدیاو، هەم وەك ئەندێشەو، هەم وەك پرانسیپ و بوونیە مرۆییەكەیش، هەر ڕاستە.

لەزیهنیی□ت و ئەندێشەی كۆمەڵگەی سوننەتی و تیپیاوسالاریدا، ئەوەی نەتوانێ هێزمەندانە واتا لەباری جستەییەوە بەرگە بگرێ و بەرگری لەخۆی بكات مێرە، مێر وەك هاوێ، وەك دۆست و دەزگیران، وەك خوشك وەك هاوژین وەك دایك!

كاتێك دەگوترێت: نیشتمان دایكە. ئەمە بەبنەما لەوەها پیرۆزی یا خۆشەویستییەكەوە نەهاتووە دایك هەیەتی لەماناو مەغزاو پێكهاتە خێزانی و كۆم□□ا□یتییەكەیدا، بەڵكە لەمەوە هاتووە، دایك مێرە، مێریش خاوەنی ئەو هێزمەندییە فیزیكییە نیە لەواقیعدا، لەبەر ئەوە ئەوەی دەبێت بیپارێزێ پیاوە، پیاو وەك باوك، پیاو وەك سوژە، وەك بكەرو كێڵەرو، وەك چێنەر، پیاو وەك ئاسمان، ئاسمان وەك سەرو سەروەر، وەك نێر لەسەرەوەو ڕەها، لەسەرەوەو ڕەها وەك ئەوەی چۆنی بیەوێت ئاوا زەوی و، ئاوا ئەوەی پێیدەگوترێت نیشتمان، تەڕو توش و تەی بكات!!

هەروەك چۆن ئەوەی لەبەرامبەردا ئەم زەوی و ئەم نیشتمانە، خوا نەكا ئەگەر هەر چەند بیەوێ لەخۆیدا بتەقێتەوە بەڕوی ئەم سەروەرو ئاسمانەی خۆیدا، زات نەكاو نەتوانێ هاوكێشەكە هاوسەنگ و هاوتەریب بكات !!

رەشەبای خود پەسندی و خۆ سەپاندنی سیاسەتكارە دژە جێندەرو ڕەگەزپەرستەكانی دنیا، ئەگەر لەخۆرئاوا، وایكردبێ خۆر بخەنە دەریاوەو، جۆرە ڕۆمانسییەتێك ببەخشنەوە بەژیان، لەكوردەواری و لەناو كوردە سیاسەتكارەكانی كوردستاندا، وڕە وڕو گ□□ ك□□ك□ی ئەوەندە تاقەت پڕوكێن بێت، تكە تك و تەمە تەم و منە منەكەی وابكا ڕۆناكی هەر تیادا هەڵنەیەت!!

سەیركە هاوڕێ! هەیانە خۆی بەهەڵگری پەیامی دنیای ئەودیوو دەزانێ، بەڵام دەیەوێت لەم دنیایەدا بەر بگرێ و، بەهەشتێك لەدرۆ بەرپاو

ساز بکات! هەشیانە خۆی بەسترانبێژو ئاوەز ژەنی ژیانکردنی مەملەکەتێك لەنوێگەرایی دەزانێ و، هات و هاواری کەشکەلانی فەلەك دەبەڕ، بەڵام بەشنە بایەك لەدەرو دراوسێکانیەوە گەر هەڵبکات، دەکەوێتە هەلەکە سەما لەپراکتیك و لەئەدا کردندا!!

نیشتمانی کورد، ئەوەندەی بەدەست سیاسەتکارە کوردییەکانیەوە بووە بەتەنگەبەرو تونێلێك لەرزانی جۆرەها تاریکی، هەرگیز ئەوەندە دژو دوژمنایەتییە دەرەکییەکانی، نەیانتوانیووە زیانی لێبدەن!!

هەقاڵ، نیشتمانی کورد ئەمڕۆ لەهەر کاتێك زیاتر، لەخەونێك دەچێت ناخۆش، بووە بەجەنگەڵێك بەرەڵڵا ، بووە بەحەوشەیەك سامناکی بتوانێ دەخوازانە تەراتێنی تیادا بکات، سیاسەتکارەکانی دەرزییەك بەدەستیانەوە هەیە ڕۆح ئەشکەنجەو، جەرگ کونکون دەکات، بەجۆرە هەرچەند بڕوانی شتەکی دی بەدینەکەی وجودو بەهای هەبێ و مابێت جگە لەخودی خۆیان لەخۆدا!!

ئەرێ ئەم نیشتمانە، کەسێکی تیادا نیە قارەمانەکانی لەبەشەی شکاندنی شکەی میللی و یەکتریدا بەدار بکاتەوە؟! ئەرێ ئاوێنەی هەڵێك نییە لەم وڵاتەدا، شۆڕشگێڕەکانی دوێنێی، بتوانن ئەمڕۆی خۆیان و ژیانی ئێستای خەڵکی نیشتمانەکەی خۆیانی تیادا ببیننەوە؟! ئەرێ گەر نیشتمان دایك بێت، مرۆ چۆن جورئەت دەکات ئەمە بەدایکی خۆی بکات؟! چۆن دەکارێت هەر جارەو دەوڵەتێك، هەر جارەو دەرو دراوسێیەك بهێنێتە سەر سینگ و کەرامەت و عیززەتی نەفس و مەئوای میهرەبانی دایکی خۆی و، زات بکا بەدەستەکانی خۆی ئەتکی پێبکات؟! چۆن دەتوانێ شیرو بیرو خۆرو بەرەکەی دایك هەروا سادەو سانا هەرزانفرۆش و نیشتمان بەدەر بکات؟!

دایك، دایکە، نە نیشتمان دایکەو، نە دایك نیشتمانە، ئەگەر دایك نیشتمان بێت، ئێستا من و هەزارەهای وەك من بێ نیشتمانترین مرۆڤی سەر ئەم زەمینەین، گەر نیشتمان دایك بێت، کەس لەکورد بێ دایك تر نیە!!

نیشتمان، ئەو بوعدە جوگرافی و، ئەو فەزا مرۆیی و، ئەو فەرهەنگە هاوبەش و مەدەنییەیە، مێرو بەکەڵێیەك شەکر دەگرێت، نەك کەروێشك بەسیحرو جاددو عەرەبانە! نیشتمان ئەو مەوداو مەغزا مرۆییە خاوەنەیە، یەکێ پێکهێنەرە جڤاتییەکەی تیایدا هەست بەهاوەڵاتیبوون و، درك بەشارەمەندیبوونی خۆی وەك تاك بکات، نەك هەڵاوەردو هەڵاتن لێی!!

نیشتمانی کورد، نیشتمانی هەڵاوەردی بەشەرییە، شك نابەی هەبێ و بتوانێ لەوسەر بۆ هەتا ئەوسەری سنورەکەی، کوێی بوێ ئازادانەو سەربەستانە تیایدا بژی و بمێنێتەوە! نیشتمانی کورد، بەدەست سیاسەتکارە هەناو پیسەکانیەوە، هەردەم لەبیانوێك زیاتری هەیە تا ئەندێشەو خەیاڵەکانی تاك و خەڵکەکەی تیادا بکوژی! هەردەم لەئامرازێك زیاتری تیادا دەژی تا ژیانکردنی وەك ئەوەی شایستە بەهەبوونە تیادا نەهێڵێ و بکوژیت!

لەڕاستیدا، حەز ناکەم بڵێم: ئەگەر نیشتمان دایك بێت، سیاسەتکارە هەناو ڕەشە کوردەکان لەڕیزیبەندی هەرە خراپترین بوونەوەرە دایك خۆگەکانی دنیادان، بەڵام لەڕاستیدا وان!!

بەهمەن قوبادی لە ناو 25 دەرهێنەری بەرچاویی سەدەی 21ی جیهان

مەنسوور جیهانی – "بەهمەن قوبادی" لە ناو 25 دەرهێنەری بەرچاویی سەدەی 21ی جیهان، لە لایەن ڕەخنەگرانی سینەمایی ڕێکخراوەی گرینگی "ڕۆتین تۆمەیتۆ" دیاریکرا.
لە دوای توێژینەوەیەکی تێرووتەسەل و بە بڕوای کارناسان و ڕەخنەگرانی پرۆفێشناڵی سینەمایی و هەروەها بە پێی پێوانەی ڕەخنەکان و نووسراوەکان لە لایەن ڕێکخراوەی گرینگی سینەمایی "ڕۆتین تۆمەیتۆ" Rotten Tomatoe و ماڵپەڕی گرینگی سینەمایی "مێتاکریتیک" Metacritic، 25 دەرهێنەری بەرچاویی سەدەی 21ی جیهان ڕیزبەندی کران.

دەرئەنجامەکان دەریدەخات کە ئەم ڕیزبەندییە بە پێی فیلمسازانێک لە سەرتاسەری جیهان دەستنیشانکراوە کە لە ڕۆژی 1ی ژانویەی 2000ی زایینی بەدواوە یانی لە سەرەتای سەدەی بیست و یەکەمەوە تا ئێستا، لانی کەم چوار فیلمی سینەماییان سازکردبێت و بەم بەرهەمانە لە فیستیڤاڵە گرینگە نێودەوڵەتییەکانیدا بەشداریان کردبێت. بە لەبەرچاوگرتنی ئەمانە، ڕێژەی ئەو فیلمسازانەی کە لەم بەشەدا

جێدەگرن زۆر لەم ڕێژەیە زیاترە کە لە زەیندا دەگونجێت.

لەم ریزبەندییە پێشانازییەی دەرهێنەرە جیهانییەکاندا، ناوی "بەهمەن قوبادی" فیلمسازی ناوداری کوردیی ئێرانی بەرچاودەکەوێت و بە ناونیشانی یەکێک لە باشترین فیلمسازانی سەدەی بیست و یەکی دنیا دیاریکراوە و بە هۆگرانی سینەمای جیهان ناسێندراوە.
"بەهمەن قوبادی" وەکوو ئەندامی کارا لە نێوان ئەم دەرهێنەرە ناودارانەی سینەمای جیهان پێگەی تایبەتی خۆی هەیە و هەروەها ناوی فیلمسازانی ناوداری دیکەش لەوانە: "ئالفۆنسۆ کوارۆن" Alfonso Cuarón، "ئەلێکساندەر پەین" Alexander Payne، "پۆل تۆماس ئاندەرسۆن" Paul Thomas Anderson، "برایانی داردێن" Dardenne brothers، "نووری بیلگە جەیلان" Nuri Bilge Ceylan و … بەرچاودەکەوێت.

کارناسان و ڕەخنەگرانی پرۆفێشنالی سینەمایی ڕێکخراوەی گرینگی سینەمایی "ڕۆتین تۆمەیتۆ" لەم ڕاپرسییەدا هەڵسەنگاندنیان بۆ فیلمە سینەماییەکانی "کاتێک بۆ مەستی ئەسپەکان" لە ساڵی 2000، "گۆرانییەکانی وڵاتی دایکییم" لە ساڵی 2002، "کیسەڵەکانیش دەفڕن" لە ساڵی 2004، "نیوە مانگ" لە ساڵی 2006 و "کەس ئاگای لە پشیلە ئێرانییەکان نییە" لە ساڵی 2009 لە بەرهەمەکانی "بەهمەن قوبادی" کرد.

بۆ زانیاری زیاتر:
http://www.metacritic.com/pictures/best-movie-directors-21st-century?ref=hp

---

ئەو شەڕەی دەستی پێکردوە … سمکۆ عەبدولکەریم

ئەو شەڕەی دەستی پێکردوە
ئەمریکا بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا دەگەڕێت، بۆ ڕقیان لێمانە؟....

رووداوەکەی 11 سپتێمبر سەرەتای دەرکەوتنەوەی ئەو مەترسییە بوو، کە ئەمریکای لەوە بە ئاگا هێنایەوە، کە ئەو رقەی کۆمەڵگای ئیسلامی لە بەرامبەر ئەواندا هەیانە ڕۆژ بەڕۆژ ئەستورتر دەبێت، بەشێوەیەك دوای ئەم ڕووداوە، ئەمجارەیان ئەمریکا زۆر بەجدی تر ویستی بە دوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا بگەڕێت کە ئەو ڕقەی ئەوان لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە، ئەوان بۆ هێندە ڕقیان لێ دەبنەوە؟
دوای ئەو قسەیەی (دوژمنەکانمان رقیان لە ئازادیمانە) جۆرج بوش گەڕایەوە سەر ئەو پرسیارەی "بۆچی رقییان لێمانە؟".

ساڵی 1963 (ئەیزنهاور) سی و چوارەمین سەرۆکی ئەمریکا لە گفتوگۆیەکیدا لە گەڵ گرووپەکەیدا هەڵمەتی رق لێبوونەوەی ئەمریکای لە جیهانی عەرەبیدا بەوە لێکداوەتەوە، کە "ئەم رقە لەلایەن حکومەتەکانەوە نییە، بەڵکو لە لایەن هاوڵاتیانەوەیە". واتە لە لایەن کومەڵگای ئیسلامی و عەرەبییەوە سەرچاوەی گرتوە.

ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکاش، هۆکارە سەرەکییەکانی ئەو رقەی بۆ ئەوە گەڕاندۆتەوە، کە ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا پشتیوانی حکومەتە گەندەڵ و سەرکوتکەرەکان دەکات و لە گەڵ پێشکەوتنی سیاسی و ئابوری وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامیدا نییە" ئەمەش بە هۆی ئەو ویستەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا هەیەتی بۆ دەست بەسەرداگرتنی سەرچاوەکانی نەوت" دوای 11 سپتێمبەریش لە ئەنجامی راپرسییەکدا دەرکەوتووە، کە ئەم هۆکارانە هەر لە ئارادا ماون، بۆیە ئەو ڕقانەش هەم ماون، هەم ئەستورتر بوونە.

هەموو ئەوەی ئێستا روودەدات، ئەوەشی لەماوەی رابردوودا لەچەند وڵاتێکی عەرەبیدا روویدا، کە بەرووخاندنی رژێمەکانیان کۆتایی هات، لەو خاڵو رووداوە گرنگەوە سەرچاوەی گرتووە کە پێدەڵێن «11-ی سێپتێمبەر»
11-ی سێپتێمبەر تێگەیشتنی ئەمریکاو ئەوروپای لەبەرامبەر خۆرهەڵات بەگشتیو خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بەتایبەتی بەتەواوی گۆڕی، ئەمە جگە لەوەی زۆربەی رۆشنفکرو سیاسییە مرۆڤدۆستەکانی خۆرئاواش، کە ئەو تێگەیشتنەیان نەبوو، یان نەیاندەویست باوەڕ بەو راستییە بێنن کە نابێت، هێندە بەسۆزو دڵ گەرم بن لەبەرامبەر خۆرهەڵاتییەکاندا، دەبینین دوای ئەم رووداوە پەیتا پەیتا دەیانەوێ هەرچۆنێك بێت پێ لەجەرگی خۆیان بنێن و پێچەوانەی ئەو بیروباوەڕە دورودرێژەی ساڵانێکە لەسەری پەروەردەکراون بەقسەو بەنوسین دەریببڕن، تا ئاستی ئەوەی بەکردەوەش هاوشێوەی توندڕەوێکی خۆرهەڵاتی پەنا بەرنە بەر کوشتنی مرۆڤ و سەرەنجام دەستیان بەخوێن سورکەن، کە رەنگە لە

ڕابردوودا هەرگیز باوەڕیان پێی نەبووبێ، یان رۆژێك لەرۆژان خۆرئاواییەك بەخەیاڵیدا نەهاتبێت، لەو روەوە لاسایی خۆرهەڵاتییەك بکاتەوە، هەروەك ئەو کوشتارەی «ئەندرس بەرنگ بریفیك» کە هاوڵاتییەکی مەسیحی نەرویجی بوو لەساڵی «2011» لەئۆسلۆ ئەنجامیدا، وەك گەیاندنی پەیامێکی توڕەییانەی خۆرئاواییەك لەبەرامبەر تەوژمی توندڕەویانەی ئیسلامییەکان.

ئەوان ویستیان دوای ئەو پەیامەی «قەشە ئۆگستین» بکەون کە لەکتێبی شاری خودا دا دەڵێت: (بۆ مرۆڤی مەسیحی واچاکترە ئازار بچێژێت نەك ئازار بەکەسانی تر بگەیەنێت). بەڵام خەریك بوو توندو تیژییەکان ئەوانیش لەو پەیامەی ئۆگستین هەڵگەڕێنێتەوە.
من نازانم ئێمەی خۆرهەڵاتی بۆچی ئەو تێگەیشتنەی ئەوان بەترسنۆکیو بێ توانایی‌و لەخۆڕانەدیتنیان لەقەڵەم دەدەین‌و پێمان وایە خۆرئاواییەکان هێندە مەستی ژیانی دونیایی بوونە، بەهەر شێوەیەك بێت دیانەوێ دەست بەو ژیانەیانەوە بگرن، بۆ ئەوەی بیانەوێ لەوە تێبگەن کە رەشەبای خۆرهەڵات هێندە بەتەوژمە، ئەوان بەم ئەقڵییەتەوە ناتوانن خۆیان بگرن، تەوژمێك کە لەسەر بیروباوەڕێکی قایم‌و توندو دوژمنکارانە بونیادنراوە.
ئەو بونیادەی سەید قوتب بەدرێژایی مێژووی نوێ لەمێشکی هەر تاکێکی شوێنکەوتوە ئیسلامییە گەنجەکانی خۆرهەڵاتدا چاندویەتی رۆژانەش گەنجە تازە پێگەیشتوەکانی پێ جۆش دەدرێتەوە، هەروەك «تاریق ئەلبشری» لەوتاریکیدا بەناوی «سید قگب قراه تاریخیە»دا دەڵێت: (تایبەتمەندی هزری سەید قوتب لەوەدایە کە کاریگەری زۆری لەسەر مێژووی هزرو بزاوتی ئیسلامی سیاسی پاش خۆی هەیە، هیچ بزاوتیکی جیهادی‌و رادیکالی ئیسلامی لەدنیادا نییە، میراتی فیکری سەید سەرچاوەو مەرجەعی نەبێت).

«سەید قوتب» بەشێوەیەك کاری لەسەر دروستکردنی بیری سڕینەوەی خۆرئاوا کردوە، ئاسان نییە بۆ ئەوان، بتوانن ئاوا بەئاسانی، بەئەقلییەتی مۆدێرنەو، بیرو فکری فەلسەفییەوە رووبەڕووی خۆرهەڵاتو بیروبۆچوونەکانی سەید قوتب ببنەوە کە دەڵێت: (موسڵمانان، باکار بۆ ئەوە بکەن، رقو بوغزو رۆحی تۆڵەسەندنەوە لەناخی ملیۆنان خەڵکو خوای خۆماندا بچێنن، با هەر لەمنداڵییەوە فێریان بکەین، کە پیاوی سپی دوژمنی مرۆڤایەتییە، پێویستە کە هەلێکمان بۆ رەخسا، ئەو بوونەوەرانە تاروماركەین، با دڵنیاش بین لەوەی کە کۆلۆنیالیزمی ئەوروپایی سەروەختێك دەبینێ ئێمە ئەم تۆوی رقو بوغزو توڕەیی‌و تۆڵەسەندنەوە لەناخی نەوەکانماندا دەچێنین ترس دای دەگرێت‌و

پەلوپۆی دەشكێ).

هەر ئەو تێگەیشتن‌و بیرکردنەوانەی خۆرهەڵاتییەکانیشە وایکردوە خۆرئاواییەکانیش سەبر سەبر، بێنە سەر ئەو بیروباوەڕەی کە ناکرێت ئەوانیش هێندە دەستو پێ سپیانە بەدیار هەموو ئەو شتانەی روودەن دابنیشن‌و هەر سەیر بکەن‌و هیچ نەکەن، بۆیە دەبینین لەبەرامبەر بیروبۆچوونەکانی کەسێکی وەك «قەشە ئۆگستین»داو لەسەدەی بیستو یەکدا کەسێکی وەك »گزافێ دی سی» دێت و لەناوجەرگەی خۆرئاوادا رووده‌کاتە خەڵكو خوای هەمان شوێن‌و دەڵێت: (بۆ خۆرئاواییەکان واچاکترە دوو دەستی رەش‌و چەپەڵیان هەبێت نەك بێ دەستو دەستەوەستان بن).

هەموو ئەو تێگەیشتنانە بەرهەمی دوای 11-ی سێپتێمبەرن، دوای ئەم ڕووداوە ئەم دوو تێگەیشتنەی خۆرئاواو خۆرهەڵات دەکەونە بەرامبەر یەكو گرەوەکە لەسەر ئەوە دەبێت ئایا هەردولا وەك یەك بکەن‌و وەك یەك بیر بکەنەوەو وەك یەك رووبەڕووی یەکتر ببنەوە، وەك جۆرێك لەڕۆشنبیرانی خۆرئاوا پێی گەیشتن‌و هەندێکیشیان پێشتر تێگەیشتبوون، وەك چۆن (ژاك دێریدا) لەمەڕاسیمی وەرگرتنی خەڵاتی «ئۆدۆرنۆ»دا دەڵێت:(من باوەڕم بەزەروورەتی بەکارهێنانی توندوتیژی هەیە لەپێناو بەرقەرارکردنی عەدالەتدا).

دواتریش »تونی بلێر» سەرۆك وەزیرانی پێشوی بەریتانیا-ش لەبەرامبەر تەقینەوەکانی ساڵی 2005 لەندەن-دا وتی: (چاکتر وایە ناهەقی بەرامبەر بەمافو ئازادییەکان بکەیت، نەك ڕێگە بدەیت لەشەقامەکاندا خەڵك بکوژرێت).
مەترسو دڵەخورپەی هاوڵاتیانی خۆرئاوا لەدوای 11-ی سێپتێمبەر گەیشتە ئاستێك کە پێم وانییە سەرکردەکانی ئەمریکاو خۆرئاوا توانیبێتیان بەهەمان خەیاڵو بیرو فیکری بەر لە «11-ی سێپتێمبەر» لێیدابنیشن.
«ئۆریانا ڤالاچێ» کە بەیەکێ لەنوسەورو ڕۆژنامەنووسی ناوداری دونیا دادەنرێ لەژیانیدا شاهیدی زۆر لەو رووداوانە بووە کە بیرکردنەوەی ئەویان بەو ئاراستەیەدا بردوە، هەمیشە بەگومان‌و دیدێکی جیاواز لەخەڵکانی تر بڕوانێتە پێکەوەژیانی خۆرئاواو خۆرهەڵات، هیچ کاتێکیش ئەو مەترسیانەی خۆی نەشاردۆتەوە، لەکتێبەکەیدا بەناوی (الغچب و الکبریا)دا، دەڵێ: (درەنگ یازوو خۆرئاوا دەبێتە کۆلۆنییەکی ئیسلامی) لەبەرامبەر پرسی ئیسلامیشدا دەڵێ: (هەر کۆمەڵگەیەك زۆرکراوەو دیموکراسی بێت تیرۆر زیاتر زەفەری پێ دەبات) رەخنەش لەخۆرئاوا دەگرێت‌و دەڵێ: (خۆرئاوا نە وەك پێویست

شین بۆ قوربانیانی دەکات، نە وەك پێویستیش دەزانێت رق لەدوژمنەکانی هەڵگرێتو بیان بوغزێنێت).
ئەوەش ئەو قسەیەیە کە دوای «11-ی سێپتێمبەر» بوو بەقسەی خۆرئاواییەکان (دوژمنەکانمان قینیان بەرامبەر بەئازادیمان هەیە) یان ئەو پرسیارەی «بۆش»ی سەرۆکی ئەوکاتی ئەمریکا کردی، ئەگەرچی یەکەم کەسیش نەبوو بپرسێت (بۆچی رقیان لێمانە؟).

ئەو رقەی «دوایت دیڤید ئەیزنهاور» پیاوی سیاسەتو سەرکردەی سەربازیو «34»م سەرۆکی ئەمریکا لەگفتگۆیەکیدا لە گەڵ گروپەکەیدا نزیکەی پەنجا ساڵ بەر لەئەمڕۆ بەم شێوەیە وەسفی ئەو رقو قینە-یان دەکات: (ئەو هەڵمەتی رقو قینەیان لەدژمان»لەجیهانی عەرەبی» لەلایەن حکومەتەکانەوە سەرچاوەی نەگرتووە، بەڵکو لەلایەن خەڵکەوەیە).
لەنێوان رقی خەڵکو رقی حکومەتەکان لەبەرامبەر ئەمریکادا . ئەمریکا دەخەنە بەردەم بیرکردنەوەو تێگەیشتنێکی تازە، بەتایبەتیش لەدوای «11-ی سێپتێمبەر» وە.

یەکەم نەخشەرێگای ئەمریکا گواستنەوەی شەڕبوو بۆ ئەو ناوچەو وڵاتانەی کە بەکارگەی بەرهەمهێنانی ئەو گروپە توندڕەو تیرویستیانە دەزانرا، بۆ ئەوەی ئەو شوێنانە بکاتە چەقی ملمڵانێ خوێناوییەکان، و رێگە نەدات جارێکی تر فرمێسکی گریانی ئەمریکییەکان دووبارەبێتەوە، هەر بۆیە ئەوەی ئێستا لەناوچەکە دەگوزەرێ ئەو یارییەیە کە ئەمریکا لەیەکەم ساتی رووداوی «11-ی سێپتێمبەر»دا نەخشەی بۆ کێشاو ئەو رووداوەی کردە»خاڵی وەرچەرخانو تێگەیشتن» ئەوەی سەرکردەکانی قاعیدە بیریان لێکردوەو ویستیان بیکەنە نەخشە رێگای سیاسیو سەربازیان، وەك ئەیمەن زەواهیری لەکاتی هێرشەکانی»11-ی سێپتێمبەر»دا وتی: (پێویستە شەڕ بەرینە ماڵی دوژمنەکانمان تا دەستی ئەوانە بسوتێنین کە ئاگر لەماڵەکانی ئێمەدا خۆش دەکەن).

بەڵام ئەمریکا بەر لەوان ئەو هەنگاوەی نا، بەڵام بە شێوەیەکی جیاوازتر لە جاران.
«چومسکی» لەکتێبەکەیدا بەناوی «مداخلات» ئەوەی باس کردوە کە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا هۆکارە سەرەکییەکانی ئەو رقو قینەی خەڵکی خۆرهەڵات، بەتایبەتی «جیهانی عەرەبی» بۆ ئەوە دەگێڕێتەوە کە: (ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا پاڵپشتی حکومەتە گەندەڵو سەرکوتکەرەکان دەکات، و رێگری لەپێشکەوتنی سیاسی ئابوری دەکات) «ئەمەش بەهۆی ئەو گرنگیدانەیان بەکۆنترۆلکردنی

سەرچاوەکانی نەوت لەناوچەکەدا»
دواتریش ئاماژەی بۆ ئەو راپرسیانە کردوە کە دوای رووداوی «11ی سێپتێمبەر» ئەنجامدران، کە هەمان ئەو هۆکارانەیان ئاشکرا کردوە کە ئێستاش هەر ماون.

لەچوارچێوەی ئەو تێگەیشتنەوە، دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە دوور نییە هەنگاوەکانی ئەمریکا بۆ روخاندنی هەریەك لەحکومەتی تالیبان لەئەفغانستانو دواتریش رژێمی بەعس لەعیراق جێبەجێکردنی یەکەم هەنگاوی ئەم وڵاتە بێت بەئاراستەی جێبەجێکردنی لێدانی حکومەتە سەرکوتکارەکان، دواتریش جێبەجێکردنی پلانی شەڕ لە دژی تیرۆر کە زۆر لەسیاسەمەتدارو نووسەرانی خۆرئاوا ئەم سەرەتایە بەمەترسییەکی زۆر گەورە دەزانن، «مایکل کریبون» رۆژەکانی کۆتایی ساڵی 2002 زۆر بەترسناك وەسف دەکات، بەشێوەیەك پێی وایە (ئەو رۆژانە زۆر مەترسیدارترن لەقەیرانی موشەکەکانی کوبا لەساڵی1962) هەروەها «ئارچر شلینزنچر»وتی: (مەترسیدارترین ساتە لەمێژووی بەشەریەتدا) ئەمە وەك پلانی خۆرا، کە من پێم وایە پرۆسەی راپەرینە جەماوەرییەکانی چەند وڵاتێکی عەرەبی لەچەند ساڵی رابردووشدا پلانو هەنگاوی دووەمی ئەمریکا بووبێت بەئاراستەی، هەم لێدانی حکومەتە سەرکوتکەرو دیکتاتۆرەکان، بەمەبەستی راستکردنەوەو گێڕانەوەی متمانەی ئەو خەڵکەی کە ئەمریکایان بە پاڵپشتی مانەوەی ئەو حکومەتانە دەزانی، لەلایەكو گواستنەوەی شەڕو ئاشوب بۆ ناوچەکە لەلایەکی ترەوە، ئەمە جگە لەو پلانە تازەیەی کە هەوڵدەدا شەڕەکە خۆبەخۆ لەسەر دەستی کۆمەڵگای ناوچەکە و لەسەربنەمای مەزەهەبیو جیاوازی ئاینی بەڕێوە بچێت، بەمەرجێك ئەمە لەسەر ئەساسی ئەو تێگەیشتنە نەبێت کە لەساڵی 2005 هاتە پێش، ئەویش هاندانی دیموکراتییەت لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، کە ئەمە بووە سیاسەتێکی سەرەکیو ئاشکراو راگەێنراوی ئەمریکا بۆ خۆرهەڵاتی ناوەڕاست.
بەو مانایەی ئەمریکاو خۆرئاوا لەئێستادا چەند شەڕێك بەیەکەوە بەڕێوەدەبەن، کە ئایندەکەی بۆ هەموان وەك یەك روون نییە، ئەوەی بۆ ئەوان گرنگە شەڕی تیرۆرە لەسەر خاکی خۆیان، کە خۆرئاوا هەر لەسەرەتاوە هیوای ئەوەی خواست ئەم شەڕە زۆر درێژە نەکێشێ، بەڵام سەرۆکی پێشوی ئەمریکا «بۆش» هەرزوو وتی:» بەردەوامی ئەم شەڕە لەگەڵ تەمەنی مرۆڤدایە» هەروەها وتی: (کەس نازانی ژمارەی ئەو جەنگانە چەندن، کە دەکرێن بۆ چەسپاندنی ئازادی لە وڵاتدا) دیارە پێشتریش سەرۆکی دەزگای ئاسایشی گشتی ئیسرائیل (شاباك) وتبووی (ئەوانەی سەرکەوتن دەخوازن لە بەرامبەر تیرۆر «شەڕێکیان دەوی بۆ کۆتایی)

لەکۆتایی سەدەی هەژدەدا «کانت» گەورە فەیلەسوفی ئەڵمانی لەنامیلکەیەکی بچووکدا بەناونیشانی(مشروع للسلام الدائم)دا واتە پڕۆژەیەك بۆ ئاشتییەکی بەردەوام، هەوڵی ئەوەیدا هەندێ بنچینەی فەلسەفی بۆ دروستبوونی ئاشتییەکی بەردەوام لەنێوان وڵاتانی جیهاندا دابڕێژێ، بەڵام «هیگل» پێی وابوو «خەونی ئاشتییەکی بەردەوام تەنیا خەیاڵەو هەرگیز نایەتە دی، ناکۆکی نێوان وڵاتانیش تەنها جەنگ دەتوانێ یەکلایی بکاتەوە، بۆیە تەنیا جەنگ دادگایی مێژوو بووە»

هەر لەم چوارچێوەیەشدا دەبێ ئەو قسەیەی ئەمریکاش کە ساڵی «2004 » لەسەر زاری وەزیری پێشووی بەرگری»دونالد رامسفیلد» کردی، بەهەند وەرگیرێ، کە هاوکات لەبەرامبەر شەڕی تیرۆردا»شەڕی فیکر»یشی راگەیاند: (شەڕی فیکر بۆ گۆڕینی بیری گەنجانی ئیسلامی)، کە هەندێ نوسەری عەرەبی ئەو شەڕە بەجۆرێك لەداگیرکاری فیکرو رۆشنبیری ئیسلامی لەقەڵەم دەدەن، بەپشت بەستن بەبنەماو تێگەیشتنی رۆشنبیری خۆرئاوا، بەتایبەتیش دروستکردنی ئیسلامی نوێ کە بەقسەی ئەوان ئەم جۆرە ئیسلامییە هیچ جۆرە پێگەیەکی سیاسیو ئاینی نییە، هەر تەنها قسەیەو هیچی تر.

هەر لەم چوارچێوەیەشدا ئەو نووسەرە عەربانە، بایەخدانی ئەمریکاو خۆرئاوا بەکلتورو کەلەپوری»تەصەوف» بەیەکێ لەو بنەماو تێگەیشتنە تازانەی دادەنێن کە خۆرئاوا لەدوای رووداوەکانی «11-ی سێپتێمبەر»دا لەچوارچێوەی ئەو شەڕە فیکرییەی رایگەیاندوە دەستی داوەتێو پێیان وایە بایەخدانی ئەوان بە»جەلالەدین رۆمی» دەچێتە خانەی ئەم شەڕە فیکرییەوە.
لەدوای «11-ی سێپتێمبەرەوە ئەمریکییەکان زیاتر لەهەر کاتێکی دیکە گرنگی بە»جەلال ئەلدین رۆمی» دەدەن، هەر بۆ ئەم مەبەستەش لەساڵی «2007» رێکخراوی یونسکۆ-ی سەر بەنەتەوە یەکگرتوەکان ئەو ساڵەی وەك ساڵی نێودەولەتی دیاری کرد، بۆ ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی یادی سەد ساڵەی لەدایك بوونی «جەلالەدین رۆمی»

ئێستا ئەمریکییەك نییە»جەلالەدین رۆمی» نەناسێ، زۆر لەنووسەرانی عەرەبیش پێیان وایە ئەو بایەخو گرنگییەی ئەمریکاو خۆرئاوا هەروا لەخۆڕایی نییە، و پێیانوایە هەموو ئەوە دوای هەڵکشانی ملمڵانێکانی نێوان خۆرئاواو جیهانی عەرەبیو بەتایبەتیش لەدوای رووداوەکانی»11-ی سێپتێمبەر»ی ساڵی 2001 هاتۆتە پێش، ئەوان وای بۆ دەچن کۆتایی پێهێنانی تیرۆر پێویستی بەگۆڕینی تێگەیشتنو بیری موسڵمانان هەیە، بەشێوەیەك وایان لێبکرێت بەئاسانی تێکەڵ

بەکلتورو شارستانیەتی خۆرئاو ببن.

سمکۆ عەبدولکەریم

بەرنامەی ڕاونگە: وتوویژ له گه ل ئه كرم میهرداد سه باره ت به پرسی ریفراندوم

وتوویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل ئه كرم میهرداد سه باره ت به : پرسی ریفراندوم: سه ربه خویی و هه ل و مه رجی ئیستای كوردستان

بۆ گوێگرتن لەم بەرنامەیە کلیکی ئێرە بکەن ...

کەمپەینەی بارزانی بۆ ریفراندۆم, چەپ لە کوێ ڕاوەستاوە؟ ... سەعید کەرامەت

کامپەینی مەسعود بارزانی بۆ ریفراندۆم سەبارەت بە سەربەخۆیی کوردستان ئەوەندە بۆ ڕواڵەت جوان و باڵکیشە، کە بۆ داخەوە بەشی هەرە زۆری چەپی لەگەڵ خۆیدا هاو ئاهەنگ کردووە. بۆ لەبەر چاو گرتنی ئەزمونی ٢٦ ساڵەی حوکمرانی بارزانی و ئامانجە ڕاستقینەکانی ئەم پرۆژەیە، بۆچوونی چەپ لەم بوارە جێگای سەرنجە. ڕەوت یان کەسایەتێک کە خوی لە بواری ئابوری و بەڕێوەبردندا سەرچاوەی گەندەڵیە و بە هۆی پێشێل کردنی زەق و ناشیاوی یاسا

متمانەی لە ژێرپرسیار دایە، نابێت سەر پەرشتی پرۆژەیەکی ئاوا گرنگی پێ بسپێردرێت.

کیشەکە تەنها لە ناشیاوی کارگێڕی ئەم سیناریۆیەدا کورت نابێتەوە. ئامانجی ئەم ڕیفراندۆمە ئەوە نیە که خەڵکی کوردستان بە درێژایی ۱۰۰ ساڵەی ڕابردوو سەرو ماڵیان بۆ داناوە . ئەم سیناریۆیە، پلانێکی لە پشت پەردەوەیەو پڕە لە ناڕونی.
زۆربەی ڕەوتە چەپەکان لە جیاتی ئەوەی جموجۆڵی پشت پردە و مەترسی ئەنجامەکانی ئەم سیناریۆیە بخوێننەوە، کەچی تەنها ڕواڵەتی بابەتەکەیان بینیوە.
ڕاپرسی گشتی ڕاستەقینە پێویستی بە کەمەڵێک کاری بنەڕەتی و یاسایی هەیە کە دەبێت لەلایەن لایەنی داواکارەوە ئەنجام درابێت، کە لێرەدا بە چەند خاڵێک دەیانخەمە ڕوو.

ئامانجی ڕیفراندۆم

ئەم پرۆژە سیاسیە بۆ ئەوە نیە کیشەیەکی سەد ساڵەی کورد چارە سەر بکات. بە پێچەوانەوە ئەمە پیلانێکە لە بنەڕەتدا بۆ دەربازکردنی ئەزمەی شەرعیتی سیاسی کورسیەکەی مەسعود بارزانیە. ئەوە زیادتر لە دوساڵە ماوەی یاسایی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بەسەر چووە، بەڵام، عاشقبونی بە کورسی دەسەڵات وای لێکردووە دەستهەڵنەگرێت لە کورسی سەرۆکایەتی هەرێم. ئەم کێشەیە بۆتە هۆی ئەوە که پارلەمان سەبارەت به پۆستی سەروکایەتی هەڵوەست بگرێت. پاش وروژاندنی بابەتی سەروکایەتی لە لایەن بەشی ئۆپزسیۆنی ناوپەرلەمانەوە، مەسعود بارزانی بڕیاری دا ئەو دامەزراوەیە دابخات و سەرۆکەکەی لە هەولێر دوور بخەرتەوە.

لەوکاتەوە که ئەم ئالۆگورە هاتەتە ئاراوە، قەیرانی ئابوری و سیاسی کوردستان گەیشتۆتە قوناخێکە قوڵتر.
سەرەڕای ئەم تەنگوچەڵەمەیە، ئەوە زیاتر لە دوو دەیەونیوە لە حوکمڕانی بارزانی لە کوردستان تێپەڕدەبێ، کەچی هێشتا ئەو وڵاتە یاسای بنەڕەتی یان "دەستورێکی" بۆ بەڕیوە بردنی کومەڵگا نیە.
پێکهاتەی کارگێڕی هەرێمی کوردستان تەگلاوە لە گەندەڵی و توشی قەیرانێکی ماڵی گەورە هاتووە. قەیرانی سەرۆکایەتی هەرێم و کێشە جۆراوجۆرەکانی تر، بونەتە مایەیی فشارێکی زۆر لە دژی بارزانی.

سەرباری ئەم کیشانە، بارزانی نیگەرانی ئەوەیە کە ئەزمونی کوردستانی ڕۆژئاوا سەر ڕێژ بکات بۆ کوردستانی باشور. لە کاتێکدا

کە شەنگال لە دەس داعش ئازاد کرا، دانیشتوانی ئەو شارەو ناوچەکانی دەوروبەری پێشنیاری خۆبەڕێوەبردنی "یەکینەکانی پاراستنی گەل" ، کە سەر بە حیزبی یەکیەتی دموکراتیکی سوریەن، ھەڵبژارد بۆ بەڕێوەبردنی ناوچەکەیان. ھێزەکانی بارزانی چەند جارێک، بە یارمەتی تورکیە، ھەوڵیان دا کە بەڕێوە بەرایەتی ئەوشارە لە نوێنەرانی دانیشتوانەکەی بستێننەوە بەڵام خۆراگری خەڵکەکە ئەو پلانەیان بەر پەرچ دایەوە. ئەگەر ئەزمونی ڕۆژئاوا لە باشور پەرە بستێنی، ئەوا بزوتنەوی جەماوەری ئەبێتە ھەڕەشەیکی جددی تر لە ئۆپوزیسیۆنی ئیستا لە سەر بارزانی.

بارزانی ھەستی بەو مەترسیانە کردوە و ئەوی بەو دەرئەنجامە گەیاندوە کە دەبێ ڕێگایکی تر بۆ بەلاڕێدابردنی خەڵکی کوردستان بدۆزێتەوە. ڕیفراندۆمی ئێستا بۆ خزمەتکردنە بەم گرفتە، بەڵام ئەم گرفتە تەنھا یەک کێشەیە لە کێشەکانی ئەم گشت پرسیە.

گرفتەکانی تر کامانەن؟

ھیچ تاکێک ئاگای لە ناوەڕۆکی ئەم گشت پرسیەی بارزانی نیە. کارگێڕانی ئەم سیناریۆیە، خەڵکیان بە سندوقێک داخراو دەخوش کردووە. ھاوڵاتیان نازانن لە ژێر دەسەلاتی دەوڵەتی کوردی پاش ریفراندۆم چۆن پێ ناسە دەکرێن و مافەکانیان کامەن، بۆیان ڕوون نیە بە چشێوەیەک لە سیستمی حوکمرانی دەنگ دەدن.
پاش سەربەخۆی سیستەمی حوکمڕەوایی دلخوازی بارزانی چۆن حوکومەتێک دەبی؟ دەبێتە پاشایەتی، کوماری سیکولار، کوماری اسلامی یان عەشایەری؟ کەس نازانی ھاوسەنگی ھێز لە نێوان دامەزراوەکانی یاسا دانان، کارگێڕی و داد دا چۆن پێک دێت.

کوردستان دەبێتە خاوەنی چ جۆرە دەستورێک، شێوازی دەستاو دەست کردنی دەسەڵات چۆن دەبێ؟ ئاخوا بواری دەساو دەسکردنی حکومەت و کەڵک وەرگرتن لە یاسای بنەڕەتی وڵات دەدرێت؟ سنور و جوگرافیای سیاسی کردستان کامانەن؟
سەرەڕای ئەمانە، ئەو کەسانەی کە یاساو ڕێسای ئەم یاریە دا دەڕێژن، لە جیاتی ئەوەی نوێنەرایەتی خەڵک بکەن، ھەر ھەمویان دەستەمەی بارزانین. بۆیە سودی ئەم سیناریۆیە لە جیاتی ئەوەی بڕواتە خەزێنەی ھاوڵاتیانی کوردستانەوە، دەچێتە گیرفانی بنەماڵەیەکەوە.

چەپ لە کوێی ئەم یاریە ڕاوستاوە؟

سەرهڕای ئەو کەم و کوڕيیانە، تا ئەو جێگايەی من بە دووادا چوونم بۆ ئەدەبيـاتی هێـزه چەپە کـانی کوردسـتانی بـاشور و ڕوژهەڵـاتم کردبێت، هەمويان پێشوازيان لەم بانگێشتەی ڕيفراندۆم کردووە. لە ناو کەسایەتييە ديارە کانی چەپ، ل□□□دا چند سەرنجێکی هاوڕی رێبوار ئەحمەد، سکرتێری پێشوێ حيزبی کۆمۆنيستی کرێکاری عێراق و يەکێ له رابەرانی بزوتنەوه‌که لەم ناوچەيە، شی دەکەمەوه.
هاوڕێ رێبوار لەنووسراوێکدا بە ناو نيشانی ” ڕيفراندۆم مافی خەڵکە، بەڵام بارزانی و ناسيۆنالـيسم خاڵی لاوازن!” وێڕای پشتگيری لە هەڵمەت بۆ ئەم گشت پرسيە، دەنۆسێ:

“لەوەش زياتر دژايەتی کردنی ريفراندۆم بەهانەی “بەکارنەخستنەوەی پەرلەمـان” جگە لە بە فيـداکردنی چارەنوسـی خەڵـک لە پێنـاو بەدەستهـێنانەوەی بەشە دەسەڵات و بەشيان لە سامانی بە تاڵانبراو هيچی تر نيە. بە گشتی ئەو بۆچونەی کە راوەستانی بارزانی و پارتی لە پشتی ريفراندۆم دەکاتە بەهانەيەک بۆ دژايەتی کردنی ئەم پرسە، هەڵوێستێکی تەسکی ئەنتی پارتيە و پەيوەندی بە بەرژەوەندی خەڵک و ئاينـدەيەکی باشتر بۆ کۆمەڵگاوە نيە. ”

نووسـەر لە درێـژە دا دەڵـی،” پرۆسـەی ريفرانـدۆم و جيـابوونەوەی کوردستان پرسێکی گرنگ و چارەنوسسازە، ناوەرۆکی ئەم پرۆسەيە شتێک نیە جگە لە بـواردان بە دەربڕينـی رای ئـازادانەی خەڵـک لەسـەر ئاينـدەی ئەم کۆمەڵگايە.”

تائەو شوينە که قسە و باسەکە لە سەر سەربەخۆی و مافی چارەی خۆنووسينە، منيش هاوڕام لەگەڵ هاوڕێ ڕێبوار. کيانی سياسی عيراق له سەر بنەمای نەژادی و ئاينی بنياد نراوە. ئەم شێوه‌يە له حوکمڕانی بەربەستە لە پێش گەشەکردنی مەدەنيانەی هاوڵاتيـاندا و زياتر مەيلی بەلای قوڵکردنەوەی کێشە نەژادێکاندایە.
بەدڵنياييەوە ئەگەر بێت و هێزيکی پێشکەوتوخواز، بەرگريکەر لە سيسـتـمێکی سـيکولار، پابەنـد بە مـافی هاوڵاتيـان و دادوەری کۆمەڵـايەتی، داوای ڕيفرنـدۆم وسـەربەخوێ کوردسـتان بکـات دەبێـت پشتگيری بکرێت.
بەڵام بزووتنەوەو کەسایەتی بانگەوازکەر بۆ گشت پرسی ئەم جارە، هيچ نزيکايەتيەکی لەگەڵ بزوتنەوەيەکی وادا نيە.

سەرهڕای ئەمە، شێوەی بيرکردنەوەی هاوڕێ ڕێبوار لە پاراگرافی سەرەوە ئەو تەسەورە دەدا بە خوێنەر که گوايا بارزانی خەريکه خەڵکـی کوردسـتان بەرەو ئايەنـدەيەکی بـاشتر دەبـات. پێوايە کـه

نەیارانی ڕیفراندۆمی ئەمڕۆ لەم پرسە گرینگە تێناگەن.
پێشتر ئیشارەتەم دا که کەم کوڕی بنەڕەتی ئەم ڕیفراندۆمە ناڕوون بونی ناوەڕۆکەکەیەتی. حکومەتی بارزانی لە درێژەی فەرمانڕەوایی خۆیدا نەی توانیوە کارەبا و ئاو و خۆراک دابین بکات. سەرەڕای بێ پیت و بەرەکەتی بونی خاکەکەی بۆ کشتوکاڵ، کوردستان هێشتا خەیار و تەماتە وماستاو له ئیران و تورکیاوە هاورده دەکات.
سیستمی بیرکردنەوەی بارزانی تا ئەو ڕادەیە عەشایەرییە که تائیستا نەیتوانیەوه سیستمی دووئیدارەیی کوردستان بکات بەیەک، جا چۆن دەتوانێت یەک نەتەوە بە پێکهاتە جۆراوجۆرەکانی و کیشە کەڵەکە بووەکانیەوە لەهم تەنگژەی میژوییەدا درباز بکات بەرەو ئاسۆیەکی باشتر و ئایندەیەکی ئاسودیان بۆ دابین بکات؟

هاوڕێ ڕێبوار لە درێژەدا دەڵێی،" ناوەرۆکی ئەم پرسەیە شتێکنیە جگە لە بواردان بۆ دەربڕینی رای ئازادانەی خەڵک لەسەر ئایندەی ئەم کۆمەڵگایە". ئەم شێوە بیڕوکه دەربڕینە لەگەڵ ڕاستیەکانی کۆمەڵگا و ئەزمونە مێژووییەکاندا ناگونجێت. لێرە دا پروژەیەکی سیاسی خەریکە لە خوڕا تیەریزێ دەکرێت. هەموان دەزانن که حکومەتی عێراق لەسەر بنەمای قەومی و ئایینی دامەزراوە. دام ودەزگای حکومەتی کوردیش له سەر بنەمای فەرهەنگی خێڵ و عەشائیری بەڕێوه دەچێت.
ئەگەر له ١٣ ساڵی ڕابردو له بەغدا چەندین جار حکومەت دەستاو دەست بووه، بەڵام ئاڵوگۆڕێک لەو چەشنە که لە ٢٦ ساڵی رابردو لە کوردستان ڕوی نەداوە. ئێستا بارزانی بەو پێشینە سیاسیەوە ڕێگای بۆ "دەر بڕینی ڕای ئازادانە" هەموار دەکات؟ ئایا سبەینی ڕێز لە سەرئەنجامی دەنگەکان دەگرێ؟

بەشداری له ڕیفراندۆم، له ژێر هەر هەلومەرجێکدا، مانای ڕێگەدان بە بەشداری پوزەتیڤیانەی هاوولاتیان لە کومەڵگەدا نیه. دەسکەوت و سەر ئەنجامی هەر هەڵبژاردنێک پەیوەندی بەوەوە هەیه که چ هێزێک و به چ ئاسەیەکەوه پرسەی ئەو گشتپرسیەی ڕێک خستوە. سەر ئەنجامی دەنگدان له خۆیدا به تەنها بە سود ناگەڕێتەوە بۆ خەڵک، تەنانەت سودی هەڵبژاردنەکان لە زۆربەی وڵاتە دیموکراسیەکانی جیهان بەشێوەیەکی گشتی بۆ خەڵک ناگەڕێتەوە.
ئەو لایەنەی پرسەکە دەبات بە ڕێوە، هەر ئەو لایەنەش بەرەکەی دەچنێتەوە. نمونەی مێژووی زۆرمان هەیە که خەڵک بۆ هەڵبژاردن و گشت پرسی دیکتاتۆری و نەهامەتیان بۆ خویان هێناوە. هەڵبژاردنی هێتلر و ریفراندۆم بۆ کۆماری ئیسلامی، تەنیا دوو نموونەن که پیشان

دەدەن دەسەڵاتداران چۆن بە ئاسانی دەتوانن دەنگی خەڵک بکڕنە سەرمایە بۆ خۆیان.

با لە گۆشەیەکی ترەوە چاو لە کیشەکە بکەین. لە ساڵی ٢٠١٣ خەڵکی کوردستان لە پرۆسەی هەڵبژاردنەکدا بەشداریان کرد کە بارزانی زیاتر لە هەر هێزێکتر دەوری هەبوو لە دارشتنی یاسای هەڵبژاردنەکە. لە ئەنجامی ئەو هەڵبژاردنە کۆمەڵێک هەڵسوراوی سیاسی هەڵبژێردران. ئایا بارزانی ڕێزی لەو هەڵبژاردنەگرت تا بایەخ بە سەرئەنجامی ئەم گشت پرسیە بدات؟
ئەم باسەنە لە بەر ئەوە دەکەم بۆ ئەوەی ڕۆشنبێت، کەسەر بەخۆی لە ژێر سەرپەرشتی بارزانی بەو مانایە نیە کە کۆمەڵگا بەرەو ئاراستەیەکی گونجاو دەبات. ئەم ڕیفراندۆمە لە بنەمادا ڕفاندنی دەنگی خەڵکە بۆ دەرباز بون لە قەیران. شەرعییەتدانە بە کورسی سەروکایەتی بارزانی.

ئەو پلەیە ئەوەندە گرینگە بۆ بارزانی کە ئامادەیە دەست لە تەواوی ناوچە کێشەلەسەرەکان و بگرە سلێمانی و هەڵەبجەیش بکێشتەوە بە مەرجێک کورسیەکەی بپارێزری.
گرنگی ئەم کورسیە بەتە هەی ئەوە کە ئامادە نیە پێش ئەم گشتپرسیە قەیرانی ناوچە کێشەلەسەرکان یەکلایی بکاتەوە. بارزانی سوور دەزانێ هاتنی بۆ فەرمی ئەو ناوچانە بۆ سەرکوردستان ڕێژهی دەنگی هێزە سیاسیەکانی تر بەرز دەکاتەوە و پارتی دەخاتە پەراوێزەوە. لە بەر ئەوە پێ باشترە بەجێیان بهێڵێت بۆ بەغدا تا بتوانێ کورسەکەی لە هەوڵێر بپارێزی.

ڕێگە چارە چیە؟

لە وانەیە خوێنەر پرسیار بکات کە “ڕێگە چارە چیە؟ ئایا دەبێ لە بەرانبەر ئەم هەلومەرجە بێدەنگ دانیشین؟ بە باوەڕی من لە جیاتی بەشداری کردن لە شای و لۆغانی ئەم پڕوپاگەندەیە، دەبێ ئەم کەمپەینە بکرێت بە بزوتنەوەیەکی نارەزایەتی بۆ دەستەبەر کردنی موچە “پاش کەوت کراوەکان” و هەروەها گوشارخستنە سەر بارزانی بۆ دەستهەڵگرتنی لە کورسی سەروکایەتی.

ڕیفرندۆم پێویستی بە ڕەوشێکی باش لە ڕێکخستن و جێبەجێکردنە، پەیوەستی بە بنەمای ئابوری و دامەزراوە مەدنی و حکومی و سەروەری یاسا هەیە. ناوەندی بەدوادا چونی پرسێکی گرنگی لەم چەشنە دەبێ لە دیوەخانی سەرۆکی حیزبەکان بێتە دەرەوە بۆ ناو هۆڵی دامەزراوە

مەد نێکان که نوێنەرا یەتی خەڵک دەکەن.

بۆ پێش بردنی ئەم پەرسە، سەرەتا دەبێ چارەنوسی ناوچە کیشەلەسەرەکان دیاری بکرێت. پاشان، لە ڕێگای هەڵبژاردنی شەفاف و قانونمەند و دادپەروەرانە نوێنەرانی خەڵک هەڵببژێردرێن بۆ بەڕێوەبردنی ئەم پرۆسەیە. ئەونوینەرانە دەبێت ئەرکی ئامادەکردنی پێویستییەکانی ئەم پرسە بگرنە سەرشان بەدوور لە دەستێوەردانی لایەنەکان..

ئەگەر پروژهی رێفرندۆم بەو شێوەیەی ئێستا باسێ لێوەدەکرێ بڕواتە پێشەوە، بەرھەمەکەی دەچێتە گیرفانی بارزانی و کوردستان وەکو بەشێک لە سیستەمێکی قەومی- ئایینی دەکەوێتە دەس دەزگایەکی عەشایری، خوسەپێن و ناسەقامگیر.

s.keramat@gmail.com
July 13, 2017

ڕیفڕاندۆمی کۆمۆنیستی و ڕیفڕاندۆمی بۆرژوایی ! … و. صابر

چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاری و شەعبەویە پاشکۆکانی حیزبە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمی کوردستان بانگەوازی ئەوە ئەکەن کە ئەو ڕیفڕاندۆمەی ئەوان دیمۆکراتیانەو ڕیفڕاندۆمەکەی حیزبە کوردیەکان و پارتی نا دیمۆکراتیکانەیە و ناکۆمۆنیستانەیە ؛ گەرچی پارتی و حیزبە کوردیەکانیش هەر ئەگەڕێنەوە بۆ مەرحەمەتی نەتەوەیەکگرتووەکان و بڕیاردان و چاودێری ئەوان لە کاتی ئەنجامدانی ئەم ڕیفڕاندۆمە ، کە وەک هێزێکی بۆرژوائاسا مافی خۆیانە لە بۆرژوا ئیمپریالیستەکانی دنیا کۆمەک و مصداقیەت وەرگرن ، بەڵام ئەوەی کە مایەی تووڕەی مارکسیستەئەنتەرناسیۆنالیست و کرێکارانی تێکۆشەریەتی ئەوەیە کە ناوی مارکسیزم و کۆمۆنیزم بزڕێنرێت و ڕوحیەتە شۆشگێڕانیەکەی بمرێنرێت بە ناوی (ڕیفڕاندۆمی کۆمۆنیستانە) ، کە گوایە ئەم چەپە حاشیەیەی و ڕیفۆرمیستە

پاشکەیانە کە بە بەرنامەی سیاسی خۆیان شۆڕشیان کردەتە قوربانی ڕیفۆڕم ، وە مەرجیان بە شۆڕش داناوە ئەویش پێ بەپێی چوونەپێشەوەی ڕیفۆرم و چاکسازی لە ژیانی کرێکاراندا ، وە ئەم ڕستە برنشتانیە بەکار ئەهێننەوە و ئەیڵێنەوە کە گوایە ” تا کرێکاران گوزەرانیان باشتر بێت ، باشتر ئامادەی شۆڕش ئەبن ” ! .

ڕیفڕاندۆم یانی دەنگدان لە ژێر ڕابەرایەتی دەسەڵاتداریەتی بۆرژوازی ، لە هەرشونێکی دنیای سەرمایەداریدا ئەنجام بدرێت ، ئایا دەنگدانەکان لە ژێر ڕابەرایەتی حیزبە قەومی یە کوردیەکان و سەرکوتی بۆرژوازی کوردی ئەتوانین بڵێین توانای ئەنجامدانی هەیە بەشێوەیەکی دیمۆکراتیانە ؟ ئایا مارکسیستەئەنتەرناسیۆناڵەکان کاتێک ناچنە پای ئەم جۆرە دانگدانانە بە مانای ئەوە دێت کە دژ بە مەسەلی کورد و مافی چارەی خۆنوسینن ؟

ئایا مافی چارەی خۆنوسین بەبێ شۆڕشی سۆسیالیستی نێونەتەویانەی کرێکاری توانای ئەنجامدانی هەیە ؟ ئایا ڕێکخستنی چینی کرێکار وەک هێزێکی سەربەخۆ بە جیا لە ڕیفڕاندۆمی بۆرژوایانە بەمانای ئەوە دێت کە کۆمۆنیستەکان دژ بە یەکلاکردنەوەی مافی چارەی خۆنووسینن ؟ دواتر مانای کۆمۆنیستانەو لێنینیانەی “مافی چارەی خۆنوسین چییە ؟ ئایا بە مانای گۆڕینی دەسەڵاتی بۆرژوازی عەرەبی دێت بە بۆرژوازی کوردی ؟ یان بە مانای دەسەڵاتداریەتی سەربەخۆیانەی چینی کرێکار و خەڵکی زەحمەتکێش دێت ؟ کە ئەویش تەنها و تەنها بە هەڵپێچان و وەلانانی دسەڵاتداریەتی بۆرژوازی کوردی و عەرەبی دێت ؟

هەروەک هیگڵ ئەڵێت ئەگەر ویستت کارێک ئەنجام بدەیت پێکت لەسەر بەهانەو بیانو ناکەوێت ؛ چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاریەکان ڕێچکەی خیانەتی چەپە شەعبەویەکانیان گرتەتە بەر وە ئەمە باشترین فرسەتی مێژوویی و صەفبەندی چینایەتییە کە بزوتنەوەی داکۆکی لە ڕیفڕاندۆم بکەن شان بەشانی ڕیفڕاندۆمی حیزبە قەومیە کوردی و ئیسلامیەکان ئەم دەسەڵاتداریەتەی بۆرژوازی کوردی پتەوتر بکەن .

بەهانە و بیانوویەک بۆ گەوجکردن کە بەکاری ئەهێنن ئەوەیە ئەمە ڕیفڕاندۆمەکەمان جیاوازە بەڵام لە ژێر ڕابەرایەتی پارتی و حیزبە کوردیەکان کاری خۆمان ئەکەین !!!
هەڵوێستی شەرمئاوەرانەی ئەم تاقمە ڕیفۆرمیستە حاشیەیەی بۆرژواکان بۆ ڕزگار بوون لەم حاشیەیەی کە تیایدا ئەناڵێنێت وەک توێژێکی ووردە بۆرژوازی پێویستە پەیوەست بن بە جیهانی سیاسی بۆرژوازی لە هەرێم لە چەشنی حیزبی سۆسیالیستی کوردستان و ح. ش ، و دەستە

خوشکەکانیان …

خیانەت لە مارکسیزم بە ناوی مافی گەلی کورد ، بەڵام مافی گەلی کورد لە ژێر ڕابەڕایەتیەکی پتەوەی بەرژوازی کوردی ، ووردە بەرژوازی بەیە هاوشانی ڕیفڕاندۆمەکەی پارتی بزوتنەوەی داکۆکی لە ڕیفڕاندۆم دروستکردووە ، لای ڕوون وئاشکرایە کە هێزی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکارو نەوەی مارکسیستە ئەنتەرناسیۆنالیستەکان هاتوونەتە مەیدان و دووربێت یان نزیک ئەوان ڕسوائەکەن و شیعاراتی درۆزنانەی ئەوان سەبارەت بە کرێکاران و مارکسیزم بەدرۆ ئەخەنەوە ڕیسوایان ئەکەن و ، هەرئێستا ئەم بزوتنەوەیە لە ئارادایەو ڕووەو گەشەسەندنە ، هەربۆیە پێویستە خوازیاری پتەوبوونی دەسەڵاتداریەتی بەرژوازی کوردە بە دژایەتیکردنی چینی کرێکارو کۆمۆنیستە ئەنتەرناسیۆناڵەکان و لەم پێناوەشدا ئەرکی ڕاوێژکاری خۆڕایی و بە دەسەڵاتدارانی بەرژوازی کورد هەڵبژاردوەو، لەم پێناوەشدا لە سەر سک لە بەردەمی ڕابەڕایەتی پارتی بە حەملەی دەنگدانی ڕیفڕاندۆم ڕاکشاوەو خۆی تەسلیم بە سیاسەتەکانی ئەوان کردووە ، بە ئەوەی نزیکایەتی خۆیان لەگەڵ بەرژوازی حاکمی عەرەب بکەن لە بەغا مسۆگەر بکەن ، بەناوی دیفاع کردن لە مافی خەڵکی کوردستان و سەربەخۆیی ئەوان لە ژێر سایەی هەمان بەرژوازی کە ٢٦ ساڵە بە چەندین شێوە شیلەی گیانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و دەستەنگی ئەو هەرێمە ئەمژێت .

صەفبەندی چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاریەکان و شۆعبەویەکان هاوشانی ڕیفڕاندۆمی بەرژوایانەی دەسەڵاتداریەتی کوردی و عەرەبی پێش ئەوەی بە هەیەک بە گەوجکردنی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش بژمێردرێت ، بە خیانەتێکی ئاشکراو بێشەرمانەی ئەوان لە مێژوودا بە مارکسیزم تۆمار ئەکرێت ، کە تەنانەت ئومێدی ئەوەشیان لەدەستداوە کە جێگەی متمانە ی خەڵکانی تێکۆشەر بن بە بەشداریکردن لە شۆڕشی ئایندەی کرێکاران و زەحمەتکێشان لەو ناوچەیەدا .

و. صابر

ئێمە کۆمۆنیستکان دژی دروسکردنی دەوڵەتین .؟ ... سەروەرکەریم

لەم نووسینەدا هەوڵ دەدەین ،لەڕوانگەی مارکسیزمەوە قسە ،لەسەر دەوڵەت و دروسکردنی دەوڵەت بکەین ،کەل□ ئێستادا کۆمەڵگای کوردی زیاتر بەخۆیەوە سەرقاڵکردووەو ،هەموو بزووتنەوەسیاسیەکان قسەی ل□ بارەوە دەکەن و تیئۆرداتاشینی بۆ دەکەن و لەڕوانگەی پێگەو مەکانەی خۆیانەوە ڕوانگەی خۆیان بەیان دەکەن .

پرسیارە گرنگەکەئەوەیە خەلکی کوردستان ب□ش□و□ن چی جۆرە دەوڵەتێکەوەیە،یان دەوڵەت ئەو چوارچێوەیەیە ،کەماف و ئازادیەکانی خەڵکی کوردستانی تیا فەرهەم دەبێت ،یان دەوڵەت وەسیلەیەکە بەدەست چینەباڵاکان و دروسکردنی چوارچیوەیەکە بۆ مانەوەی دەسەڵاتی بۆرژوازی بەردەوام بوونی چەوساندنەوەی چینایەتی بەناوی ئاشتی کۆمەلایەتی .

لینین ،لەبەرامبەر ئەو جۆرە دیدە بۆ دروسکردنی دەوڵەت زۆر وورد شیکاری کردوەو ئەو ئامانجەی بۆرژوازی ڕوونکردوەتەوە ،ک□ب□رژوازی ئامانجی لەدروسکردنی دەوڵەت چی یەو ،بۆ دەیەوێت لەژێر پەرچەمی دەوڵەت دا درێژە بە چەوساندنەوەی چینایەتی بدات و بەردەوامی بدات ،بەدەسەڵاتی ستمگەری خۆی و دابین کردنی مانەوەی لەژێرناوی دەوڵەت و ئاشتی کۆمەڵایەتی و لەوبارەیەوە دەڵێت(تێکۆشان لەپێناوی ڕزگاری جەماوەری زەحمەتکێش لەژێرکاریگەری بۆرژوازی بەشێوەیەکی گشتی و بۆرژوازی ئیمپریالستی بەشێوەیەکی تایبەتی.بەبێ تێکۆشان لەدژی خورافی ئیمپریالستی سەبارەت بەدەوڵەت مەحاڵە).

تیڕوانینی ئیمپریالستی و بۆرژوازی ناسیونالستی بۆ دروستکردنی دەوڵە ،جگە لەفریودانی خەڵک و خۆشباوەڕکردنیان بەوەی هۆکاری جەوساندنەوەیان نەبوونی دەوڵەتە ،لەکاتێک دا دەوڵەت چوارچیوەیەکە بۆپاراستین و مانەوەی دەسەلاتی بۆرژوازی قەومی و هیچ شتێک بە کریکاران و مافەکانیان نا بەخشێت ،جگە لە کۆیلەبوونی زیاتر و مانەوەی زنجیرەکانی چەوساندنەوە.

بیریارانی مارکسیزم زۆر بەڕوونی قسەیان لەبارەی دەوڵەتی قەومی کردوەو ،بەڕۆشنی مەهامی دەوڵەتێک ،کەبۆرژوازی قەومی ئیمپریازم مەبەستیانە ڕوونکردوەتەوە،کەمەهامی کرێکاران چی یە لەبەرامبەر

هاتوهاواری بۆرژوازی بۆدروسکردنی دەوڵەتی قەومی چی یە .

مارکس و ئەنگلس و بڕوایان وایە دەوڵەت ئورگانی باڵای دەسەلاتی چینایەتیە وئۆرگانی چەوساندنەوەی چینێکە بەسەر چینێکی ترەوە، بۆ بەدیهێنانی نیزامێک ،ک□ بەریەکەوتنە چینایەتیەکان خاودەکا تەوە، ئەم چەوساندنەوەیە بە یاسا ئەسڕێتەوە و جێگیری ئەکات. ب□ بۆچوونی سیاس□ت□م□دارانی ووردە بۆرژوازی ، نیزام ب□ تەواوی ماناکەی یانی، ئاشتی نێوان چینەکان .
بوونی دەوڵەت ، پارێزەری نیزامی چینایەتی یەو ، بەردەوام دەسەڵاتی بۆرژوازی بەرگری لەمانەوەی خۆیی و بەردەوام بوونی دەسەڵاتی سەرو خەڵک دەکات ، بۆ ئەم بەبەستەش چەندین دامو دەزگای سەرکوتگەری دروسکردوە، پۆلیس و ئاسایش و دەزگا ئیستیخباراتی□کان ، کەکاریان چاودێری کردنی تەواوی تاکەکانی کۆمەڵگاو هەموو دەنگە ناڕازیەکان ، بەو نیزامەی سەرو خەلک ،جگە لەبوونی هێزی چەکدارو زیندان .

بۆیە دەوڵەت هیچ کاتێک لەخزمەتی چینی کرێکارو زەحمەتکێش دا نەبوەو نابێت ، ئەوانەی دەوڵەت وەک ئەفسانەی خۆشگوزەرانی بەخەڵک دەناسێنن ، بۆرژاوزی و ووردە بۆرژوازی و نووسەران و تیئۆریسۆنانی سەربەو ڕەوتەن ، ک□ بەردەوام کاریان بۆ دام□زراندی دەسەڵاتی سەروخەڵک و بەدەست هێنانی ئیمتیازی زیاترە.

لەڕوانگەی ئەو چەند دێڕەوە قسەیەکیش ،لەسەر گاڵتەجاری بۆرژوازی کوردو مەسەلەی دەوڵەت و رێفراندۆمی گاڵەتەجاری بۆرژوا ناسیونالیزمی کوردەکەین و متەوەهم بوونی بەشێک لەکۆمۆنیستەکان و خۆشخەیاڵیان بەو
ئەوەی سەرانی مافیای کوردایەتی ب□انگەشەی بۆ دەکەن جگە ل□ بەرژەوەندی مانەوەی خۆیان باڵادەستی سەپاندن بەسەر کۆمەڵگادا و بەردەوام بوونی لغاوکردنی تاکەکانی کۆمەڵگا شتێکی تر نی یە . ئیدیعاکەرانی دەوڵەت ، هەمیشە واپیناسەی ژیان و گوزەران و نەبوونی پێداویستیەکان دەکەن ، ک□ ئەمە ل□ نەبوونی دەوڵەتەو□ یە ،لەکاتێکدا دروست پێچەوانەکەی راستە ،چونکە دەوڵەتی بۆرژوازی ئامانجی سەرکوتی کۆمەڵگاو ئینسانەکانی یەتی و بۆ ئەو مەبەستەش چەندین دامەزراوەی سەرکوتگەری دروستکردوە ، ک□ تەنها کاریان پاراستنی ئەو دەسەڵاتی دەوڵەتە سەرکوتگەرەیە ، هەڵبەت ئەوە بۆ تەواوی دەوڵەتە بۆرژوازی و سەروخ□کیەکان ڕاستە ، ل□ باتی ئینسانەکان و ماف و ئازادیەکانیان موقەدەس بێت ، دەسەڵات و سەرکردەکانی دەسەڵات و دەوڵەت موقەدەس دەبن و هیچ هێزێک نابێت دژی کردەو□ ه□قی□کانیان بوەستێت ،چونکە خودبەخود دەبێتە دژی

پیرۆزیەکانی دەوڵەت و سەرکردەکانی ، بۆیە ل□ باشترین حاڵەتی دا دەوڵەت بۆ لغاوکردنی دەنگە ناڕەزایەتیەکان و پارێزگاری کردنە ،لەدەسەڵاتی سەروخەڵک .

لینین لەوبارەیەوە بەهێنانەوەی قسەکانی ئەنگلس زۆر دروست باسی دەوڵەتی بۆرژوازی دەکات ،کەئامانجی ئەو دەوڵەتە تەنها بۆلغاوکردنی خەڵکە و دەڵێت (دەوڵەت بەهێزترین چینی باڵادەستی ئابورییە ،کەبەهۆی دەوڵەتەوە،دەبێتە خاوەنی دەسەڵاتی سیاسیش و لەم ڕێگەیەوە هۆگەلی نوێ بۆسەرکوت ووەبەرهێنانی چینی ستەمکێش بەدەست دەهێنی).

دەوڵەت پەرچەمێکی شەرعیە بۆ بەردەوام بوونی چەوساند□و□و سەرکوتکردنی چینی کرێکارو قوڵکردنەوەی زیاتری هەژاری و نەداری بۆ زۆرینەی کۆمەڵگاو ،دابین کردنی ژیانی شاهانە بۆ دەوڵەت مەداران .

ئەوەی سەرانی مافیای کوردایەتی ئێستا لەژێر پەرچەمی گاڵتەجاری رێفراندۆم و مژدەی دەوڵەت سەربەخۆ ڕمڵی بۆ لێدەدەن ،جگە لەوەی لەهەموو ئاستەکاندا دووچاری شکستی سیاسی و مۆڕاڵی بوون و ٢٦ساڵە خەریکی دزی و تاڵانی وپێشێل کردنی مافەکانی خەڵکی کوردستانن و هەموو ئەمەشیان لەژێر پەردەی نەبوونی دەوڵەتی سەربەخۆ شاردوەتەوە.ئێستا کە تەواوی سیناریۆکانیان ئاشکراو ڕوونە ئیتر جارێکی تر بایانداوەتەوە بەڵای گاڵتەجاری ریفراندۆم و دەوڵەتی سەربەخۆ ،کەتەنهاو تەنها مەبەست مانەوەی خۆیان و بەردەوام بوونی دزی و گەندەڵی و تاڵانیەکانیان .ئەگەرنا ئەم دەسەڵاتە مافیایەی سەرانی بۆرژوازی کوردی ٢٦ ساڵە حاکمی موتڵەقن و خاوەنی هەموو ئەو دەزگا سەرکوتکەرانی دەوڵەتانن و بەهەمان شێوەی دەوڵەتە ناسیونالستەکان سەرکوتی ئازادیان کردوەو تیرۆریان کردوەو ،یاسایان ،لەپێناوی مانەوەی خۆیان بەکارهێناوە ،جگەلەوەی خاوەنی دیوەخان (پەڕلەمان) وحکومەت و دەزگاکانی ئاسایش و پۆلیس و هەوالگری و جەیش بوون ،جگە لەفرۆشتنی نەوت و سەندنی باج و خەراج ...هتد.

ئیتر دەوڵەتی بۆرژوازیش هەرئەوەی هەیە کەئامەنە هەیانەوە،ئیتر دەبێت بانگەشەی دروسکردنی دەوڵەت و گاڵتەجاڕی ئەو گاڵتەجاڕیەی سەرانی مافیای کوردایەتی دەستیان داوەتی و رمڵی بۆ لێدەدەن ،بەشێک لەکۆمۆنیستەکانیشیان متەوەهم کردوە بەوەی ئەمانەدەوڵەت دروست دەکەن و ستەمی میللی کۆتایی پێدەهێنێت .

هەڵبەت داخڵ بوونی کۆمۆنیستەکان بەپڕۆسەی گاڵتەجاڕی سەرانی مافیای کوردایەتی و خەونی بەدەوڵەت بوونی ئەم دەسەڵات مافیاگەریە

،جگە لە تێنەگەیشت لەدیدی مارکس و مارکسیزم هیچی تر نی یە .
دەبێت ئەوش بلین لەکوێ دا مارکس پشتیوانی لەدەوڵەتی بۆرژازی کردووە ، تابەشەک لەکۆمۆنیستەکان بچنە ژێر ئەو تەرحەی سەرانی مافیای کوردایەتی و خۆش باوەربن بەگالتەجاڕی رێفراندۆمی سەرانی مافیای کوردایەتی و ئارگۆمێنتەکی مارکسیمان بۆبکەن بەبەڵگەی ڕاستی ئەو هەڵوێستەیان .
هوڵەندا
٢٧/٧/٢٠١٧
تێبینە :بەنوسینی ئەم ووتارە سودم لە کتێبی دەوڵەت و شۆڕش لینین وەرگرتوە .وەرگێڕانی بەکوردی سالار ڕەشید
ئەوانەی ناوکەوانەکان قسەی لینینە

گەنجانی گەڕان و کورسییەکەی عومەری سەید عەلی..! … بەیان ئیبراهیم

تێپەڕاندنی یەکەم تەجروبەی هەڵبژاردنی ڕێکخەری گشتی و ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندنی بزوتنەوەی گەڕان وەها کەوتەوە کە هەڵێکی (گەنج)خواز… بزوتنەوەکەی دابەشی دووبەرە کردووە.
تیمی گەنجانی بزوتنەوەکە کە بەهەر هۆیەکبێت نەگەیشتنە خانەی ڕاپەڕاندن لە ئیستادا بیانوونیگەرانیەکانیان سنوری لۆژیک و ئارامی تێپەڕاندووە. بەجۆرێک لەهەڵەییەکی حەیاتییەوە گلاون کە دوورنییە دەرچەو روناکی نەدۆزنەوە. ناکرێت تین و تاوی گەنجان لەبەردەم وەها پرۆسەیکدا بەچەکدا بێ و جگەلە هێرش و بێ ئەرزشکردنی بزوتنەوەکە هیچ دەرچەو دەروازەو دیدەکی لۆژیکیان نەبێت بۆ مانەوەو بەردەوامی و کەبەکە هەم لەسەر ئاستی سیاسی و هەم لەسەر ئاستی ململانەی نەوە (گەنجە)ەکان.

ئایا گەنجانی گەڕان پەراوێزخراون.؟

لەسەر ئاستی پلەو ئیمتیاز و فەراهەمکردنی دەرفەت بۆ گەنجان… لە ئاستەکانی (پەرلەمان و حکومەت و ڕێکخراوەیی) و لەلوتکەی هەرەمی

ئەرگانە حیزبی و حکومیەکاندا تا ئێستا زیاتر لە (٦٠٪)ی پێگەکانی بزوتنەوەی گۆڕان بە دەست گەنجانەوەن. ئایا وەها دەرەنجامێک کۆتایی بەشکۆی گەنج دەهێنێت لە بزوتنەوەکەدا.؟ کە بە بۆچونی من ئەمڕۆ بەشێک لەهەڵسوڕاوەکانی بزوتنەوەی گۆڕان کەوتنە هەڵەیەکی حەیاتی و ستراتیژیەوە. بەجۆرێک کە پارتە ڕکابەرەکانی گۆڕانیان پێو سەرەڕۆژکرد بە بیانو و کارتی میدیایی. لەگۆشەیەکی تەسکی شکستی خۆیانەوە گەمەیان بەچاوەڕوانیەکانی خەڵک و شکۆی بزوتنەوەی گۆڕان کرد.

گەنج و خانەی ڕاپەڕاندن.!

ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندن هەر کەس و هەرچی بن... لەسەرو جڤاتی نیشتمانیەوە نین، جڤات دەسەڵاتی هەیە هەر حەوت ئەندامەکەی خانەی ڕاپەڕاندن بخاتە بەردەم (بانگێشت، لێپرسینەوە، لە سەندنەوەی متمانە)ەوە. چڤات لە دەسەڵاتیا هەیە متمانە لەڕێکخەری گشتی بسەنێتەوە، گەنجە بەرهەڵستکارەکانی گۆڕان تا ئێستا ئەم هاوکێشەیە بە پێچەوانەوە تێگەیشتون.کە هاوکات زۆرینەی ئەندامانی جڤاتی نیشتمانی گەنجانن و دەبوو بە بەردەوامی ئەم تایبەتمەندیەی جڤات بە هەند وەربگرن.
کورسیەکەی عمری سەید عەلی.!
ڕێکخەری گشتی ئێستای بزوتنەوەی گۆڕان... ئەگەر لە توانای بیری سیاسی و ستراتیژیدا لە ئاستی کاک نەوشیرواندا نەبێت، ئەوا لە ماندوبون و تێکۆشان و قوربانیدان و خۆڕاگری و دەست و دەم و داوێن پاکی و جورئەت و سادەییدا وێنەی دوەمی کاک نەوشیروانە.

تا ئێستا عمری سەید عەلی لەسەر کورسیەکی ئاسایی و لە تەنیشت درگای ژورەکەیدا دادەنیشێ و هەرگیز سەروی هیچ کام لەمیوانەکانی ناکەوێت. تا ئێستا ئەم پیاوە بە قەمەرەیەکی زۆر سادەو ئاسایی هاتوچۆ دەکات، وەک سەبەرە پڕ شکۆکەی کاک نەوشیروان نە دەستەی پاسەوان و نەستافی نوسینگەی تایبەت و نە قسەکەرو درگاوان و نەهیچ کام لە ئامڕازە تەقلیدیەکانی دەسەڵاتی هەیە.

بەبۆچونی من دەبێت گەنجانی گۆڕان پشت و پشتیوانی ئەم پیاوە بن، دەبێت گەنجانی گۆڕان بە ئومێدەوە لەو هانیشتمانیە بڕوانن کەلەسەر کورسیە پڕ شکۆکەی کاک نەوشیروان دانیشتوە.
لێرەوە ڕاگرتنی هاوسەنگی نەوە (گەنجە)کان دەست پێدەکات.

عومەری سەید عەلی جگەلەوەی یەکێکە لە رەمزەکانی خۆڕاگری زیندان..

یەک جار بوە خاوەنی فڕۆکە بە موجازەفەیەکی خەیاڵی دەیان بریندارو بێ دەست و قاچی شۆڕشی گەیاندە کەنارەکانی ئارامی، بۆیە گەنجانی گۆڕان ناچارن دەرفەت بدەنە ئەندامانی خانەی راپەڕاندن و کاریان لەگەڵدا بکەن وەک چۆن جڤاتی نیشتمانی ئەو دەرفەتەی پێداون.

لەکۆتاییدا پێموایە گۆڕان بزوتنەوەی نەوە(گەنجە)ەکان نییەو چارەنوسیشی پەیوەست نییە بە ململانێی نێوان نەوەکان، بەڵکو ئەمە بزوتنەوەی خۆڕاگیری و بەردەوامی و هەڵوێستە لوتکەییەکانە، چارەنوسی ئەم بزوتنەوەیە سەرکەوتن و شکستی پەیوەستە بە جورئەت و ئاستەکانی پێداگری و ململانێ و مساوەمە نەکردن لە ماف و ئازادیەکانی هاونیشتمانیان… وەک چۆن ڕێکخەری گشتی و ستافی خانەی ڕاپەڕاندنیش مەحکومن بەهەڵگرتنی ئاکارە سیاسی و کۆمەڵایەتیە مەزنەکانی کاک نەوشیروان.

ریفراندۆم بەڵکو هۆکارێکە بۆ سەربەخۆیی، گەڕانەوەیە بۆ ئیرادەی میلل‌ەت، بۆ ئەو قۆناغەی کورد زەرووره‌تێکی زۆر گونجاو و هاوتەریبە لەگەڵ هەموو ئەو ڕووداوو پێشهاتە خێرایانەی ناوچەکە و هەرێمی کوردستانی گرتووەتەوە. یەکێك لەو هێزە سەرەکی وکاریگەرانەی کە پێویستە سەرۆکایەتی هەر نەتەوەیەك پشتی پێببەستێت، هێزی گەلە.
ئەو ڕێگەیەی کە سەرۆك بارزانی پێدا ڕویشتووە و دەڕوات، دروستە وگوزارشت لە ئامانجی پیروزی نەتەوەیی و نیشتیمانیمان دەکات کە ئەویش هەنگاونانە بەرەو سەربەخویی کوردستان، ئەمڕۆکە هەموو تاکێکی کورد چاوەڕوانی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردییە لە باشووری کوردستان، بەڵام لێرەولەوێ، دەنگێکی نەشاز، لە ئاوازێکی دژ بە خواست و ویستی خەڵکی کوردستان، دژ بە سەربەخۆیی، دەخوێنێت، ئەگەر لە هەوڵە سیاسی و دیبلوماسییەکانی سەرۆك بارزانی ورد ببینەوە، گشت هەنگاوەکانی بەرەو ئەم ئاراستەیە نیشتیمانییە پیروزەن و لە هەوڵی بەردەوامدایە بۆ ڕزکارکردنی گەل و نیشتیمانەکەی لە ژێردەستی و کوێلایەتی، توانیویەتی بە سیاسەتی حەکیمانەی خوی لە سەر ئاستی هەرێمایەتی و نێودەوڵەتی سەرکەوتنی گەورە تومار بکات و دۆزی کورد بگەیێنێتە ئاستێکی وەها کە کومەڵگەی نێودەوڵەتی بە تایبەت وڵاتە زلهێزەکان پشتگیری داوای

ڕەوای گەلەکەمان بکەن.
ڕیفراندۆم بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی، مافێکی ڕەوایە، ئازادیش وەردەگیرێت و بەکەس نابەخشرێت، لە پەیماننامە، یاسای مافی مرۆق، یاسا نێودەوڵەتی و نێوخۆییەکان دەقێکمان نەبینوە، تانە لە ئازادی گەلێك بدات، هەربۆیە کاتی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردی هاتووە، پێویستە بە شێوەیەکی ئاشتیانە لەگەڵ عێراقدا، سەربەخۆیی بەدەست بهێنین، ڕۆژەکانمان بەوەی ڕۆیشت و ئەوەی دێت هەر هەموویان مێژووین، کورد بۆ بەدەستهێنانی سەربەخۆیی دونیایەك قوربانی داوە، شەهیدی داوە، ئەنفالکراوە، زیندان و نارەحەتی بینیوە، خەباتی بۆ پچرانی کردووە، دەبێت خاڵێکیش هەبێت، لەدواجاردا پێی بگات، کە ئەویش سەربەخۆیی و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستانە، ئەمەیش دەبێتە وێستگەی حەسانەوەی یەکجارەکی بۆ هەموو تاکێکی کورد و کوردستانیان.

گەشتەکەی لانە بۆسەرمانگ..
فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

ئەم ئێوارەیە لانە زۆر دڵخۆشە"چونکە بەیانی ڕۆژی جیهانی منداڵانەوئەمیش لەگەڵ گروپێکی هونە ریداخۆی بۆنمایشێکی شانۆیی ئامادەکردووە"بەسەماوگۆرانی چووە ناوباخچەکەولەسەر ئەوکورسییەدانیشت کەماوەیەك پێش ئێستاباوکی لەسەری دانیشتبوو..چاوەکانی بڕییە ئاسمان چاوی بەمانگ کەوت کەلەتۆپێکی خۆی زەردباودەچوو,.

هێندە جوان بووحەزت دەکردچاولەسەری نەتروکێنی""لانە لەچاوەکانی مانگدازۆرشتی جوانی بینی"هاوڕێکانی"
میزەڵانی ڕەنگاوڕەنگ"یارییەکانی شاری یاری"کەتابلۆیەکی وەهایان لەبەرچاویدا دروستکردبوو دەتووت ڕۆژی فیستیفاڵەکەیە…پاش ماوەیەك لانە هەستیکرد لەگەڵ تیمێکی کەشتیوانی ئاسمانیدا گەشت دەکەن بۆسەرمانگ.

لانە بەرگێکی تایبەت بەوگەشتەوکەمامەی هەوایی بەستبوو"لانە زۆردڵی

خۆشبوو وایدە زانی بۆفیستیفاڵەکە دەچێت.
کاتێك گەیشتنە سەرمانگ"یەکێك لەکەشتیوانەکان هاتەلای "ووتی:کچم لانە دابەزە واگەیشتینە سەرمانگ!!لانە بەهۆی ئەوکڵاوە گەورەیەی کەلەسەریدابووهەتائەوکاتە نەیزانی ئەوکەشتیوانە باوکێتی…پاش ئەوەی بەدەوری خۆیدا ڕووانی جگە لە خۆڵ وووردەبەرد هیچی تری نەبینی بۆیە ووتی:باوکە ئەی کوان هاوڕێکانم؟؟کوان میزەڵانە ڕەنگاوڕەنگەکان؟؟ئەی ئێرە شاری یاری لێ نییە؟؟.باوکی پێکەنی و ووتی:کچم ئەوشتانە لێرە نین"چونکە ئێرە نە ئاوی لێیە"نە هەوا "ئێرە ژیانی تێدانییە"هیچ کەسێك ناتوانێت بەئاسانی بێتە ئێرە"ئەوە تائێمە بەرگی تایبەتمان لەبەردایە تەنانەت بەهۆی ئەوئۆکسجینەوە هەناسە دەدەین کەلەسەرزەوییەوە هێناومانە""لانە زۆرحەزی دەکرد زانیاری زیاتردەربارەی مانگ وەربگرێت"بەڵام هۆشیی هەرلای فیستیفاڵەکە بوو""".لانە ووتی:بابە گیان ئێستا هاوڕێکانم چاوەڕێم دەکەن"ئەی ئەونمایشەی ئامادەم کردووە بۆیەکی شەش ؟!ئۆف خوایە گیان من چووزانم لەسەرمانگ یادی ڕۆژی منداڵان ناکرێتەوە!!هەرکوردستان خۆشە"ئاووهەواو شاری یاری لێیە..بابگەڕێینەوە بۆ کوردستان.."باوکی ووتی :لانە گیان"ئاڵای کوردستانم هێناوە ئێستا لێرەدا دەیچەقێنم ئینجا سواری کەشتییەکە دەبین ودەگەڕێینەوە بۆسەر زەوی""لەوکاتەدا کەبەرەو کەشتییەکە دەڕۆیشتن"لانە لەخەو ڕاچڵەکی و ڕووانی باوکی لەژوورسەریەوە وەستاوە"بەزەردەخەنەوە بەلانەی ووت:کچم بڕۆ لەجێگەکەی خۆتدا بخەوە بابۆفیستیفاڵەکەی بەیانی بەتواناو وزەیەکی باشەوە نمایشەکەت پێشکەش بکەیت.

نوشتی میدیای ئەدەبی … ڕێژوان نووری

گومانی تێدا نییە چەند فاکتەرێك هەن، دەبنە هۆی بەرەوپێشچوونی ڕەوتی ئەدەبیات و هونەر لە هەر کۆمەڵگایەکدا، لەوانە بزاوتی میدیا جۆراوجۆرەکانە، لەنێوان ئەو میدیایانەشدا؛ میدیای ئەدەبی خوێندراوەیە.
لە کوردستانی باشوور لەگەڵ هەڵکردنی قەیرانی ئابووریدا زۆربەی

گۆڤارو رۆژنامەو تەنانەت پەڕتوکە چاپکراوە ئەدەبییەکانیش داخران، یان ڕێژەیان زۆر کەم بووەوە، ئەو کەمەش پاداشتی ڕێزلێنانی توانا و بەهرەکانی نووسیاریان نەهێشت و بڕیان، بە بیانووی قەیران؛ هەرچەندە نووسەر هەر ئەو پیشەیە بزانێت و بە نموونە دارتاشی و جۆڵایی و ئاسنگەریی نەزانێت، بەڵام بەرهەمەکەی بێ بەهایە لەم ڕووەوە.

ئەمە با لە لایەك بووەستێ، ئەوەی زیاتر جێی خەمگینی و کارەساتە ئەوەیە، ئەو بڵاوکراوانەش کە هەن نەك لە ئاستی پێویستدا نین و تینوویەتی خوێنەرانی ئەدەبی ناشکێنن، بەڵکو کەسانێکی ئاست لاواز بەڕێوەی دەبەن و رەنگە هەر خۆیان بە نووسیار ببینن، یان جۆرێك پەراوێزخستنی میزاجی خوێنەرانی ئەدەبی و هونەری بێت، کە خۆیان لەقەرەی بابەتە گرنگ و هەمەلایەن و ئەکادیمییەکان نادەن، یان تەنیا هەر بە خۆیانی دەردەکەن و خۆیان تیایدا دەنووسن، بە نموونە وەك لە ژمارە (١٠٠٣)ی دووتوێی پاشکۆی ئەدەب و هونەردا دەبیندرێت لە کۆی چوار بابەت سیانیان هی خۆیانە، کە دووانیان تەرجەمەی فارسییە!

لێرەدا چەند پرسیارێك رووبەروومان دەبێتەوە؛ لەوانە ئایا چیدی نووسەران و هونەرمەندان بایکۆتی ئەو بڵاوکراوانەیان کردووەو هیچیان بۆ نانووسن؟ واتا لە بێ بەرهەمیدا بێت؟ یان تەسکی بازنەی بڵاوکردنەوەی دەرەوەی خۆیان وادەکات کەسانێکی کەم بەشداری تێدا بکەن؟ باوەڕ ناکەم ئەوەی یەکەمیان بێت؛ چونکە جارێکیان زۆر پێم سەیر بوو و تێبینی ئەوەم کرد کە چەند ساڵێك دوای وەفاتی چیرۆکنووس (سەلام مەنمی) کورتە چیرۆکێکی ئەویان بڵاوکردبووەوە، نازانم هی چەند لە پێشتر بووە چیرۆکنووس بۆی ناردوون!

نەبوونی تێگەشتنی مەوسوعی بۆ ئەدەب و هوشیاریی میدیایی و ئەکادیمیبوون لە بینینی بابەتی باش و داهێنەرانەو هەڵسەنگاندندا، وا دەکات ئەو بڵاوکراوانە بمرێنێت و خوێنەرانیان روو لە کەمی بێت، لە لایەکی تریش داخستنی دەرگا دەبێت بە رووی بڵاوکردنەوەی بابەتی جدی و جوڵێنەرداو لە ئاکامیشدا داخستنی دەرچە دەبێت و هێشتنەوە بێت لە ناو بازنەی خولانەوە بە دەوری شتە سادەو دووبارەو سواوەکاندا.

بە دیقەتدان لە بڵاوکراوە پێشکەوتووە جیهانییەکان دەبینین دەستەی نووسەرانی تایبەتمەندیان هەیە بۆ هەر ژانرێك، ئەو پێوەرە ئەکادیمییە بڕیاری بڵاوکردنەوەی بابەتەکان دەدات نەك میزاجی تاکەکەسیی.

پەراوێزخستنی بابەتی باش وەك نموونەی ئەو مامۆستایە وایە

قوتابییەکی زیرەك ئیکمال بکات و قوتابییەکی تەمەڵیش دەربچێت، کە ئەمە زۆر حاڵەتەکی ئاساییە گەر شەفافییەت و فاکتەری ویژدان پێودانگ نەبێت و ئیدی خوێنەر هەست بە بێزاری موتابەعەکرنی ئەو جۆرە بڵاوکراوانە دەکات.

درۆینە تەبلیغـــات … ئەرســـەلان مەحمود

ئەندێشەو خەیاڵ، زیندانی ناکرێن، بەڵام دەکوژرێن، ئەحزابی کوردی بکوژی هەرە گەورەو کاریگەریەکەی ئەندێشەو خەیاڵن لەکوردەواریدا، ئەمە هەم لەسەر ئاستەکانی تاك، هەم لەکۆشدا هەر ڕاستە.

مەجاز جوانە، بەڵام لەئەدەبدا، چونکە دەگمەن بەماناو بەرجەستە دەبێت لەواقیعدا، یەکێك لەهەکارە هەرە دیارەکانی سەرکەوتنی فەرەنسییەکان لەشۆڕشەکەیاندا، واقیعبینییان بوو لەدروشمەکانیاندا، کورد لەژێر دروشمی" داری ئازادی بەخوێن ئاودەدرێ، بەرناگرێت " وەك شیعارات و تێکستەکی مەجازی، شکستیهێنا، دروشمێك بوو پتر هەڵخەڵەتێنەر، سەدان هەزاری لەتێکۆشەرەکانی گەیاندە کاروانی شەهیدان، کەچی ئەو دارەی بێئەژمار بەخوێن ئاودرا، نەك بەرەکەی، سێبەرەکەیشی لەژیانی خەڵکیدا دیار نەما! لەڕاستیدا، هەر دارێك بەخوێن ئاودرا، وشك دەبێت لەواقیعدا، وەها دارێك بەرو سێبەری لەکوێ بێت! لەبەر ئەوە، ئەم وشکە دارە تاڵە، داری ئازادی و دیموکراسییەت نیە دەبێت بەخێڵەن ئاو بدرێت، بەڵکە لانیکەم ئەوە دار زەقنەبووتەکە لەو گەڵەی !!

شتگەلێك هەن، هەرگیز نابە بەزۆر بسەپێندرێن، چونکە دواجار لەواقیعدا ناسەپێندرێن، بەنمونە: هەر یەك لە"تێگەیشتن & هاوەڵیەتی". ئەم فزوەیەت و گشتاندنە هزریەی لەکوردەواری و، لەناو حزب و، لەنێوان ئەحزابی کوردیدا، سەبارەت بەوەتەنیەت و دیموکراسییەت و هەماهەنگ کارییەوە پەیڕە دەکرێت، هەزار بەهەزار پێچەوانە بەوەها بەها و بابەتیبوونەکە هەم لەفۆرم و هەم

لەناوەرۆکدا، هەمووان لەگەڵ کوردایەتیدان، بەڵام بەشەرتی چەقۆ، هەمووان لەگەڵ دیمۆکراسیەتدان، بەڵام بەبێ بوونی جیاوازی، وەك ئەوەی جیاوازی بەپرەنسیپ کەوتبێتە دەرەوەی فەلسەفەو هزری دیمۆکراسیەت!!

لەوەیش بەولاوە، هەبوونی جیاوازی بەهەردو بارەکەدا، وەك خیانەت و لاڕێکاری ئەژمار دەکرێت لەسەر یەکتری، هەمووان باس لەهەڤاڵبەندی و، بەیەکەوە هەڵکردن و کارکردن دەکەن، بەڵام لەدەرەوەی هاوتەریبی و هاوسەنگی وەك مەڕاڵ، هاوڕێ دەبین بەڵام برا گەورایەتی هەر هیمنە، نەتەوەگەر دەبین، بەڵام بەقیادەی من، دیمۆکراسی دەبین، بەڵام بەبێ هەبوونی جیاوازی!!

چەکی کورد کوژی هەرە کاریگەرەکە بەدرێژایی مێژو، لەڕاستیدا ئەو منە منەیە لەتێگەیشتن و لەهاوڕێیەتیدا، ئاخر تۆ گەر هەر دەتەوێ براگەورە بیت، هەر دەتەوێ خۆت سەرکردەو خۆت ڕابەرو مێشکی مەجازی و میزاجییەکەی دیموکراسیەت بیت، هەڵبژاردن و ریفراندۆم و تەبلیغاتی هەماهەنگاری و دەرینەت لەچییە؟ مەسەلەن دەتەوێ کێ بخەڵەتێنیت؟! یان دەخوازی وەك ئەوەی بەرنامەی بەرنامە لەزۆرینەی بەرنامەکانیدا حیوارێك هەبوو کاتیخۆی دەیگوت" حەی حەی! مستەر هەر خۆی کێشەکان دروست دەکاو، هەر خۆیشی حەلییان دەکا" بکەی!!

پەروەردەکردنی منداڵانی داهێنەر... رەزا شوان

بێگومان شارستانییەتەکانی مرۆڤایەتی، هەموو ئەو شتە سەیر و سەمەرانەش، کە لە ئەمڕۆدا هەن و مرۆڤ لە بەریاندا حەساوەتەوە، هەموویان بەری زادەی بیر و هۆش و کۆشش و کۆڵنەدان و تاقیکردنەوە و کاری بەرجەستەکردنی داهێنەرانن.. ساڵ لە دوای ساڵیش لە سایەی بیرکردنەوە و کۆششی داهێنەراندا، شتی تازەتر و سەیر و سەمەرەتر دێنە ئاراوە، چونکە مرۆڤ هەمیشە نوێخواز و پێشکەوتووخوازە، حەز بە سڕبوون و سواوبوون و بە ژیانێکی چەقبەستوو ناکات.

پەروەردەکردن و پێگەیاندنی منداڵانی داهێنەر، لەوەدایە کە چۆن

بتوانین زەمینەیەکی لەباری ئەوتۆیان بۆ بەخسێنین، تا گەشە بە توانا و خەیاڵ و بە بیرۆکەکانیان بکەن. راستە کە داهێنان بەری زیرەکی و ژیرییە، بەڵام لێکۆڵینەوەکان ئەوەیان سەلماندووە، مەرج نییە کە منداڵانی داهێنەر، پلەیەکی زۆر بەرز و باڵای زیرەکیان هەبێت. لەوانەیە کە منداڵی داهێنەر پلەی زیرەکی ناوەندی بێت. ئەمەو داهێنان بە تەنها بواری زانیاری ناگرێتەوە، منداڵەکانیشتان بەم چەمکە پەروەردە مەکەن، کە دەبێـــت لە بواری زانیاریـــدا، سەرکەوتوو و هەڵکەوتوو و باڵادەستبن، ئەگینا نابن بە داهێنەر. ئەمە بۆچــوون و تێگەیشتنێکــی هەڵەیە، چــونکە داهێنــان هەمــوو بوارەکــانی ژیــانی مــرۆق دەگــرێتەوە: بواری زانیــاری، وێژەیــی، رۆشنبیری، هونەری، وەرزشی، تەکنەلۆژی،…تاد.

پێگەیاندنی منداڵانی داهێنەریش، کارێکی هێندە گران و ئەستەم نییە، کە تووشی دامان و رامانمان بکەن، پێویستی بە تێگەیشتن و هەوڵی زۆر و بەردەوابوون هەیە. پێویستی بە هاندان و دەستخۆشی و پشتگیریکردن و یارمەتیدان و دابینکردنی زەمینە هەیە. هەموو دایکان و باوکان، هیوای ئەوە دەخوازن، کە منداڵەکانیان جیــاواز و داهێنەربــن. بەڵــام تەنیــا بە حەز و هیواخــوازی ئەم خواستەیان نایاتەدی. دەبێ ئەوەش بزانــن، کە هەر منــداڵێک ئاســتێکی بەکــراوی زیرەکــی و توانای بیرکردنەوە و خەیاڵکردنی هەیە، بە زۆر و بە فشار ناتوانن بیانکەن بە داهێنەر.

هەندێ پێیان وایە کە (لە سەدا هەشتا)ی زیرەکی بۆماوەیە (لە سەدا بیســت)ی زیرەکــی لە ڕێــی فێربــوون و وەرگــرتنەوە گەشەدەکــات و پێشدەکەوێت. بەڵام زانایانی پەروەردە و دەروونناسی، پێیان وایە کە پەروەردەی دروســت و راههێنــانی بەرنــامەیی و دابینکردنــی پێداویســتییەکان و هۆکارەکــانی گەشەکردنــی بەهــرە و تواناکــانی داهێنــانی منــداڵان، لە ڕێــی بیرکردکــردنەوە و خەیــاڵی زانســتی و بیــرۆکەی نــوێ و تــاقیکردنەوەدا، داهێنــان بەرجەستە دەبێت.. بە کورتیش کەس لە سکی دایکییەوە داهێنەر نەبووە. ئایا دەتوانین ئەو توانا و خەونانەی کە منداڵان هەیانە، گەشەیان پێبدەین؟ ئایا دەتوانین منداڵەکانمان بەسەر پەیژەی شارەزایی و بەهرەکانیاندا، بەرەو قۆناغی داهێنان سەریان بخەین؟ لە وەڵامدا، دەڵێین ئەگەر پشوودرێژبین لە گەڵیاندا، بەری ئازادیان لێنەگرین، هاندەر و یارمەتیدەر و پشتیوانیان بین، ئەوەی لە منداڵەکانمان دەخوازین، دێنەدی.

چەند پێناسەیەک بۆ چەمکی داهێنان:

داهێنان کردارێکە، کە داهێنەر هەوڵی ئەوە دەدات، لە ڕێی گوزارشتکردن لە خەیاڵ و بیرۆکەکانییەوە، خۆی بسەلمێنێت، بە ئەوەی شتێکی بەرهەم بهێنێت، کە بەلای خۆی و بە لای کۆمەڵەوە تازەیە.
داهێنان دەرئەنجامێکی داهێنانەی دژەباوە، وەکو: هۆنراوەیەکی تازە، تابلۆیەکی هونەریی تازە، یا تیۆرێکی زانیاری تازە،…تاد.

منداڵی داهێنەر، ئەو منداڵەیە کە جیاوازە و توانایەکی هۆشی باڵای هەیە، لە ئاستێکی زیرەکی و تێگەیشتووی ئەوتۆشدایە، کە لە ئاستی دیاریکراوی ئاسایی باڵاترە. لە یەکێک لە بوارەکانیشدا، لەگەڵ منداڵە هاوتەمەنەکانیدا، جیاوازای هەیە، ئایا لە بواری زانیاری ، وێژەیی، ڕۆشنبیری، هونەری، وەرزشی، یا لە هەر بوارێکی تردا بێت.
منداڵی داهێنەر، منداڵێکە حەز بە خۆبردنە پێشەوە و خۆدەرخستن و خۆهەڵقورتاندن و خۆسەلماندن دەکات، دەیەوێت شت بزانێت، منداڵێکی پرسیارکەرە، دەپرسێت و وەڵامی دروستی پرسیارەکانی دەوێت. بە کورتی منداڵی داهێنەر، هۆشی پڕە لە خەیاڵ و بیرۆکە و پرسیار، پڕە لە خەون، دەیەوێت بە پراکتیکی تاقیان بکاتە و بەرجەستەیان بکات.

(تۆماس ئەدیسۆن) کەڵەزانای داهێنەر، داهێنەری وزەی کارەبا و گڵۆپ و زیاتر لە هەزار داهێنانی تر. کاتێ کە منداڵ بوو، زۆر پرسیاری دەکرد، هەچ کەسێکی بدیبایە پرسیارێکی لێدەکرد.. وای لێهات خەڵکییەکە لە پرسیارەکانی بێزاربوون. بە (نازانین) وەڵامیان دەدایەوە.. دیسان ئەدیسۆن لێیانی دەپرسی: ئەی بۆ نازانن؟ ئەم منداڵە زۆر پرسە، بوو بەو زانا داهێنەرە مەزنە، کە تا هەتایە مرۆڤایەتی قەرزاری ئەوەن.

خەسڵەتەکانی منداڵی داهێنەر:

١ــ منداڵێکی خۆهەڵقورتێنە: منداڵی داهێنەر، خەیاڵ فراوان و کراوەیە، بیر لە هەموو شتێک دەکاتەوە. هەمیشە دەیەوێت خۆی بەرێتە پێشەوە، دەرکەوێت و بوونی هەبێت. ئەوەی نایزانێت دەیەوێت بیزانێت، پەیوەندی بە ئەمەوە هەبێت یا نەبێت، دەیەوێت بە شتەکانی دەورووبەری ئاشنابێت و زانیاریی نوێی دەستبکەوێت. شتەکان و بابەتەکانی یاریکردنەکانی تاقی دەکاتەوە وەکو: بووکەکە، ئۆتۆمبیل، فرۆکە، بابەتی پارچەداری تر، پارچەکانیان لێک هەڵدەوەشێنێتەوە، هەوڵیش دەدات، کە دووبارە پێکەوەیان بنێتە.
هەندێ لە دایکان و باوکان، لەم چەشنە ڕەفتارانەی منداڵەکانیان

نیگران و پست دبن. لوانی وکو سزادانک بابتکانی یاریکانیان لبردست لابدن و هیان بگرن. بام مبستی منداان ل هوشاندنوی ئو بابتان، ئوی ک بزانن چن پکو نراون و چن دووبارو وکو خیانی لبکنو. پویست دایکان و باوکان، لو جر بابتانیان ب بکن، ک منداانی تا تمن پج سان واتن (منداانی قناغی باخچی منداان) بتوانن هیان بوشنو و دووبار پکویان بننو، وکو: میکانی رنگاونگ، بووکی باغ، مووروی دنک گوری رستکراو،…تاد.

٢ـ منداکی نرمو: منداى داهنر، هش و شپرز و خشباو و خرابیار نیی، نرم و لسرخی ل چارسرکردنی کشکانی. مبستیشمان ل نرموى، بیرچقبستوو نیی، بیرکیکی دیاریکراو و شوازکی رتینی دقگرتووی نیی، ئو سربست و رهای، ب دوای هبژاردو چارسری تریشدا دگت.

٣ـ زمان پاراو: منداى داهنر، ب زوویی زمانی گشدکات، زوو فری وش و رست و قسکردن و گوزارشتکردن دبت، دستکوتی زمانی، ل سامانی زمانی هاوی هاوتمنکانی زیاتر.

٤ـ بوابخی: منداى داهنر، شانازی ب کستی خیو دکات، بوا و متمانى ب هز و ب تواناکانی خى هی. هردمیش :گشبین، رووخش، لو بخندی، خاگر، کندر، قسخش، پرتووک و گقاریش دخونتو.

٥ـ زر دپرست: یک ل سیما گرنگکانی منداى داهنر (زرپرس) دپرست و هموو هستوریکانیشی بکاردهنت، رژی ب دیان جار دپرست: ب؟ چن؟ بچی؟ ب ئوى، ئوى نایزانت دیوت بیزانت، یا شتی زیاتری لسر بزانت.

نابت دایکان و باوکان و مامستاکان، وامی دروستی پرسیارکانیان ندنو، یا ب یان بکن و وامکی ه و سقت و نادروستیان بدنو.. ئگینا زر لسر منداان و لسر ئو کسانش دکوت، ک ب ه وامیان داونتو.. رنگ منداان پرسیاری سیر و نابجش بکن، هر دبت ب دروستی و گنجاوى وامیان بدنو.. زر پرسیارکردنی منداان، لاینکی ئرنیی و نیشانى زیرکی و ژیریی. زر ل دایکان و باوکانی نابد، ب منداکانیان دن: دمتان داخن، ئو مندان و ختان ل هموو قس و باسکدا هموقورتنن. بی:

(ینامات) د:”تا تمنی سیانز سایم، وامدزانی ک ناوم ــ دمت داخ ــ ی”

(سوکرات) ل فرکردنی قوتابیکانیدا، زر پشتی بم رباز

دەبەستی، واتا شێوازی پرسیارکردن وەڵامدانەوە. تا ئەو رادەیەی کە هەندە لە پەروەردەکاران و وانەبێژان بە (ڕێبازی سوکراتی) لە فێرکردندا ناوی دەبەن.

٦ـــ حەزی سەرکردەیی هەیە: منداڵی داهێنەر، حەزدەکات ببێت، بە سەرکردە، بە پێشەوا، بە سەردەستە، بە رابەری گرووپی منداڵان. ببێت بەخاوەنی بڕیار. حەزیش دەکات هەمیشە یەکەم بێت. لە نێو گرووپ و کۆمەڵەی منداڵاندا، ئامادەبوونی هەبێت. تواناکانی خۆی دەربخات، ڕۆڵی هەبێت، را و بۆچوونەکانی بەهەند بزانن.

٧ـــ خەیاڵفراوان و بیرتیژە: منداڵی داهێنەر،خاوەنی خەیاڵێکی فراوان و بیرێکی تیژە.

٨ـــ چاونەترس و ئازایە: منداڵی داهێنەر، منداڵێکی سەرکیش و چاونەترسە، بە بڕواوە کار و تاقیکردنەوەکانی ئەنجام دەدات. هەڵە و شکستییەکانی کۆڵیپێنادەن. بەرپرسێتی دەرئەنجامی کارەکانی هەڵدەگرێت. خاوەن ئیرادەیەکی بەهێزە و دان بە ئەستەمدا نانێت.

٩ـ حەز بە سەربەخۆیی دەکات: منداڵی داهێنەر، حەز بەوە ناکات کە فشار بخەنە سەری و سنووورداری بکەن، حەزیش ناکات کەسانی تر، دەست لە کارەکانی و لە بڕیارەکانی وەربدەن. نایەوێت پشت بە کەسانی تریش ببەستێت. دەیەوێت پشت بە تواناکانی خۆی ببەستێت. بە ئەوپەڕی ئازادی و سەربەخۆییشەوە بڕیار بدات و ڕەفتار بکات.

١٠ـــ خێرا لێکدەرەوەیە: منداڵی داهێنەر، بە خێرایی و بە وردی تێبینی شتەکان دەکات و لێکیان دەداتەوە و هەڵیاندەسەنگێنێت. گەر ڕووبەڕووی کێشەیەکیش بێت، بە خێرایی لێکیدەداتەوە و بە خێراییش چارەسەرێک بۆ خۆی دەدۆزێتەوە.

چەند هەنگاوێک بۆ بە داهێنەرکردنی منداڵان:

١ـــ دۆزینەوەی بەهرە و توانا و، لایەنە جیاوازەکانی کەسێتی منداڵەکانتان.

٢ـــ ناوبردن و پۆلێنکردنی، هەموو ئەو شتانەی لە بەرچاوی منداڵەکانتان. ناو زانین و بۆچی بەکارهێنانی ئەوشتانە، گرنگن لە کرداری داهێناندا.

٣ـ سەیرکردنی کەناڵە تەلەفزیۆنییەکانی پەروەردەیی و فێرکردن و خۆشیبەخشەکان، بە شێوەیەکی لەبار، کە هەست بە بێزاری وەرستبوون نەکەن.

٤ـ بابەتی یاریکردنی تازەیان بۆ دابین بکەن. ئەو بابەتانەشیان بۆ دابین بکەن کە گەشە بە زیرەکییان دەکەن. یا بە راهێنانی هەشی منداڵان لەسەر بیرکردنەوە، مەتەڵیان لێبپرسن. بە سەدان مەتەڵی کوردەواریمان هەن. بە نموونە، ئەمە چییە و چی پێدەڵێن: “سەوزە وک

خیار، برز وک چنار، مزر وک هنار، ل دو دیهنن ب شار؟”
٥ـ منداکانتان لسر همیش کششکردن و ئارامی و دانبخگرتن رایان بهنن.
٦ـ منداکانتان رابهنن ک بب ترس، رخنبگرن و را و بچوون و تبینییکانیان دربن. هوی راستکردنوی هکانیش بدن.

٧ـ رز ل ئازادی و سربخیی و ل تایبتمندییکانیان و ل را و ل بچوونکانی منداکانتان بگرن. وکو: کاتی نووستنیان، هبژاردنی رنگکانی جلوبرگکانیان.
٨ـ گر بلوت، شونکی دیاریکراو، ب چالاکییکانی منداکانتان ترخان بکن.
٩ـ مرج و سانسر و سپاندن، مخن سر یارییکانی منداکانتان، با ب کامی دیان، حزیان ل چ یارییک ئو یاریی بکن. تنها یاریی زیانبخش نبن.
١٠ـ ئوش مخن دیانو ک ئو لیان درترس ک تووشی ئازاربن، چونک ئم نیگرانییی ئو، ئازادیيان زنجیر دکات، ناهن ب هوسی خیان یاری بکن. نموونیکتان ب دهنمو: ل سای (٢٠٠٣) دا، ل شاری (برگن) ل (نرویج) ل باخچیکی مندان دا، پراکسیسم دکرد. کچکی منداي خرپن، ب دارکی برزدا هگژا و ویستی بچت سر دارک، منیش هاوارم لکرد، سرنکوی، دابز. بو بری باخچکش چاوی لبوو، ب منی وت:”میترسن، با سربکوت، پشتر ب دارکی نزمدا سرکوت. ئو دیوت ل بردم هاوکانیدا، هز و توانا و ئازایی خ دربخات. دشوت لسر دارکو، دیمن و رووبرکی زیاتر ببینت”
١١ـ ل منداکانتان بگن، با فری یاریی شترنج و تاو بن، یا یاری (وشسازی) دروستکردنی چند وشیک ل چند پیتک یا پکردنوی خان بتاکان ب پت، ب دزینوی وشی داواکراو. ئمان و چندین یاریی هاوشوی تر هن. ئم جر یارییان مشکی مندان چالاک دکن.

١٢ـ ل منداکانتان بگن، با ب هوسی خیان ونکانیان بکشن. مندان ل ری ونکانیانو، گوزارشت ل ناخی د و دروونیان دکن، ل راز و نیاز و هیوا و ل خون و خواستکانیان دکن.

١٣ـ دتوانن هند چیرکیان ب بگنو یا بخوننو. ئمی

کورد گەنجینەیەکی دەوڵەمەندی چیرۆکی فۆلکلۆری و چیرۆکی بەرئاگردانمان هەیە. ئەمەو چیرۆکەکانی ئیزۆپ، لاڤۆنتین، هانس کریستیان ئەندەرسن، برایانی گریم، لیۆن تۆڵستۆی، ئەسترید لیندگرین، کلیلە و دیمنە ی عەبدوڵڵا بن موقەفەع،...تاد. چیرۆکەکانی ئەم نووسەرانە لەبارن بۆ منداڵان، لە(٣ـــ١٢) ساڵان. کەمەڵێک چیرۆکنووسی هاوچەرخی کوردیشمان، چیرۆکەکانیان بۆ منداڵان لە ئاستێکی جیهانیدان، لەوانەش چیرۆکنووسانی منداڵان: فەرەیدوون عەلی ئەمین، لەتیف هەڵمەت، محەمەد فەریق حەسەن، جەلال مەحموود، تاهیر ساڵح سەعید، عومەر عەبدولڕەحیم، جەزا عەلی ئەمین، سەلام مەنمی، عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی، سەلاح نیساری، فەوزیە مەنمی،...تاد.

١٤ـــ گەشتی ڕۆشنبیری و زانیاری بۆ منداڵەکانتان ڕێکبخەن وەک: سەردانی مۆزەخانە، گەلەری وێنە، شوێنە ڕۆشنبیرییەکان، کتێبخانەی گشتی، کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان، چاپخانەکان، کارگەکان، ئەو شوێنانەش کە گۆقارەکانی منداڵانیان لێ ئامادە دەکرێن.
١٥ـ خێزانان بە گشتی و دایکان بە تایبەتی، ڕۆڵێکی گرنگیان هەیە لە پەروەردەکردن و پێگەیاندنی منداڵانی نوێخواز و داهێنەر و پێشکەوتووخواز. هەر بۆ نموونە، دووبارە (تۆماس ئەدیسۆن) دەڵێ:"ئەوە دایکم بوو کە دروستی کردم" بۆیە هەمیشە خۆی بە قەرزاری دایکی دەزانی.

١٦ـ هاندان و ستایش و ئافەرین و دەستخۆشی لە منداڵان، لە کاتی ئەنجامدانی کارێکی داهێنەرانە، کارتێکردنێکی ئەرێنیان لەسەر منداڵان و درێژەدان بە داهێنانەکانیان هەیە.
١٧ـــ لە ئەمڕۆدا، ئینتەرنێت و ئایپاد، ڕۆڵێکی گرنگیان لە گەشەکردنی هۆش و خەیاڵی منداڵاندا هەیە، بەڵام پێویستە کۆنترۆڵبکرێن و بەرەو لایەنە ئەرێنییەکان ئاراستە بکرێن.

لە کۆتاییدا دەمەوێت ئەوە بڵێم، کە منداڵانی بەهرەمەند و زیرەک و داهێنەری کوردمان زۆرن. بەڵام بە داخەوە، کە وەکو پێویست، نە پێداویستییەکانی گەشەکردن و پێشکەوتن و داهێنانیان بۆ دابین دەکەن، وەکو پێویستیش نە پشتیتان دەگرن و نە هانیان دەدەن.

نەرویج: (٢٢ی/٧/٢٠١٧)

فەلسەفەی عەقڵی کوردی ... سمکۆ عەبدولکەریم

(کێشەی مرۆڤ ئەوەیە کە زۆرجار پە نا ئەباتە بەر گڕی ئاگر بۆ راکردن لە لە دەست گەرما) ....

یەکێ لەو هۆکارە هەمیشەیانەی عەقڵی کوردی دەجولێنێ، بەکردەو تێپەڕاندن و تێپەڕینە بە خودی رووداوەکاندا، بەومانایەی، تا بەکردەوە بۆیان دەرنەکەوێ، ئەوەی دەیانەوێ بیکەن باشە یان خراپ، قازانجە یان زەرەر، لێکدانەوە و تێڕوانینە عەقڵییەکان هیچ بایەخ و ئەرزشێکیان نییە، لە کاتێکدا عەقڵی مرۆڤ رۆڵێکی گەوە دەگێڕێت لە تێگەیشتن لە هەنگاوەکان و شرۆڤەکردنی رووداوەکان و لێکەوتەکانی هەر هەنگاوێك، بەهەر ئاراستەیکدا بێت، لەم چواچێوەیەدا و بۆ زیاتر سەلماندنی ئەو راستییانە، دەکرێ ئاوڕێکی خێرا لە مێژووی رابردووی دوورو نزیکی بزووتنەوەی حزبە کوردییەکان بدەینەوە، بە تایبەتی یەکێتی و پارتی.
تا ئەو کاتەی بە کردەوە ململانێی یەکێتی و پارتی نەگەیشتە چلەپۆپەی خۆی و بە چەندین قۆناخی مەترسیدارو ماڵوێرانکەردا تێنەپەڕی و دەست تێوەردانی وڵاتانی دەوروبەرو 31-ی ئابی بە دوای خۆیدا نەهێنا، سەرکردایەتی یەکێتی و پارتی نەگەیشتنە ئەو باوەڕەی کە دەبێت واز لەو ململانێ خوێناوییە و خەیاڵی یەکتر سڕینەوەیە بێنن و قۆناخێکی نوێ دەست پێبکەن.

بەو هۆیەشەوە کە عەقڵیەتی کوردی بە شێوەیەك لە شێوەکان درێژبووەوەی یەك عەقڵییەت و هەمان عەقڵیەتی پێش خۆیەتی، بۆیە هەمیشە لەو روانگەیەوە روانیومەتە پڕۆسەی سیاسی لە کوردستان کە تا ئەندازەیەکی زۆر جیاوازییەکی ئەوتۆ لە جەوهەری ئەم عەقڵییەتەدا روونادات، ئەوەی هەیە زیاتر لایەنی رووکەشی سیاسییەکانە لە تێگەیشتن لە کۆمەڵگا و سەرەنجام هەڵسوڕاندنیان بەو ئاراستەیەی کە خۆیان دەیانەوێ بۆیە تا ئەم ساتەش پێم وانەبووە هیچ کام لە هێزە سیاسییەکانی کوردستان، پێچەوانەی ئەو راستییەیان سەلماندبێت، بەوانەشەوە کە لەم چەند ساڵەی دوایدا پەیامی بەرهەڵستکارنەی خۆیان بەڕووی یەکێتی و پارتی و حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بەرزکردەوە، بەوەی کە لە رووی جەوهەری عەقڵییەوە جیاوازییەك هەیە.

هەموو جیاوازییەکان تا ئەم شوێنەیە کە لایەنەکان بە مەرامەکانیان دەگەن، ئەمەش بە شێکە لە پڕۆسەی سیاسەت، کە سەرەنجام خۆی لەو دوو پێناسەیەدا دەبینێتەوە، هەم پێناسە تەقلیدیەکان و هەم پێناسە نوێکان ئاماژەیان بۆ کردوە، لەو روانگەیەی تەقلیدییەکان سیاسەت بە حوکمکردنی دەولەت پێناسە دەکەن و نوێیەکانیش بە پیادەکردنی دەسەڵات،(بەو مانایەی چالاکی سیاسەت زیاتر پەیوەندی بە پیادەکردنی دەسەڵات و بە دەستهێنانی دەسەڵات و بەکارهێنانی دەسەڵات و ململانێکردن لەسەر دەسەڵات و پاراستنی دەسەڵاتەوە هەیە نەك تەنیا پەیوەندی بە حوکمکردنی دەوڵەتەوە هەبێت) کە سەرەتا ئەمە بە جۆرێك و دواتر بە جۆرێکی تر لە راگەیاندن و ئەدەبیاتی سیاسی ئەم حزبانە رەنگیداوەتەوە.

لە ئێستادا تا رادەیەکی زۆر ئەم راستییە دەرکەوتوە کە هەم ئالوگۆڕی دەسەڵات هەم لێوەرگرتنەوەی دەسەڵات لە دەسەڵاتدار بە شێوەیەکی گشتی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بە تایبەتی لە هەرێمی کوردستاندا کە بە قۆناغێکی تایبەتدا تێدەپەڕێ کارێکی حەتمییە، بۆیە هەمیشە ململانێکان تەنیا بۆ گەیشتن و گرتنە دەستی دەسەڵاتە، ئەگەرچی بانگەشەی چاکسازی و گوزارشت کردن لە داخوازی کۆمەڵانی خەڵك لە لایەن ئۆپۆزسیۆنەوە وەك هێزی بەرهەڵستکاری دەسەڵات تا ئەو شوێنەیە، تا دەسەڵات دەگرێتە دەست.
عەلی وەردی لە کتێبی گاڵتەجاڕی عەقڵی مرۆڤدا دەڵێ: (حزبی بەرهەلستکار هیچ کات باشترو دەروون پاکتر نییە لە حزبی فەرمانڕەوا. چونکە ئەویش کە دەسەڵاتی کەوتە دەست ناتوانێ خۆی لە سروشتە مرۆڤایەتییەکەی رزگار بکاو ببێ بە فریشتە).

ئەم راستییەش زیاتر دوای ئەو هەنگاوانە بەرجەستە دەبێت، کاتێك دەبینین هێزە بەرهەڵستکارەکانی دوێنێ دێنە نێو ئەو فەرمانڕوایەی کە پێشتر پێیان وابوو لێوەرگرتنەوەی دەسەڵات لە یەکێتی و پارتی تاکە رێگای کۆتایی هێنانە بەو دەسەڵاتە مۆهوڵییە و نادادپەروەریەی کە هەیە، بەومانایەی چی حەقیقەت و راستی و جوانی هەیە لای ئەمانە، ئەوان لە رێگای گەوجاندنەوە لەسەر کورسی دەسەڵات دانیشتون، لە کاتێکدا فەیلەسوفی ئەمریکی ولیام جیمس دەڵێ: (ئەوەی پێدەڵێن حەقیقەت و راستی، تەنیا خەیاڵێکە مرۆڤ خۆی دروستی کردوە بۆ ئەوەی بە هۆیەوە گرفت و کێشەکانی خۆی پێ چارەبکات) بۆیە کاتێك بزووتنەوەی گۆڕان لە سەرەتادا هەموو خەون و خەیالی بەو ئاراستەیە بوو کە لە رێگەی دەنگی هاوڵاتیانەوە ئەو دەسەڵاتە وەردەگرێت و کۆتایی بەو پاشا گەردانییە دەهێنێ بە وتەی خۆیان

گوایە زیاتر لە بیست ساڵە باڵی بەسەر کوردستاندا کێشاوە.

هەرچەندە واقعی سیاسی و جوگرافی و کۆمەڵایەتیش بەربەستێکی دێکەی بەردەم ئەو خەیاڵەی ئەم بزووتنەوەیە بوون، کە ئەستەمە لە هەرێمێکی حزب سالاری و حکومەتێکی بێ سیستەمدا یان راستر بڵێین وڵاتێکی سیستم حزبیدا و وڵاتێکی بێ دەستوردا بتوانرێ بە ناوی دیموکراسیەت و ئەنجامی هەڵبژاردنەوە دەسەڵات لە هێزێك وەربگیرێتەوە کە هەیمەنەی ئەو بەسەر بەشێکی کوردستاندا بە شێوەیەکە کە جێی قسە لەسەر کردن نییە، بە شێوەیەك کە ئاسمان و زەوی ناوچەیەکی بەرفراونی لە چەنگدایەو لە هەندێ شوێندا چولەکەش بێ ئیزن ناتوانێ بە ئاسمانی ئەم ناوەدا بفڕێت، لەم هەڵبژاردنەشدا دەرکەوت کە رێژەی دەنگهێنانی پارتی لە هەندێ ئەو ناوچە داخراوانەدا لە سەدا سەد بووە.

لەو کۆبوونەوەیەی پەرلەمانیشدا کە بێ دیاریکردنی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان لە 29/4 یەك رۆژ بەر لە هەڵبژاردنی گشتی بێ ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق و ئەنجومەنی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بەڕێوەچوو، ئەوە بەرجەستە بوو ئەگەر لە رابردووشدا وا بووبێت، ئەوە ئێستاش هەر وایە سەرۆکێکی بێ رکابەر دانرا، نەمان بینی هیچ کەسێکیش لەم بارەیەوە دووقسە بکات، کە لە رابردوودا هەمیشە قسەی هەبووە، بێ ساتێکیش بێدەنگ نەبوون، بەڵام ئەو بێدەنگییەی ئەمجارەی ئەو نووسەرو قسە وەشێنانەی جاران جێگەی هەڵوەستە لە سەرکردنە، وەك ئەوەی هەموویان لە پرخەی خەوێکی خۆشدا بوبن، قسەیەکی پێغەمبەر هەیە کە دەڵێ: (خەڵك نووستون، کە مردن بە ئاگا دێنەوە).

زۆر لە شارەزایانی بواری کۆمەڵایەتی پێیان وایە تەبایی و چوونە نێو یەك بازنەی هاوبەش کە مەبەستم هاوپەیمانییەتی یەکێتی و پارتییە لە چوارچێوەی رێککەوتننامەی ستراتیژی، بێ بەڕێوەبردنی کاروباری وڵات هۆکارێکی بنچینەیی خاوبوونەوەی پڕۆسەی سیاسی بوو بە درێژایی چەند ساڵی رابردوو، کە زۆر لە رۆشنبیران و سیاسییەکانی کوردیش هەر لەم روانگەیەوە کەوتنە گیانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان تا ئەو شوێنەی کە نەوشیروان مستەفاش لە رووکەشدا هەر بەم هۆیەوە لە یەکێتی جیابووەوە دواتر کۆمپانیای وشەو دواتریش بزووتنەوەی گۆڕانی پێکهێنا (وتارو لێدوان و خیتابی سیاسی و راگەیاندنی بزووتنەوەی گۆڕان دوابەدوای جیابوونەوەیان سەلمێنەری ئەو راستییەن) دواتر دەرکەوت هەموو ئەو بیانوانە جگە لە خۆ جیاکردنەوە و بوون و گەیشتن بە دەسەڵاتێکی سەربەخۆ شتێکی

تر نەبوون.

هەرچەندە لە روانگەی لۆژیکی جۆرێك لەو نوسەرانە و شارزایانی بواری کۆمەڵایەتیش دەرکەوت کە چۆن یەکبوونی یەکێتی و پارتی پڕۆسەی دیموکراسی و سیاسی لە هەرێمی کوردستان بە شێوەیەك لە شێوەکان ئیفلیج کرد بوو، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەشدا ئەم یەکبوونە خزمەتێکی گەورەی بە قۆناخێکی دیاریکراوی راگوزەر کرد، کە مومکین نەبوو بە بێ ئەم یەکبوونە بتوانرێ ئەم قۆناخە هەستیارو پڕ لە گۆڕانکاریە بە شێوەیەکی باش تێپەڕێنرێ، لە کاتێکدا عەقڵیەتی کوردیش نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی تێگەیشتن بتوانێ ئیدارەی ململانێکانی نێوخۆی بدات لە دەرەوەی پەنابردنە بەر هەر جۆرە توندو تیژییەك. واتە عەقڵییەتێك بە درێژایی مێژوو لەسەر بنەمای یەکتر سڕینەوە راهێنرابێت، ئاسان نابێت لە دەرەوەی جیاوازییەکانەوە بەشێوەیەکی باش ئیدارەی فەرمانڕەوایەتی بدات.

عەلی وەردی دەڵێ: (کۆمەڵگەی ئامیزاد ناتوانێت بە تەنها، بە یەکدەنگی بژی، بەڵکو دەبێت شتێك لە دووبەرکیشی تێدا بێت، بۆ ئەوەی بجولێت بەرەو پێشەوە، پێشینان کە جەختیان کردۆتەوە لەسەر تەنیا یەکبوون لەبەر ئەوە بووە کە سەیری یەك رووی مەسەلەکەیان کردووە رووەکەی تریان فەرامۆش کردبوو، بە مانایەکی تر نیوەی راستییەکانیان درکاندووەو نیوەکەی تری ماوەتەوە بە شاراوەیی و کەس نەیوێراوە لێی بکۆڵێتەوە).
بە هەمان شێوە وەك چۆن دەبێت لەم رووەوە سەیری ئەم مەسەلەی یەکبوونە بکرێ، بەهەمان شێوەش دەبێت سەیری رووەکەی تریشی بکرێت. ئەوتا عەلی وەردی ئاماژە بە هەردوو رووەکە دەکات و دەڵێ: (یەکدەنگی یەکگرتن دروست دەکات لە کۆمەڵگەدا، لە هەمان کاتدا راوەستانیش دروستدەکات، یەکێتی ڕۆلەکانی گەڵ هێزێکی وا دروست دەکات گاڵتەی پێنەکرێت بەرامبەر کۆمەلانی تر بەڵام لە هەمان کاتیشدا ئەو هێزە دەستەوسانی دەکات لە نەشونماکردن و خۆ گونجاندن لەگەل بارودۆخی تازەدا، یەکگرتنی کۆمەڵایەتی و مانەوە لەسەر یەك حالەت دوانەیکن بە یەکەوە لە دایك دەبن، بە دەگمەن کۆمەڵگەیەکت دەست دەکەوێ کە یەکگرتوو بێت هەم پێشکەوتوو).

هەر لە سەرەتادا جیا بوونەوەی گۆڕان لە یەکێتی و بەگەڵکەوتنی ژمارەیەکی زۆر لە سەرکردایەتی و کادیرانی یەکێتی بەگەڵ گۆڕان و قۆستنەوەی گرفت و کەمو کورتییەکان و ناڕەزایی بەشێك لە چین و توێژەکانی کۆمەڵگا، لە هەڵبژاردنەکاندا گۆڕانیان وەك هێزێکی حیساب بۆکراوی کاتی دەرخست. بۆیە دەبینین لە گەڵ یەکەم هەنگاوی

هاتنە پێشیان عەقڵیەتی سڕینەوە باڵ بەسەر بیرکردنەوەیاندا دەکێشێ، بۆ گەیشتن بە دەسەڵاتێکی رەها لە ناوچەکەدا کار لە سەر سڕینەوەی یەکێتی و دروستکردنی ناوچەیەکی جوگرافی کۆنترۆڵکراو دەکەن، نەوشێروان وەك کەسێکی بە ئەزمون لە بواری سیاسەتکردندا لەوە تێدەگات بۆ دروستکردنی ناوچەیەکی جوگرافی کۆنترۆڵ مەحالە بتوانێ درێژە بە ملمڵانێکانی بدات و بتوانێ بەو خەونە بگات کە لە پێناویدا لە یەکێتی جیا بۆتەوە، واتە ئەو دەیەوێ لە کۆتایدا مێژوویەك بۆخۆی دروست بەکات، بۆیە هیچ دوور نییە جیابوونەوەی نەوشێروان سەرەنجام بۆ دروستکردنی ئەو مێژووە بووبێت کە هەموو مرۆڤێك بە شێوەیەك لە شێوەکان خەونی پێوە دەبینێ، وەك لە بنەما مێژوویەکانی فەلسەفەی مێژووشدا هاتوە، سێ رەگەزی سەرەکی هەن بۆ دروست بوون (مرۆڤ، زەمەن، شوێن)، لەوەشدا نەوشێروان مستەفا هەرسێ رەگەزەکەی لەبەرچاو گرتوە خۆی و خەڵکە ناڕازی و دڵشکاوەکان و زەمەنی جیابوونەوەی و سلێمانی وەك شوێن و چەقی بزووتنەوەکەی، ئەمانە ئەم سێ رەگەزەن کە ئامازەم بۆی کردوە، وەك زۆر لە لێکۆلەرەواکانیش گەیشتونەتە ئەو دەرەنجامەی کە (مرۆڤ لە پێناوی پاشەڕۆژدا دەژی).

هەموو جولانەوەیەك لە سەرەتادا بە دیهێنانی دونیایەکی جوانی پڕ لە دادپەروەری و یەکسانی و هەڵتەکاندنی شتە نابەجێکان و رووبەڕووبونەوەی کۆنەخوازی ئەنجامدانی چاکسازی وەك ئامانجی راستەقینەی خۆی بە گوێی کۆمەڵانی خەڵکدا دەدات، بۆیە سەیر نییە ئەگەر بزووتنەوەی گۆڕانیش بە هەمان ئامانج و دروشم و سیماوە خۆی دەرخات، خەڵکانێکیش هەبن باوەڕی پێ بکەن.

مانهایم گەورە فەیلەسوفی بوای کۆمەڵایەتی دەڵێ: (بیرو فکری مرۆڤ دوو جۆر دژ بە یەکی هەیە یەکەمیان هەندێ بیروڕای کۆنەخواز کە پشتگیری دەکا لە سیستمی سەرکار، دووەمیش ئەو بیروڕا نەیارانەن کە بانگەشەی سیستمێکی نمونەیی دەکەن). کە ئەمەش مانای بەرداومبونی ملمڵانێکان دەگەینێ و دۆخێکی نا ئارام و ناسەقامگیر دێنێتە پێشەوە، ئەمەش بۆ کورد کە هێشتا بە ئامانجەکانی خۆی نەگەیشتوە و وەك نەتەوەیەکی ستەم لێکراو نەگەیشتۆتە ئەو قۆناخەی پشتی خۆی لێبکاتەوە و هەنگاو بەرەو چاکسازییەکی راستەقینە هەڵێنێ، ئەمە جگە لەوەی پێم وانییە لە رووی عەقڵی و واقعی کۆمەڵایەتی و سیاسی ناوچەکەشدا، کورد بتوانێ ئەزمونێکی جیا لەو واقیعەی باڵی بەسەر رۆژهەڵاتی ناوەراستدا کێشاوە بێنێتەدی.

وەك مانهایم دەڵێ: بە هۆ و بیانوی ئەوەی (سیستمێکی لەو چاکتر

ناتوانێ جێگەی بگرێتەوە هەر چاکسازییەك دەبێتە هۆی ئالۆزبوونی کۆمەڵگا و نیگەرانی دروست دەکات).
هەر وەك ئەفلاتونیش لە لە کتێبی کۆمارەکەیدا دەڵێ: (ئەوەی راستی بێت دادوەری، پەیوەست نییە بە ئاکارە دەرەکییەکانی مرۆڤەوە ، بەڵکو پەیوەستە بەو کردارانەی کە لە ناخییەوە هەڵدەقولێن و ئەوەی خوی پێوەگرتوە و لە توانای دایە بیکات).

زۆربەی زانایانی بواری کۆمەڵناسیش کۆکن لەسەر ئەم بیربۆچوونەی مانهایم، بە تایبەتی هەر یەك لە (فبلن و سمتر) کە هاوڕان لە گەڵ مانهایم،و پێیان وایە باڵادەستی بەرژەوەندیخوازەکان هۆکارێکی بنچینەیین بۆ مانەوە و بەهێزی بەرەی کۆنەخواز، بۆیە دەبینین بەستنەوەی کۆمەڵانی خەڵك بە دەسەڵات لە چوارچێوەی پارستنی ئاسایش و دابینکردنی بژێوی ژیان، لە لایەکەوە و سەرهەڵنەدانەوەی نائارامی و دروست نەبوونی شەڕی ناوخۆ لە لایەکی ترەوە، ئەو فاکتەرانن کە لایەنی باڵادەست هەمیشە بۆ مانەوەی وەك ژمارە یەك و درێژەدان بە دەسەڵاتەکەی بە کاریان دەهێنێ، هەروەك وێنەیەك لە مێشکی هەر تاکێکی ئەم کۆمەڵگایەدا دروست کراوە کە جگە لە نیچیرڤان بارزانی کەسێکی دیکە نییە بتوانێ بە شێوەیەکی سەرکەوتووانە ئەم هەرێمە بەڕێوەبەرێت، بە شێوەیەك ئەو وینەیە لە ئاستی خوارەوەتریشدا وا وێناکراوە کە لە هەولێر ئەگەر پارتی دەسەڵاتی یەکەم نەبێت بە هەمان شێوە ئەم شارە دووچاری پاشاگردنی دەبێتەوە، لەم چوارچێوەیەدا دەبینین ئەم ئاماژەو بیرکردنەوانە بوونەتە بەشێك لە بانگەشەکانی هەڵبژاردن و بەردەوام هاوڵاتیانی پێوە رادەکێشرێت.

من بۆیە نمونە بە پارتی دەهێنمەوە چونکە یەکێتی بە کردەوە ئەم قۆناخەی تێپەڕاندوە و دەمێکیشە باوەڕی بە دەسەڵاتی پێکەوەیی هێناوە و، لە ئێستاشدا مەبەستیەتی ئەزمونێکی تازە پێشکەش بکات، بەڵام ئەوەی زیاتر وای کردوە نەتوانرێ هەنگاوی خێرا هەڵبهێنرێ، یان ئەم بیر و بۆچوونانە کاڵ و بێ بایەخ بێنە بەرچاو، ئەم واقیعە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتییەی هەرێمی کوردستانە، کە بە هۆی سەروەرنەبوونی یاسا بە شێوەیەکی گشتی و بە سیستەم نەکردنی دەماودەزگاکان و نەبوونی دەستور، وای کردوە متمانە بە یەکترکردن لاواز بێت، تا ئاستی بێمتمانەی تەواوی لایەنەکان بە یەکتری، بە شێوەیەك وای کردوە هەموویان بە یەکەوە بیر لە گرتنەدەستی دەسەڵات یان بەشداریکردن لە دەسەڵات، یان رادەست نەکردنی دەسەڵات بە یەکتری بکەنەوە، لە کاتێکدا لە واقیعی کوردستان چوونە دەسەڵاتی هەموو لایەك بە یەکەوە بە مانای فەراموشکردن و لە بیرکردنی بەشێکی

بەرفراوانی کۆمەڵگەیە، چونکە هەرگیز وانابێت هیچ دەسەڵاتێك بتوانێ تەعبیر لە خواستی سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵگا بکات، بە تایبەتی لە هەرێمی کوردستاندا کە تا ئێستاشی لەگەڵدابێ بە بەراورد بە وڵاتانی دیموکراسی و پێشکەوتنخواز هێشتا ئێمە لە قۆناغی راگوزەردادین، دیاریش نییە ئەم قۆناغی راگوزەرە تا کوێ بەردەوام دەبێت.
هەموو ئەم بیروبۆچونانە دەمانگەیەنێتە ئەو راستییەی کە سەرەنجام بزووتنەوەی گۆڕانیش وەك یەکێتی و پارتی لە جەوهەردا جیاوازییەکیان نییە، ئەگەر بیانەوێ تارادەیەك بیر لەم جیاوازیەش بکەنەوە ناتوانن، چونکە کورسی دەسەڵات و گەیشتن بە دەسەڵات و بیرکردنەوە لە تۆڵەسەندنەوە دەرفەتێك بۆ ئەم جیاوازییە ناهێڵێتەوە.

ئەنجامی هەڵبژاردنی ئەمجارەی پەرلەمانی عیراق و ئەنجومەنی پارێزگاکانی کوردستانیش، هۆکارێکی کاریگەر بوو بۆ راستکردنەوەی هاوسەنگی هێز و تێپەڕاندنی دۆخێك کە دوور نەبوو بە دوورکەوتنەوەی یەکێتی لە مەیدانی سیاسی، هەرێمی کوردستان بگەڕێتەوە چوارگۆشەی یەکەم و باڵادەستی یەك هێزی کاریگەری بە هێزو هێزێکی لاوەکی و بێهێز، بۆیە بایەخی ئەنجامی هەڵبژاردنەکان کۆتایی بەو ناوهاوسەنگییە و عەقڵییەتە هێنا ، کە لەسەر بنەمای سڕینەوەی ئەویتر بوو، بە درێژایی مێژوو عەقڵیەتی سڕینەوە گێشەیەکی دیاری مێشکی مرۆڤی داگیرکردوە، رەنگە لە قۆناخە جیا جیاکانی شارستانیەتدا وا رێککەوتوە زۆر نەتەوەو شارستانییەت لە سەر زەوی بسڕێنەوە و هیچ ئاسەوارێکیشیان نەمێنێ، دەکرێ پێمان وابێت چەکەرەکردن و سەرهەڵدانی ئەم عەقڵییەتە لە چاخەکانی سەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤایەتی و شارستانییەکاندا و دواتر رەنگدانەوەی لە مێژووی رابردووی دوورو نزیکدا، مەسەلەیەك بووبێت پەیوەندی راستەوخۆی بە پێشکەوتنی مرۆڤایەتی لە هەموو ئاستەکانی سیاسی ئابوری و کۆمەڵایەتی و هتد هەبووبێت، بە هۆی ئەوەی ئەم تێگەیشتنە بە درێژایی مێژوو بەشێکی دانەبڕاو بووە لە عەقل و بیرو هۆشی مرۆڤدا.

بۆیە لە چوارچێوەی بڕوابوون بە دیموکراسییەت لە کاتێکدا (دیموکراسی باوەڕی بە حەقیقەت و راستی بێ چەن و چۆن نییە)و دانان بە ئەنجامی هەر هەڵبژاردنێك، بە تایبەتی لە دۆخێکی وەك ئەم دۆخەی ئێستای هەرێمی کوردستاندا، پێویستە هەموان بە ئاراستەی پێکەوە بونێك لەسەر بنەمای جیاوازیدا هەنگاو بنێن، دوور لە

پەنابردنە بەر توندو تیژی و تۆڵە سەندنەوە و خەیاڵی سڕینەوەی یەکتری.
جۆن لۆك دەڵێ: (کەس بۆی نییە دەسەڵات بۆخۆی زەوت بکات و بە پێچەوانەی ویست و ئارەزووەکانی هاوڵاتیان فەرمانڕەوایەتی بکات، ئەگەرنا دەبێتە داگیرکەر، داگیرکەریش دەست بەسەرداگرتنی ئەو شتەیە کە مافی یەکێکی ترە).

هەڵەباشیی … بەختیار محەمەد

ڕەنگە کوشندەترین شت لە ژیانی تاکدا، توندڕەویی و زوو بڕیاردان بێ. ئێمە لەم حاڵەتانەدا هەڵە دەکەین، کە توندڕۆیانە بڕیار لەسەر دەربڕینی بیرێکە و باوەڕەکانمان دەدەین. زۆربەی جار حوکمدانی بە پەلە پەشیمانی بەدواوەیە. ڕەنگە هەموومان لە ژیانی تایبەتی خۆماندا ئەوەمان ئەزموون کردبێ، کە هەر کاتێك دەربارەی شتێك، حوکمی پێشوەختی خۆڕای لەسەر دەدەین و بە جۆرێك لە جۆرەکانیش ڕەتی دەکەینەوە و بە نەرێنیی بڕیاری لەسەر دەدەین، ئەوە پاشان سارد و پەشیمان ببینەوە؛ پاشانیش لە دۆخی هێمن بوونەوەدا بەخۆماندا دەچینەوە و هەست دەکەین و دەزانین، کە لە بۆچوون و بڕیارەکەماندا پەلەمان کردووە و بە هەڵەشەیی حوکممان لەسەر شتێك، یان کەسێك، یان دیاردەیێك داوە؛ بۆیە گرنگە، کە لە کاتی هەڵچووندا (لەسەر هەر بابەتێك بێ)، بڕیار نەدەین؛ چونکە ڕەنگە هەموو تەنگەتاوییەك (لە هەر بوارێکی ژیانماندا بێ)، دووچاری هەڵەی کوشندەمان بکا.

من بۆیە ئەمە دەنووسم، چونکە زۆرجار ئەمە گرفتی کەسایەتی منە (واتە بە هەڵچوونەوە مامەڵە لەگەڵ شتەکانی دەوروبەرم دەکەم. لێرەوە کاردانەوەی تووڕەئامێز لە بیرکردنەوە و لە حوکم و بڕیاردانی ڕاست و بابەتەکی {مەوزوعی} دوورمان دەخاتەوە). ڕاستییەکەی گەورەترین حیکمەت لەوەدایە، کە بە میانڕەویی بژین و خۆمان لەهەر جۆرە دەمارگیریی و توندڕەوییەك بپارێزین.

دەبێ بزانین، ڕەخنەگرتن و هەڵوەستەکردن لە ئاست واقیعی پڕ لە زوڵم و زۆری دەوروبەرمان و کۆمەڵگەکەمان، جودایە لەوەی، کە ئێمە بە هێمنی بیربکەینەوە و خۆمان لەگەڵ ئەم واقیعە بگونجێنین، بەڵکو

ڕاستییەکەی ئەوەیە، کە ئێمە لەم حاڵەتەدا بتوانین، ڕەخنەی ڕاست و دروست و کاریگەر و دوور لە هەڵچوونی شێتگیرانە، کە لە ئاکامدا لەوانەیە بە نەرمێنی بەسەرماندا بشکێتەوە، لەم واقیعە بگرین و هەڵوەستی ڕەتکردنەوەی لە ئاستدا بنوێنین (پێم وایە لە حاڵەتی وادا تووڕەبوونی ڕاست و ڕەواش هەیە: تووڕەبوون جودایە لەگەڵ دەمارگیریی و توندڕەویی. دیارە تووڕەبوونیش، کە دەبێتە سیفەتێکی هەمیشەیی لە کەسایەتیمان، ئەوە دەبێتە حاڵەتێکی نەخۆشیی دەروونیی وێرانکەر)، بەڵام هەرچۆنێك بێ ئیرادەی بەهێز لە تووڕەبوون باشترە: ئیرادەی بەهێز دەتوانێ شتەکان (واقیع) بگۆڕێ، نەك تووڕەبوون.

بەختیار محەمەد

خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم دیموکراتیانە نییە ... زاهیر باهیر

با لەوەی گەڕێین کە کێ ڕیفراندۆم لە کوردستانا دەکات و بۆ چ مەبەستێك و ئەنجامێك دەیکات . من لام وایە ئەمە لای زۆربەی زۆرمان ڕوون و ئاشکرایە.
ئەوەی کە گرنگە بیزانین ئەوەیە کە خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم ، پرۆسەیەکی دیموکراسیانە نییە ، ئاخر وەرەقەی هەڵبژاردن تەنها دوو هەڵبژاردەت بداتە دەست و تەنها یەك وەڵامیشت پێڕەوابینێت، دەبێت دیموکراتییەکەی لە کوێدا بێت؟!! کە لەم بارەدا هیچ وەخت وردەکارییەکان و زەرەر و زیانەکانی سەرنجامەکەیت پێناڵێت . ئەمە جگە لەوەی کە ئەو ڕیفراندۆمانەی کە لە جیهانیشدا کراون، ئەوەندەی کە من ئاگەداربم لێیان ، یا خواستی دەوڵەتەکان بووە ، یا حیزبەکانی ناوەوە و دەرەوەی پەڕلەمان بووە ، ئەوانیش وەکو هەموان دەزانین نماینەدە و نوێنەرانی بزنسن و دەوڵەتەکەشیان یا ئەو دەوڵەتەشی کە موعارەزە دەیەوێت دروستی بکات، بەشێکی یەککگرتوی سیاسەتی لیبراڵ و ئابوریی نیو-لیبراڵ دەبن. کەواتە ڕیفراندۆم

لەلایەن گەلەوە کە هەرە زۆرینەیە نە بڕیار دەدرێت و نە لێدوانی لەسەر دەکرێت و نە لەسەر دەستی ئەوانیشدا ئەنجامدەدرێت.
ڕەنگە دەستان و خوازیارانی ڕیفراندۆم پێمانبڵێن ، ئەمە ڕاستە بەڵام ڕیفراندۆم پێشوەخت کەمپەینی بۆ دەکرێت و هەردوو بەرەکەش ماف و ئازادی خۆشیان بۆ تەواوی هەیە لە دەربڕینی مەبەستی خۆیان و ئەوەی کە دەدیانەوێت بیگەیەننە جەماوەر یاخوود هاووڵاتیان .
بەڵام ئەم دەستانە ئەوەیان لەبیردەچێت کە جگە لە میدیا کەی تر پەخشی ڕاوبۆچونی هەڵەمەتکەرانی ڕیفراندۆم دەکات. لەم بارەشدا گەر میدیا دەوڵەتی بێت ئەوە هەمیشە بەلای دەوڵەتدا دایدەشکێنێت ، واتە بە ناڕاستەوخۆ لەگەڵ ئەو لایەنە کەمپەینەدایە کە دەوڵەتی لە پشتەوەیە . خۆ ئەگەر میدیای ئەهلیش بێت ، تایبەتی/ کۆمپانیا بێت، ئەوە بە پارە دەکەوێتە گەڕ ، بەرێیەك لە هەڵەمەتکەران گەر پارەی تەواویان نەبێت بۆ بەکارهێنانی میدیا بۆ مەبەستەکەیان ، ئەوە مەبەستەکەیان یا پەیامەکانیان ناگاتە بەرچاو و بەرگوێی جەماوەر. کەواتە لێرەدا کە شتێك بە پارە بەڕێوە برا، ئیتر دیمۆکراسیەتی تیادا نامێنێت.
دووهەم: لە بریتانیادا، ئەمە لە ماوەیەکی کورتدا دوو ڕیفراندۆممان بینی یەکەم سکۆتلەند و دووهەم ئەمەی بریتانیای 23/06/2016 ، کەواتە ئەمە ئەزموونی ڕیفراندۆممان لەبەر چاوە و کەمپەینەکەی چەوپەیش لە هەردووکیانا لە لایەن هەردوو کەمپەکەوە بەڕێوەچوو تا گەیشتنە ڕادەی سوکایەتیکردن بە کەسایەتی لایەنەکانیش .
من لێرەدا تەنها باس لەمەی 23/06/2016 دەکەم کە بۆ مەبەستی مانەوە یا دەرچون لە یەکێتی ئەوروپا کرا . ڕاستە کەمپەینەکی چەوپە کرا بەڵام هەرگیز خۆیان نەدا لە خاڵە سەرەکیەکان بە تایبەت لە لایەن کەمپی دەرچوون لە یەکێتی ئەوروپا ، ئەسڵەن هەر کەمپەینەکە لەسەر بناخەی درۆ و ساختە دروستکرا و بەشیان چووە سەر و وەکو بەرزەکی بانان بەی دەرچون ، کە ڕەنگە گەر ئەمە لە هەندێك وڵاتانی تردا بکرایە، ئەوانەی کە درۆی سەرکییان هەبوو لەوەدا و ئێستاش هەر ڕۆڵی سەرەکییان هەیە لە ئیدارەی دەوڵەتدا ، ببرانایەتە دادگاو سزای پێویست بدرانایە .
ئەمان پێیان وتین کە بە دەرچون لە ئەوروپا دەتوانرێت مانگانە 350 ملیۆن پاوەند پاشەکەوت بکرێت و ئەمەش بدرێتە سیستەمی چارەسەر و تەندروستی و ئەو قەیرانەی کە هەیە دەفعی بکات . وتیان بریتانیا دەبێتە خاوەنی بڕیاری خۆی و لە پاشکۆی بڕیارەکانی بروکسل دەردەچێت. وتیان کە ئیتر سنور بە پەنابەران و کۆچبەران دادەنرێت، سنوریان لێدەبەسترێت و خەڵکانی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژهەڵات و

شوێنەکانی دیکە دەنێرنەوە. لە هەر هەموویا دەریان کرد.

بەڵام پێیان نەوتین : کە نرخی پاوەن هەر ئەو شەوە گەر خەڵک بە دەرچوون لە ئەوروپا دەنگ بدات بە ڕێژەی لە سەدا 18 دەشکێت، پێیان نەوتین، کە نرخی میوە و سەوزەو بەروبومی ئاژەڵ کە دەهێنرێن بۆ ئەم ولاتە لە ئەورپاوە بە ڕێژەی لە سەدا 13 بۆ لە سەدا 35 دەچێتە سەرەوە [دەکەوێتە سەر ئەوەی کە هاوردە دەکرێت] ، ئەوەیان شاردەوە کە لە سالی 2014 دا 260 هەزار کەس هاتنە ئەم وڵاتەوە بۆ کارکردن بەڵام ئەم ژمارەیە لە سالی 2015 بووە بە 280 هەزار کەس . پێیان نەوتین بە ناردنەوەی خەڵکی بۆ وڵاتانی خۆی سیستەمی تەندروستیمان { خەستەخانەکان و کلینیکەکان] هەرەس دەهێنێت و تەواو دەبێت بەهەی ئەوەی کە لە سەدا 60 دکتۆر و نەرس و کارمەندان، خەڵکانی وڵاتانی دیکەن . پێیان نەوتین کە کێڵگەکانی بریتانی متمانەی لە سەدا 70 چنەرەوەی بەروبوومی کشتوکاڵییان، لەسەر خەڵکانی ئەوروپای ڕۆژهەڵاتن ، ئەوەیان شاردەوە بە هاتنە دەرەوەمان لە یەکێتی ئەوروپا هاوردەی ئەوە بۆ ئێرە کەمتر باجی لەسەر دەبێت وەك لە هەناردەی ئێرە بۆ ئەوێ ، پێیان نەوتین کە مەنحەی کێڵگەوانەکان دەبڕێت و دەوڵەتی بریتانیاش ئەو هەقەیان بۆ ناکاتەوە . ئەوەیان باش ڕوونەکردەوە بە هاتنە دەرەوە لە ئەوروپا ژینگە خراپتر و پیستر دەبێت و ئیدی بریتانیا لە گەڵ ستاندەری ئەوروپادا ناڕوات و خواردەمەنی ئەرگانیك و نائەرگانیك لە یەکتری جیا ناکرێنەوە [واتە وەرەقەی لەسەر دانانێن تاکو ببینرێت کە ئەرگانیك یا نائەرگانیك] گەلێك خاڵی دیکە کە هاووڵاتیانی بریتانی لێی بێ ئاگا بوون . ئەمە جگە لەوەی بەشێکی زۆری خەڵك لەبری زیاتر تەماشای بەرنامەی دیکە دەکەن وەك لە ئەخبار و کەمپەینی هەڵبژاردن ، هەروەها زیاتریش ڕۆژنامەی ڕایسست و سەکسییەکان و ئەوانەی کە بابەتی باش باس ناکەن دەخوێننەوە . بەڕاستی لەم وڵاتە خەڵکانێکی زۆر کەم گوێ لە دەنگوباس دەگرن و ڕۆژنامەی باشەکان دەخوێننەوە.
ڕیفراندەم کاتێك دیموکراتیانەیە کە خەڵکی خۆی بیکاتە پرسی خۆیی و دواجاریش لە سەنتەرەکانی گەڕەك و سەرکار و شوێنەکانی دیکەدا لێدوان و قسەی لەسەر بکات و تاووتوێی بکات و بڕیاری لەسەر بدات ، نەك پرسێکی دەوڵەتی و حیزبە سیاسییەکان بێت و میدیای دەوڵەت و کۆمپانییە زەبەلاحەکانیش بانگەشەی بۆ بکەن.

زاهیر باهیر
لەندەن – 26/07/2017

سـبرکانی جنـگ … شـاخوان برایم عبدو ا

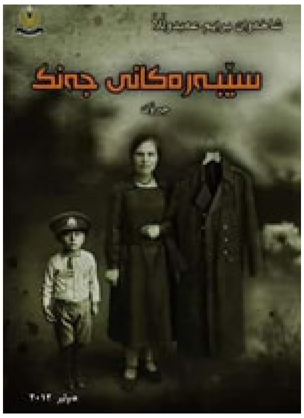

[ب خوندنوی ئم کتب کلیکی ئر بکن ….](#)

شبیری یاخی … بەختیار محەمەد

ئمە دەب هەو دەین نیچەیانە شەی کمەگە بکەین: شەی دەسەات و داب و نەریت و ئایین (1) و هەموو شتە خراپەکانی جیهانی کن؛ ئەو شتانەی ئازادی ویست و بیرکردنەوە و حەزەکانمان کت و بەند دەکەن. دەب وەك نیچە لە هەموو شتك یاخی بین. دەمەو بم: دەب نووسین بە شوەیەك لە شوەکان نیچەیانە بنووسر. مارکسانەش دژی ستەم و زوم و زر و نادادپەروەری بوەست. نووسین دەب فەوزا (ئاژاوە) (2) بخوقن، ئەگەر ئەمەی نەکرد، ئەوە لەناو تیندا (تینی زمان و گوتاردا) خی دەکوژ.

هەموو داهنانك (شتکی تازە) سەرەتا لە فەوزاوە لەدایك دەب (کەونیش لە فەوزای تەقینەوە گەورەکەوە لەدایك بووە). ئەم فەوزایە ژانی لەدایك بوونی داهنان و شتە تازەکانە (ئەم فەوزایە دەش لە ئاستی بیرکردنەوەی تەقلیدیی تاکەکان و کمەگەدا وو بدا. دەب بزانین لە بیرکردنەوەدا ئارامیی بوونی نییە. بیرکردنەوەی

ڕەخنەگرانە ناتوانێ ئارام بێ. لێرەوە شەڕ لەگەڵ کۆمەڵگەی تەقلیدییدا فەوزا دەخوڵقێنێ. ئەم فەوزایە دەشێ سەرەتای گۆڕانکارییەکان بێ: گۆڕان لە بنەمای باوەڕ و تێڕوانینمان بۆ دیاردە و شتەکانی ژیان و کۆمەڵگە و جیهان)؛ نیچە و مارکس و فرۆید بەم شێوەیە (لە یەك سەردەمدا: کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و سەرەتاکانی سەدەی بیست و دواتریش) فەوزایان لە نەریت و فیکری باوی ڕۆژئاوادا دروست کرد، تا مزگێنی ژانی لەدایك بوونی جیهانێکی نوێ بە خەڵك ڕابگەیەنن. پتر لە سەدەیەکە ئەم سێ کەڵە فەیلەسوف و زانایە ڕابەری بزووتنەوەی تازەگەریین لە هەموو ئاستێکی ژیانی کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا (هەر هیچ نەبێ داینەمۆی ڕۆحی ئەم تازەگەرییەن). پتر لە سەدەیەکیشە ئەوان (فیکر و ڕێبازەکانیان) لە پێناو نوێ بوونەوە و تازەگەرییدا فەوزا لە کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا دەخوڵقێنن: نیچە دەڵێ خوا مرد (دەنگدانەوەی ئەم گوتەیە هەرگیز تەواو نابێ). مارکس عەرشی کەپیتاڵ دەهەژێنێ. فرۆیدیش جارێکی دیکە ئیرۆس (خوای عەشق و سێکس) زیندوو دەکاتەوە. ڕاستییەکەی ئەوان ((هەرسێکیان هەوڵ دەدەن لە ڕۆڵ و واتای هێزە شاراوە ناهۆشیارەکان تێبگەن، کە لە هەمان کاتدا چالاکی مرۆڤ و داهاتووی مرۆڤایەتی بەڕێوە دەبەن. ئەوان لەو خاڵەوە دەست پێدەکەن، کە دەکرێ لە پرەنسیپێکدا کۆ بکرێتەوە، ئەویش ئەوەیە، کە جیهان شەفاف نییە؛ بەڵکو باشتر وایە بگوترێ، کە ئەوان درك بەو شەفافیەتە وەهمییەی جیهان دەکەن، کە باوەڕ وایە ساف و بێگەردە. لەبەر ئەوە ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد ئەو میکانیزمە داپۆشراوە بناسنەوە، کە پەرەستاندنی ئەم جیهانە ڕاقە دەکا. ئەم میکانیزمەش لای مارکس ئابوورییە؛ لای نیچە ئایینیی و ئەخلاقیی و ڕۆشنبیرییە؛ لای فرۆیدیش دەروونییە و لەسەر کۆڵەگەی ناهۆش بەندە. لە هەموو بارێکدا کار بۆ ئەوە کرا، کە هێزە مژاوییە شاراوەکان یان چەپێندراوەکان، بە ڕێگەیەکی دەستکرد بۆ هۆش دەربهێندرێن)). (3)بەڵێ، ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد، کە ((هێزە شاراوەکان)) بە ئێمە بناسێنن. ئەوان لێرەوە فەوزایان لە جیهانی کۆندا خوڵقاند بۆ دامەزراندنی جیهانێکی نوێ: جیهانێك، کە (هەوڵ بدرێ) لەسەر بنەمای ئازادی و دادپەروەری دابمەزرێ.

پەراوێزەکان:

1- من لێرە هەرگیز مەبەستم لە ئایین باوەڕی کەسیی کەسەکان نییە، بەڵکو مەبەستم لە گوتاری (سیستمی) باڵادەستی کۆمەڵایەتی و

ئەخلاقیی ئایینە، کە هەموو کۆمەڵگەی لەباوەش گرتووە.

2- چەمکی فەوزا لێرە لای ئێمە بەواتای تێك دانی شیرازەی بیرکردنەوەی ئارامی تەقلیدیی دێ. ئەو بیرکردنەوەیەی، کە لەگەڵ هەر بیرێکە و باوەڕێکی تازە تووشی ڕاچڵەکاندن و شڵك دێ. لێرەوە جۆرێك لە پەشێویی و ئاژاوە دەکەوێتە ناو سیستمی ئارامی ئەم بیرکردنەوەیەوە. هەڵبەتە ئەم فەوزایە دەشێ بگوازرێتەوە بۆ سیستمی باوی کۆمەڵایەتیش، لەوێش گۆڕانکاریی و شۆڕش لە کۆمەڵگەکاندا بەرپا بکا. ئایا هەموو شۆڕشێکیش فەوزا لە کۆمەڵگەدا ناخوڵقێنێ و سەرەتای هەموو گۆڕانکاریی و شۆڕشێکیش فەوزا نییە؟

3- مارك جيمينيز, ما الجمالية؟, ت: د. شربل داغر, المنظمة العربية للترجمة (الطبعة الاولى: بيروت, نيسان 2009)، ص288.

بەختیار محەمەد

ڕاگەیاندنی یەکێتی کۆمۆنیستەکان لەعێراق سەبارەت بەپرسی ڕیفراندۆم لەهەرێمی کوردستاندا

بەدەستپێشکەری و بڕیاری سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، مەسعود بارزانی، رۆژی ٢٥ ی مانگی ئەیلولی داهاتوو وەک رۆژی ریفراندۆم و گشتپرسی لەهەرێمی کوردستاندا دیاریکرا. بڕیارە خەڵکی کوردستان لەو ڕیفراندۆمەدا، بەتایبەتی لەهەر سێ پارێزگاکەی هەرێمدا، لەو رۆژەدا بە «بەڵێ» و «نەخێر» دەنگبدەن بەوەی کەسەربەخۆ بن لەعێراق یاخود لەچوارچێوەی ئەو دەوڵەتەدا وەک هەرێمێک بمێننەوە.

ئەم بڕیارە لەکاتێکدایە کەقۆناغی دوای داعش پێشبینی توندبوونەوەی کێبەرکێ و ململانێی زلهێزەکانو دەوڵەتانی ناوچەکەو لایەنە

عێراقیەکان بۆ دەستشکانەوەی یەکترو پچڕینی بەشی زیاتر دەکرێ. لەم بارودۆخە تازەیەدا تاڕادەیەک تەرازووی هێز بەزەرەری پارتی دیموکراتی کوردستان شکاوەتەوە، ئەو پارتە بەهۆی هاوکاری تورکیا و داعش، بەهۆی سیاسەتە ستەمکارو تاکڕەویەکانی لەکوردستاندا، بەهۆی سەرکێشیەکانی لەگەڵ بەغداو ناوەنددا، بەهۆی شکستی سیاسەتە ئابوریەکانی لەناوخۆ و دەرەوەداو شکانەوەی باری قورسی قەیرانە ئابوریەکان بەسەر خەڵکی کوردستاندا، وە سەرباری ئەوانە کارەساتی سەر ئێزیدیەکان و دروستبوونی هێزگەلێك لەناوچەکەدا کە رۆحی بەرەنگاریو هەستانەوەی لە ناخی شکستا دروستکرد ، وە سەرهەڵدانی ئەزمونی رۆژئاوا لە سوریاو دەرکەوتنی ئەزمونێکی تر بەتام و رەنگ و بۆیەکی جیاواز لەئەزمموونی ستەمکارانەی هەرێم،…..، بەهۆی گشت ئەوانەوە ک□رقی دەسەڵاتەکەی هاتۆتەخوار، و بڕیاری ڕیفراندۆم درێژەی هەوڵێکە لەسەر ئاستی ناوخۆی هەرێم و عێراق و ناوچەکە بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو شکستانەو هاتنەوە ما یە.

بۆ پشتگیری لەو هەوڵە تورکیا رۆڵێکی کارا دەگێڕێ, هەرچەند لێرەو لەوێ ئۆردۆگان و سەرانی تورکیا هۆشداری دەددەن لەئەنجامدانی ریفراندۆم، بەڵام لەڕاستیدا ئەم هەنگاوە بەبێ ڕاوێژ لەگەڵ تورکیادا نەبووە، تورکیا کە دەترسێ لەقۆناغی دوای داعش، کەهاوپەیمانێکی سەرەکی خۆی و ووڵاتانی کەنداوبوو ، ناوەند بەهێزبێتەوەو دەسەڵاتی ئێران لەناوچەکەدا زیاتربب□، لەو پێناوەدا دەیەوێ پارتی دیموکراتی کوردستان وەک هاوپەیمانێکی دڵسۆز لەهەرێمدا بەهێز بمێنێتەوەو کوردستان وەک قەوارەیەك لەڕێگەی پارتیەوە لەژێر دەستیدا بێ، و ببێ بەهاوکارو هاوپەیمانی سونەکان لەعێراق و ناوچەکەدا، لەبەر ئەم هۆیانە ئێران بۆ دژایەتی ریفراندۆم و کەمکردنەوەی کاریگەریەکانی یاخود پووچەڵکردنەوەی، هاتۆتە سەر هێڵی گەرم و هەم ڕاستەوخۆ و هەم لەڕێگەی ناوەندەوە گوشارەکانی زیادکردووە.

هەروەها ئەم بڕیارە ئەگەرچی بەفەرمی لەلایەن ئەمریکاو رۆژئاواوە پێشوازی لێناکرێ، بەڵام هاوکات لەگەڵ دژایەتی ڕاستەوخۆیان بەرەو ڕوو نیە، چونکە ئەوان ئاوری شەڕو جەنگی نەتەوەیی و تائیفی خۆشدەکەن و جاروبار لەڕێگەی ئەم سیناریۆو پڕۆژانەوە پاڵ بەپێکهاتەکانەوە دەنێن بکەونە بەرانبەر یەکتر، وە دەست بەباڵی ئەم هێزانەوە دەگرن، لەسایەی ئەواندا و بەهۆی ئەوانەوە پارتی و یەکێتی و هاوکارەکانیان لەکوردستاندا دەسەڵاتێکی چاوچنۆکی سەرمایەدارانەی ستەمکارانەیان ساغکردۆتەوە، سەرانی کورد وەک

گەورە سەرمایەدارو بزنسمانی ناودار لەئەمریکاو وڵاتانی ئەورووپادا فەرشی سووریان بۆ ڕادەخرێ و دەرگای بانکە گەورەکان بەڕووی پارە تاڵانکراوەکانیاندا دەکرێتەوە، ئەگەر سبەی بەقازانجی خۆیانی بزانن هەر ئەمانە دەکەن بە میرو سوڵتانی بیرو چاڵە نەوتەکان و ناوی لێدەنێن دەوڵەت! ئەوانن کە لایەنگری «دەوڵەتە فاشیلەکان» و دەسەڵاتە میللیشیایەکان بۆ پاراستنی بەرژەوەندیەکانیان لەناوچەکەدا.

لەلایەکی ترەوە هەڵوێستی فەرمی حکومەتەکەی عەبادی و هێزەجیاوازەکانی ئەو حکومەتەو هەڵوێستی ئێران و وڵاتانی تر لەمەڕ پڕۆژەی ریفراندۆم بە جارێکی تر ئەوەی دەرخست کە ئەو مەترسیانەی لەدەرگای هەرێم دەدەن چەند زۆرو زەبەندن. دەوڵەتانی ناوچەکە، تاچ ڕادەیەک لەپیلاندان لەدژی خەڵکی کوردستان، چۆن بەهەزارو یەک بیانوو مافی دیاریکردنی چارەنوس بەخەڵکی کورد ڕەوانابینن و پیلان دەگێڕن، لەگەڵ یەکتر سات و سەودا دەکەن و خۆیان ئامادە دەکەن بۆ ڕەتکردنەوەی پێشهاتەکانی، هێزگەلی بە ئامادە دەکەن و بەشێوەی جۆراوجۆر کەوتونەتە هەڕەشەو گوشارو دانانی گەمارۆ، وەحکومەتی بەغداد چۆن کەوتۆتەخۆ بۆ کەمکردنەوەی دەسەڵاتەکانی هەرێم و پەراوێزخستنی. کەی ئەو هەڵوێستە نەگۆڕانە کەدووپاتکرایەوە نیشانیدا سەربەخۆیی بە گفتوگۆو دانوستان و ڕێگاچارەی دیموکراسی فەرمایی چەند دوورە لەواقعی سیاسی و کۆمەڵایەتی و سەربازی ئەم وڵاتەو ناوچەکەوە، وە دەسەڵاتدارانی هەرێم لەبری ئامادەکاری جددی، لەبری بەرەنگاری، لەبری پلانی ووردو چڕ بۆ پووچەڵکردنەوەی مەترسیەکان، بۆ کەمکردنەوەی هەڕەشەکان، دەستەووەسانن و زیاتر کەوتوونەتە سات و سەودا لەگەڵیان، تەنانەت خەریکن پڕۆژەی ڕیفراندۆم دەکەن بەسیناریۆو بۆ ئەو مەبەستە بەکاریدەهێنن. هەر بۆیە هیچ ئامادەکارییەک نابینرێ بۆ ئەوەی زەمینەی سەربەخۆیی، زەمینەی قەوارەیەکی سیاسی نوێ بۆ ژیان و دەسپێکردنەکی نوێ لەئارادا بێ.

لەسەر ئاستی ناوخۆش ئەم پڕۆژەیە دابڕان نیە و ناشتوانێ دابڕان بێت لەو سیاسەتانەی پارتی و یەکێتی و هاوبەشەکانیان لەئەزمونی حوکمڕانیاندا بەسەر ئەم هەرێمەدا سەپاندویانە، بەڵکو ئەڵقەیەکی ترەو درێژەی تەقەلای کۆی ناسیونالیزمی کوردە بۆ بەهرەمەندبوون لە دەسەڵاتی زیاتر بەسەر خەڵکی کوردستاندا، هەر بۆیە دەیانەوێ لەڕێگەی یاریکردن بەستەمی میللییەوە، پارسەنگ دروستبکەن بۆ قەرەبووکردنەوەی شکست و ئابڕچوونەکانیان و سەقامگیرکردنی زیاتری

پنتەکانی دەسەڵاتەکی ستەمکاری. لەم سەنگەیەوە قسەکردن لەبارەی گۆڕانەوە بە ڕای خەڵک و پرسپێکردنی تەنها خۆڵ لەچاوکردنە و باس لەسەربەخۆیی تەنها بریتییە لەوەی لەناوخۆدا رەهاترین لەدەسەڵاتدارێتی و دەستکراوەتر بن لەخۆشخزمەتی بەسەروەرەکانیان. ئەگینا ماوەی ٢٦ ساڵە زۆرینەی خەڵکی کوردستان بە تەواوی لەسیاسەت و ئەکتی سیاسی دوورخراونەتەوەو بەپێی ئەو بونیادە لەدەسەڵاتدارێتی کە لەئەزموونی هەرێمدا ساغکراوەتەوە، شارو شارۆچکەکان تێکڕا لەدەسەڵات خراون و کۆی دەسەڵاتەکان لەبونیادێکی قوچەکی حزبی- حکومی دا کۆکراوەتەوە، لەناو ئەویشدا بازنەی بڕیاردان تاهاتووە تەسکتربۆتەوەو کۆی دەسەڵاتە ئابووری و سیاسیەکان لەدەستی کەمینەیەکی ستەمگەردا قۆرخ کراوە، بە پاراستنی ئەم قۆرخکارییە و بە دابەشکردنی دەسەڵاتەکان و دەستاودەستکردنی لەناو خۆیاندا پەرلەمان و حکومەتی هەرێمیان کردووە بەچوارچێوەو ئامراز، کە لە ئێستادا بەهۆی پەرەسەندنی ناکۆکییەکانیانەوە ئەم چوارچێوەیەش لەنێوچووەو بەدەسەڵاتە حزبیەکان پڕکراوەتەوە.

لەم ڕوانگەیەوە ئەگەر پەرلەمان کارا بێ یان پەکخرابێ، شەڕ لەگەڵ سەرۆکە تاکڕەوەکان بکات یاخود بوکەڵەیەکی دەستی ئەوان بێت، هیچ لەو ڕاستییە ناگۆڕێ کە لەکوردستاندا هەموو دەسەڵاتەکان لەدەستی کەمینەیەک دایەو بە بەرژەوەندی ئەو یەکلاکراوەتەوە، لەباشترین دۆخدا پەرلەمان ناتوانێ ئەو بونیادە ستەمکارانەیە بگۆڕێ و دەسەڵات لەپارت وسەرۆکە خاوەن میلیشیاکان وەربگرێت، بەڵام دەتوانێ ڕەوایەتی پێبدات، وە ئەگەر سبەی بگەن بەسازان و ڕێککەوتن و کارای بکەنەوە بە ڕەوایەتی بەپڕۆژەکەیان یان بەبیانووی نائامادەیی ڕیفراندەم دوابخەن بۆ کاتی هەڵبژاردنە گشتییەکان (پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم) دیسانەوە ئەوە ناتوانێ چاکسازی بە لەجەوهەری پڕۆژەی ڕیفراندەمداو لەو ڕاستییەش ناگۆڕێ کە ئەو پڕۆژە مەحاڵە بگۆڕێ بەشتێکی ترو هەرچەندە هەوڵێک لەو بارەیەوە لەخۆشباوەڕی زیاتر هیچی تر نییە.

لەڕاستیدا پڕۆژەی ڕیفراندەم، جارێکی تر ئەوەی سەلماند کە دەسەڵاتدارانی هەرێم، سیاسەت و بەرنامەکانیان لەدەوری چەقی دەسەڵاتی خۆیان دەسوڕێتەوە، بە بەکارهێنانی کارتی ستەمی میللی دەیانەوێ لەسەر ئاستی عێراق بەشی زیاتر بپچڕن و لە ناوخۆی هەرێمیش بەهرەمەندبن لەدەسەڵاتی رەها، لەم ڕوانگەیەوە ڕیفراندەم پێش ئەوەی ئەنجامبدرێ دەنگەکانی رژاوەتە گیرفانی ئەم دەسەڵاتەوە، ئەگەر چانسی سەرکەوتنیشی هەبێ ئەنجامەکەی نە سەربەخۆییەو نە دەبێ

بە پڕۆژەیەک بە چارەسەری ستەمی میللی، بە پێچەوانەوە دەبێ بەگەمەکردن بەکارتی دەوڵەتی نەتەوەیی، ئەمەش هەوڵێکی ترسناکە بۆ ئاراستەی وێرانکردنی زیاتری هەرێم، چونکە لەکاتێکدا بەڕێوەدەچێ کە دەوڵەتی نەتەوە لەبەردەم دووڕیانێکدایە، لەلایەکەوە لە بەرەیەك هەڵدەوەشێتەوەو داروپەردووکەی بەسەر سەری خەڵکی ئەو وڵاتەدا دەڕووخێ، لەلایەکی ترەوە بە باوەشێنکردنی نەتەوەپەرستی قوتی دەکەنەوەو خەڵکی بۆ دەکەنە سووتەمەنیو سەرەنجام کەمینەیەك بەهرەمەند دەبن لە خێرو بەرەکەتەکەی. هەر بۆیە بەرزکردنەوەی ئەم کارتە لەبری ئەوەی کەنالیزەی چارەسەری کێشەی نەتەوەیی بێ لەم بارودۆخەدا ئاگری تێبەردەدات و دەیخاتە پاڵ کێشەی تائیفی لەعێراق، کەماوەی 14 ساڵە ئاگری لەم وڵاتە بەرداوەو تەڕو ووشکی پێکەوە سووتاندووەو زەمینەی خۆشکردووە بۆ ئەوەی ببێ بەمۆڵگەو پەناگاو ژینگەی تیرۆریزم و زیاتر بوونی دەستتێوەردانی ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ووڵاتانی ناوچەکە.
هەڵبەت نەمانی داعش و دەوڵەتە ئیسلامی و فاشیەکەی، فرسەتێکە بۆ دەستپێکردنێکی نوێ، بە پێکهێنانی دەوڵەت و قەوارەیەکی سەربەخۆ لەکوردستان کە هاوبەشی و هاوژیانی کوردو پێهاتەکانی تر دابین بکات و دەسەڵاتدارێتی تیایدا لەخوارەوە بۆ سەرەوە ڕێکخرابێ، تا ببێ بە نمونەیەکی کاریگەر لەعێراقێکدا کە بەدەست پێکدادانی قەومی و مەزهەبی و تائیفیەوە دەناڵێنێ و هەنگاوێکی پێشڕەو بێت بۆ زەمینەخۆشکردن بۆ گۆڕینی ئەو سیستەمە سیاسی و ئابوری و سەربازیەی لەناوەندیش دامەزراوە.

ئەم فرسەتە وادەخوازێ کە هەرێم لەئامادەکاری سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی گونجاودا بێ بۆ ئەو کارە، بەکردەوە قەوارەیەکی سەربەخۆ دروستبکات کە دانیشتوانەکەی خۆیان بەخاوەنی بزانن، هەست بکەن لەچوارچێوەیدا و لەڕێگەیەوە ژیان و گوزەرانیان بەرەو باشتر دەڕوات، لەئازادی و لەخزمەتگوزاری مۆدێرن و ئەمنیەت و ئاسایشی زیاترو ئاسودەیی کۆمەڵایەتی بەهرەمەند دەبن، هەروەها ئامادەکاریەکان بەجۆرێک بێ کە مەترسی دەوڵەتانی ناوچەکە، هێزە شۆفێنیەکانی ناوەند و تورکیا و ئێران و پیلانگێڕی و سات و سەودای ئەو دەوڵەتانە پووچەڵ بکاتەوە. لەکاتێکدا بەکردەوە هەرێم هیچ ئامادەکاریەکی بۆ ئەو کارانە نەکردووە، هەر لەبەر ئەوە بارودۆخی ئێستا بۆ یەکلاکردنەوەی پرسی سەربەخۆیی کورد لەڕێگەی ڕیفراندۆمەوە نە لەڕووی کات و نە لەڕووی ئامادەکاری ناوخۆیی و نێودەوڵەتیەوە لەبار نیەو کارێک بۆ لەبارکردن و ئامادەکردنی زەمینەی سەرکەوتنی نەکراوە.

لەم سەنگەیەوە هەڵوێستی دروست لەدەوری بەشداری بۆ «بەڵێ» یان «نەخێر» یان بایکۆتکردنی ڕیفراندۆم نییە، بەڵکو هەنگاو نانە بۆ ئەو ئامادەکاریانە، هاوکات جیاکردنەوەی ڕیزی سەربەخۆیی لە هێزە ناسیونالیستە کوردیەکان و بەرەنگاربوونەوەی ئەم بڕیارەو ئەم پرۆژەیەیە وەک ئەڵقەیەک لە ئەڵقەکانی کۆی سیاسەت و ئەزمونی حوکمڕانی هەرێم، وە لەو ڕێگەیەوە پەردە هەڵماڵین و پرۆتستکردنی کۆی ئەو سیاسەت و بەرنامە کۆنەپەرستیەی ئەو پارتانە بەسەر خەڵکی کوردستاندا ساغیان کردۆتەوە.

یەکێتی کۆمۆنیستەکان لە عێراق
کۆتایی تەموزی 2017

ژینگەپارێزم ... ڕۆستەم خامۆش

بۆ منداڵان ......

ژینگە پارێزم دڵسۆزی خاکم
پەروەردەی دەستی سێ کەسی پاکم
ئەوانیش دایەو بابەو مامۆستا
هەرسێکیان بۆ من ڕووناکن ئێستا

ژینگە پارێزم شەیدای سرووشتم
پاك و خاوێنم جوانە ڕەوشتم
شارم پیس ناکەم بە زبڵ و خاشاك
لەنێو دڵمایە خۆشەویستی خاك

ژینگەپارێزم من جوانیم دەوێ
من دۆستی ژینم شارم خۆش دەوێ
وڵاتی شیرین کوردستانی خۆم
خۆشەویستەلام نیشتمانی خۆم

ڕۆستەم خامۆش _ هەولێر 2014

ئیسلامی سیاسی لە گوتاری توندڕەوییەوە بۆ خەونی خەلافەت ... شاخەوان برایم عەبدوڵڵا

وەڵامێک بۆ عەلی باپیر دەربارەی سیکۆلاریزم و دیموکراسی ...

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن .....]

سوکرات... ئەو فەیلەسوفەی فەلسەفەی لە ئاسمانەوە هێنایە سەر زەوی

سمکۆ عەبدولکەریم...

بەگوێرەی زۆربەی سەرچاوەکان و قسەی شارەزایان، سوکرات بە یەکێ لە ڕابەرە هەڵکەوتوەکانی ڕێبازی سەفسەتەی سۆفستاییەکان دادەنرێ، ئەگەرچی بە پێچەوانەوە کەسانێکیش هەن سوکرات نەك هەروەك سۆفستاییەك ناناسن، بەڵکو بەنەیاری مەزەهەبی سۆفستایشی دادەنێن.

بۆ تێگەیشتن لەوەی کە ئایا بەڕاست، سوکرات فەیلەسوفێکی سۆفستایی بووە، یان نا. دەبێت بەر لەهەر شتێك بگەڕێینەوە سەر ئەو سەرچاوانەی کە بۆیەکەم جار هەواڵەکانیان لێوە گوازراوەتەوە.
ئەگەرچی سەرچاوەی سەرەکی. ئەو سەرچاوە و زانیاریانەن، کە لەلایەن نەیارانی سۆفستاییەکانەوە گوزاراوەتەوە، لەسەرووی هەمووشیانەوە ئەفلاتون، وەك نەیارێکی سەرسەختی سۆفستاییەکان.

دەکرێ بڵێین جگە لەو زانیاریانەی لە دوژمنەکانی سۆفستاییەکانەوە گەیشتون، هیچ زانیارییەکی دیکە لەبەر دەستدا نین، چونکە وەك ئاشکرایە سوکرات لە دوای خۆیدا هیچ نووسینێکی جێ نەهێشتوە.
پرۆتاگۆراس-یش کە بە یەکەم فەیلەسوفی سۆفستایی دادەنرێ، بە هۆی بیروباوەڕەکەیەوە سەرجەم کتێبەکانیان سووتاند و خۆشی بە بەلەمێك رای کرد، بەڵام لە دەریادا بەلەمەکەی شکا و ئەویش لە دەریاکەدا خنکا.

واتە هەموو زانیارییەکان لە یەك لایەنەوەیە، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە ناکرێ یەکسەرە باوەڕی پێبکرێ، ئەمە لە کاتێکدا ئەفلاتون خۆی نەیارێکی سەر سەختی سۆفستاییەکان بوو.
بەدرێژایی ئەو ماوەیەی سۆفستاییەکان وەك مەزهەبێکی دیاری فەلسەفی بوونیان هەبوو هەریەك لە ئەفلاتون و ئەرستۆ وەك دوو نەیاری سەرسەخت هەموو هەوڵێکیان دا بۆ ناشرینکردن و ڕووبەڕووبونەوەیان، واتە ئەم دوو فەیلەسوفە رۆڵی سەرەکیان هەبووە لە ناشرینکردن و سەرەنجام زیندەبەچاڵکردنی ئەو رێبازە، یەکێ لە بیانوەکانیشان بۆ ناشرینکردنیان ئەوە بوو، گوایە سۆفستاییەکان بەهەرمی عەقڵیان لە رێی وتنەوەی وانەکانیاندا بە پارە دەفرۆشن.

بەدوور نازانرێ ئەفلاتون وەك فەیلەسوفێکی سەر بە خانەوادەیەکی ئورستۆکراتی هەر لە هەوەڵەوە لە خەیاڵی ئەوەدا بووبێت، لەسەر عەرشی فەلسەفە دابنیشێت، بۆ هێنانەدی ئەو خەونەش دەبوایە، تەخت و تاراجی سۆفستاییەکان لەبەریەك هەڵوشێنێ.
بۆیە دەبینین بەژەهرخواردکرنی سوکرات وەك دواهەمین سۆفستایی مەیدانی فەلسەفە لە بەردەم ئەواندا تەخت بوو. ئەو شەڕەی لەسەرەتاوە بە ناشرینکردنی رێبازە سەفسەتەییەکەیانەوە دەستی پێکردو بە مەرگی سوکرات کۆتایی پێهات.
سوکرت زیاتر لە رێی هەڵسوکەوت و بیروباوەڕەکەیەوە وەك سۆفستاییەك دەناسرێتەوە، بەدەر لەوە شتێك نییە بمانگەیەنێتە ئەو ڕاستییەی کە سوکرات سۆفستایی بووە. سوکرات لە نێو خەڵکی رەش و رووت و کوچەو کۆلانەکاندا وانەکانی دەوتەوە، ئەمەش شێواز و ئامانجێکی سەرەکی

سۆفستاییەکان بوو، کە تا دوا هەناسەش پاشەکشەی لێنەکرد، بە پێچەوانەوە ئەفلاتون زۆر دژی ئەوە بوو، پێی وابوو ئەمە هۆکارێکە بۆ سووك و بێقیمەتکردنی فەلسەفە، ئەگەر دیقەتی دواتر بدەین، بەتایبەتی دوای ژەهرخواردکردنی سوکرات، دەبینین ئەفلاتون چۆن فەلسەفەی لە کوچەو کۆڵانەکانی ئەسیناوە بۆ کۆشکی ئەکادیمیا.

ئەو ئەکادیمیایەی کە بەسەر باخی ئەکادیموس-یدا دەڕوانی، هەر بەم هۆیشەوە بوو ناونرا ئەکادیمیا.

زۆرن ئەوانەی پێیان وایە ئەقلاتون بە پەیژەکانی سوکراتدا سەرکەوت و گەیشت بەو ناو و ناوبانگەی.

عەلی وەردی ئاماژە بۆ ئەوە دەکات، کەئەفلاتون بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆی سوودی لە ناوی سوکرات وەرگرتوە ئەو دەڵێ:(رەنگە ویستبێتی کوژرانی سوکرات بکا بە بیانوویەك بۆ لە ناوبردنی رێبازی سەفسەتەو دیموکراتی کە زۆر رقی لێیان بوو). لە کاتێکدا ئەمە پێچەوانەی بیروباوەڕی سوکرات بوو لە کاتی خۆیدا.

عەلی وەردی ڕۆشنای دەخاتە سەر چەند لایەنێکی دیکەی جیاوازییەکانی نێوان سوکرات و ئەفلاتون کە لەزۆر بیروبۆچونی دیکەی ئەواندا ڕەنگی داوەتەوە. (سوکرات هات فەلسەفەی لە ئاسمانەوە هێنایە سەرزەوی و دەستیکرد بە بانگەشە بۆ گەڕان بە دوای مرۆڤدا، بۆ بەرژەوەندی مرۆڤ، لە بڕی تێڕامان و وردبوونەوە لەو حەقیقەتە خەیاڵییانەی هیچ سودیکیان نییە بۆ خەڵك، بەڵام “ئەفلاتون” جاریکی دیکە فەلسەفەی گەڕاندەوە بەرەو ئاسمان و جیهانێکی نوێی دروستکرد کە بەناوی خۆیەوە ناسراوە”جیهانی نموونەییەکان” واش گومان دەکرێ ئەو بیروبۆچوونە خەیاڵییانەی کە داویەتە پاڵ “سوکرات” هەمووی زادەی خەیاڵی خۆی بێ). هەر بۆیەشە گومانێکی زۆر هەیە لەوەی ئەفلاتون لەسەر رێبازی سوکرات بووبێ.

“کونفورد” دەڵێ: (سەرچاوەی سەرەکی کە “ئەفلاتون” فەلسەفەو رێبازەکەی خۆی لێوەرگرتووە رێبازی فیساگۆرس بووە) هەر لەم چوارچێوەیەشدا پڕۆفیسۆر “زیلر” دەڵێ: (ئەفلاتون “ئەکادیمیا” ی دروستکرد لەسەر شێوەی خوێندنگەی فیساگۆرس کە یەکەم خوێندنگە بوو لە مێژووی مرۆڤدا).

ئەمەش بە هیچ شێوەیەك لە گەڵ بنەما فیکرییەکانی سوکرات یەکی نەدەگرتەوە، سوکرات هاوشێوەی سۆفستاییەکان، باوەڕی بەوە بوو ئەوان بچنە نێو خەڵك و وانەکانیان بۆ بڵێنەوە، نەك بە پێچەوانەوە خۆیان دانیشن و خەڵك بێتە لایان، وەك ئەوەی کە ئەفلاتون کردی و

ئەکادیمیای دامەزراند و لەم رێگەیەوە خۆیان لە خەڵکی ئاسایی جیاکردەوە.

هەر بۆ لێدانی سۆفستاییەکان ئەفلاتون قسەیەکی “فیساگۆرس” کە یەکەم کەس بوو وشەی “فەلسەفەی” بەکارهێناوە، داوەتە پاڵ سوکرات و دەڵێ: (من حەکیم و زانا نیم، چونکە تەنیا خوا حەکیم و زانایە، من تەنیا فەیلەسوف-م)
عەلی وەردی دەڵێ: (یەکێك لە گاڵتەجاڕییەکانی زەمانە ئەوەیە، ئەفلاتون سوکراتی وادەخستە پێش چاوی خەڵك کە دوژمنی گەورەی رێبازی سەفسەتەیە).
لێرەوە دەگەینە ئەو بۆچوونەی کە سوکرات نەك هەر دژی سۆفستاییەکان نەبووە، بەڵکو یەکێکە لەوان، بەڵام ئەوەی سوکرات لە رابەرانی دیکەی سۆفستایی جیا دەکاتەوە ئەوە بوو، کەسوکرات لە هەندێ رووی مەزهەبییەوە ناکۆك بووە لە گەڵیان، بە تایبەتی ئەوەی کە پەیوەندی بە وەرگرتنی پارەوە هەیە، بەڵام ئەو ناکۆکییەی سوکرات بە هیچ شێوەیەك نەك ئەوە ناگەیەنێ کە دژی سۆفیستاییەکان بووبێ، بەڵکو سوکرات بە داڕێژەری بنەماو بە مەنهەجیکردنی سەفسەتە دادەنرێ، بە شێوەیەك سوکرات لە بارەی ئەخلاقییەوە، چەشنی سوفستاییەکان لە بەرژەوەندی رێسا ئاکارییەکاندا بەڵگەی دەهێنایەوە و بانگەشەی زاتی بوونی ئەخلاقی سوونەتیی رەتدەکردەوە هەر بەم بۆنەیەشەوە نوسەرە “کۆنزەر ڤاتییەکان”ی وەك “ئەریستۆفانس” بە سوفیستیان دادەنا. (“ئەریستۆفانس” یەکێك بووە لە نووسەرەکانی دەقی شانۆی کۆمیدی، کە لە سەردەمی سوکراتدا ژیاوە و خاوەنی بیری نوێ بووە لەو سەردەمەدا لە رێگەی بەرهەمە شانۆییەکانییەوە هێرشی کردۆتە سەر فەیلەسوفەکان و رێبازی سەفسەتە و لە رێگەی توانجەکانییەوە شعوریانی بریندار کردوە، لە سەرووی هەمووشیانەوە “سوکرات”) ئەمە جگە لەوەی پرسیارە سەرەتاییەکانی فەلسەفەی ئەخلاق یەکەمجار لە لایەن سوکرات و سوفیستەکانەوە گەڵالە کرا، لە لایەکی ترەوە زۆر لە سەرچاوەکان، نەك سوکرات هەر بە سۆفیستایی، دادەنێن، بەڵکو هەندێکیان بە ئیمامی سۆفستایی لە قەڵەم دەدەن و پێیان وایە یەکێ لەو بلیمەتانەی سەفسەتە کە مێژوو ناسیویەتی “سوکرات”ە.

“شیشڕۆن” بەم شێوەیە وەسفی سوکراتی کردوە کە فەلسەفەی لە ئاسمانەوە هێنایە خوارەوە بۆ نێو شارو لە وێشەوە بۆ نێو ماڵەکان و کردی بە پێویستییەکی پێویست بۆ هەموو لێکۆڵینەوەیەك لە ژیان و ئەخلاق، کە ئەمەش بە تەواوەتی لە گەڵ رێبازی سۆفستاییەکاندا دێتەوە، راستە سوکرات لە رووی مەزهەبییەوە ناکۆك بوو لە گەڵیان،

بەڵام لە رووی فەلسەفییەوە هیچ ناکۆکییەکی لە گەڵیان نەبوو، بە تایبەتی لە بارەی مرۆڤ و ئەخلاق و ژیان.
لە کتێبی (مێژووی فیکری عەرەبی” تا رۆژانی ئیبن خەلدون”)دا سوکرات “399-470” وەك دواین سەفسەتایی ئاماژەی پێکراوە.

ماوەتەوە بڵێین “پرۆتاگوراس” وەك یەکەم سۆفستایی و خاوەنی (ئادەمیزاد پێوەری هەموو شتێکە) بە هۆی بیرباوەڕەکەیەوە کتێبەکانیان سووتاندو خۆشی لە کاتی هەڵاتندا لە دەریادا خنکا، وەك چۆن “سوکرات”یش خاوەنی گواستنەوەی ئەو دەستەواژەیەی پەرستگای “دلفی” (ئەی مرۆڤ بە خۆت، خۆت بناسە) ی گواستەوە بۆ دیدگایەکی فەلسەفی و کردییە رێبازی ژیان، بە هەمان شێوە لەسەر بیروباوەڕەکەی ژەهرخوارد کراو بووە یەکەم قوربانی ئازادی بیروڕا لە جیهاندا، واتە یەکەم و دواین سۆفستایی بەم شێوەیە لە نێوبران و کۆتایی بەم رێبازە فەلسەفییە هێنرا.

چیرۆکنووسی منداڵان خاتوو (فرانسیس هۆدسۆن)…. رێزا شوان

خاتوو (فرانسیس هۆدسۆن برنێت) رۆماننووس و شانۆنووس و چیرۆکنووسێکی ناسراوی ئینگلیزییە. خاوەنی چەندین رۆمان و شانۆی چاپکراو و بڵاوکراوەیە. بە تایبەتیش لە رێی ئەو چیرۆک و رۆمانانەی کە بۆ منداڵان نووسینی، زیاتر ناسرا و ناوبانگی دەکرد و لای منداڵان شیرین و خۆشەویست بوو. منداڵانی ئێمەش چێژ و خۆشییەکی زۆر لە چیرۆکەکانی وەردەگرن.
فرانسیس هۆدسۆن لە (٢٤ی/ نۆڤەمبەر/١٨٤٩) لە شاری مانشستەر لە ئینگلتەرا لە خێزانێکی هەژار و دەستکورت لەدایکبوو.. سێ خوشک و دوو برابوون، فرانسیس منداڵی گەورەی خێزانەکەی بوو. تەمەنی پێنج ساڵان بوو کە باوکی کۆچی دوایی کرد.
هەندێی تر ژیان و گوزەرانیان سەختربوو.

لەسەر داخوازی مامیان لە ساڵی (١٨٦٥) دا، کۆچیانکرد بۆ ئەمریکا، لە شاری (ئۆکسفێڵ) دا گیرسانەوە. تەمەنی فرانسیس هەژدە ساڵان بوو

کە دایکیشیان کۆچی دوایی کرد. خەمی چاودێری و دابینکردنی بژێوی خێزانەکەی کەوتە ئەستۆی. بە تایبەتیش دوو براکەی کە هێشتا بچووک بوون.

فرانسیس هەر لە منداڵییەوە حەزی لە خوێندنەوە و نووسین بوو، هەگەر و سەرسامی نووسینەکانی (شارلۆت برونی) و (ئیملی برونی) و (هێلین کیلەر) بوو. دەستپێکی نووسینی، بە نووسینی کورتە چیرۆک بۆ منداڵان دەستی پێکرد. فرانسیس بە یەکەمین جار لە ساڵی (١٨٨٦) دا، یەکەمین نووسینی خۆی لە گۆڤاری (گودی) دا بڵاوکردەوە، کە گۆڤارێکی ئەدەبی مانگانە بوو، بە زۆریش ئەو بابەتانەی بڵاودەکردەوە کە ژنان دەیانووسین. فرانسیس بچووکترین نووسەری ژن بوو کە لەو گۆڤارەدا نووسینەکانی بڵاودەکردەوە. دواتریش بە رێکی و بەبێ دابڕان، لە چەند گۆڤارێکی ئەدەبی تریشدا وەکو (سکرینەر) و (پترسۆن لیدز) کە مانگانە بوون، نووسینی بابەتی هەمەچەشنەی بڵاودەکردەوە. بەو بڕە پارە کەمەی کە لەبەری نووسینەکانی لەو گۆڤارانە پێیان دەدا، خوشک و براکانی پێی دەژیان. گەرچی فرانسیس لە نووسینەکانیدا دەیویست وەکو نووسەرێکی ریالیزمی دەرکەوێت، بەڵام لە زۆربەی رۆمانەکان و چیرۆکەکانیدا، رۆمانسییەت و خەیاڵئامێزی زاڵن و رەنگیان داونەتەوە.

فرانسیس هۆدسۆن لە ساڵی (١٨٧٣) دا، لەگەڵ دکتۆر (سوان برنێت) دا لە واشنتۆن هاوسەرگیریان کرد، دوو کوڕیان بوو. لە ساڵی (١٨٩٨) دا، لە یەکتری جیابوونەوە.

لە ساڵی (١٩٠٠) دا، بۆ جاری دووەم لەگەڵ (ستیڤن تاونسەند) دا، کە پیاوێکی بزنسمان بوو، هاوسەرگیریان کرد. لە (١٩٠٢) دا، لەگەڵ ئەمیش جیابۆوە.

لە ساڵی (١٩٠٥) دا، پاسپۆرتی ئەمریکی وەرگرت، بوو بە هاوڵاتییەکی ئەمریکی.

لە ساڵی (١٨٩٠) دا کوڕی یەکەمی (لیۆنێل) بە نەخۆشی سیل مرد. مردنی کوڕەکەی زۆر کاری دەروونی تێکرد. ماوەیەک چووە جیهانی رووحیانەت و سۆفیگەرییەوە، ئەمەش لە هەندێ لە رۆمانەکانیدا رەنگیان داونەتەوە.

فرانسیس هۆدسۆن کۆمەڵێک رۆمان و دراما و چیرۆکی نووسیون. ئەمە تەنها باس لەو سێ رۆمانانەی دەکەین کە بۆ منداڵان نووسیونی، پاڵەوانەکانیشیان خودی منداڵان، سێ رۆمانە بە ناوبانگەکەشی بۆ منداڵان. کراونەتە زنجیرە درامای کارتۆنی تەلەفزیۆنی و بە فیلمی سینەمایی. زۆر بە کورتی و بە چڕی باسی ئەم سێ رۆمانەی دەکەین:

١ـ لە ساڵی (١٨٨٦) دا، رۆمانی (لۆردی بچووک فۆنتلێرۆی)ی چاپکرد و

بڵاویکردەوە. زیاتر لە نیو ملیۆن دانە، لەم پەرتووکەی فرۆشرا. کە بە ئەو سەردەمە ژمارەیەکی زۆر بوو. ئەم رۆمانەی کرایە زنجیرە درامای کارتۆنی تەلەفزیۆنی، دواتریش کرایە فیلمێکی ئەنیمەیشنی سینەمایی. لە دۆبلاجکراوی عەرەبیدا کراوە بە (کـوڕە باشـەکە).

٢ـ لە ساڵی (١٨٨٨) دا، رۆمانی (سارا کـریو)ی نووسی و بڵاوی کردەوە. لە ساڵی
(١٩٠٥) دا، دووبـارە ئەم رۆمـانەی دەسـتکاری کـرد و دایڕشتەوە، ناونیشانەکەشی گۆڕی و کردی بە (شـازادە بچـکۆلەکە) ئەم رۆمانەشی کـراوە بە زجیـرە درامـایەکی تەلەفزیۆنـی. لە لایەن کۆمپانیـایەکی فیلمسازی یابانیش، لە ساڵی (١٩٥٨) دا، کراوە بە فیلمێکی کارتۆنی سـینەمایی لەژێـر نـاوی (سـالی) دا، لەو بڕوایەدام کە زۆربەی منداڵانی جیهـان، فیلمـی (سـالی) یـان بینیـون. چێـژ و خۆشیـان لێوەرگرتوون. ناوی راستی پاڵەوانی ئەم چیرۆکە (سارا کریو)ە، کە بە (شازادە بچۆلەکە) ناوبراوە. کچێکە باوکی هیندییە و دایکیشی فەرەنسـییە. بەڵـام لە سـەرچاوە ئینگلیزییەکانـدا، بـاوکیشی بە ئینگیزی ناویان بردوون.. لە کاتێکدا سارا لە ئینگلتەرا دەیخوێند. هیچ کێشەیەکی نەبوو، خۆشەویست و رێزداربوو لای هاوڕێکانی و لای مامۆستاکانی و لای بەڕێوەبەری قوتابخانەکەشی. بەڵام لە پڕێکدا، ژیانی لێتاڵ بوو. هەواڵی کۆچکردنی دوایی باوکی بە گرانەتا لە هیـند پێگەیشت.. پارێزەرەکەی باوکی، پێی دەڵێت کە باوکت پێش مردنی مـایەپووچی خۆی راگەیانـد. سـارای تاقـانە بێ بـاوک و بێ دایـک دەمێنێتەوە. هیچ بژێوییەکی ژیانی نەما، تووشی هەژاری و نەبوونی بوو. بەڵام گەشبین بوو، بێ هیوا نەبوو، ناچاربوو کە کارەکەری بکات، تا خۆی بژێنێت و درێژە بە خوێندنەکەی بدات.

بەڕێوەبەری قوتابخانەکەشی هیچ بەزەییەکی بە سارا کریو دا ناهات، وەکو کارەکەرێک لە ماڵەکەیدا کار و خزمەتی پێدەکرد. سارا کچێکی باش و دڵڤـان و رووخۆشبوو، بۆیە رێز و خۆشەویستیی هاوڕێکانی لەدەست نەدا.
دوای ماوەیەکی درێژ هاوڕێیەکی دڵسۆزی باوکی، کە سامانەکەی باوکی وەرگرتبوو. لەبەر ئەوەی ئەم هاوڕێیەی باوکی منداڵی نەبوو، سارا کریوی بە کچی خۆی دەزانێ. سامانەکەی باوکی و سامانەکەی خۆشی خستە خزمەتی خۆشگوزەرانیی ساراوە. لێرەوە ژیان و گوزەرانی سارا بە بـاشی و شـادی و خۆشگـوزەرانی دەگۆڕێ. دەبێتە کچێکـی خۆشەویسـت و رێزدار لە لای هەمووان. لەگەڵ هاوڕێ دڵڤانەکەی باوکیدا دەژین.
سارا کریو (سالی) لە دوو جیهانی جیاوازدا ژیا، جیهانی یەکەم

جیهانی خەونەکانی کە لەڕێی خوێندنەوە بە دەستی بهێنێت. جیهانەکەی تریش، ئەو جیهانە دڵڕەقەیە، کە بەزەیی بە هەژار و نەبوودا نایات، دوای ئەوەی کە چی هەبوون بە جارێ هەمووی لە لەدەست دان و بێدەرەتان بوو. بەڵام لەم دۆخە سەختەشدا، هێشتا هاوڕێ دڵسۆزەکانی لەگەڵیدابوون. سارا هەرەم رووگەش و لەو بە خەندە بوو. کچۆڵەیەکی خۆراگر و هیوادار بوو. بە کورتی ئەمەیە ناوەڕۆکی چیرۆکی (سارا کریو) یا (شازادە بچکۆلەکە). کە چیرۆکێکی کلاسیکی ئەنیمەیشنی سینەماییە بۆ منداڵان. تا ئەمڕۆش منداڵان بە جۆش و پەرۆشەوە سەیری دەکەن. ئەم فیلمە سینەماییە بە بەشێکی زۆری زمانەکانی جیهان دۆبلاج کراوە.

٣ـ فرانسیس لە ساڵی (١٩١١) دا، رۆمانی (باخچە نهێنییەکە) ی نووسی. کە کراوە بە فیلمێکی سینەمایی بۆ منداڵان. ئەم رۆمانەی بە شاکارێکی ئەدەبی منداڵان ناسراوە.

پاڵەوانی ئەم چیرۆکەی، کچێکە بە ناوی (ماری لینۆکس).

باخچە نهێنییەکە باس لە چیرۆکی کچۆڵەیەک دەکات، کە لە دایک و باوکێکی ئینگلیز لە هیند لە دایکبووە. روداوی چیرۆکەکەش پێش جەنگی جیهانیی یەکەمە. کە هیندستان لە لایەن ئینگلتەراوە داگیرکرابوو و بەڕێوە دەبرا. باوکی (ماری) کاربەدەستێکی باڵای ئینگلیزی بوو، لە هیندستان سەرقاڵی بەڕێوەبردن و کاری سەربازی بوو. دایکیشی ئافرەتێکی ئوستوکراتی زۆر جوان بوو. هەر خەریکی گەڕان و چوونە ئاهەنگ بوو. ئەرکی بەخێوکردن و پەروەردەکردن و چاودێریی ماری، درابوون بە چەند کارەکەرێکی هیندی. دایک و باوکی ناپەرژانە سەر ئەوەی، کە ماری لە ئامێز بگرن و مەستی ناز و خۆشەویستییانی بکەن. ماری تا رادەیەک گۆشەگیر و دەروون نائاسایی بوو.

تەمەنی ماری نۆ ساڵ بوو، لە ماوەیەکی کەمدا باوکی و دایکی و چەند کارەکەرێکیش لەوانەی خزمەتیان دەکرد، بە نەخۆشی کولێرە لە هیندستان کوچی دوایان کرد. ماری بێ دایک و باوک دەگەڕێتەوە بۆ ئینگلتەرا. لە خانوویەکی زۆر گەورەدا، لە ماڵی خاڵییدا دەژی، خاڵۆژنیشی دە ساڵ بوو کە کۆچی دوایی کردبوو. خانووەکەی خاڵی زۆر کۆن و گەورە بوو، دروستکردنی دەگەڕایەوە بۆ (٦٠٠) ساڵ، (١٠٠) ژووریشی تێدابوو، کە زۆربەیان کوڵم کرابوون، باخێکی زۆر گەورەی پڕ لە دار و دەوەن و گوڵزاری جوان و سەوزاییش، بە دەوری خانووەکەدا بوون. ماری لەگەڵ چەند کارەکەرێکدا ئاشنا دەبێت بە تایبەتیش لەگەڵ (مارتا) دا، گوێی لە چەند چیرۆکێک دەبێت کە بەیان

گێڕایەوە. لەوانەش ئەو باخچە دەرگا داخراوەی ماڵی خاڵی، کە لە کاتی مردنی خاڵۆژنییەوە، خاڵی دایخستبووە و چاوی بەرایی نادا کە بیکاتەوە. کلیلی قوفڵی دەرگاکەشی لە یەکێک لە ژوورەکاندا شاردبۆوە. رۆژێک ماری بە رێکەوت لە ژوورێکدا، کلیلی باخچە نهێنییەکە دەدۆزێتەوە. دەرگای باخچە نهێنییەکە کە دەکەوتە پشتەوە دەکاتەوە. سەرسام دەبێ و خۆی لە باخچەیەکی سەیر و سەمرەی خەیاڵیدا بینییەوە. لەوەدوا ژیانی ماری دەگۆڕێ، بە خۆشی و گەشی و شادی و بەختەوەری لە کۆشکەکەی خاڵیدا ژیانی بەسەردەبرد. ئەم چیرۆکەش کراوە بە زنجیرە دراما یەکی کارتۆنی تەلەفزیۆنی و بە فیلمێکی ئەنیمەیشنی سینەمایی بۆ مندا□□ان، هەر بە ناوی (باخچە نهێنییەکە) وە.

فرانسیس لە ساڵی (١٨٩٣) دا بیروەرییەکانی ژیانی سەردەمی لاوی خۆی بڵاوکردەوە.

فرانسیس هۆدسۆن لە (٢٩ی/ ئوکتۆبەری/١٩٢٤) دا کۆچی دوایی کرد، لە گۆڕستانی
(رۆسلین) لە نیویۆرک، لە تەنیشت کوڕەکەیەوە نێژرا.

نەرویج: (٢٢ی/ یولیۆ/ ٢٠١٧)

له پێناوی بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵاندا … عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی

له ئێستادا ئەدەبی منداڵان وەك لقێکی سەربەخۆ له ئەدەب دا جێگەی خۆی کردۆتەوه . ئەوەش که بۆ منداڵانی کورد کراوه شان بەشانی ئەدەبی منداڵانی وڵاتانی دراوسێ هەنگاوی ناوه و دەرکەوتووه .ئەدەبی منداڵان چونکه جیاوازتره ، تایبەتمەندی خۆی هەیه .هەروەها له هەمان کاتیشدا ئەو کەسانەی که دەیانەوێت بۆ منداڵان بنوسن ،پێویسه ئەوانیش خاوەنی کۆمەڵێك تایبەتمەندی بن و شارەزایی تەواویان هەبێت لەو بوارەدا.چونکه تەنها بوونی بەهره و توانای نوسینی ئەدەبی بەس نییه بۆ ئەوەی که بۆ منداڵ بنوسن .دنیای منداڵ

دنیایەکی تایبەتە و زۆر جیاوازە .مەرج نییە هەرکەس لە بواری نوسین بۆ گەورە دا سەرکەوتوو بوو بتوانێت بۆ منداڵ بنوسێت و بە هەمان شێوە سەرکەوتن بەدەست بهێنێت.ئەگەر چاوێك بخشێنین بەو نوسینانەی کە بۆ منداڵان نوسراون،لەگەڵ ئەوەی کە کۆمەڵێك بەرهەمی جوان و باش و شایستە بۆ منداڵ دەبینین،لە هەمان کاتیشدا کۆمەڵێکی تر لە بەرهەمی نەشیاو و سەپێنراو دەبینین کە بۆ منداڵ ناگونجێن و مەرج و تایبەتمەندی ئەدەبی منداڵانیان لەخۆ نەگرتووە و ئاراستەی منداڵان کراون.کە لێرەدا دەتوانین بیگێڕینەوە بۆ چەند هۆکارێك،لەوانەش نەشارەزایی نوسەر لە ئەدەبی منداڵان دا و نەخوێندنەوەی نوسەر ئەو بابەتانەی کە بۆ منداڵ و دەربارەی منداڵ و ئەدەبی منداڵان نوسراون. نەشارەزایی لە دەرونزانی منداڵ و قۆناغەکانی تەمەنی منداڵ ،لەبەر ئەوەی هەرقۆناغە تایبەتمەندی خۆی هەیە.چونکە تەنها هەر بەهرە و توانای نوسین بەس نین بۆ ئەوەی کە بۆ منداڵان بنوسین.هەروەها نەبونی رەخنەی جدی و بنیات نەرو تایبەت بەو کارە ئەدەبییانەی کە بۆ منداڵان ئەنجام دراون،هەر لە گۆڤار و کتێب و نامیلکە.ئەو هەمووە هەیە تا ئێستا لێکۆڵینەوەیەکی زانستی تایبەت ،یان خوێندنەوەیەکی تەواو، یان رەخنە ،کە باش و خراپ لە یەك جیا بکاتەوە و هەڵسەنگاندنیان بۆ بکرێت نەکراوە.راستە مامۆستای چیرۆك نوس (محمد فريق حسن) لە کتێبەکەی دا کە لەم دواییەدا کەوتە بەردەست خوێنەران(ئەوسا و ئێستای چیرۆکی منداڵان)کە پێشتریش هەندێکی لە کتێبێکدا کە یەکێتی نوسەرانی کورد لقی سلێمانی چاپی کرد بڵاوکردۆتەوە..کە تیایدا باسی لە هەوڵی چەند نوسەرێك کردووە لە بواری چیرۆك نوسین دا و خوێندنەوەی بۆ کردووە.باشە ئەمە لە بواری چیرۆك دا .ئەی لە بواری شیعردا تا ئێستا چی کراوە؟هەندێك جار لێرە و لەوێ رەخنە یان لێکۆڵینەوەیەك دەبینرێت بەڵام بەو بەرفراوانییە نییە ئەگەر بەراورد بکرێت بەو هەمووەی کە ئێستا دەردەچن و هەن.وەك هەوڵەکانی کاك نەوزاد عەلی ئەحمەد و مامۆستا ڕەزا شوان و مامۆستا حەمەکەریم هەورامی و مامۆستا رازاوە رشید صەبری و مامۆستا حەمەصاڵح فەرهادی و ناهیدە ئەحمەد و چەند کەسانێکی تر ….کە ئەویش زۆر کەمە.لەوەشدا نابێت هەوڵی کاك(ئەمین محمد) لەبیر بکرێت کە هەر لەو کتێبەی یەکێتی نوسەراندا لەگەڵ بابەتەکەی مامۆستا (محمد فريق حسن) دا دەربارەی شیعری منداڵان بڵاوی کردبۆوە،کە بە بڕوای من کارێکی بەسود و هەوڵێکی باش بوو لەو بوارەدا ،خۆزگە کاك ئەمین فراوانتری بکردایە و بیکردایە بەکتێبێك ،دڵنیام سودی باشی دەبوو بۆ ئەوانەی کە شیعر بۆ منداڵان دەنوسن یان پێشتریش نوسیویانە.دەتوانین بڵێین ئەو کتێبەی کە یەکێتی نوسەرانی کورد لقی سلێمانی چاپی کرد کە

پێشتریش وەك كۆڕ پێشكەش كرا لە دوو ڕۆژدا و دوایی بابەتەكانی كۆڕەكان بە شێوەی كتێب پێشكەش بە ئامادەبووان كران.كارێكی زۆر باش بوو وەك سەرەتا بەڵام هەوڵی تری لەو شێوەیەی بەدوادا نەهات.لە هەمان كاتیشدا تیراژی كتێبەكە كەم بوو چونكە لە كتێبخانەكاندا نابینرێت. هەروەها مامۆستای نوسەر حسێن بەفرین بە چەند زنجیرەیەك لە پاشكۆی ئەدەب و هونەری كوردستانی نوێ دا خوێندنەوەیەكی بۆ كتێبی(ماڵی باران)ی كاك (ئەمین محمد) ی شاعیر كرد ، لەوانەیە لێرە و لەوێ كاری وای تریش كرابێت بەڵام لەبەر بەربڵاوی و زۆری بڵاوكراوەكان دەستمان نەگەیشتبێتێ . خۆیشم چەند جارێك دەربارەی شیعر و چیرۆك و گۆڤاری منداڵان بابەتم بڵاوكردۆتەوە بەڵام هەر وەكو پێویست نەبوون و بەتەواوی نەگەیشتونەتە بەردەست هەمووان.بۆیە بە پێویستی دەزانم لەبەر گرنگی منداڵ و ئەدەبی منداڵ پێشنیارێك ئاراستەی هەموو ئەوانە بكەم كە لەو بوارەدا كاردەكەن و پێشكەوتن و سەركەوتنی ئەدەبی منداڵان خەمی گەورەیانە،كە ئێمە ئێستا پێویستیمان بە گۆڤارێكی تایبەت بە رەخنە و لێكۆڵینەوە و خوێندنەوەی ئەو بابەتانە هەیە كە پێشتر و ئێستاش بەبەردەوامی بۆ منداڵان دەرچون و دەردەچن.چونكە باوەڕتان بێت زۆر جار چیرۆك یان شیعر یان بابەتێك دەبینم كە نوسراوە بۆ منداڵان جا چ لە گۆڤار و ڕۆژنامەكاندا بێت یان لەو كتێب و نامیلكانەی كە پێشكەش بە منداڵان كراون و كەس لایان لێ ناكاتەوە و مایەی سەرسوڕمان و تێڕامانن.چونكە منداڵ بنیات نەری كۆمەڵگایە و وەك زانایانی بواری پەروەردە و دەرونزانی باسی دەكەن ،كەسێتی منداڵ لەسەرەتای پێنج ساڵی یەكەمی تەمەنی دا دروست دەبێت ..جا چ زانیارییەك بدرێت بە منداڵ ئەوە وەردەگرێت ، بۆیە بە پێویستی دەزانم كە لەو هەمووە باش و خراپ جیابكرێتەوە،تا خراپەكان نەبن بە ماڵ بەسەر ئەدەبی منداڵانەوە و دڵنیام وەك لە پێشدا باسم كرد هەندێكیان لە نەشارەزایی یانە لەو ئەدەبە و لە روانگەی خۆشەویستییان بۆ منداڵان ئەوەیان نوسیوە.چونكە دەبێ لای هەمووان ئەو راستییە ئاشكرابێت .من دەپرسم كام لەو گۆڤارە تایبەتانەی كە بۆ منداڵان دەردەچن لەلایەن كەسێكەوە خوێندنەوەی بۆ كراوە؟یان دەربارەی نوسراوە و شەن و كەوێكی زانستیانەو سەردەمیانەی بۆ كراوە؟كام گۆڤار هەر لای خۆشیانەوە بیبلۆگرافیایەكی بۆكراوە بۆ سەرجەم بابەتەكانی ؟وەك ئاگاداربم مامۆستا ئەحمەد قادر سەعید بیبلۆگرافیای بۆ 50یان 60 ژمارەی گۆڤاری جگەرگۆشەكان ئەنجامدا وەك كتێبێك كە لەوانەیە هەر لای كەسانی نزیك گۆڤارەكە هەبێت.ئەی بۆ ژمارەكانی تری؟ بەشداری كۆڕێكم كرد كە بەبۆنەی دەرچوونی ژمارە 100ی گۆڤاری گوڵەكانەوە

سازکرابوو برای نوسەر کاك (خالد عەبدول) باسێکی گۆڤاری(گوڵەکان) ی کرد وەك خوێندنەوەیەك ، بەڵام وەك بڵاوکردنەوە نەمبینی کە ئێمەش لەو کۆڕەدا راوبۆچوونی خۆمانمان دەربارەی بابەتەکە خستەروو ئەو کاتە.یان ئەو کتێب و نامیلکانەی کە ناو بەناو دەردەچن ؟یان ئەوانەی کە لە زمانەکانی ترەوە دەکرێن بە کوردی؟چی کراوە؟پێویستە دڵسۆزان و خەمخۆرانی دنیا جوانەکەی منداڵ و ئەدەبی منداڵ لایەك لەو بوارە بکەنەوە .بەڕاستی لە ئێستادا زۆر پێویستە.

من وەك شاعیر و نوسەر لە بواری ئەدەبی منداڵان دا لە زۆر چاوپێکەوتن دا باسی ئەوەم کردووە ،تا لە ۆرك شۆپێك کە لە هەولێر یەکێتی نوسەران مەڵبەندی گشتی سازی کرد باسم کرد و لە دهۆکیش لە یەکەمین کۆنفرانسی ئەدەبی منداڵان دا باسمان کرد .بۆیە لێرەدا بە پێوستی دەزانم کە ئەو زەنگە جارێکی تریش لێبدەمەوە و بڵێم پێویستیمان بە گۆڤارێکی تایبەت بە رەخنە و لێکۆڵینەوە و خوێندنەوەی هەموو ئەو بابەتانە هەیە کە پێشکەش بە منداڵان دەکرێن ،جا لە لایەن وەزارەتی رۆشنبیرییەوە بێت یان یەکێتی نوسەران یان لەلایەن (ئەنجومەنی نوسەرانی منداڵانی کورد) ەوە بێت کە دروست بوو ئەمەشیان پێشنیارە بۆ دروستبوونی ئەنجومەنێك لە خەمخۆران و دڵسۆزان لەو نوسەر و ئەدیب و شاعیرانەی کە بۆ منداڵانی کورد دەنوسن لە ئێستادا،یان هەر لایەك کە گرنگی بە منداڵ و دنیای منداڵ و ئەدەب و هونەری منداڵ دەدات.من لام سەیرە کارێکی وا گرنگ و پڕ بایەخ پشت گوێ خراوە و وەکو پێویست لای لێ ناکرێتەوە .چونکە پەیوەندی راستەوخۆی بە منداڵ و دوارۆژی منداڵ و کۆمەڵگاشەوە هەیە،لە ئەدەبی منداڵاندا بوونی ئەو گۆڤارە(گۆڤارێك کە گرنگی بە خوێندنەوە و ڕەخنە بدات) گرنگی لەم خاڵانەدا دەردەکەوێت:

1. هەموو بابەتەکان لەوێ بڵاودەکرێنەوە ،بە ئاسانی نوسەرانی ئەو بوارە دەیگەنێ و دەیخوێننەوە چونکە تایبەتە بە بوارەکەی خۆیان .ئەوی راستی بێت لە ئێستادا کۆمەڵێك گۆڤار لە کوردستاندا دەردەچن ئەگەر بابەتێکی بەسودیش تیایاندا بڵاوبکرێتەوە دەربارەی ئەدەبی منداڵان و باسی گۆڤارێك یان کتێبێك یان هەرباسێك کە راستەوخۆ پەیوەندی بە ئەدەب و هونەری منداڵانەوە بێت بە گران نوسەرانی ئەو بوارە دەیگەنێ چونکە هەندێکیان تیراژیان کەمە و هەندێکیان تەنها لە ناوچەیەکدا بڵاودەبنەوە و هەندێکیان گرانن.

2. بە پێی توانا جیاکردنەوە و ناسینی ئەو کتێب و نامیلکانەی کە گونجاون و شیاون و لە هەموو لایەنێکەوە بۆ کەمو کوڕین و دەتوانرێت بخرێنە بەردەست منداڵ تا بیانخوێننەوە یان بۆیان بخوێنرێنەوە.خۆ هەر رەنگاورەنگی مەرج نییە،ئەی ناوەرۆك و بابەتەکانی؟ئەی وێنەکانی ناو کتێبەکە؟ئەمانە زۆر گرنگن بۆ منداڵ چونکە زۆر جار

وێنەیەکی نەشیاو کاریگەری نەرێنی لەسەر منداڵ دروست دەکات.هەروەها لەهەمان کاتیشدا ناسینی ئەو نوسەر و شاعیرانەی کە توانیویانە بابەتەکانیان بەشێوەیەکی دروست و دوور لە سواوی و دووبارە بونەوە بگەیەننە منداڵان و هەمیشە لە بەرەوپێشچوون دان و هەوڵی داهێنان دەدەن .

3. بەخێداچوونەوەی ئەو کەسانەی کە لەبەرهەمەکانیاندا کەموکوڕی هەیە و بەرەوپێشیان دەبات و رێنیشاندەریش دەبێت بۆ ئەوانەی کە تازە دەست پێ دەکەن و دەیانەوێت کار بۆ منداڵان بکەن.

4. بەدیهێنانی ئەدەبێکی دروست و جوان بۆ منداڵان.

5. بەرز راگرتنی هەوڵ و ماندوو بوونی هەموو ئەو دڵسۆز و خەمخۆرانەی کە لەو جیهانە جوانەی منداڵاندا کار دەکەن و پێدانی گوڕوتینی زیاتر پێیان.

6. ئەمەش وادەکات کە بنچینە بێت بۆ دامەزراندنی دەزگایەکی تایبەت و سەربەخۆ بۆ جیهانی منداڵان(پەخش و بڵاوکردنەوە) کە کۆمەڵێك شت لەخۆ بگرێت لەوانە:

• دەستەیەکی شارەزا و کارامە و لێهاتوو لە ئەدەبی منداڵاندا پشت بە تواناکانیان ببەسترێت و دوور لە هەموو شتێکی لاوەکی.

• ئەو دەزگایە ببێتە جێگەی چاپکردن و بڵاوکردنەوەی هەموو ئەو بەرهەمانەی کە نوسەران و شاعیرانی کورد دەیانەوێت پێشکەش بە منداڵانی کوردی بکەن.هەروەها هەوڵی تەواو بدرێت کە بەرهەمەکان گشت مەرج و پێداویستییەکانی کتێبی منداڵانیان تێدابێت.و کەسانی پسپۆڕ و شارەزای ئەم بوارانەشی تێدابێت .چونکە نابێت کەموکوڕی تێدابێت کە دەکاتە دەست منداڵ.بە بڕوای ئێمە گۆڤاری منداڵان دەبێت ستافێکی هەبێت کە ئەمانە لە خۆ بگرێت.خۆ ئەگەر وەکو ستافیش نەکراو نەگونجا ئەوا دەتوانرێت تەکلیف لەو کەسانە بکرێت بۆ چاوپێداخشاندنی پێش چاپکردنی و بڵاوکردنەوەی.

• شارەزا لە بواری ئەدەبی منداڵاندا.(چیرۆك،هۆنراوە،ئۆپەرێت …..)
• شارەزا لە بواری زمانەوانی دا.
• شارەزا لە بواری زانست و تەندروستی و ژینگەدا.
• شارەزا لە بواری دەرونزانی و کۆمەڵایەتی دا.
• شارەزا لە بواری هونەری و دیزاین و رەنگ و وێنەکردن دا.
• شارەزا لەبواری یاسا و مافەکانی منداڵاندا.
• شارەزا لە بواری کلتور و کەلەپوردا.
• شارەزا لە بواری وەرگێڕاندا.

ئەگەر هەموو ئەمانە بەشێوەیەکی دروست و هاوئامانج کاربکەن بێگومان بەرهەمێکی باش و بەسود و شایستە بە منداڵ دەهێننە بەرهەم .با کەمیش بێت ،گرنگ نییە ،چونکە هەرگیز زۆر و بۆر بۆ ئەو بوارە

ناگونجێت و باش نییە.گرنگ ئەوەیە بە تیراژێکی زۆر بێت و هەرزان بێت و بەئاسانی بگاتە دەستی هەموو منداڵێکی کورد لە شار و شارۆچکە و لادێکانی کوردستاندا.من ئەوە بەباش نازانم کە کتێبێك یان گۆڤارێك بە ژمارە زۆر بێت بەڵام بە تیراژی دەرچوون کەم بێت.بۆ نمونە من زۆر کتێب یان نامیلکەی منداڵان دەبینم تیراژەکەی (500) دانەیە کە نوسەرەکەی بۆ هەموو منداڵانی کوردی نوسیوە.جا خۆ ئەگەر ئێمە بەراستی بمانەوێت خزمەت بە منداڵان و ئەدەبی منداڵان بکەین ئەوە لە سنوری گەڕەکێك دەرناچێت چونکە بەشی منداڵانی دوو قوتابخانە ناکات .بۆیە لای ئێمە بەرهەمی باش بە تیراژێکی زۆر گرنگترە لەوەی کە چەند بەرهەمێك بکرێت و بە تیراژێکی کەم.چونکە ئەگەر بڵێین ئەو کتێب و نامیلکانەی کە تەنها 500 دانەیان لێ چاپکراوە و بۆ منداڵانن پاش ماوەیەك نامێنن لە کتێبخانەکاندا .لەگەڵ ئەوەشدا هەندێکیان هەر لە سنوری شارێك یان شارۆچکەیەکدان.ئەوەی کە گرنگە لێرەدا باسی بکەم ئەوەیە زۆر جارنامیلکەیەك یان کتێبێکی منداڵان لەلایەن دەزگایەکەوە چاپ دەکرێت چونکە تیراژەکەی کەمە ئەو بەرهەمە ون دەبێت ،چونکە دەزگاکە خۆی بەسەر چەند شوێنێکدا دابەشی دەکات و لە کتێبخانەکانی بازاریشدا نابینرێن و لای نوسەرەکەش نامێنێت .ئێمە وای بەباش دەزانین کە بابەتی منداڵان شیعر ،چیرۆك یان ئۆپەرێت یان شانۆگەری یان بەرهەمی وەرگێڕراو کەسانێکی تریش پێش چاپکردن ببینن ،وەك پێشتر باسمکرد نەك یەکسەر نوسەر یان شاعیر یان وەرگێڕ لەگەڵ رێزی زۆرمدا خۆی چاپی بکات و بیخاتە بەردەستی منداڵان .خۆ ئەگەر ئەو لیژنەیەش نەبوو واباشە و واپێویست دەکات کە لەکاتی پێدانی ژمارەی سپاردن دا بەتایبەتی بەرهەمی منداڵان لیژنەیەك هاوشێوەی ئەو لیژنەیەی باسمکرد پێشتر پەسەندی بکات و رەزامەندی لەسەر بدات ئەوسا چاپ بکرێت ئەمەش لەبەر گرنگی و هەستیاری منداڵ و ئەدەبی منداڵان. ،بەڵام بۆ زیاتر بەرەوپێشچون و سەرکەوتنی زۆرتری پێویستی بە ئاوڕی دڵسۆزان و خەمخۆرانی ئەو بوارە هەیە .بەهیوای بەرەوپێشچوونی ئەدەبی منداڵانی کورد لە کوردستاندا ئێمە راو بۆچوونی خۆمان خستە روو چاوەڕوانی ئاوڕدانەوەی دڵسۆزانی ئەو بوارەین.

نوسینی: عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی

ریفراندۆم و تاوانبارکردنی دڵسۆزان ... عیماد عەلی

لەم کاتەدا، لە ناو خەڵکدا سێ هەڵوێست لەمەر چۆنێتی مامەڵەکردن لەگەڵ ریفراندۆمدا دەردەکەویت، یەکێکیان پشت بە بۆچون و هەڵوێستی حزبی و هەندێك بەرژەوەندی تەسك دەبەستێت؛ لایەك بە نەخێر کە هەزار و یەك بەهانەی بۆدەهێنێتەوە و، دووەم بە بەڵێ و ئەمیش بە چەندین بۆچـون و بەرژەوەنـدی حزبـی تەسـك و کـارتی مـامەڵە لەگـەڵ کێی ململانێکان شیکردنەوەی بۆ دەکات و تەنها لە چاوی حزبەوە بەرگری لە بەڵێکەی خۆی دەکات، سێیەمیش تەنها لە روانگەی دڵسۆزی و دوور لە هیچ بەرژەوەندیەکی تەسکی حزبی و بە دیدێکی دوور بینی باڵاتر لە کێشە بچوکەکانی رۆژانە و بە خوێندنەوەی پەندەکانی مێژوو لەم پرسە دەروانێت و ئەم بەشەش یان بە نەخێر یان بە بەڵێ کە بەقازانجی گشتیی دەزانێت، خۆی یەکلاییکردۆتەوە .

بۆیە، ئەگەر ئەم پرۆسەیە بە هەر شێوەیەك سەرکەوێت قۆناغێکی تر دەست پێدەکات، جا بە پیادەکردن یان نەکردنی دەرئەنجامەکەی .

ئەگەر شکستیش بهێنێت، بە هەمان شێوە لە لایەنە نەرێنیەکەیەوە زەبرێکی مەعنەوی و نیمچە هەرەسێك روو لە هەرێم دەکات و زۆرێك لەو روانینە بۆ هەرێم لە لایەن دەوروبەرەوە دەگۆرێت و سیاسەتەکانیان لەسەر ئەو بنەما تازەیە بنیات دەنێن و دەتوانن هەر شتێکیان بوێت لەسەر هەرێم فەرزی بکەن و قۆناغی قورسایی بۆچون و سەنگی رۆڵی کورد لە مەر کێشەکانی ناوچەکە گۆرانێکی گەورەی بەسەردا دێت . لەو رووەوە دەبیت بڵێین؛ ئێمە لە دووریانێکی ناروونداین و نازانین بە پیادەکردن یان نەکردنی پرۆسەکە رێژەی سود و زیانەکانی چەندە و کامیان لەدواجارد باشتر دەبێت . بەڵام زۆر بە روونی هەڵوێستی ناوەندی عیراق و وڵاتانی دەروبەر و لایەنە نێوخۆییەکانی کوردستان و زۆرێك لە خەڵکیش بە کرداری و عاقڵمەندی و ئاستی بیرکردنەوە و شیکردنەوە و روناکبیری زۆرێك لە کارەکتەرەکانی خۆشمان بۆ هەمووان دەردەکەوێت .

ئەوەی پێویستە بزانرێت، وەك چۆن روو رکدنە پرسەکە بە کتوپری و لە دەرئەنجـامی قەیرانــە هەمەجۆرەکــان و نەبــونی زەمینەســازی و بێ ئامانجی حزبی بوو زیاتر نەتەوەیی، بۆیە کەس بە قووڵی بیری لێ

نەکردێتەوە و بەو بنەما سەرەکیەی پەیوەست بە دوارۆژی گەلی کوردستان، هەڵوێستی هیچ کەس و لایەنێك دەرنەکەوتووە، ئەوەی کە زۆر کەس بە هۆکاری کەسی و حزبی تەسکەوە خۆی لێی لادەدات ئەوەیە کە دەنگدان لە پرۆسەی ریفراندۆم لە نێوان دوو هەڵوێستدا چردەبێتەوە، کەچی خەڵکێك خۆی بێبەری دەکات لەو بارەوە و تەنها لە بیرێکی حزبی و کەسی تەسك و خوێندنەوەی وەزعە سیاسیە ئابووریە قەیراناویە هەنوکەییەکەی ئەمرۆ پاڵنەری هەموو بۆچون و هەڵوێستەکانیە .

ئەوەی راستی بێت ئەم دوو بنەمایە بەردی بناغەی چۆنێتی دەنگدانە لەم پرۆسەیەدا، کە دەبێت خەڵکی کوردستان هەڵوێستیان لەسەر دیاری بکەن :

1-دەنگدان بە بەلێ؛ دەبێتە دەنگدان بە پرۆسەیەك کە ئامانجی دووری دروستکردنی دەوڵەتێك بێت بە بونی پارتی دیموکراتی کوردستان و دەسەڵاتێك کە لە حوکمدا گەندەڵی سەپاندووە و شکستیخواردووە و، بە دیاریکردنی سنوری ئەو دەوڵەتە سەرەتای هەوڵدانێك مەیسەر دەبێت کە خەبات بۆ گۆرینی ئەو دەسەڵاتە شکستخواردووە دەست پێبکات .

2- دەنگدان بە نەخێر؛ دەبێتە دەنگدان بە مانەوە لە هەرێمێك کە تا ماوە بە رەسمی لەژێر دەستی ناوەندی عیراقێدا بێت، کە بەشێکی تورکیا وەك موستەعمەرەیك مامەڵەی لەگەڵدا دەکات و، بەشێکی تری ئێران بە ناراستەوخۆ حوکمی دەکات و هەرێمی کوردستانی عیراق لە وەزعێکدا قەتیس دەکات وەك لە ئێراندا کردویەتی و کوردستانی لەتەنها پارێزگایەك بە ناوی پارێزگای کوردستان کورت کردۆتەوە .

لەم پرۆسەیە، هەر کەسێك ئازادە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەم دوو بۆچونەدا دەکات و باوەر و قەناعەتی بە کام هەڵوێست هەیە و، لەوێدا کامیان هەڵدەبژێرێت . ئەمەش رێگەی سێیەمی تێدا نیە . جا زۆر پێویستە بەم روحیەتەوە مامەڵە لەگەڵ ئەم پرسەدا بکرێت و دڵسۆزانی دوور لە حزبایەتی و دەردەکانی بە هیچ خەوشێکی فکر و بیروباوەری نابەجێ تاوانبار نەکرێن .

گووتار و فیکری رۆشنبیر و

کاریگەری بەسەر کۆمەڵ -2-... د. شەونم یەحیا /

(2-2).........

ئاستەنگەیەکانی بەردەم رۆشنبیر ....

رۆشنبیران لە کۆمەڵگە رووبەرووی دوو جۆرە بەربەست دەبنەوە ، لەوانە بەربەستێکی ئۆبژێکتیق "بابەتی" و ئەوەی دیکەیان سوبژێکتیق" خودی" ، بەربەستی ئۆبژێکتیق لەوانە هۆکارە سیاسیەکانیان لای رۆشنبیران بۆ دیاردەی بە حیزبیبوونی رۆشنبیرانی هەرێمی کوردستان و دابەشبوونیان بەسەر ئایدیۆلۆژییای جیاجیاکان دەگەرێتەوە ، چونکە لە رۆژهەڵاتی ناوەراست بە گشتی و هەرێمی کوردستان بە تایبەتی رۆشنبیران خۆیان بوونەتە یارمەتیدەر بۆ بڵاوکردنەوەی ئایدیۆلۆژییای حزبی ، ئەم دیاردەیە لە هەرێمی کوردستان وای کردووە کە نوخبەی رۆشنبیران نەتوانن نوخبەی سیاسی بەلای تێروانین و بۆچوون و ئاراستە و هەڵوێستەکانیان رابکێشن .

ئەمەش بۆتە هۆکاری ئەوەی کە رۆشنبیران لە کۆمەڵگە دابڕێت و بوونەتە هۆی ئەوەی نەوەیەك دروست بێ هەست بە نائومیدی بکات لە بەرامبەر رۆڵیان لە هەنگاونانیان بەرەو ریفۆرمی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەدا ، بەشێك لەو رۆشنبیرانەی کە سامپڵی توێژینەوەکەمان بوون پێیان وایە " حزبە سیاسیەکان بە هەموو ئایدیۆلۆژییایەکی چەپ و راست و ئیسلامی رۆشنبیریان بەکارهێناوە بۆ بە هێزکردنی پارت و رێکخراوەکانیان و پاوانکردنی سیاسی لە کۆمەڵگە" .
پێمان وایە ئەوانە لەبازنەی رۆشنبیر نین بەڵکو زیاتر ئەکتەری رۆشنبیرین ، چونکە رۆشنبیری هەقیقی هەرگیز ناکەوێتە ژێر هەژموونی دەسەڵات تا دەسەڵات وەك پروپاگەندەکارێك بۆ مەبەستەکانی خۆی بەکاریان بهێنێ.
کارکردنی رۆشنبیران لە نێو دامەزراوەکانی کۆمەڵ بەگشتی و دەزگا حزبیەکان بە تایبەتی دوو ئەرکی جیاوازیان هەیە ، یەکێکیان ئەرکی کۆ ئەوەی دیکەیان ئەرکی رۆشنبیرە ، چونکە حزب بە کۆ ئیش دەکات نەك بە تاك ، حزب یەك دوو کەس نیە بەڵکو زیاترە ، حزب دەبێتە وسیلەیەك بۆ ئەوەی بەرنامەی سیاسی کاریگەری هەبێت لەسەر "کۆدا "

لە دۆخی کێشدا رێژە لە جیاتی بەکارهێنانی معریفەیە ، جیاوازی ئاستی معریفی لە ناو کێدا.
هەروەها ئەرکی رۆشنبیر دەنگی نوخبەیە لە ناو کێدا ، رۆشنبیران لە دۆخی کێدا باڵابوونی خۆیان لە رووی ئەکادیمیەوە لە دەست دەدەن لە حاڵەتی وادا ووتاری رۆشنبیران لە ناو کێدا دادەبەزێت ، کاتێك رۆشنبیر رەخنە لە پارتە سیاسیەکەی دەگرێت ، لەلایەن کێوە گومان دەخەرێتە سەر لایەنی دڵسۆزیەوەی ، ململانی کردنی لەلایەن کێوە.

یەکێك تر لە هۆکارەکان عەقڵی ڕەخنەیی لە مێژووی رۆشنبیری کوردیدا کەلە ئاستێکی نزمدایە چونکە عەقڵی ستایشکەرکردن لە عەقڵی ڕەخنەی بابەتی ڕەواجی زیاتری هەبوو . هەروەها بەلای رۆشنبیران “رۆشنبیری کورد نەبۆتە نوخبەیەکی خاوەن شوناسی رۆشنبیری سەربەخۆ و خاوەن دەنگ و جیهانبینی لە دەرەوەی سیاسەت و ئایدیۆلۆژی و سیستەمی حزبەکانیش لە هەرێمی کوردستان وایان لە رۆشنبیر کردووە ، چ ئەوانەی سەر بە حزبەکانن چ ئەوانەی پاشکۆی حزبەکانن هەندێ جار نەك دەبنە پاشکۆی حزبەکان بەڵکو دەبنە پاشکۆی کەسە دیارەکانی ناو حزبە سیاسیەکان”
لە بارێکی وەهادا ناتوانرێت چاوەڕوانی ئەوە لە رۆشنبیرانی کورد بکرێت کە رۆڵی کاریگەری ئەو تۆی هەبێت ، جگە لەوە لەشەڕی ناوخۆدا رۆشنبیرانی ناو حزبەکان دووبارە بوون بە بەشێك لە دۆخی سیاسی و دابەشبوونیان بەسەر حزبەکان ، بەشێکی زۆر لە رۆشنبیران نەیانتوانی بەڵانسی پابەندی سیاسیان و پابەندی مۆرالی کۆمەڵایەتی بەرامبەر بە کۆمەڵ بپارێزن ، ئەمەش دەرچوونە لە بازنەی رۆشنبیر ، چونکە لەو دۆخەدا سەنگی رۆشنبیری کوردی کەم کردەوە ، رۆشنبیرانی ناو حزبەکانیش وەکو ئامرازێك لەشەڕ بەکار دەهێنران .

بەربەستێکی دیکەی سیاسی نەبوونی دەسەڵاتێکی دامەزراوەی ودابەشبوونی دەسەڵاتەکان لەسەر بنەمای حزبی و میزاجی تایبەتی و بنەماڵەی وعەشیرەتگەری ، دەسەڵات و حکومڕانی لە هەرێمی کوردستان دەسەڵاتێکی خێزانی گەرەویە لەناویدا چەندان لق و پۆپی دیکەی خێزانی لێ دەبێتەوە ، جا ئەم کلتورە دابەشی سەر یەکە یەکەی دامەزراوەکانی کۆمەڵ بووە کە هیچ بوارێکیان بۆ “کالیفیکاسیۆن ” واتا لێهاتووی و شارەزایی و داهێنان نەهێشتۆتەوە . ئەمەش یەکێك لەبەربەستەکانی بەردەم رۆشنبیر ، گرنگە رۆشنبیر رۆڵی لە تیکشاندنی ئەم دۆخانەدا هەبێت.
سەبارەت بە بەربەستە کۆمەڵایەتیەکان رۆشنبیران پێان وایە “لە کۆمەڵگەیەکی تقلیدیدا رۆشنبیران ناتوانن ببنە نوێنەری خەڵك و

دەنگی ئەوان بگەیەننە حکومەت ، بەڵام لە کۆمەڵگەیەکی مەدەنیدا ڕۆشنبیران دەتوانن ببنە نوێنەری خەڵك و بۆشایی نێوان خەڵك و حکومەت لەیەك نزیك بکەنەوە ، کۆمەڵگەی کوردیش چونکە هێشتا لە قۆناغی ڕاگواستنە بەرەو مەدەنیەت ، دواکەوتوویی کۆمەڵگەی کوردی و زاڵبوونی بونیادی خێڵەکی و عەشائیری بەسەر کۆمەڵگە لە رووی پراکتیزەکردنی ترادیسیۆن و ئاین و عورف ئەوەندە بە هێزە هەندێ جار ڕۆشنبیرانیش ناتوانن پابەندی نەبن ، چونکە نەریتە کۆمەڵایەتیەکان ئەوەندە بە هێزە زۆر بە دەگمەن ڕۆشنبیر دەتوانێ خۆی لێ رزگار بکات ، چەندین بەها و عورفی کۆمەڵایەتی هەیە ڕۆشنبیرانیش دەستە و ستان دەبن و ناتوانن لەو بەهایانە تێبپەڕێنن و لە ناویان بەرن و گۆڕان دروست بکەن لەگەڵ ئەوەی کە کۆمەڵێك لە ڕۆشنبیران بەردەوام قسە لەسەر شتە حەرامەکان و هێلە سورەکان دەکەن ، بەڵام لەبەرامبەردا روو بەرووی ویژدانی جمعی کۆمەلگە دەبیتەوە ."
کۆمەڵگەی کوردی کۆمەڵگەیەکی خێڵەکیە و داوکەوتووە هەمیشە دەنگی ئاغاو و بەگ و شێخ بەهێزتر بووە لە دەنگی ڕۆشنبیران .

خاڵێکی تر بوونی ئیزدواجیەت لە کەسایەتی ڕۆشنبیر بەوەی هەندێ لە ڕۆشنبیران لە دەرەوە باس لە ئازادی و یەکسانی ئافرەت دەکات و باس لە شکاندنی نەریتە دواکەوتووەکانی کۆمەڵگە و گۆڕانیان دەکات کەچی بە پێچەوانەوە لە نێو خودی خێزانەکەی پەیڕەوی ناکات واتا لێرەدا ڕۆشنبیران لە کۆمەڵگە دا ناتوانن لە نەریت و پرنسیپە گشتیەکانی نەریتی کۆمەڵایەتی لابدات بۆیەش چاوەڕوانی گۆڕانیان لێ ناکرێت .

هۆکارە ئابوورییەکان بەشێکی زۆر لەو ڕۆشنبیرانەی کە وەکو سامپڵ وەرمانگرتبوون لاوازی ڕۆشنبیریان بۆ بارودۆخی ئابووری و خراپی باری ئابووری ڕۆشنبیران گەراندەوە و سەرقاڵبوونی ڕۆشنبیران بە دابینکردنی پێداویستیەکانی ژیانی ڕۆژانەیان وەکو هاوڵاتیەك و ناسەقامگیری بارودۆخی ئابووری ڕۆشنبیران کاریگەریەکی نیگەتیڤی لەسەر بەرهەمی ڕۆشنبیران کردووە و ناسەقامگیری باری گوزەرانی ڕۆشنبیران لە هەرێمی کوردستان یەکێکە لەو فاکتەرانەی کە وای کردووە ڕۆشنبیران کۆچ بکە نبۆ دەرەوەی وڵات (لەگەڵ بوونی هۆکاری تری سیاسی) و دوورکەوتنەوەیان لەکۆمەڵگە لە پێناو فەراهەمکردنی گوزەرانێکی باشتر بۆ خێزانەکانیان .

هۆکارێکی تر لە رووی ئابوورییە ئەویش بۆ بەرهەمی ڕۆشنبیرانیان گەراندەوە لە هەرێمی کوردستان ، چونکە تا ئیستا بەرهەمی ڕۆشنبیران نەبۆتە سەرچاوەیەکی ئابووری بۆ ڕۆشنبیران بۆ ئەوەی

بتوانن تەنیا لە رێگای کاری فیکری و بەرهەمەکانیان ژیان و گوزەرانیان دابن بکەن .
زۆر زحمەتە رووناکبیرێك لە هەرێمی کوردستان تەنیا بتوانێت لەسەر بەرهەمی خۆی بژیت ،چونکە یەکێك لەو پێوەرانەی کە دەکرێت بۆ رۆشنبیر ئەویە کە بەرهەمەکانی تاچەند دەفرۆشریت ، بۆ نموونە (ئۆرهان پامۆك) بەرهەمەکانی بە ئینگلیزی چاپ دەکرێت ویەك ملیۆن دانەیە و لەسەد وڵات لێ دەفرۆشریت و بۆ چەندین زمان وەردەگیرێت، بەڵام لە هەرێمی کوردستاندا باشترین رۆماننوس ئەگەر کتێبەکەی بشفرۆشرێت هەر (2-3) هەزاری لێ دەفرۆشرێت لە کۆی (5) ملیۆن کەس بۆیە ئەمەش هۆکارێکە لەوەی کە رۆشنبیران نەتوانن رۆڵی خۆیان ببینن ، چونکە ئەگەر بەرهەمەکانیان لەلایەن کۆمەڵگەوە پێشوازی لێ کرا ئەوا بیگومان هەم لە رووی دارییەوە بۆ رۆشنبیران سەرچاوەیەکی دارایی دەبێت هەم لە رووی فکرییەوە کاریگەری دەبێت بەسەر کۆمەڵگەوە ، هەروەها دەسەڵاتی بەرێوەبردن وەکو پێویست ژیانی رۆشنبیرانی دابین نەکردووە .
بەربەستەی "سوبژێکتیڤ" یان خودیەکانی بەردەم رۆشنبیران بریتین لە " قەیرانی هەڵوێست وەرگرتن و لایەنگیری بوونی رۆشنبیران ئەمەش بۆ دوالیتی سروشتی رۆشنبیر دەگەرێتەوە کە ناتوانێت بۆ لایەنی خۆی بپارێزێت ، خالێکی دیکە لاوازی "سیبلاژ " واتا قەیرانی پێکاندنی ئامانجە سەرەکیەکان ، بەو مانایە رۆشنبیر زۆر جار لە بەرپرسیاریەتی خۆی لە دۆخێکی دیاریکراودا دوور دەکەوێتەوە خەریکی بابەتیکی دیکە دەبێت ، بۆ نموونە لە کاتی رووبەرووبوونەوەی شەڕ لە جیاتی چاوخستنە سەر چەقی دۆخی شەڕ ، ئەو دێت قسە لەسەر بابەتیکی دیکە دەکات کە زەروور نیە لەو دۆخانەدا باسبکرێت واتا دوورکەوتنەوە لە دۆخی ئێستا.

جگە لەمە دووره پەرێزی یان پەناگیری رۆشنبیران یەکێك لە ئیشکالیەتەکانی رۆشنبیر ، هەروەها تابۆی فیکری رۆشنبیر ، علی حەرەب لە کتێبی رەخنەی رۆشنبیران یان وەهمی نوخبە "ل163″ دەڵی " گرفتەکانی بەردەم رۆشنبیر پەیوەندی نە بە دەسەڵاتی سیاسی یان ئاینیەوە هەیە ، بەڵکو پەیوەندی بە بیرکردنەوەی رۆشنبیرەوە هەیە ، ئەویش بەهۆی ئەزموونی رووناکبیران و فەیلەسوفان پێشووتر هەر لە ئەفلاتۆنەوە تاوەکو حافیزی شیرازی، لە دیکارتەوە تاوکو میشێل فۆکو . گرفتی گەورە لای ئەفلاتۆن و فەیلەسوفانی یۆنان بوونی ئەو شتانەیان لێکدەدایەوە کە بونیان هەیە ، لای فارابی بەهەمهێنانی یەك و هەموو و کەم و زۆر لە دنیادا ، سەبارەت بە شیرازی تێگەیشتن لە دۆزینەوەی پەیوەندنی نێوان مافی باڵا "ریالیزم " و خولقاندنی

خەیاڵ ، لای دیکارت دۆزینەوەی رێگایەکی دروستە بۆ گەیشتنی عەقڵ بە مەعریفەیەکی ئەرگیومێنتی ، لای کانت دۆزینەوەی کۆنسیپتی معریفەی ئەزموونگەرایی . هەرجی ئەو ململانێ و پێکدانانەی کە لە نێوان ئەهلی فیکرو دەسەڵات و رژێمەکانن ئەوانە بەربەستی دەرەکین لە روانگەی بیرمەندانەوە لەوانە ئازادی ڕادەربڕین لە سوقراتەوە تا سیپینۆزا ، یان لە ئین رشد تا نەسیر حامد ئەبو زید ، لەگەڵ ئەوشدا ئەم ئیشکالیەتە گرفتێکی شۆرشگێرییە و پەیوەندنی بە ئازایەتی فیکریەوە هەیە.

لە ئەنجامدا دەگەینە ئەوەی رۆڵ نەبینینی رۆشنبیران لە کۆمەڵگە وەکو پێویست بۆ چەندین هۆکاری بابەتی “ئۆبژێکتیڤ ” و خودی ” سوبژێکتیڤ” دەگەرێتەوە ، رۆشنبیری کورد لە بری ئەوەی رۆشنبیرێکی ئۆرگانی یان رۆشنبیرێکی خاوەن دید و رەهەندی جۆراوجۆر بێت رۆشنبیرێکی تاك دید و تاك رەهەندە بینین بووە ، زیاتر رۆشنبیری حیزبی یان ئایدیۆلۆجی بووە ، دابەشبووە بەسەر راست و چەپ و جگە لە ململانێ لە نێوان ئەو دوو ئاراستەیە هیچی تری نەبینیوە ، ئەمەش وایکردووە هەمیشە وەکو پاشکۆی ئەو دوو ئاراستە ئایدیۆلۆجیە دەربکەوێت و نوسین و بەرهەم و هەڵویستەکانی لە نێوان ئەو دوو ئاراستەیەدا دابەش ببێت .

لە هەرێمی کوردستاندا رۆشنبیران وەکو پێویست نەیانتوانیوە ببنە نوێنەری چین و توێژەکانی ناو کۆمەڵ و رۆڵ ببینن ، بە هۆی ئەو هۆکارانەی سەرەوە و نە دەسەڵاتیش توانیویەتی بەپێ پێویست سود لە بیروبۆچوون و بەرهەمی فیکری رۆشنبیران وەربگرێ ، بۆیە لە هەرێمی کوردستاندا پێویستە لەسەر ئەو میکانیزمانە کار بکرێت تا رۆشنبیران بتوانن پەیام و پرۆژەی خۆیان لەگەڵ دەسەڵات تاوتۆ بکەن و دەسەڵاتیش هەموو هەولێك بۆ رۆشنبیران بڕەخسێنێ تا بتوانن نوێنەرایەتی خەڵك بکەن ، دیارە ئەرکی دەسەڵات رێکخستنی کۆمەڵگە یە و ئەرکی رۆشنبیرانیش بەشداریکردنە لە دروستکردنی بارودۆخێکی نوێ، ژیان و گوزەرانێکی باشتر لە رووی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووریەوە بۆ هاوڵاتیان بەگشتی ، لێرەدا هیچیان بێ ئەوەی تر ناتوانێت کۆمەڵگەیەکی زیندوو بەرهەمبهێنن و مەدەنیەت بونیاد بنێن کە جێگەی بڕوابوونی هەموو هاوڵاتیان بێت ، بۆیەش رۆشنبیران نەیانتوانیوە وەکو پێویست لە هەرێمی کوردستان رۆڵ ببینن ، چونکە پەیوەندی نێوان رۆشنبیران و دەسەڵات لە قەیراندایە و پێویستی بە ڕێکخستنەوە هەیە ئەویش بە هاوکاریکردنی یەکتر ، چونکە هەم رۆشنبیر و هەم دەسەڵاتیش ئەو دوو فاکتەرە گرنگەن کە پێویستە لە

پێشەوەی کۆمەڵگەو نەریتەکانی بن نەك ئەوانیش ببنە کوڵەی سیستەمی خێڵەکی و عەشائیری ، بە ڕێکخستنەوەی پەیوەندییەکانی نێوان ئەو دوو لایەنە هەم دەسەڵات و هەم ڕۆشنبیران دەتوانن ببنە کاراکتەری بە هێز بۆ گۆڕانکارییە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان .

دکتۆرا لە فەلسەفەی کۆمەڵناسی زانکۆی = سۆربۆن پاریسی 1

گرنگیی بڕیاری دەستەجەمعی بۆ گۆڕان … شێرکۆ کرمانج

لەدوای مردنی نەوشیروان مستەفا گرنگترین پرسیار کە ڕووبەڕووی گۆڕانو گۆڕانخوازان بووبێتەوە ئەوەیە داخۆ سەرانی گۆڕان بەبێ نەوشیروان دەتوانن ڕابەرایەتی ڕێکخراوەکەو بزوتنەوە جەماوەرییەکەی کوردستان بکەن کە خەونو ئامانجی سەرەکیان گۆڕانکارییو چاکسازییە لە سیستەمی حوکمڕانی لە هەرێم. وەڵامی ئەم پرسیارە هێندە سوکو ئاسان نییە، لەبەر کۆمەڵێک هۆکار، لەوانە:
یەکەم، سەرکردەیەکی دیکە نییە لەناو گۆڕان کە وەک نەوشیروان مستەفا توانای گردکردنەوەی دەنگو ڕەنگە جیاوازەکانی ناو گۆڕانو بزوتنەوە جەماوەرییەکەی هەبێت. ئەمە بەو مانایە نییە کە ئەو سەرکردە دروستنابێت بەڵکو بەو مانایەیە کە ئەستا بوونی نییە یان هێشتان دەرنەکەوتوە.
دووەم، گۆڕان ڕێکخراوێکی نائایدیۆلۆجییە، ئەمەش مانای ئەوەیە کە خەڵکانی سەر بە بیرو بۆچوونی جیاجیا لە دەوری ئەو ڕێکخراوە کۆبوونەتەوە کە لە غیابی نەوشیروان لەوانەیە زەحمەتبێت دانویان پێکەوە بکوڵێت.

سەرەڕای ئەم دوو تەحەدایە بەڵام گردکردنەوەی گۆڕانخوازەکان لە دەوری یەک ئەستەم نییە چونکە گۆڕانخوازەکانی ناو گۆڕان دەتوانن لەسەر کۆمەڵێک بەهاو پەیامو دیدو جیهانبینی نەوشیروان وەک سەرکردەو، گۆڕان وەک ڕێکخراو، کۆببنەوە، لەوانە: عەدالەتی کۆمەڵایەتی، ئازادی، یەکسانیو هەلی هاوتا، شەفافیەت، چاکسازی، پێکەوەژیان، قەبوڵکردنی ئەوی دی، سیستەمی پەرلەمانی، مێریتۆکراسی

(کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو). ئەمانە بەهاگەلێکن کە دەکرێت زۆربەی گۆڕانخوازەکان لە دەوری کۆببن، بەکۆنو نوێکان، بەچەپو ڕاستەکان، بەلیبرالو موحافیزکارەکان، بەدینو بێدینەکان.
لەناو گۆڕاندا، جیاوازی فکریو جیاوازی لەشێوازی کارکردن، هەم لەنێوان نەوەی کۆنەکەی گۆڕانو نەوەی نوێکەی گۆڕان هەیە، هاوکات لەنێوان چەپڕەو ڕاستڕەوەکانی نێو گۆڕانیش جیاوازی بیرکردنەوە هەیە، بەهەمانشێوە لەنێوان توندڕەو و میانڕەوەکانیش جیاوازی لەشێوازی کارکردن هەیە. ئەمانە کۆمەڵێک جیاوازیین کە بوونیان لەنێو ڕێکخراوێکی نائایدیۆلۆجی ئاساییە بەڵام ئیدارەدانی ئەو جیاوازییانە کارێکی ئاسان نییە. چۆن ئەو جیاوازییانە ئیدارەدەدرێنو کە ئیدارەیان دەدا ئاراستەکانی گۆڕان لە دواڕۆژ دیاریدەکات.

گۆڕان دوای نەوشیروان دەکرێت شکست بێنێت لە کۆوەبوون لە دەوری بیرو دیدو پەیامو بەهاکانی نەوشیروان چونکە کەسانێکی زۆر هەن لەناو گۆڕان کە لە بەهاو پەیامەکانی نەوشیروان نەگەیشتون. هاوکات گۆڕان دەکرێت شکست بێنێت لە ئیدارەدانی ڕەوتە جیاجیاکانی ناو ڕێکخراوەکە، تەنانەت دەرەوەی ڕێکخراوەکەش چونکە گۆڕان تەنیا دەنگی ئەندامەکانی ڕێکخراوەکە نییە، خەڵکێکی زۆر ڕێکخراویش نەکراوە بەڵام خۆی بە گۆڕانخواز دادەنێت یان دەنگدەری گۆڕانە. شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم دوو بابەتە ئاراستەکانی گۆڕان دەستنیشادەکات.
بۆ تێگەیشتن لە پەیامو بەهاکانی نەوشیروان واچاکە گۆڕان کار لەسەر نیشاندانو بەرزڕاگرتنی بەهاو پەیامەکانی نەوشیروان بکات. هاوکات گۆڕانخوازەکان، لەسەر هەر نەوەیەک هەژماربکرێن یان سەر بە هەر ڕەوتێکی ناو گۆڕان بن دەبێت میکانیزمی لێکتێگەیشتنو بڕیاردان لەناو ڕێکخراوەکە دیاریبکەن.
میکانیزمی بڕیاردانی دەستەجەمعی، بەمەرجێک جەمعەکە نوێنەرایەتی ڕەوتە جیاجیاکانی ناو بزوتنەوەکە بکات، زۆر گرنگە. گرنگی ئەم خاڵە لە غیابی سەرکردەیەکی دیار کە ئێستا بۆ ڕێکخراوەکە دیارە هەندەی دیکە بایەخدارە. دوای دەرکەوتنی ڕابەرێک بڕیاری دەستەجەمعی هەر گرنگە بەڵام ڕابەرەکە ئەوکات دەتوانێت بەڕاوێژ لەگەڵ ئەو گروپە سەرکردەیە بڕیاربدات.

تا ئەو ڕادەیەی من ئاگادارم ناوەندێک هەیە لە هەیکەلییەی گۆڕان کە لە پەیڕەو و پڕۆگرامی گۆڕان ئاماژەیپێکراوە ئەویش "خانەی ڕاپەڕاندن"ە کە وابزانم دەبوو لە حەوت کەس پێکبێت، کە تا ئێستا

پێکنەها توە.
ئەمڕۆ پێکهـێنانی خانەی ڕاپەڕاندن کە لە حەوت ئەندام زیاتر نەبێت نەک هەر زۆر گرنگە بەڵکو زەرورەتێکی حەتمییە بۆ بزوتنەوەی گۆڕان بۆئەوەی توانای بڕیاردانی خێراو بەدەنگەوە هاتنی خێرای گۆڕانکارییـەکانی هەبێت.
ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندن واچاکە نوێنەرایەتی ڕەوتە جیاجیاکانی ناو گۆڕان بکات بۆئەوەی هەموویان هەست بکەن کە بەشدارن لە پڕۆسەی بڕیاردان‌و ئاراستەکردنی گۆڕان. لەوەش گرنگتر ئەوەیە کە کەسانی خانەی ڕاپەڕین مرۆگ□ل□ی جەماوەریان تێدا بێت. مرۆگەلێک کە توانای کارکردنیان هەبێت لەگەڵ خەڵکو لەنێو خەڵک. هاوکات کارابن لە هەڵسوڕاندن‌و وەگەڕخستنی جەماوەر.

ئەبوشوارب و نادر ئاوێنە و واحیدی عەلینەژاد … بەکر ئەحمەد

برادەرێکم لە ناوەڕاستی نەوەدەکاندا نیازی گەرانەوەی کوردستانی لەسەردا بوو. چوار سالێک دەبوو گەیشتبووە دەرەوەی وڵات و خوازیاری سەردانەوەی کەس وکاری بوو. ئەم ئارەزووە بەهێزە بۆ شادبوونەوە بە ئاشنا و ناسیاو، هەمیشە تێکەلێک لە ئارەزووی نەگەڕانەوەیشی تێدا دروستدەکرد. ئاخر دەبوایە بەسەر و سمێلێکی پاک تاشراوەوە بگەڕێتەوە. یان دەبوایە چاوەڕێ بکات تا سەرورێش درێژدەبێتەوە و دەبێتەوە بە کاک فڵان کەسەکەی جاران. ئەو هەر تەنها یەک کاک فلان بوو، بەڵام بە سمێڵەوە کەسێک و بە بێ سمێڵ کەسێکی دیکە. ئەوەی کە ئینسانێک دەکرێ دوو کەسایەتی بۆ دروست بکرێت و سەرنجی جیاوازی لێبدرێت، جێگاوڕێگای سمێلە لە کەش و هەوا کولتوورییەکانی ژیانی ئەم برادەرەدا.
لە ئەوروپا، ئەوەی باشترین و پیاوترین پیاو بێت، سمێڵی نییە. لە کوردستانیش ئەوەی سمێڵی نەبێ، پیاو نییە. نەک بە پێوەرەکانی هەموو زەمەنەکان، بەلکو تا رۆژگاررێکی درێژ، سمێڵ و بیسمێڵی سنوورەکانی پیاوبوون و پیاونەبوونییان تۆخدەکردەوە. ئەگەرچی

دەرویشەکانی کوردستان قژدرێژ بوون و کەسێک گوومانی لە پیاوەنەبوونی ئەوان نەدەکرد و نەشکراوە، بەڵام هەمان قژهیشتنەوە بە پیاوی دی، لوولەی جنەوەکانی دیسکو و خەنافس و لاجانگشۆری تێدەکرا.

بیرم دێ یەکەم جار کە سمێڵم تاشی، هەستمدەکرد کارێکی هەتا بڵێی قورس ئەنجامدەدەم. تا هەفتەیەکیش بەر سمێڵم هەندێ نەرم دەهاتە بەر زمان کە حەزمدەکرد هەمیشە گازی لێبگرم. لە مەسکۆ بوو سمێڵم تاشی. ئەگەر لە کوردوستان بوومایە، دەبوایە وەک کوڕی کابرای خاوەنماڵەکەی گاورانمان بە شەوان و بەیانیان زوو بەمەدەر کە کەس بە کووچە و کۆڵانەوە نەبوو.
ئەم درێژدادڕییەی من لەسەر سمێڵ و سمێڵداری و نەداری ئەو، جێگایەکی تایبەتی داگیردەکات لە پرسەی سەرنجدان لەو مۆدێلی نێرینەییەی یان پیاوەتییەی کە لە کۆمەڵگای کوردستاندا بوونی هەیە. پرسیارێک کە تا ئێستا لەسەرڕاوەستانێکی قووڵی بۆ نەکراوە. بۆ ئەم مەبەستە، لێکۆڵینەوەکانی سۆسیۆلۆگی ئوستراڵیی Raywen Conell و شیکردنەوەکانی ئەو لەسەر چەمکی جۆرەکانی نێرینەیی یان پیاوەتی، ناکرێ سەرەتای دەستپێکی باسەکە نەبێت.

ئەم جۆرە لە لێکۆڵینەوە، بە لێکۆڵینەوەکان لە پیاو ناسراوە و لە ناو زانستەکانی فێمێنیزمدا جێگای تایبەتی هەیە لە پرسیارەکانی یەکسانیدا. ئاخر قسەیەک هەیە دەڵێ: فێمێنیزم هەندێ لە ژن ورددەبێتەوە تا وای لێدێ پیاو نەبینێت. لێکۆڵینەوەکان لە پیاو، کۆششێکە بۆ فراوانکردنەوەی تێگەیشتن لە پرسیارەکانی یەکسانی.
ئەم پێتای نەبینینی پیاوە هەر بزووتنەوە یەکسانیخوازەکانی ئەورووپای نەگرتبووەوە، بەڵکو لە کوردستانی عێراقدا کە ژنکوژی لە نەوەدەکانەوە بە جینۆسایدێکی ڕەگەزیی نزیکدەبێتەوە، نێرینەیی ئینسانی کورد ناخرێتە ناو هاوکیشەکانی یەکسانییەوە و هیچ خوێندنەوەیەک بە تایبەتمەندییەکانی ئەم نێرە ژنکوژە ناکرێ و وەڵامی ئەو پرسیارە نادرێتەوە کە نێرینەیی لە کۆمەڵگای کوردستان چۆن دروستکراوە و چۆنیش بەرهەمدەهێنرێتەوە. بەپێیش لەم دۆزەخەدا کە پیاو بە ژنانی دروستکردووە، پیاو لە ئەدەبیات و لێکۆڵینەوەی یەکسانیخوازیدا، بە تەواوەتی ونە.
بەگوومان پرسیاری من لەسەر تاوانبارکردنی پیاو نییە وەک کەسێک و دانانی نێرینەیی پیاوی کورد نییە لە قەفەسی تاوانباریدا، بەڵکو ئەم جۆرە لە نێرینەیی، زادەی ڕژێمێکی جێندەری کۆمەڵگای کوردییە کە لە ناو دامەزراوە و سترەکچەرە بەناو یەکسانەکانیشدا توانای دووبارە بەرهەمهێنانەوەی ئەم ماشێنە ژنکوژەی هەیە. بەڵکوو

کێشەکە بە بینینی ئەو کائینەی کە بەشێکی گرنگی پرسیارەکانی کۆمەڵگای لەسەر شانەو ناکرێ بخرێتە دەرەوەی بازنەکانی ئەم هاوکێشەیە.
جۆرەکانی نەرینەیی یان پیاوەتی لای کۆنێل

کۆنێل قسە لەسەر ماسکۆلێنیتی و فێمینیتی دەکات کە وەرگێڕانی بۆ زمانی کوردی کارێکی ئاسان نییە. لە قامووسی عەرەبیدا ماسکۆلێنیتی بە الذکورە وەرگێردراوە. لە فارسیدا بە نرینگی. لە سویدیدا، هەم نەرینەیی و هەم پیاوەتی بەکارهێنراوە.
بۆیە منیش لەم سەرگەژییەی وەرگێڕان و هەژاری زمانە زانستییەکان لە زمانی کوردیدا، یان لە بێ توانایی خۆم بە خۆماندووکردنێکی زیاتر بۆ ئەوەی بابەتێکی سەرکەوتووانەتر پێشکەش بکەم، ناچارم دەست بە داوێنی نەرینەیی و پیاوەتییەوە بگرم بۆ وەرگێڕانی چەمکی ماسکۆلێنیتی.
بە کۆنێلە کە تێڕوانینێکی کۆنستڕەکتیڤیستی هەیە لە لێکۆڵینەوەکانیدا، "نەرینەیی و مێینەیی لە پەیوەندییەکی پێکەوەییدا و لە ناو سترەکچەری رژێمی جێندەری کۆمەڵگادا مانا پەیدا دەکەن". واتا ناکرێ بە جیا سەرنج لە هیچ کامێکیان بدەیت و ئەوان لە بەرانبەر یەکدا و لە پەیوەندییەکی پێکەوەییدا دەخوێنرێنەوە. هاوکات کۆنێل پێیوایە کە رژێمی جێندەری خۆرئاوا، لەسەر پەیوەندییەکی دەسەڵات ڕاگیراوە کە سەردەستەیی پیاو و ژێردەستەیی ژن بناغەکەیەتی. واتا سەردەستەیی و ژێردەستەیی ئەو نایەکسانییەی دەسەڵاتە لە نێوان ڕەگەزەکاندا. کۆنێل پێیوایە کە رژیمی جێندەر هاوئاهەنگی دەکات لەگەڵ سترکچەرەکانی دیکەی وەک چین و ئێتنیەت و سێکسوالێتیتدا. بە نموونە ژنبوونی کارەکەرێکی ئەسیوپی هەژار، کە پێستی ڕەشە لە ناو رژێمی جێندەری کوردەواریدا، هەندەی دی ژێردەستەیی ئەو قووڵتردەکاتەوە لە بەرانبەر هەمان ژنی ژێردەستەی کورددا چەند پلەیەک لە خوارترەوەیە. بۆیەش ناکرێ قسە لە جۆرێک لە مێینەیی یان ژنێتی بکرێت لە کۆمەڵگای کوردستاندا. ئەم تێڕوانینە بە هەمان شێوە دروستە لە پەیوەند بەو هەمەڕەنگییەی کە نەرینەیی هەیەتی لە کۆمەڵگادا. بۆیە کۆنێل قسە لەسەر جۆرەکانی نەرینەیی دەکات لە کۆمەڵگادا.
لای کۆنێلە باشترە ئینسان لە جیاوازییەکانی نێوان نەرینییەکان یان پیاوەتییەکان وردنەبێتەوە بەڵکو سەرنجی بچێتە سەر پەیوەندییەکانی نێوانیان.

لە دەرئەنجامدا کۆنێل ئاماژە بە کۆمەڵێک پەیوەندی نێوان

نێرینەییەکان یان پیاوێتییەکان دەکات کە بریتین لە: نێرینەییەکی هەژمووندار، نێرینەییەکی ژێردەستە، نێرینەییەکی بەشداریکەر و لە کۆتاییشدا، نێرینەییەکی ل□ پەڕاوێزخراو.
ئەم پەیوەندییە جۆراوجۆرانەی نێرینەیی، خوڵقێنەری ڕژێمی جەندەری خۆرئاوا پێکدەهێنێ. من پێم وایە، لە رژیمە جەندەرەکانی خ□رو□لاتیشدا جیاوازییەکی زۆر بنەڕەتی لەگەڵ ئەم پەیوەندیانەی نێوان جۆرەکانی نێرینەییدا نییە و دەکرێ لە هەندێک پراکتیکی بچووکدا لەیەک دووربکەونەوە.
با سەرنجێکی کورت لەو دابەشکرنەی نێرینەیی بدەین کە لای کۆنێل لە ناو رژێمی جەندەری خۆرئاوادا دەبینرێت.

یەکەم: نیرینەیی هەژمووندار.

کۆنێل چەمکی هیگێمۆنی لە گرامشییەوە وەردەگرێت و بە هەمان مانا بەکاریدد□هێنێت. ئەو پێیوایە کە نێرینەیی لە دەوری چەمکی هێگێمۆنی یان کە لە زمانی کوردیدا کەڵک لە فارسییەکەی وەرگیراوە و وەک هەژمúونی وەرگێردراوە، دروستکراوە. نێرینەیی هەژمووندار بە کۆمەڵێک بەها و تایبەتمەندێتی سروشتی و سادە و پۆزەتیق ن□خشێنراوە کە ج□گ□ای□کی با□□ای دەداتێ و دەبێتە ئامانجێک کە نێرینە دەبێ پێیبگات. بەڵام ئەم نێرینەییە هەژمووندارە لە هەموو ئان و زەمانێکدا دەستنیشانکەری ئەوە نییە کە نیرێنەیی دەبێ چۆن بێت. بەلکوو ئەم جۆرە لە نێرینەیی بە پێی شوێن و ژینگە کولتوریی و کۆمەلایەتییەکەی دەگۆڕدرێت. ئەم جۆرە لە نیرێنەیی هەمیشە بارگاویکراوە بە کۆمەڵێک بەهای بەرز و پۆزەتیق ک□ وا دەکات وەک ئایدیالێک بمێنێتەوە کە نێرینەکان چاویلێبکەن ئەگەر نەشتوانن لەو بچن. بۆیە هەژمúونی لای کۆنێل بە گەرانەوە بۆ گرامشی: واتا ئاماژەدان بەو دینامیکە کولتوررییەی کە وا دەکات گروپێک جیگاو رێگایەکی لە پێشەوەیی و رابەری لە ژیانی کۆمەلگادا داگیربکات.

لە باری کولتوررییەوە و لە زەمەنێکی دیاریکراودا، جۆرێک لە جۆرەکانی نێرینەیی بالادەست دەردەکەوێت لە چاو ئەوانی دیکەدا. ڕەنگە وێنەی مامۆستا لە کۆمەلگای کوردیدا، نیشاندەری ئەم جۆرە لە نێرینەیی بووبێت لە رۆژگارێکدا. دواتر پێشمەرگە جێیدەگرێتەوە و هەتا دوایی. بە زمانی کۆنێل: نێرینەیی هەژمووندار تێکەلێک لە پراکتیکی جەندەری□ کە ناوەرۆکەکەی وەڵام□د□رەوەی پرسیاری شەرعییەتی سیستەمی پاتریارکە. بە کوردییەکەی: کاتێک فێمینیزم دەیەوێت لە نێرینەیی بالادەست حەکایەتێکی دیکە دروست بکات و ئایدیالێکی دیکەی لێبێنێتە دەر لە سویددا، بۆ نموونە نیرینەییەکی

ئایدیاڵ بۆ فێمێنیزمی سوید کەسێکە کە رۆژەکانی مەرەخەسی دایکانە بە قەد دایک وەردەگرێت و لە هەموو ئەو پراکتیکانەدا کە بە پراکتێکی مێییانەوە ل□ قەل□م□درێت چالاکانە کاردەکات. ئەم پراکتیکە جەندەرییەی کە فێمێنیزم دەیەویت لە دەوری نیرینەییەکی ئەلتەرناتیف دروستی بکات، دەبێ هەمیشە بکەوێتەوە بەر پەلاماری ئەو نێرینەییەی کە شەرعیەتی پاتریارک رادەگرێت و دەیخاتەوە شوێنی خۆی. یانی باوکێک کە مەرەخەسی دایکانە دەداتەوە دەستی دایک و پێیوایە کە وەزیفەی دایکانە لای منداڵ بمێننەوە.
سەرنجراکێش ئەوەیە هەمیشە ئەو کەسانەی کە هەلگری پەیامی نێرینەییەکی هەژموونـدارن و بەرهەمهـێنەرەوەی ئەم پەیامەن، مەرج نییە خۆیان خاوەن دەسەلاتە گەورەکانی کۆمەلگا بن و مەقاماتی بەرزییان هەبێت.
بەلام هەژموونیش تەنها کاتێک دەخوڵقێنرێت کە: پەیوەندییەک هەبێ لە نێوان ئایدیالێکی کولتووری و دەسەلاتێکی ئەنستیۆتیتدا. قارەمانێتی ژنان و کچانی کورد لە کۆبانی و شوێنەکانی دیکەی رۆژئاڤا، وێنەی ئایدیاڵی نیرینەیی ئینسانی کورد دەخاتە ژێر پرسیار بە تایبەت لە جومگەکانی ئازایەتی و کونلەجەرگدانەبوونی نیرینەی ئینسانی کورددا و ئازایەتی مێیینەیی کورد دەخاتە شوینێ. بەڵام هێشتاش لە بارە گرنگەکەی دەسەلاتی سەربازیدا، تەواوی جومگەکانی سەربازی کوردی، هەر نیرانەیە.

پەیوەندی دووەم، نێرینەییەکی بەشدار

ئەم جۆرە لە نێرینەیی ئەو لەشکرە گەورە لە پیاوانی چالاک و کارا دەگرێتەوە کە ناتوانێت وەک نێرینەییەکی هەژمووندار بژی و هەموو تایبەتمەندییەکانی ئەو لە خۆیدا بدۆزێتەوە، بەڵام ئەجێندای نێرینەیی هەژموونیداری پێ قبووڵە و لە هێشتنەوەی نۆرم و بەهاکانی نێرینەییەکی هەژموونداردا چالاکانە لە بەرهەمهـێنانەوەی سەردەستەیی پیاو و ژێردەستەیی ژندا کاردەکات.
بە پێی دابـەشکردنەکەی کۆنێل، زۆربەی پیاوان دەکەونە ناو سنوورەکانی ئەم بازنەیەوە. کەسێک کە دیفاعکەرێکی سەرسەختی یەکسانی نێوان رەگەزەکانە، دەکرێ قازانج ل□وە بەرێت کە کرێ لە نێوان ژن و پیاودا جیاوازە و ئەوی پیاو سوودمەندی ئەم نایەکسانییەی کرێ بێ کە سیستەمی جەندەری کۆمەلگا بە پێی بەرژەوەندییە جیاوازەکان بەرهەمی دەه□نت□وە.
ئەم جۆرە لە نێرینەیی، بەشداربوویەکی پاسیقی هێشتنەوەی نۆرم و بەهاکانی نێرینەییەکی هەژمووندارە کە بێئەوەی بەرژەوەندی خۆی

بخاتە مەترسییەوە، لە ڕاگرتنی سیستەمدا ڕۆڵێکی گرنگی هەیە. ئەگەر نەریتییەکی هەژمووندارى کۆمەڵگا لە هێشتنەوەی تەڵاق لە دەستی پیاودا شەو و ڕۆژ خەریکی بانگەوازی ئایینی و قانونی خۆیەتی، ئەوا لەشکری بێدەنگی پیاوانی زۆری کۆمەڵگا لە بەرانبەر ئەم پرسیارەدا، ئەوان دەکاتە شەریکەکی گەورەی هێشتنەوەی ئەم مافە لە دەستی پیاودا و خۆیشیان دەبنە قازانجکەرێکی باشی ئەم دۆخە چونکە پایەکانی سیستەمی جەندەر وەک خۆی دەهێڵێتەوە.

نەریتییەکی ژێردەستە

وەک لە پێناسەکەی پێشەوە لەسەر هەژموونی ئاماژەی پێدرا، هەژموونی بە مانای سەردەستەیی کولتورییە لە کۆمەڵگادا بە گشتی. لە ناو ئەم چوارچێوە کولتورییەدا، یاسا و ڕەسای جەندەری هەیە کە لەسەر چەمکەکانی سەردەستەیی و ژێردەستەی ڕاگیراوە.
لە ناو کولتوری خۆرئاوادا، ئەم سەردەستەیە کولتورییەی نەریتییی هەژموونـدار، لەسەر بالادەستی نۆرمی هیترۆسێکسوالێتی پیاو و ژێردەستەی پیاوانی هۆمۆسێکسوال ڕاگیراوە.
ئەو نەریتییە هەژموونـدارەی کە لە کۆمەڵگادا وەک نۆرمێک و ئایدیالێک سەرنجی لێدەدرێت، هەمیشە پیاویکی هێترۆسیکسوەلە. لە بەرانبەردا، هەمیشە دژە وێنەیەک ئامادەیی هەیە کە تەواوی ئەو خەسڵەتانەی لە خۆدا کۆکردۆتەوە کە لە نەریتییەکی هەژمووندااردا بوونی نییە. هۆمۆسیکسوەڵ هەڵگری جۆرێک لە نەریتییە کە لە پلەو پایەیەکی زۆر لە خوارترەوەی پەیوەندییەکانی نەریتییدا قەراردەگرێت. ئەگەر زۆربەیەک بەر پێکەری نەریتییەکی هەژمووندار کەوتبێت و نۆرم و بەها کولتورییەکانی نەریتیی هەژمووندار خرابێتە ژێر پرسیار، ئەوا لە بزووتنەوەی هۆمۆسیکسوالەکانی کۆمەڵگاوە لێیدراوە. ئەوە بزووتنەوەی هۆمۆسیکسوالەکانە کە بە وەزارەتی بەرگری ئەمریکا و پێنتاگۆن فەرزدەکات کە ئینسان ئەگەر هۆمۆش بێت دەکرێ سەربازێک و جەنگاوەرێکی ئازا بێت لە جەنگدا. ئەو ڕێگرییە کولتوری و یاسایانەی لە بەرانبەر هۆمۆکاندا دادەنرێن تا لە مەقامە بالاکانی سەبازیدا وەرنەگیرێن و وردە وردە خەریکە سامیان دەڕەوێتەوە، بەشێکی گرنگی بە هۆی سەرسەختی خەبات و لەسەرپێڕاوەستاوی بزووتنەوەی هۆمۆکانە کە مانایەکی دیکە بە نەریتیی دەدات و لەو چەمکە هەژمووندارەی نەریتیی هەژمووندارى دەستێنێتەوە و مانایەکی دیکەی ئینسانی پێدەبەخشێت. پیاو دەکرێ جەنگاوەرێکی ئازا بێت و بە ئەوەی سەرنج بچێتە سەر ئەوەی کە ئارەزووی سیکسی ئەو بە چ ئاراستەیەکدا دەڕوا، ڕووی لە پیاوە یان

لە ژن، یان لە هەردووکیان.

ئەگەر بەهاو نۆرمەکانی نێرینەییەکی هەژموونداری ئەڵتەرناتیڤێکی دیکەی نێرینەیی لە بەرانبەردا قووتدەکرێتەوە، ئەوا لە بزووتنەوەی هۆمۆسێکسوالەکانەوە دەست و وەک ئۆپۆزسیۆنێکی ئەم نۆرم و بەها کولتورییانەی نێرینەیی هەژموونداری خۆی فەرزدەکات.
بەلام ئەوا تەنها هۆمۆکان نین کە لە پلەیەکی زێرخوارەوەی دەسەلاتدا لە بەرانبەر نێرینەیی هەژموونداردا قەراریان گرتووە، بەلکە جۆرەها ناو و ڕوخساری دیکەی نێرینەیی هەیە کە هەمان چارەنووسی هۆمۆکانی کۆمەلگایان هەیە و لە خوارەوەی پەیژەی نێرینەیی کۆمەلگادان. پیاوانی ترسنۆک، پیاوانی دەنگناسک، بەچکە دەوڵەمەندی بە نەستەلە بەخێوکراو، پیاوانی لووسکەلە، پیاوانی زیرەک کە بەس خوێندن دەزانن و هیچی دی، هەر هەموو ئەم کاتیگۆرییە جۆراوجۆرانەیش کە نێرن، دەکرێنە دەرەوەی نێرینەییەکی هەژموونداری و لەوێن تا نێرینەیی هەژموونداری رەوایەت بە حەکایەتی بالادەستی خۆی بدات و خۆی بەرهەمبێنێتەوە.

نێرینەیی لە پەڕاوێزخراو

کۆنێل باس لە پەیوەندییە ناوخۆیی و دەروونییەکانی ناو سیستەمی جێندەری خۆرئاوا دەکات و نێرینەیی هەژموونداری، بەشدار و ژێردەستە لە پەیوەندییەکی چالاکانەی پێکەوەییدا دەبینێت، بەلام سیستەمەکانی دیکەی کۆمەلگا لە گەڵ سیستەمی جێندەردا لە کار و کاردانەوەیەکی هەمیشەییدان و یەکتر ڕەنگڕێژدەکەن.
هەر بۆیەش پەیوەندی نێوان سیستەمی جێندەر و سیستەمی ڕەگەز، سیستەمی چین، جۆرێکی دیکە لە پەیوەندی نیرینەیی دەخوڵقێنێ کە بە نیرینەیی لە پەڕاوێزخراو دەناسرێت.
لە وڵاتێکی وەک ئەمریکادا، نێرینەییەکی هەژموونداری، ڕەنگێکی هەیە کە نێرینەییەکی سپییە. بۆیە نێرینەییەکی ڕەش هەمیشە لە پەراوێزی نێرینەیی هەژموونداردایە و هەموو ئەو تایبەتمەندییانە وەردەگرێت، کە دژە وێنەی نیرینەیی نێرینەیی هەژموونداری. کاتێکیش نێرینەیی ڕەشپێستێکی ئەمریکی کە وەک قارەمانێکی وەرزشی دەکەوێتە سەرەوەی نێرینەییەکان، ئەوا ئەم جۆرە لە نموونەی نێرینەییەکی ڕەشی سەرکەوتوو، بەهایەکی زیاتر دەخاتە سەر بەها نێرینەییەکانی سپی وەک جۆربەزەیی و توانایەکی فیزیکی بەرز کە نموونەی نێرینەیی خۆی پێدەباتە سەر. کەچی هاوکات پیاوانی ڕەش دەکاتە هێمای لاقەکردن و لە سیاسەتی سیکسوالەتی کۆمەلگادا کەلکی لێوەردەگرێت.
لە کۆنتێکستە کوردییەکەیدا، نێرینەییەک کە کرێکارێکی بەنگلادیشی و

شەبەک و کرێکارێکی عەرەب نوێنەرایەتی دەکەن، نموونەی زیندووی ئەو نەرینەییە لە پەڕاوێزخراوەیە کە هاوشانی نەرینەی رەشپێستەکانە لە مەملەکەتی سپییاندا.

کۆمەڵگای کوردستان و مۆدێلی کۆنەل

بە بڕوای من ئەگەرچی هەر کۆمەڵگایەک سیستەمی جێندەری خۆی هەیە، بەلام هێشتاش رژێمێکی جێندەری جیهانی هەیە کە تەواوی ئەم سیستەمە جێندەرییانەی لە خۆیدا هەلگرتووە. کاپیتالیزمێکی خۆرهەلاتی، ئەگەر چەمکێکی واهی بوونی هەبێت، تەنها بە بوونی کاردابەشکردنی کاپیتالیستییانەی جیهانییەوە دەکرێ بوونی هەبێ. بۆیەش لە پاڵ هەر جوداییەک و لێکنەچوونێکی کە دەکرێ لە نێوان سیستەمی جێندەری خۆرئاوا و خۆرهەلاتدا هەبێت، هیشتاش پەیوەندییە جێندەرییەکانی کە پەیوەندی نەرینەییەکان یەکدەخات، بەهەمان ناوەرۆکی خۆیەوە لە خۆرهەلاتدا کاردەکات. بەبوونی کۆمەڵێک جوداییەوە کە دەکرێ ئاماژەی پێبدرێت.

ئەو سیستەمە جێندەرییەی کە نەرینەیی کوردی لەناو خۆیدا لەقاڵبداوە، نەکەوتووەتە بەر پەلامارێکی توندی بزووتنەوەی یەکسانیخوازانەی کۆمەڵگاوە. تا بەمرۆژەوە حسابکرێت، شەڕی بزووتنەوەی یەکسانیخوازی لە کوردستاندا، شەرە بە مانەوەی مێیینەی کورد، نەک بە فراونکردنی مافەکانی. بە کوردییەکەی شەرە لەسەر مافی ژیان نەک ئەوەی ژیان خۆی دەبێ چۆن بێت. تا ئێستاش بە جیا لە کۆمەڵێك دەستکەوتی کەمی شەرمئاوەر لە باری قانوونییەوە کە زیندانیکردنی پیاوی بکوژی نامووسییە، هیچ شتێک بەدەستنەهاتووە. بزووتنەوەی فێمینیزمی خۆرئاوا شەڕی مان و نەمانی ژن ناکات، بەلکو شەڕی دووبارە بەدەستهێنانەوەی ئەو ڕووبەرانەن کە سیستەمی جێندەری نێرپارێز داگیریکردوون و وردەوردە دەیداتەوە دەستی ژن. ئەم بزووتنەوەیە تەنانەت لە دەستکاریکردنێکی بەئاگاهانەی بەشێکی زۆری ئەو بەهایانەدایە کە نەرینەییەکی هەژموندار دەیەویت پیاوانە پێناسەیان بکات و فێمینیزمیش دەیەوێت مانایەکی دیکەی یەکسانیخوازانەی پێببەخشێت.

لە میژە لە خۆرئاوادا بزووتنەوەیەکی ڕەخنەگرانەی پیاوان لە کاردایە بۆ دووبارە پیناسەکردنەوەی پیاوبوون و نەرینەیی لە کۆمەڵگادا کە لە کۆمەڵگای کوردستاندا بەتەواوەتی ونە.

لەپاڵ بزووتنەوەی یەکسانیخوازانەی ژناندا لە خۆرئاوادا، بزووتنەوەی هۆمۆسیکسوالەکان لە خستنەژێرپرسیاری نیرینەیی و پیاوبوون و بەشێکی زۆری جومگە گرنگەکانی نەرینەیی هەژموندار،

کاریگەرییەکی گەورەیان داناوە و پرسیاری یەکسانییان بە ئاستێکی دیکە گەیاندووە. بەلام زۆربەیەکی گەورەشیان لەو ئایدیالە رسمی و نەرمدارەی نەرینەیی کۆمەلگا داوە و کەلێنی گەورەیان تێخستووە و ئەلتەرناتیڤێکی دیکەی پیاوبوون و نەرینەیی بوونیان پێشکەشکردووە.
لە کاتێکدا هۆمۆسێکسوالبوون لە کۆمەلگای ئێمەدا نەک هەر پرسیاری بزووتنەوەی یەکسانیخوازی کۆمەلگا نییە، بەلکو ئەم پرسیارە لە جێی نەبووانە.
ئەو هۆمۆیانەی کە تا ئێستا لە کۆمەلگای کوردستاندا خاوەنی دەمووچاوی خۆیان بوون و هەموو شار و خەلک زانیوویانە کە فلانە کەس هۆمۆیە، تەنها وەک فیگەرێکی شایەنی نووکتەلەسەرکردن توانیویانە بژین و توانای گۆڕینی هیچ ستراکتەرێکی نەرینەییانەی کۆمەلگایان نەبووە. کەریمەزلە و عەباسی خانەقین و ڕەحیمی فلانە شاری کوردستان، لەسەر زاری خەلکن و یەک جومگەی بچووکی سیستەمی جێندەری کۆمەلگایان نەگۆڕیوە. نەک لە بەر ئەوەی نەیانویستووە، بەلکو خودی سیستەمی جێندەری کۆمەلگاش هێندە ڕێی بە کردوونەتەوە کە بە نووکتە بکرێن تا هەڕەشەیەک لەسەر سیستەم پێکنەهێنن.

دوا وتە

بەڵام ئایا هیچ ئاڵوگۆڕێک لە نەرینەیی هەژموونداری کۆمەلگای کوردستاندا ڕووی نەداوە.
بە بروای من لە ئاستێکی ڕووکەشدا سەفەری پیاوی ئێمە لە خاوەنسمێڵێکی گەورەوە کە بە ئەبوشوارب دەکرێ ناوبرێت بە پیاوێکی بێسمێڵ و عەیبنەبوونی بێسمێڵی لە کۆمەلگای کوردستاندا لەمرۆکەدا ، خۆ گۆڕین و خۆ ساف و لووسکردن بەو شێوازەی کە ئەمڕۆ پیاوی کورد خۆی تێدا دەبێنێتەوە و بە ئایدیالبوونی بەشێکی زۆر لە گۆرانیبێژانی لاوی کورد ئەگەرچی موونەرمن و وەک پیاوی ڕەسمی کۆنی کورد مووڕەق نین، دەرکەوتنی دەموچاوی دیکەی پیاوانە کە دەکرێ لە روخساری ڕەسمی پیاوی کورددا جێینەبێتەوە، ئاماژەی ئاڵوگۆڕێکی هەتا بلێێ کولتووری تازەن کە سیستەمی دیجیتالیزەیشنی کۆمەلگای نوێ فەراهەمی کردووە نەک پراکتیکێکی بە ئاگاهانەی یەکسانیخوازانە. بەڵام هێشتاش ئەڵتەرناتیڤێکی کارا و جیاوازتر لە پێناسەکردنی چۆنێتی نیربوون لە کۆمەلگای ئێمەدا، خەریکی دەمکردنەوەیە ئەگەرچی لەڕێی سووکایەتیی و گاڵتەپێکردنەوە پێیان، نێت و یوتوب و فەیسبووکیان کردۆتە ش□و□نی ئەم لەشکرکێشییە کولتەرییە لە بەرانبەریاندا.

ئەم سەرچاوەیەی خوارەوە کە بناغەی لێکۆلینەوەکانی ماسکۆلێنیتییە

وەک تاکە سەرچاوە بەکارھێنراوە.

R. W . Conell 2003, , Maskuliniteter , Daidalos AB

2017-04-17

پیاوە لەشفرۆشەکان ... گۆران ڕەئوف

1

شەماڵ، دوێنێ شەو لە ماڵەکەی خۆیدا کوژرا. ڕووداوێك هەمووانی تووشی خەم و ئازارکرد. لە تەمەنی پەنجا و پێنج ساڵیدا، خۆی کوشت، یان کوژرا؟ یان باشترە چیرۆکەکە وەك خۆی بگێڕینەوە، ڕەنگە هاوڕێکەی کوشتبیەتی.

ئەوەی شەماڵی کوشت، هاوڕێی کۆنی شەماڵ بوو، ئێستا پلەبەرزی ناو سوپایە، ناوی ڕەزایە.. من بۆخۆم کە ئەم چیرۆکەتان بۆ دەگێڕمەوە، بەلامەوە گرنگ نییە چ پلەیەکی هەیە، یان بۆم گرنگ نییە، ناوی پلەی سەربازییەکەی بە درووستی بپرسم و بۆ ئێوەی نەقڵ بکەم، چونکە خۆم هیچ لەبارەی پلە و ئەو ناوە قۆڕانەی سوپاو و سەربازییەوە نازانم، بەڵام دەزانم پلە بەرزێکی ناو سوپایە.. من شەماڵ و ڕەزا لە هەمووان باشتر دەناسم، دەزانم دوای یەکتر بینینی قاوەخانەکە، ڕەزا بیرۆکەی کوشتی شەماڵی بۆ دروست بوو، دەشبوو بیکوشتبا! لەوەش گرنگتر ئەوەیە من ئێستا ترسی ئەوەم هەیە کە ئەم چیرۆکە دەنووسمەوە، دواتر بکوژرێم! چونکە ئەوەی من بیستوومە ئەوانەی لەنێو سوپادا کاردەکەن، ئاگایان لەهەموو شتێکە، تەنانەت دەشزانن شەوان چ خەوێکت بینیوە، دەترسم منیش کەشف ببم و بمدۆزنەوە و بزانن من بووم ئەم چیرۆکەم نووسیوەتەوە.

ڕەزا پێش ئەوەی بیر لە کوشتنی شەماڵ بکاتەوە، وەك دوو هاوڕێ لە قاوەخانەکەدا دانیشتبوون، باسی سەردەمی منداڵی و هەرزەکاری و لاوێتییان کردبوو. وەك دوو هاوڕێ، کە لەمێژە یەکتریان نەبینیوە..

دەڵێن سەردەمی زانکۆ، کە پێکەوە دەیانخوێند، ڕۆژێك شەماڵ لە ڕەزا ونبووە، تا ئەو ڕۆژەی لە قاوەخانەکەدا یەکتریان بینیوەتەوە، یان باشترە بڵێین ڕەزا شەماڵی دۆزیوەتەوە! کەمێك پێکەوە گەڕابوونەوە نێو چیرۆکەکانی ڕابردوویان. هەندێك کەس ئەو دووانەیان بینیوە دەڵێن پاش ئەو هەموو ساڵە لە ونبوونی شەماڵ هەندێ کاغەزییان لەبەردەمدابووە و شتیان نووسیوە، بەڵام بریا هەرگیز یەکتریان نەبینیبا! چونکە ئەو یەکتر بینینە بووە هۆی کوشتنی شەماڵ.

دیداری ئەو ڕۆژەی شەماڵ و ڕەزا لە قاوەخانەکەدا، باسی زۆر شتیان کردبوو، گرنگترینیان نهێنییەکی ڕەزا بوو، کەبۆ شەماڵی باسکردبوو، نهێنییەك یان باشترە بڵێین: باسکردنی دەردێك، کە تەنیا کەسە بۆی باسکردووە. ئەو جارجار شەماڵی لێ دەبێت بەخۆی. ئەوەندە متمانەی پێیەتی، لەمێژە شتێکی گرنگی لە شەماڵ شاردۆتەوە، یان نەیشاردۆتەوە. لە کاتی ونبوونی شەماڵەوە ڕەزا دەیەوێت شەماڵ ببینێت و باسی ئەو نهێنییە گرنگەی خۆی بکات. باسی نهێنییەك کە ڕەزا بەدەرد ناوی دەبات. دواتریش شەماڵ باسی کارێکی شانۆیی خۆی بۆ کردبوو. کارێکی شانۆیی کە بووە هۆی دەرکەوتنەوەی شەماڵ، بووە هۆی کوشتنی.. یان ڕەنگە هۆکارێکی تر بووبێت.

2
ڕەزا چۆن شەماڵی بینییەوە؟

کاتێك شەماڵ و ڕەزا لە زانکۆ لەبەشی فیزیا دەخوێنن، بەیانیان زوو وەك پیشەی هەمیشەییان پێش هەمووان دەچنە زانکۆ، پێکەوە کۆشش دەکەن، پێکەوە دادەنیشن، پێکەوە دەخوێنن، پێکەوە وەڵامی پرسیاری تاقیکردنەوەکان دەدەنەوە، خۆشیان پێیان سەیرە کە مامۆستاکان ڕێگەدەدەن ئەو دووانە پێکەوە وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوە، تەنیا خۆیان پێیان سەیرە! هەرچەندە لە پۆلی یەکەمی سەرەتاییەوە هەر پێکەوەبوون، هەر پێکەوەش هەموو شتێکیان کردووە، بەجووتە خەریکی شانۆبوون، خەریکی نووسینی دەقی شانۆ بوون، بەڵام لەپڕ ڕۆژێك شەماڵ وندەبێت، ڕەزا هەرچەن دەگەڕێت نایدۆزێتەوە، نازانێت بۆ کوێ چووە، بەڵام گومانێکی هەیە، ئەو تا بینینەوە شەماڵ وایبردەکردەوە کە شەماڵ ئیتر نایەوێت بخوێنێت، ئەو خوێندنی وەك نەمانی پارچەکانی جەستەی خۆی بینیوە، شەماڵ ڕۆژ دوای ڕۆژ هەست بەوە دەکات گەر بەردەوام بێت لە خوێندن ئەوا ئیتر جەستەی، خەیاڵەکانی، حەزەکانی بۆ شانۆ وندەبێت.
ڕەزا زەمەنێك بەتەنیا ژیا، دوای شەماڵ ئەویش وازی لە زانکۆ هێنا،

جارێکی تر پەیوەندی بە حزبەوە کرد. ئیتر دەیزانی بەبێ شەماڵ خوێندنی بۆ تەواوناکرێت. هاوڕێکانی تری بینیبوو هەریەکەیان ببوونە پلەدار لەنێو حزب و حکومەتدا، ئەمیش دەیویست هەمان شت بێت، دەیوست دەسەڵاتی هەبێت. پاسەوانی تایبەت بەخۆی هەبێت. ئەمەش بۆ ئەو ئاسان بوو، چونکە ڕێژگارێك لە شاخ لەگەڵ سەرکردەکانی شۆڕش خەباتی کردووە، کە گەڕایەوە ناو حزب هەر زووە بووە پلەدار و بەرپرس.

ڕەزا و شەماڵ، کاتێك لە شاخیش بوون، خەریکی شانۆ بوون، چەندین تێکستی شانۆیان نووسی بوو. بۆیە حەزی شانۆ شتێك بوو، لە خەیاڵی هەردووکیاندا برووسکەی دەدا. دوای ئەوەی ڕەزا بووە پلەداری سەربازی، ئەوەی لەبیری کرد شەماڵ بوو. ئەوەی تێیدا نەما شانۆ بوو. ببوو بە پیاوێکی دڵڕەق. پیاوێکی سەربازی. پیاوێکی شەقوەشێنی حزب. پیاوکوژی حزب. دەڵێن برای خۆی کوشتووە بۆ حزب. برای ڕاستەقینەی خۆی لەتلەتکردووە.. بەڵام تەمەنێك لە ئازاردانی خەڵك و شەقوەشاندن بۆ حزبەکەی، لەپڕ بیری ئەوەی دەکەوێتەوە، شانۆییەك بنووسێت! پیاوێکی سەربازی دڵڕەق دەیەوێت شانۆ بنووسێت.. ڕەزا بەیانییەك بە پاسەوانەکانی دەڵێت ئەمڕۆ لەگەڵم مەیەن، قەڵەم و هەندێ کاغەز هەڵدەگرێت و دەڕواتە قاوەخانەیەك، بەتەنیا دادەنیشێت، دەستدەکات بەنووسینی ئەو شانۆییەی خەیاڵیان بەگیرهێناوە. دەنووسێت، دەنووسێت، دەنووسێت.. لەوکاتەدا شەماڵ پاش تەمەنێك لە ونبوونی دێت و بەرامبەر ڕەزا دادەنیشێت، سەیری یەکتر دەکەن، تەنیا کەمێك پێدەکەنن و بە ساردییەکەوە تەماشای یەکتر دەکەن و شانۆییەکە دەنووسن.

3

بەشێك لە گفتوگۆی نێو قاوەخانەکە.

ڕەزا: شەماڵ گیان، قسەیەکی تۆ کە کاتی خۆی کردت، ژیانی منی گۆڕی، قسەیەك کە زۆرکات بیری لێدەکەمەوە، دڵتەنگ دەبم، پێدەکەنم، فرمێسك پێشچاوم لێڵ دەکات. بە بیرکردنەوە لەو قسەیە، دەخۆمەوە، لە خۆم دەدەم، گوللە بە ئاسمانەوە دەنێم، دواجار لەخۆم دەپرسم بۆ وامکرد؟

شەماڵ: ئێ ڕەزا گیان، من و تۆ زۆر قسەمانکردووە، نازانم کامەیانت مەبەستە، ڕەنگە تەواوی گفتوگۆکانی خۆمان کۆبکەینەوە تاکۆتایی تەمەن بۆمان کۆنەکرێتەوە، ئەوەندە قسەمانکردووە..

ڕەزا: دەزانم شەماڵ گیان، بەڵام من تا ئێستاش نازانم بۆ ئەو بەشەی ژیانم هەڵبژارد؟ تێناگەم بۆ فریوی شتێکم خوارد، کەخۆم نەمدەزانی و هەستم پێنەکردبوو، نەمدەویست وەهابم، نە باوەڕم وابوو ڕۆژێك وەها بژییەم؟ نە هەرگیز کەسانی وەهام خۆشویستووە، بەڵام تازە واملێهاتووە و تەنیا تۆش دەزانی من کێم و لەکام جۆرە مرۆڤانەم.

شەماڵ: ئەها ئێستا تێدەگەم! راستەکەیت، بەڵام خەم مەخۆ کۆمەڵگا بە گشتی وایلێهاتووە، دنیا والێهاتووە، مرۆڤایەتی هەموو وەهان.. تۆ ئێستا ئیتر بەدەریت لەو گوزارشتە، بەڵکو ئەوانەی خوارەوەت دەبێت ئەوەبن، پاسەوانەکانت وەك تۆن، ئەوجا تۆ..

ڕەزا: شەماڵ.. شەماڵ.. بەسیکە، من دەزانم مرۆڤایەتی والێهاتووە، دەزانم کۆمەڵگا چی بەسەرهاتووە، بەڵام من نەدەبوو واملێبێت، چونکە هاوڕێی تۆبووم! هاوڕێی کەسێك بووم، کە بەرلەهەموو کەس دەرکی بەم دەردە کرد، من خەم بۆ ئەوە دەخۆم، کە بەدەستی خۆم و ئاگایانە وەکو ڕێبازێك هەڵمبژارد.

شەماڵ: بەڵام من هێشتا تووشی ئەو دەردە نەبووم، هێشتا دژی ئەو مرۆڤانەم، ئەسڵەن ئێستا خەریکی شانۆییەکم بە جوانی باس لەو دەردە دەکات. ئەی نازانی بۆ وازم لە زانکۆ هێنا، تەنیا هەستمدەکرد منیش خەریکە تووشی ئەو دەردە دەبم! ئێستا خەریکی شانۆییەکم نازانم بۆ یەکێك لە کاراکتەرەکانی لەتۆ دەچێت، من پێش ئەوەی بشزانم تۆ بە ویستی خۆت، خۆت تووشی ئەو دەردە کردووە، هاوکات ئەم کاراکتەرەی منیش بەویستی خۆی و ئاگایانە ئەو دەردە هەڵدەبژێرێت.

ڕەزا: ئۆهـــــــ دەی کۆتایی پێبهێنە، بابە مێشکم تێك مەدە، من خۆم بێزارم لەخۆم، بێزارم لەوەی بۆ وامکردووە، تۆش هێندەی تر ئازاری ئەخلاقم دەدەیت، ئازاری ویژدانم دەدەیت، من زۆرجار ویستوومە خۆم بکوژم، ویستوومە خۆم لەکۆڵ خۆم بکەوم، وا خەریکە تۆش دەکەویتە سەر کۆڵم.

شەماڵ: باشە ڕەزا گیان، ئەوە چیتە؟ وەك منداڵ مەجووڵێرەوە، ئەوە خەڵکی سەیرمان دەکەن، هەستە با بڕۆین.

4

گفتوگۆی شەماڵ و ڕەزا لەبارەی پیاوە لەشفرۆشەکانەوە

یەکەمین گفتوگۆی شەماڵ و ڕەزا لەبارەی پیاوە لەشفرۆشەکانەوە، کاتێك بوو لە زانکۆ دەیانخوێند. کاتێك کە شەماڵ هێشتا وننەبووبوو، بەیانییەکی زستان لە باخچەی کۆلێژ، بەدەم پیاسەکردنەوە، شەماڵ باسی پاوە لەشفرۆشەکانی بۆکردبوو..

شەماڵ: ڕەزا تۆ باوەڕدەکەیت، پیاوانیش لەشفرۆشی دەکەن؟
ڕەزا: هاهاها ئادەی چۆن بابزانم..
شەماڵ: من ڕۆژانە هاوڕێی خۆمان دەبینم لەشی خۆیان دەفرۆشن، بەڵام مەرج نییە وەك لەشفرۆشەکان بە بڕێك پارە لەشفرۆشی بکەن، بەڵکو ئەوان بە نیگایەك وەك نیگای سەر مەسرەح، بە پێکەنینێك، کەنەدەبوو پێبکەنن، بە تووڕەبوونێکی ساختە، بە ڕازیبوون بە دۆخگەلێك یان بە جۆرە ژیانێك کە هیچ باوەڕێکیان پێی نییە، کەچی بەردەوامن لەسەری. ئەوان لەشی خۆیان بەزۆر شێوە دەفرۆشن. من هەرکات بیریان لێدەکەمەوە سەرم ژان دەکات. جاران مرۆڤ کەی وابوو، ئێمە کەی وەها ژیاین؟ ئێمە، کەچووینە شاخ و بووینە پێشمەرگە، کەی بۆ ئەمە ڕۆیشتین؟ من مرۆڤگەلێکی زۆر دەبینم، کە ڕۆژانە لەم وڵاتەی من و تۆدا، بەلاماندا تێدەپەڕن و سەردەکەون و دەبنە سەرکردە، دەبنە کاربەدەست، دەبنە هەمووشتێك. ئەوانە زۆربەیان لەشی خۆیان دەفرۆشن، تا دەگەنە ئەو شوێنانەی ئیتر لەش دەکڕن! تۆ شەهابت بیرماوە؟ ڕەزا بە تێڕامانەوە سەیری شەماڵ دەکات، بەوردی گوێی بۆ قسەکانی گرتووە، بەسەرەلەقێ پێدەڵێت بەڵێ.. باوەڕدەکەیت ئەو ئێستا هەمووشتێکە لەم وڵاتەدا، پارە، خانوو، ماشین و ژن، هەرچی خۆی بییەوێت هەیەتی. ئەو تەنیا لەشی خۆی فرۆشت بۆ بەدەستهێنانی ئەو شتانە. شەهاب، بەدەم هەموو کەسێکەوە پێدەکەنی، مرۆڤێکی بچووك بوو، پڕبوو لە ڕق، پڕبوو لە لاوازی، بۆیە تەنیا پێدەکەنی و بە پێکەنینەکەی دڵی هەمووکەسی ڕازی دەکرد. کاتی خۆیشی لەگەڵ ڕژێم هەموو شتێکی دەکرد، ئێستاش لەگەڵ هەمووکەسێکی تردا ئەوە دەکات. ئەو ئێستا هەموو شتێکە بەڵام ئەو ئیتر لای من، لەشفرۆشێك زیاتر نییە، بۆیە دەتوانین بەو کەسانە بڵێین: پیاوە لەشفرۆشەکان.. بەڵام ڕەزا گیان ئەوەی زیاتر من نیگەران دەکات، مرۆڤە پاکەکانن، مرۆڤە جوانەکانن، ئەو پیاوە قارەمانانەن، کە هەموو ژیانیان فرۆشت لەپێناو سەربەزی و شۆڕش و خاك و بیروباوەڕیاندا، کەچی ئێستا لەشیان دەفرۆشن، هەیانە خۆی بازاڕ بۆخۆی پەیدا دەکات. هەیانە چێژ لە لەشکڕین وەردەگرێت! لەشکرێت لەشی کۆیوە و تێرنابێت، فێریان دەکەن چۆن لەش بکڕن.

شەوی کوشتنی شەماڵ

ڕەزا خۆی و پاسەوانەکانی، دێت بۆ ماڵی شەماڵ، شەوێکی ساردە، نازانم بۆ زۆربەی چیرۆکەکان، ڕووداوە سەیرەکانیان دەکەوێتە شەوە ساردەکانەوە، بەڵام بەڕاستی شەوێکی ساردە.. شەماڵ دیسانەوە بە تێکستی شانۆییەکەدا دەچێتەوە، دەیخوێنێتەوە و دەیەوێت ئیشێکی جوان بێت، هەرخۆی لەماڵەوەیە، یان باشترە بڵێن: ئەو هێشتا هەر بەتەنیا دەژی. چیرۆکی تەنیاییەکەی چیرۆکێکی دوورودرێژە.. پاسەوانەکانی لەدەرەوەی ماڵەکەی شەماڵ وەستاون. ڕەزا بەجلی سەربازییەوە دێتە ژوورەوە، سڵاو لە شەماڵ دەکات، شەماڵ ترس دایدەگرێت، نازانێت چی بڵێت.. تەنیا بە سەرسوڕمانەوە دەڵێت: ڕەزا!

ڕەزا بەپێکەنینەوە دەڵێت: بیرم لەقسەکانی قاوەخانەکە کردەوە، پێمخۆشبوو بێم بۆ لات، بەڵام هاتووم داوایەکت لێبکەم، سەرت سوڕنەمێنێت و بڵێی داوا؟ بەڵێ داوایەکم لێت هەیە.. شەماڵ کاغەزەکانی هێشتا بەدەستەوەیە و بە ڕەزا دەڵێ: تۆ جارێ دانیشە و دواتر داواکەشت بڵێ بزانم دەتوانم بۆت بکەم.

ڕەزا بەتووڕەییەوە دەڵێت: تۆ دەتوانی خۆت بکوژیت؟
شەماڵ: خۆکوشتنی چی؟ بۆ خۆمبکوژم؟!
ڕەزا: ئێستا تۆ دەتوانی خۆت بکوژیت لەبەر من؟
شەماڵ: نەخێر، نەخێر، ئاخر بۆ خۆم بکوژم؟
ڕەزا: بەداخەوە وامزانی دەتوانی خۆت بکوژیت، وامزانی دەتوانی خۆت بەخت بکەیت بۆمن، بەڵام قەینا من خۆم دەتکوژم، من خۆم لەناوت دەبەم و خۆم ڕزگار دەکەم لە مێشکم، خۆم ڕزگاردەکەم لە تۆ، لە ڕابردووم، لەوەی، کە هەموو ڕۆژێك خۆمم وەك لەشفرۆشێك بێتە پێشچاو.
شەماڵ: جارێ تۆ لە ئێستادا ئیتر لەشفرۆش نیت، بەڵکو لەو کەسانەی کە لەش دەکڕن، لەو بەشەرانەی هەموو سامانەکەت دەبەخشێت لەشێکی تر بکڕیت.. ئێوە دەتانەوێت لەشی هەموو مرۆڤایەتی بکڕن، بەڵام هەرگیز ناتوانن بەهای لەشی خۆتان بەدەستبهێننەوە، بۆیە بووەستە، واز لەو بیرۆکە خراپانەت بهێنە..
ڕەزا: بێدەنگبە کوڕی سەگ! تۆ کوڕی سەگیت سەگ، من نەمدەزانی لەشفرۆشی چییە، نەمدەزانی ڕێگاکانی لەشفرۆشی چین، نەمدەزانی ئەوانەی بەلاماندا تێدەپەڕن و دەبنە خودایەکی بچکۆلە لەشفرۆشن، تۆ بۆت شیکردمەوە، تۆ ناڕاستەوخۆ هانتدام ببمە لەشفرۆش، من ڕقم لەخۆمە، بەڵام پێش ئەوەی ڕقم لەخۆم بێت، ڕقم لەتۆیە، تۆ بۆ خۆت

ونکرد؟ من حەزدەکەم خۆم بکوژم، چونکە دەزانم مرۆڤێکی ناشیرینم، بەڵام پێش ئەوەی حەزبکەم خۆم بکوژم، حەزدەکەم تۆ بکوژم، چونکە تۆ ناشیرینیت نیشاندام، تۆ دنیایەك نابووتیت نیشاندام و خۆت ونکرد!
شەماڵ تۆ نەتدەزانی مرۆڤگەلێکی وەك من هەیە، کە ناکرێت ناشیرینی ببینن، لەگەڵ بینینی نابووتییەکاندا زمانیان لیك دەکات، وەك سەگەهارەکان حەزدەکەن گازبگرن و لەنێو نابووتییەکاندا بتلێنەوە، تۆ لەمن تاوانبارتریت، تۆ بەهەموو کەس دەڵێی لەشفرش، بەڵام بەبێ ئەوەی بزانیت ئێستا هەموو مرۆڤایەتی لەشفرشی دەکات، ئێستا زەوی بۆتە لەشفرشخانە، تۆش لەشفرشیت..
شەماڵ: من؟ جا بۆمن لەشفرۆ…
ڕەزا، دەمانچەکەی دەردەهێنێت و بەهاوارەکەی ناهێڵێت شەماڵ قسەکەی تەواوبکات.. هاواردەکات بۆدەنگبە کوڕی سەگ.. گەر ئێمە لەشفرش بین، تۆ کوڕی سەگیت، شانۆیی لەبارەی منەوە بڵاودەکەیتەوە؟ لە قاوەخانەکە تۆ شانۆییت لەبارەی منەوە دەنووسی، من دەتکوژم ئەوجا جەستەت لەتلەت دەکەم.
شەماڵ: دەی بمکوژە، تۆ لەم پارچە کاغەزانە دەترسیت؟ لەسەر پارچە نووسینێك دەمکوژیت..
دیسان ناهێڵێت قسەکانی تەواوبکات و هاواردەکاتەوە دەڵێت: من لەسەر شانۆ و مانۆ تۆ ناکوژم، من تەنیا بۆ ئەوە تۆ دەکوژم، کە تاکە کەسی دەزانیت منیش لەشفرشیم کردووە تا گەیشتووم بە ئێستام. تۆ تاکە کەسی کە دەزانی من خۆم بەدەستی خۆم لەشفرشیم هەڵبژارد، من لەو مرۆڤانەم عاشقی ناشرینی و نابووتییەکان بووم، بەڵام کێ ئەوە دەزانێت جگە لەتۆ؟ تەنیا تۆ دەزانیت کە من تەواوی جەستەی خۆمم بردە بەردەم بەرپرسەکان و پێمفرشتن. بە دەستەکانم گوللەم دەنا بە کەسانێکەوە کە خۆم نەمدەویست پێیانەوە بنێم، جۆرەها قسەم دەکرد، کە خۆم نەمدەویست بیانکەم، شەقم لە کەسانێك داوە، کە هەرگیز نەمویستوە شەق بوەشێنم، من مرۆڤم لاقەکردووە، بەڵام کەی خۆم ویستوومە؟! بەهۆی ئەوەی من جەستەی خۆمم فرشتووە ناتوانم بە دڵی خۆم بە بیروباوەڕی خۆم بجووڵێمەوە، هەر لەبەر ئەمانەیە دەمەوێت تۆ بکوژم، دەمەوێت ڕزگارمبێت لەتۆ، ڕزگارم بێت لەخۆم!

6

ڕەزا ئەمەی وت و فیشەکێکی نا بەسەرییەوە، شەماڵ دەکەوێتە سەر زەوی.

7

بەدەنگی فیشەکەکەدا، پاسەوانەکان هاتنە ژوورەوە، بینیان خۆی

کوشتووە، جلە سەربازییەکانی لەبەردایە و هێشتا کاغەزەکانی بەدەستەوەیە.

هەڵوەستەیەك لەسەر هەڵبژاردنی ناو خۆییەکانی گۆڕان ... عەلی مەحمود محەمەد

دبڕیار وایە 25 ئەم مانگە بزووتنەوەی گۆڕان لە دوای سەرکردەی کۆچکردو نەوشیروان مستەفا , کە بۆ ماوەی 8 ساڵ, لە چرکە ساتی دامەزراندنیەوە رێکخەری ئەو بزوتنەوەیە بوو تا کۆچی دوایی, رێکخەرێکی گشتی و خانەی راپەڕاندن بۆ رێکخراوەکەیان هەڵبژێرن.
لێرە من باسی دابەشکردنی دەسەڵاتەکان لە نێوان جڤاتەکان و دەستەی راوێژکاری و ناوەندەکانی دیکە و چۆنیەتی دیاریکردنیان و هەڵبژاردنیان ناکەم , باسی پرۆسەی هەڵبژاردنی ئەو دوو ناوەندە گرنگە دەکەم لە روی دیموکراسی بوونەوە کە رێکخەرو خانەی راپەڕاندنە.
دەرگای خۆ کاندیدکردن بۆ هەڵسوڕاوانی گۆڕان , راگەیاندنی و دابەشکردنی فۆرمی خۆ کاندیدکردن بۆ دەزگا گرنگەکانی هەرەمی بڕیارو رێکخراوەیی هەنگاوێکی ئەرێنییە, وە دەتوانم بڵێم دەستپێشخەرییەکی دیموکراسی باشە لە ژیانی سیاسی کوردستاندا کە تا ئێستا دەستپێشخەری سیاسی وا لە ئاستی هێزێکی کاریگەردا نەنراوە, هەرچەندە دەبوایا لە سەردەمی مانی کاك نەوشیروان , بە تایبەت لە ساڵی 2005 کە 6 ساڵی رێکخەرییەکەی تەواو ببوو ئەنجام بدرابایا , ئەوکاتە دەبووە دەستپێشخەرییەکی گرنگ لە ژیانی رێکخراوەیی لە کوردستاندا.

ئێستاش نەچووە بچێت , ئەم هەنگاو گفتوگۆ سیاسییەی ئەم هەڵبژاردنە ناو خۆییە هێناویەتییە پێشەوە گرنگە, هەرچەندە وەك حیزبەکانی دیکەی کوردستان ئەنجامەکان پێشوەخت خۆیمان نیشان دەدەن , چۆن لە دوو حیزبە سیاسیە بە دسپلینەکەی کوردستان (وەك ژیانی سیاسی و بەستنی کۆنگرە) (یەکگرتووی ئیسلامی – حیزبی شیوعی) یش پێش کۆنگرە

ئەنجامی سکرتێری حیزب ئاشکرا بوون, لەڕەشدا ئاماژەکان لەسەر کاك عومەری سەید عەلین .

وەلە هەڵبژاردنی ئەم ئەرگانانە (خانەی ڕاپەڕاندن) لە جڤاتی نیشتمانی و ڕێکخەر لە خانەی ڕاپەڕاندن , سیاسەتێکی تەقلیدی حیزبایەتییە لە کوردستان , کە ژیانی حیزبایەتی لە جیهان جێی هێشتووە , تەنانەت لە کوردستانیش , ئاخر نموونە یەکگرتوو ڕاستەوخۆ لە ناو کۆنگرە ئەمینداریان هەڵبژارد , هاوکات شیوعیش کۆمیتەی ناوەندی سکرتێر هەڵبژێرێت.

وەلە لە حالەتی گەڕاندا تەنها 6 کەسی دیکە ڕێکخەر هەڵبژێرن لە خانەی ڕاپەڕاندن , ئەمە وێڕای ئەوەی ئایا ئەوانەی ئەو کەسانە هەڵبژێرن چەندە شەرعییەتی نوێنەرایەتیان هەیە, بەیە سپاردنی هەڵبژاردنی ڕێکخەر(سکرتێر) بە خانەی ڕاپەڕاندن(مەکتەب سیاسی) هەنگاوێکە بە دواوە لە ژیانی سیاسی کوردستاندا, واتا ئەم خاڵەیان دەستپێشخەرییەکی نەرێنییە .ئێستا لە جیهاندا نەریتی حیزبایەتی بەرەو ئەوە دەڕوات تەواوی ئەندامانی حیزب بەشداری ڕاستەوخۆی هەڵبژاردنی کەسی یەکەمی پارتەکەیان بکەن , نموونە وەك بینیمان پارتی کرێکارانی بەریتانیا , پارتی کاری هۆڵەندا ...... نموونەی زۆری دی , یاخود ئەندامان لە کۆبوونەوەی ڕاستەوخۆ ی گشتی, بە پەیڕەو کردنی دیموکراسی ڕاستەوخۆ وەك لە حالەتی پارتی پۆدیمۆسی ئیسپانیا دەستەی سەرکردایەتی بە کەسی یەکەمەوە هەڵبژێرن.

دواتر ئەوی هەستی پێ ناکرێت , ململانێی سیاسییە لەسەر بنچینەی بەچوونی سیاسی و پرۆژەی کارکردن لە نێوان کاندیدەکاندا , لە کاتادا دەکەم دەرگای خۆ کاندیدکردن واڵایە , وەلە کەس نایاتە ژوورە , پرسەکە ساردو سڕ کات و دەستپێشخەرییەکە دەمرێنێت , دەبوایا جەمسەر گیری لەناو گۆڕان وەك پارتی و یەکێتی لەسەر بنچینەی دەموچاوەکان نەبونایا , بەڵکە لەسەر بنچینەی بەچوونە سیاسییەکان بوایا , لە ئازاد کردنی ململانێکە لە هۆڵی داخراوی کۆنگرەوە بە فەزای ئازاد و ڕێگا گرتن لە خۆ کاندیدکردنی نوێنەران و خاوەند پۆستەکان گرنگە, وەلە بە موتەربەکردنی ململانێکان بە بەچوونە سیاسییەکانەوە جدییەتی زیاتر بە پرسەکە دەدات.

بەیانامەی ناوەندی لێکۆڵینەوەی سۆسیالیستیی-کوردستان دەربارەی شانۆگەریی ڕیفراندۆم لە کوردستان

گومان لەوەدا نییە بە درێژایی مێژوو سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان،لایەنگری مافی دیاریکردنی چارەنووسی گەلان بوون، ئەمەش بۆتە یەکێک لەو پڕنسیپانەی کە سۆسیالیستەکانی پێ دەناسرێتەوە. هزر و هەڵوێست و پڕاکتیکی مارکسیزمی ڕەسەن، هەر لە سەردەمی مارکس و ئەنگڵس (لە سەدەی نوزدەیەمدا) و دواتر تێز و تیۆرەکانی لینین و بەلشەڤیکەکان لەمەڕ مافی میللەتان لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیاندا و پیادەکردنی (لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا)، خاڵێکی پرشنگدار و دەوڵەمەندە بۆ سۆسیالیستەکانی جیهان بەگشتی و کوردستان بەتایبەتی. پاشخانێکی مێژوویی و ئەزموونێکی گرنگە هەتاوەکو بتوانن هەڵوێستی شۆڕشگێڕانە و ڕاستەقینەی خۆیان بەرامبەر مەسەلەی ڕیفراندۆم لە کوردستان وەربگرن.

لەکاتێدا کوردستانی باشوور نوقمی قەیرانی ئابووری و سیاسی و ئیداریی بووە و دوو پارتی سیاسی سەرەکی (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان)، کە لە چارەکە سەدەی ڕابردوودا بە شێوەیەکی میلیشایی و بنەماڵەیی و نەریتگەرایی کوردستانیان بەڕێوەبردووە و تائێستاش بەڕێوەی دەبەن، وەک نوێنەری چینی بۆرژوازیی باڵادەست بوونەتە لەمپەڕ لەبەردەم گەشەی ئابووری و سیاسی و گۆڕانی کۆمەڵایەتی و خۆشگوزەرانیی خەڵکی کوردستان.
لە بەرامبەر ئەم هەلومەرجە ناجێگیر و پر لە قەیران و فەوزایەی کوردستان و رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا پارتی دیموکراتی کوردستان، بە هاوشانی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و هێزە ئیسلامییەکان و پاڵپشتیی یاخود بە هەڵوێستیی لایەنەکانی دیکە، یان لە باشترین حاڵەتدا دەتوانین بڵێین هەڵوێستی دیماگۆگی و ڕیفۆرمگەرایانەی لایەنەکانی دیکە، بۆ دەرچوون لەم قەیرانەی تێیکەوتووە، هاتووە شانۆگەری و کاریکاتێری ڕیفراندۆم نمایشدەکات. لە ڕێگای ئەم شانۆگەرییە ساختەیەوە دەیەوێت ئەم ڕق و نەفرەتە چینایەتییەی کۆمەڵانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش دامرکێنێتەوە، کە لە ئەنجامی سیاسەتەکانی ئەو حزبانەوە سەریهەڵداوە.

لەكاتێدا حزبى فەرمانڕەوا لە كوردستانى باشوور بڕيارى ڕيفراندۆم ڕادەگەيەنێت و لەسەر بنەماى نەتەوەيى بەرەو جاڕدانى سەربەخۆيى قەڵەمڕەوەكەى خۆى دەڕوات (بە گوتەى خۆيان)، لە هەمان كاتدا ئەم هێزە بۆرژوا ناسيوناليستەى باشوورى كوردستان، هاوپەيمانى هێزە داگيركەر و چەوسێنەرەكانى پارچەكانى ترى كوردستانە و ئەو نەتەوەيەى لەم پارچەيە كردويەتييە كاڵايەك و دەيەوێت دەوڵەتێكى بەبەردا بكات، لە پارچەكانى ديكەى كوردستان لە بەرەيەكى دژ بە مافەكانياندا وەستاوەتەوە و بێ پەردە دژايەتى خەبات و تێكۆشانى پارچەكانى ديكەى كوردستان دەكات، بەتايبەت لە كوردستانى باكوور و ڕۆژئاوا. لەكاتێكدا هەموومان دەزانين خەبات و تێكۆشان لەو دوو پارچەيە ئاستێكى باشى بڕيوە و خاوەنى تێكۆشانێكى جەماوەريى بەرزن. ئەمەيە پارادۆكسەكەى بۆرژوا-ناسيۆناليزمى كورديى، كە لە ئێستادا دەسەڵاتدارانى باشوورى كوردستان زۆرترين قسەى لەسەر دەكەن.

ئێمە بە گشتى باوەڕمان وايە پرسى ڕيفراندۆم، وەك پڕۆسەيەكى جەماوەريى و ديموكراسى و ڕاگيريى، مافێكى بێ قەيد و شەرتى هەر نەتەوەيەكە كە بڕيارى جيابوونەوە يان پێكەوەژيان لەگەڵ نيشتيمان يان نەتەوەيەكى ديكەدا هەڵبژێرێت، بەڵام بۆ ئەوەى ئەم ڕيفراندۆمە دەربڕى خواستى ڕاستەوخۆى ديموكراسيانەى خەڵك بێت، پێويستە بەشداربووانى پڕۆسەكە متمانەيان بە بوونى بنەماكانى ديموكراسى هەبێت لەو جێگەيەى تێيدا دەژين. ناكرێت پرۆسەيەكى ديموكراسيى ڕاستەوخۆ بە شێوەيەكى ناديموكراسيانە بڕيارى لەسەر بدرێت و لە سايەى حكومێكى داپڵۆسێنەرانە و ناديموكراسيانەدا ئەنجام بدرێت.

ئەمە سوكايەتى كردنە بە خواستى جەماوەر و بێ نرخكردنى ڕيفراندۆمە وەك پرۆسەيەكى ديموكراسى، بەتايبەت لە هەرێمێكدا كە دانيشتوان خۆيان شاهيدى ئەوە دەدەن هەمان ئەو هێزەى ئێستا بانگەشەى گەڕانەوە دەكات بۆ ڕاى خەڵك، هەستاوە بە داخستنى ئەو دامەزراوەيەى گوايە گوزارشتە لە ڕاى جەماوەر و بەرئەنجامى دەنگدان و پڕۆسەيەكى ديموكراسييە؛ ئەويش پەڕلەمانە، كە چينى بۆرژوازى خۆى لە جيهاندا گەلێك شانازيى پێوە دەكات. بۆيە لە هەلومەرجێكى وەهادا خواستى جيابوونەوە و سەربەخۆيى، كە دژ بە هەموو پڕەنسيپێكى ديموكراسيى ڕاستەوخۆ دەسەڵاتداران پێش جە‌ماوەر بانگەشەى بۆدەكەن! خواستێكى ڕاستەوخۆى ديموكراسيانەى خەڵك نييە. جەماوەرێك كە لەسەر بچوكترين مافە سەرەتاييەكانى خۆى سەركوت و تيرۆر و بەند بكرێت، بێكار و بێ نان و بێ موچە بكرێت، بێگومان خواستى جيابونەوە نابێتە خواستێكى هەنوكەيى ئەو جەماوەرە، بەڵكو

شەڕکردن لە سەنگەری بەدەستهێنانی مافە سەرەتاییەکانی ژیانیدا، دەخاتە پێش شەڕکردن لە سەنگەر جیابوونەوەیەکی نەتەوەیی بۆ چارەنووس. بۆ سەربەخۆییش سەرەتا هەوڵی جیابوونەوە لە چینە ستەمکارەکەی خۆی دەدات و دواتر هەر ئەو جەماوەرە مافی چارەنووسی خۆی بەدەستی خۆی دیاریدەکات و خۆی لە هەموو دەسەڵاتێکی ستەمکار دادەماڵێت.

ئێمە دووپاتی دەکەینەوە مەسەلەی جیابوونەوە و پێکەوەژیان لەگەڵ هەر نیشتیمان و نەتەوەیەکدا مافێکی سەرەتایی خەڵکە و بە هەموو شێوەیەک پشتیوانی لەم خەباتە دەکەین. بەڵام بە مەرجێک کە جەماوەر خۆیان خاوەنی ئەم ڕزگارییە بن و هەر خۆشیان لێی بەهرەمەند بن. لەکاتێکدا لە کوردستان، کە دەسەڵاتی بۆرژوا ناسیۆنالیستی کوردی، مەنەپۆڵی هەموو جومگەکانی دەسەڵات و ژیانی کۆمەڵانی خەڵکی کردووە و جەماوەر و خەڵک تەواو بێدەسەڵات لە ژیان و ئایندەی خۆی هێشتەتەوە، ناکرێت چاوەڕوانی ئەوەشی لێبکرێت ڕیفراندۆمێک، کە ئەو چەشنە دەسەڵاتدارە و بانگەشەی بۆ بکات، گوزارشت لە خواستی ڕاستەقینەی خەڵک بکات، بەڵکو دەیانەوێت هەموو ئەو نەهامەتییانەی کە خۆیان بۆ خەڵکیان خوڵقاندوە، بیخەنە ئەستۆی پێکەوەژیانی خەڵکی کوردستان لەگەڵ نەتەوەکانی تر لە عێراقدا، بۆیە جیابوونەوەیان کردووە بەو بەهەشتە بەڵێنپێدراوەی زامنی ڕزگاربوونە لە نەهامەتییانە.

ئێمە لە ناوەندی لێکۆڵینەوەی سۆسیالیستی - کوردستان، پشتیوان و هاوپشتی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانین لە هەر چوار پارچەی کوردستان بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان تا سنووری جیابوونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ. هاوکات خەڵکی کوردستان دەبێت ئەوە باش بزانن، کە پارچەپارچەکردن و داگیرکردن بەرهەمی سیاسەتی هێزە ئیمپریالیستەکانە و ئەو سیاسەتە تا ئێستاش بەردەوامیی هەیە، بۆیە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هەم دەبێت هیچ خواست و مافێکی خۆی نەبەستێتەوە بە دەستی خێر و مەرحەمەتی زلهێزەکانی جیهانەوە، هەم باوەڕ بە چەواشەکاریی ئەم دەسەڵاتە نەکات کە گوایە بەدوای گڵۆپی سەوزی هێزگەلێکدا دەگەڕێت بۆ جیابوونەوە، کە لە ڕاستیدا پێکەوە لکاندن و دابەشکردنەکە لەسەر دەستی ئەوان ئەنجامدراوە. بۆیە خەبات بۆ ڕزگاری و ئازادیی کوردستان سێکوچکەی تێکۆشانە لەپێناو:

١-ڕزگاربوون لە هەر هێز و ئایدۆلۆژیایەک لەناو نەتەوەکەی خۆیدا، واتە لەناو کوردستاندا، کە بەربەست لەبەردەم بەرزترین ئاستی ژیانی کۆمەڵانی خەڵکدا دابنێت و ستەم لە خەڵکی خۆی بکات

٢-ڕزگـــاربوون لەو دەســـەڵاتدارانەی جڵەوی فەرمـــانڕەوایی ئەو وڵاتانەیـــان بەدەستـەوەیە (تورکیـــا، ئێـــران، عێـــراق، سوریـــا) کە کوردســـتانی بەســـەردا دابەشکـــراوە (بەبێ ئەوەی ئەم خـــاڵە ببـێتـە ناکۆکیی نەتەوەیی نێوان جەماوەری دوو نەتەوە، بەڵکو ئەمە خەباتـە دژ بە دەســەڵاتدارانێک، کە بە نـــاوی نەتەوەیەکـی دیکەوە ســتـەم لە خەڵکی کوردستان دەکەن)
٣- ڕزگـــاربوون لە هەژمـــوونی ئیمپریـــالیزمی جیهـــانیی کە هەمیشە بەرژەوەـــندییەکانی خۆی لەم نـــاوچەیەدا بەدیـــدەهێنێت و لە ڕێگەی جەنگە بەربەرییەکانیانەوە بە شێوەیەکی دڕندانە خاک و زەوی و هەوا و ژینگەی ئەم ناوچەیە وێران دەکەن.

هەربۆیە لەم هەلـــومەرجەی ئەمڕۆ لە ڕۆژهەڵـــاتی ناوەڕاستـــدا دەگـــوزەرێت، ئەم شێـــوەی ڕیفرانـــدۆمە لە ســـایەی ئەم دەســـەڵاتە لە کوردستانی باشوور بە چارەسەر نازانین و پێمان وایە کێشەکانی نێوان نەتەوە جیاوازەکان زەقتر دەکاتەوە و یەکێتی و یەکڕیزی نێوان کرێکاران تێکدەدات و داتەپینی باری گوزەرانی خەڵک زیاتر و دیموکراسی بەرتەسکتر و داپلۆسێن و دەسەڵاتی تاکڕەوی و دیکتاتۆری بەهێـــزتر دەکـــات. ئەمەش تەنهـــا و تەنهـــا بە قـــازانجی هێـــزە ئیمپریالیســـتەکان و بۆرژوازی نـــاوخۆیی و نـــاوچەکەیە. ئەمڕۆ لە سەردەمی جیهانگیریی سەرمایەداریدا، ڕێگەچارە بۆ ڕزگاربوون لە چەوساندنەوەی چینایەتی و نەتەوەیی و مەزهەبی و ڕەگەزی، بۆ ڕێگرتن لە وێرانبوونی ژینگە و تاڵانکردنی شارستانیەت و مێژوو و …هتد لە سەرتاسەری جیهانـــدا، وەهمـــی ناســـیونالیزم و بـــازاڕی ئـــازاد و نیولیبرالیزم و دەسەڵاتی یۆتۆپیی ئایینی و مەزهەبیی نییە، بەڵکو پێکەوەژیانی ئازادانەی نەتەوەکان و بە دیهێنانی ئازادی و یەکسانی و دادپەروەری کۆمەڵایەتییە.

ناوەندی لێکۆلینەوەی سۆسیالیستی – کوردستان
20/7/2017

هۆنراوەی (2 رۆژ لە ئەستەنبۆڵ) ئاستێکی ئاسۆیی بیرکردنەوەی شاعیر ... ئاری محمد سابیر

شاعیروشیعر وەك (گوێز) توێکڵ و کاکڵ و پەلك و ناوکی یەکترن و تەواوکەری یەکترن, گەر شاعیر واتە پەلك و توێکڵ باش و بەهێز بێت شیعرەکە واتە ناوك و کاکڵەکەی باش و بەهێز دەبێت.شاعیروپەلك پارێزەری شیعروناوك و کاکلن, شیعر هەست و سروشە (الهام) و نەستیشە لای شاعیر کات وساتی نیە !

شیعر , گوتن و دەڕبڕین و نوسینێکە هی ئێستا جیاواز لە هی دواتر هی ئەمساڵ جیاواز لە هی پارساڵ, لێرەدا هونەری شیعر دێتە کایەوە کە (هونەر)هاتە کایەوە (بیرکردنەوە) دێتە کایەوە لای (شاعیروخوێنەر) بیرکردنەوەیەك لە ئاستی(ئاسۆیی و ستونی) بۆ شیعر(هۆنراوە) کەواتە شیعر بۆ (خود) نیە بۆ(گشتە).

پەلکێشمان دەکات بۆ رابردوو ئێستاو داهاتوو. بیرکردنەوەی (ئاسۆیی و ستوونی) لە (دەق) بوونی هەیە تا چە ند یەکیان زاڵە بەسەر (دەق) یانیشخوێنەر بەکامە ئاست دەڕوانێتە دەقەکە, ئەمەش جار هەیە دەقەکە بڕیاڕدەدات چونکە شاعیر خۆی (ئاسۆیانە) دەقەکەی بەرهم هێناوە نەوەك شۆڕبوونەوەقوڵبوونەوەی (ستوونیانە) بۆ (دەق) .

هۆنراوەی (2 رۆژ لە ئەستەنبۆڵ) شاعیر (نەژاد عەزیز سورمێ) هەم لە بیرکردنەوەی شاعیر خۆی هەم لای خوێنەر

ئاستێکی بیرکردنەوەی (ئاسۆیی) شاعیرو تێگەیشتنێکی (ئاسۆیی) خوێنەر دەبینرێت, بەتایبەت گەر بەراوردی بە هۆنراوەکانیتری شاعیر بکەینەوە کەبیردنەوەیەکە زیاتر بەرەوە ئاستی (ستوونی) . هۆنراوەی (2 رۆژ لە ئەستەنبۆڵ) خوینەر ماندوو ناکات لە قوڵبوونەوەو شۆڕبوونەوەی ماناو مەغزاکان.

خوێنەر هەست بە تێگەیشتنێکی زوو ڕاستەوخۆ دەکات لە ئاست هۆنراوەکە باس و خواسی هۆنراوەکە. شاعیر نەیویستووە بە دوو (2) رۆژ ناشتوانرێت (ستوونیانە) بیربکاتەوە خوینەریش پێویستی بە بیرکردنەوەی (ستوونیانە) نیە بۆ ئەم هۆنراوەیە گەر پێشینەیەکی رۆشنبیری و مێژوویان هەبێت.

هەم شاعیر خۆی نەیویستووە (ستوونیانە) بە دوو رۆژ بۆ مەسەلەکان بچێت هەم خوێنەریش گەر (ستوونیانە) بۆ مەسەلەکان بچێت سەرئێشە دەیگرێت.

خاوەنی هۆنراوەی (2رۆژ لە ئەستەنبۆڵ) وەکو (نالی و حاجی و پیرەمێرد) شاعیرە ئەمە درێژکراوەی ئەو مێژوەیە کەتاکو ئێستا رۆشنبیرو شاعیرانمان هاوسۆزن بەرانبەر بە ئەستەنبۆڵ بەڵام شاعیری ئێستامان بێمنەت نەوەك وەك (نالی و حاجی وپیرەمێرد) بۆ گفتوگۆ بۆ شیکردنەوە ئەستەنبۆڵیان بە جێگاو حەوانەوەی خۆیان زانیوە , شاعیری ئێستامان دیالۆگ و گفتوگۆ دەکات بەرگریش دەکات لە مافی کەسانێك کە دەربەدەروو لێقەوماون لە شاری ئەستەنبۆڵ، ئەستەنبۆڵ هەرچەند وەك مافوورێکی ڕازاوەو گەش بەڵام بۆ گیان بۆ هەندێك کەس بە تایبەتی بۆ شاعیری (2رۆژ لە ئەستەنبۆل).

بارووداخی (نالی وحاجی قادری کۆیی و پیرەمێرد) شێوەوجۆرێك بوو لە یاخی لە وڵاتی خۆیان کە (کوردستانە) بەرامبەر بە ناعەدالەتی سیاسی وکۆمەڵایەتی ئەو سەردەم بەڵام بە پێچەوانەوە شاعیری ئێستامان یاخیە لە ناعەدالەتی ئەستەنبۆڵ بەرامبەر ئەو کەسانەی ڕووی تێدەکەن و نیشتەجێن کە لە سەردەمی (نالی و حاجی و پیرەمێرد) نەبووەو هەستی پێنەکراوە.

شاعیری ئێستامان خۆی بە داکۆکیکارو بە لێقەوماو نازانێت بە دوو رۆژ هەڵوێستی خۆی پەخشکردووە واتە شاعیری ئێستامان ئەو گرێیە شل و نەرمدەکاتەوە گرێی ئاوارەیی و غەریبی کە هەبووە لە سەردەمانی پێشوو چونکە شاعیری ئێستامان دوو رۆژ لە ئەستەنبوڵە و وڵاتی خۆی هەیە لێی ڕازیە پێچەوانەی (نالی و حاجی و پیرەمیرد). گەر بیرکردنەوەیەکی (ئاسۆیانە) بۆ هۆنراوەی

(2رۆژ لە ئە ستەنبۆڵ) بکەین دەبینین شاعیر بە دوو رۆژ ئەوە هەستەی لا دروستبووە ئەی گەر چەندین رۆژ بمێنێتەوە واتە دەزانێت دوو سەد ساڵیش بێت (ئەستەنبۆڵ) قبوڵی من ناکات هەر رۆژێك بێت دادگایمان دەکات چونکە ئەستەنبۆڵ ئەو ئەستەنبۆڵەی زەمانی (نالی و حاجی و پیرەمێرد) نیە ! ئەستەنبۆڵ هی هەمووان نیە و تەنیا بۆ چەند رۆژێك و بۆ گەشت لەسەر ئەم مافوورە ڕازاوەو گەشە پاڵکەوە و هەرچەندە ئێقرەو حەوانەوەشت نیە.

پێش ئێوەی بۆ منداڵان بنوسیت …

ئاکۆ محەمەد سابیر

لە جیهاندا نووسەرانی منداڵان پێگەو سەنگی زۆر تایبەت و گرنگیان هەیە.
بەتایبەتی کیشوەری ئەوروپا بەتایبەترین وڵاتانی ئەسکەندەنافیا دیارترین وڵاتیان وڵاتی سویدە زۆر باش گرنگی وبەهای بەرهەمی منداڵان دەزانن چەند ئەرکێکی گرانە ئیش کردن لە جیهانی جگەرگۆشەکانو نەوەی داهاتوو ، نووسەرانی گەورەکان زۆرن لە جیهاندا ، بەڵام نووسەرە سەرکەوتوە
کانی منداڵان بە پەنجەی دەست دەبژێردرێن، ئەدەبیاتیو هونەری منداڵان بە تایبەتی هۆنراوەو چیرۆک وێنە کێشان ومۆزیک تەنها جوانی ونمایشکردن نی یە وەک پێداوی ستی یەکی پەروەردەیی و دەروونی هەر لەسکی دایکەوە پێش لە دایک بوون ، دایکان یان باوکان چیرۆک هۆنراوە بۆ منداڵەکە دەخوێننەوە ئاشانای دەکەن بە گۆرانی منداڵان ، واتە وەک پێویستیەک بۆ گەشەکردنی ، تا لە پاش لەدایکبوون وەک زەمینە سازکردنێک ئاسان تر چێژی لێوەرگرێت وکاریگەری پۆزەتیڤی لەسەر نەشونما ی هەستەوەراکانی دروست بکات ،وەک ئەرکێک چۆن منداڵەکە خاوێن دەکەیتەوە خۆراکی دە دەیتێ شیری دەدەیتێ ئاوی میوەی دەدەیتێ دەبێت جیرۆکی بدەیتێ هۆنراوەی بدەیتێ کاسێتی گۆرانی مۆزیکی بدەیتێ وێنەی پیشان بدەیت
پێنوسو کاغەزی بدەیتێ ئاشنای کەیت بەڕەنگەکان بەلەرەو ئاوازو گۆران یەکانی دنیای خۆی.لەزۆر بەی ماڵەکانی سوید کتێب زیاترە لە کەرەستەکانی تری یاری وەک بوکە شوشەو میکانەو ماشێنو تۆپ وشتی تر، ئەوە باخچەی ساوایان هەر لەهۆڵەکانەوە تا پۆلەکان وەک گوڵو ئینجانە کتێبو نامیلکەی منداڵان دانراون.

بەرهەمە جوانو بەپێزەکانی نوسەرەکان خۆیان فەرز کردووە شوینیکی گەورەیان لە سیستەمی پەروەردە داگیر کردووە وەک بناغەیەک بۆ پەرە وەردەو فێربوون.
ئێمە نوسەرانی کورد لە کوردوستان ڕوو بەڕووی پرسیار گەلێکی زۆر دەبینەوە ؟ ئایا نووسەرانی ئێمە بۆ نەیانتوانیوە لە دنیای منداڵان هێندە نزیک ببنەوە ؟ کە زۆر بەی زۆری بەرهەمە جیهانی یەکان بەزمانەکانی دراوسێکانمان بە عە رەبی و تورکی و بەتا یبەتی فارسی ئامادەن ، وە بەشێکیان وەرگێردراونەتە سەر زمانی کوردی بەڵام نەک منداڵان نوسەرەکانیش پێی ئاشنا نین،بەڵگەشم ئەوەیە کە ئەوبەرهەمانەی نوسەرە خۆماڵی یەکان دەینووسن هیچ تازە گەریو

داه□نانی نوێی تیا نابینیت
ئێمە کێشەی نوسەری منداڵانمان هەیە بۆیە من زیاتر دەمەوێت لەسەر ئەو کێشەیە درێژە بەنوسینەکەم بدەم ڕووی پێنوسەکەم بکەمە نووسەرەکانو بڵێم پێش ئەوەی بنوسیت بۆمنداڵ دەبێت تۆ شارەزای ئەدەبی مناڵ ناسی ئیمڕۆژی بیت، ئاگاداری ئەو نوسینانە بیت کە ئەمڕۆ لە جیهاندا بۆمنداڵان دەنوسن کتێبو بەرهەمی نوسەرە دیارو شارەزاکان بخوێنیتەوە خۆت ماندوو کەیت پاشخانێکی ئەدەبی منداڵان وەدەست خەیت ، هەموو کتێبە وەرگێڕاوەکان بە وردی بخوێنیتەوە بۆ نموونە گەر چیرۆکەکانی ،ڕینە گۆسینی، بەتایبەتی چیرۆکی نیکۆلای چکۆل.. بخوێنی تەوە تەواو تێ دەگەیت دنیای منداڵ چی یە و دەتاباتەوە بۆڕۆژانی ڕابوردی منداڵی و زۆر بەی وێنە راست و چەوتەکانی ژیان دەخاتەوە پێش چاو منداڵی خۆتت پێ دەناسێنێتەوەو پێت دەڵێت ئاسایی یە تۆ ئەوهەموو هەڵەو پەڵەو بزێو یەت ئەنجامداو چێژت لێوەرگرت لە بەر ئەوەی تۆ منداڵ بویت منداڵی ئاوایە زۆر جاران پێکەنین و گریان تێکەڵ دەکات دروست و نادروست پێکە وە گرێ دەدات لە ساتێکدا ئارامو ژیرە لەساتێکدا پێچەوانەیە ؟ لە کوردوستان زۆر بەی نوسەرەکان مامۆستان، کێشە کە ئەمەنی یە کە مامۆستان خۆی خودی مامۆستابوون منای نزیکی یە لە دنیاو جیهانی منداڵان، کێشەکە ئەوەیە مامۆستا نوسەرەکانی ئێمە بەو سیستەمی پەرەوەردەیەی کە خانەی مامۆستایانیان تەواو کردووە ئەدەبی هۆنراوەو چیرۆکی منداڵانی پێ لە قاڵب دەدەن

بۆ نموونە ئەوان لە چیرۆک و هۆنراوەکانیاندا بۆ منداڵێک دەنوسن یان دە خوازن ئەو منداڵە ، زۆ بە ئەدەب بێت، پاکو خاوێن بێت، لەپۆلدا فزەی لێوە نەیەت. بەرابمەرتەختن ڕەشەکەی پۆل قیت دانیشتبێت، نوزوەی لێوە نەیەت، منداڵێک شەڕناکات، درۆناکات، تەواو جدی یە گاڵتەو گەپ نازانێت، دەی ئەوە منداڵ نی یە، تۆ لە بەرهەمەکانتا وێنای دەکەیت ئەوە ڕۆبۆتە یان فریشتەیە،نوسەرە ناودارەکانی جیهان بە پێچەوانەوە دەنووسن بۆمنداڵانێک دەنووسن ،کەتن دەکات شت ئەشکێنێت ،چێژ لە گەمەو گاڵتەو گەپ دەبینێ درۆش دەکات شەڕیش دەکات نوسەر دەتوانێت لەزمانی پەپولە ومانگ و ماسی و سمۆرەوە مامۆستاودایکو باوکەوبگەڕێت بۆ چارەسەر بە هونەری ڕەنگاو ڕەنگی پڕلە خەیاڵی چیرۆکو هۆنراوە نەک زمانی ئامۆژگاری □□زانە ، نوسەرانی خۆمان هەر بە رهەمەکانیاندا دەزانیت بێ ئاگان لە دنیای ئەمڕۆی ئەدەب و نوسینی منداڵان ، ئایا کاکی نووسەر هەر بەڕاستی کاتێ کە خۆت منداڵ بویت ئاوا فریشتە بویت ؟ گاڵتەت بە مامۆستاکەت نەکردووە ، لەگەڵ هاوڕێکانت بەشەڕ نە هاتویت. بەلای باخو ڕەزو

میوەیەکدا تێپەڕیویت دەستت بە نەبردووە؟
نوسەری منداڵان نابێت تەنها لە گۆشەنیگایەکەوە بۆ منداڵان بنوسێت دەبێت هەموو دنیای ڕاست چەوتی منداڵ وەک خۆی ببینێت،

تۆ لە هەر بە نەیەکدا هۆنراوەیەکی کاکەی فەلاح یان ع.ع. شەونم هەڵگەڕێیتەوەو بە شێوازێکی تر دایڕێژیتەوەو ، هەموو نەورۆزێک یان هەموو بەفر بارانێکی زستان ئارەزوی شیعر نوسینت ببزوێتو بۆ ئەوەی شتێکی تازە بە منداڵانی ئەمڕۆ ببەخشیت، هەموو جارێک ئەم قاوانە لێ بدەیتەوە من نامەوێت ناوی هیچ نوسەرێکی منداڵان لێرەدا بێنم
گەر ناویان بێنمو ئەو بەرهەمە کاڵو کرچانەیان دەبێت دەمە بە دەر شی بکەمەوە ئەوە کتێبێکی دەوێت، جگە لەوەی ئەمە ڕەخنەگری منداڵانمان نیە وەک پێویست و من ڕەخنە گرنیم، وەڵای دەست خۆشی لە مامۆستا حەمە فەریق حەسەن کە توا نیوەیەتی خۆی لە بواری ڕەخنە بدات و کەڵەی نوسەرانی منداڵانی ئەمڕۆ وەک خۆی نیشان بدات، نووسەرەکانیشمان ئەزموونی قوبڵ کردنی ڕەخنەیان نیە ، تا ئێستاش پێیان وایە نوسین و بەرهەمی نوسەرە ڕۆ ژئاوایی یەکان ڕەوشتی منداڵانی کورد خراپ دەکات.لەکاتێکدا ئەو بەرهەمانە یەکێکن لە هۆکارە بەهێزەکانی پێشکەوتنی مرۆڤی ڕۆژئاوایی. هە موو نوسەرێکی منداڵانی کورد پێش ئەوەی بنوسێت دەبێت خاتوو (ئاسترید لیندگرین) نوسەری سویدی بناسێت بەرهەمەکانی بخوێنێتەوە کە بەزمانی کوردی هەن تا بزانێت دنیای منداڵان چینو چۆن؟ نزیک دەبیتەوە لێی، چۆن؟ چێژ دەبەخشیتە منداڵان بە نوسینەکانت ، کە ئەم خانمە سویدیە لەڕێگای چیرۆکی منداڵانەوە شۆرشێکی نوێی بەرپا کرد بە ناسینی منداڵو خەون و خولیاکانی، هەر چەندە لە سەرەتادا بەربەستو کێشەی زۆریان بۆ دروست کردوو تۆمەتی خراپ کردنی ڕەوشتی منداڵانی خرایە پاڵ بەرهەمەکانی بەڵام دوا جار بە سەرکەوتنێکی گەورەوە توانی هەموو بەربەستەکان تێک بشکێنێت بەرهەمەکانی بۆ هەموو ولاتانی جیهاندا بڵاوبێتەوو ئێستا وێنە ی ئەم خانمە بوەتە لەسەر دراوی بیست کرۆنی سویدی چاپ کراوە ، دوایی کۆچکردنی ماڵە کەی وەک مۆزەخانە یەک سەردانی دەکرێت.
دنیای ڕەنگاو ڕەنگی منداڵان تێکەڵە بە شادی وبە گریانو پێکەنین و نەخۆشکەوتن و سەمارماو گەرمای ژیان ئەوەی پێویستە لە نوسینەکانی تۆی نوسەردا گەشبین یو چێژی منداڵانە ی پێ ببەخشیت و هەموو وێنەکانی ژیانی وەک خۆی بە بکێشیت تا وەک ڕاهێنا نێکی ئاسایی لەژیان تێبگات، تێبگات ئەوکاتەی قوڕگی دێشێت ئەودەرمانەی دەیخوات تاڵە بێزار کەرە، وە نوسینەکان دوربن لە گیانی تۆڵە سند نەوەو

کینە.

بە نموونە تە وەنە یەکی پشیلە ی لە چیرۆ کو هۆنراوەکەتدا وا پیشان بدەیت
کە سپڵەو ناحەزە دەبێت بەند کرێت ، ڕق و تۆڵەوسزادانی تیا زیات
دەکەیت لە کاتێکدا پشیلە ئەمڕۆ لە زۆربەی ماڵەکاندا هەنو منداڵ
خۆشی دەوێت،منداڵان سەرنجیان وردەو پرسیاری سەیر سەیر دەکەن
کاتێک چیرۆکێکی ئەفسانەی بۆ دەخوێنی تەوە و پاڵەوانەکە بە فەرشە
ئەفسونا ویە کە دەفڕێت و دەگاتە لای مانگو ئەستێرەکان ئیتر ئەو
جەژی منداڵانەی خۆی لە دەبینێت و تێدەگات کە فەرشە کەی ماڵی
خۆیان نافڕێت ئەوە تەنها چیرۆکێکی خۆشە فێری ئازایەتی دەکات
وەڕای ئەوەی
هەندێک جار هەندێک پرسیاری بۆ دروست دەبێت وڕاشکاوانە پرسیاری
خۆی دەکات و نای شارێتەوە.
بە پێشکەش کردنی بەرھەمێکی جوانو دروست دەبێت ماندوبیت
ورد بیتەوە بگەڕێیت بکەیت بخوێنی تەوە گەشتێک بکەیت بە ئاسمانی
فراوانی کتێبو نامیلکەو بەرھەمی نوسەرانی جیهانی ئەمڕۆ.

منداڵ ئەو بەچووکەمرۆڤە بزیو یاخی و سەرکەشە یە خشتیلە و
جوانەیەهەمیشە دەبزوێت وپرسیار دەکاو لاسایی دەکاتەوەو وەک پشیلە
دەمیاوێنێ و وەک بەرخۆلە دەباعێنێ ووەک ئەسپ غاردەداو وەک کەڵە
شێر دەقوقێنێ و
وەک و ڕێوی شت دەفڕێنێ و وەکو شێر هێرش دەباو دەنەڕێنێ
شت ئە ڕژێنێ وشت ئەشکێنێ ،ئەگەری کە یاریەکە ئەدۆڕێنێ کە
ئەیباتەوە پێ ئە کەنێ، دە یە وێت هەموو شتێک تاقی بکاتەوە بەدەم
ڕێگاوە گۆرانی دەڵێت شەق لە بەردو دار دەدات زۆر جارژیرەو ژیرانە
خۆی دەنوێنێ بەدست خۆی نی یە لە بەر ئەوەی منداڵە منداڵەتی
وادەخوازێت چاک خراپ خۆی نمایش دەکاو خۆی دەنوێنێ
تا ئەو قۆناغی منداڵی یە تەواو نەکات هیچکەس ناتوانێت لەو کردارو
گفتارە شیرینانەی بی وەستێنێ.
منداڵ حەزدەکات کە نوێژ دەکات لە نوێژ کەیدا پێ بکەنێت
لەپۆلدا زمان لە هاوڕێکە دەربێنێت. لای مامۆستاو لای بابو دایکی
خۆی ژیر بنوێنێت
دە خوازیت هەموو خۆشمان بوێت
بە خەندەوە سەیری کەین گرنگی بە پرسیارەکانی بدەین
لە خۆشیدا باڵ دەگرێت کە دیاری پێشکەش بکەین
گوێ مان بۆ دەگرێت بە قسەمان دەکات لە بیری دەچێتەوە

لـە قسەمان دەر دەچێت خوشکاو برا گچکە کەی ماچ دەکات شتی بەش دە دات و شتیشی لـێ دەسەنێت ،دەیخاتە پێکەنین، دەشی گرێنێت
کاکی نوسەری منداڵان تۆ بۆ ئەم بونەوەرە ناسکو ئاڵۆزە دەنوسیت دەشتەوێت ماندوو نەبیت؟

نوسینی .. ئاکۆ محەمەد سابیر.

سەرچاوەکان..

نیکۆلای چکۆل
نوسینی، ،ڕێنەگۆنسی
وەرگێڕانی.. هیواشەمسی بورهان
ژیان نامەو کتێبی جوجەڵەی گۆرەوەی دڕێژ ..پیپی.
خاتوو ئاستریدلیندگرین،،Astrid Lindgren

پرد… پشکۆ ناکام

…..بەکار هێنانی بەرژەوەندی□ نیشتمانییەکان وەک تاکتیک بۆ گەیشتن بە مەرامی تایبەتی حیزب هەردەم لەو حیزب و گروپانە ئەوەشێتەوە کە سیستەمی بنەماڵەیی تیایا بەڕێوە ئەچێت و پرنسیپێکی سەرەکی کارکردنیانە وەک ئەوەی ئەمڕۆ لە کوردستان لەسەر دەستی بنەماڵە و پارتی پاشکۆی ئەبینرێت ، پارلەمان کە دەستکەوتێکی نیشتمانی هەموو خەڵکی کوردستانە بە بزووتنەوەی گۆڕانیشەوە کە نوێنەرایەتی نیو ملیۆن دەنگ ئەکات ئەمڕۆ لای بنەماڵە بۆتە(بارمتە) واتا دەستی بەسەرا گرتوە و ئەیەوێت بۆ مەرامی خۆی و مساوەمەکردن بە نەیارەکانی خۆی بەکاری بهێنێت ، کە بنەماڵە مەسەلەی پارلەمان وەک یەکێک لە دوا بابەتەکانە کە گرنگی پێ بات لای خۆی کردویەتی بە ” بارمتە” و کەی بیەوێت ئەڵێ ئەوە کارای ئەکەمەوە و کەی لە قازانجی خۆی نەبێت هەر بە قفڵەکەوە وازی لێئەهێنێت ، بنەماڵە کە زۆر باس لەوە ئەکات کە پارلەمان بەرهەمی خوێنی شەهیدانە(هەر چەنە مەفهومی شەهید لای کۆمەڵانی خەڵک ئەوە نیە کە لای بنەماڵەیە..) کەچی دەستی بەسەرا ئەگرێت و کەی زانی پێویستی پێیەتی بۆ تەواوکردنی بەرنامەی تایبەتی خۆی ئەڵێت

فەرموون با پارلەمان بکەوێتەوە گەڕ ،!! وەک ئەوەی ئەو بەرهەمی خوێنی شەهیدانە بارمتەیەک بێت بەدەستی بنەماڵەوە کەی ویستی بۆ بەڕێ کردنی تاکتیک" ێکی خۆی لە بەرامبەر پشتگیریی کردنی بە گۆڕینەوە ئەیخاتە ساحەکەوە ، ئەو ئەڵێ ئەوە پارلەمان "ئەوە بەرهەمی خوێنی شەهیدان.." بخەنەوە ئیش بەو شەرتەی لەم چاڵەی ڕیفراندۆم دەرم بێنن، بە مانایەکی تر بەرهەمی خوێنی شەهیدان بە سوود وەربگیرێت بۆ پشتگیریی هەناگوێکی شکست خواردوی بنەماڵە کە جگە لە خۆی و زەردهیڵگەڕاوەکانی نزیکی کەسی تر بەرپرسیار نیە لێی و ئەبێ کۆمەڵانی خەڵک بە بەرهەمی خوێنی شەهیدانیشەوە باجەکەی بەن..بەم بارمتەگرتن و گۆڕینەوەیەش بنەماڵە و پارتی پاشکۆی سەلمانديان کە بەرامبەر دروشمەکانی خۆشيان ڕاستگۆ نين ، ئاخر چۆن یاری بە خوێنی شەهیدانەوە ئەکرێت و ئەخرێتە لیستی ما مەڵە پێکردن لە کاتی تەنگانەیا وەک ئەوەی ئەمڕۆ کە چۆن بنەماڵە نازانێت چۆن لە داوی ریفراندۆم-"کورسیراندۆم.." نەجاتی بێت و چۆن ئەيەوێت بە هەر نرخێک بێت باری خواربوی خۆی بە مەکرەمەی کاراکردنەوەی پارلەمان ڕاست بکاتەوە ، بنەماڵە لە بیری چوە سەرۆکايەتی پارلەمان نوێنەری نیو ملیۆن دەنگی هەرێمە ، ئایا بنەماڵە ئەتوانێت متمانە بۆ خۆی لای ئەو نیو ملیۆن دەنگە دروست بکاتەوە؟ بەبێ شک نەخێر، چونکە ئەو" متمانە"يەش قورسايی خۆی هەيە و ناکرێت وەک نەوتەکەی هەرێم ما مەڵەی پێوە بکرێت و کەی و چۆن و بەچەن ویستیان بیفرۆشن و داهاتەکەشی بخەنە تەنکەی باخەڵیان..، بنەماڵە هەموو شتێک وەک پارە سەير ئەکات بە متمانەی خەڵکیشەوە.. لە کاتێکا سەرۆکی بنەماڵە باس لەوە ئەکات کە گوایە ریفراندۆم بریاری هەموو گەلە و پشگەز بونەوەی تیا نیە ، کە بڕيارەکە هی هەموو گەلی کوردە ئیتر بۆ جێبەجێی ناکات و چ پێويستی بەو هەموو بەگ دانانە هەيە و بۆ سەری ئەو عالەمە ئەيەشێنن ! کە گەل بریاری یاوە ئیتر بۆ بەناو ریفراندۆمی بۆ ئەکەن ؟بڕۆن خەریکی دروستکردنی پاسەپۆرتی کوردی بن کە 31/ لا پەڕەيە و با لە ئابیشەوە دەست بکرێت بەبەکار هێنانی،،یان ئەوەتا لە سەرداناکانتان بۆ ئەوروپا بۆتان دەرئەکەوێت چەن سیسایەکی نەشارەزا و چەن حیزبێکی بچوک و چەن هەنگاوەکانتان نەزانانە پێش دەست پێکردنیان بە شکست و خەلەل تەواو ئەبێت و ئەبێت ئەو" گەل" ەی بە ناوی□وە قسە و رەفتار ئەکەن و بریار ئەيەن باجە قورسەکە ی بات ، قوماری ریفراندۆمەکەی بنەماڵە نەگەشتە ئەوەی پارەی حەوزەکە بۆ خۆی بەرێت، دوا وەرەقەی لە جیاتی جۆکەر " مڕ" بوو بەوەش پێڕەکەی پێ تەواو نەکرا ئەنجا ئەيەوێت بە ناچاری پارلەمان بکا بە جۆکەر و کۆنکەنەکەشی پێ تەواو بکات بەڵام بەم تاکتیکەيشی بە دۆڕاوی واز لە یارييەکە ئەهێنێت

چونکە گەر پارلەمانیش بە ڕەزامەنێتی دەنگدەرانی گۆڕان بکەوێتوە کار ئەبێت پرۆسەی ریفراندۆم هەر لەوێوە بریاری لەسەر بدرێت یاسای بۆ دەربکرێت و ڕێ و شوێنە یاساییەکانی بگیرێتە بەر چونکە بریارەکانی گەل ئەبێت مەرجع□کەی گەل خۆی بێت کە پارلەمانە نەک حیزب و کەس و بنەماڵە ، جا ئایا بنەماڵە رازییە بەوەی لێرەیا " کوێخا" ن□ بێت،؟ بێگومان نەخێر..

......لە کاتێکا هیچ موستەلزەماتێکی لەبار بۆ ریفراندۆم ل□ بەر دەستا نیە بنەماڵە دوای ئەوەی شوشەی پەنجەرەی فەشەلەکانی شکا و کەوتنە ڕوو ، ئێستا ئەیەوێت بە مامەڵە کردن بە پارلەمانەوە وەک " بارمتە" بکاتە پەردەیەک و پەنجەرەی موسیبەتەکانی پێ بشارێتەوە کە تووشی هەرێمی کردوە ، کە هەرێم لە دە لاوە کونی تێ بوە ئیتر بە هێنانەوەی بەهانەی بەناو ریفراندۆم هیچ لەوەزعەکە ناگۆڕێت ئەگەر خراپتری نەکات ، کە ئەیشیکات..لێرەیا ووتەیەکی بەناوبانگی " نیکیتا خرۆتش□ف – سکرتێری حیزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەتی رەحمەتی " م بیر ئەکەوێتەوە کە ئەڵێت (سیاسیەکان لەو شوێنەی ڕوباری لێ نیە ، بەڵێنی دروست کردنی پرد بە خەڵک ئەیەن..!.).. زۆر راستە ، ئەوەتا ێستا بنەماڵە و پارتی پاشکۆی بۆ دەرباز بوون و ڕا کردن لەو نەهامەتیانەی تووشی خەڵکیان کردوە ، ڕیفراندۆمیان کردوە بە پرد..

Reply Reply to All Forward More

یادی کیمیابارانی گوندی"زەردە" ... دکتۆر ناجح گوڵپی

بیستو نۆساڵ لە م□و□پ□ش و لە ڕۆژی 31 ی پوشپەڕی ساڵی 1367 هەتاوی و هاوکات لە ڕۆژی 22/7/1988 دا گوندی زەرەدەی ڕێژاو لەناوچەی داڵاهۆی سەر بە شارستانی سەرپێڵ زەهاو، کەوتە بەر هێرشی چەکی کیمیایی لەلایەن فرۆکەکانی ڕژێمی لەناوچوی بەعسەوە.
ئەم پەلامارە لە دواین ڕۆژەکانی کۆتایی هاتنی جەنگی ئیراق ئیراندا ئەنجام درا،کە بوە هۆی شەهید بونی زیاتر لە 275 کەسی مەدەنیو

بریندار بونی زیاتر لە 1146 کەس، هاوکات لەگەڵ ئەم هێرشە کیمیایە پەلامارێکی تری یەکێک لە هێزە دژبەرەکانی کۆماری ئیسلامی لە زەمیندا دەستی پێکرد بۆ ئەو ناوچەیە، لەژێر ناوی "مرصاد" ، بۆیە سەرلێشێواوی پەیدا بوو لە نێو خەڵکەدا نەیان دەزانی کێ بۆمبارانی کردوون.

ئاشکرایە لێکەوتەکانی بەکار هێنانی چەکی کیمیایی هەتا چەندین ساڵ بەردەوامی دەبێت ، بەتایبەت گازی خەردەل "موستارد" ، کە بە ماوەیەکی درێژ لەناو ژینگەو لەشی مرۆڤدا دەمێنێتەوە و کاریگەری خراپی تەندروستی دەبێت .
تا ئیستا و دوای بیستو نۆ ساڵ لە کیمیاباران کردنی زەردە خەڵکی بەر کەوتووی ئەم ئاوایە بە دەس برین و لێکەوتەکانی بۆمبارانکردنی گوندەکەیان بە چەکی کیمیایی دەناڵێنن، دەوڵەتی ئیرانیش وەک پێوست چارەسەری برینداریەکانی نەکردوە بە چەندین نەخۆشی لەناویاندا بەبەردەوامی هەیە وەک (کۆکەو هەناسە تەنگی و هەوکردنی سیەکان ، نەخۆشی چاو و کوێر بون ونەخۆشی ڕیخۆڵەوە و پێست) ،دواین راپۆرت دەڵێ کە " 98 کەس تائیستا توشی شێرپەنجەی خوێن بوگن ، و 20 کەس توشی شێرپەنجەی ڕیخۆڵە بوگن، 40 ژنیش سکیان لەبار چوە و مناڵەکانیان مردوون" .
هەروەها لە هەرێمی کوردستانیش تائیستا بەفەرمی ئەم یادە بەرز ڕانەگیراوە، هۆکارەکانیش دیارن !!

هەر لەم ڕۆژەدا هەردو گوندی " نساردیرە" و "شامار دیرە" ی سەر بە گیلان غەرب کیمیاباران کران ، ژینگەی گوندەکان تێکو پێکدراو ژیانی تیدا وەستا و هەزار کەس لە گوندی نسار دیرە شەهید بوون.
هەروەها گوندی "شیخ سەلە" ی سەلاسی باوەجانی و ، گوندی "دودان" ی سەر بە شاری پاوە ، و گوندی "باوەجانی" سەر بە داڵاهۆ ش کیمیاباران کران.
لە سەروەختی جەنگی ئیراق -ئیراندا جەنگی مەدەنی و بۆمبارانی شارەکان پەرەی سەند، ئەمە لەکاتیکدایە هەردو دەوڵەت دەزانن کە پێشێلی یاساکانی جەنگ و پەیماننامەی جنیف یان کردوە، کەنابێت خەڵکی مەدەنی و لاشەیی ناو شارەکان لە کاتی جەنگدا بە ئامانج بگیرێن، هاوکات ڕژێمی ڕوخاوی بەعس چەکی کۆکوژی قەدەغەی دژی خەڵکی مەدەنی شارو گوندەکان بەکار دەهێنا لەم جەنگەدا، لە دوای سەردەشتو هەڵەبجە و سەدان گوندی تری کوردستان، ئەم گوندانەشی بەردومان کرد.

گوندی زەردە ی ناوچەی ڕێژاو لە دالاهۆ بە ئاین یارسانن و بە زمانی

کەڵهوری و هەورامئ قسە دەکەن، و مەزارگەی باوایادگار لەو گوندەیەو بە شوێنێکی پیرۆزی یارسانەکان دێتە ئەژمار.
لەم یادەدا سەری ڕێز بۆ شەهیدانی زەردەو گشت شارو گوندەکانی تری کوردستان دائەنەوێنین کەبە چەکی کیمیایی گیانیان بەخت کرد..

دکتۆر ناجح گوڕپی…هەڵسوراوی جینۆساید
22/7/2017

دیکارت هەڵەیکرد! کورد بیرناکاتەوە هەیشە … ئەرسەلان مەحمود

هزر، چییە یا لەچییەوە سەرچاوە دەگرێت، لەکوێدا دەتروکێت، کەی دەخەمڵێت و چەندی دەوێ تا دەفراژێت، پرسیارێکە تەواو زانستیانە، ئەو کەسەی دەکارێ هزرینبکات، لەڕاستیدا دەبێ خۆی لەو بابەت و شتانە بپارێزێ و ببوێرێ بێ بنەما کارو ئەرك و شارەزایی ئەو نینەو، ڕۆشنبیرییەکەی کەمەك بەڕەانیان ناکات، قسەی ئەز لێرەدا نەلەسەر وەڵامدانەوەی وەها پرسیارێکەو، نەشرۆڤە کردنی هزر ناسیش، ئەوەی هەیە تەتەڵەکارییەکە لەهەمبەر سوژەکەی، سوژەی هزرینکار، واتا ئەو کەسەی هزریندەکات یا بیر دەکاتەوە، نەك خودی هزرو بیر بەمانا زانستییەکەی.

زۆرم نەوتووە گەر بڵێم: دیکارت هەڵەی کرد کاتێك دەڵێت” من بیر دەکەمەوە کەواتا هەم“. بەڕامانێك لەکورد، دەگەیتە ئەو باوەڕەی مەرجنییە بیرکردنەوە هەبوویی بگەیەیەنێت لەمرۆڤدا، ئەوە تا کورد بیرناکاتەو، هەیشە! دیقەت بدەن: کورد وەك تاك، وەك جقات، وەك ئەوانەی پێیان دەگوترێت سەرکردەو تەواوی یەکە پێکهێنەرە سیاسیەکەی، کاتێك دەدوێ و قسە دەکات، وەك ئەوە وایە باپیرە گەورەی بۆ و بدوێت، وەك ئەوە وایە هۆزو عەشرەت و مەلاو سەرخێڵەکەی بۆ و قسە بکات، تەنانەت وەك ئەوە دەئاخافێت هەر لەشێخ عوبەدوڵڵای نەهرییەوە تا بەئێستای دەگات، ئەوەی بەسەر کورد هاتووەو، دێت، بەدبەختییەو بەتەنها هەر لەبەر کوردبوونەکەی بووەو دەبێت!!

کورد، ئاوڕ لەخۆی ناداتەوە، ناتوانێ ئێستای لەخۆداو بەدەرەوەی خۆیدا، وەك ئەوەی هەیە واقیعبینانەو ڕاستگۆیانە بەموخاتیب بگرێ و بدوێنێت، توانای خۆ دەردەشکردنی خۆی نیە لەخۆیدا، هەناسە کۆمەڵایەتییەکەی لەفەرهەنگ و نەرێتگەرایی عروبەو، وەنەوزو نەفەس سیاسییەکەی لەئانکاراو تارانەوە دێت، کورد سەر بەهەر شتێکێ خۆی نەبێ، سەریش وەك کانگای هزرینکاری و بیرکاری، ئەگەر بەخۆت نەبێ، مومکیننییە بتوانی بیری پەلەخەت بکەیتەوە. هەر ئەمەیشە وایکردوە ڕۆژی کورد هەر یەك ڕۆژو، ساڵەکەیشی هەر یەك ساڵبێت و، نەتوانێ تێپەڕێ و بپەڕێتەوە لەڕابردوی خۆی!

بیرکردنەوە بوونت نا، نەوعییەتی هەبوونەکەت دیاری دەکات، کورد هەبووەکە تەریك، هزرینکارییەکەی زۆر تەنگەبەرو کەم خوێنە، لەبازنەیەکدا دەخولێتەوە تاریك، جگە لەبەزیندو هێشتنەوەی ڕابردوی، جگە لەڕەنگ و ڕەسمکردنەوەی تەشریفاتخانە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکەی، مێشك بەشتانی دییەوە خەریك ناکات! بەمەیش ناگوترێت بیرکردنەوەو، هزرینکاری. ئەوانەی بیرناکەنەوە چەند لەشکڵدا جیاواز دەربکەون، لەفۆڕم و ناوەرۆك و پێکهاتەدا بەردێکن خاوەن کەرامەت و هیچی تر، کورد بیرناکاتەوە، بەڵام وەك بەردێك خاوەن کەرامەتی خۆیشیەتی!!

ئەوانەی بیر دەکەنەوە، دەشێت بیناکارو، هەم وێرانکاریش بن، دەشێت جیاواز بژی و، هەم بکوژی جیاوازییەکانیش بن، کورد بیناکار نییە، خودی بیرنەکردنەوەیش لەخۆیدا یەك شتە، ئەوشتەیش وێرانکارییە، هیچ هێزێك بەهێندەی هێزە ناوەکییەکەی خۆی لەکوردا، کوردی وێراننەکردوە، ئەوانەی بیر دەکەنەوە، ئاسایە ئەگەر هەردەم هاوڕایی نەبێت لەنێوانیاندا، بەڵام ئاسایی نیە بەردەوام ناکۆك بژین لەخۆیان و لەنێوان خۆیاندا، کوردو ناکۆکی هەمیشەیی لەخۆدا، دوانەییەکی لێکدانەبڕاون، وەك ئەوەی بەیەکەوە لەدایکبووبن و، بیانەوێ هەر بەیەکەوەیش یەکتری گەورە بکەن!!

لەڕاستیدا، ئەمە دەرهاویشتەی بێکەڵکییە لەبیرکردنەوەی کورددا، بێکەڵکیش لەبیرکردنەوەدا، بێناوەرۆکییە لەخۆدا، لەخۆدا وەك شوێنگە لەسەر نەخشە، لەخۆدا وەك فەزا، فەزاش وەك کەش و هەوا نا، وەك پێکهاتە مرۆییەکە، ئەو پێکهاتە مرۆییەی جگە لەمرۆڤ هەر شتێك هەیە تیایدا ئامانجە!! ڕاستە، زۆرینە جا لەژێر هەر ناوێکدا بووبێ، وەك هەمیشە لەبندەست کەمینەیەکدا حوکمیکراوە، ڕاستە تەنانەت دیمۆکراسیەتیش لەدنیادا نەیتوانیوە ئەو بگۆڕێ هاوسەنگ و بنەڕەتیە بێت، بەڵام خودی ئەو کەمینە دەگمەنانەی بەهەردو

بارەکەیشدا حوکمەکی باشیشیا نکردوە لەقۆناغێك لەقۆناغەکاندا، سەرئەنجام بونە مایەی سەرئێشەو سەرکوتکردنی هەزارەها لەهاوڵاتی و هاوڕێی نزیك و دورەکانی خۆیشیان!!

دەی باشە، هۆکار چییە هەتا ئێستایش تاك و یەکە دەستە جەمعییە بێ ئەژمار بیرکەرەوەکانی کورد، گروپە خاوەن بیروڕا باڵاکانی مەملەکەت، بێباك و ملکەچ بەوەها سوکایەتی پێکردنێك و جیاکارییەکی مرۆیین؟! هەر بەجیددی ئایا پێگە لەپێشە کۆمەڵاتی و ئابوری و سیاسیەکانی کورد، بەرزە مرۆڤن و، خەڵکانی ئاسایی نزمە مرۆڤ و ناتەواون لەڕووی توانستە بەدەنی و نواندنی چالاکییە عەقڵانی و زیهنییەکانەوە؟ ئەگەر وابێ ئایا ئەمە سوکایەتیکردن نییە بەهزرو هزرینکارییەکی مەدەنی و عەقڵانی؟ ئەی ئەگەر هیچ لەمانە وانییە، مرۆڤی کورد کوا لەکوێی ئەم سیستەمە جیاینەی هەن لەدنیادا، خودیخەی وەك مرۆڤ بەئامانجگرتووە؟ ئایا ئەمە بەتەنها هەر پەیوەندی بەغیابی هزرینکاری کورد خۆیەوەتی، بەگومان نەخێر، ڕاستە کۆمەڵگەی مرۆڤایەتیش بەشێك لەو ئەبارەی دەکەوێتە سەرشان.

بۆیە بەڵگەهایەوە دەتوانم بڵێم: ئەگەر وەها ئەزیوو هزری و هەڵاوێردکارییەك لەئەوروپاو تەنانەت دنیای هەرە پێشکەوتووشدا، هێشتا هەر لەژێر پرسیاردا مابێ و بژیت، ئەوا کوردەواری وەك گۆشەك تەنگ و تاریك لەم دنیایەدا، لەژێر مەترسیدا دەناڵێنێت، هزرینکاری لەیەکە پێگە لەپێشەکانی کوردەواریدا، هەر چەند لەهەنگاوی یەکەمدا بیناکار بووبێت، دواجار وەرانەیی لەکەوتووە تەوە، یانی دوای ئەوەی قۆناغەکانی سەرەتایی و هەرزەیی بڕیووە، لەگەورەییدا لەبری ئەوەی ڕوبکاتە ئامانجە مەزنەکەو، مرۆڤ وەك میحوەر بەئامانج بگرێت، خۆوتگەو خەڵکەی بەرژەوەندییە خودییەکانی کردوەتەوە بەئامانج، لەبری ئەوەی گۆشە بکاو بەهێزی بیرکردنەوە بپێچێتەوە لەئێستاو ڕابردوی، بەردەوام دەجێتەوەو، دەجەمێتەوە لەخۆیکەو بازنە داخراوە نەرێتگەراو سوونەتییەکانی خۆیدا.

بەدەر لە ریفراندۆم و سەربەخۆیی، ئەڵتەرناتیڤی تۆ چیە ؟… عیماد عەلی

راستە پرسی سەربەخۆیی زۆر دواکەوتووە و، هەلی زۆرتر لەبەردەستاماندا بوو، لەدەست دەرچوو، نەمانقۆستەوە، بەڵێ حزبەکانی دەسەڵات نەك زەمینەسازیان نەکرد بۆ ئەم پرسە گەورەیە و، بەڵکو بەخۆیان عیراقیان بنیاتنایەوە و خەڵکیان ناچار کرد دەنگ بۆ دەستورێك بدەن کە دواچارەسەر فیدراڵی بێت لەچوارچێوەی عیراقدا، بەڵی باش دەزانین ئەگەر پشت بە عیراق و وڵاتانی دەوروبەریش ببەستین چاومان بە سەربەخۆیی ناکەوێت، بەڵێ ناتەبایی و ناکۆکی نێوخۆیی لە لوتکەدایە و حزبەکان هەر یەکەو لە ئاوازێك دەخوێنێت، بەڵی جەمسەرەکانی ناوچەکە بە گشتی و راستەوخۆ کاری نێگەتیڤ لەسەر ئەم پرسە دەکەن، کە بۆ ریفراندۆم ئەو هەڵوێستە توندەیان هەیە کە دەیزانین بۆ جاردانی سەربەخۆیی هاردەبن، بەڵێ هەڵوێستی وڵاتانی جیهان بەگشتی لە ئاست پرسێکی چارەنوسسازی وەك سەربەخۆیی دڵخۆشکەر نیە، بەڵی ئەگەر پارتی دیموکراتی کوردستان هەستی بەم قەیرانە گەورە نێوخۆییەی کاردەستی خۆی و حزبەکانی تر نەکردایە کە کاریگەری لەسەر حزبەکە و سەرکردەکانی و دوارۆژیان دەکات و لەهەموو بوراەکاندا ئاستیان بەرەو لاوازی دەبات، دەستیان بۆ مەسەلەیەکی گرنگ و چارەنوسسازی ئاوها نەدەبرد، ئەمەو چەندین بەڵی تر کە وا دەکات سەرمان سورەدمێنێت لە دەستبردنی پارتی و دەستپێشخەری بۆ ریفراندۆم وەك ئامرازێك، هەرچەند بۆ قوتارکردنی حزبەکەشی بێت و، لەدواجاردا نازانین، ئایا بە پیادەکردنی ریفراندۆم کە بارودۆخە حزبیەکەی راست بکاتەوە پرسی سەربەخۆیی دیزەبەدرخونە دەکات یان نا .

سەرەرای ئەو هەموو ترس و گومان و نالەباریەی کە هەموو دڵسۆزێك بیری لێدەکاتەوە، بەڵام ؛ تۆیەك بەم دەسەڵاتەوە و بەم ململانێ سەختەی کە دوور لە خەتی سوور و بنەما سەرەکیەکانی کوردستان بەرپات کردووە و جگە لە رووکردنە نشێوی سیاسی و پاشەکشە، ئەگەر ریفراندۆمیش نەکرێت هیچ شتێکی ترمان دەست دەکەوێت، تۆیەك جگە لە بەرامبەر ریفراندۆم و سەربەخۆیی و جگە لە مانەوە لەسەر دۆزێك کە جگە لە گەرانەوە بۆ باوەشی عیراقێك بەدەست حزب گەلێکی دینی مەزهەبیەوە حوکم دەکرێت و، باش دەزانین کە تا ئێستا چۆن

مامەڵەمان لەگەڵدا دەکەن، جگە لە ملکەچبوی وڵاتانی دەوروبەر و پاراستنی بەرژەوەندی ئەوان پێش گەلەکەی، بەو شێوەیە دەردەکەوێت، کەی ئەوە مامەڵەکەیەتی لە گەڵ کورد و ئامانج و خواستەکانی، بەڵێ لە شکستهێنانی ریفراندۆم پرسەکە خراپترمان دەست ناکەوێت، بەڵێ جگە لەم جگانە و جگە لە ماڵویرانیەکی تر چیمان بۆ دەکرێت و تێش کاکەبراهەر دژی تاکە ڕێگەیەکی سەرکیشانەی بۆ ئەڵتەرناتیڤ دەوەستیتەوە .

ئەگەر تۆیەك لە بیرکردنەوەی سەر ئەم زەمینەیەدا بیت و هەندێك پرسیار لە ئەنتی ریفرادنۆمەکان بکەیت وەڵامیان چی دەبێت، لەوانە :

1-ئەڵتەرناتیڤی باشترت پێیە کە وەزعەکەمان چارەسەر بکات بە مەرجێك گەرانەوە نەبێت بۆ ژێر دەستەیی و کەوتنەوە چاڵی چەندساڵی زوڵم و زۆرداری ناوەند و وڵاتانی داگیرکەر ؟

2-ئەگەر ریفراندۆم نەکرێت بەم سەرکردایەتی و حزبانەوە چارەسەری ناکۆکیەکان دەکرێت و دەستبەرداری بەرژەوەندیە تەسکەکانیان دەبنەوە، یان لە ئاست کیێبرکی و رکابەری و ململانێی عیراقی دوای داعش وقورسی هاوکێشەکان و لەبەر رەحمەتی زەبری وڵاتانی نەیاری ناوچەکە دەبین، یان لە حاڵەتی ئاشتی و ئاسایی عیراق وەزعمان خراپتر نابێت و تەنانەت رۆژ لەدوای رۆژ لە مافە بەدەستهاتوەکانمان کەمتر نابێتەوە، تا رادەی ئەگەری بەکارهێنانی هیرشی سەربازی .

3- وەزعی ناوچە دابراوەکان بەم شێوەیە و خراپتریش ناکەوونەوە ، لە حاڵەتێکدا ئێمە دەزانین ئەم چەند ساڵە عیراق گیرۆدەی شەرو ناکۆکیە و هیچ کارێکی بە دەستورەکەی نەکردووە لەوبارەوە، ئەی عیراقی پاش داعش و جێگیربونی وەزعە سیاسیە سەربازیەکەی و هەڵوێستی ئێمەی لاواز لەو کاتەدا چیمان پی دەکرێت، چیمان بەدەست دێت لەو ناوچانە، بەڵام بە بونی با وادانێین تەنها کارتێکی ریفراندۆم و ئیدعای سەربەخۆیی، باری ئەو ناوچانە باشتر نابن، ئەگەر تەنانەت نەکەونە سەر هەرێم یان وڵاتی کوردستانی سەربەخۆ و وەزعی هەرێم لە بەهێزیدا نامێنێتەوە ؟

4- بەڵێ ئێمە نازانین کە لەم کاتەدا تەنها ئەم سەرکیشیە تاکە رێگایە بۆ خۆ رزگارکردن لە سەرجەم تەگەرە و و بەربەستە سەختەکانی بەردەم رێرەوی ژیانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری گەلی کوردستان، یان تەنها بۆ تەکتیك بەکاری دێنین ؟

5- باسی یاسا و جێبەجێکردنی لە عیراقدا ناکرێت، لەبەر ئەوەی تا

ئێستا چەندین یاسا پێشێلکراوە و تەنانەت یاسا بنەرەتیەکان بۆ تێپەراندن بۆ رۆژێك بەجێهێڵراوە کە لە وەزعی بەهێزی ناوەندەوە تێپەرێنرێت و دەستی تۆش لە بنی هەمبانەکەوە دەردەکرێت و هەم لە عەلی دەبیتەوە و هەمیش لە وەلی، لەو کاتەدا تۆ چیت لەدەست دێت ؟

6- سەرەرای دواکەوتنی ریفراندۆم و جاردانی سەربەخۆیی و نەبونی زەمینە سازی پێویست، ئایا پیادەکردنی لە نەکردنی باشتر نیە ؟

7- سەرکردایەتیەك کە نەتوانێت هەرێمێك ببات بەرێوە و لەوەزعێکی دڵەراوکێی بەردەوامدا بێت یان سنورمان هەبێت و قۆناغێکمان بریبێت بۆ شتی باشتر و هەوڵی جدیتری نێوخۆیی، دوور لە ترسی دەستێوەردانی دەرەکی ؟

8- پرسیارێکی زۆر گرنگتر؛ ئایا باوی دەوڵەت نەماوە، یان عیراق گەیشتۆتە ئاستێك کە تۆ بەبێ دەوڵەت تەنانەت لە ماوەیەکی دوورو درێژی چەندین ساڵەی تردا تۆ وەك هاوڵاتی پلە یەك تەماشا بکرێیت و هەمیشە نەتەوەی بن دەست نەبیت ؟

لەم مشتومر و کەین و بەینەدا هیچ وەڵامێکت دەست ناکەوێت کە واقعی بێت و دووربێت لە پشتخانی کاری حزبی تەسك و هەندێك بۆچونی مەرحەلی و لە چوارچێوەی عەقلەیتێکی وابەستەی بیرو بۆچونێکی کورت مەوداو دوور لە ستراتیجیەتی نەتەوەیی و نیشتمانی و خوێندنەوەی ناوچەکە و وەزعی سیاسی بە فکرێکی تیۆری دوور لە واقیع و خەسڵەتی میلەت و سەرکردایەتی و بە نەخوێندنەوەی بیری خەڵك و ئاستی رۆشنبیریان و بە بیرێکی نوخبەویانەی تا رادەیەکی زۆر ئایدیالی نەبێت هیچ تری بەسەرەوە نیە، ئەمەش لە کەشێکی بارگاوی بە ململانێی دواکەوتوانەی حزبگەرایی و کەسگەرایی و لە فەزایەك کە هیچ ئەڵتەرناتیڤێکی دروستت لە جێگای ریفرندۆمت پێ نەبێت سەرەرای کەموکورتیەکانی، ئەی تەنها بۆچونەکانت لەسەر قەدەر بنیات دنێیت کاکە برا . بەڵێ تا ئێوارە مشتومر بکە و ئەڵتەرناتیڤی باشترت پێ نەبێت بایی تورێك ئەرزشی نابێت و لێتی ناکرن جگە لەوانەی کوێرانە دوات کەوتوون .

بە کورتیەکەی؛ پارتی سەرکێشیەك دەکات و بەم رەفتارەی دەیەوێت خۆی قوتار بکات، بەڵام ئەم قورساییەی خۆی وای کردووە کە بە هەر دەرئەنجامێك لە پرسەدا دەربچێت کاریگەریی راستەوخۆی لەسەر سەرجەم گەلی کوردستان دەبێت و بە شکست و سەرکەوتن بە راستەخۆ لەسەر نەتەوەکەمان دەکەوێت، بۆیە بە نەبوونی ئەڵتەرناتیڤێکی باشتر و واقعی کە پارتی و سەرکردایەتیەکەی ناچار بکات هەڵیبژێرن، ئەوا دژایەتی ریفراندۆم و سەربەخۆیی دەتخاتە خانەی نەیاران و تەنانەت دوژمنانیشەوە .

پێشمەرگەی دێرین حەمە سەعید قەرەداغی ماڵئاوایی لێکردین

هاوڕێ حەمە سعید حاجی محەمەد ناسراو بە {حەمە سەعید قەرەداغی} لە ناو بنەماڵەیەکی زەحمەتکیشی نیشتمانپەروەر لە شارۆچکەی قەرەداغ لە ساڵی 1953 چاوی بۆ ژیان هەڵهێناو لە تەمەنی حەوت ساڵیدا باوکی کۆچی دووایی ئەکات و لە گەڵ برا گەورەکەی هاوڕێ حەمە رەشید قەرەداغی دەستیان کردووە بە کارو کاسبی بۆ پەیداکردنی بژێوی خێزانەکەیان کە داڵکێك و چوار خوشك و دوو برا بوون.

هاوڕێ حەمە سەعید لە بەر سەختی ژیان و خراپی بارودۆخ نەیتوانی لە قوتابخانە درێژە بە خوێندن بدات، تەنها شەشی سەرەتایی تەواو ئەکات و، وەك گەنجێکی ئیشکەر رووی کردە کارکردن.
لە ساڵی 1971 بوو بە سەربازو لە ماوەی سێ ساڵدا بە باشی فێری زمانی عەرەبی بوو، لە پاش سێ سال خزمەتی سەربازی تەواو کردو، لە شاری بەغدا مایەوەو، دەستی کردەووە بە کرێکاری و، لە بەر دەستپاکی و راستکۆیی ودڵسۆزییەوە خاوەن کارگەکە کردوویەتی بە سەرپەرشتیارو بەرپرسی کارگەکەی و، لەوێ لە گەڵ چەندین کەسی ناوچەی قەرەداغ و دەربەندیخان کاریکردووەو، ئەو کەسانەش شاهیدی دەستپاکی بۆ ئەدەن.

لە ساڵی 1970 داو لە سەرەتای لاوێتییەوە هاوڕێ حەمە سەعید پەیوەندی بە ریزەکانی حزبی شیوعی لە رێکخراوی قەرەداغ کردو، لە پاش شاڵاوە درندانەکەی حزبی بەعسی عەرەبی لە ساڵی 1978و، لێدانی حزبی شیوعی و، لە بەر ئەوەی حەمە رەشید قەرەداغی برای یەکێك بوو لە فەرماندو پێشمەرگە سەرەتاییەکانی حزب، سیخورەکانی بەعس هەمیشە بە دوای حەمە سەعیدوە بوون بۆ ئەوەی دەستگیری بکەن و، بۆیە ناچار کرا شاری بەغدا بەجێبهێڵێت و، گەرایەوە بۆ شاری سلێمانی و،پاشان ئەچێتەوە بۆ قەرەداغ و، چەکێك بە پارەی خۆی ئەکرێت و، پەیوەندی بە مەفرەزەکانی حزبەوە ئەکات و، لەو رۆژە سەخت و دژوارانەدا لە

گەڵ هاورێیان و مەفرەزەکانی حزب بەشداری چەندین چالاکی کردووە.

بۆ یەکەم جار لە پایزی ساڵی 1979 مەفرەزەیەکی هاورێیان لە سەربازگەی قەرەداغیانداو، هاورێ حەمە سەعید لە رووی ئازایەتییەوە رۆڵێکی باشی نواندو بەشدارییەکی جوامێرانەی هەبوو، ئەوەی یارمەتیدەر بوو هاورێ بە وردی شارەزای ناوچەکە بوو، پلاندانەری لێدانی ئەو سەربازگەیەو بارەگای مونەزەمەی بەعس بوو لە قەرەداغ و، لە زوربەی چالاکییەکانی قەرەداغ و گەرمیان بەشدار بووەو، هاورێیەکی لێهاتوو بوێرو هێمن بووەو، باوەری تەوای بە حزب و سیاسەتەکانی هەبووەو، لە ساڵی 1980 وە حکومەتی عێراق بەردەوام تۆپبارانی بارەگاکانی حزبیان لە گوندەکانی هێرتاو زی لە سەر سنووری عێراق – ئێران ئەکردو، جارێکیان هاوەنێك بەر بارەگاکانی حزب کەوت هاورێیان حەمە سەعیدو شەهید مەجید دۆکانی برێندار ئەبن.

سەرەتا لە کاتی برینداریيەکەی پزیشکەکانی حزب دکتور دڵشادو نەجمەدین هەورامی زۆر هەوڵیان لە گەڵ هاورێ حەمە سەعیددا بۆ چارەسەری برێنەکەی و، هاوری نەجمەدین چوو لە ناوچەی هەورامانی رۆژهەڵات کوردەواری (جەراحی) هێناو، ئەویش قاچی ئەگرێتەوەو، ماوەی سێ مانگ لە بن ئەشکەوتێك لە چیاکانی نەوسوودو هەورامان ئەمێنێتەوەو، هاورێیانی پێشمەرگە یارمەتی ئەدەن، پاشان حزب بۆ چارەسەری ئەینێرێت بۆ ئێران و دواتر بۆ سوریاو لەوێشەوە بۆ یەکێتی سۆڤێتی جاران و، لە پاش تیمارو چارەسەری لە ساڵی 1982 گەرایەوە بۆ کوردستان و، هەرچەندە کەمی باشبوو بوو زۆرجار هەستی بە ئازار ئەکردو، لە بارەگاکانی حزب لە شاخی سورێن و کەرەجاڵ مایەوەو، لە دوایيدا لە بەتالیۆنی 15 ی قەرەداغ جێگیر بوو.
هاورێ حەمە سەعید پەیوەندی کۆمەڵایەتی لە ناو دانیشتوانی گوندەکان هەبوو، لەلایەن هاورێیان و خەڵکەوە زۆر خۆشەویست بوو، شارەزاییەکی باشی لە بواری ئێداری و سەربازی هەبوو، لە ژیانی پێشمەرکایەتیدا ئامر مەفرەزەو جێگری سەرپەل و سەرپەل بووەو، مێژوو شاهیدی ئەوەیە هاورێ حەمە سەعیدو شەهید مەجید دوکانی و چەند هاورێیەکی تر رۆڵی بەرچاویان هەبووە لە نەخشەدانان و گرتنی شاری قەرەداغ.

حەمە سەعید لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا دووجار بە سەختی بریندار بووە، ساڵی 1980 لە بارگای حزب لە هێرتاوزی و لە ساڵی 1988 لە کیمیا بارانی سێوسێنان کە لە گەڵ چەند هاورێیەکی تر چوو بۆ یارمەتیدانانی خەڵکی بریندارو هێنانیان بۆ نەخوشخانەی مەڵبەندی سلێمانی و کەرکوکی حزب و، هەروەها لە شەرەکانی ئەنفالی دووی

قەرەداغ و سێی گەرمیان و، شانبەڵ شان لە گەڵ پێشمەرگەکانی مەڵبەندی سلێمانی و کەرکوکی حزبی شیوعی بەشدارییەکی کاریکەری هەبووەو، هەروەها لە بنکەکانی دۆڵە کۆگاو قەندیل و پاشبەرد لە ناوچەی پێنجوین و شوێنە سنووریەکانی تر درێژەی بە پێشمەرگایەتی داوەو، بەشداری راپەرینە مەزنەکەی ساڵی 1991 ی کردووەو، لە کۆتایی هەمان ساڵدا ژیانی هاوسەرکیری پێکهێناوەو خاوەنی کورێك و دوو کچە بە ناوەکانی { سەفین و ساڤان و ئاسیا} و قوتابی زانکۆن و، زۆر بایەخ و گرنگی بە منداڵەکانی ئەداو، ئاواتی ئەوە بوو خوێندن تەواو بکەن و، هەموو کات ئەیوت حەزئەکەم منداڵەکانم لە خۆم پاشتر بن.

بە هۆی ئازارو سەختی برینەکەیەوە لە ساڵی 1996 دا لە رێکەی چەند هاورێیەکی خۆی سەردانی شاری بەغدا ئەکات بە مەبەستی چارەسەرکردن و، هەر لە بەغدا نەشتگەرییەکی قورسی بۆ ئەکرێت و، لە ساڵی 1998 روو لە دەرەوەی وڵات ئەکات و، هاورێیەکی خۆی یارمەتی ئەدات و ئەگاتە وڵاتی ئەڵمانیاو، ئەچێتە ماڵی چەند خزم و دۆستان و، بە هۆی هیلاکی و ماندوبوونی رێگاوە تووشی نەخۆشی ئەبێت و تەندروستی تێکئەچێت و، لە خەسەخانە ئەیخەوێنن و نەشتەرگەری بۆ ئەکەن و، دۆستان و خزمان سەرداری ئەکەن و یارەمەتی ئەدەن و، ماوەی ساڵێك لە ئەڵمانیا ئەمێنێتەوەو هیچی بۆ ناکەن و، دواجار روو لە وڵاتی نەرویج ئەکات و، لەوێ باری تەندروستی خراپ ئەبێت و، دووجار نەشتەرگەری بۆ ئەکرێت بۆ قاچی و پشتی و، ماوەی دە ساڵ لە وڵاتی نەرویج ئەمێنێتەوەو، زوربەی کاتەکانی بە ئازارو چارەسەری بە سەر ئەبات و، ئەو ماوەی دە ساڵە لەوێ ئەبێت بەرێزان لە دۆست و خزمان بەباشی یارمەتی ئەدەن و، هاورێ حەمە سەعید هەمیشە ناویانی بە چاکەو پیاوەتی ئەبردو ئەیوت من قەرزای ئەو خۆشەویستانەم.
لە ساڵی 2010 ئەگەرێتەوە بۆ کوردستان و بە هۆی بەردەوامی خەبات و دانەبرانی لە پێشمەرگایەتی دووجار میدالیەی رێزلێنانی پێئەبخشرێت لە ساڵی 2015 لە لایەن کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکانی حزبی شیوعی کوردستان و لە ساڵی 2017 لەلایەن کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکانی کوردستانەوەو، هەتا ئەو رۆژەی ماڵئاوایی لێکردین بەشێکی جەستەی شوێنەواری سوتاندنی کیمیاوی پێوە مابوو. هاوری حەمە سەعید زوربەی ژیانی بە نەهامەتی و هەژاری و برینداری بە سەربردو، تەنها خانەنشینی وەك پێشمەرگەیەك بۆکراوەو، خانەنشینی کەمئەندامی سەنگەری بۆنەکراوەو، سەرەرای ئەوەی دووجار بریندار بووەو، لە ساڵی 2012 وە هەموو بەڵگەو مەعامەلاتی کردووە بەڵام تائێستا خانەنشینی کەمئەندامی بۆنەکراوەو وەڵامنەدراوەتەوە.

هاوڕێ حەمە سەعید کەسێکی بەوەفا بوو، بەردەوام ئەوانەی لێیانئەقوما یارمەتی ئەدان و، زۆر بە داخەوە لە ڕۆژی 1/6/2017 لەکاتی گەڕانەوەی لە گەڵ هاوڕێیان لە مەراسیمی بە خاکسپاردنی هاوڕێ عەزیز محەمەد لە هەولێر بە ڕووداوێکی نەخوازراو گیانی لە دەستداو، هاوڕێ ئەو کەسە بوو تەمەنی خۆی لە پێناو پێشمەرگایەتی و بەرگریکردن لە گەل و نێشتمان و چینی زەحمەتکێش بە سەربرد، هاورییەك حێی متمانەو بۆنی سادەیی وخاکێتی لێئەهات.
هەزاران سڵاو لە گیانی پاکی هاوڕێی کۆچکردوو هەموو شەهیدانی ڕێگای رزگاری نیشتمان.

کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکان
حزبی شیوعی کوردستان
21/7/2017

فادیمە ساهیندال، کوشتن و کاردانەوەی کۆمەڵگا .... ئێلف بروبێری و لەیف ئیریکسۆن

-وەرگێڕانی لە سویدییەوە: نوری کەریم
بێریڤان جەمال حەمەسەعید......

'فادیمە ساهیندال، کوشتن و کاردانەوەی کۆمەڵگا'، لە نووسینی 'ئێلف بروبێری و لەیف ئیریکسۆن'ـە، یەکێکە لەو کۆمەڵەی کتێبەی کە لەلایەن ناوەندی ڕۆشنبیریی ئەندێشەوە چاپ دەکرێت و بڵاو دەکرێتەوە.

مەرگی فادیمە، هەر تراجیدیای ڕۆمیۆ و جولێتی شکسپیری سەدەی شانزەهەم نییە، کە بە تەنیا ناکۆکی و ناتەبایی نێوان دوو بنەماڵەی چینی جیاوازی لە خۆگرتبێت، کارەساتی ئەو، چیرۆکی دەتەزێنی ئەو، بۆ یەک نەگەیشتنی دوو خۆشەویست نەبوو، بەڵکو بۆ شێوازی خوێنکردنی ئەو بە دەستی باوکی لەم سەردەمە نوێیەدا، کارەساتێک بوو لە کۆمەڵگای سوید کەوت و لە سەرتاسەری جیهاندا

دەنگی دایەوە. درامای ئەو، چیرۆکی تاکە کەس و بنەماڵەیەک نەبوو، شتێک بوو سیاسەتمەدارانی سویدی بە خەبەر هێنایەوە، تا دان بەو ڕاستییەدا بنێن، کە بە سەدان کچ و ژنی گەنجی وەکو فادیمە، لەژێر هەڕەشە و مەترسی باوک، برا، مامدان، تا بکەونە خۆیان و پرسی شەرف بۆ هەند وەربگرن و لەو پەیوەندەدا، چاو بە یاسا و ڕێساکانیاندا بخشێننەوە. داستانی ئەوینی فادیمە بۆ کوڕێک لە دەرەوەی بنەماڵە و پێداگری ئەو لەسەر ئەوەی خۆی بڕیار لەسەر ژیانی خۆی دەدات، بەڕەی لەژێر پێی داب و نەریتی خێڵەکییانەی کوردەواری دەرهێنا و لایەنگرانی هزری پیاوسالاری شەرمەزار کرد. فادیمە، نەک هەر ئەو “سەزانی” نەبوو، وەک ئەوەی باوکی لەکاتی پەلامار و تێقەلەکردنەکەیدا هاواری لێدەکات، بەڵکو کچێکی ئازاد و بوێر بوو، دەنگێک بوو ببووە هێمای ئازادی و یەکسانی بەبێ لەبەرچاوگرتنی جێندەر، ئایین و نەژاد. لایەنگری تێکەڵبوون و دژ بە پەراویزخستن بوو. هەر ئەو تاسە و بوێریەی بوو بە ژیان، بووە هۆی لەدەستدانی ژیانی. بێگومان کوشتنی فادیمە لە ئاکامی هەڵچوونێکی دەروونی یان دەپیسیەوە نەبوو، بەڵکو وەک باقی کوشتنە ناموسییەکانی تر، پلانداڕێژراو بوو، کەسوکاری پێیهەڵساو و کۆمەڵانی بەرینی کوردەواری پشتیوانیان لێکرد.

‘فادیمە ساهینداڵ، کوشتن و کاردانەوەی کۆمەڵگا’، لە وەرگێڕانی ‘نووری کەریم’ــــە لە زمانی سویدییەوە. ئەم کتێبە یەکێکە لەو زنجیرە کتێبانەی کە وەرگێڕ لەسەر پرسی یەکسانیخوازی ژنان کردوونی بە کوردی، کە بریتین لە: کچانی خوا ــ جێراڵدین بروکس، گوڵێک لە بیابانی ئەفریقا ــ واریس دیریە، زیندەسووتێنراو ــ سوعاد، بەبێ کچەکەم، هەرگیز نا ــ بیتی مەحمودی، کچە سەماکەرەکانی لاهور ــ لویس براون و ئافرەت لەژێر ڕکێفی ئاینەکاندا ــ ئۆفێلیا بێنسەن و جێریمی ستانگروم. هەموو ئەم کتێبانە لە زمانی ئینگلیزییەوە وەرگێڕدراون و ئاستی بڵاوبوونەوەیان جیهانی بووە.

بۆ ناساندنی ‘فادیمە ساهینداڵ، کوشتن و کاردانەوەی کۆمەڵگا’، دەگەڕێمەوە بۆ پێشەکی کتێبەکە وەرگێڕدراوەکە، کە وەرگێڕ نووسیویەتی.

ڕۆژی بیست و دووی کانوونی دووەمی 2002، بۆ من وەک هەر ڕۆژێکی ئاسایی وا بوو. بەیانی زوو کاتژمێری شەش چووبوومە دەرەوە بۆ کار و چواری ئێوارەش، خۆم گەیاندە قوتابخانەی بنەڕەتی کچەکەم بۆ ئەوەی لەگەڵ خۆم بیبەمە ماڵەوە. هەر وەکو ئێوارانی تر، تەلەفیزیۆنم داگیرساند و پێکەوە بۆ دیار بەرنامەی منداڵانەوە دانیشتین. زەنگی

تەلەفون لەیدا، چووم بۆ وەڵامدانەوە و گفتوگۆ درێژەی کێشا. لەپڕ کچێکەم هاواری لێکردم بچم بۆ لای. ئەوەندەی نەبرد ئەو هات بۆ لام، بەچاوانی پڕ فرمێسک و قورگی پڕگریانەوە، شتێکی پێوتم تێینەگەیشتم. زۆر ترسام و پێموت چی بووە، دیسانەوە قسەکەی بە دووبارە کردەوە، "فادیمە بەدەستی باوکی کوژراوە". لەگەڵ ئەوەی هەواڵێکی پڕکارەسات بوو، بەڵام پێمسەیر بوو، منداڵێکی تەمەن هەشت ساڵان، فادیمە لە کوێوە دەناسێت و بۆ دەبێت پەیوەندی بە خۆی و منەوە هەبێت.

کوشتنی فادیمە ساهیندال، بوو بە هەواڵی یەکەمی تەواوی کەناڵەکانی تەلەفیزیۆنی سوید و پاش هەواڵەکانیش قسەوباس هەر لەسەر ئەم تاوانە بوو. کوشتنی کچێک لەلایەن باوکییەوە، لە پەیوەند بە کێشەیەکی نامووسیدا، لە ناو کۆمەڵگایەکدا کە مافی مرۆڤ و مرۆڤدۆستی بەهەند وەردەگیرێت و ویستی بەرابەرخوازی لە ئاستێکی بەرزدایە، هەتا بە بەراورد بە باقی وڵاتانی ئەوروپا، بە کارەساتێکی ئاسایی چاوی لێناکرێت. لەگەڵ ئەوەش فادیمە کەسێکی نەناس نەبوو بە کۆمەڵگاکە، وەک هەزاران قوربانی تری کوشتنی نامووسی، کە تەنیا ناوێک یان ناو و وێنەیەکن ئەگەر ناونیشانێکیان هەبێت. فادیمە خەباتگێڕێکی نەبەزی لێهاتووی سەنگەری پێشەوەی بەرابەرخوازی بوو، دەنگی ناڕەزایەتی هەزاران کچی پەنابەر بوو، کە بەدەست دابونەریتی نامووسپەرستییەوە دەناڵێنن. لەدژی ئەم نایەکسانییە، پڕ بەدەنگی زوڵاڵی لەناو پەرلەماندا هاواری کرد، ڕۆیشتە بەردەم کامێرای تەلەفیزیۆنەکان، مایکی ڕادیۆکانی بەدەستەوە گرت و کەم ڕۆژنامە و گۆڤار نەما، چەند لاپەڕەیەکی تێیدا ڕۆشنەکاتەوە. کوشتنەکەشی ئەم چالاکییانەی بەو پەڕی گەیاند، کاردانەوە بەرامبەر ئەم تراجیدیایە، سنووری سویدی بەزاند و بوو بە هەواڵێکی جیهانی. فادیمە ئێستا بووە بە سیمبولی ناڕەزایەتی و هەموو ساڵێک لە یادی کوشتنیدا، لەگەڵ ناڕەزایەتی دەربڕین، ئەم چالاکییانە لە ئاستێکی سەراسەری و باڵاتردا بەڕێوە دەبرێن. لە بەرامبەردا، زۆربەی ڕەوەندی کوردی لە سوید، بەدەستپێشخەری فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردییەکان (ڕێکخراوێکی فەرهەنگییە، کە نوێنەران و لایەنگرانی پارت و ڕێکخراوە سیاسییەکانی هەر چوار پارچەکەی کوردستانی تێدایە)، سەرسەختانە دژی ئەم چالاکییانە دەوەستنەوە و بەتایبەتی لە کاتی کوشتنەکەیدا، فادیمەیان تاوانبار کرد بەوەی پێی لە بەڕێی دابونەریتی کوردەواری زۆتر ڕاکێشاوە، حەیای کوردی بردووە و … ئەم کێشمەکێشە تاکو ئیمڕۆ بەردەوامە. چالاکییەکانی فادیمە، کوشتنەکەی و دادگاییەک کە بەدوایدا هات،

كاريگەرييەكى هەمەلايەنەى داناوە لەسەر ك□م□گا. ئەگەر لەلايەك ئاستى ئاگاهى و هەڵوێستى سياسى لەسەر ئەم كێشەيە بەرز كردەوە، ئەوا لەبەرامبەردا ڕووى ڕاستەقينەى دابونەريتى پياوسالارى لەنێو بەشێكى بەرفراوانى ڕەوەندى كورديدا هەڵماڵى و تەكنيكێكى تازەى ژنكوژى هێنايەكايەوە بەناوى ‘كچانى باڵكۆنى’1.
دە ساڵ دواتر، كچەكەم چوو بۆ هەمان كۆلێژ و هەمان زانكۆى فاديمە ساهينداڵ لە ئوستەرشۆند. لە يەكەم ڕۆژى چوونيدا بۆ كۆليژەكە لەگەڵ باقى خوێنكارانى قبووڵكراو، لەلايەن ڕاگر و مامۆستايانەوە گەشتێكيان پێدەكرێت بەناو كولێژەكەدا بۆ ناساندنى. كاتێك كە خۆيان دەكەن بە يەكێك لە ساڵۆنەكانى وانەخوێندندا، ڕاگرەكە ڕوو بە قوتابيان دەڵێت، “ئەمە ئەو ساڵۆنەيە كە فاديمە ساهينداڵ دوا وەرزى خوێندنى تێيدا خوێندووە”. وەك كچەكەم بۆى گێڕامەوە، “لەپڕ بێدەنگى باڵى كێشا بەسەر هەمووماندا، بزە و خەندەى سەر لێوان جێگەى دا بە داخێكى قووڵ، كە ل□ □وخسارى هاوپۆلەكانمدا بۆم دەركەوت، فاديمە لە دڵى هەر هەموواندا كەسايەتييەكى نەمرە”.

بەبۆنەى هاتنە پێشەوەى يادى دە ساڵەى كوشتنەكەى، هەواڵى داتاشينى پەيكەرى فاديمە لەلايەن شارەوانى شارى ئۆپسالاى نيشينگەى فاديمەوە، بڵاو بۆوە. بوو بە هەراوهوريا و دەنگى ناڕەزايەتى نامووسپەرستان بەرز بۆوە بەوەى، “كە دروستكردنى پەيكەر بۆ كچێكى كوردى كۆژراو بەدەستى باوكى، مايەى شەرمەزارييە بۆ ئێمەى كورد”. نوێنەرانى شارەوانى ڕێكوڕەوان وەڵاميان دانەوە، كە “بەڵێ، ئێمە بۆ ئۆلوف پال□م□2 پەيكەرمان دروستكردووە و بۆ فاديمەش دروستى دەكەين. بەڵێ، ئەمە ڕسوايييە بۆ دابونەريتى نامووسپەرستى و پارێزەرانى”.

لە مەڕاسيمى پەردەلادان لەسەر پەيكەرى فاديمە، لەگەڵ سەدان كەس بەشداريم كرد. گوێم دەگرت لە وتارى وەزيرى هاوپەيوەستى بەم بۆنەوە، لەپڕ چاوم بە كچێك كەوت كە بۆم نائاشنا نەبوو، زۆرم لە خۆم كرد تا ناسيمەوە، سونگوڵى خوشكى فاديمە بوو، كە نزيك دە ساڵ ل□و□پ□ش دەبوو لە دادگادا بينيبووم، ڕووبەڕوو و چاوبەچاو بەرامبەر بكوژى خوشكەكەى، ڕەحيمى باوكى، لەنێوان پارێزەرى بەرگرى، كە يەكێك لە نووسەرانى ئەم كتێبە و پارێزەرى گشتى دانيشتبوو. تەواو ژاكاو و لە پەلوپۆ كەوتبوو، بەڵام لە گورگێكى بريندار كراو دەچوو، كە بەو پەڕى دڕندەييەوە پەلامار دەدا، لەدژى باوكى سەرشكستە شايەتى دەدا. لە قووڵايى دەروونى خۆمدا بووم، ژنێك كە تا ئاستێك بە يەكترى ئاشنا بووين و لە كۆبوونەوەى ژناندا بينيبووم، بە چرپە پرسيارێكى لێكردم، “ئەگەر خەڵك لە كوردستاندا،

بۆ هەر قوربانییەکی کوشتنی نامووسی پەیکەرێک دروستبکات، ئاخۆ دەبێت چەند دانە دابتاشێت؟” ماوەیەکی ویست تا وەڵامم دایەوە، “ئەو پەڕی یەک یان دوو دانە”. “مەبەستت ئەوەیە کە لەهەر مەیدان و چوارڕێگایەکدا”، ژنە هاوڕێکەم وتی. ” نا، مەبەستم لە هەر چوار پارچەکەی کوردستانە. ئەگەر هاتوو دەسەڵات لە کۆمەڵگادا، ژن لە مەیدانەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەدەر نەکات، هەر ڕۆژێ یاسا و ڕێسایەک دەرنەکات بۆ هێشتنەوەی ژێردەستەیی ئافرەتان، شەو و ڕۆژ مەلای مزگەوتەکان بەرنەداتە گیانی کچان، بکوژانی کوشتنی نامووسی لەجیاتی دەستخۆشی و بەڕێگە هێنینەوە بەیان، لە چواردیواری زینداندا حوکمی هەمیشەییان بۆ دەربکات، خەڵکانێکی وەک ئەمانە دێنە ئاراوە، کە هەر ڕۆژەی بەشێوەیەک لەبەرامبەر نایەکسانیدا دەوەستنەوە، ئیتر ئەوسا کە دەوێرێت ژنکوژی بکات”.

تەواوی ئەوەی لێرەدا دەیخوێنیتەوە، کاردانەوەی ناڕەزایەتی کۆمەڵگای سویدە بەرامبەر بە کوشتنی فادیمە ساهیندالە. مەبەستی منیش لە وەرگێڕانی ئەم کتێبە بۆ سەر زمانی کوردی هەر ئەوەیە، چونکو پێموایە لە کوردستاندا، ئەو خێزانانەی کە دەستیان دەچێتە خوێناوی کچەکانیانەوە، زۆر دەگمەنن، بەڵام زۆربەی هەرە زۆری خەڵک، بە قبووڵکردن و ڕەزایەتدان کاردانەوەی خۆیان پیشاندەدەن. لەم پەیوەندەدا، لە ساڵی 2012دا، ماریانە سپانەر لە مێزگردی ئافتەنبلادت دەنووسێت: “فادیمە تا حەز بکەیت، نەبەز و جوان بوو. بەڵام ئابڕووی خێزانەکەی و خزمەکانی خۆی بردبوو. کەسوکاریشی ئێجگار زۆر بوون. لەوانەیە سێ سەد کەس لە سوید و هەر زۆر زۆتریش لە زێدی باوباپیرانی. ئەوانە بێشمار بوون کە داوای گەڕانەوەی ئەم ئابڕوویەیان دەکرد. ئەوە باوکی بوو کە دەستی چووە خوێناوییەوە. بەڵام ئەوە داوای گەلێک خەڵک بوو، کە خوێناوەکەی بخورێتەوە”.

....

پەراوێز:

1. کچانی باڵکۆن: تەکنیکێکی تازەی کچکوشتنە، هەر وەکو تەکنیکی پەرەمێزتەقینەوەکانی کوردستان یان بەسەردا کێتنە ناو تەنوورەوە لە فەلەستین. ئەم شێوە تازەیە لە داهێنانی پەنابەرانی دانیشتووی سویدە. لەم شێوەیەدا کچانی بەسزمان، “هەر لەخۆوە” لە باڵکۆنی خانووە نهۆمییەکانیانەوە دەکەونە خوارەوە و گیانیان دەردەچێت. لایەنی “ئەرێنی” ئەم داهێنانە تازەیە ئەوەیە، کە پۆلیس چەند

گومانی هەبێت لەسەر ئەوەی ئەم کوشتنە پلانداڕێژراوە، بەڵام زۆر سەختە بۆی بتوانێت بیسەلمێنێت، بەپێچەوانەی کوشتنی کوردییەوە‌ بۆ نموونە (ئەگەر واژەی میدیای سوید بەکار بهێنین، لەئاکامی زۆر دووبارەبوونەوەی ئەم دیاردەیە لەناو پەنابەرانی کورددا)، کە تێیدا کوشتنەکە بەئاشکرا پلانداڕیژراوە و بکوژ بەپێی خۆی دەچێت بۆ لای پۆلیس یان پۆلیس ئەو زەحمەتە دەکێشت دەچێت بۆ لای.

2. ئۆلۆف پال□م□ (1927 ـــ 1968 :Olof Palme) سەرکردەیەکی سیاسی سویدی بووە، سەرۆکی پارتی سوسیال دەیموکراتی سوید بووە لە ساڵی 1968وە. لە نێوان ساڵی 1969 ـــ 1976 و 1982 تا رۆژی کوشتنەکەی لە ساڵی 1986دا، سەرۆکوەزیرانی سوید بووە. یەکێک بووە لە بەشداربوونی ناڕەزایەتی دژی کوشتاری ئەمریکا لە ڤێتنام.

یادەوەری کۆڵان گێڕانەوە – 67 -.... کەریم کاکە

ئەو پیاوەی سەگ دیتیەوە و ژنی سەموونفرۆش ناسیەوە، جاشکوژ بوو، جاش کوشتی.....

67 ....

لە کۆڵانی ئەودیوەی مزگەفتی حاجی لەقلەقێ، حەمە شێت چۆتە سەر دارتێلێ، لە سەری سەرێ قیت قیت راوەستاوە، خۆی بە هیچ نەگرتووە، نازانم چۆن بەرنابەتەوە! خەڵك دەوری دارتێلیان داوە و لێی دەپاڕێنەوە:
حەمە، حەمەی خۆمان، وەرە خوارێ، رەشەبا دەتبات، وەرە خوارێ، با برووسکە لێت نەدات، زۆر نزیکی لە هەورێ، پیاوی چاك بە، بەو سەرمایە کەس تینی گۆڕلێدانی نیە.
حەمە شێت دەلێ:
بە سەری حاجی لەقلەقێ نایەمە خوارێ، بێزارم ، لە قەیسەری، لە شێخی چۆلی، لە خڕتان بێزارم..
گوێم لێیە دەڵێن:

چاوەڕێی هاتنەوەی حاجی لەقلەقە، بێتەوە و دەست بە باڵیەوە بگرێ و بفڕێ.
لەهیکەوە بووە چەیڵە و هێ هێ، حەمە شێتە و نیشتەوە سەر زەوی و نەفڕی.
خەونەکەم گێڕایەوە، نازانم لە زاری کێوە گەیشتە زاری مەستانی ژنی حەمەد مەستان، ئەو ژنە خەونزان بوو، خەونی گەڕەکی لێکدەدایەوە، بۆ خەونەکەی من گوتبووی:
حەمە شێت دوو سێ ساڵیتریش دەژی.
ئەو مەستانە خەونزانە، لە خەونی هەموو کەسی دەزانی، بەڵام سەرەدەری لە خەونی حەمەد مەستانی مێردی دەرنەدەکرد، دەیگۆ:
خەونی حەمەد لە خەونی بنیادەمان ناچێ، توخوا ئەوە خەونە! لە کەندووی ئاردێ عارەق بخۆیتەوە و ئیمامی عەلیش بە دەستی خۆی لیمۆت لێ بگوشێ و بە زارتەوە کات! حەمەد خەونی ئەوها دەبینێ.
زێوەر، خۆزی زێوەرم وا نەدیتبا، زێوەری حەفتەی پێشی لە زێوەری پاشی ناچێ، بۆ وا شێواوە؟ لە چاوی منەوە دار و دیواری رەنگیان پێوە نەماوە، زەنگەکەشی دەنگی جارانی نیە،، وەك بێڵی نووساوە، لە دەنگی بەردەستەکە دەچێ ، جگە لە ئەو و یەك دووەکیدی چ مامۆستایەك تینی قسەی تێدا نیە، ئەلیاسە فەندی دەڵێی مووی گونی رادەکێشن، تووڕە تووڕە، پتی لێدەی دەتەقێ، تایەرە فەندی کە لە تەماتەی تاو نەدی دەچوو، رەش رەش هەڵگەڕاوە و لە باینجان دەچێ، جەودەتە فەندی پێشتر لە دارتێل قیتتر رادەوەستا، هەنکە کەمێ لار بۆتەوە، شێرکێ فەندی قاپی شێلمی بە دەستەوە نیە، دەستەکانی خستوونەتە بەرکی پانتۆڵەوە و چاوی لە ساپیتە بڕیوە و لێیناکاتەوە، مامۆستا حەمە سالح نە سەلام لە کەس دەکات نە وەردەگرێتەوە، تایەرە فەندیی وەرزش، پێکەنینی بیرچۆتەوە، مۆومۆچ، چاوی تێبڕی وەرتدەگەڕێتێ، کێ پێدەکەنێ، جگە لە حەسەنە فەندی و سالحەکەیدی و ئەو مامۆستایەی لە سەر تی نەبا، راستەی رانەدەوەشاند.
زێوەر کوا زێوەری پێشانە، زێوەر وا نەبوو، زێوەری پێشان چوو، نە سروودی لێدەبیستی، نە سێوەو مێوە و دایە دایەی شیرینم، زێوەر زێوەر نیە، پۆل تەنگە وەك بێڕی وێکهاتبێـەوە و جێمان نەبێتەوە، تارە، وەك ئەوەی هەوری رەشی هێنابێ و دایکردبێتە رێژنە بارانێ و کارەباش کوژابێتەوە، پۆلی لە دیدی منەوە تەنگو تارە، کتومت لە گۆڕی ناو گۆرانیەکەی خورشید دەچێ، مامۆستای راستەی درێژ لە دەست کە لە سەر تی نەبێ، نایوەشێنێ، دەڵێ:
کێ گۆرانیەك دەڵێ؟
کەس دەست بەرزناکاتەوە، کەس شتێ نالێ، مامۆستا چاو دەگێڕێ، خورشید هەڵدەستێنێ و پێیدەڵێ کە گۆرانیەکەی خۆی بڵێتەوە،

گۆرانیەکەی وی (هەولێر پشتی چیایە) بوو، هەر ئەوەی دەزانی، لە جیاتی ئەی رەقیب و ئەی شەهیدانیش هەولێر پشتی چیایە و ناوەراستی قەڵایەی دەگۆتەوە، هەستا، گۆتیە مامۆستا:

گۆرانیەکیدی دەڵێم، گۆتی:

فاتێ مەگری
وێکڕا بچینە قەبری
قەبر تەنگو تارە
پڕ لە مشك و مارە
مشك و مار حەزیایە
خۆی لە کونێ نایە
حەزیا هووکە
بردیان جێتە بووکە
جێتە بووکی میری
بردیان لێ یەخسیری..

گۆرانیەکەی تەوانەکردبوو، مامۆستای دەنگ گەورە کە بەرێ خۆی دابووە پەنجەرە، ئاوڕی لێدایەوە و گۆتی:

دانیشە زرتە زەلام، عەمری خۆت و گۆرانیت نەمێنێ.

پۆل لە دیدی منەوە گۆڕی ناو گۆرانیەکە بوو، تەنگوتار، (ش) دەست هەڵدەبڕێ:

مامۆستا، ئەمن بڵێم

مامۆستا:

ئەتووش گۆرانی دەزانی؟!

ئەو کوڕە نە لەگۆڕەپانی راوەستانێ، نە لە ناو پۆلێ سترانی نەچڕیبوو، لە بەر خۆیەوە دەیگوت، من بیستبووم، دەنگی لە دەنگی من ناخۆشتر بوو، هەر کێ گوێی لە دەنگی با، ئەگەر ڕێی هەڵاتن هەبا، دانە ڕێژەك لێی دوور دەکەوتەوە، چووە پێش تەختەرەش و دێخینەکەی کە بە سەر گونیدا شۆڕببۆوە، خستیەوە ناو شەرواڵەکەیك ئحم ئحم، وا قوڕگی خاوێندەکاتەوە، لە قورگی نەببۆوە، زەنگی دەرێ لێیدا، دوایی دەیگۆ:

بە فەخری عالەم، دەمویست(پێشمەرگەی بە هەڵمەتین) بڵێم.

قسەیەکیدی ئەوکوڕەم بیرکەوتەوە، لە ئاودەستێ دەهاتەوە، دێخین بە دەستەوە، دەیبەستەوە:

کەریم، ئازاد رەوفم دیت، سبەی دێتەوە مەکتەب، هەتیم با ئەوەشت پێبڵێم، دنیا خراپ تێکچووە، ئاگامان لە خۆمان نەبێ، عارەب سوارمان دەبن..

بە سواربوونی عەرەب زۆر تێکچووم، تام هاتێ، قسەکانی پیری سوارچاکانم بیرکەوتەوە کە لە بارەی عەرەبەوە دەیکردن، لێ هەواڵی

هاتنەوەی ئازاد شنەی بەهاری بوو، فێنکی کردمەوە، هەرچەندە زۆر باوەڕم پێنەکرد، گوتم ڕەنگە هەر لێ فشە وا بێ، سبەی ئازاد هاتەوە، قسەی کوڕە ڕاست دەرچوو، لە تەنیشت یەك دانیشتینەوە، لە دڵی خۆم دەمگوت:
خودایە، قسەکەیتری وەراست نەگەڕێ و عارەب سوارمان نەبن.
بە هاتنەوەی ئازاد گەشامەوە، پۆل لە گۆڕەوە گۆڕا بۆ گۆڕایی، گۆڕاییەکی کەسك، وەك گۆڕاییەکەی پێش ماڵی خۆیان، ئازاد ماڵیان نزیکبۆوە، هاتنە سەر ڕێی قوتابخانە، لە هاتنێ لە سەر دەرگا چاوەڕێی دەکردم، لە چوونەوە تا سەر دەرگا پێکەوە بووین، ماڵیان لە نزیك دیواری خانەی مامۆستایان، پێشتر دوور بوو، لەو سەری بەلاشاوەی قوڵ، هەوکە لە نزیك ماڵی ئەو کچەی....
ئێستا بەلاشاوە یەك بەلاشاوەیە و گەورەیە، لێرەوە ماڵی ئازاد دوا ماڵە، بەلاشاوە تا بن مزگەفتەکەی دەروێش برایم، پێش چەند ڕۆژێ حەوشەی مزگەفت پڕبوو لە پیاوی لەش تۆزاوی، سەر و ریش هاتوو، روومەت تێکقوپاوی پێڵاو دڕاو، چەند پۆلیسێکیش بە دەوریانەوە بوون.
لە سەری ئەو سەرەوە بەلاشاوە وا بە سەر بەستەکەی گۆکەندەوە، ئەو بەستەی لە زستانان و بەهاران فوراتێك ئاوی دەڕژاندە شارەوە، ئەو کەندە وەختایەك ناوی ببووە کەندی خوێن، ئاخر چ کەندێ هێندەی ئەو کەندە خوێنی لێ نەڕژاوە، خوێنی پێشمەرگە، خوێنی جاش و سەرباز..
بە دەستی خوارێ بەلاشاوە گەیشتۆتە نزیك ئاوبارەکەی حەسەناغا، ئەو ئاوبارەی پێشان لە دوورەوە بەلاشاوەی ئاودەدا، بیر زۆر دوور بوو، لە حەسارەکەوە بێنێی نەدەگەیشتێ، بەوە دەزانم ئەکرەم بێنێ لە سەردەمی بێنێ لە حەسەناغا تووڕە دەبێ، تووڕەبوونەکە لە سەر ئاو بوو، ئاوی بەرنەدەداوە، ئەکرەم سێرە لە ئاوبار دەگرێ، دەڵێ:
دەزانم ناگاتێ، بەڵام هەر خۆشە پێوەی نێم.
لەو ڕۆژانە حەسەناغا بە چاوی دادابێوە، بە تەوسەوە:
ئەو جارە ئەگەر ئاوم لە سەرت بێ، بەردەقانیم تێدەگری!
بەلاشاوە بە دیوی ڕۆژهەڵاتەوە هەر لە جێی خۆیەتی، دوا کۆڵان کۆڵانی ماڵی دێوانە گۆرینە، لەوێوە جێت دارتێلان هێندە دوور نیە، بەردەقانی دەگاتێ، لە ناو جێ و گەنمی بن ئەو دارتێڵانە کە بەژنێ بەژنی کردووە، پێش چەند ڕۆژێ تەرمێ دۆزرایەوە، بە چەقۆ کووژرابوو، کەس نەیناسی، پۆلیس هاتن و بردیان.
بەلاشاوە لە کەرخی موفتیەوە لە ماڵی ئێمەوە دەستپێدەکات، نێوانمان بەستی بەلاشاوە و ڕێیەکی پانی زستان قوڕاوی و هاوین خۆڵاوی، ئەو ڕێیە لە شەستمەتریەوە تەریب لەگەڵ بەستا دێ دێ، لە ڕاستی دارتێلی یاد کەمێك لە بەست دوور دەکەوێتەوە و بە تەنیشت سەید مارفدا

دەگاتە باداوە و لەوێ هێند تەسکدەبێتەوە بزر دەبێ.
رێی بەرین تژیە لە یادەوەری تاڵ و شیرین، لەوێ بوو مەلای دۆزەخێ گێچەڵی بە حەمەد مەستان کرد، شانی راتەکاند:
حەمەد، واز لە گوو خواردنەوە بێنە، دەنا لە گەڵەك جێت نابێتەوە.
حەمەد پێدەکەنێ و دەڵێ:
مەلا، ناتوانم وازی لێبێنم، چوونکە بۆی نووسیوم.
مەلا لە پاسەوانی دۆزەخ تووڕەتر:
چ دختۆرێکی تەرەس بۆی نووسیوی؟
حەمەد مەستان لە مەلاش تووڕەتر:
مەلا، زوو بڵێ گووم خوارد، گووی سە و بەراز نا، هی حەمەد مەستانم خوارد، ئەتو نازانی ئەوەی بۆی نووسیوم کە بخۆمەوە خودای سەر سەرانە، دەی تۆبە بکە و بە لەپ گووی من بخۆ.
مەلا و مەستان پیس تێکدەگیرێن، منداڵە ورتکە لێیان خڕدەبنەوە، کچەکەی حەمەد مەستان خێکە بەردێکی دەستداوەتێ، دەڵێتە بابی:
بابە لێیدەم، قوونەجۆرەی مەلا بشکێنم؟
بابی دەڵێ:
کچم، لێیمەدە، دوورکەوە، بۆ خۆمی لێگەڕێ.
کچە بە قسەی بابی ناکات، هەر دیتت رایەوەشاندە مەلا، لەو دەمە فاتە کوردە بە سەردا دێ، ئەو ژنە زۆر سەنگینە، گەڵەك شەرمی لێدەکات، کاتێ بە کن کۆمەڵە زەلامێکدا رەت دەبێت و سەلام دەکات، زۆریان لە بەری هەڵدەستنەوە، دەڵێتە مەلا:
ئەرێ بە من بڵێ، ئەوە کێ پفی داوی؟ بۆچی لەو پیاوەت هەڵکێڵاوە؟
مەلا مێزەرەکەی سەری رێکدەخاتەوە و دەڵێ:
جگە لە خودای باری تەعالێ کەس پفی نەداوم و بە قسەی کەس ناکەم، شەڕی من لە رێی خودایە، بۆ خودایە.
فاتە کوردە بە کاوەخۆ دەڵێ:
مەلا ئەگەر لێ خودا شەڕدەکەی، بڕۆ شەڕی حوکمەت، ئەو دەدزێ و دەگرێ و دەکوژێ و دەبڕێ، لە قاحپەخانەش عارەق دەخواتەوە، خۆ حەمەد لەو شتانە دوورە، لە ماڵی خۆی عارەق دەخواتەوە، واز لە حەمەدی بێنە.
مەلا کەمێ هێورەدەبێتەوە، بێ رەوادان بە شەڕەکەی لەگەڵ حەمەد مەستان، ئایەت و فەرمووادان دەهێنێتەوە، فاتە کوردە دەڵێ:
مەلا بڕۆ لە مزگەفتێوە ئەو قسانەی خودا و پێغەمبەر بە گوێی حوکمەتدا بدە، ئەو عارەبی باش دەزانێ، بڕۆ، بەرۆکی ئەو حەمەدە بەردە، دەنا منداڵە ورتەکەی بەلاشاوەت بە دوو دێخم و لە چ مزگەفتەك جێت نەبێتەوە.
مەلا نەرمی دەکێشێ و باریکەی دەداتێ و دەخشێ، چیدی لە نزیك ماڵی حەمەد مەستان نەمدیتەوە.

هەر لە سەر ئەو رێیە، دارتێلێ دوو خوارتر لە ماڵی فاتە کوردە، چەند دارتێلێ وێوەتر لە ماڵی یەکەمین جاشی بەلاشاوە، نزیك ئەو جێیەی کە بە سەر کەندڕێکی گەورەدا دەکەویت و هەندەك هێوەتر کەند کەمێك پێچدەکاتەوە، دوا ریزە ماڵی بەلاشاوەی روو لە سەیداوە، بنە دارە تازە هەڵچووەکانی پێش دەرکەیان دەردەکەوێ، لەوێ، لەو سەر رێیە خوێنێکی زۆر رژاوە، گایەکیش بکوژیەوە هەر هێندە خوێنەی لێدێ، کاك حووج دەڵێ:

خوێنەکە زۆر تازەیە، ئەو خوێنە لە کێ رژابێ، ئەگەر سەریش بڕابێ، لەوەیە هێشتا گیانی لە بەردا مابێ.

رۆژ تازە لە زوورگ و بانیەکانی کەسنەزانێ، گزنگی داوەتە قەراتێ، کاك حووج بە دیار خوێنەوە راوەستاوە، بە دەوری خۆیدا چاو دەگێڕێ، نزیك دوور، کەس دیار نیە لەو ناوە، کاك حووج بە رێچکەی خوێندا دەچێ و سەر بەسەر کەندڕ و ئاودڕەکەشدا دەگرێ، چ نادینێ، درەنگ سەگەکەی ماڵی سەمموونفرۆشەکە لە رێی حەو حەو و بڕۆ و بگەڕێوە و بۆن بە عەردەوە کردن و لمووز بۆ ئاسمان هەڵبڕین گەڕەك ئاگادار دەکاتەوە کە پیاوێکی خوێناوی وا لە ناو ئاودڕەکە کەوتووە.

ئەو پیاوەی سەگ دیتیەوە کێیە؟ کەسێ دەیناسێتەوە؟ منیش گەیشتمە سەر خوێنی رژاو بەڵام کابرام نەدی، خەڵك دەڵێن وەك لە گۆمی خوێن هەڵکێشرابێ وایە، جێپەنجەیێ لە لەش و جلکوبەرگیەوە نابینیەوە خوێنی پێوەنەبێ، گەڕەك لە دەوری پیاوی لە خوێن گەوزیو خڕبۆتەوە، گوێم لێیە دەڵێن:

ژنی سەموونفرۆش ناسیەوە، ئەوە جاشکوژە.

ئەو پیاوەی سەگ دیتیەوە، ژنی سەموونفرۆش ناسیەوە، خزمی نزیکیان بوو، ئەو جاشکوژە لەمێژ نەبوو لە سەرێ هاتبۆوە، ئەو سەرێیەی بە سەر هەمووواندا رووخا، ئەو پیاوە کە لە هەندێ جێ بە جاشکوژ ناوی دەهات، پێش چەند ساڵێ نازانم لە چ شەڕێ دوو سێ جاش دەکوژێ، یان بە ملی ویدا دێ، لەوەشەوە جاشکوژی بە سەردا دەبڕێ، کەسوکاری جاش دیارە دەمێکە بە دوویەوەن، بەو سبەینێ زووە تۆڵە دەکەنەوە و لە خوێنی دەگەوزێنن، پێدەچێ جاشکوژ بە نیازی کار بەو سپێدەیە لە ماڵ دەرچووبێ، رێی مەیدانی کرێکارانی بن قەراتێی گرتبێ ، ترومبێلی پۆلیس هات و تەرمی جاشکوژیان برد.

ئەو رێیە پر کۆسپ و کەندولەندە، ئەو کەندە تژی لە وردە بەردە، تژین لە چیرۆك و سەربردە، لێرە هێندەی وردە چەو و شوێنپێی رێبواران سەرهاتم لە سەرە، بگێڕمەوە بنی نایە، وەك گلۆڵەی مووی دادە پنچکی ژنی کاك حووج وایە، ئەو ژنە هەر هێندەی پنچکە گیایەك دەبوو، بەڵام ئەو گلۆڵە مووانەی لە تەشیەکەی دەستیەوە کە شتێك لە بەژنی خۆی کورترە، دەکەونە گۆڕێ، سەریان لێرە بنیان بێ کۆتایە،

گلۆڵەی وا گەورە لە دەستی چ ژنەك نایە، هێندەی گومبەدی مزگەفتێ دەبێ، وەبیرمدێ پیسێ، ئەو کوڕەی لە گەڕەکێ بە چێمشۆڵ ناوی ڕۆیشتبوو، گلۆڵەی لە دادە پنچك دزی، لە پێش چاوی من لێی دزی، ئەو ئاگای لێنەبوو، منیش چ قسەم نەکرد، باش بوو قسەم نەکرد، قسەم کردبا ئەو گەمە خۆشەم نەدەدی، ئەوەتا دز سەری گلۆڵە مووی لە دارتێلەکەی ئەو بەری کەندێ، داتێلی یاد گرێدا و بانگرێزی کردەوە، ڕێ و ڕێ، دەو کەند و کەند غلۆربۆوە، منداڵ کەوتنە دووی گلۆڵە موو، لە هەر جێ راوەستابا، بە شاپێ دەکەوتەوە ڕێ، من وا بزانم جارێکم بەر کەوت شاپێکی لێبدەم، غاردە غاردە، ڕێ و ڕێ، دەو کەند و کەند غاردە، بە دوای گلۆڵەی موو ڕێمان دەبڕی، وا گەیشتینە جادەی شەستمەتەری، نزیك چاخانەکەی خدر یابە، گلۆڵە موو زۆری ماوە، بە قسەی کوڕەکەی فاتە کوردە بێ، دەبێ بگاتە بن قەراتێ، دەیگۆ:

دەی مەوەستن، با غلۆری بکەینەوە..

لە شەستمەتری پەڕیینەوە، نەگەیشتبووینە پێش ماڵی مامە حوودە و دایکە مەنیج، حەمکە منداڵێ بە چەقۆوە لە پێشمان قیتبوونەوە، هەڵێ، دوو پێمان هەبوو، چوارمان قەرد کرد، ئاگام لە وان نیە، من لە سەر تخووب، نزیك یەکەم ریزە ماڵی بەلاشاوە گیرام، ئێرە تخووبی نێوان سەیداوە و بەلاشاوەیە، سێ چوارێك وەرگەڕانە سەرم، باشیان تێهەڵدام، کچەکەی پلکە بەندبێژ نەگەیشتبا، دەیانکوشتم، نەشمردبام، نیوە مردوو دەبووم، گورێ، عەمرم گورێ، خدری زندەی من، ئا لەو ساتە گورێی کچی پلکە بەندبێژ بۆ من بووە خدری زندە، چەقۆی دەرهێنا، ئەو کچە جوێنی کوڕانەی دەدا، چەقۆی لێ هەڵکێشان:

خوشك حیزینە، ئەوە لە کێ دەدەن، لێم راوەستن.

هەر یەکەی بە لایەکدا هەڵات، دیار بوو دەیانناسی و دەیانزانی چەقۆکێشە و لە کەسیش ناترسێ، ئەو کچە چ کوڕ نەبوو لێی نەترسێ، چەقۆی وای دەوەشاند سابیر سارووخ وای نەوەشاندووە، وا بزانم تاکە چەقۆکێشی گەڕەك و شار بوو، لەبیرمە گوتی:

کوڕەکەی پلکە بەسێ، بە بێ چەقۆ لە بەلاشاوە دەرمەچێ.

دیارە من لە کێردەکەی دەستی ژنە جوانە شەلەکەوە خولیای چەقۆ لە سەرم گەڕا، بەڵام چەقۆی ناو بەڵکی کەوڵی کچەکەی پلکە شایەر وەك بیری چەقۆی خستە بەڵکمەوە، ئێ، جارێ لە چەقۆ گەڕێ، لە ڕێی پێ سەرهاتیش دووردەکەومەوە و لەگەڵ چێمشۆڵ دەچینە کن دەوی دێوێ..

بەلاشاوە بەو دیو، دیوی نێوان گۆکەند و ئاوبارەکەی حەسەناغا، ڕێك لە پشت ماڵی مەلارێکەوە لە دەوی دێو نزیکدەبۆوە، جێی دەوی دێو پاشترێ و لە دەورانێك بووە گەڕەکی میری پێداوان، بە وەوە بەعسیی نەخوێندەوار و بڕوانامەدار لێیان داکوتا، کۆلیزی ئەدەبیاتیشیان

لە□ پەستا، دنیا دەوران دەورانی کرد و لە دەورانێکیدی بووە جێ هەواری عەزیز محەمەدی خاوەندی خەڵاتی لینین، ئا، دەوی دێو کەوتبووە ئەوێ، چوار دەوری دەوی دێو گردۆلکەیە، خەڵك بە لچ و لێوی دەوی دێو ناوی دێنن، بەهاران لە دوورەوە کەسکدەچێتەوە، جێ جێی یەك پارچە گوڵاڵە سوورەیە، جێی سەیرانە، بەڵام لە ترسی دەوی دێوێ گەورەکان ناهێلن منداڵ هێندە لێی نزیکببنەوە، دەوی دێو قووڵە، هێند قووڵ بێ بنە، هەندێك دەڵێن:

دەوی دێو لەو دیوی زەویەوە کوناودەرە.

هێشتا باوەڕم بە خڕبوونی زەوی نەهێنابوو، بۆیە گومانم لە کوناودەریەکە هەبوو، کاتێ لە سەر لێوی دەوی دێوەوە بەردێکی زلمان فرێدەدایە ناو زاری دێو، هەستمان رادەگرت، دوای بەینێك گوێمان لە شلپەیەك لە دەنگێکی نازانم چۆن دەبوو.

دەوی دێو بیرێکی زار گەورەی تا خودا حەزبکات قووڵە، دەمگوت باشە ئەو بیرە دەبێت چۆن لێدرابێ! بە دەست، وەك ئەو بیرەی پیری سوارچاکان کە بەردی پیرۆزی تێدا دیتەوە، نا، نابێ کاری دەست بێ، کەس نەیوێراوە پێ بخاتە ناویەوە، ئەو بیرەی هەندێك دەیانگوت:

بنی ئەگەر نەشگەیشتبێتە ئەو پەڕی گۆی زەوی، بێ یەکودوو لە نیوەی تێپەڕاندووە.

دواتر دێمەوە دیار دەوی دێو، هەوکە هێندە لە سەری ناڕۆم تەنێ سەربردەی چڵمشۆڕ و کەرەکە دەگێڕمەوە، چڵمشۆڕ ئەو کوڕەی نە دەیزانی کەپووی بسڕێ، نە فن بکات، لە هەردوو کونەکەپوویەوە هەمیشە شۆڕبوونەوە و هەرلووشینەوەیە، ماڵیان کەوتبووە پەڕگەی بەلاشاوە بە لای ماڵی عەلیە فەندیی ناو تەلەقزیۆنێ، دیارە دواتر ئەو گەڕەکە جوانە گچکەیە لە نێوان بەلاشاوە و ئیسکان و موفتی قیتبۆوە و منداڵ ناویان نا گەڕەکی عەلیە فەندی، هەندەکیش بە ئیمزاوە ناویان دێنا، ئەوەش لەوە هاتبوو، گوایە ئەو کەسانەی ئەوێیان بەردەکەوت، دەبوو واژۆیەك بۆ حوکمەت بکەن، پاشتر ر□م بە ئیمزاوە دەکەوێتەوە.

ئێ، ئەو کوڕە نازانم لە سەر چی لە کەرێك تووڕە دەبێ، سێ چوار چەقۆی لێدەدات، بەڵام هێشتا دڵی داناکەوێت، لەبیرمبێت عەباسی ماڵ لە خوار ماڵی حەمەد مەستان گوتبووی:

ئەو کەرە بە کەر ترسی خۆی لە چەقۆ وەشاندن دەشکێنێ.

دواتر عەباسم بیربخەنەوە، باشە، چڵمشۆڕ لە کەر بە رقداچووە، چاوم لێیە وا لە سەر گردۆلکەی لێوی دێوێ کەرە بریندارەکە کە جێ چەقۆی وی پێوە دیارە، رادەکێشێ، کەر لە دووی ناچێ، باشە ئەو کوڕە چی لەو کەرە دەوێ؟

من لەو دیوەی دەوی دیوەوە راوەستاوم، ئەو و کەر لە دیوەکەیدی،

تەماشادەکەم جەمەدانیەکەی لە ملی خۆی کردەوە، چڵمشۆڕ زستان و هاوین جەمەدانیی لە مل دەئالاند، توند هەردوو پێی پێشەوە(دەست)ی کەری بەست، کەر بە دیوی لێژی، دیوی دەوی دێو کەوت، چڵمشۆڕ کلکی کەری بە دەستەوە، ئای، ئەوە چ دەکات! تێگەیشتم چی لە بن سەرە، ویستم بە دەوری دەو بسووڕێمەوە، لەو دەمە مەلارۆکیش نازانم لە کوێوە پەیدابوو، بەڵام پێڕانەگەیشت و دێو کەری قووتدا، مەلارۆك ئەو کوڕەی لە دنیایێ کەسم نەدی هێندەی وی کەردۆست، پشتی ملی چلمشۆڕی گرت و دایە بەر شاپان، لەگەڵ هەر شاپێ بە بەژنی خۆی لە عەرد بڵنددەبۆوە و زیڕەی دەگەیشتە ئاسمانێ، مەلارۆك سەری بە سەر دەوی دێودا داگرتووە، منیش هەستمراگرتووە، گوێم بە لێوی دێوەوە ناوە، کەر زۆڕەیەك ، مشەیەکی نایە، کەر رۆیی کەوتە ناو زگی ئەو زەویەی بیستبووم خڕ خڕ نا، مەیلە و خڕە، کەمەك لەو هێلکەیە دەچێ کە پتر داویەتیە خڕۆکی نەك درێژووکانی.
بەنگۆ بڵێم، مەلارۆك واز لە چڵمشۆڕ ناهێنێ، دوو سێ جارێ هاتەسەری بە دوای کەرەکەدا بینێرێ، نازانم لە چی پەشیماندەبۆوە، چەند جار رووی لە من کرد:
بە من بڵێ چ لەو قووندەربابە بکەم؟
من قسەم نەدەکرد، دواجار گوتم:
گوناحە، لێیگەڕێ.
مەلارۆك:
گوناحە! ئەو کەری کەربابە گوناحە!
مەلارۆك چی لێبکات باشە، دەبینم، دۆخینی چڵمشۆڕی کردەوە و لە شەرواڵەکەی دەرکێشا، ئای، بە تەمای چیە، بە دۆخینی خۆی هەردوو دەستی لە پشتەوە بەست، نافەکی شەرواڵەکەشی لە دوو سێ جێ لوولدا و گرێدا و نەیهێشت قوونی بکەوێتە گۆڕێ، پێیگوت:
ئەوجا بڕۆ ماڵێ، بە داکە حیز و بابە تەرەسەکەت بڵێ: مەلارۆك وای لی‌کردم.
چلمشۆڕ بە دەستی بەستراوەوە لە رێیێ لە من خۆشتر دەڕۆیی، گۆتی:
کوڕە بە قوربانت بم، دەستم بکەوە، با خەڵك نەمبینن.
گۆتم:
راوەستە، با لە مەلارۆك بزربین، هەینێ دەتکەمەوە.
فازیل رێحانەمان تووش بوو، دەستی کردەوە و بە داروو چکەیەك دۆخینمان بۆی تێهەڵکێشاوە.
بەر لە هاتنی پشووی هاوینەی ساڵی بەدیووم، شتێ لە زێوەر دەگێڕمەوە، ئۆی! دیسان حەمە شێت هاتە پێشم و کەمێ درەنگ دەگەمەوە زێوەر.

فرۆید/ لاکان فانتازیای وێناکردنی دوو باوك ... عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

"مرۆڤ دەبێ لە ژیاندا بۆ مانای بوونی خۆی بگەڕێت" …

رەنگە ئەو ناونیشانەی سەرەوە لە رووە ئاشکراکەیدا فرۆید و لاکان وەك دوو باوكی دەروونشیکاری وێنە بکات، بەڵام چاوتێبڕینی ئەو نوسینە لەوێدا نییە، لە دوولایەنی باوك بە واتە فرۆیدییەکە و لە فانتازیای وێناکردنی (باوك، منی باڵا، ڤالوس) وەك (دال) بە واتە لاکانییەکەی خۆی هەڵدەگرێتەوە… بەو مانایەش چەمکی فانتازیا وەك تێکەڵەیەك لە رەگەزەکانی ئاگامەندی و نائاگامەندی دەبینین، کە دەکەوێتە نێوان دوو جەمسەری واقیع و خەیاڵ! (لە سەدە نۆزدە نائاگامەندی – Unconscious – بە شێتەوە پەیوەست دەکرا، واتە ئەو کەسەی کە ناتوانێ لە رێگای عەقڵەوە بیر بکاتەوە. فرۆید دەڵێت لە سیستمی نائاگامەندی نە رەتکردنەوە بوونی هەیە، نە پلەکانی یەقین بوونی هەیە. بەو مانایەش نائاگامەندی منداڵییە و هەمیشە لەگەڵماندایە، بەڵام بە بڕوای لاکان نائاگامەندی شوێنەوارێکی ئاڵۆز و پڕ لە ژاوەژاو نییە، بەڵکو یەکێکە لە هۆکارەکانی پەیوەندیمان بە یەکترەوە، بە پێی ئەو بۆچوونە نائاگامەندی لە دەرەوەی ئێمەدایە، نەك دەروونمان) لەگەڵ فانتازیا فێری ئەوە دەبین کە چۆن ئارەزوو ئەزموون بکەین، بەڵام دەبێ بزانین ئارەزوو یان (حەز) بە وردی بابەتی نییە، بەڵکو حەزکردن لە شتێکە، شتێك کە ونبووە یان (لەدەستچووە- منداڵ بە ئەزموونێکی تراژیدی ونکردن دۆزینەوەدا دەڕوات، ئەو ساتەی کە دایکی لە پێش چاوی وندەبێت و دەڕوات، لەگەڵ ئەو ساتەی کە دەردەکەوێت و دەگەڕێتەوە- کورتترین چیرۆك کە بکرێ بیری لێبکرێتەوە: شتێك ون دەبێ و دواتر دەدۆزرێتەوە- چیرۆك: بریتییە لە سەرچاوەی دێدانەوە… شتە ونبووەکان هۆکاری دڵەڕاوکێی ئێمەن و رەمزن بۆ هەندێ شتی لە دەستچووی نائاگامەندی و بە پێی تیۆری لاکان ئەو ونبووە جەستەی دایکە، کە چیرۆکی ژیانی ئێمە بەرەو پێشەوە دەبات و ناچارمان دەکات بە شێوەیەکی مەجازی و بێکۆتایی بەدوای جێنشینێك بۆ ئەو

بەهەشتە ونبووە بگەڕێین. دۆزینەوە شتێکە چێژ بەخش. رۆیشتن تەنها لەگەڵ هاتندا مانای دەبێت....)

(1)

چەمکی (ئارەزوو-الرغبە) لای دەروونشیکاران مەیلی هەڵەمەکیانەی منداڵانە کە کۆمەڵگا قەدەغەی دەکات، بەمجۆرەش ئارەزوو دەچەپێنرێ... ئارەزووە تێرنەکراوەکانمان یان چەپێنراوەکانمان دەخەینە ناهۆشمەندییەوە بۆیە ئاگامان لەو واقیعە نییە، کە تێیدا دەژین. لاکان لە دووبارە دابەشکردنی فرۆیدی بۆ دەروونی مرۆڤ و کەسایەتی مرۆڤ ، لە (رەمزی و خەیاڵی و ریاڵ) دەدوێت، واتە ئەوەی فرۆید لە رووی دەروونییەوە بە (پێش ئاگامەندی) یان لە رووی کەسێتییەوە بە (سوپەر ئیگۆ) ناوی دەبات، لای لاکان رەمزییە و سیستم و یاسای رەمزی هەیە، بە رەمزکردن پێش خەیاڵی دەکەوێت، لە میانی ئەنترۆپۆلۆژیادا سیستمی رۆشنبیریی دەگەیەنێت... (ئاگامەندی) یان (ئیگۆ)ی فرۆیدی، بە خەیاڵی ناو دەبرێت (یەکەمجار کە منداڵ خۆی لە ئاوێنەدا دەبینێ، وا خەیاڵ دەکات کە ئەوە جەستەی باوکی نییە، کەواتە ئایا دەبێ خودی خۆی بێت) شوێنی خەیاڵکردن و گۆڕان و گۆڕین... دەگرێتەوە. (نائاگامەندی)ی فرۆیدی یان (ئید)، لای لاکان هیچ شوێنێکی نییە، تەنها لە قوڵایی مانادا نەبێت، دەرناکەوێت، واتە شوێنی بێ شوێنانە، یان هۆیەکە بۆ بونیادی بزر، ئەوەیە کە لاکان ناوی (ریاڵ)ی لێناوە و پێش رەمزی دەکەوێت...

(2)

ژاك لاكان ناوی (باوك) وەك تاكێكی واقیعی نابینێ، ناوی باوك دالێكە كە دووانەی (دایك/ منداڵ) لێكجیا دەكاتەوە، منداڵ ئاشنای (لەدەستدان) دەكات... بە مانا فرۆیدییەكەیشی منداڵ تووشی گرێی ئۆدیب دەكات (گرێی ئۆدیب- لای فرۆید پەیوەندی سیانەی خێزانی –باوك و دایك و منداڵ-ە، واتە رێكوپێككردنی پاڵنەرە سێكسییەكان و چاودێریكردنی منداڵ لەلایەن باوكەوە)... بەو مانایەش كاری باوك دەبێتە هۆی دروستبوونی منی باڵا، یان ڤالوسی لە دەستچوو (ڤالوس دالێكی بەتاڵە، دالی لە دەستدانە)، كەواتە لە دەرئەنجامی بە دەروونیكردنی باوك، منی باڵا دروست دەبێت، بە بۆچوونی فرۆید ناوی باوك بە قەدەغەكردنی سێكس لەگەڵ مەحرەمەكانەوە دەلكێ! بەڵام بە بۆچوونی لاكان گرێی ئۆدیب هەر تەنها لە سێ رەهەندی بنەڕەتی (فرۆیدی) پێكنەهاتووە، بەڵكو رەهەندی چوارەمی هەیە، ئەویش رەهەندی رەمزییە كە رێگا بۆ هەموو تاكێك خۆش دەكات، بارودۆخێكی ئاڵوگۆڕئامێز و سنوردار لەسەر ئاستی قسەكردن بۆ خۆی بسازێنێ... لای

لاكان باوك سیستمی رەمزی و پرسەی دەلالەت “ڤالوس”ییە و لە ژێر كاریگەری میتافۆری باوك و سەپاندنی یاساكانی باوكدایە. منداڵ كەسێكی دوو پارچەیە لە نێوان دوو ژیاندا ئاگامەندی و نائاگامەندی، خود و حەزە چەپێنراوەكان.. منداڵ لەبەر باوكی (لەبەر سیستمی رەمزی) نابێتە خاوەن، بۆیە لە دالێكەوە بۆ دالێكی دیكە هەنگاو دەنێ، هەر دالێك گەیەنەری دالێكی دیكەیە، ئەو دالەش درێژبوونەوەی دالێكی دیكەیە.

(3)

تیری ئیلگلتۆن دەپرسێ ئایا بە خوێندنەوەی مالارمێ دەكرێ دەوڵەتی بورژوازی لەناو ببرێت؟ بۆ روونكردنەوەی ئەو رستەیە گوتەیەكی جۆلیا كریستیڤا دەهێنمەوە كە دەڵێت: نائاگامەندی شوێنی ئەو پاڵنەرانەیە كە رووبەڕووی شێوە (رەمزییەكانی باوكایەتی، یان دەسەڵاتی باوكایەتی) دەبنەوە. بەڵام نابێ ئەوەشمان لە بیر بچێت، كە نائاگامەندی هەمیشە وەك رووبەرێكی بۆش، هەموو رەمزەكان تێیدا سەربەخۆیی خۆیان بە دەست دەهێنن، ئەو گوتەیە دەمانخاتە سەر بۆچوونەكەی لاكان: چۆن هۆكارەكانی پەیوەندیمان بە یەكترەوە، بە نائاگامەندیەوە دەبەستێتەوە… لە بیرمان نەچێ بەشێكی گەورەی ئیبداعی ئەدەبی نائاگایی دەینوسێتەوە.

هەڵبەتە دەروونشیكاری دەیسەلمێنێ كە دەسەڵاتی باوكایەتی ئایدیۆلۆژیایەكی دژە كارە… وەك دەزانین روانینی دژەكار ئەوەی حەزی لێنەكات نایبینێ و بە دیوەكەی دیكەش خۆی لە بارەی ئەو شتەی حەشاری داوە فریو دەدات! هێز لە دەست ئەودایە، بۆیە پێیوایە دەتوانێ خۆی بەو گومانەوە فریو بدات، كە ئەو شتە نابینێ! دەشێ ئەو پرۆسەیە بە گەوجێتی واقیعخواز ناو بەرین، بێگومان دەسەڵاتی باوكایەتی ئەو دژەكارەی خۆی لە پانتایی نائاگامەندی پرۆسیسە دەكات، بەو مانایەش نائاگامەندی بۆ دەسەڵاتی باوكایەتی شوێنی فریودان و شاردنەوەیە! هەر لە بارەی ئایدیۆلۆژیاوە ئاڵتۆسێر دەڵێت پێشتر ماركسییەكان ئایدیۆلۆژیایان بە “ئاگایی درۆیین” “پەیوەندی چینایەتی” دەزانی، بەڵام ئایدیۆلۆژیا هیچ پەیوەندییەكی بە كێشەكانی ئاگاییەوە نییە، دواجار بە بڕوای ئاڵتۆسێر ئایدیۆلۆژیا نائاگاییە، ئەو بۆچوونەی ئاڵتۆسێر بەلای لاكاندا دەچێ، بەو مانایەش ئایدیۆلۆژیا دەرخەرەوەی پەیوەندی خەیاڵی سوبێكتەكانە.

كەواتە چیرۆكی سیستمێكی دەسەڵاتخواز و تۆتالیستی وابەستەی پەیوەندی نائاگامەندی و پشتگیری نائاگامەندی گشتی دەكات… دەمەوێ

بەڵام دەسەڵات شتێك لە عەوام دەشارێتەوە، عەوامیش شتێك بە دەسەڵاتی جێگیرەوە دەبەستێتەوە، ئەوەی دەسەڵات دەیشارێتەوە حەقیقەتە، ئەوەی عەوام لە پێناو مانەوەی دەسەڵاتی جێگیر پەنای دەدا خەونی خۆشبەختییە، دەسەڵات بە بیرکردنەوە لە فریودان و عەوام بە بیرکردنەوە لە خۆشبەختی دەگەنە گەوجێتی واقیعخواز، کە نە رەتکردنەوەی ستەمکاری بوونی هەبێت، نە پلەکانی بڕوا بە خۆبوون بوونی هەبێت… ئەگەر نا ئەو سیستمانە زۆر بە خێرایی لەناودەچن.

وەك گوتمان پەیوەندی دەسەڵاتی تۆتالیستی بە عەوامەوە لە رێگای وڕوژاندنی نائاگامەندییەوەیە! بەڵام پرسیار ئەوەیە بۆچی خەڵکی بە ئاگامەندییەوە پشتگیری ئەو جۆرە سیستمانە دەکەن؟ لێرەدا (دوو باوك) دوو لایەنی باوك، دێتە ناو بابەتەکەوە. باوکی یەکەم، باوکی گرێی ئۆدیب کە خۆی لە پەیوەندی دوولایەنەی زارۆك/ دایك هەڵدەقورتێنێ و ئەو پەیوەندییە لێکهەڵدەوەشێنێتەوە، ئەو باوکەی کە یاساکان دەگوازێتەوە- دیماگۆجیەت بە خۆشبەختی ناوزەد دەکات- (یاسای قەدەغەکردنی سێکس لەگەڵ مەحرەم) ئارەزووی زارۆك بۆ دایك بەسەرپێچیکردن لە یاسا دەزانێت. باوکی دووەم، باوکێکە خۆی ناخاتە سنوری هیچ یاسایەکەوە، نموونەی هێزی رەهایە، باوکێکە کە بە دەرکردنی کوڕەکان و نەیارەکانی دەست بەسەر هەموو ژنان و میراتی خێڵەکەیدا دەگرێت، باوکێکە هیچ کات پابەندی یاسا نییە. هەردوو جۆری باوکەکان لە روانگەی دەروونشیکاری لە چوارچێوەی منی باڵادا کار دەکەن.

هێز لە دەست ئەودایە، بێگومان فریودانیش هێزی دەوێ، کەواتە دەسەڵاتخوازی هێزی خۆی لە شتێك بە دەست دەهێنێ، کە بۆ خۆیشی هەوڵی لەناوبردنی دەدات، دەسەڵاتی باوکایەتی وەك چۆن هێزی لە دەستدایە، بە رووەکەی دیکەش هێزی لە دەست دەردەچێ! دەسەڵاتی باوکایەتی چەندە دەسەڵاتخواز بێت، مەترسی هەڕەشەی دژ بە ئەو زێتر دەبێت، کەواتە دەسەڵاتخوازی بریتییە لە پێکهاتەی فانتازیی تایبەت، کە رێگا بۆ بابەتی دژ بەیەکبوونەوەی خۆش دەکات!

(4)

هاملێت تراژیدیای ئارەزووە، تراژیدیای پیاوێکە کە رێگای ئارەزووی ونکردووە… بە بۆچوونی لاکان، هاملێت توانای پرسەگێڕانی نییە، چونکە دایکی لە ناکاو هەڤژینی لەگەڵ مامیدا پێکدەهێنێت. بەو مانایەش دایك (object - ئەو شتەی کە منداڵ ئارەزووی دەکات) یان بابەتە لە دەستچووەکەی بە بابەتێکی دیکە گۆڕیوەتەوە، پێش ئەوەی هاملێت بتوانێت ئارەزووی خۆی رابگرێت و سەرنجی کەسی دیکە بدات.

هاملێت لەبەر ئەوە ناتوانێ پرسە دابنێت، چونکە دەبێتە هۆکاری جولاندنی ئارەزووی دایك. فرۆید دەڵێت لەو حاڵەتەدا پرسەگێڕان دەگۆڕێت بۆ مالینکۆلیا (melancholia) یان رەشبینی… فرۆید جیاوازی گرنگ لە نێوان پرسەگێڕان و رەشبینی دادەنێت، پرسەگێڕان شتێکی هیچ و بەتاڵە، بەڵام لە مالینکۆلیادا (من- Ego) ئەو دۆخە بەتاڵەی هەیە.

(5)

بە هاتنەناوەوەی باوك زارۆك لە جیهانە زارۆکییە بەرفرەوانەکەی فڕێدەدرێتە ناو جیهانی سیمبولی، گرێی ئۆدیبیش یەکێکە لە تایبەتمەندییە دیارەکانی ئەو تێپەڕینەی زارۆك کە لە ئاستی خەیاڵییەوە دەچێتە ناو ئاستی سیمبولی-ل76. ئەو رستانەی وەرگێڕی کوردی (غەریبە حوسێن) لە کتێبی (ژاك لاکان، نوسینی شۆن هۆمەر، دەزگای رۆسا، لە 2017 چاپی کردووە) بەشێك لە هەستی متمانەیی بە خوێنەر دەبەخشێت و بەڵگەی حاڵیبوون دەجولێنێ، بەڵام دەشێ ئەو تێگەیشتنە لە سەرچاوەکەی جیا بکەینەوە، یان کۆی کتێبە بە نرخەکەی لاکاناس (شۆن هۆمەر) بەو بەڵگە ساکارانەوە پەیوەست نەکەین، چونکە بۆ گەڕانەوەی سەرچاوەی حاڵیبوون خوێنەر پێویستی بە خوێندنەوەی کۆی کتێبەکەیە، دواجار ئەو تێگەیشتنە بۆ خوێنەر و ئاستی خوێندنەوە و ئاسۆی چاوەڕوانی خوێنەر و پانتایی کەمخوێنی رۆشنبیریی کوردی دەگەڕێتەوە، (وەك هەندرێن لە پێشەکی ئەو کتێبە قسەی لەو هەژارییە کردووە) بەڵام ئەوەی منی خوێنەر لەو چەند دێرە ئاماژەی بۆ دەکەم، هەر تەنها دەستخۆشیکردن لە وەرگێڕی کوردی نییە، بەڵکو لەلایەکی دیکەش فرە بەکارهێنانی چەمکی (سۆبژە و ئۆبژە- بەکارهێنانی وشەی حەز لە بری رغبەی عەرەبی کە لە زمانی کوردی بە زۆری وشەی ئارەزووی بۆ بەکار دەهێنرێت، بەکارهێنانی زاراوەی –کمون- وەك چۆن لە زمانی عەرەبییەوە هاتووە، بەکارهێنانی دەستەواژەی هۆدمەی دەروونی، کە لە کوردی زەبری دەروونی بۆ بەکار هاتووە، پەرتووك لە بری کتێب…هتد) هەموو ئەو زاراوە و چەمکانە ئەگەرچی بەدحاڵیبوون ناسەپێنێ، بەڵام هێنانەوەی هۆکارێکی شیاوی دەوێت، وەك چۆن ئاگایی و چاوپێداخشانەوەیشی پێویستە.

هەڵوێستی کۆمۆنیستی سەبارەت بە سەربەخۆیی و پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی -٢ ... سامان کەریم

بەشی دووەم ....

لەم بەشەدا کە دوابەشی ئەم باسەیە. پێش چوونە ناو باسەکەوە دوو تەوەرەی گرنگ پێویستە ئاماژەیان پێبکرێت. یەکەمیان: بەهۆی لاوازی بزووتنەوەی چینایەتی کرێکار و بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و حزبەکانیەوە، هەموو مەسائیلە سیاسی یە گرینگەکانی کۆمەڵگا کە ڕوومان تێدەکات، تەواوی کەسپ و گرێوگۆڵەکانی کۆمۆنیزم جارێکی دیکە دەنێتەوە ژیر زەڕەبین و باسەوە… باسەکانی جەنگی دژی تیرۆر، جەنگ لە موسڵ ، وە باسی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی لە ماوەی سێ ساڵی ڕابوردوودا لە نێو بزووتنەوەکەماندا جێگای گفتوگۆ و چەلنجی گرینگ بوون… بۆ نموونە ئێستا داعش لە موسڵ ڕزگاری بووە "نەک موسڵ ڕزگار کراوە" لەمبارەوە ئایا ئاوڕدانەوەیەک پێویست نیە لە سیاسەتە ڕەسمیەکانی نێو ئەم بزووتنەوەیە؟!. بە باسی سەربەخۆیی لە ڕوانگەی منەوە کەسپی سەرەکی ئەوەنیە ، کە باسێکی گەرممان هەیە و هەڵوێستی جیاواز هەیە، بەڵکو باسی سەرەکی و ناوەرۆکی ئەم باسە لە بناغەوە هەڵدەگەڕێتەوە بۆ لاوازی بزووتنەوە و حزبی ئێمە لە کوردوستان، هەڵدەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی سیاسەت و ئیستراتیژ و قیبلە نمای کۆمۆنیستی. سیاسەتی دژی تیرۆرمان چی لێکرد؟! ئەی هەنگاوەکانی جەنگی موسڵ کوان؟! بەهەرحاڵ تا ئەم مەسائیلانە لە ڕوانگەی کۆمۆنستیەوە وەڵام وەرنەگرنەوە.. هەزار ڕیفراندۆم بێت و بڕوات، لەگەڵی بین یان نا، ئێمە لاواز تر دەبین.

دووەمیان: ئەگەر چی باسی سەرەکی لە ڕوانگەی کۆمۆنیستی یەوە و ئەوەندەی پەیوەندی هەبێت بە "مافی دیاریکردنی چارەنوسەوە" لە هەر قۆناغ و سەردەمێکی سەرمایەداری و ئێستاشی لە گەڵدا بێت، تەنها و تەنها لەڕوانگەی بەرژەوەندیە جیهانیەکانی چینی کرێکارو بەهێزکردنی خەباتی ئەم چینە لە ئاستی ئەو وڵاتە دیاریکراوەدا بڕیاری لێ دەدرێت. بەڵام لێرەدا من ناچارم کە ئەو تەوەر و تێز و گۆشانە کە ڕۆشنایی دەخەنە سەر ئەم باسە بخەمە بەردەست، ئەگەرچی بە کورتیش بێت. تێزو تەوەرەکانی کە پەیوەندیان هەیە بەم باسەوە یان لە نێو بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیستی بەگشتی وەک

خاڵێکی پۆزەتیف باس دەکرێن بە قازانجی جیابونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی. بابەتەکانی: وەک دەوڵەت و ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەریدا هاتوە، ئاڵوگۆڕە سیاسیەکان و قۆناغی ئینتقالی کە ئەم خاکەیان ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە لێکدانەوەی کۆنکرێت لە هەلومەرجی دیاریکراودا، ئاڕاستەی سەرمایە ئەوەندەی پەیوەندی هەبێت بە پێکهێنانی دەوڵەتەوە بەگشتی لەم هەلومەرجەدا، مەنسوری حیکمەتی ساڵی 1995 و تا مەنسور حیکمەتی 2017. هەروەها چەند باسێکی تری پێویست بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی هەموو ئەو لایەنانەی پەیوەندیان بەم باسەوە هەیە.

دەستپێک

پایەیەکی سەرەکی لێکدانەوەی کۆمۆنیستی بۆ پرسێکی دیاریکراو، هەلومەرج و قۆناغی دیاریکراوی مێژوویی یە. بە بێ هەلومەرجی دیاریکراوی مێژوویی، پرس و بابەت و قەزیە و ڕووداوەکان مانای خۆیان لەدەست دەدەن. هیچ پرس و باسێک لە دەرەوەی مێژوو، واتە لە دەرەوەی کات و شوێنی دیاریکراو مانای نیە. بەڵام مێژوو، وە قۆناغی دیاریکراوی مێژویی دەگم و وەستاو نیە، وەکو ئاووی ڕوبارێک هەمیشە لە نائارامیدایە، هەمیشە کەفوکوڵیەتی و دەڕوات و لە هەندێ جێگا مەنگ دەبێتەوە، دوایی خوڕ. مێژوو وە تێڕوانینی مارکسیستی بۆ مێژوو لەم ڕوانگەیەوە، واتە لەڕوانگەی یاسای بزووتنەوەی خۆیەوە، کە هەمیشە لە گۆڕاندایە سەرنج دەدرێت. بە تایبەت هەلومەرجێک کە سەرمایەداری جیهانی لەگۆڕێدا دەرگیرە مێژوویەکی ئینتقالی گەلێک ئاڵۆزە. کەواتە بۆ مارکسیست و هێزێکی مارکسیستی، چی پێویستە؟! یان پێویستە سەبارەت بەم باسە دیاریکراوەی لە بەردەستماندایە وەک گەرمترین باسی کۆمەڵگای کوردوستان چۆن لێکدانەوەی خۆمان دەست پێبکەیین، سەبارەت بە پرسی پێکهێنانی دەوڵەت لەم هەلومەرجە دیاریکراوەدا لە ئاستی جیهانی و ناوخۆیی دا؟! بەقەولی لینین وە هەروەها مەنسوری حیکمەت کە لەسەرەوە هاتوون" لە بەشی یەکەمدا"، ئەو ڕەهاییەی تیوری مارکسیستی چیە کە دەبێت لە بەرچاوی بگرین یان ئەو ئاڵوگۆڕە مێژوویانە چین کە لەماوەی 27 ساڵی ڕابوردوودا ڕوویان داوە؟! ئێمە وەک نەوەی ئەم قۆناغەی کۆمۆنیزم دەبێت چۆن سەیری ئەم هەلومەرجە مێژووییە دیاریکراوە بکەیین؟! لەم بارەوە کەلێک نوسین و بۆچوون و تیورمان لە بەردەستدایە لە مارکسەوە تا دەگاتە مەنسور حیکمەت. لینین باسی مەسەلەیەکی هەجگار گرینگ دەکات سەبارەت بە مەسەلەی "مافی دیاریکردنی نەتەوەکان بە چارەنوسی خۆیان". ئەو لە نوسراوەکدا بەناوی "تێبینی ڕەخنەگرانە سەبارەت بە

مەسەلەی نەتەوەیی"، لە وەڵامی ئەو پرسیارانەدا پێمان دەڵێت: "سەرمایەداری لە ڕێچکەی گەشەکردنی خۆیدا، سەبارەت بە مەسەلەی نەتەوەیی دوو ئاڕاستەی مێژوویی ناسیوە: یەکەمیان بووژانەوەی ژیانی نەتەوەیی و بزووتنەوەی نەتەوەییەکان، خەبات دژ بە هەر چەشنە چەوسانەوەیەکی نەتەوەیی و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی. و دووەمیان، گەشەسەندنی هەمەلایەنەی پەیوەندی نێوان نەتەوەکان و زۆربوونی زیاتریان، و ڕووخانی بەربەستە نەتەوەییەکان، پێکهێنانی یەکێتی سەرمایەی جیهانی، و یەکبوونی ژیانی ئابوری بەشێوەیەکی گشتی، یەکبوونی سیاسەت و زانست، هتد. هەردوو ئاڕاستەکەش، یاسای جیهانین بۆ سەرمایەداری. یەکەمیان لە سەرەتای گەشەکردنیدا زاڵە بوو، وە دووەمیان سەرمایەداری گەشەکردوو ئاڕاستەگرتوو بەرەو ئاڵوگۆڕ بۆ کۆمەڵگایەکی سۆشیالیستی جیادەکاتەوە. وە بەرنامەی مارکسیەکان لە پرسی نەتەوەیی دا، هەردوو ئاڕاستەکە لە بەرچاو دەگرێت، بۆیە یەکەم بەرگری دەکات لە مافی یەکسانی نێوان نەتەوە و زمانەکان، وە لە مبارەوە هیچ ئیمتیازاتێک قبوڵناکات (وە مافی نەتەوەکان بۆ دیاریکردنی چارەنوسی خۆیان، کە دواتر باسی دەکەین)، وە دووەم بەرگری دەکات لە پرەنسیبی ئەنتەرناسیونالی و لە هەر هەلومەرجێکدا خەباتی لەبڕاوانە و توند دەکات دژ بە ژەهراوی کردنی پرۆلیتاریا بە ژەهری دەمارگیری نەتەوەیی بورژوایی.(لینین: هەڵبژاردەکان بەرگی پێنجەم/ لاپەڕە ٦٧/ تەئکیدەکان هی منە).

بۆ مارکسیستێک، وە بۆ هیزێکی کۆمەڵنیستی مەسەلەی سەرەکی ئەوەیە لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا کە تایبەتمەندیەکی هەجگار دیاریکراو و کۆنکرێتی هەیە لە بەرچاو بگرێت، کە ئەویش قۆناغی ئینتقالی مێژووە. لە چەند نوسیندا، ئەم قۆناغەم باسکردووە و لێرەدا بە ناچار، بە کورتی باسی دەکەمەوە. بۆ ئەوەی بتوانین بەقەولی لینین لەسەردەمی ئەمڕۆی سەرمایە و نیولیبرالیزمی ئەمریکی و ململانێی توندو تیژو خوێناوی لە سەر دووبارە دابەشکردنەوەی ناوچەکە و جیهان و بەکورتی لەسەر دامەزراندنی سیستەمێکی نوێی جیهانی … کە هەنگاوێکی گەورەی بڕیوە، …. ئاراستەی مەسەلەی نەتەوەیی بناسین و لێرەوە بگەینە دوا لێکدانەوەی مەنسوری حیکمەت لەسەر ئەم باسە کە مەسەلەی سەرەکی ئەو باسی "قەزییە" یە واتە مەسەلەی نەتەوەیی تا ئاستی مەسەلەی کۆمەڵایەتی گەورە و داخ، بەرزبووبێتەوە. لە دوای ئەوە ئاڵوگۆڕەکانی 27 ساڵی ڕابوردوو بە کورتی ئاماژە پێبدەین و بزانین چ کاریگەرێکیان هەیە لەسەر ئەو تیۆرو تێڕوانینانەی مەنسوری حیکمەت و بە دیاریکراویش لە پەیوەند بەم باسەوە. هەموو ئەمانە پێویستن بۆ هێزێکی کۆمەڵنیستی وە بۆ کەسێکی کۆمەڵنیست چ جا

بگات بە ڕابەری کۆمۆنیستی. پێویستن، بە ئەوەی بتوانین بە شێوەیەکی کۆنکریت وەڵام بە ڕیفراندۆمی پارتی و دەوڵەتەکەی بدەینەوە، وەڵام بە باسێکی گەرم بدەینەوە کە چەلەنجێکی کۆمەڵایەتی فراوانی دروستکردووە لە ئاستی کۆمەڵایەتی و هێزە سیاسییەکان، بە جیاواز لە بیرکردنەوە و سیاسەتیان. هەروەها لەئاستی ووڵاتانی زلهیزو ناوچەکەدا. ئەمانە پێویستن بە ئەوەی کرێکار و بزووتنەوەی چینایەتی کرێکار و پاشان خەڵکی کوردوستان، لە لایەن کۆمۆنیستەکانەوە ڕاستییەکانیان پێ بووترێت و ناوەرۆکی ڕاستەقینەی سیاسەتی بورژوایی کورد لەمبارەوە ئاشکرا و پووچەڵ بکەینەوە. پێویستن بە ئەوەی کرێکاران و ڕابەرانی ئەم چینە و خەلکی ئازادیخواز سیاسەتێکی کۆمۆنیستی دروست ببینن بە ئەوەی بتوانن بیکەنە ڕێنیشاندەری خۆیان لە خەباتیاندا دژی ناسیونالیزم و هێزە ناسیونالسیتییەکان و دژی ناسنامەی نەتەوەیی و خودی پێکهاتەی نەتەوە کە پێدەچێت هێشتا لە تەمومژی ئەمەی دووایی رزگارمان نەبووبێت، یان هەڵگری ڤایرۆسەکەی بین و تاو ناتاوێک لەرزوتاکەی لە نێو بزووتنەوە و حزبەکانی ئێمەشدا بڵاوبێتەوە.

ئاڕاستەی ئەمڕۆی سەرمایە

سەرمایە ئەمڕۆ لە هەموو ئاستەکانی دا بە هەموو پێوانەیەک گلۆباڵە. گلۆباڵە نەک ئەوەی کە گوایا سەرمایەداری وەک سیستەمێک تازە جیهانی بێتەوە. نا، ئەوە لە مێژە کۆتایی هاتووە. باسی گلۆباڵی سەرمایە لە مەڕدا لە ئاستی ئابوری دا، لە چڕبوونەوەی سەرمایە و مۆنۆپۆڵکردنی کەرتە جیاوازەکانی ئابورییە لە دەستی چەند ملیاردێرێکدا وە لە کۆمپانیا جیهانییەکاندا دەردەکەوێت، کە بانکەکان و کاری وەبەرهێنان و، بازرگانی و پیشەسازی جیاوازو گواستنەوە لە نێو یەک کۆمپانیادا بەرجەستە دەبێتەوەو لە بەکاربردنی تەکنەلۆژیای های تیک High Technology لە بوارەکانی خزمەتگوزاری و کاروباری بانکی و کاری بۆرسە و پەیوەندییە نیوخۆی و جیهانییەکانیدا، خۆی نیشان دەدات. ئەم جەستەیە سنوری نییە و یەک یاسای هەیە ئەویش دواکەوتنی قازانج و کاری هەرزانە. ئایدۆلۆژی ئەم جەستەیە، ئایدۆلۆژی بازاڕە، کە پشتی بەستوە بە هێزی سەربازی. دەوڵەت، ناوچەی ئارام و ئاسایش ئەگەر چی گرینگن بۆ ئەم جەستانە، بەڵام کاری خۆی لەسەر ئەم زەمینانە ڕاناگرێت، دوای قازانج دەکەوێت. واتا ئەو تێزەی قۆناغی ڕابوردوو وە بەتایبەت لە جەنگی ساردا باو بوو کە سەرمایە وەبەرهێنان ناکات ئەگەر ناوچەیەکی ئارام و ئاسایش نەبێت، یان سەرخانی ئابورییەکەی لە باری فەرهەنگ

و مافەوە جووت نەبەت لەگەل سەرمایەی جیهانی دا کە زیاتر مەبەست سەرمایەی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی بوو. ئەم تێزە بەسەر چووە. بە جیا لەوەی کە دەوڵەتێک یان حکومەتێک چی دەڵێت لەمبارانەوە، بەڵام جەستەی سەرەکی سەرمایە لەم قۆناغەیدا خۆی بەهیچ یەک لەو پرەنسیب و تێزانەوە نابەستێتەوە. سەرمایە و سەرمایەداری، پرەنسیبی نیە جگە لە قازانج. بۆ سەرمایە ئیتر ناوچەی ئەمن و ئارام بۆ وەبەرهێنان، بۆتە مێژوو وە بەسەرچووە. نەک هەر ئەوەندە، بەڵکو ئەوەی کە ناوچەیەک یان ووڵاتێک ئارام و ئاسایش نیە خۆی بۆتە زەمینەی زیاتر وەبەرهێنانی سەرمایە لایەنی کەم لەئاستی تەکنولوجیا و پیشەسازی ئەمنیەت و سەربازی دا. لەم هەلومەرجە دیاریکراوەی ئەزمەی قۆوڵی سەرمایەداری و ئەم قۆناغە سەختەی کە سەرمایەو سەرمایەداری پێیدا تێپەڕ دەبێت، و لەسایەی نەبونی ئاسایش و ئارامی لە ئاستی جیهانیدا، لە جەنگەکانەوە بگرە، تا کاری تیرۆریستی، کەشو هەوای نائەمن…دەبینین کە وەبەرهێنان لە مەیدانی پیشەسازی ئەمنی و تەکنەلۆجیای زانیاری و چەک چەند بار چۆتە سەرەوە. لە تەکنەلۆجیای چاودێری و کۆنترۆلی فڕۆکەخانەکانەوە، تا دەگاتە چاودێری سەرشەقام و تونێل و وێستگەکانی شەمەندەفەر و میترۆ، وە تا دەگاتە فرۆشتنی چەک و فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان…لە کێشەی فەلەستین ئیسڕائیلەوە بگرە تا دەگاتە فراونبوونەوەی هێزە تیرۆریستەکان و کارەکانیان وە جەنگەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست… مەسەلەی ئەمنیەت و پیشەسازی ئەم مەیدانەی کردۆتە دیاردە و ئابورییەکی پیش مەرج بۆ هەر ووڵاتێک. لایەنێکی دیکە ئەوەیە ئەمڕۆ سوپا وهێزە ئەمنیەکان دەکڕدرێن وەک هەر کاڵایەکی دیکە، بۆیە سەرمایەداری گەورە ئەو کاڵایانە دەکڕێت بەهۆی کۆمپانیە ئەمنی و سەربازییەکانەوە ئەمنیەت بە کۆمپانیاکەی دابین دەکات. ئەمڕۆ بڵاوبوونەوە و کاری ئەم کۆمپانیا ئەمنی وسەربازییانە نەک لە ئەوروپا و ئەمریکا، بەڵکو لە عێراق و کوردوستان و ووڵاتانی کەندا و دەبینین.

لە لایەکی دیکەوە سەرمایەی گلۆباڵی ئەمڕۆ لە کاری سندوقی پول و بانکی جیهانی و لە چڕبوونەوەی کەڵەکەی سەرمایە لە دەستی چەند کەسکدا دەردەکەوێت لە ئاستی جیهانیدا، کە ئەمەی دوایان شێوازی کارو شێوەی دەسەڵاتی بورژوازی لە ئاستی حوکمڕانیدا دەگۆڕێت و گۆڕیوەتی و بەتەواوی سیما و خەسڵەتی چینایەتی دەوڵەت و ملیاردێرەکان نیشان دەدات وە دەبێت نیشانی بدات. وە ناوەڕۆکی ڕاستەقینەی دیموکراسی و پەرلەمانتاریزم و مافی مرۆق و یەکسانی یاسایی… کە بەگشتی وەک فەرهەنگی بورژوایی ڕۆژئاوا باسکرا،

هەمووی ئاشکرا بووە و ناوەرۆکی پووچیان دەرکەوتووە. وە ئێستا بە شێوەیەکی ڕۆشن دەیبینین. پێوانەکانی بەهای کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی “غەربی” و ئەوانە نەک باویان نەماوە لە ئاستی جیهانیدا بەڵکو لە نێو ئەوروپادا هێرشی توندیان لەسەرە.

سەرمایە لە ئاستی گلۆبالدا لەمڕۆدا، واتە بەکۆنکرێتی لە هەلومەرجی ئێستادا کە خۆی هەلومەرجێکی ئینتقالییە، یەک سیاسەتی جیهانی هەیە لە باری ڕێخستنی بازاڕ و، لیبرالیەت و پڕیقاتیزەیشن و تەقەشوفەوە، کە ڕووی لە ئاراستەو قیبلە نومای سەرمایەیە لەم هەلومەرجەدا، کە چڕبوونەوە و مۆنۆپۆڵکردنی زیاتری سەرمایە وە سیستەمی سەرمایەدارییە لە دەستی ملیاردیرەکاندا، واتە نەک تەنها ئابوری بەڵکو لەگەڵیدا دەسەڵاتداری ڕاستوخۆ. بەمانایەکی دیکە ئەلگەی ترامب ئەمڕۆ ئەو ئەڵگەیەیە کە سەرمایە پیویستی پێی هەیە، واتە نەک تەنها لە ڕێگای نوێنەری سیاسی یەوە، بەڵکو نوێنەری سیاسی و نوێنەری ئابوری سەرمایە بەرەو یەکبون دەڕوات. لە جیاتی بلێرو تاتشەرو… ملیاردێرەکان پێویستە جێگایان بگرنەوە. بەڵام ئەم ئاڕاستەی بەتایبەت لە ئەوروپادا ماوەی پێویستە. لە کوردوستانی عێراق و تا ڕادەیەک لە عێراقدا ئەم پڕۆسێسە تەواو بووە و دەسەڵات و ملیاردێرەکان لە یەکبونێکی تەواو دان، واتە ملیاردێرەکان خۆیان دەسەڵاتدار و حوکمڕانی دەکەن.

یاسای گشتی وەک یاسایەک کە کار دەکات، هەزارکردنی چینی کرێکار و زۆربەی زۆری خەڵکە لە ئاستی جیهانیدا. سەرمایە لەمڕۆدا تەنها ڕووی لە هەژارکردنی ووڵاتانی ژێر دەسەڵاتی ئیمپریالستی نیە لە ڕێگای کاری هەرزانەوە، بەڵکو لەوە واوەتر چەقی بەستۆتە سەر هەزارکردنی کرێکارانی ئەوروپا و ئەمریکا.

ئەم تەوەرەیە وەڵامەکە بە پەیوەندی پێکهێنانی دەوڵەت لە سەر دەستی بورژوایی لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا. لەسەر دەستی بورژوایی هیچ دەوڵەتیک ناتوانێت هیچ کێشەیەکی کرێکار و خەڵک بەگشتی چارەسەر بکات. هیچ هێزو بزووتنەوەیەکی بورژوایی نەماوە وە نیە، کە دەوڵەتێک پێک بهێنێت بە دژ بە ئاراستەی سەرمایە لەم هەلومەرجە دیاریکراوەدا.

هەلومەرجی ئینتقالی

ئاڕاستەی سەرمایە کە لەسەرەوە باسکرا لە جەرگەی ململانێ و گرفتی توندی سیاسی و ئابوری و فەرهەنگی، لە نێوان جەمسەرە گەورەکانی سەرمایەدا دەچێتە پێشەوە و لە جەرگەی ئەزمەیەکی قوڵی ئابوری و قۆناغێکی ئینتقالی دا. گرفتی سەرەکی ئەم قۆناغە دیاریکراوەی

ئێمە، گرفتی یەکلایکردنەوەی سیستەمی نوێی جیهانی سەرمایەیە، جیهانێکی چەند جەمسەری “کە بە بڕوای من ئەم ڕەوتە دەستیپێکردوە و بە واقعی ئێستا ئێمە لە قۆناغی دونیای چەند جەمسەریداین” یان مانەوەی تاک جەمسەری بە ڕابەری ئەمریکا ، کە ئەمریکا تا ئێستا سەرەڕای پاشەکشە و لاوازبوونی ئابورییەکەی لە چاو پێشوودا، بەڵام لە هەوڵی مانەوەی خۆیدایە لەو پێگەیەدا، یان لایەنی کەم پێگەی یەکەمی ئابوری لە دەست نەدات بۆ وولاتی چین. لەم قۆناغە ئینتقالیەدا مێژوو یاسای جوڵانەوەی تایبەت بە خۆی هەیە و لە زۆر ڕووەوە لە قۆناغی ئاسایی و نۆرماڵی سەرمایەداری ناچێت. پێگەی سیاسەت هێجگار دێتە پێشەوە و دەبێتە دەستپێکی گشت دەوڵەت و هێزە سیاسیەکان. یاسا جیهانیەکان یان ڕێکەوتنە جیهانیەکان، لە شوێنی خۆیان نامێنن. هەر لایەک یان هەر زلهێز و ووڵاتێک دەیەوێت بە قازانجی خۆی دووبارە پێناسەی بکاتەوە یان بە تەواوی بیگۆڕێت یان بیخاتە لاوە. وەڵامی سیاسی توند و تیژ و تا ڕادەی جەنگ جێگای خۆی دەدات بە چارەسەر لە ڕێگای گفتوگۆو دیبلوماسیەوە. لەم قۆناغە دا زەمینەی ڕوودانی جەنگی جیهانی هەرچی زیاتر بەهێزتر دەبێت.

ئەگەر وەک گریمانەیەک لە قۆناغی ئاسایی “موتەعارف” دا هێزێک یان ووڵاتێکی سەرمایەداری هەبێت، باسی سەربەخۆیی بڕیاری سیاسی بکات و لۆکەڵی یان ناوچەیی بتوانێت چارەسەریان بکات، ئەوا لەم قۆناغەدا هیچ هێزێکی بورژوازی لە ئاستی دونیادا نیە کە سیاسەت و ئاڕاستەی سیاسی بەرژوەندی خۆی جووت نەبێت یان جووتی نەکات لە گەڵ جەمسەرە بەهێزەکانی سەرمایەدا. هەموو کێشەیەکی بچووک لە ئاستی دونیادا جیهانی دەبێتەوە.

ئەم تەوەرەیە وەک بناغەی باسێک بۆ تێگەیستنی کۆنکرێت و دیاریکراو لە ئاڵوگۆڕەکانی ئەم سەردەمە کە لە خوارەوە دیت پێویستە. بە بێ ناسینی ئەم سەردەمە، ناتوانین لێکدانەوەی سیاسی دروست بکەین: بۆ ئاڵوگۆرەکانی ئەم قۆناغە وجیگۆرکێی هێز هاوسەنگی خێرای نێوان هێزو ووڵاتەکان، هەروەها گۆرێنی هەلوێستی سیاسی دەوڵەت و هێزە بورژواییەکان …

دەوڵەت و سۆڤەرێنتی

پۆینتێکی دیکەی پێویست، لە باری سیاسی یەوە ئاڕاستەی ئەمرۆی سەرمایە بە ناچار سۆڤەرێنتی “سیادە” دەوڵەت ناهێلێت یان بەرەو ئەوە دەڕوات و لەمبارەوە چارێکی نیە. سۆڤەرێنتی نامێنێت بەڵام سنوری دەمێنێت، وە دەیانەوێت سنوری تازە دروست بکەن. ئەمە یەکێک لە گەورەترین کۆسپەکانی بەردەم ووڵاتانی جیهانە، بەتایبەتی

وڵاتانی زلهێز. بۆیە باسی سۆڤەرەنتی بە شێوەیەکی گشتی گەڕاوە بۆ باسی دەسەڵات، باسی هێز. دەسەڵاتی هەیە بەڵام سۆڤەرەنتی نییە بەسەر وڵاتەکەیدا. زۆربەی زۆری وڵاتانی دونیا لەم چوارچێوەیەدا جێگایان دەبێتەوە. کاتێک بانک یان سندوقی پولی جیهانی مەرجەکانیان دەسەپێنن بەسەر وڵاتاندا لە پەیوەند بە قەرزەوە، ئەوە مانای ئەوەیە کە ئەو وڵاتە دەسەڵاتی هەیە، بەڵام سۆڤەرەنتی تەواوی نییە بەپێی چەمکی پێشووی دەوڵەت، کە هەموو کەس پێی وایە، یان پێی وابووە کە دەوڵەت مانای “سیادەیە”. ئەمە ئەگەر واز لە وڵاتانی وەک سوریا و عێراق ولیبیا و سۆماڵ و مالی و ئەفغانستان و ئۆکرانیا و جۆرجیاو یەمەن و… چەندین وڵاتی بچوک بهێنین، کە نەک سوڤەرەنتیان نییە بەڵکو دەسەڵاتیشیان بەرتەسکە لەنێو وڵاتەکەی خۆیاندا، کە ناونراون ” دەوڵەتی فاشل”. وە وڵاتانی زلهێزیش لە ڕێگای ڕێککەوتنامە نێونەتەوەییەکان لە پەیوەند بە بازرگانی و ژینگە و کۆچ و …. بەگشتی لە ڕێگای بازاڕەوە، هەرگیز ناتوانین بڵێین کە بەتەواوی سۆڤەرەنتیان پارێزراوە.
ئەم تەوەرە وەڵام بەو تێگەیشتنە نادروستە دەداتەوە کە گوایا ئەگەر دەوڵەت پێک بێت لە کوردوستان ئەوە میلیشیا نامێنێت، یان زۆنی سەوزو زەرد نامێنێت. لە خوارەوە زیاتر ڕۆشن دەبێتەوە.

سەربەخۆیی و پێکهێنانی دەوڵەتی لەم قۆناغەدا
سیاسەتێکی ناسیۆنالیستییە

ئەم باسە کورتەی سەرەوە، کە دەکرێ باسی دیکەی سەبارەت بە سیاسەت و فەرهەنگ و پێوانە ئینسانی و ئەخلاقییەکان بۆ زیاد بکەین لە پەیوەند بە سەربەخۆیی کوردوستانەوە، هەم پێویستە وە هەم ئەوەندە بەسە بۆ ڕۆشنکردنەوەی باسەکەمان. کەواتە هەموو ئەم باسانە پەیوەندی چی یە بە “مەسەلەی سەربەخۆیی یەوە” لە کوردوستان؟! ئایا ئاڕاستەی سەرمایە لەم هەلومەرجە دیاریکراوەدا شتێکی دیکەی جیاواز دەخاتە سەر باسەکانی مارکس وە لینین یان مەنسور حیکمەت. لەم بارەوە گەلێک پرسیارگەلی دیکە دێتە پێشەوە بەتایبەت ئەگەر باسی مەنسورحیکمەت وەک دوا باسێکی گونجاوی مارکسیستی لەم بارەوە لە قەڵەم بدەین. 22 ساڵ لەمەوبەر باسەکەی مەنسور نوسراوە، ئەوکات جیهانی سەرمایەداری بە کام قۆناغی خۆیدا تێپەڕ دەبوو، وە ئێستا چۆنە؟! ئایا ئاڵوگۆڕە گەورەکانی ئەم دوو دەیە کامانەن کە کاریگەری دەکەنە سەر ئەم باسەی ئەمە و پەیوندیان هەیە پێوەی؟! وە ئایا کاریگەری دەخەنە سەر باسی “مەسەلەی نەتەوەیی” یان “مافی دیاریکردنی چارەنوس” و “سەربەخۆیی” لە کوردوستانی عێراق… ؟!

هەروەها ئایا پەیوەندی نێوان "نەتەوە" و " ناسنامەی نەتەوەیی" و هەروەها پەیوەندی نێوان ناسیۆنالیزم و نەتەوە گۆڕانی بەسەردا هاتووە لە کوردوستاندا؟! لەم چوارچێوەیەدا پۆینتی کۆنکریت و دیاریکراو لە باری مێژوویی یەوە چییە کە ئێمە ناچار دەکات هەڵوەستە و تێڕامانێکی زیاتر بکەین لەم هەلومەرجەدا بۆ مەسەلەی سەربەخۆیی کوردوستانی عیراق؟!

باسی "میللەت ەو ناسیونالیزمە و بەرنامەی کۆمۆنیزمی کرێکاریی" مەنسور حیکمەت، باسێکی تیوری سیاسی چڕوپڕە لە پەیوەند بە کێشەی نەتەوەیی و "مافی دیاریکردنی چارەنوس" کە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ درکی ڕۆشن نیشان دەدات لە تێگەیشتنی هەلومەرجی ئەوکاتەی سەرمایە و سەرمایەداری و جێگا و ڕێگای سەربەخۆیی و جیابوونەوە و پێکهاتنی وڵاتی نەتەوەیی بۆ سەرمایە لە ئاستی جیهانیدا. لەم ڕوانگەیەوە دەگاتە دوالێکدانەوەکانی خۆی کە بەگشتی ڕۆشنە و هەموو کەس دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆی بەتایبەت تێگەیشتن لە باسی سەربەخۆیی و پێشنیازی جیابوونەوەی کوردوستانی عێراق کە ووتارێکی تایبەتە، بەبێ ئەم باسەی قابیلی تێگەیشتن نیە، یان درکێکی ناتەواو دەدات بە دەستەوە.

سەربەخۆیی ئێمە دژە سەربەخۆیی مەنسور حیکمەت

پایەی سەرەکی باسی مەنسور حیکمەت وەک لینین و مارکس، بەهێزکردنی بزووتنەوەی چینایەتی کرێکارە. کۆنکرێتە، باسی تەکتیکی کۆمۆنیستیە، باسی بەهێزکردنی کۆمۆنیزمە لە کوردوستان و ناوچەکەدا، باسی گۆڕینی هێزی سێهەمە بۆ یەکەم، باسی گۆرینی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئەوکاتە بۆ هێزێکی سیاسی بەهێز و بەتوانا. باسی لاوازکردنی ناسیونالیزم و دەسەڵاتەکەیەتی. باسی هەنگاوی یەکەمە ڕووەو شۆڕشی کرێکاری … دیارە ئەم تاکتیکە پایەی هەیە: پایەکەی ڕۆشنە یەکەم: ستەمی نەتەوەیی لەسەر خەڵکی کوردوستان، لە سایەی حکومەتی بورژوای قەومی بەعس… دووەم: هەڵواسراوی کوردوستان وەک ناوچەیەکی جوگرافیایی کە بەشێک نیە لە دەوڵەتی عێراق وە سەربەخۆش نیە لەوێ. ئەمە پایەی کۆمەڵایەتی تەکتیکی سەربەخۆیی مەنسور حیکمەتە. تاکتیکی کۆمۆنیستی پێویستی بە پێگەی کۆمەڵایەتی و بابەتی خۆی هەیە. مەنسور ئەم دوو پایەیە لەو هەلومەرجەدا ڕۆشن دەکاتەوە و دەگاتە ئەوەی کە ئەمرۆ"1995″ سەربەخۆیی بۆ کوردوستان لە ڕێگای ڕیفراندۆمەوە، باشترین و کارسازترین هەنگاو و تاکتیکی کۆمۆنیستی یە، بۆ بەهێزکردنی کۆمۆنیزم و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی. مەنسور حیکمەت " سەربەخۆیی" وەک یەکەم هەنگاو داناێت

بەڵکو وەک دوا هەنگاو و بە ناچاری پەنای بۆ دەبات لە پێناو گەشەی کۆمۆنیزمدا. باسی مەنسور ئەگەر باسی گۆرینی هێزی سێهەم بۆ یەکەمی لێدەربکێشێت، نامێنێت، یان ئیتر باسی ئەو نیە، بەڵکو باسێکی دیکەیە کە سەربەخۆیی خوازە. پەیوەندی نامێنیت نە بە مەنسور حیکمەتەوە ونە بە ساڵی 1995 وە. مەنسور حیکمەت بەبێ بوونی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی وەک هێزی سێهەم وە لە هەمانکاتدا و بە پێچەوانەی ئێستاوە، سیاسەتێک بوو کە ڕاستەوخۆ یەخەی هێزەکانی ناسیونالێزمی دەسەلاتداری کوردی دەگرت و دەیهێنانە خوارەوە، بەبێ ئەو واقعیەتە و پایە کۆمەڵایەتیەکانی، لە ڕوانگەی مارکسستیەوە تاکتیکی سەربەخۆیی پێشنیاز نەدەکرد. ئەو لە سەرەتا و کۆتایی باسەکەیدا، جەخت لە تاکتیکی کۆمۆنیستی دەکاتەوە دەنوسێت: “ئەمڕۆ له کوردستانی عێراقدا قسه له زەرووره‌تی سەرهەڵدانی هێزیکی سێهەم ئەکرێت(ئەوە سەرەتای وتارەکەی)….(لێرەوە بڕگەی کۆتایی وتارەکەیەتی) من خۆم نەك وەکو ئەحکامێکی دۆگم ‏و بێ مرونەت بەڵکو وەکو خستنهڕوویەکی سەرەتایی ڕێبازێکی تاکتیکیی گرنگ له عێراقدا دەڕوانمه ئەم تێزانه که دەبێ له درێژەی قسەوباسەکاندا وورد و قووڵ بکرێتەوە”.(لە پێناو داکۆکیکردن لە خواستی سەربەخۆیی کوردستانی عێراقدا/ سەعید ئەحمەد وەرگیڕاوەتە سەر زمانی کوردی/ هەردوو کەوانەکانی ناوەوە هی منە). بەجیا لەوە سەرنجی کۆی باسەکە و بڕگەکانی بدەین بە ڕۆشنی مەنسور پێمان دەڵیت ئەم باسەی باسی تەکتیکی کۆمۆنیستی یە. سەرنج بدەینە بڕگەکانی وەک” ئایا خواستی سەربەخۆیی خواستێکی ناسیونالستی نییە؟”، وە ““ئایا کوردستانی سەربەخۆ ناکەوێتە دەستی حزبە ناسیونالیستەکان؟”…

ئەمڕۆ لەم قۆناغەدا ئەگەر واز لە تەواوی ئاڵوگۆڕەکانی دیکە بهێنین، لە هاوین و پایزی 2017دا، هیچ پایەیەک لەو پایانەی مەنسور حیکمەت بوونی نەماوە. ستەمی نەتەوەیی نەک نەماوە بەڵکو ئەوە دەسەڵاتی ناسیونالیزمی کورد و لە باری فەرهەنگ وجیهانبینیشەوە ئەوە نەتەوەی کورد و ئەو هەستەیە کە لە کەرکوک و خانەقین و ناوچەکانی دەورووبەری جەلەولا و شوێنەکانی دیکە عەرەب زمان و تورکمان زمانەکان دەچەوسێنیتەوە، داد و هاواریانە. ڕوخاندنی گوندە عەرەب و تورکمان نشینەکان و دەربەدەرکردنی خەڵکەکەی لە دەوروبەری موس□□ و ناوچەکانی کەرکوک کە لە راپۆرتەکانی هیومان ڕایتس ۆچ دا باسی ڕوخان و کاولکردنی 21 گوند دەکات کە 17 یان لە دەوروبەری کەرکوکو ئەوی تر لە دەوروبەری موسڵ، بەجیا لەوەی کە خەڵکی ئەو ناوچانە باسی دەکەن. ئەمە تەنها نمونەیەکە لە کار وسیاتەکانی ناسیونالیزمی کورد سەربارەت بە

پاکتاوکردنی نەتەوەیی.

بەجیا لەوە پێکەوە لکانەوەی کوردوستان بە عەراقەوە، ئەمجارە لە دەستوری عەراق و لە ڕێگای ڕیفراندۆمی گشتی خەڵکی عەراقەوە تۆمارکراوە. عەراق ووڵاتێکی" فیدراڵە!" ناسیونالیزمی کورد بەشی شێری وەرگرتووە لە دەسەلات و لە بودجە و لە نەوت. وە ئەمە مانای ئەوەیە کە پایەی دووەم کە "هەڵواسراوی جوگرافیای سیاسی کوردوستانە" بە شێوەیەکی بنبڕ نەماوە و کوردوستان بەشێکە لە عەراق ،وە تازە وە ئەمجارە بە زۆر نا، بەڵکو لە ڕێگای ڕیفراندۆمی دەستور و هەوەی ناسیونالیزمی کوردەوە. ئەوە دووپایەی تەکتیکی مەنسور حیکمەت کە نەماوە و کەس ناتوانێت لەسەر مانەوەیان قسەیەک بکات.

دەمێنێتەوە سەر پۆینتی سەرەکی، وە ناوەڕۆکی باسی مەنسور ئەویش "گۆڕینی هێزی سێهەم بە هێزی یەکەم" ئەم زەمینە و پایە گرینگە بە داخەوە نەماوە و زۆر چۆتە دواوە. بەمانایەک ئەمە هیزێکی کۆمۆنیستیمان نیە "باس لە جەستەی تەشکیلاتی نیە" تا باس لە گۆڕینی بکەین بە هێزی یەکەم. لە چوارچێوەی ئەم هەلومەرجە و سیاسەتی ریفراندۆمی پارتی دا، لیکدانەوەو بۆچونی بەهێزکردنی حزب لەم ڕیگایەوە، هەڵەیەکی کوشندەی سیاسی یە و برەو بە ناسیونالیزم دەدات، لە ڕیگای پاشکۆکردنی کۆمۆنیزمەوە بە هێزێکی ناسیونالیستی.

ئەگەر ئەمساڵ ٢٠١٧ ئەو رێفراندۆمە لە جیاتی پارتی ، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی پێشنیازی بکردایە، هێزی هەبوایە کە دەتوانێت لایەنی کەم بیکاتە هێزیکی کۆمەڵایەتی، ئەنجامەکەی هەر چۆنێک بوایە ئەوکات باسەکە بەتەواوی دەگۆرا. نە لە بەر ئەوەی هەموو باسەکە ئەوەیە کە ئەوە هیزێکی کۆمۆنیستی یە، بەڵکو لە بەرئەوەیە کە ئەو هەنگاوە "لەو بارەدا" ڕاستەوخۆ لە بەرانبەر سیاسەتەکانی ئەمریکا و ووڵاتانی زلهێزی سەرمایەدا دەوەستا، وە لە بەرئەوەش کە مژدەی ژیانێکی باشتری دەدا بە کرێکار و خەڵکی کوردوستان، وە لە بەرئەوەی دەبووە هەی گەڕانەوەی ئیرادە بە کرێکارو خەڵکی ستەم دیدە و ڕێخراوبوونی زیاتریان بە دەوری ئاڵای کۆمۆنیزم و حزبەکەیدا، وە دەبووە هەی لاوازبونی ناسیونالیزم و دەسەڵاتەکەی هەروەک چۆن مەنسور ئەوکات جەخت دەکاتە سەری. وە هەروەها سەرکەوتن یا بەهێزبونی بزووتنەوەی چینایەتی کرێکار لە هەر جێگایەک دەبێتە هەی هێزگرتنی ئەم چینە لە ئاستی ناوچەیی و ئەنتەر ناشیونالستی دا. بەم مانایە من ئەوکات بە دە پەنجە واژۆم دەکرد و لە ڕیزی پێشەوەی ئەو خەباتەدا دەبووم. بەڵام بە داخەوە ئەمرۆ هەموو ئەو

هیوایانە بە پێچەوانەوە دژ بە کرێکار و خەڵکی کوردوستان دەشکێتەوەو دواکەوتنی ناسیونالیزمی کوردە بە شێوەیەکی پراتیکی.

نەبوونی ستەمی نەتەوەیی و مانەوەی کێشەی نەتەوەیی

مەسەلەیەکی دیکە هەشتا ماوە ئەویش پرسیارگەلێکن، کە پەیوندە بە "کێشەی نەتەوەیی" یەوە. ئایا ئەم کێشەیە ماوە یان نا؟ ئەگەر ماوە چۆن دەردەکەوێت و ئایا سەربەخۆیی "پارتی" چارەسەری دەکات؟!. باسی سەرەکی یان ناوەرەکی کێشەی نەتەوەیی هەر ستەمی نەتەوەیی نیە ئەگەر چی بۆ ئێمە بۆ کۆمۆنیستەکان مەسەلەی سەرەکی لە پەیوەند بە سەربەخۆیی یەوە تەنها "ستەمی نەتەوەییە" لەمبارەوە مەنسور دەڵێت"کلیلێکی سەرەکی لەباسی کومۆنیستی لەبارەی مەسەلەی میللی یەوە، ستەمی میللی یە" (هەمان سەرچاوە). هەروەک ئاماژەمان پێکرد ستەمی نەتەوەیی نەماوە، بەڵام هەشتا پرسیار گەلێک کە زیاتر پەیوەندی هەیە بە بەرژوەندیە دژ بەیەکەکانی نێوان ناسیونالیزمی کوردو عەرەب و هەروەها پەیوەندی هەیە بە مانەوەی "نەتەوە" و "هەستی نەتەوەیی یە"وە. بەشێك لەم پرسیارانە پێش هەر لایەن و کەسێک یەخەی کۆمۆنیستەکان خۆمان دەگرێتەوە. چیمان کردووە بە ئەوەی "نەتەوە" وە هەستی نەتەوەیی وەکو سۆزو پراتیکێک تا ئاستی موقەدەس ناکام بکەینەوە؟ چیمان کردووە کە ناسنامەی نەتەوەیی بێ ئوتەریتە بکەین لە جیاتی ئەوە ناسنامەی چینایەتی و ئینسانی جێبخەین. چیمان کردووە لەمبارانەوە؟! پێم وابێت کەم یان هیچ. ئەمە مەسەلەیەکی هەجگار گرینگە بۆ هەر ئینسانێکی کۆمۆنیست چ جا بگات بە هێزو ڕابەرێکی کۆمۆنیستی. هەڵوەستی لینین لەم بارەوە نموونەی ڕابەرێکی سەرسەختی پراتیستی و ئەنتەر ناسیوناڵێ و مەنسور حیکمەت بەشێک لە باسەکەی بۆ ئەم مەسەلە گرینگە تەرخانکردووە.

لەم بارەوە پێگەی ئێمە و حزبەکانمان دیار نیە، نە لە عێراق وە نە لە کوردوستان. ئەمە کەسپی گەورەیە بۆ ئێمە. باسی من ئەوە نیە کە بەکاری ئێمە دەبوایە ئەم مەسەلەیە یان ئەم کێشەیە نەمایە، نا. دەزانم تاکو دامەزراندنی کۆمەڵگای سوشیالستی بەرژوەندیە جیاوازەکانی ناسیونالیزمی نەتەوە جیاوازەکان و " ئەم هەست وکێشەیە" دەمێنێت. بەڵکو باس ئەوەیە کە پراتیکی ئێمە لەم مەیدانەدا دیار نیە و لەم مەیدانە گرینگەدا ئامادەنین. خەڵکی کوردوستان و ئەوانەی کە نەفرەت لە حزبەکانی بزووتنەوەی کوردایەتی دەکەن، شانازی بە کوردبوونەوە دەکەن، ئەمە کەسپیکی گەورەیە. ئەو باسەی کە دەڵێی ئەم ڕیفراندەمە، ڕیفراندەمی پارتی نیە هەروەک پارتی خۆی ڕەواجی پێ دەدات بەشێکە لەم دیدگایە. چۆن ڕیفراندەمی

1995 خاوەنەکەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بوو، وە تا ئێستا باسدەکرێت و لە هەموو بەیان و نوسینەکاندا هەیە، بەهەمان شێوە خاوەنی ئەم ڕیفراندۆمە وە ڕابەرەکەی بارزانی و پارتی یە. بزووتنەوە و سیاسەتێک وە پێشنیازێک کە کراوە، وە هێزێک کە ڕابەری دەکات پارتی و بارزانی یە، بەجیا لەوەی کە لەبەشی یەکەمی ئەم باسەدا باسمان کردوە. ئیتر مانای چی یە بە ئەو کۆمۆنیستانەی کە دەڵێن ڕیفراندەم بۆ پارتی نیە و هی پارتی نیە ؟! و مانای چی یە بەشداری دەکەین و فشار دەخەینە سەر پارتی و ئەنجامەکەی بۆ قازانجی خەڵک دەگەڕێین؟! ئەم پرسیارەی دوایان هی ئەو هێزو کۆمۆنیستانەن کە ڕاڕان و گومانیان هەیە لە جێبەجێکردنی ئەنجامی ڕیفراندەم. زاڵبوونی ئەو دیدگایە لە نێو ڕیزەکانی ئێمەدا کوشندەیە. لە سەرو بەندی هێرشەکانی داعش بەسەر کۆبانی ئێمە دەرگیر بووینەوە لەگەڵ ئەم دیدگا و هەستەدا تا ڕادەی ئەوەی کە لە نێو بزووتنەوەکەی ئێمەدا، ئامادەبوونی ژنانی جەنگاوەر و ئازا لە گەڵ یەدەپەدا ناسیونالیزم بوونی ئەم هێزەی لە شاردبوونەوە. ئەمەش ئاڵوگۆڕەکە بە مانا لەکەلیەکەشی نزیکترە لە ماڵە خۆمان بۆیە کاریگەری ناسیونالیزمەکەشی بەهێزترە بەتایبەت کە ئێستا هەلومەرجی دوای شەڕی داعش بە مانا سەربازییەکەی، بەم پێیە ئاڵوگۆڕەکان گەورەترن و کاریگەریان زیاتر دەبێت. لیرەدا ئەگەر ئەو بڕگەیەی مەنسور باسبکەینەوە تەواوی ئەو باسەی ئەو پێچەوانەوە دەبێتەوە. بڕگەکانی "ئایا خواستی سەربەخۆیی خواستێکی ناسیونالستی نی یە؟"، وە "ئایا کوردستانی سەربەخۆ ناکەوێتە دەستی حزبە ناسیونالیستەکان". ئێستا و لەم هەلومەرجەدا خواستی سەربەخۆیی جگە لە خواستی ناسیونالیستی شتێکی دیکە نیە، چونکە نەک زەمینەی بەهێزبوونی بزووتنەوەی چینایەتی ناڕەخسێنێت و کرانەوە و شەفاف بوونی زیاتری ئەم خەباتەی تێدا بەدی ناکرێت، بەڵکو کێشەکان قووڵتر دەبنەوە بەتایبەت کە وەڵامی پرسیارەکەی دیکەی مەنسور ئەوەیە کە بەڵێ کوردوستانی سەربەخۆ وەک ڕۆژی ڕووناک دیارە کە دەکەوێتە دەسی ناسیونالیزم و پارتی دیموکراتی کوردوستان بە سەرکردایەتی کاک مەسعود بارزانی.

با بزانین "کێشەی نەتەوەیی" ماوە؟! بەڵێ. زۆریش بە خەستی و بە فراوانی ماوە و دەمێنێت. یەکەم ئەمە چ پێیوەندی هەیە بە باسی سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردییەوە؟!. دووەم: ئەوە بەرژەوەندییە جیاوازەکانی ناسیونالیزمی عەرەب و کوردە و، پڕوپاگەندەی شۆڤێنیزمی عەرەبی و شۆڤینیزمی کوردیی یە و تا ئەم هێزانە لەسەر کارین هەر دەمێنیت. بە تایبەت لەمەشدا پارتی زۆر لەمبارەوە پڕوپاگەندە دەکات، بەڵام خەڵکی کوردوستان بە

خۆپیشاندانەکانیان لە دژی بڕینی موچە و کارەبا و خواستی دامەزراندن… نیشانیاندا کە ئەم پڕوپاگەندانە پووچن. هەر بۆیە ڕووی ناڕەزایەتیان لە بەغدا نەبوو بەڵکو دژ بە دەسەڵاتی پارتی بوو بە تایبەت. سەربەخۆیی و جیابونەوەی کوردوستان هیچ پەیوەندی نیە بە باسی مان و نەمانی ئەم کێشەیەوە. لە ڕوانگەی منەوە بە گریمانەی ئەوەی کە کوردوستان جیادەبێتەوە پارتی باڵادەستە و بارزانی ڕابەریەتی. ئەوکات وە بەپێی پێشنیازی خودی بارزانی وپارتی کێشەکان گەورەتر دەبن. ئەو دوای ڕیفراندۆم جیابوونەوە ڕاناگەیەنێت، بەڵکو دانوسان دەکات هەروەک خۆی دەڵێت. بە جیا لەوە ئەوکات دەوڵەتی کوردی ڕۆشن نیە کە چوار شارە؛ سلێمانی، هەولێر، هەڵەبجە، دهۆک. یان کەرکوک و شوینەکانی دیکەشی لەگەڵە. سەرەڕای بڕیاری بارزانی کە ڕیفراندۆم ئەو ناوچانەش دەگەرێتەوە، بەلام هەرگیز ئەوە ڕوون نیە تا ئێستا ڕیفراندۆم لە کەرکوک و خانەقین و دوز… ئەو ناوچانە لە هەمانکاتدا بکرێت. وە من پێم وایە لەو ناوچانەدا ناکرێت. گریمانە ئەوەیە کە بارزانی ئەم ڕیفراندۆمە دوا دەخات بۆ ماوەیەکی دیکە یان نادیار. بەجیا لەوانە ئەی کێشەکانی ئاوو ڕێژەی ئاو کە هەرئێستا کۆسپێکە لە نێوان ووڵاتانی ناوچەکەدا… مەبەستم ئەوەیە باسێکی لەو چەشنە کە گوایا دوای دەوڵەتی کوردی" کێشەی نەتەوەیی" نامێنێت لە خەیالیش کەمترە.

بەجیا لەوەی کە لەو ناوچانە دەکرێت یان نا. بارزانی بە ڕاگەیاندنی مەملەکەتەکەی دانوسان دەکات لە گەڵ ئەمریکا و روسیا و ئەردوگان و خامنەئی و بەغداو …. کەواتە کێشەکە ماوە. ئەگەر ئەو ووڵاتانە ووتیان نا؟! کە ووتویانە، ئەو کات چی دەبێت؟!. کۆمۆنیستەکان ووڵامیان چی دەبێت؟! چۆن وەلام بە خەڵک دەدەنەوە لە پرسیاری دەنگەکانمان چی لێهات؟!. کەواتە، نەک هەر کێشەکە ماوە بەڵکو دەگاتە لوتکەی بەرزبوونەوەی کێشەی نەتەوەیی و قوڵبوونەوەی هەستی نەتەوەیی. ئەوکات ئێمە لەگەڵ کۆمەڵێک هێز بەرەوڕووین، کەتەنها زمانی گفتوگۆ و شارستانی نازانن: حەشدی شەعبی، پێشمەرگە، حەشدی عەشائیری ، سوپای عێراق، هێزەکانی دژە تیرۆری هەردوولا، ئەمە جگە لە سوپای تورکیا و حەرەسی سەوری ئیران و بەرژەوەندیی یە جیاجیاکانی روسیا و ئەمریکا. ئەمە ئەگەر واز لەوە بهێنین کە کاک مەسعود ئەو دەنگانەی ڕیفراندۆمی بۆچی بوو؟ لە بەشی یەکەمی ئەم باسەدا باسی ئەمەمان کردووە. بەڕۆشنی وتومانە کە ڕیفراندۆم لە میکانیزمێکەوە گۆراوە بۆ سیاسەت، واتە خۆی سیاسەتە.

بە جیا لەوانە وەک واقعیەتێکی کۆمەڵایەتی و گەورە. گریمان ئەوەش

نابێت. بارزانی بە قودرەتی قادر ئەو کەشانە چارەسەر دەکات و بە دەردی سەر دەوڵەت ڕادەگەیەنێت و دەی ئەو ووڵاتانە ڕازی دەکات. بەڵام کەی وە لەکوێ دەوڵەت و سەربەخۆیی ئەم کێشەیەی چارەسەر کردوە؟! دەیان کێشە لە دونیای ئەمرۆدا لە نێوان دەوڵەتەکاندا ماوە لەسەر سنور و ئەم پارچە زەوی و ئەو لەتە شاخ و ئەم شاخە بەفرینە و ئەو چاڵە نەوت و گازە، ئەو کانی ئەلماس و یۆرانیوم و… سعودیە لەگەڵ هەموو ووڵاتانی دەوروبەریدا کێشەی هەیە، تازە لەم ماوەیەدا، کێشەی دوو جەزیرەیان (تیران و صەنافیر) لەگەڵ میسردا تاوتوێکردووە. عێراق و ئێران، ئێران و ئیمارات، روسیاو ئێران لە دەریای قەزوین، تورکیا و سوریا و تورکیا و عیراق، ئوکرانیا و ڕوسیا، ئازربایجان و ئەرمینیا، ئەرجەنتین و بەریتانیا، سودان و باشوری سودان کە نمونەیەکی زۆر تازەیە و کێشەکان گەورەتر بوون، ئێستاش ختوکەی مێرکل و ماکرون بدەیت لە سەر سنوری فەرەنسا وئەلمانیا دەیکەنەوە بە هەرا… سنوری نیشتمان هەمیشە سنوری دەسەڵات بووە، بەپێی توانا و دەسەلاتی زیاتری دەوڵەتی نەتەوەیەک سنورەکەی زیاتر دەبێت. سەرنج لە ئیسرائیل و ئەو سنورە بدەن کە دیاریکراوە بە پێی بڕیاری نەتەوە یەکگرتوەکان. تەنها وە تەنها سۆشیالیزم ئەویش لە قۆناغە گەشەسەندوەکانیدا کۆتایی بەم کێشانە دەهێنیت. بەشەکی سەرەکی ئەمکارە، کاڕکردنەوە و بە ناکام هێشتنەوەی کاریگەری ڕوانگە و جیهانبینی "نەتەوەیە" وەک یەک جەستەی موقەدەس. خود بە خود وەلانان و ڕووخاندنی دەسەڵاتە نەتەوەییەکان ئەمکارە فەراهەم ناکات، ئەگەرچی کاریگەری گەورەی هەیە لە بەئەنجام گەیاندنی ئەم ئاراستە و ئامانجەدا.

بۆیە بەو گریمانەیە، ئەوکات دوای ئەوەی کە بارزانی دەوڵەتەکەی ڕادەگەیەنێت ، ئەوکات کێشەی کەرکوک و خانەقین و شەنگال و جەلەولا و دەوربەری تکریت وەکو شارەکانی توز خورماتوو داقوق، کێشەی ڕێڕەوی بۆری یە نەوت و گازەکان سەرهەڵئەدا… کە کۆتایی نایەت و لەو نێوەشدا جەنگ لە سەر پای نەعرەتە و ڕق و کینەی نەتەوەیی حەتمیە. لەسەر سنوری کوردوستان و عێراقی عەرەبستان، شەڕ و کێشە نەتەوەییەکان بەردەوامە.

دامەزراندنی دەوڵەت و نەمانی میلیشیا یان نەمانی زۆنی سەوزو زەرد

دەوڵەت وەک هەر دیاردەو فەنکسیونیکی کۆمەڵایەتی دیکەی مێژوو گۆڕانی بەسەردا هاتووە. دەوڵەتی ئەمرۆ دەولەتی جاران نەماوە. بەسادەیی دەوڵەت لەم قۆناغەدا ناتوانێ سنورەکانی دابخات لەبەرامبەر وەبەرهێنانی سەرمایەی دەرەوەدا. ناتوانێت گوێڕایەڵی

ڕێنوێنی و ئەوامری بانکی جیهانی نەکات…. باسی دەوڵەت و سنوری دەسەڵاتی دەوڵەتێک لەم قۆناغەدا جیاوازییەکی فراوانی هەیە لەگەڵ سەردەمی جەنگی سارددا. سنوری دەسەڵات و بواری بۆ پراتیک دەرهێنانی دەسەلاتی دەوڵەتیک و خودی دەوڵەتەکە لەم هەلومەرجە دیاریکراوەدا" ئینتقالی" پەیوەندی هەیە بە ململانێی سیاسی توندی نێوان جەمسەرە گەورەکانی سەرمایەوە لە ئاستی جیهانیدا. ئەمڕۆ ئاراستەی سەرمایە لە پێشەوە سیاسەت دەیبەینێتەوە و لە مەیدانی جەنگدا دیاریدەکرێت، بۆ ئەوەی دواتر سەرمایەی ئەو جەمسەرە سودی خۆی ببینێت.
دەوڵەتی کوردی ئەگەر پێک بێت لەم قۆناغە دیاریکراوەدا بە ڕابەری بارزانی، بڕیار نیە هیچ کێشەیەک چارەسەر بکات بۆ خەڵکی کوردستان وە عێراق، بە پێچەوانەوە کێشەکان قووڵتر وە توندتر دەکاتەوە، ئەوە نیە بارزانی بە ئاشکرا دەڵێت" خەلکی کوردوستان ئامادەن لەم پێناوەدا لە برسا بمرن" ئەمە تەنها لایەنێکی ئەو کۆسپانەیە و لە ئیستاوە ڕێگا خۆش دەکات بۆ یاسایکردنی هەژاری و بڕینی موچە و بێکاری لە دەوڵەتەکەی دا. لەسەر ئەم ڕاگەیاندنەی بارزانی حزبی ئێمە بەیانێکی نەبوو لە کوردوستان، کە تەنها ئەوە کافیە بۆ ئەوەی لە پرسەیەکی ئاوهادا بەشداری نەکەین. پێدەچێت وەک لینین و مەنسورو مارکس لەم مەیدانەدا بیر نەکرێتەوە، سەربەخۆیی لە هەموو مافێک گرینگتر بێت، هەم تاکتیک و هەم ئیستراتیژ بێ. وادیارە سەربەخۆیی بەشێوەیەک بەری چاوی کۆمۆنیستەکانی گرتووە، کە “لە برسا مردنی خەڵک" بەیان نابێتە مەسەلە لە چاو تەقدیسی سەربەخۆیی بارزانی دا.
گریمان دەوڵەت پێکهات و ئێمە لە نێو دەوڵەتی کوردی دا دەژین!. ئایا ئەم دەوڵەتە، کێشەی مانەوەی میلیشیا چارەسەر دەکات؟! ئایا هێزەکانی خۆیان یەکگرتوو دەکەن؟ ئایا ئەوکات خەڵکی کوردوستان لە بەرانبەر سوپایەکی دەوڵەتی دا دەبێت؟! وە ئایا زۆنی سەوز و زەرد نامێنێت و سنورەکەی دەسڕدرێتەوە؟! ئایا بە گشتی دەوڵەتێکی کوردی کە لەم سەردەمەدا پێک بێت ئەمە سیاسەت و پراتیکیەتی؟! وەڵامی هەمویان نەفی یە. چونکە لەم هەلومەرجەدا پێکهێنانی دەوڵەت پەیوەندی بەو بابەتانەوە نیە. خۆ ئەگەر پەیوەندیشی هەبێت ، تە بڵێی یەکگرتووی سوپاو یەکێتی هێزەکانی بورژوایی بوبێتە خواستێکی کۆمۆنیستی؟!!

دەوڵەت بڕیار نیە ئەو کۆسپانەی بەردەم بورژوای کورد چارەسەر بکات. دەڵێم کۆسپی بورژوای کورد، چونکە بە تەجروبە لەماوەی ٢٧ ساڵی دەسەڵاتدارێتی ناسیونالیزمی کورد دا بەڕۆشنی دەرکەوتووە کە

یەکگرتووبوون و یەک حکومەتی ئەوان یان کێشە و شەڕی ئەوان، هەر دووکیان نەهامەتیە بۆ خەڵکی کوردوستان. تێگەیشتن لەمە زۆر سادەیە بیر کردنەوەیەکی ناوێت. پاشان دەوڵەتی ئەم سەردەمە، سەردەمی گلۆبالی سەرمایەداری کوا ئەو ئەرکانە دەکاتە ئەرکی دەوڵەت، واتە ئەو دەوڵەتانەی کە تازە پێکهاتوون یان پێکدێن. سەیری لوبنان بکەن کە چەندین دەیەیە دەوڵەتە لەوە هەشتا ملیشیای حزب اللە چەند جار لە سوپای دەوڵەتەکەی بەهێزترە. لە سۆمال بەهەمان شێوە، لە لیبیا، لە سوریا لە یەمەن، لە ئەفغانستان، لە ئۆکرانیا، لە نێو خودی ئێراندا، کە سەدان ساڵە دەوڵەتە و خاوەنی مێژوویەکی دێرینە لە دەوڵەتداری… بە پێچەوانەوە ئەمڕۆ وە لەم قۆناغەو سەردەمەی سەرمایەدا لە ووڵاتانێک کە پێکدێت مانەوەی میلیشاکان و تەنانەت پێکهێنانی میلیشای تازە لە کەناری سوپاوە بۆتە مۆدێلیکی باو. ئەوەی کە دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی شیعەی لە عێراق ڕزگار کرد و ئەوەی زیاتر ڕۆڵی هەبوو لە پاکردنەوەی تا ئێستای داعش هێزەکانی حەشدی شەعبی بوو. “سوپای نیشتمان” ی وەک چەمکێک بە حوکمی گەشەی سەرمایە هەروەک لەسەرەوە بە کورتی باسکراوە، ڕۆڵی جارانی نەماوە و پێگەی گۆڕاوە، سنوری نیشتمانێک کە موقەدەس نەبێت، سەرمایە ئیتر بە پێویستی نەزانە کە موقەدەس بێت. وە هەموو ڕۆژێک لە لایەن سەرمایەی جیهانی یەوە، ئەتک بکرێت و ببەزێنرێت، ئیتر سوپا ڕۆڵی جارانی نامێنێت. بە تایبەت خودی سوپا ئەمڕۆ لەم هەلومەرجەدا و لەم سەردەمەدا کە دەمێکە دەستی پێکردووە، وردە وردە پریڤایتی دەکرێنەوە. سەرمایەداری وە سیستەمێک بەو ئاستەی کە دەسەڵاتی چڕ دەبێتەوە لە دەستی چەند میلیاردێرێکدا و بواری یاریکردنی دیموکراسیەکەی کەم دەبێتەوە، زیاتر ئاڕاستەی پریڤایتی سوپا وەردەگرێت. سەرنج بدەینە سوپاکەی “ئیرک دین برنس” کە وەک ملیاردێریکی ئەمریکی بەرەوە بەری سوپایەکی گەورەی وەک ” بلاک ۆتەر” بوو زۆر لایەنمان بۆ ڕۆشن دەبێتەوە. لە کوردوستان هەر لەگەڵ دەستپێکردنەوەی کارکردنی کارگەی چیمەنتەی تاسلوجەدا، پاراستنی ئەمنیەکەی سپێردرا بە هێزی پریڤایت نەک هێزە ئەمنیەکانی یەکێتی و پارتی. باسی ئەم پرۆسیسە بۆ بورژوای گەورەی دونیا مەسەلەیەکی گرینگە، بەڵام باسی ناوەکەی نیە، بەڵکو باسی عەقیدەی سوپایە. سوپای ئەمریکی یان عێراقی یان کوردوستانی هەر هەمان ناوی دەبێت بەڵام پەیوەندی نامێنێت بە عەقیدەی “نیشتمانی یەکگرتووەوە”. ئەم باسە باسێکی تایبەتە، لێرەدا هەندە بەسە و بەشێکی وەک تەجروبە دەرکەوتوە.

بۆ بورژوای کورد مەسەلەکە ئەوەنیە کە هێزەکانی پێشمەرگە یەکگرتوو

بێت لە سوپایەکی نیشتمانی کوردستانی دا، بەڵکو باسی هێزێکی ملیشاییە کە سەرمایەی سەرمایەداران بپارێزێت، سەرمایەدارانی دەرەوە و ناوخۆ، و پاسەوانی سیستەمی خاوەندارێتی بورژوایی کورد بکات نەک لە هێرشی دەرەکی بەڵکو لە خەڵکی کوردستان. وە تاکو ناوی پێشمەرگە بمێنێت، مانای ئەوەیە میلیشیاکان ماون. لە کوردستان سیستەمی پریڤاییتی سوپا و چڕبوونەوەی سەرمایە لەدەستی سەرمایەدارانی خاوەن دەسەڵاتدا زۆر زیاتر پێش ئەمریکا کەوتووە، لیبرالیزمی کوردی، وە تەنها لە مەیدانی بازاڕدا لیبەرالێکی چالاکە، و لەسەر دەستی بارزانی هەنگاوی هێجگار گەورەی بڕیوە کە ووڵاتانی دیکە بە چەندی ساڵەی دیکە نایگەنێ. لەمبارەوە و لە باسی یاساییکەیەوە، سەرنج بدەنە یاسای وەبەرهێنانی هەرێم. هەر دەسەڵاتدارێکی ملیاردیر”کە بەناوی خۆیانەوە نیە” سوپایەک پارێزگاری دەکات! باخەکانیان بە حەوانەوەی خۆیان و خێزانەکانیان دەیان دۆنم زەوی یە و باشترین دار و ئاژەڵەکانی دونیایان بە هێناوە، ئەمە بۆ تەنها بە گەندەڵی ناکرێت ئەمە شێوازی بەڕێوەبردنی سەرمایەیە لە کوردستانی عێراقدا. بۆ کوردستان دەبێت ئەوەش لە بەرچاو بگرین کە سوپا ناتوانێت سنورەکەی بپارێزێت لەبەرانبەر ئێران یان تورکیا و عێراق، بۆیە هەر پێویستی نیە و گریمانەی سەرەکی ئەوەیە کە سوپای ئەمریکی بەکرێ دەگرێت بۆ پارێزگاری چاڵە نەوت و غازەکان. “بنکە ئەمریکیەکان” کە تا ئێستا 17 دانەیە ئەمکارە دەکەن وە هەر ئیستا کاری وا دەکەن، جگە لە کارەکانی دیکەیان. ئەوەنیە ئەمریکا دوو دەیە زیاترە، سعودیە و کوەیت و قەتەر و بەحرەین دەپارێزێت.

بۆیە مەسەلەی بورژوایی کورد و دەسەڵاتەکەی، لە مەڕ یەکگرتنەوەی هێزەکانی هەفتاو هەشتای یەکێتی وپارتی یان یەکگرتنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە جگە لە وەکردن و چەپاندن و گێژکردنی خەڵک هیچی دیکە نیە، ئەگەر نا یەکگرتنەوەی دوو هێز 12 ساڵەی بۆچییە؟!!. دوای دەوڵەتیش بەهەمان شێوە ئەوە ئەرکی “سوپای کوردی نیە” کە سوپا نابێت، دەوڵەتەکەی بارزانی بپارێزێت بەڵکو ئەوە هێزەکانی ئەمریکایە و بە گریمانەی گەورە هێزی پریڤاییتی ئەمریکی دەبێت ئەو ئەرکە دەگرێتە ئەستۆ.
زۆنی سەوز و زەرد، سنوری یەکێتی و پارتی، لە ڕاستی دا نەماوە، ئەوە نیە، یەکێتی و پارتی نەوت وغازی کوردستان وەک برا دەخۆن و نیوە زیاتری سەرکردایەتی خۆشیان ئاگاداری ئەملاولاکەی نین، بۆیە زۆنی سەوز و زەرد لە خولیای سایکۆلۆژی خەڵکدا ڕاگیراوە و میدیای ئازادی “نا ئازادی” کوردستان ئەم خولیا و مانەوەیە دەمەزەرد و

تازە دەکاتەوە. ئەگەر نا نەوتی کەرکوک و تەقتەق و کانی شەک و گەرمیان و... کە هەمووی سنوری دەسەڵاتی یەکێتی یە چۆن دەڕواتە تورکیا و چۆ پارتی دەیفرۆشێت؟!!مەسەلەی مانەوەی ئەم دوو زۆنە، وەک گرێیەکی سایکۆلۆجی کە ئەنجامی شەڕی ناوخۆیە، ماوەتەوە. مانەوەی " کە نەماوە" کراوەتە خواستێک و هەرگیز لای ئەم دەسەڵاتەوە وەڵام وەرناگرێتەوە.

ئاڵوگۆڕە گەورەکان لەم سەردەمەدا

مەنسور حیکمەت کە باسەکەی دەنوسێ، بەڕاستی جیهانێکی دیکە بوو. جیهانێک کە تازە "کۆمۆنیزم" نێژرا بوو. ئەمریکا دەسەڵاتی یەکەم و بێ بەرابەری دونیا بوو. نەک هەر ئەوە بەڵکو هیچ ووڵاتێک ئیدعای نەبوو کە شان بدات لە شانی ئەمریکا. ووڵاتی چین دەستی بە هەنگاوەکانی کردبوو، بەڵام نە ئیدعایەکی هەبوو، وە نە توانای ئابوری لە ئاستی هێزی یەکەم و دووەمدا بوو. ووڵاتی چین لەسەرەتای سەدەی بیست و یەکەوە دێتە ناو زلهیزە ئابوریەکانەوە و ساڵی 2003 دەگاتە هێزی شەشەمی ئابوری بە پێوانەی کۆی گشتی بەرهەمی نێوخۆیی . ڕوسیا ئەوکات غەرقی شەڕ و گەندەڵی و داڕوخان بوو لە هەموو بوارەکاندا، لیبرالیزمی نوێی ئەمریکی بەتەواوی کلۆری کردبوو، لە ڕاستیدا هەر قاوغ بوو.

لە هەموو ئەوانە گرینگتر بە ئەم باسە، بوونی حکومەتی بەعس بوو وەک حکومەت و دەوڵەتێکی ناسیونالیزمی عەرەب، وەک یاسا و دەستورێکی قەومی عەرەبی شۆڤێنی. ئەم حکومەت و دەوڵەتە ١٥ ساڵە ڕووخاوە. ئەمریکا ئێستا خۆشی ئیدعا و کبریائی ساڵی 1995 ی نەماوە و چەندین هێز لە بەرانبەریدا سەریان بەرزکردەتەوە. لە چینی ئابوری گەورەوە بگرە تا دەگاتە ڕوسیای ئەتۆمی و ساروخی و ئەلمانیای تەکنەلۆجی و ڕابەری ئەوروپا، لایەنی کەم ئەم سێ هێزە بەرجەستە ودیارن، لەو لای دیکەشەوە لە بەرانبەر هەموو دەستکەوتە جیهانیەکانی ئەمریکا و رۆژئاوادا بەرانبەری تازە پێکهاتوون لە بریکسەوە تاکو سندوقی گەشەپێدانی ئابوریەکەی، کەچین ڕابەری دەکات و لە بەرانبەر بانکی جیهانی ڕۆژئاوادایە.. لە سوریا و عیراق و یەمەن و لیبیا و میسر و جەزائیر و فەنزویل او ئۆکرانیا و کۆریا ... ڕوسیا ئامادەییەکی گەورەی هەیە لە بەرانبەر ئەمریکادا. ئەوکات ئێرانی ساروخی و ئەتۆمیمان نەبوو. ئەوکات ئێرانمان نەبوو کە وەک ئەختەبوت پەلی هاویشتبێتە نێو هەموو ووڵاتانی ناوچەکەوە. ئاڵوگۆرەکان هێجگار فراوانن و بەوەندە واز دەهێنین.

بەلام ئەم ئاڵوگۆڕانە کە گەورەترین لە ئاڵوگۆڕەکانی دوای ساڵی ١٩٩٠، پەیوەندیان چییە بە باسەکەمانەوە؟ بە جیا لە باسی سەرەوە لە پەیوەند بە بزووتنەوەی خۆمان و بوونی ئامادەیی یەکی سیاسی بەرچاو سەرەڕای ئەوەی کە هێزێکی سیاسی نەبووین” وەک هێزی سێهەم یان وەک هێزێکی فشاری دیار و بەرچاو. بەجیا لەم باسە. ئەوکات ئەمریکا بکوژو ببڕی دونیا خۆی بوو، بە هەنگاو و پیادەکردنی سیاسەتەکانی لەو کاتانەدا پێویست نەبوو دڵی ووڵاتانی دیکە ڕازی بکات. دەوڵەتی کوردی بارزانی لە چوارچێوەی سیاسەتی ئەمریکی ناتوانێت دەرچێت. بۆیە ئەوکات ئاسانتر ئەم کارە دەچووە سەر، واتە پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی. ئەوکات تورکیا بەتەواوی لە ژێر ڕکێفی ئەمریکی دا بوو وە یەدەپەی سوریا نەبوو. ئەوکات ئێران تازە لە جەنگی عێراق هاتبووە دەرەوە و توانای ئابوری و سەربازی و ساروخی و پێگەی لە ئاستی ناوچەکەدا هێجگار لاوازبوو، حزباللە هیچ نەبوو لە چاو ئێستادا و حەشدی شەعبی و حۆسیەکان نەبوون و… ئەگەر چی مەنسور باسی ئەم پۆینتەی بەم شێوەیە نەکردووە لە باسەکەیدا، بەڵام ئەم لێکدانەوەیە لە باسەکەیدا ڕۆشنە. بەڵام ئەم باسە ڕێگری و کەسپەکانی بورژوازی لە بەردەم دەوڵەتدا ڕۆشن دەکاتەوە، ئایا پەیوەندی هەیە بە باسی ئێمەوە؟!. پەیوەندییەکەی ئەوەیە کە سنوری گرفت و کەسپەکانی بەردەم پێکهێنانی دەوڵەتمان بۆ ڕۆشن دەکاتەوە.

لە ڕووی بابەتییەوە و لەچوارچێوەی بوار و کەلێنی نێوان ووڵاتانی زلهێزو کێشەکانیاندا، ئەمڕۆ ڕێگرییەکان لە بەردەم پێکهێنانی دەوڵەت لە کوردوستان هێجگار گەورەتر و فراوانترن لە چاو ساڵی 1995دا. بەتایبەت کە باس لە قۆناغی ئینتقالی دەکەین، قۆناغێک کە شەڕی لە سەر دووبارە دابەشکردنەوەی دونیا و ناوچەکە و بەتایبەت ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. لەم نێوەدا پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی کە لە لایەن بورژوای کوردەوە ڕابەری دەکرێت ڕاستەوخۆ لە چوارچێوەی بەرنامەی ئەمریکادا بوو، وە هەیە. لە بەرنامەی ئەمریکادا بوو کە لە پاڵ دەوڵەتێکی داعشی سوننی دا، دەوڵەتێکی کوردی بوونی هەبێت. دەوڵەتێکی سوننی کە سنوری عێراق ببەزێنێت و تێکەڵ بە سوریای بکات. ئەمە ناوەڕۆکی پڕۆژەی داعش بوو. ئەمریکا ئێستاشی لەگەڵدا بێت لەسەر ئەم سیاسەتەی ماوە و هەوڵی بۆ دەدات، لە ڕوانگەی منەوە شکست خواردووە. وە دوای “ڕوخاندن و کاولکردنی موسڵ و ڕزگار بونی داعش” تیایدا، بڕیارە دووبارە نەخشەی سیاسی عێراق و ناوچەکە پێناسە بکرێتەوە.

ئەم سیاسەتەی بارزانی و ڕیفراندۆمەکەی لەم چوارچێوەیەدا قابیلی

تێگەیشتنە. وە لەم چوارچێوەیەدا بارزانی دەیەوێت دەوڵەتەکەی پێکبهێنێت، کە وەک پایەیەکی سیاسی و سەربازی و وزەی ئەمریکی لە ناوچەکەدا پێناسە بکرێت. بەتایبەت ئەمریکا جگە لە ئیسرائیل هاوپەیمانێک و بنکەی بەهێزی لە ناوچەکەدا نەماوە. بەمانایەکی دیکە لەم هەلومەرجەدا سیاسەتی پێکهێنانی دەوڵەت بەیارە لە چوارچێوەی دووبارە دابەشکردنەوەی ناوچەکەدا بەڕابەری ئەمریکا پێک بێت. بەڵام لە بەرانبەر ئەم سیاسەتەدا، جەمسەرەکانی دیکەو هێزە ناوخۆیی و ناوچەییەکانی دیکە سەریان بەرزکردۆتەوە و لە بەرانبەریدا وەستاون. هەموو جەمسەرەکان بورژوای کۆنەپەرستن و شەڕیانە لەسەر بەشی خۆیان. کۆمۆنیزم ناتوانێت لایەنگری جەمسەرێک بکات یان سیاسەتی یەکێک لەم جەمسەرانە پیادە بکات یان ببێت بەهۆی بەهێز بوونی لایەنێکیان.

پەیوەندی نێوان هێزەکانی ناسیونالیزم و"نەتەوە" یان خەڵکی کوردستان

دەسەڵاتی ناسیونالیزمی کورد، بە کورتی یەکێتی و پارتی لەماوەی 27 ساڵی دەسەڵاتدارێتیاندا، چ دەسەڵاتی یەکگرتویان وە چ دەسەلاتی زۆنەکانیان، دەسەڵاتێکی تا سەر ئێسک دژ بە ویست و خواست و هیوا و ئامانجەکانی خەڵکی کوردستان بووە. پاش 27 ساڵ کارەبا نیە، پاش ناردنە دەرەوەی نەوتی کوردی و هاتنی چەندین کۆمپانیای وزەی جیهانی بۆ وەبەرهێنان، موچەیان بڕی. دابینکردنی کار لەلایەن حکومەتەوە هەر نەماوە و بازاڕ ئازادە. سەرکوتی لە ڕادەبەدەری ناڕازیان لە زۆنی زەرد بە تایبەت. شەری ناوخۆ و کوشتن و برینداربونی هەزارەها و وونبونی سەدانی دیکە. دزینی ئاشکرای سەروەت و سامانی کۆمەڵگا بەلۆری و بە تڕێلە و بە فڕۆکە. هەژاربوونی زۆربەی زۆری خەڵک و هەڵئاوسانی سەرمایەدارانێکی ملیاردێر. فراوان بوونەوەی هەژاری و بێکاری. قووڵبوونەوە و فراوانبوونەوەی دامەنی جیاوازی چینایەتی. هێنانی حوکومەتەکانی بەعس و تورکیا و ئیران بۆ نیو خۆی کوردستان لە شەڕی ناوخۆدا. زەمینە خۆشکردن بۆ پەلامارەکانی داعش لە ساڵی 2014دا.
لە بەرانبەردا خەڵک بێدەنگ نەبوون و ناڕازی بوون. لەماوەی 6 ساڵی ڕابووردوودا هەموو ناڕەزایەتیەکان ڕووی لە دەسەڵاتی هەرێم و بەتایبەت پارتی بووە. لەبەرانبەر موچەدا، بۆ کارەبا، بۆ دابینکردنی کار، بو ئازادی ڕۆژنامەگەری و ڕادەربڕین،… کەس ڕووی لە بەغدا نەبووە و کەس باوەڕی بە دەسەڵاتداران نەکردووە کە بەغدا هۆی بێ موچەیی بێت. تەنانەت 17ی شوبات کە بزووتنەوەیەکی بورژوای

بوو لە باری ئاسۆ و ئامانج و پراتیک و رێخستن و ڕابەرییەوە، بەتەواوی رووی لە پارتی بوو ، دواتر یەکێتی. وە هەموو دروشم و خواستەکان دژ بە بارزانی و پارتی بوون وپاشان یەکێتی.

هەموو ئەمانە پەیوەندی نێوان دەسەڵاتی ناسیونالیزمی کورد “یەکێتی و پارتی” لەگەڵ خەلکی کوردوستان، لەگەڵ کرێکار و زەحمەتکێش و کەم دەرامەتەکەیدا، توشی گرفت و بێ باوەڕی کردووە. ئەمڕۆ بە شکستی پڕۆژەی گەڕان کێش و هەواو گـــاپێکی گەورەی بێ بەدیلـــی هەیە. ئەم پۆینتە گـرینگە بۆ کۆمۆنیـزم، بۆ ڕێکخراوبـوون، بۆ هێنـانە پێشـی نەوەیەکـی نـوێی کۆمۆنیـستی کە ڕاستـەوخۆ لە بەرانبەر ســەرمایە و سەرمایەداری دا گەشە بکات و ڕووی لەدەسەڵاتی ناسیونالیزمی کورد بێت، لە سەرەتاوە، خۆی لە نەتەوە و نەتەوەسازی و هەستی نەتەوەی داماڵیبێت.

بونی ئەم پۆینتە وای کردووە کە مەسەلەی ڕیفراندۆم لە نێو خەڵکدا گەرم نەبێت، کەمتر باس بکرێت. لە شارێکی وەک کەرکوک، خەڵک دەڵێن بەس نیە ئێمە کارەبـا و موچەمـان هەیە. ئەمە مەســەلەیەکی هەجگـار گـــرینگە بۆ کۆمۆنیـــزم. وە بۆ ئەوانەی کە خواســتی جیـابوونەوە و سەربەخۆیی لە نان و بێکاری و موچەی خەڵک بە گرینگ تر دەزانن. ئەوە کۆمۆنیزمی قەومیە، پەیوەندی نیە نە بە مارکسەوە نە لـینین وە نە مەنسـور. پەیوەنـدی نێـوان خەڵـک و دەســەڵاتی بـزووتنەوەی ناسیونالیزمی کورد، هەجگار لاوازبووە، هەجگار شەق و شڕە و بە هیچ شێوەیەک بەراورد ناکرێت لەگەڵ ساڵی 1995دا کە شەڕی ناوخۆش بوو. ناڕەزایەتی توند و ڕق و بێزاری لە دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی قوڵپ دەدات. بەڵام “نەتەوە” و “هەستی کوردبوون” هەجگار بێهێزە. لەسەر ئەم بـناغەیە و سوودبـینـین لەم واقعیەتی ئاڵوگۆڕە سیاسیەکان کە لەســەرەوە باســکران، پــارتی دەیەوێــت بە مەســەلەی ســـەربەخۆیی، مێژوویـەکـی تــازە بۆ خۆی و بۆ بــارزانی دروســت بکـات. نــاکرێت کۆمۆنیستەکان ئەم ئاراستەو سیاسەتە بەهێز بکەن. کارێکی کوشندەی سیاسی یە.

سەربەخۆیی لەم قۆناغەدا دژ بە بەرژەوەندی خەڵکی کوردوستانە!

لە ئێستاوە خەڵکی کەرکوک، لە جیاتی خۆشحال بن بەوەی بچنەوە سەر هەرێمی کوردوستان، کە لایەنی کەم ئەمنیەتی باشترو ئاوەدانترە، بەڵام ترسیان لێنیشتوە کە موچەکەیان ببڕێت، و کارەبایان خراپتر بێـت، ئەمە مەتەکەیەکە دەترسـن لێـی. واقعیەتێـک کە ڕاسـتەوخۆ پەیوەندی بە نان و هەژاری و سفرەی خەڵکەوە هەیە. خەڵکی کەرکوک ئەگەر دەنگدان بێت لەو ناوچانەدا، بە پێی لۆجیکی بیرکردنەوەی

ئێستايان دەنگ نادەن بە جيابوونەوە. بەڵام هەر خەڵكى نێو شارى كەركوك نىە، چەندين شارۆچكەى ديكە دەگرێتەوە. باسى ڕيفراندۆم لە هيچ ناوچەيەكى كوردوستان تائێستا گەرم نىە. لە ناوچەى سلێمانى و دەوروبەرى خەڵك باوەڕيان پێناكات، لە كاتێكدا كە دوومانگ و چەند ڕۆژيكى ماوە بۆ دەنگدان. نەك هەر ئەوەندە لە سلێمانى ريفراندۆم بووە بە جێگاى گاڵتە پێكردن و نوكتە بازى پێى دەلێن" ڕيفە".

نوسەرى تەنزلێدەرو كاريكاتيرستى ناسراو. دكتۆر شيركۆ عەبدوللە دەنوسێ "پرسيار: كەمپين كردن بۆ ڕاپرسي□كە حەڵاڵە يان حەرام؟ .
وەڵام: ئەگەر بۆ گەوجاندنى جەماوەربێ جيهادى عەينييە، بەڵام ئەگەر هەقيقەتى مەبەست بێ ئەوا لە (زيناكردن) بەم مانگى رەمەزانە حەرامترە.(ڕاپرسى و ميديا/ پێگەى ميدياى يەكێتى نيشتمانى كوردوستان.)

بێ باوەڕى بە پارتى لەئاستى هەرە فراوانيدايە و ئەمە كێشەيەكى گەورەيە بۆيان. خەڵكى كوردوستان، بەتايبەت شارو گوندە سەرسنورييەكان، لە حاجى هۆمەرانەوە بگرە تا قەلادزەو ڕانىەوە پێنجوين و خانەقين… ترسێكى گەورەيان لێنيشتووە لە بەرپاكردنى شەڕو هێرشى ئێران…

باسى ئەوەى كە ئەم سياسەتە لەم هەلومەرجەدا دژ بە هيواى خەڵكى كوردوستانە، لە واقعيەتى نێو خۆى كوردوستان گەورەترە. بەڵام نەهامەتى و كێشەو گرفتەكان ڕووى لە خەڵكى كوردوستان و عێراقە.

مەسەلە سەرەكيەكان ئەوانەن:

يەكەم: كيشە نەتەوەيى و بەرژەوەندى يە جياوازە نەتەوەييەكان نەك هەر دەمێنێت بەڵكو چەند بار زياد دەكات بەتايبەت لەم هەلومەرجە ئينتقاليەدا. هەلومەرجێكى ناجێگير و ئاڵوگۆر بەخش بەشێوەى خێرا و تاو ناتاو و كتوپڕ. لەمبارەوە نموونە هێجگار فراوانە لە هاتنى داعشەوە بگرە تا دەگاتە كيشەى نێوان قەتەر و ووڵاتانى كەنداو ميسر. مەسەلەكە ئەوەيە كە بە گريمانى بەديهاتنى سەربەخۆيى و پياادەكردنى ڕيفراندۆم زۆر با بەتى جێناكۆك لە شوێنى خۆى دەمێنيت. ناوچە كورد نشينەكان يان ئەوەى پێى دەڵێن جێناكۆكەكان. خۆ ئەگەر زۆر گەشبينيبن بە بارزانى و پارتى ئەگەر كەركوكيش چارەسەر بكرێت وگريمان ناوشارى كەركوك، دێتە سەر كوردوستان و موچە بڕاو دەبن. ئەوكات ديسان دەيان ناوچەى ديكە ماوەتەوە و جێگاى كێشەيە. كەواتە هۆكارەكانى پڕوپاگەندە و ژەهراويكردنى بير و ڕاى خەڵك و هەڵخەلەتاندن و بەڵارێدا بردنيان لە شوێنى خۆى دەمێنێت. ئەوكات بە شێوەيەكى توندتر وە فراتر لەڕێگاى سەپۆرتى جەمسەرێكى زلهـێزى جيهانيي□وە، ئەمكارە زياتر پەرەدەستێنێت. بەم مانا يە خەڵكى كوردوستان، هەمــوو ڕۆژێـك لەبەردەم دەمەزەركردنەوەى كێشە

نەتەوەییەکاندا دەبن، هەموو ڕۆژێک دەکرێنە قوربانی بەرژەوەندییە جیاوازەکانی ناسیونالیزمی کوردو عەرەب.

بەم مانایە لەم هەلومەرجەدا هەروەک لینین باسی دەکات:" چینی کرێکار سەپۆرتی بورژوایی ناکات تەنها لە بەرژەوەندی ئاشتەوانی نەتەوەیی نەبێت"(لینین / مافی نەتەوەکان بۆ دیاریکردنی چارەنوسی خۆیان/ سەرچاوەی پێشوو/ لا١٦٣).لە هەموو باسەکەماندا، وە تەنانەت گوێگرتن لە هەواڵەکان ئەوەمان بۆ ڕۆشن دەکاتەوە کە ئەم هەوڵەی بورژوایی کورد بە ڕابەری پارتی ، نەک " ئاشتەوانی نەتەوەیی" بەدیناهێنێت بەڵکو، کێشەکان زۆر توندتر دەکاتەوەو "ئاشتەوانی نەتەوەیی" لە عێراق و ناوچەکەدا زۆر دەباتە دواوە.
دووەم: جیابونەوەی کوردوستان لەم هەلومەرجەدا، هەروەک باسکراوە، لەچوارچێوەی سیاسەتی ئەمریکی دا مەیسەر دەبێت و بەگشتی ئەم ڕەوت و ڕێبازە سیاسی یە شاراوە نیە و ڕۆشنە و ناسیونالیزمی کورد شانازی پێوە دەکات. بەم مانایە خەڵکی کوردوستان هوشیار بن بەم مەسەلەیەکی ئاوا یان نا، ئەوا چارەنوسی داهاتویان لە سایەی سیاسەتی ئەمریکی دا مۆر دەکرێت. دەکەونە بەرەیەکەوە کە ڕاستەوخۆ بێتە هۆی پتەوکردنی پێگەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا. وەک ئیسرائیل هەمیشە دەبێتە دەوڵەت و سەنورێک کە لەخۆی و دەوڵەتەکەی بترسێت.
هەروها سەربەخۆیی لەم هەلومەرجەدا دەکەوێتە بەردەم هەرشی جەمسەری بەرانبەر. مەگەر لە سایەی ڕێکەوتنی تازەی جیهانیدا بێت، لە نێوان زلهێزانی دونیادا. کە بە بڕوای ئامانجی ئاوەها بۆ بورژوای هەجگار دوورە، ڕێگای جێبەجێبونی هەجگار کەمە. هەروەها دەکەویتە بەردەم ناڕازی بونی خەڵکی ناوچەکەوە. بەکورتی بۆ ئەمریکا پاش فەشەلی پڕۆژەی داعش، مەسەلەی پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بۆ "کوردەکان" مەسەلەیەکی گەورەو جدییە. ئایا لەم هەوڵەدا کۆمۆنیستەکان بەشدار دەبن؟!. ئەمریکا ناچارە ئەمکارە بکات، باسی سەرکەوتنی ئەمکارە مەسەلەیەکی دیکەیە و لە ڕوانگەی منەوە فاشلە. ئەمریکا ناچارە، بە ئابلوقەدانی ڕوسیاو ئێران، ڕێگای زۆر بە دەستەوە نەماوە. بەتایبەت کە ئێستا سوریا وەک پێگەیەکی گەورەو گرینگی گاز لە دونیادا باس دەکرێت و پاشان ناردنی نەوت و گاز بۆ دونیاو بەتایبەت بۆ ئەوروپا، مەسەلەیەکی گەورەیە بۆ ئەمریکا دەیەوێت ڕێڕەوی وزە لە سایەی کۆنترۆڵی خۆیدا بێت.
سێهەم: بەئاشکرا بارزانی ڕایگەیاندوە، " کە ئامادەین لە برسا بمرین" لەوەش زیاتر لە ووتەکەی دا لە پەرلەمانی ئەوروپا لە بروکسل دەڵێت " جەنگی خوێناوی بە دور نازانم"… تۆ بڵێی خەڵکی کوردوستان لە برسا مردنی پێ باشتر بێت وەک لەوەی کە لەگەڵ

عێراقدا بمێنێتەوە. پاشان ئەگەر بۆ ئەم کارە و بۆ دوای ڕیفراندۆم خەڵک دەرگیر بێت لەگەڵ جەنگی خوێناوی دا کە نزیک 40 ساڵە خەڵکی کوردوستان لە جەنگی جۆراوجۆردا دەژین، ئیتر خەڵک جیابونەوە و ڕیفراندۆمی بۆچیە؟! ئایا بەرژەوەندی خەڵکی کوردوستان لە برسا مردن و لە جەنگی خوێناویدایە دوای ڕیفراندۆم.؟! ئەم ڕاگەیاندنانە پێویستە لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە، وەڵامێکی مارکسیستی وەرگرێتەوە. بێدەنگ بوونی کۆمۆنیزم لە بەرانبەر ئەم بابەتانەدا لە کوردوستان دەیکات بە پاشکۆی نەک تەنها ناسیۆنالیزم بەڵکو بە دیاریکراوی پاشکۆی بارزانی و پارتی.

چوارەم: لایەنگرانی ڕیفراندۆم دەلێن "جیابونەوەی کوردوستان دەبێتە هۆی شەفاف بوون و ئاوەڵابونی زیاتری خەباتی چینایەتی"!!. لەمبارەوە یەک ووشە ناڵێن جگە لە تەنزە هەرە کۆنەکان لەسەر دەوڵەت و دەوڵەتداری. هەر ڕاگەیاندنەکانی بارزانی بەسە بۆ ئەوەی کەسێک یان هێزێک بڵێ ئەو تەنزە کۆنە و باوی نەماوە. ئەگەر ئێمە لە برسا بمرین و بکەوینە جەنگەوە، وە ئەگەر کێشەی نەتەوەیی لە شوێنی خۆی بمێنێت "وەک لەسەرەوە" باسمان کرد، خەباتی چینایەتی لەم هەلومەرجەدا بە دیاریکراوی لێڵتر و تاریک تر دەکات. وە هەستی نەتەوەیی و تەنانەت جێگا و ڕێگای ناسیونالێزم و پارتی زیاتر دەباتە سەرەوە بە تایبەت کە، کۆمۆنیزم وهێزی چینایەتی کرێکار لەم هەلومەرجەدا لاوازە.

بە جیا لەوانە هەروەک لەسەرەوە باسمان کردوە، دەوڵەتێک کە ئەمڕۆ پێک دێت، چ پەیوەندی بەوەوە ماوە، کە خەباتی چینایەتی ڕۆشن بکاتەوە یان نا، مەگەر بازاری ناوخۆ ماوە، مەگەر کریکاری لەکەڵی ماوە. بەیە ئەم جۆرە لێکدانەوانە هێجگار کۆنەو پەیوەندی بە سەرمایەداری ئەمرۆوە نەماوە. دەوڵەتێک کە لەسەر بناغەی هەلومەرجێکی پێشکەتوی خەباتی چینایەتی نەهاتبێتە کایەوە "باسی هەلومەرجی شۆرشگێرانە ناکەم" … دەوڵەتێک کە هەموو ڕۆژێک ئەتکی سنورەکەی بکرێت لەلایەن ڕێکخراوە جیهانیەکانی وەک بانک و سندوقی پولی نێونەتەوەیی، دەوڵەتێک کە ئەستا پێک نەهاتووە 17 بنکەی ئەمریکای تێدا بێت، دەوڵەتێک کە چەندین کێشە و بابەتی چارەسەر نەکراوی ماوە وە دەمێنێت لەگەل ووڵاتی عێراقدا… بەکام پێوانە خەباتی چینایەتی ئاوەڵاو روشن و شەفاف تر دەکاتەوە؟! مەگەر ئەم دەوڵەتە و بارزانی بەئاگان و گێژن. باسی پێکهێنانی دەوڵەت لە هەلومەرجی ئەمرۆی دونیادا هیچ پەیوەندییەکی بەم مەسەلەیەوە نیە. لە کۆسۆڤۆ مەگەر خەباتی چینایەتی گەشەی کردوە یان داعش؟!لە جنوبی سودان خەباتی چینایەتی گەشەی کردوە یان ڕق و کینە دەزی زیاتر؟!

دونیای ئەمڕۆ بە جۆرێکی دیکە دەچەرخێت.
پێنجەم: سەربەخۆیی و جیابوونەوە لەم هەلومەرجە ئینتقالییەدا بە زۆری بەرژەوەندی چینایەتی کرێکارە لە ئاستی ناوچەکە و جیهانیدا. بە سادەیی لەبەرئەوەی دەبێتە هۆی بەهێزبوون و پتەوبوونەوەی پێگەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا. لە کاتێکدا کە پێگەی ئەم زلهێزە زۆر بە ژێر بەرەو لاواز بوون دەڕوات. ئەمە لایەنێکی مەسەلەکەیە. لایەنێکی دیکە ئەوەیە، کە ڕابەری ئەم سیاسەتە ناسیونالیزمە و پارتی دیموکراتە، بە جیا لەوەی وەک هەر هێزێک مافی پێشنیازی ڕیفراندۆمی هەیە، بەڵام ناسیونالیزم بوونی ئەم هێزە و سیاسەتەکانی دەیان ساڵی ڕابووردوی، ڕێگا نادات بە هاو سۆزی و هاوپشتی کرێکاران و خەڵکی زەحمەتکێش و ئازادیخوازان لە ناوچەکە و ئاستی جیهاندا. بۆ خەڵکی دونیا ڕۆشن بێتەوە کە ئەم هێزە دژ بە ویست و خواستی کرێکارو خەڵکی کوردوستانە و سیاسەتەکانی بە توندی بە جەمسەری ئیسڕائیل-ئەمریکاوە بەستراوە لە ناوچەکەدا. بە جیا لەوەی دەوڵەتێک کە لەم پڕۆسەیەدا دێتە دەرەوە دەوڵەتی پارتی و مەملەکەتی بارزانییە.

خاڵێکی تر لەم بەشەدا پێویستە ئاماژەی پێبکەین، ئەوەیە: کە بەچونێک لە نەو بزووتنەوەی ئەمڕۆدا نەک ماوە، بەڵکو پێدەچیت بەهێز بێت، ئەویش ئەوەیە لەم ڕێگایەوە، لێرەدا و لەم باسەدا لە ڕێگای ئەم ڕیفراندۆمەوە حزب و کۆمۆنیزم بە هێز دەبێت. ئەوە خەیالێکی ورودە بورژوایی بێ تەجروبەیە. بەچونێکە کە دیاردە و بابەتە کۆمەڵایەتیە گەورەکان لە چوارچێوەی لێکدانەوەی چینایەتی دەردەکەشێت. لەم ڕوانگەیەوە ڕیفراندۆم لەسەرو چینەکانەوەیە، پارتی بیکات، حسک یان ئیسلامیەکان یان کۆمۆنیزم یا حزب اللە بیکات بۆ ئەم ڕوانگەیە جیاوازی نیە. چونکە بەشداری دەکات و دەیەوێت لەم ڕێگایەوە کاریگەری لەسەر دابنێت. چونکە ڕیفراندۆمە و پەیوەندی بە چینەکانەوە نیە و بە قودرەتی قادر ئەم دیاردە و میکانیزمە لە سەرمایەداری ئەمڕۆدا ماوە کە پەیوەندی بە چینەکان و خەباتی چینایەتیەوە نیە!!. خۆ ئەگەر ڕەخنەگری بیت و بەرانبەری بوەستی ئەوە ئەنتی پارتیت و لە دونیا نەگەیشتویت. ئەم بەچونە کە تا ئێستا برەوی هەیە، بزووتنەوە کۆمەڵایەتیەکان و هێزە سیاسیەکانیان ناناسێت و درک ناکات، کە هەر بزووتنەوە و جووڵانەوە و کردارێکی سیاسی، خاوەنی هەیە و ڕابەری هەیە و شێوازی بەڕێوەبردنی خۆی هەیە، لە پشتیەوە بەرژەوەندی چینێک هەیە. ولە ڕێگای بزووتنەوەیەکی سیاسی و دواجار لە لایەن هێزێکەوە ڕابەری دەکرێت. بەتایبەت ئەگەر دوو سەدە لە حوکمی بورژوای و ئاڕاستەی ئەمڕۆی

سەرمایە بە ئەم باسە زیاد بکەین ڕؤشن دەبێتەوە، کە بەچونێکی لەم چەشنە کۆمۆنیزم دەکاتە پاشکۆی بزووتنەوە و هێزەکانی دیکە و لێرەدا ناسیونالیزمی کورد. ڕابەری ئەم بزووتنەوەیە بە ڕکابەر پارتی و بارزانییە، خاڵە بەهێزی ئەم ڕیفراندۆمە بارزانی یە، بەبێ بارزانی هیچ کەس وە لەوانە کۆمۆنیستەکان ئەم باسەیان نەدەهێنایەوە پێش. لەسەرەتای هاتنە پێشەوەی ئەم باسەدا حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردوستان لە بەیاننامەی “ریفراندۆم، پڕۆژە و هەوڵێکە بۆ جڵەوکردنی ناڕەزایەتی جەماوەری کوردستان! بە دروست دژ بە ڕیفراندۆمی پارتی دەوەستێتەوە، دوای ئەوە کەمتر لە دوو مانگ تەواوی هاوکێشەکان لای حزب دەگۆڕێت لە دژەوە دەبێت بە بەشێک لەم پڕۆژەیە. حزب دەبێت بە خەڵک بڵێت لەکام هەڵوێستیاندا ڕاستە و لەکامیاندا هەڵەیە.

هەوڵدان بۆ بەهیزکردنی کۆمۆنیزم لەڕێگای ڕیفراندۆمەکەوە کە پارتی دەیکات لەم هەلومەرجەدا وەک بەشداریکردن وایە لە بزووتنەوەی “هخا” و “سەوز” لە ئێران یان “سەدر” لە عێراق. وە ئەوەی کە ئامانج ئەوە بێت کە دواتر فشار دەخەیتە سەر ئەم هێزانە و بەقازانجی خەڵک تەواوی دەکەیت، خۆشباوەی یە. بەڵام خۆشباوەری لێرەدا سیاسەتە، وە سیاسەت لێرەدا ناسیونالیستی یە.
سیاسەتی حزبمان لە کوردوستان ناسیونالیستی یە
سەرەڕای ئەوەی کە بەدرێژایی ئەم باسە ڕۆشن بێتەوە بەڵام لێرەدا، جێگای خۆیەتی وەک چەند بڕگەی جیاجیا بەیانی بکەینەوە:

یەکەم: دواکەوتن و پاشکۆبوونی پڕۆژەیەکی سیاسی هێزێکی بورژوای کوردە کە ڕاستەوخۆ نەک دەبێتە هۆی بەهێزبوونی ئەم هێزە لۆکەلیە بەتەنها بەڵکو لەوە نابەجێ تر، دەبێتە لایەنگری جەمسەری ئەمریکی بۆ دووبارە داڕشتنەوەی ناوچەکە.
دووەم: زەربەیەکی گەورە دەدات لە بزووتنەوەی چینایەتی کرێکار لە هەر سێ ئاستی جیهانی و لۆکەلی و ناوچەییدا.
سێهەم: پێدانی پەڕەیەکی سپی واژۆ کراوە لە لایەن هێزێکی کۆمۆنیستی یەوە بە هێزێکی بورژوایی بۆ جێبەجێکردنی کاری جیابونەوەی کوردوستان. ئەمکارە لە سەردەمی لینین و مارکسیشدا کە دونیایەکی تەواو جیاواز بوو، وە بورژوازی لە زۆر شوێنی دونیا هێشتا نەفەسی شۆرشگێرێتی تێدا بوو، کۆمۆنیستەکان سیاسەتی لەم چەشنەیان پیادە نەکردووە. کاتێک کە لێکدانەوەی کۆنکرێت لە هەلومەرجی دیاریکراودا لە دەست دەدرێت، کە وەک پرەنسیپ و مێتۆدێک بۆ لێکدانەوەی کۆمۆنیستی هەمیشە بناغە بووە، ئەوکات دەرگیر دەبین لەگەڵ پەڕەی

سپی واژەکراوی کۆمۆنیستی بە بورژوازی. حزبی ئەمە ئیمزای کردووە بە کاک مەسعود کە فەرمووو ڕیفراندوم بکە. بەڵام هیچ کاتێکی دیاری نەکردووە کەی دەوڵەت ڕادەگەیەنێت، وە تەنانەت ئەمەی نەکردۆتە مەرجێک بۆ بەشداری لە ڕیفراندۆمدا. وەک ئەوەی باوەڕێکی گەورەی بە پارتی بێت. هیچ هێزێکی کۆمۆنیستی کاری وای نەکردووە. ڕۆشنە بارزانی لەمبارەوە چی دەڵێت و بەیان نووسین سودێکی نیە لەم مەسەلەیەدا.

خەتەری ئەم پۆینتە لەوەدایە کە حزبی ئەمە ئاڵوگۆڕەکانی نەبینیوە، وە کاریگەری ئەم ئالوگۆڕانە لەسەر جیابوونەوە یان پێکەوە ژیان لەگەڵ عێراقدا نابینێت. سوێندی خواردووە هەر جیادەبێتەوە، بۆیە پەڕەی سپی واژۆ کردووە. ئەم لێکدانەوەیە زۆر دورە لە لێکدانەوەی کۆمۆنیستی یەوە. ئەم پۆینتە ڕاستەوخۆ حزب دەکاتە پاشکۆی پارتی لە ڕوانگەی گشتی خەڵکەوە. سەیر لەوەدایە کە5 دانە پرنسیب لە بەیانی حزبدا هاتووە، بەڵام هەر لە بەیانەکەدا ڕۆشنە کە بە زیادە نوسراوە و خودی حزب هیچ ڕێزێک بۆ پرەنسیپەکانی خۆی دانانێت. ئەگەر نا پێویست بوو هەر لەو بەیانەدا بوترایە ئەگەر ئەم پرەنسیپانە جێبەجێنەکرێن ئەمە بەشداری پڕۆژەی وا ناکەین. کە لایەنی کەم سودی دەبوو بۆ کاتێک کە حزب هەڵوێستی خۆی بگۆڕیایە. بەڵام پێدەچێت “سەربەخۆخوازێکی” شێلگیر بین!!!

ڕێگا چارەیەک

ئایا ئێمە وەک کۆمۆنیستەکان وەک چەند حزب ولایەنێکی کۆمۆنیستی، ڕێگایەک هەیە کە لەم ئاڕاستەیە ڕزگارمان بکات. پێم وایە پێویستە کارێکی وا ئەنجام بدەین و ڕێگای گونجاومان لە بەردەمدایە. خاڵی یەکەمی ڕەخنەیەکی دروستکەری مارکسستی یە، لەو سیاسەتەی گیراوەتە بەر، وە خالی دووەمی: ڕاگەیاندنەکانی بارزانی هەریەکەیان بگرە بەس بە ئەوەی نەک کۆمۆنیستەکان بەڵکو هێزێکی “خەمخۆری” خەڵک لەو پڕۆژە سیاسی یە بێتە دەرەوە و ئاڕاستەی خۆی بگۆڕێت. ئایا دەرگیرکردنی خەڵکی کوردوستان لەگەل جەنگی خوێناوی دا یان “ئامادەین لە برسا بمرین” بەس نیە بە ئەوەی ئاڕاستەیەکی شۆرشگێرانە و ڕەخنەیەکی پراتیکی گونجاو بنێین. خۆ ئەگەر ئێمانە بەس نین و ناتوانین ڕەخنەیەکی شۆڕشگێرانە لە خۆمان بگرین، دیسان ڕێگایەک هەیە ئەویش چاوەڕێی بوونە بە ڕاگەیاندنێکی دیکەی بارزانی یان پارتی. کە ئەمەی دوایان ئەزعەفولئیمانە و درەنگە، بەڵام حەتمەن هەنگاوێکی بەسود و باشتر دەبێت، لەو سیاسەتەی ئێستا.

سیاسەتی کۆمۆنیستی

لەم هەلومەرجە دیاریکراوەدا، لە هەلومەرجی ئینتقالی ئەمڕۆی دونیادا، وە لە کوردوستانی عێراقدا، تاکە ڕێگایەک کە کۆمۆنیستی بێت و ببێتە هۆی بەهێزبوونی بزووتنەوەی چینایەتی کرێکارو بەرژەوەندییەکانی خەڵکی کەمدەرامەت و زەحمەتکیش، ژنان و لاوان مسۆگەر و دابین بکات، تەنها لە ڕێگای هێزێکی کۆمۆنیستییەوە مەیسەر دەبێت. ڕیفراندۆمێک وە هەوڵدان بۆ بەرپاکردنی ڕیفراندۆمیک کە ئەنجامەکەی بە قازانجی خەڵک بشکێتەوە لە ڕیگای ڕابەریکردنی هێزێکی کۆمۆنیستییەوە مەیسەر دەبێت… ئەگەر نا هەر هەوڵ و تێکۆشانێکی هێزەکانی بورژوای کورد لەم قۆناغەدا، ڕاستەوخۆ بەزەرەری خەڵک و کرێکار و توندبوونەوەی کێشە و شەری نێوان نەتەوەکان کۆتایی دێت.

لەبەرانبەر ئەم سیاسەتە و ئەم ڕیفراندۆمەی پارتی لەم هەلومەرجەدا ئەگەر پیادەبکرێت. کە بە گریمانەی زۆر دوادەکەوێت. پێویستە لە ئێستاوە ئەم سیاسەتە و ناوەرۆکەکەی ئاشکرا بکرێت وەکو بەیانەکەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردوستان لە ئەپریلی ئەمساڵدا و لەسەرەوە ئاماژەمان پێکردووە. وە پێ بەپێی ڕاگەیاندنی بارزانی و پارتی و حزبەکانی دیکە، وەلامی دروست بدرێنەوە. لە هەمانکاتدا بانگەوازی خەڵک بکرێت بۆ بەشداریکردن و دەنگدان بە ” نا” یەکی گەورە بە ئەم جیابونەوەیەی پارتی و بارزانی. خەڵکی کوردوستان پێویستە خەباتی خۆی دژ بە نەدانی موچە و دژ بە برسێتی و بێکاری و دانەمەزراندنی دەرچوانی زانکۆ و پەیمانگاکان، لە پێناو ئازادی ڕادەربڕین وڕۆژنامەگەریدا… هەرچی زیاتر بەهێزتر و ڕێکخراوتر بکات و بێتە مەیدان و وەڵامێکی شەرشکێنانە بە بارزانی و ڕیفراندۆمەکەی بدەنەوە.

خەڵک و کرێکاران لە کوردوستان ئەگەر دەیانەوێت ڕیفراندۆم بکەن و دەوڵەتێک پێکبێت لە کوردوستان، دەتوانن بە خەباتی یەکگرتووی خۆیان ئەم خواستە بسەپێنن بەسەر نێوەندە نێودەوڵەتییەکاندا، دەتوانن لە ڕێگای بەهێزکردنی هاوپشتی و هاوسۆزی چینایەتییەوە لەگەڵ کرێکارانی عەرەب زمان و نەتەوەکانی دیکە پەیوەندی و هاوپشتییەکی چینایەتی تۆکمە بە وجودبهێنن. دەوڵەتێک لەم ڕاستایەدا پێک بێت ناتوانێت خواست و داواکارییەکانی خەڵک چارەسەر نەکات و لە بەرژەوەندی ئەواندا نەبێت، وە ناسیونالیزم و نەتەوەو هەستی نەتەوەی لاواز ئەکات.

١٧.٧.٢٠١٧

Saman.karim5@gmail.com

شۆڕشی سپی لە هونەری شێوەکاریی ئەمڕۆدا … فەرهاد پیرباڵ

ڤایرەس بوونی من لەناو زانکۆ و لەناو ناوەندەکانی هونەری شێوەکاریی ئەم ٢٥ ساڵەی دووایی کوردستاندا، دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە من چووم باکووری سیستەمی مۆدێرنم گەشاگەش سەربەی؛
“دەیانگوت: منی ڤایرەس، بەهای سەیر و سەمەرە و “نرخی زۆر بەرز”م دادەنایە سەر هونەر و تابلۆکانم – بۆ نموونە”!
..Yes, I am

هاوزەمانی پیشانگەی دووەمم بەناونیشانی (تووڕەبوونی کە..)، کە بە زێکەری خۆم، واتە بە تەکنیکی لەناو ڕەنگ وەردانی زێکەرم، سیستەمی قەڵەی ئەوانم سەربەی، یەعنی چووم سیستەمێکی جیهانبینیی “نەخۆش” و “شێت” و یاخیگەرانەی شەخسیی خۆمم بەسەریاندا کردە ئەمری واقیع. ئەمەش لەشێوەی شێوازێکی ورووژێن، قوتابخانەیەکی تایبەت.. شۆڕشی خەت!
توانیشم –بێگومان بەزەبری خودی بەرهەم و جەنگە هونەرییەکانم- ئەو تاکگەرایی و پێوەرە شەخسییانەی خۆم بە داهێنان، فەرز بکەمە سەر زانکۆ و خاوەنی پیشانگا و ناوەندە شێوەکاری و گەلەرییە حکوومەتییەکانیش. ئەمەش بۆ من سەرکەوتنێک بوو بەسەر ئەکادیمیەتی ئەوان و ڕێچکە گەل و وەل و بەیەکترچووەکانیان، ئەوانەی کەکن لەسەر ئەوەی کە من یان ڤایرەسم یانیش شێت.
من لەسەنگەی نووسەربوونم، لەچاو شێوەکاران کە زۆربەیان ڕەنگدیت و فیگەربین دەژین، من زۆرتر پیتبین، لەناو حەرفان ژیو، زیاتر حەرفدۆست و خەتڕاکێش و حەرفناسم. هێڵ و ژمارە و (شێخابیت) و خەت لەلام نەزیکتر و خۆشەویستتر و گرنگترن (ئاخر من کلک و لچک و گوێی ژمارەکانیش هەر دەبەمەوە سەر نووسین و خەت: هەم ژمارەکان و ڕەمزەکانی ماتماتیک، هەم خەت و هێڵسازی – شێوەکاری، بە هونەر و زانستێکی وەسەنی دەسەلمێنم).

بەم شێوەیە، بە ئەوەی نەخشەم بەی دانابەت من هەڵناس دەرچووم. زانیم بزانم چۆن بتوانم هەوڵبدەم سوود لە گەنجینەکانی ناو ئەشکەوت و مەترە و ئاودەسخانەکان وەربگرم، زانستەکانی لە

قوتابخانە و لە خەڵک و زانکۆکان وەرمگرتبوون، هیچ و پێنەزان حسێب بکەم و هێزێک پەیدا بکەم بەهۆیان تا بکارم پێوەرەکانی خۆم و لەسەرحەقبوونی خۆم –هەم لە ژیانمدا و هەم ئەی هونەرەکەم، فەرز بکەمە سەر جیهانی بچووکی ئەم ئەنعام و نەدیتکەکانەی کە لە خیتاب و هاوارە ڕوون و ئاشکرا ئاشکراکانیشم هەر تێ نەدەگەیشتن.
پێش ئەم شۆڕشی خۆتەی من، هونەرمەندی فەرەنسی (ئەندرێ ماسۆن) نا، بەڵکو ئیسماعیل خۆییات یەکەم شێوەکاری کوردستان بوو وایکرد سەرنجی من بۆ بایەخی هێڵ ڕابکێشێت و گرنگیی خۆتم تێ بگەیەنێت لە نیگارکێشانی مۆدێرندا. من خۆتم بە شێواز و تەکنیک و جەوهەرێکی تایبەت بە خۆم هێنایەوە مەیدان بەئەوەی بەها و ئێستاتیکای خوداوەندانەی خۆت بە خودی خۆت ببەخشمەوە، ئنجا بتوانێت دەوری خۆی لە ڕەنگ بستێنێتەوە! بەڵێ دەستم پێکرد بچم هێڵ و سیستەمی هێڵ و خاسیەتەکانی خۆت سەرببەم..
بەڵێ، من، لەسەر ڕێگای نێوان عەنکاوە – هەولێر، بەبەر چاوی خەڵکەوە، بەبەرچاوی هەموو مامۆستایان و هونەرمەندانی شێوەکارەوە، لەناوجەرگەی کۆلێژی هونەر جوانەکاندا، بەمەبەست و بەشێوەیەکی نەخشەبەکێشراو چووم هێڵم سەربڕی؛ هێڵم سەربڕی و بە خوێنی ئەو بوو ئەو هەموو تابلۆیانەم..

هێڵ، پێش من، هیچ کەس نەیدەتوانی بە ئیحتیرامی بەرامبەر بکات، زۆر زۆر ڕێزی لێ دەگیرا؛ ئوسووڵی ڕاکێشانی خۆی هەبوو، چەند شێوەیەکی باوی خۆی هەبوو، هونەرمەندانی تەنانەت گەنجیش ڕاهاتبوون دەچوون لاسایی شێوە ئاسایی و باوەکانیان دەکردەوە، یانیش زۆربەیان تەنیا وەک دیاریکردنی سنووری فیگەرەکان و ئاوت لاینەکان بەکاریاندەبرد، یان بۆ دەربڕینگەرایی و توانای ئەکادیمی بۆ سکێچ و پۆرترێت دروستکردن، بەکورتی: لای هەموو هونەرمەندەکان و لە هەموو قۆناغەکانی پێش خۆم، دەمدیت هێڵ، نەیتوانیبوو یاخی ببێت و بەتاقی تەنیا بتوانێت شتێک بێت، یان وەک من کردم ئەویش –هێڵ- خۆی بکاتە شێوازێک؛ بگاتە ئاستی ئەوی هونەرێکی عەنتیکە دروست بکات.
چۆن ڕەنگ بەتەنیا دەرەستی ئەوە هات تەجرید و ئەبستراکت و فۆڤیزم دابهێنێت، لەخۆمم پرسی: بۆچی هێلیش بەتەنیا نەتوانێت شۆڕشێک بەرپا ؟!
من هێڵم لەناو شێوەکاریی سەردەمی خۆمدا ڕوواند و ڕشاند و ڕەنگاند و ڕەنگیناند و ڕاوەشاند و ڕژاند و ژیاندەوە و ڕشاندەوەش.

فەرهاد پیرباڵ

پرسی ریفراندۆم وگرتنەوەی ئاوی زێ□ی بچووك … عەبدولموتەلیب رەفعەت سەرحەت

ماوەیەکە باسی ریفراندۆم وئەنجامدانی گشتپرسی لە هەرێمی کوردستان زۆر گەرم بووەو بووەتە مانشێتی زۆربەی رۆژنامەو گ□قارو کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لە ناوخۆی کوردستان. وهەندێ جاریش کەناڵە ڕاکەیاندنەکانی عیراق بەڵام بە شێوەیەکی سەرسوڕمان توانجەوە باسی لێوە دەکەن بە هۆی پەرتەوازەیی ناوماڵی کوردی کە هەموو جیهان هەستی پێکردووە. دیارە ئەمە بابەتەکەمان نییە, بەڵام هەوڵ دەدرێت بابەتی ریفراندۆم قەبارەیەکی گەورەی پێبدرێت وهەر شکستێکی حکومەتی هەرێم ئەکرێتە بیانوویەك وئەگەرێندرێتەوە بۆ پرسی ریفراندۆم کە هەرێمی کوردستان بانگەشەی بۆ دەکات. نموونەیەکیش لە سەر ئەم پرسە بابەتی (گرتنەوەی ئاوی رووباری زێی بچووکە لە لایەن ئێران)ەوە. دیارە من دژی ریفراندۆم نیم بەڵکۆ پێم وایە کە مافی حۆچارەنووسین مافێکی ڕەوای هەموو نەتەوەیك وکەمینەیەکە لە هەر پارچەیەك لە جیهاندا. بەڵام بەستنەوەی بابەتی گرتنەوەی ئاو بە ریفراندۆمەوە جگە لە گەورەکردنی پرسی ریفراندۆم, خۆدزینەوەیشە لە واقیع وهەوڵدانە بۆ چەواشەکردنی هاوڵاتیان. چونکە گرتنەوەی ئاو لە لایەن وڵاتانی داروسێەوە بە تایبەتی وڵاتی ئێران پەیوەستە بە سیاسەتی ئاوی ئەو وڵاتەوە, هەروا پەیوەستە بە بووژانەوەی ئابووری وکەرتی کشتوکاڵ و بەدیهێنانی ئاسایشی خۆراك لە وڵاتی ئێران کە گرنگیەکی یەجگار زۆری پێدراوە.

دیارە (42) ڕووبارو جۆگای نێودەوڵەتی بوونیان هەیە لە نێوان هەردوو وڵات و لە ئێرانەوە سەرچاوە دەگرن. تەنها (22)یان ڕووباری سەرەکیین. ئێران چەندین پرۆژەی ئاودێری جۆراوجۆری لەسەریان دروست کردووە کە بووەتە هۆی دابەزینی ئاستی ئاو لەنێو خاکی عیراق و زیانێکی یەجگار زۆری بە ئابوری ئەم وڵاتەی گەیاندووە. دوای ئەوە ئێران هەوڵەکانی چڕتر کردەوەو هەنگاوەکانی خێراتر, توانی (35) ڕووباری (کە هەموویان نێودەوڵەتیین) ببڕێت بە بیانوی بووژانەوەی ئابوری وڵاتەوە. ئەمەش بووە هۆی کەمبوونەوەی بڕی ئاوی هاتوو بۆ

خاکی عیراق بە ڕێژەی زیاتر لە 60% کە دواتر بووە هۆی لەدەستدانی ڕووبەرێکی زۆر لە زەوی کشتوکاڵی لەناو خاکی عیراق وبە تایبەتی هەرێمی کوردستان.

ئێران لە حەڤدە ساڵی ڕابردوودا چەند پلانێکی کشتوکاڵی توکمەی بەرێکرد. ولە هەموو پلانەکانی گرنگیەگی تایبەت درابووە سەرچاوەکانی ئاو وبە تایبەتی ڕووبارە نێودەوڵەتیەکان وهاوبەشەکانی لە گەڵ عیراقدا. وتا ڕادەیەکی زۆر سەرکەوتووبوو لە پلانەکانی بە هۆی لاوازی وپەرتەوازەیی عیراقەوە. یەکێك لە خاڵە سەرەکییەکانی پلانی ئێران، کەمکردنەوەی ڕێژەی ئاوی بەکارهاتوو لە کشتوکاڵدا لە 92% بە 87% وەك هەنگاوێکی سەرەکی، ئەوەش لە ڕێگەی بەکارهێنانی سیستمی نوێی ئاودێرییەوە کە بۆی ئاوی ونبوو کەم دەکاتەوە. هەروەها هەوڵی زیادکردنی زەوییە کشتوکاڵییە ئاوییەکان دەدات بە بڕی (1,76) ملیۆن هیکتار لە چەند ساڵی ئایندەدا. بۆ ئەو مەبەستە ئێران دەستی بردووە بۆ ڕووبارە نێودەوڵەتی وهاوبەشەکانی لە گەڵ عیراق. ویەکێك لەو ڕووبارانە ڕووباری زێی بچووکە کە تایبەتمەندیەکی دیاری کراوی هەیە بۆ هەردوو وڵات. بۆ عیراق بە هۆی ئەوەی کە سەرچاوەی ئاوی سەرەکییە بۆ زۆربەی ناوچە سنووریەکانی ئەو ئاوەزێڵە وشادەماری سەرەکییە بۆ بەنداوی دوکان کە ئاو بۆ پاریزگای کەرکوك وهەندێك لە ناوچەکانی ناوەراستی عیراق دابین دەکات, ئەمەو جگە لەوەی کە گرنگیەکی زۆری هەیە بۆ دابینکردنی وزەی کارەبا. وڵاتی ئێرانیش دوو ئامانجی سەرەکی هەیە لەم ڕووبارە کە یەکەمیان بەکارهێنانیەتی بۆ ئاودێری وگۆرینی ڕەگەزی زەوییە دەیمەکانی ناوچەی سەردەشت بۆ زەوی کشتوکاڵی بەراو. ودووهەمیان گواستنەوەی بەشێك لە ئاوی ئەم ڕووبارەیە بۆ دەریاچەی (ئورومیە) لە ڕێگەی تونێڵێکی ئاوی گەورەوە بە مەبەستی بووژانەوەی ئەو دەریاچەیە کە ماوەیەکی زۆرە تووشی گرفت بووەو ئاستی ئاو تیێدا بە ڕێژەیەکی یەجگار زۆر دابەزیووەو گرفتی ژینگەیی گەورەی درووستکردووە وکاریگەری دیاری بووە لە سەر گەشتوگوزار لە ئێران. بۆیە ئێران ئێستا لە هەموو کاتێك زیاتر پێویستی بەو ڕووبارەیەو وپەرتەوازەیی نێوخۆی عیراق وشەڕی داعش هەلێکی باش بوو بۆ ئێران بۆ ئەوەی بە هێوری پرۆژە ئاوییەکانی ئەنجام بدات.

لەمەدا بۆمان دەردەکەوێت کە گرتنەوەی ئاوی ڕووباری زێی بچووك هیچ پەیوەندیەکی بە پرسی ریفراندۆمەوە نییە بەڵکۆ پرۆژە ئاوییەکانی وڵاتی ئێران هەندێکی زۆری تەواو بووەو هەندێکیشی لە تەواوبووندایە. هەروەها هەموو کەسێك ئەزانێت کە ئێران چ رۆڵێکی

گەورەی هەیە لە کوردستاندا وسیاسەتەکانی ئێران زۆر لەوە گەورەترن کە بە گرتنەوەی ئاوی رووبارێك فشار درووستبکاتە سەر هەرێمێکی بچووك وپەرتەوازەو خۆخۆر. ئێران ئاگای لە هەموو قوشبنێکی عیراق وئەم هەرێمە هەیە تەنانەت کە وەکو باسدەکرێت کاریگەری لە سەر ئەنجامی هەڵبژاردنەکانیش هەیە, جا چ پێویست ئەکات ئاوی رووبارێك بگرێتەوە؟!. بەڵگەیەکی تریش لە سەر ئەوەی کە ئەم پرسە پەیوەندی بە ریفراندۆمەوە نییە, ئەوەیە کە ئێران هەر لەم ماوەیەدا چەند پرۆژەیەکی تری لە سەر رووبارەکانی سیروان وقۆرەتوو وئەڵوەند تەواو بووەو دەستی کردووە بە گرتنەوەی ئاوی ئەو رووبارانە. بۆیە پێویستە ئەم بابەتە بە جددی وەربگیرێت وهەوڵ بدرێت بە زووترین کات دەرگای گفتوگۆ لە گەڵ ئێران بکرێتەوە لە رێی حکومەتی ناوەندەوە. وفشاری نێودەوڵەتی لە سەر ئێران درووستبکرێت بۆ ئەوەی پابەند بێت بە یاسا نێودەوڵەتیەکانی تایبەت بە رووبار وسەرچاوەکانی ئاو, یا بەلانی کەمەوە پابەند بکرێت بە ئیمزا کردنی پەیماننامەی نوێ وماڤی عیراق وهەرێمی کوردستان لە سەرچاوەکانی ئاودا نەفەوتێت.

شیعرەکانم ناخوێنیتەوە ..... ستار ئەحمەد

وشەکانم …
دەبنە نامەو
نامەکانم بۆ ئاوێنەی ژوورێکەت و
چاویلکەی نیگات دەکەون .
هەڵیان ناگری …
لەژێر پێتدا پان دەبنەوە .
ئێستا خوێناوی نامەو
شیعری منە .....
ژوورەکەتی ئاڵ کردووە.
هەموو شتێك رەنگی چاوو
رۆحی شرینتی گردووە .
تەماشاکە . .

دیواری حەوشەی ماڵتان و
دارەکانتان ..
چۆن گوڵی هۆنراوەی شەنگیان
دەرکردووە .
بۆ ل□ بەرامەی ئەوین و
بۆنی شیعرو
رۆحی شاعیر حاڵی نابی ..؟!
ئەی نابینی …؟!
پەرچەم و بسکۆڵەی کاڵت …
ئاوازی عەشق و
ئەمەکی من ..
لەگەڵ بادا دەڵێنەوە .
هەتاکوو کەی پ□یق□کانم …؟
لەدووری تۆ …
لەنێو رەنگا بتوێنەوە .
سەرینەکەت …
یەك پارچە گوڵی هەڵبەستە،
سنگی نیانت …
دوو کاڵەبەی ..
ژانە شیعری بەرزبووەتەوە .
بۆ هەست ناکەی .. ؟!
جوانی و پاکیی ..
لەعەشقی تۆدا دەبینمەوە ..
لێگەڕێ.. دەروازەکان بکرێنەوە .
سنوورەکان تێکبشکێن و
عاشقەکان ئاشت ببنەوە .
خۆت مەدەرە ..
دەست رارایی و گومانەوە .
رەوا نییە..
من بکوژی بەژانەوە .
شەوان و
تەمەنی جوانیت ..
لەژوورێکی سێبەڕۆیا بەسەر ببەی
بەئازارو گریانەوە .

دادگایەک بۆ مردووەکان و پاشماوەی زیندووەکان ... سۆران ئازاد

ژیان پێویستە سەکۆی دادگایکردنی مردووەکان بێت، ئەگەرنا پاشماوەکانیان دەبن بە زەقترین بەربەست بۆ گەشەکردن. ئەوانەی دەست بە پیرۆزکردنی مردووەکانیانەوە دەگرن، ئەوانەن، کە بەڕووی ئاسۆی گەشەکردندا نەکراونەتەوە. مردووەکان ڕۆیشتوون، مادام لێرە نین، پێویست ناکات وەهمی لێرەبوونیان ژیان پڕ بکەن لە پۆخڵەواتی ڕابردوویان.

دەستگرتن بە مردوو مانایەکی زۆر ئاشکرای هەیە، ئەویش ئەوەیە، کە دەمانەوێت گەشەی مێژوو لە خاڵێکدا چەق پێ ببەستین، چونکە کەمن ئەوانەی توانای دروستکردنی بەردەوامی مێژوویان هەیە. ئەوەی ناتوانێت بەردەوام هەڵکشێت بەسەر ژیاندا، ئەوەی ناتوانێت ڕووبەڕووی نیگەرانییەکانی ئێستا و ئایندەی ببێتەوە، ئەوەی لە تەنیابوون و پەراوێزخستن دەترسێت، ڕێی تێدەچێت پەنا بۆ تارمایی مردووەکان ببات تاکو مانایەکی وەهمی بە ژیانە بێ ماناکەی ببەخشن.

مردوو هەر کەسێک بووبێت، پێویستە تێبپەڕێندرێت. زۆر زۆر دەتوانین لە کاتی ناشتن یان سووتاندنیدا، ماڵئاواییەکی ڕێزدارانەی بۆ بکەین و هیوای ئاسوودەیی بۆ بخوازین کاتێک گەیشتووە بە دواین مەنزڵگەی خۆی. لەوە زیاتر، هەر جۆرە هەوڵێکی تر، هەر جۆرە دەستگرتنێک بە بەها، کار، خەون، پڕۆژە یان هەر شتێکی تری بێت، کۆیلەبوونێکی قبووڵکراوە چ لای خۆی و چ لەو کۆمەڵەی، کە هەمان ئاستی هۆشیاری و تێڕامانیان هەیە.

لە مێژووی ئاگایی گشتیماندا (collective consciousness)، شوێنی مردووەکان بەرزتر و بە بەهاتر بووە لە شوێنی زیندووەکان. بێگومان مردووەکان خۆیان نەگەڕاونەتەوە بۆ ئەوەی ئەوەمان بەسەردا بسەپێنن، لە کاتێکدا ئەوەی دەمرێت ناگەڕێتەوە، ناشتوانێت بگەڕێتەوە، لەوەیش بێ دەستەڵاترە بتوانێت بگەڕێتەوە، لانی کەم بۆ هەمان جەستە و هەمان ژیان. خۆ ئەگەر توانیبای بگەڕێتەوە، لە

بنچینەدا دەیتوانی نەمرێت. بەڵکو، ئەوەی شوێنی ئەوانی پیرۆز کردووە خودی زیندووەکانن.
لەناو ئەوانیشدا ئەوانەن، کە نازانن چۆن و بە چ شێوەیەک بەردەوامی بە ژیانەک بدەن، ئەگەر پشتگیری و هەمیانەی مردووەکانیان نەبێت. لەم ڕووەوە، مردووەکان بە مردنیان خزمەتێکی گەورەیان بە تەمبەڵەیی هۆشی و ویستی ئەو تاکانەیان کردووە. ئێمە دەزانین، کە تەنیا ئەو مردووانە پیرۆز دەکرێن، کە لە ژیاندا خاوەن دەستکەوتێک بوون بەرزتر لە ئاستی کۆمەڵ. ئەو دەستکەوتانەن دەبن بە پێوانەی پیرۆزکردنیان. بۆ ئەوەی زیندووە مردوو دەستەکان ڕێنیشاندەرێکیان هەبێت تاکو ببن بە شتێک یان شتێک پیرۆز بکەن، پێویست دەکات وەفا و پابەندبوونێکی قووڵ بە کەسی مردووی خاوەن دەستکەوت پێشان بدەین.

لەژێر ئەو ڕۆشناییەدا، پێویست دەکات خودی چەمکی دەستکەوت بخەینە بەر باس. کێیە ئەوەی دەستکەوتی هەیە و چییە ئەوەی وایکردووە دەست بخرێت؟ ئێمە کاتێک دەڵێین دەستکەوت، مانای وایە شتێک دەستخراوە، کە پێش ئەو دەست نەخرابوو لەناو ئەو گرووپەی، کە تێیدا ژیاوە. ئەو دەستکەوتە دەشێت هەر بەرهەمێکی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی، ئاینی، فەلسەفی، ئەدەبی و زۆر بواری تر بێت. بۆ ئەوەی شتێک دەستبخرێت، پێویست دەکات چەند پێشمەرجێکمان هەبێت. یەکەم شتێک، کە پێویستە دەست بخرێت. دووەم کەسێک، کە بتوانێت شتەکە دەست بخات، کە پێش ئەو کەس نەیتوانیبێت پێی بگات. سێیەم، بوونی ئەوانی تر بۆ ئەوەی بەهای دەستکەوتەکە بزانن. دەشێت لە جیاتی کەس، گرووپێک بە شێوەی کاری هاوبەش بگەن بەو دەستکەوتە.

لێرەدا پێشمەرجی سێیەم بڕیار لەسەر ئەوە دەدات، کە ئایا پێزانینی بۆ دەستکەوتەکە هەبێت یان نا. بۆ ئەوەی پێشمەرجی دووەم پێزانینی ئەوانی تر بۆ دەستکەوتەکەی مسۆگەر بکات، سەرەتا هەوڵی ئەوە دەدات، کە پێشمەرجی یەکەم، کە شتە دەستنەخراوەکەیە، پیرۆز بکات. کاتێک پێشمەرجی یەکەم پیرۆز دەکرێت، پێشمەرجی دووەم، کە کەسی خاوەن دەستکەوتە، ئۆتۆماتیکیەن پیرۆز دەبێت، چونکە ئەو بووەتەوە خاوەن دەستکەوت. بەم هەیشەوە، گەرەنتی ئەوە دەست دەخات، کە پێشمەرجی سێیەم پێزانینیان بۆ توانا و دەستەڵاتە پیرۆزەکەی هەبێت.

گومان لە گرنگیی دەستکەوت ناکرێت، بەڵام ئەو وەهمانەی دەخرێنە پاڵ دەستکەوت، کوشتنی ناوەڕۆک و گرنگیی دەستکەوت خۆیەتی. دەستکەوت دەبێت لە دەرەوەی پیرۆز و وەهمدارکردنی بێت. ئەگەرنا لە

جیاتی ئازادبوون، زیندانی گەورەتر بە مرۆڤ دروست دەکەن. ئەوەی شتێک دەست دەخات و ئەوەی شتێک دەکات، بەر لەوەی بە هەر کەسێکی بکات، بۆ خۆیەتی. لەم ڕوانگەیەوە، پیرۆزکردن و بە وەهمیکردنی دەستکەوت، ئاماژەیەکی ئاشکرای لاوازیی ئەو ڕۆحانەیە، کە بە دەستکەوتەکانیانەوە دەنازن. پیرۆزکردنی دەستکەوت لە لایەن ئەوانەیە، کە سواڵی شتی وەهمی دەکەن، لەوانە دەشێت پێزانینی ئەوانی تر، سامان و پایەی کۆمەڵایەتی. ئەو ڕۆحانەی لە خۆیاندا گەشەکردوون، پێویستیان بەوە نییە دەستکەوتەکانیان بکەن بە بیانوویەک بۆ سواڵکردن. جگە لە سواڵکردنی خواردن، کە بەرزترین پایەی سواڵکردن و ڕووتبوونەوەیە لە هەر وەهمێکی کەسی، هەموو سواڵکردنەکانی تر ئاماژەن بۆ لاوازیی ڕۆح، بە تایبەت لە لای ئەوانەی، دەستکەوت بە ئەوانی تر دەفرۆشنەوە.

ئەوە کاری ئەوانەیە، کە دەستکەوت پیرۆز دەکەن و دەیانەوێت هەر بەو وەهمە خۆیان گەورە بن. بەڵام ئەگەر لە ڕوانگەیەکی ترەوە سەیری مرۆڤ بکەین، ئەوا لەوە تێدەگەین مرۆڤ هەر دەبێت دەستکەوتی هەبێت. ئەگەر بە دەستکەوتە، چ کارەیە لە ژیان؟ بەچییەتی ژیانێکی دووبارەی پڕ لە ڕۆتین؟ لێرەدا دەستکەوت لە دەرەوەی وەهمە.

ڕوداوگەلی جیاواز لە کۆمەڵەی ئێمەدا سواڵکەرەکانی دەستکەوتی وەهمیمان بۆ دەردەخەن. یەکێک لە ڕوداوەکان، مردنی (نەوشیروان مستەفا) بوو. خودی مردنی نەوشیروان مستەفا دیاردەیەکی سرووشتییە و هیچ مانایەکی زیاتر لەوەی، کە بە مردن هەیە، نادات بە دەستەوە. بەڵام، مامەڵەکردنی زیندووەکان لەگەڵ ئەو ڕوداوە کۆمیدیایەکی گەورە بوو. ئەو مامەڵەکردنی جارێکی تر بۆی دەرخستین، کە ئەو تاکانە چەندە لە ژیان دەترسن، بۆیە هەر زوو پەنایان بە پیرۆزکردنی (نەوشیروان مستەفا) برد. دیارە (نەوشیروان مستەفا) چەند دەیەکی ژیانی بە تێکۆشان و دەیەکانی تری ژیانی بە پیرۆزکردنی تێکۆشانەکانی تەرخان کرد. ئەگەر بۆمان هەبێت مردووەکان بگەڕێنینەوە بۆ ئەوەی وەهمەکانیان ببەنەوە، لە ڕیزی یەکەمیان دەبێت نەوشیروان مستەفا بێت. ئەو کارەکتەرە بە هەوڵەکانی بە خۆ-سەپاندن و خۆ-چەسپاندن، هۆشی (هەژارن!)ی ئەقڵ-ی پڕ لە وەهم کرد.

بۆیە، کە دەڵێن باوکی هەژاران بوو، لەو ڕوانگەیەوە ڕاستە، کە باوکی ئەوانە بوو لە هەژاری گەشەکردنی ڕۆحیدا دەژین. سواڵکردنەکانی (مستەفا) لە هەموو لایەکەوە بوو؛ کاتێک بزوتنەوەی مارکسیزم لە کاتی شۆڕشدا بەربەڵاو بوو، هەر زوو خۆی خستە پاڵ ئەو

ئایدۆلۆگیایە بۆ ئەوەی زۆرترینی بەرکەوێت. کاتێک لەدوای ڕاپەڕین فیکری ئیسلامی گەشەکردن بە خۆیەوە دەبینێت، بە ماچکردنی قورئان بە دوای پشتگیریی جەماوەر دەگەڕێت. ئەو کارەکتەرە بە خوێندنەوەی ئەوانەیش بێت، کە بەرگری لێ دەکەن، هەرگیز ئەوە نەبوو، کە دەردەکەوت، بەڵام پێویستیمان بە چاوی نوێیە تاکو شتەکان ببینین. یەکەم بۆ ماوەی نزیکەی دوو ساڵ لە لەندەن بووە بۆ هەر مەبەستێک بێت.
چ شۆڕشگێڕێکی ئاسایی لەو دۆخەی ئابووریەی کوردستاندا دەتوانێت دوو ساڵ بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشییەکانی لە شارێکی گرانبەهای وەکو لەندەن بژیێت؟ دووەم لە گرانبەهاترین نەخۆشخانەی سلێمانی مردووە. سێیەم نایاساییانە وەسیەت دەکات لە موڵکێکی گشتی بنێژرێت، کە گۆڕستان نییە. دیارە پێویست ناکات باس لە وردەکارییەکانی تر بکەین، مادام لە ناوەڕۆکی با□ت□کە دەردەچین. بەڵام لەم ڕوانگەیەوە، (مستەفا) یەکێکە لەو کارەکتەرانەی لە هۆشیاریی ئێمەدا، پێویستە دادگایی بکرێت و ئەو وەهمانەی بە درێژایی ژیانی زیادی کردن لە هۆشیاریی گشتیماندا، پێویستە هەڵبو□شندرێنەوە.

لە پاڵ ئەودا، کارەکتەری (تاڵەبانی) هەمان ئەو بەشەی بەردەکەوێت. وەکو (مستەفا)، ئەو کارەکتەرە بە ڕووداوێکی سرووشتی، ڕۆڵە مێژوویەکەی مرد. ئەو مردنە کۆمەڵێک کێشەی خستەوە و کۆمەڵێک کێشەی چەپێندراویش، جارێکی تر سەریان هەڵدایەوە. (تاڵەبانی) یەکێکە لەو کارەکتەرانەی، کە زۆرترین خراپ بەکارهێنانی وزە و تێکۆشانی ئەوانی تر دەکەوێتە ئەستۆ، لەوانەی تێکۆشکانی ئەوانەی گیانیان بەخشیووە. ئەو کارەکتەرە تەنانەت بۆ گەورەکردنی کەسایەتی سیاسیی وەهمیی خۆی، خەسارەتێکی گەورەی لە کێشەی نەتەوەیی کوردی دا. گەورەکردن و پڕ دەستەڵاتکردنەوەی بنەماڵەی بارزانیش، بەشێکی گەورەی بەرپرسیاریەتەکە دەکەوێتە سەر شانی ئەو کارەکتەرە. کۆمێدیا ئەوەیە لە باوکێک یاخی بێت و هێز بەو یاخیبوونە بەدەست بهێنی□ت، بەڵام کوڕەکانی ئەو باوکەی پێ پیرۆز بک□ی□ن□و□! ئەو ئاگاییەی زۆرەی (تاڵەبانی) لە یەکەم شەڕکردن و دووەم پیرۆزکردنی بنەماڵەی (بارزانی) تەرخانی کرد، پێمان دەڵێت یاخیبوونەکەی (تاڵەبانی) کورتخایەن و شکستخواردوو بوو. هەر لە بچووکترین دەرئەنجامدا، نەیتوانی خودی حیزبەکەی لە بە بنەماڵەیی-بوون بپارێزێت.

کۆمێدیایەکی تر ئەوەیە، کە لەژێر چەتری دەستەڵاتی□ک□یدا، ڕەوانەکردنی گیانی (عەلی بۆسکانی) بۆ ئاسمان بە کۆمەڵێک گول□□

پەیوەستییەکی گەورەتر بوو لە ڕووبەڕووبوونەوەی بنەماڵەی بارزانی. لەدوای مەرگی (عەلی بەسکانی) نەریتی لەناوبردنی دەنگە ئازاد ڕووداوگەلی تیرۆرکردنی (ئەبوبەکر عەلی)، (سەرانی مامەحەمە)، (سەردەشت عوسمان)، (کاوە گەرمیانی)، و (ویدات حسێن) و زۆرانی تری بە دوای خۆیدا هێنا. لەم ڕوانگەیەوە، ئەگەر لە سەد ساڵی داهاتوودا باس لەوە بکرێت کە دەستپێشخەری ئەو نەریتە بوو، ئەو پەنجانەی ئاڕاستەی دەستەڵاتی ژێر دەستی (تاڵەبانی) دەکرێن، زۆرترین دەبن.

سەیر نییە ئەو حەشامەتەی بە مردنی (نەشیروان مستەفا) شین دەکات، هەمان ئەو حەشامەتەیە، کە لە ئاست گیانی دەنگە ئازادەکان بێدەنگ دەبن. سەیر نییە هەمان ئەو حەشامەتە وەهمی سلێمانیبوون دەکەن بە بیانوو بۆ وەستانەوە لە دژی وەهمی بە بارزانیبوون. ئەو وەهمە یەکێکە لەو دیاردانەی (نەشیروان مستەفا) زەقتری کردنەوە. کار گەیشتووەتە ئەوەی نووسەرانی و ئەدیبانیشی بە خۆیەوە سەرقاڵکردووە، ئەویش بە تیۆریزەکردنی جیاوازییەکانی سلێمانی و هەولێر. تا دێت ئەو وەهمەی جیاکاریی لەنێوان سلێمانی و هەولێر زەقتر دەبێت و بێئاگایی ڕۆشنبیر و ئەدیبەکانیشمان خزمەتی گەورە بەو وەهمە دەکەن. ئەگەرنا بە ئاسانی دەمانبینی چۆن ئاسمانی ژێر دەستەڵاتی (بارزانی)، ئیلهامەکی گەورەیان لە تیرۆرکردنی (عەلی بەسکانی) لە ناوچەی ژێر دەستەڵاتی (تاڵەبانی) وەرگرت، بۆیە لێرەدا وەهمی سلێمانیبوون و هەولێریبوون ناتوانن ڕێگە لە کارلێکردنی سرووشتیانەی ڕووداوەکان بگرن، مادام ئەمە لە هۆشیارییەکی گشتیی ناو زمان و شوناسی هاوبەشدا دەژێین.

نەریتی جیاکاریی لەنێوان سلێمانی و هەولێر سەرەتا لە دابەشبوونی دەستەڵاتی سیاسی لەنێوان پارتی و یەکێتی خۆی سەپاند و دواتر لە نائاگایی ڕۆشنبیرانیشدا ڕەنگی دایەوە. هەمان ئەو نەریتە ئاگایی ئێمەی پڕ کردووە لە پێخەڵواتی هۆش، کە هیچ جۆرە دەرگایەکی ئاگایمان بۆ ڕوودا ناکەنەوە، جگە لە دروستکردنی زیندانی تر لەناو زمان و بیرکردنەوەماندا.

لێرەدا بۆ ئەوەی پێناسی من بۆ مردن ڕۆشنتر بکەم، ئەوا پێویستە بڵێم مردن وەهمە و پیرۆزکردنی مردن یەکسانە بە پیرۆزکردنی وەهم. هەر شتێک گوزراشت نەبێت لە واقیعی سرووشتیانەی بوون، ئەوا وەهمی ئافریدەی هۆشە. ڕووداوگەلی کوشتنی دەنگە ئازادەکان لەوە دەردەچێت وەهم بێت، مادام ئەو دیاردەیە نەریتێکی گەورەی لە شێوەی ژیانی هۆشیارییدا داگیر کردووە. بۆ ئەوەی قسەکەی (مارشێڵ) لە

(هاملێت)ی (شکسپێر)دا بگێڕم بۆ کوردستان، ئەوا پێویستە بڵێم “شتێک لە هۆشیاریی ئێمەدا بەگێنی کردووە.” تاکو ئەو شتە و ئەو شتانە نەدۆزرێنەوە، مەودایەک بۆ ژیانکردنی نموونەیی و ئازادانە دروست نابێت. ژیان لە هۆشیاریی ئێمەدا هێشتا توانای خۆ-دەرخستنی نییە لەبەر وەهمەکانی هۆش. شتەکان لەگەڵ مردندا لە لای ئێمە کۆتاییان پێ نایەت، مادام ڕووداوی مردن یەکسان نییە بە ڕووداوی نەمانی وەهم.

بیردۆزەکانی گێڕان ... سمکۆ عەبدولکەریم

ئەو (کۆڕبەند – تۆڕبەند) انەی ڕاوی دەسەڵاتەکانیان پێدەکەن …

بە تێگەیشتنی من قەتەر وڵاتێکە لە نیمچە دورگەی عەربی ئیسلامی بەدەست ئەمریکاوە بۆ سەرەنجام گواستنەوەی ئاشوب بۆ نێو جەرگە و لانەی ئیسلام، بەو مانایەی ئەم نیمچە دوورگەیە لە مێژووی کۆندا، ئەو شوێنەیە کە ئیسلامی لێ لە دایك بووە، دواتریش ئەو شوێنەیە یەکەم خیلافەتی ئیسلامی لێوە دروست بوو، دواتریش ئەو شوێنەیە کە یەکەم فیتنەی نێوخۆیی ئیسلام لەوێوە سەری هەڵدا، ئەو شوێنەی کە دوای ئیسلام یەکەم خێر و پەیامی وەحدانیەت و بووژاندنەوەی ئیسلام لە وێوە هات، ئەو شوێنەیە بۆ جاری دووەم بوو بە ناوەندی سەرهەڵدانەوەی ئیسلام لەسەر دەستی (محەمەد عەبدولوەهاب) و بنەماڵەی (ال سعود) ئەو شوێنەیە کە بۆ جاری دووەم جیهاد لە لایەن (اخوان من گاع اللە) لەوێوە دەستی پێکرد، ئەو شوێنەیە کە لێیەوە بانگەشە بۆ سەلەفیەت کرا، ئەوشوێنەی بووە سەرچاوەی دارایی بۆ بزووتنەوەی ئیسلامی لە سەرتاسەری جیهانی، بۆیە لە دوای 11ی سپتێمبەرەوە ئەم نیمچە دورگەیە لەوە دەرچووە وا بمێنێتەوە.

ئەیمەن زەواهری کاتێك ڕایگەیاند ئەوان شەڕ دەبەنە نێو ماڵەکانیان لە خۆرئاوا و ئەمریکا، ئەوان لەوە تێگەیشتن دەبێ لەمەودوا بە پلان و نەخشە ڕێگایەکی دیکەوە ڕوو بەڕووی ئیسلامی نوێ ببنەوە، بۆیە بەر لەوەی ئەوان شەر بەتەواوی بگەێننە نێو ماڵەکانی ئەوان

شەڵیان گەیاندە بەر دەرگای نیمەچە دوورگەی عەرەبی ئیسلامی، بەهاری عەرەبی چەخماخەی ئەو جەنگە بوو کە دەبێ دواجار لە نیمچە دوورگەی عەرەبی خامۆش بێت.
بۆ بەجێگەیاندنی ئەو نەخشە و پلان و پیلانانەی داڕێژراوە چەندین شێوازی جۆراو جۆر گیراوەتە بەر. یەکێ لەو کەناڵانەی ئەو نەخشەیەی جێبەجێدەکات، تۆڕێکی کۆمەڵایەتییە لە ڕێگەی چەندین گرووپی بچووك بچووك پلان و نەخشەکان بەڕێوەدەبات.

ئەکادیمیای گۆڕان (اکادمیە التغییر) ئەو ڕێکخراوەیە کە چالاکییەکانی لە بەهاری عەربیدا زۆر بە زەقی دەرکەوت .
ئەو ئەکادیمیایە بۆ یەکەمجار لە ئاداری ساڵی 2006 لە لەندن دامەزرا، دواتریش بە شێوەیەکی رەسمی لە ساڵی 2009 لە دەوحەی پایتەختی قەتەر و لە ساڵی 2010 لە ڤیەننا (لق)یان کردەوە .

سەرەتای ساڵی 2005 سێ گەنجی میسری بە مەبەستی گەڕان بە دوای کاردا ڕووەدەکەنە لەندەن، لەوێ دەکەونە ژێر کاریگەری بیری(ئەوتبور) واتە بەرگری، کە بزووتنەوەیەکی گەنجانەی (سربی) بوو، لە ساڵی 2000 لە دژی (سلۆبودان میلۆسۆڤیچ) دەستیان دایە خۆپیشاندان و مانگرتن و و ڕاپەرین بەشێوەیەکی (ناتوندوتیژی) .
ئەمە لە کاتێکدا دەزگای موخابەراتی ئەمریکی لە 16-دیسمبەری 1998 بەڵگەنامەیەکی بڵاوکردەوە، کە تێیدا نەخشەو پلانی لەبەریەك هەڵوەشانەوەی یوگسلافیای پێشووی بۆ چەند دەوڵەتێك تێدا بەیان کردبوو. ئەمەش بە ئامانجی لاواز کردنی بەرەی (سۆڤیەتی جاران).

ئەم ڕێکخراوەیە نەخشەو پلانەکانی لەسەر بنەمای (گۆڕان بەبێ توندوتیژی) داڕشتبوو، دروشمی گەنجانی 6-ی ئیبریل لە میسر هەمان ئەو دروشمەی (ئەوتبور) یەکان بوو کە بریتی بوو (لە مستێکی بەرزکراو) وەك لەو راپۆرتەدا کە بەناونیشانی (ئەکادیمای گۆڕان- کەرستەیەکی ئەمریکی بۆ هەڵگیرساندنی شۆڕشە عەربییەکان) لە گۆڤاری (المجتمح) کویتی بڵاوکراوەتەوە، ئەوتبور ڕێگایەکی موخابەراتی ئەمریکی بوو، بۆ لە دەسەڵات لادانی سەرکردەی سربی (سلۆبودان میلۆسۆڤیچ) لە ساڵی 2000.

هەر وەك لەو ڕاپۆرتەدا هاتوە سەرکەوتنی ئەم پلانە لە سربیا هۆکارێك بوو بۆ ئەوەی لە وڵاتانی عەرەبیش جێبەجێ بکرێ، ئەمەش دوای مەشەق پێکردنی گەنجانی عەرەب لە سەر بنەمای (گۆڕان).
دواتریش خستنەگەڕیان بۆ سەراوژێرکردنی دامودەزگاکانی ئەو دەسەڵاتانەی کە ئەمریکا بڕیاری گۆڕینیانی دابوو ، وەك ئەو لیستەی

لە کاتی خۆیدا کۆندالیزا ڕایس ئامادەی کردبوو، کە بریتی بوو لە گۆڕین، یان گواستنەوەی دەسەڵات لە دەستێکەوە بۆ دەستێکی دیکە، بەڵام بە شێوازێکی ناتوندوتیژیانە.

لەسەروبەندی 2004 –وە دەستەواژەی (التغییر) "گۆڕان" بەشێوەیەکی بەرچاو کەوتە سەر وێردی گەنجانی ناڕازی، کە هیچ گومانێکی تێدا نییە ئەم پڕۆسەی گۆڕانە بەرنامە و پلانێکی زۆر پێشوەختە بووە، کە بەگوێرەی زۆر لە سەرچاوەکان قۆناغی جێبەجێکردنی بە شێوەیەکی کردەیی دەگەڕێتەوە بۆ دوای ڕووداوەکانی (11)ی سپتێمبەری 2001.
هەر لەم ڕوانگەیەشەوەیە، زۆربەی سەرچاوە سیاسییەکان پەنجەی تۆمەت بۆ ئەمریکا درێژ دەکەن، کە بە بەرنامەیەکی وردەوە نەخشەی ناوچەکەی لە پەراوێزی ڕووداوەکانی 11-ی سپتێمبەری 2001 داڕشتووە، ئەگەر دیقەتی ئەو ڕستەیەی کۆندالیزا ڕایس-ش بدەین کە لە کاتی وەرگرتنی پۆستی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لە بەردەم کۆنگریسدا ئاشکرا کرد. (کە یەکەم هەنگاویان گۆڕانکاری دەبێ لە دۆستەکانیان، واتە گۆڕینیان بە دۆستی نوێ، لەو دەمەشدا لیستی ناوی ئەو وڵاتانەی کە بڕیاری گۆڕینیان دابوو، لە دەست دابوو).

بۆیە بە هەموو پێوەرێك هێنانە پێشی دەستەواژەی بیردۆزی (گۆڕان) دەستەواژەیەکی تەواو ئەمریکی بوو، کە تا ئێستا بەردەوامی هەیە تەنیا لەڕووی جێبەجێکردنەوە گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە. پڕۆسەکە هەر لە سەرەتادا پێکەوەنانی گروپی بچووك بچووك بوو بۆ وروژاندنی شەقام و سەرەنجام ئەنجامدانی خۆپیشاندان و ناڕەزایی دژ بە دەسەڵات، بەشێوەیەکی ناتونوندوتیژیانە.

ئەگەرچی لێرەو لەوێ بە هۆی لادان یان لەدەست دەرچوونی خۆپیشاندان و ناڕەزایەتییەکان بەو شێوەیەی کە پێشتر بڕیاری لێداربوو جۆرێك لە توندو تیژی لێکەوتەوە، ئەمە شتێك نەبوو کاربکاتە سەر ئەجنداو نەخشەی ستراتیژی، چونکە گروپەکان بە هەموو شێوەیەك مەشق و ڕاهێنانیان پێکرابوو، بۆ ئەوەی هەم خۆیان دوور بگرن لە پەنابردنە بەر هەر جۆرە توندو تیژییەك، هەم لە کاتی توندو تیژییەکاندا چۆن خۆیان دەدزنەوە .چونکە پلانەی ستراتیژی ئەوەبووە کە دەبێ ئەو هەڵمەتی ناڕەزایەتییانە بە هەموو شێوەیەك دوور بن لە توندوتیژی.
بۆیە دەبینین لە هەر شوێنێك توندوتیژی لێکەوتبێتەوە نەتوانراوە ئامانجەکان وەك پێویست بەدەست بهێنرێن.

ئەگەر دیقەتیش بدەین سەرهەڵدانی بزووتنەوەی گۆڕانیش لە هەرێمی کوردستان لەسەروبەندی ئەو جوولانەوەیدا بوو کە ئاماژەمان بۆی کرد،

چونکە هەمیشە سەرهەڵدان و هاتنەئارای ڕەوتی فکری و سیاسی تازە مەسەلەیەکی دابڕاو، یان بۆ پەیوەندی نییە بە یەکترییەوە.
لەڕووی ستراتیژییەوە بەهامان شێوە بزووتنەوەی گۆڕان هەمان ستراتیژییەتی ناتوندوتیژی پەیڕەوکرد، بەهامانشێوەش لەڕووی پێکهاتەییەوە بریتی بوو لە تێکەڵەیەکی جۆراوجۆری فکری، بە شێوەیەك لە ماوەیەکی زۆر کورتدا توانی لە چوارچێوەی بزووتنەوەی جەماوەرییەوە لەوپەڕی ڕاست تا ئەوپەڕی چەپ لە نێو ئەو بزووتنەوەیەدا کۆ بکاتەوە.

لە ئەنجامیشدا دوای سەرهەڵدانی خۆپیشاندان و دەربڕینی ناڕەزایەتییەکان بەشێوەیەکی دوور لەتوندوتیژی هاوشێوە و هاوئامانج بوو لەگەڵ ئامانجەکانی (ئەکادیمیای گۆڕان) ئەگەر دیقەتی زیاتریش بدەن لە هەر شوێنێك و هەرکاتێك چالاکییەکان شێوازی توندوتیژییان بەخۆوە بینیت بێت جوولانەوەکە زیاتر لە ئبەدی هێنانی ئامانجەکانی دوورکەوتۆتەوە.
بەدووریش نازانرێ دەستێك هەبووبێت بیەوێت ئەو چالاکییە مەدنیانەو دوور لە توندوتیژییە سیاسیانە، بەئاراستەی توندوتیژیدا بەرێت، بەئامانجی دوورخستنەوە و بەلارێدابردنی جوولانەوەکە، کە سەرەنجام و دواتر خۆپیشاندن و چالاکییەکانی بزووتنەوەی گۆڕان لە ناوچە جیاجیاکان بەو ئاراستە توندوتیژیەدا ڕۆیشت، کە بەلای منیشەوە ئەوە هۆکارێکی سەرەکی بوو، کە بزووتنەوەی گۆڕان لەم قۆناغەدا سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا.

بە هەمان شێوە لە میسر-یش بزووتنەوەی لەو شێوەیە بەر لە دامەزانی بزووتنەوەی گۆڕان سەری هەڵدا.
سەرەتای 2004 بەر لە سەروبەندی دەرکەوتنی ئەکادیمای گۆڕان، بزووتنەوەی میسری لە پێناو گۆڕاندا ، بە ناوی (کفایە) سەری هەڵدا، کە لەڕووی ئامانجەوە، ئامانجەکانی بزووتنەوەی گۆڕان لە کوردستان، تەواو هاوشێوەی ئامانجەکانی ئەو بزووتنەوەیە بوو لە میسر.
هەروەها لە شوباتی ساڵی 2006 لە قەتەر کۆڕبەندی ئایندە “منتدى المستقبل” لە لایەن ئەکادیمای گۆڕان کە (هیشام مورسی) زاوای یوسف قەرزاوی سەرۆکایەتی دەکرد سەری هەڵدا ئەمەش بەسەرەتای دەرکەوتنی ئەو ڕێکخراوە دادەنرێ، کە دواتر سەرکردایەتی ڕاپەڕینەکانی ناسراو بە بەهاری عەرەبی کرد.
هەرە لە سەرەتای ئەو کۆڕبەندەدا کە لە قەتەر بەسترا ژمارەیەکی زۆر لە بەشداربوانی مونتەداکە، هەستیان کرد دەستێك و پلانێکی

داڕێژاو لە پشتەوەی ئەو مونتەدایەدا هەیە، بۆیە هەر لە سەرەتاوە لە کۆڕبەندەکە کشانەوە.

هەندێ سەرچاوە ئاماژە بۆ بۆ بێئاگایی قەرزاوی دەکەن لەو بەرنامەیدا کە زاواکەی ئیدارەی دەدا، بەڵام ئەگەر گوێ لە وتارەکانی قەرزاوی بگرین وەك موسڵمانێکی میسری نیشتەجێی قەتەر و وەك مونەزرێکی ئەهلی سوونەو جەماعەی ئەشعری تێدەگەین ئەو ستایش و پیاهەڵدانەی قەتەر هەروا لە خۆڕایی نییە، قەرزاوی لە وتارێکی ڤیدیویدا زۆر بەڕاشکاوی ئاماژە بۆ خاوەنداریيەتی قەتەر دەکات لە ڕاپەرینەکانی بەهاری عەرەبیدا، لە ڕووی راگەیاندن و ماددی و هەتا ئاماژە بۆ بەشداری بەشەریش دەکات.

هیشام مورسی کە بەهەمان شێوە وەك کەسایەتیەکی میسری لە قەتەر نیشتەجێ بوو، بەشێوەیەی زۆر ستراتیژی کار دەکات بۆ پێگەیاندنی گەنجانی سعودی و ئیماراتی و بەحرێنی، بە ناوی بونیادنانی کۆمەڵگەیەکی زانستی بەهێز کەبتوانێ بە شێوەیەکی مودێرن و بەئاراستەیەکی زانستی ڕووبەڕووی شارستانییەتی خۆرئاوایی ببنەوە، بۆیە کاتێك پرسیاری ئەوە لە هیشام مورسی دەکرێ کە ئایا شۆڕش نیمچە دورگەی عەربیش دەگرێتەوە، لە کاتێکدا بە هەزاران گەنج لە سەر دەستی ئێوەو لە رێگای ئاکادیماکەتانەوە خولیان بۆ کراوەتەوە و لەسەر هەموو شێوازێکی ڕووبەڕووبونەوە راهێنراون، بۆ ئەوەی گلپەی شۆڕش بگاتە خەلیج، بەڵام ئەو لەبڕی شۆڕش ئاماژە بۆ چاکسازی دەکات، کە دەبێ لەلایەن وڵاتانی خەلیجەوە ئەنجام بدرێ.

لەم ڕووەوە قەتەر لە رێگەی ئەکادیمای گۆڕانەوە ڕۆڵێکی بەرچاوی گێڕا، بۆ ڕوخاندنی رژێمە دیکتاتۆرە عەرەبەکان، لە کاتێکدا ئەمریکا دەمێك بوو نەخشەی سەرنگومکردنی سەرانی ئەو وڵاتانەی خستبووە بەرنامەی خۆیەوە، بۆ ئەوەی هەم کۆتایی بەو ڕژێمە دیکتاتۆرانە بێنێ، کە دوای لێکۆلینەوەکانی ڕووداوەکانی 11 سپتێمبەر ئەمریکا بەو ئاکامە گەیشت بوو کە هەڵکشانی(الکراهیه) ڕق و قینەی گەلانی موسڵمان لە بەرامبەریدا خاڵێکی پەیوەندی بەوەوە هەیە، کە ئەمریکا لە کاتێکدا بانگەشەی بە دیموکراتییەت کردنی جیهان دەکات، لە هەمان کاتدا پشتیوانی لەو ڕژێمە دژ بە گەلانە دەکات کە بەهیچ شێوەیەك لە گەڵ دروشمە کانی ئەگەر بە درۆش بێت نایەتەوە، بۆیە قەتەڕ و ئەکادیمیای گۆڕان و چەندین ڕێکخراوێکی دیکەی کۆمەڵگەی مەدەنی بە ئاگایەوە بووبێت یان بەبێ ئاگایی خزمەتی ئەو نەخشە ڕێگایەی ئەمریکایان کردوە کە تا ئێستاش درێژەی هەیە، ئەو ئەکادیمایە ئامانج و دروشمەکانیان بریتی بوو لە بونیاد

نانی کۆمەڵگەیەك کە هەر کاتێك بییەوێ ڕووبەڕووی ئەو دەسەڵاتە بوەستێك کە دەیانەوێ کۆتایی پێبێنن، ئەمەش زیاتر لە لایەن ئەمریکاوە نەخشەی بۆ کێشراوە، چونکە ئامادەکردنی هاوڵاتیانی خودی وڵاتەکە لە چوارچێوەی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئاسانترین و سەرکەوتوترین کارێکە کە ئەمریکا لە هەر کات و ساتێکدا بیەوەی دەتوانێ بیجوولێنێ، بۆ ئەم مەبەستەش قەتەڕ دەوری حراك دەبینێ بۆ بونیادانی ئەو کۆمەڵگەیانەی دەیانەوێ بەهێزبن و لە کاتی پێویستدا بە گژ ئەو دەسەلات و فەرمانڕەوایانەیاندا بدەن کە لە مەیدانەکەدا کۆتایان هاتوە.

شێواز و بەرنامەی ڕاهێنانەکانی ئەم ئەکادیمیای بۆ گەنجان بریتی بوو لە هۆکارەکانی خۆپیشاندان و چۆنیەتی ڕووبەڕووبونەوەی هێزە ئەمنییەکان، هەروەها زاڵ بوون بەسەر سەگی پۆلیسی و دواتریش دەرچوون لە خۆپیشاندانەکان، ئەمە جگە لە شێوازەکانی هاندانی هاوڵاتیان بۆ خۆپیشاندان و شۆڕش، هەروەها ڕاهێنان و پیشاندانی ئەو کەرستانەی کە دەبنە هۆی شکست پێهێنانی توانای هێزە ئەمنییەکان لە ڕێگەی فیلمی فێرکاری ڤیدیویەوە.

وەك لە پەیجەکانی فەیس بووکیش بڵاویان کردۆتەوە ئامانجیان لەو ڕاهێنـــانە (بڵـــاوکردنەوەی ڕۆشنـــبیری گۆڕان) و بەرجەســـتەکردنی پێویستییەکانی شۆڕشە، لە ڕێگەی ڕاهێنانی کەوادرو دەزگاکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و پارتی سیاسی و کەسەکانە لە سەر ستراتیژیەتی هۆکارەکانی گۆڕان.
هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە جەنگاوەرەکانی میسر پەیوەندیان کرد بەم ئەکادیمیایەوە.

بە شێوەیەکی بەرفراوان ئەم ئەکادیمیایە کاری لە سەر پێگەیاندنی هەزاران چالاکوانی میسری و عەرەب کرد لەسەر شێوازی نوێی یاخیبوونی مەدەنی، هەر لەم چوارچێوەیەشدا چەندین کوراسی فێرکاریان چاپ و بڵاوکردەوە، بە تایبەتی لە ڕووی چۆنیەتی خۆپاراستن و بەرگری لە خۆکردن لە کاتی خۆپیشاندانەکاندا، هەموو ئەو ڕاهێنانەش لە چەندین چالاکی و خۆپیشاندانەکانی (شۆڕشی 25 یەنایر)ی میسری بەرچاو دەکەون کە بزووتنەوە سیاسیەکان سودیان لێوەرگرت.
دوای وازهێنانەکەی (حسنی مبارك)یش ئەم کادیرانەی ئەکادیمیای گۆڕان لەسەر هەمان نەهج، هەمان شێوازیان بەکارهێنا لە دژی (ئەنجومەنی سەربازی) بەڵام بەهەندێ گۆڕانکاری کە تێدا پەنایان بردە بەر (بەرد هاوێشتن و سووتاندانی ماشێنە سەربازییەکان).

وەك پێشتریش ئاماژەم بۆی کرد زۆر لە سەرچاوەکان ئەم ئەکادیمیایە بە هەنگاو و پلانێکی پێشوەختەی داڕێژاوی ئەمریکی دەزانن بۆ جێشادانی جەماوری ئەو وڵاتانەی کە ئەمریکا دەیەوێ ئاشوبیان بخاتە نێو، دەزگاکانی توێژینەوەی ئەمریکی بەر لە ڕووداوی 11-ی سپتێمبەر چەندین لێکۆلینەوەیان لە بارەی قۆناغی داهاتووی چۆنیەتی بەگشداچوونەوەی بیری توندڕەوی ئیسلامی بڵاوکردەوە.

(دامەزراوەی ڕاند) ”Rand Corporation“ یەکێکە لە گەورەترین و سەرەکیترین دامەزراوەی لێکۆلینەوە و توێژینەوە لە ئەمریکا کا لە ڕابردوودا کاریگەری زۆر گەورەی هەبووە لەسەر دروستکردنی بڕیار. ئەم دامەزراوەیە کە خاوەنی نزیکەی (1600) لێکۆرەوەیە، بە شێوەیەکی زۆر تایبەت کار لەسەر بابەتەکانی پەیوەندیدار بە ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا دەکات، بۆ ئەم مەبەستەش ساڵانە گۆژمەیەکی (100 تا 150) ملیون دۆلاری بۆ تەرخان دەکرێ.
ئەم دامەزراوەیە لە ساڵی 1999 واتە دوو ساڵ بەر لە ڕووداوەکەی 11-ی سپتێمبەر کتێبێکی بەناونیشانی (ڕووبەڕووبونەوەی تیرۆری نوێ) و لە بارەی مەترسییەکانی ئیسلام لەسەر ئەمریکا بڵاوکردەوە، کە لە لایەن چەند پسپۆڕێکی شارەزای ئەمریکی ئامادە کرابوون.

لەم چوارچێوەیەشدا یەکێ لەو پێشنیازانەی خستیانە بەردەم بڕیار بەدەستانی ئەمریکی (جەنگی فیکر بوو لە گەڵ جیهانی ئیسلامی).
لە دوای ڕووداوەکەی 11-ی سپتێمبەر-یش ڕامسفێلد هەمان ئەو قسەیەی دووبارە کردەوە کە ئەمریکا جگە لە ڕووبەڕووبوونەوەی سەربازی پێویستی بە بەرپاکردنی جەنگێکی فیکریش هەیە.

بەڵام ئەگەر تا بەر لە ڕووداوی 11-ی سپتێمبەر ئەمریکییەکان وایان لێکدابۆتەوە کە ئەوان کێشەیان تەنیا لە گەڵ ڕەوتە ئیسلامی و ئیسلامییە توندڕەوەکان هەیە، ئەوە دوای ئەو ڕووداوە جەختیان لەسەر ئەوە کردوە کە کێشەی خۆرئاواو ئەمریکا لەگەڵ جەوهەری ئیسلام و کۆمەڵگای ئیسلامە، هەربۆیەشە دروستکردنی تۆڕی جەماوەری و ئیسلامی لە چوارچێوەی جوولانەوەی لابەلای ئیسلامی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئامانج گەلێکی دیراسەکراو بوون، بۆ نزیك بوونەوە لە پێکدادانە نێوخۆییەکان لە وڵاتانی ئیسلامی، بەبێ لەبەرچاوگرتنی دۆستایەتی و ڕێککەوتنە دوو قۆڵییەکان، کە بەشێکی زۆری ئەو ڕێککەوتنانە بۆ مێژوویەك دەگەڕانەوە کە پەیوەندیان بە سەردەمانی نەشونمای کۆمەنیزمەوە هەبوو.

تیۆریی وێنە لای هوسێرل ... کاوە جلال

پێشەکی

وێنە هەمیشە لەنێو هۆش و ژیانی دەرەکیی مرۆڤدا ئامادەیە، وەک وێنەی ئەندێشەیی، ئەدەبی، وێنەی دروستکراوی دیمەن، کورسی، پۆرترێ و هتد. ئایا ئەم بوونەوەرە تایبەتییە چییە و بۆچیدا لە بوونەوەرە دروستکراوەکانی وەک مێز و خانوو جیادەبێتەوە؟
“بەگشتی” لە ناوچەی کولتووریی ئێمەدا وا باوە کە مرۆ لە وێنەدا (جا وێنەی خۆیی یان شێوەسازی و ئەدەبی بێت) هێمایەک بۆ شتێک دەبینێت، لێرەشدا لە ترادیسیۆنەوە هەڵوێستی خوێندنەوە یان لێچواندن (شوبهاندن) وەردەگرێت، بەڵێ تەنانەت پەرچەکرداری ئایینی یان پسیکۆلۆژیانە ئاڕاستەی وێنە دەکات. ئایا ئەم جۆرە هەڵوێستانە پێویستن؟ ئایا پەرچەکرداری جیهانبینیانە دژی داڕشتنێک لە تابلۆدا، یان لە فۆتۆگرافی و رۆماندا، زیادە نییە؟

ئێمە لەم پرسیارانەوە دەگەین بە مەبەستی ئەم توێژینەوەیە لەبارەی تیۆریی فێنۆمێنۆلۆژیانەی وێنە
کە ئێدموند هوسێرل ( ) گەڕانی پێدا. لە سەرەتا پێویستە ئاماژە بە ئەوە بدەین کە ئێمە ناتوانین لەم توێژینەوەیەدا ‘ڕاستەوخۆ’ وەڵامی ئەو پرسیارانەی سەرەوە بدەینەوە، چونکە توێژینەوەکە، لە ڕووی مێتۆدییەوە، شرۆڤەیەکی فێنۆمێنۆلۆژیانەی تیۆریی وێنەیە لای هوسێرل، توێژینەوەیەکی بەم چەشنەش کە فەلسەفییە، دەشێت تەنیا بناغەیەک بۆ وەڵامی زانستی هونەریانەی ئەو پرسیارانەی سەرەوە پێکبهێنێت. پابەند بە مەبەستی توێژینەوەکەوە دەتوانین ببێژین کە ئەم کارە هەوڵێکی تیۆریانەیە بۆ ئازادکردنی وێنە لە کۆتی هێما.
وێنە بە دیدی هوسێرل دەبینرێت نەک ئاگایەک بیخوێنێتەوە. بینین و خەریکبوون لەتەک ئەوەدا کە دەبینرێت، دەشێت هەڵوێستی راڤەکارانەی وێنە یان نرخاندنی وێنە لە ئیدیۆلۆژییەوە (جا ئایینی بێت یان جیهانی) بخەنە ژێر پرسیارەوە. کەواتە پرسیارەکە جارێ ئەوەیە کە پێشکاریی تیۆریانە بکرێت بۆ ئەوەی “کاری هونەری” وەک جیهانێکی تایبەتیی جیاواز لە ریالێتیی کۆمەڵایەتی ببینرێت، جیهانێک کە

بەبێ پابەندکردنی بە ریالێتییەوە بتوانێت پاڵهێز بە مر□ق بدات بۆ
ئاوەڵاکردنی هزرینی ئێستێتیکی.

رێبەری

هوسەرل لە تێگەی مەبەستەکێتییەوە (Intentionalität) گۆڕان دەدات بە تیۆری□ی□کی فێنۆمێنۆلۆژیانەی وێنە. لەم روانگەیەوە وێنە لاسایی فۆرمە ئەزەلییەکان نیە، دانەوەی ئۆبژێکتەکانی ن□□و فەزا نییە، بەڵکو وێنە لە ئاگایی مەبەستەکییەوە وەک پێکهێنان (ترکیب /Synthesis) شیاوی دیاریکردنە.
ئەم توێژینەوەیە لە چوار بەش پێک دێت. لە بەشی یەکەمدا بە ناونیشانی "فێنۆمێنۆلۆژیی هوسەرل" هەوڵ دەدەین مێتۆدی هزرینی فێنۆمێنۆلۆژیانە ڕوون بکەینەوە، تاکو لێرەوە لە پرسی هاتنەئارای وێنە نزیکبکەوینەوە. کلیلی فێنۆمێنۆلۆژیی هوسەرل بریتییە لە ئاگایی مەبەستەکی، واتا: ئاگایی هەمیشە شتئاگاییە، بێگومان بەبێ ئەوەی شت کە ل□ ن□□و فەزادایە، هاتبێت□ ن□□و ئاگاییەوە، بە پێچەوانەوە، ئاگایی خۆی هەمیشە شتێکی وەک هاوبەند (Korrelat) لەخ□ گرتووە.

هوسەرل لە موئایەشەی مەبەستەکیانەی کەسییەوە (Erlebnisse) ('من'ی ئەمپیریەوە) کە کەس ل□ ن□□و ژینجیهاندا (Lebenswelt) پێش ئاگایی فەلسەفەیی هەیەتی، هەنگاو دەنێت بۆ شرۆڤەی وەسفکەرانەی ئاگایی. تەوەری یەکەم بە ناونیشانی "هەڵوێستی سروشتی" ڕوودەکاتە موئایەشەی ژینجیهانیانەی تاکەکەس. جیهان کە بە شت و ڕەوشەکانی نێوییەوە لە دەرەوەی دەرککردن هەیە، جیهانێکی ترانسسێندێنتە، واتا هەرگیز سەرجەمیانە یان تەواو ئاشکرا بە سەبژێکت نەدراوە، بۆیە نەشیاوە سەبژێکت بتوانێت بەتەواوی لەبارەی ئەو جیهانە بزانێت و بڕیاری بەسەردا بدات. لێ لەبەر ئەوەی ئاگایی هەمیشە شتئاگاییە، ئەوا ئەرکی سەرەکیی سەبژێکت ئەوەیە کە لە ئاگایی مەبەستەکیی خۆی بتوێژێتەوە بۆ ئەوەی بە مەئریفەی ڕوون و ئاشکرای ئەو شتە بگات کە وەک ئۆبژێکتێتییەکی هاوبەند ل□ ن□□و ئاگایی ئەودا دراوە. مێتۆدی ئەم توێژینەوەی□ ئاگایی بریتییە لە ئێپۆخێ (Epoché)، واتا خۆبەدوورگرتن لە بڕیار کە لە دوو کورتکردنەوە ڕووەو کرۆک (Reduktion) پێکدێت.

کاتێک سەبژێکت خۆی لە بڕیاردان بەسەر هەر دەرککردنێکی دەرەکیدا بەدووردەگرێت، ئیدی ئەو بەم □□یی□وە هەڵوێستی سروشتی وەردەگۆڕێت بۆ "هەڵوێستی فێنۆمێنۆلۆژیانە" (تەوەری دووەم)، لەم ڕەو تەشدا دەرککردنی دەرەکی یان شتدەرککردن دەبێت بە دەرککردنی ناخەکی یان

بە دەرککردن_دەرککراو. لێ ئێستا ب□ پ□ینەوەی سەبژێکت لە هەلوێستی سروشتییەوە ب□ ه□و□ستی فێنۆمێنۆلۆژیانە ‘من‘ی ترانس□ندێنتال سەره□د□دات کە لێوەی ئاگایی ترانس□ندێنتال (نۆئێزیس / Noesis) پێکەوە لەتەک هاوبەندە ترانس□ندێنتالەکەیدا (نۆئێما / Noema) پەخشد□ب□ن□وە. گەر لە هەڵوێستی سروشتییەوە بڕوانین، ئەوا دەبینین کە مرۆ دەتوانێت هەتا بێدوایەکی لە روانگەی جیاوازەوە ئاگایی شتێکی هەبێت، واتا بۆ نموونە لێی بڕوانێت و لە هەر ڕوانگەیەکەوە ناوەرۆکێکی جودای ئەو بابەتەی هەیە، لێ ئەو لەم دۆخەدا جارێ لەنێو موئایەشەکەیدایە، بۆیە نازانێت کە ئەو لە هەر روانگەیەکەوە ناوەرۆکێکی تایبەتیی بابەتەکەی لەنێو ئاگاییدا هەیە. کەواتە ئێمە لە هەڵوێستی سروشتیدا جارێ ئۆبژێکتمان نییە، بەڵکو دوای ئەوە کە سەبژێکت هەڵوێستێکی ئاگامەندانە / فێنۆمێنۆلۆژیانە بەرانبەر دەرککراو وەردەگرێت، ئیدی ئۆبژێکت دێتەگۆڕێ، لێرەشدا سەبژێکت بۆی دەردەکەوێت کە ناوەرۆکگەلی ئەو بابەتەی لە ئاگاییدا هەیە.

هوسەرل ئەم ئاگاییە کە ئێستا سەرباری ناوەرۆکە جیاوازە موئایەشەکراوەکان لە خودی هەمان بابەت بەئاگایە، بە واتایەکی دی: هێشتا هەر دەرککەرانە هەمان بابەت دیاریدەکات، ناودەنێت ئاگایی پێکهێنەری بابەت کە ئاگاییەکی هەمەکییە و لەبەر ئەم هۆیە “زۆرترە” لە کۆی ئەو شئورانە کە ئاگاییەکە خۆی پێکیاندەهێنێت. هەر ناوەرۆکێکی ئاگایی دەشێت بە شێوازی جیا لێیبڕوانرێت: ناوەرۆکەکە دەشێت تەنیا وەک دەرککردن بکرێت بە بابەتی لێتوێژینەوە، لێ دەشێت وەک یادەوەری یان وێنە و هتد وەربگیرێت. هوسەرل جەخت دەکات کە بەبێ ئەم ساتە هەمەکییەی (سەرجەمییەی) پێکهێنان هیچ ئاگاییەکی بابەت نابێت. لەم ڕوانگەیەوە ئاگایی وێنە بریتییە لە پێکهێنانێکی وێنەخەرەوە.

لە بەشی دووەمدا بە ناونیشانی “بناغەڕشتنی وێنەئاگایی” ڕوو دەکەینە پرسی وێنەیەتی (Bildlichkeit) لای هوسەرل. تەوەری یەکەم بە ناونیشانی “ئاگایی وێنەیەتی” پیشانی دەدات کە وێنەیەتی لای هوسەرل ژانرێکی وێناکردنە (Imagination). لێ ئێمە پێویستە لەم پەیوەندییەدا جیاوازی بکەین لە نێوان وێنەی هۆشەکی و فیزیکیدا. بڕگەی یەکەم بە ناونیشانی “وێنەی هۆشەکی”، بڕگەی دووەم بە ناونیشانی “وێنەی فیزیکی”، بەم کێشەیەوە خەریک دەبن. پابەند بە وێنەی هۆشەکییەوە دەتوانین ببێژین: گەرچی ئەندێشە (Phantasie) وێنەییە، لێ “وێنەیەتی” تەنیا بەڕێی ئاگاییەکی تایبەتیی□و□

دێتەئاراوە کە هوسەرل ناوی دەنێت “ئاگایی وێنەیەتی”. هوسەرل پەیوەند بە وێنەی فیزیکییەوە سەرەتا سێ تێگە دەچەسپێنێت کە بریتین لە وێنەهەڵگر (Bildträger)، وێنەئۆبژێکت (Bildobjekt) و وێنەسوژە (Bildsujet). وێنەهەڵگر بریتییە لە کەرەسەی داڕشتن، وەک کاغەز، خام، تەختە و هتد. کاتێک ئەمە دەبێژین: “وێنەکە دڕاوە” یان “وێنەکە بە دیوارەکەوە هەڵواسراوە”، ئەوا مەبەستمان لە وێنەهەڵگرە. وێنەسوژە بابەتی ڕیالی دەرەکییە کە لە وێنەدا دەدرێتەوە بەبێ ئەوەی هەرگیز دیاربدات.

لە وێنەئۆبژێکت دانەوەی وێنەسوژەیە لەنێو وێنەدا و بۆ نموونە لە تابلۆدا بەهۆی ڕەنگ و فۆرماندنی تایبەتییەوە دیاردەدات، کەواتە ئەوە وێنەئۆبژێکتە کە مرۆڤ دەرکی دەکات. پاشان لە تێوۆری دووەمدا بە ناونیشانی “هاوشێوەیی لەنێوان وێنەی هۆشەکی و فیزیکیدا” دەبینین، گەرچی ئەم دوو جۆرەی وێنە شیاوی جیاکردنەوەن لە یەکتری، سەرەڕای ئەوە لایەنێکی هاوبەشیان هەیە: بە سەرهەڵدانی وێنەی فیزیکی پەیوەستە بابەتەکی دەرەکی وەک پێشمەرج هەبێت کە پاشان دوای دەرککردنی شیمانەیەک بۆ سەرهەڵدانی وێنەیەکی هۆشەکی دێتەگۆڕێ، هەروەها لە ڕەوشی وێنەی هۆشەکیدا وێنەیەکی هۆشەکی لەگۆڕێیە بەبێ ئەوەی بەند بێت بە بابەتەکی فیزیکییەوە وەک وروژێنەر، لە وێنەی هۆشەکی لە ڕەوشی هەردووکیاندا وێنەیە و سوژەیەک پیشان دەدات، لە ڕەوشی هەردووکیاندا ئاگاییەکی وێنەخەرەوە، پێکهێنەر، دێتە پاڵ ئاوەتەی شئورەکان و ناوەرەکانیان دەخاتە پەیوەندییەکی تایبەتییەوە. ئەمە لەبەرەوە دەرفەتمان بۆ دەڕەخسێت ڕووبکەینە هەموو جۆرەکانی وێنە: شێوەسازی، فۆتۆگرافی، ئەدەبی، وێنەی بزۆک (سینەما).

لە لە هاتنەئارای وێنەئاگاییدا دوو پێکهێنان کاران کە لەنێو یەکتریدان و وێنەئۆبژێکت و وێنەسوژە پێکدەهێنن. لە تێوۆری سێیەمدا بە ناونیشانی “وێنەئاگایی وەک یەکێتیی دوو پێکهێنان” ئەم پەیوەندییە ڕوون دەکەینەوە. لەم ڕەوشەدا کە دوو پێکهێنان کاران، پێکهێنانی وێنەئۆبژێکت دەبێت بە بناغەیەک بۆ پێکهێنانی وێنەسوژە، لە گەر لە ڕووی مەبەستی (فینالێتیی) ئاگاییەوە بڕوانین، ئێستا پەیوەندییەکە ئاوەژوو دەبێتەوە، چونکە لەم ڕووەوە وێنەئۆبژێکت لەژێر ڕکێفی وێنەسوژەدایە. بەکورتی، وێنەئاگایی بریتییە لە یەکایەتیی دوو پێکهێنان، لە یەکایەتییەک کە ئیدەنتیتە (شوناس) نییە، بەڵکو یەکایەتییەکی ئاپەرییە (بە رەنگەچارەیە) و هوسەرل ناوی دەنێت وێنەدانەوەی ناخەکی (immanente Repräsentation).

لە بەشی سێیەمدا بە ناونیشانی “رەپرەزەنتاسیۆن لە وێنەدا” ڕوو دەکەینە دیدی هوسەرل بۆ وێنە وەک فۆرمێکی ئاپەریانەی یەکایەتی کە بەسەر خۆیدا ئاماژە بە شتی دی نادات، بەڵکو بە خودی خۆی. لە بە ئەوەی وێنەخستنەوەی ناخەکی هەردەم ڕوانینێکی هەقیقی بێت، واتا هەردەم بەدیبێت، ئەوا پێویستە پتر بگێڕرێت و بکرێت بە ڕوانینێکی ئەستەتیکی لە وێنە. هوسەرل بە ڕەخنە لە تیۆریی هەما گێڕان دەدات بە پرسی ڕوانینی ئەستەتیکی. لە تەوەری یەکەمدا بە ناونیشانی “ڕەخنەی تیۆریی ڕەپرەزەنتاسیۆن” پیشانی دەدەین، کە لای هوسەرل تەنیا وێنەدانەوەی ناخەکی ڕێڕەک بۆ ڕوانینی ئەستەتیکی لە وێنە دەگۆڕێت، کەواتە هوسەرل وێنەئاگاییەک کە بەسەر خۆیدا ئاماژە بە شتی دی بدات، بە ئاگاییەکی ئەستەتیکی دانانێت.

تیۆریی هەما پەیوەندییەکی ڕێژەیی لە نێوان دوو تەوەرەدا وەردەگرێت و هەردووکیان بەڕێی هەماوە پەیوەندی بە یەکترییەوە دەکەن، لێرەشدا ئۆبژەکتی دیاردەر چواندنی بە خۆی نییە، بەڵکو چواندنی بە شتێکی دی هەیە کە گۆیا هاوشێوەیەتی یان لە خۆی دەچێت. هوسەرل لەدژی ئەم تیۆرییە کە وێنە دەخوێنێتەوە یان راڤە دەکات، جەخت لە ساتی بینین دەکات لە لایەن لێڕوانەرەوە، لێرەشدا بێگومان بەبێ ئەوەی لێڕوانراو بەڕێی بینینییەوە ببێت بە هەما. پاشان تەوەری دووەم بە ناونیشانی “وێنەئاگایی ئەستەتیکی” پیشانی دەدات، کە ڕوانینی ئەستەتیکی لە وێنە تەنیا ڕوودەکاتە شێوازی بەوێنەکردن (Verbildlichung)، لێرەشدا بەردەوام بە لای وێنەئۆبژەکت دەگەڕێتەوە. ڕوانینی ئەستەتیکی لە وێنە ڕوانینێکی هەمەکییە.

تیۆریی وێنە لای هوسەرل پرسیارێک سەبارەت بە “ئەزموونی ئەستەتیکی” دەخاتەوە (بەشی چوارەم). ئەم کێشەیە ڕوودەکاتە پرسی وەرگرتن (Rezeption) و توێژینەوە لە هونەر. بە دیدی هوسەرل هونەر جیهانی ئەندێشەی فۆرمەنراوە، بریتییە لە هونەری ئەستەتیکیی پەتی، بەمەش تێزی هونەر وەک لاسایی رەتدەکاتەوە. ئەرکی هونەر ئەوەیە کە دۆخە ناخەکییەکانی وەرگر (Rezipient) بەرزبکاتەوە بۆ نێو کایەی جوانیی ئەستەتیکی، وەرگر (توێژەر) بخاتە نێو دۆخی ڕوانینی یان پێشبینیکردنی ئەستەتیکیی پەتییەوە، لە وەرگر بۆ ئەوەی بەم ئەزموونە بگات، گەرەکە هەڵوەستی سروشتیی خۆی لەکاربخات تاکو هەر دیاردەیەکی لێڕوانراو یان پێشبینیکراو بەڕوونی ببینێت. هونەر لەم روانگەیەوە هیچ گرنگییەکی پراکتیکیی نییە، نەخێر، مەسەلەکە لای هوسەرل تەنیا ڕوودەکاتە بینینی وێنە و وەسفکردنی.

1- فێنۆمێنۆلۆژیی هوسەرل

بە تەواوینی هوسێرل تەنیا فەلسەفەی فێنۆمێنۆلۆژیانە پێیدەکرێت بە بنەماکانی زانستەکی بەکەڵەن بگونجێت، چونکە فێنۆمێنۆلۆژی خۆی بەدووردەگرێت لە پێشبڕیار (بڕیاری پێشوەخت) بەسەر جیهاندا. ئاخر جیهان ترانسەندێنتە، واتا سۆبژەکتی زانست هەرگیز ناتوانێت بە تەواوی لەبارەی جیهان بزانێت و بڕیاری بەسەردا بدات. سۆبژەکت هەر بڕیارێک لە هەڵوێستی ژینجیهانیانەی خۆیەوە بدات، لە بنەڕەتدا بڕیار نییە، بەڵکو پێشبڕیاری مێتافیزیکییە. لە سەرباری ئەم راستییە هیچ کێشەیەکی توێژینەوە بە سۆبژەکت چەنابێت، چونکە ئاگایی ئەو هەمیشە شتئاگاییە، کەواتە ئاگایی لە سەرجەم شێوە جیاکانیدا شت و ڕووشەکانی لەخۆگرتووە، بۆیە ئەوەندە بەسە کە سۆبژەکتی هزرڤان لە ئاگایی مەبەستەکیی خۆی بتوێژێتەوە تاکو بەم ڕێیەوە بە مەئریفەی ڕوون و ئاشکرای ئەو شتە بگات کە هاوبەندی ئاگاییەتی.

لە فێنۆمێنۆلۆژی، وەک مێتۆدێکی هزرین، یان ڕوونتر ببێژین، وەک هەر هزرینێکی مێتۆدی، بنەمایەکی ڕەهای بە ئاوەڵابوون پێویستە، ئەم بنەمایەش بریتییە لە لۆگیکی پێتی. مرۆ تەنیا کاتێک دەبێت بە سۆبژەکتی زانست، گەر سەرەتا بە شێوەیەکی فێنۆمێنۆلۆژیانە لە لۆگیکی پێتی بتوێژێتەوە، ئەو گەرەکە “ڕوون و ئاشکراییەکی” مەئریفەیی بە “ئیدە لۆگیکییەکان، بە تەگە و یاساکانی لۆگیک”ی پێتی بدات ( ). مێتۆدی ئێپۆخە (Époche)، واتا خۆبەدوورگرتن لە بڕیار کە لە دوو کورتکردنەوە ڕووەو کەرێک (Reduktion) پێکدێت، گەرەکە سۆبژەکت ڕووەو ئەم ئامانجە بەرێت. بەکورتی مێتۆدی خۆبەدوورگرتن لە بڕیار تاکە ڕێگەی توێژینەوەی فێنۆمێنۆلۆژیانەیە لە هەر بوارێکدا.
کەواتە هوسێرل جیاوازی لە نێوان شێوازی جیای هەڵوێستوەرگرتندا دەکات، بە واتایەکی دی، لەپاڵ هەڵوێستی سروشتی یان ئاسایی ڕۆژانەدا، هەڵوێستی فەلسەفیی هەیە کە هەڵوێستوەرگرتنێکی فێنۆمێنۆلۆژیانەیە. سۆبژەکت گەرەکە بە مێتۆدی خۆبەدوورگرتن لە بڕیار هەڵوێستی سروشتی لەکاربخات، بەمەش بپەڕێتەوە بە هەڵوێستی فێنۆمێنۆلۆژیانە و لە ئاگایی مەبەستەکیی خۆی بتوێژێتەوە، تاکو بەم ڕێیەوە بگات بە ئاگایی فەلسەفیی.

1.1- هەڵوێستی سروشتی

تەگەی ئاگایی مەبەستەکی (Intentionalität) بریتییە لە کلیلی فێنۆمێنۆلۆژیی هوسێرل. ئاگایی مەبەستەکی ئەو واتایە دەگەیەنێت، کە ئاگایی هەمیشە ئاگایی شتێکە، هەمیشە شتێک وەک مەبەست

هاوبەندەتی. ئەم بنەمایە چواندنی بە هەموو شێوەکانی ئاگایی هەیە:
“لە دەرککردندا شتێک دەرکپێدەکرێت، لە پێشبینیی وێنەدا شتێک وێنەییانە پێشبینی دەکرێت، لە گوزارەدا شتێک دەردەبڕێت، لە خۆشەویستیدا شتێک خۆشدەویسترێت، (…) لە حەزدا شتێک حەزلێدەکرێت و هتد” ( ). لە ئەم شتە کە هاوبەندی ئاگاییە، بوونەوەرێکی نێو فەزا / ڕاوم (Raum) نییە و هاتبەتە نێو ئاگاییەوە ( )، واتا پێوەندییەک لە نێوان ئاگایی و شتەکەدا نییە. تێگەی مەبەستەکێتی لای هوسێرل تەنیا ئەو واتایە دەگەیەنێت کە هەموو موئایەشەیەکی خۆیی “کردارێکی ئۆبژێکتخەرەوەیە” (متموضع/ objektivierend)( ).

کەواتە مرۆ لە هەڵوێستی سروشتیدا بەئاگایە لە شتەکانی نێو فەزا، هەندێ نەبێت کە ئەو وەک ئۆبژێکت وەریاننەگرێت، بەڵکو لە نێو دەرککردنی دەرەکیانەی جیهان و ڕەوشەکانیدا قاڵبووە. لە گەرچی جیهان و شتەکانی نێوی “لە دەرەوە”ی دەرککردنن، واتا ترانسەندەنتن بۆ ئاگایی (بۆ دەرککردن) و بەمەش نەشیاوە سۆبژێکت بتوانێت بەتەواوی لەبارەیان بزانێت، هێشتا هەر دەرککردنی دەرەکی کە پێش هەڵوێستی فەلسەفەیی هەیە، بریتییە لەو موئایەشەیە کە تێیدا هەقیقەتی ترانسەندەنت ڕاستەوخۆ، واتا بەبێ گەیاندن (Vermittlung)، دیارە، یان “بابەتەکە لە دەرککردندا وەک بابەتی ئامادە (…) لە ئێستای هەنووکەییدا لەبەرەیە” ( ). لە دوای ئەوە کە سۆبژێکت بە مەتەدی خۆبەدوورگرتن لە بڕیار دەپەڕێتەوە بۆ هەڵوێستی فینۆمینۆلۆژیانە، ئیدی کەرەسە دراوەکانی کردارەکی دەرککردن دەبن بە ئاگالێبووی بابەتی، واتا ئەو دوای ئەم پەڕینەوەیە چیدی خۆی لە نێو موئایەشەکانیدا نابینێتەوە، بەڵکو وەچاوی کرێکی موئایەشەکانی دەکات و ئەوجا هەنگاو دەنێت بۆ دیاریکردنی وسفکەرانەی کرۆکیان.

1.2- هەڵوێستی فینۆمینۆلۆژیانە

هەڵوێستی سروشتی بە خۆبەدوورگرتن لە بڕیار وەردەچەرخێت بۆ هەڵوێستێکی فینۆمینۆلۆژیانە کە کایەیەکی ترانسەندەنتالی خۆیی و تێیدا ئاگایی-ئاگالێبووی (دەرککردن-دەرککراوی) ترانسەندەنتال پێکەوە هاتوونەتە ئاراوە و نەک لە من-ی ئەمپیرییەوە، بەڵکو لە منی ترانسەندەنتالەوە ‘پەخش دەبنەوە‘: ئێستا ڕوانین لە درەختێک کە درەختڕوانینە، دەبێت بە دەرککردنی ترانسەندەنتالی ئەو درەختە. ئەمە بەم شێوەیە دەگەین بە “خودی دەرککراو (…) کە (…) دەتوانین بە گوزارەی وەک ‘شتی ئەستوویی‘، ‘ڕووەک‘، ‘درەخت‘، ‘گەشاوە‘ و هتد دەریببڕین. (…) خودی درەختەکە کە شتێکی نێو

سروشتە، هیچی دیکە نییە جگە لەم درەختە دەرککراوە کە وەک مەغزا هاوبەندی دەرککردنەکەیە. لە کاتێک درەختەکەی لەو سروشت ئەدگاری ڕیالی هەیە، ئەوا مەغزای دەرککردن بەدەرە لە هەر ئەدگارێکی ڕیال"( ).

لەم جێیەدا پەیوەستە ڕووبکەینە تێگەیەکی کرۆکی لە فینۆمینۆلۆژیی هوسەرلدا: تێگەی "داپۆشین" (Abschattung). گەر ئێمە ڕوانین بۆ نموونە وەربگرین، ئەوا مرۆ لەم ڕەوشەدا دەتوانێت هەتا بەدوایەکی لە ڕوانگەی جیاوازەوە لە هەر لاڕوویەکی بابەتێک بڕوانێت، لە هەر ڕوانگەیەکی وەرگیراو لاڕووەکانی دیکەی بابەتەکە دادەپۆشێت. کەواتە شتی دەرککراو وەک "لاڕوو" (Seitenansicht)، واتا پێرسپێکتیڤیانە، لەنێو ئاگاییدا دیاردەدات. ئێمە هەرگیز ناتوانین ڕوانگەیەکی کامیلمان بۆ شتەکان هەبێت، کەواتە هەرگیز ناتوانین بەتەواوی دەرک بە بابەتێک بکەین، چونکە هەرگیز شتەکان سەرجەمییانە بۆ ئێمە نەدراون، بەڵکو لە لاڕووەوە خۆیان پیشانی ئێمە دەدەن. لە گەرچی شتەکان لە لاڕووەوە دەرکدەکرێن، سەرەڕای ئەمە هوسەرل جەخت دەکات کە ئێمە لەم دەرککردنەدا مەبەستمان لە هەمان شتە وەک سەرجەم.

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم کێشەیە پەیوەستە بگەڕێینەوە بۆ موئایەشەکردن لە هەڵوێستی سروشتیدا. ڕوانین لە شتێک (درەختێک) شێوەیەکی دەرککردنە لە هەڵوێستی سروشتیدا، لە مرۆ لێرەدا دەرککردنەکەی خۆی نابینێت. ئەو لەم ڕوانینەدا ناوەڕۆکێکی ئاگایی هەیە، لە گەر لە لایەکی دیکەوە لەو درەختە بڕوانێت، ئەوا ئاگایی ئەو ناوەڕۆکێکی نوێی درەختەکەی لەخۆگرتووە و هتد. گەر ئەو پاشان لە هەڵوێستی فینۆمینۆلۆژیانەدا ڕوو بکاتە درەختی دەرککراو، ئەوا ئێستا ناوەڕۆکە دەرککراوەکە وەک دیاردەی بابەتە مەبەستلێبووەکە وەردەگرێت، لێرەشدا بۆی دەردەکەوێت کە ئەو ناوەڕۆکگەلی خودی بابەتەکەی لە ئاگاییدا هەیە. ئەم ئاگاییە کە سەرباری ناوەڕۆکە جیاوازە موئایەشەکراوەکان هێشتا هەر دەرککەرانە ڕوو لە هەمان بابەت دەکات، یان مەبەستی ئەو هەمان بابەتە، هاوشێوەی "کەی شئورەکان (کە بەو بابەتە دەکرێن) لەنێو دەرککردندایە". هوسەرل ئەم ئاگاییە مەبەستبووە لە خودی هەمان بابەت ناو دەنێت (Auffassung) ( ) لە واتای "پێکهێنان"دا (Synthesis). لەم ئاگاییە نوێیە کە ڕوویکردەتە شئورەکان یان دەرککردنی لاڕووەکان، "زەرترە" لە کەی شئورەکان بەو بابەتە: "هیچ پێکهێنانێکی بابەت ڕوونادات بگەڕێنرێتەوە بۆ کەی ئەو شئورانە کە بە بابەتەکەوە بەندن یان شیاوی بەندکردنن بە ئەوەوە. بەبێ ساتە سەرجەمییەکەی پێکهێنان

هیچ ئاگاییەکی بابەت نابێت” ( ).

کەواتە هوسەرل لێرەدا جەخت لە تێزەکەی تیۆریی گێشتالت دەکات کە سەرجەمی بابەتێک (بۆ نموونە فۆرمی خانوویەک) وەک زۆرتر لە کۆی کەرتەکانی ئەو بابەتە (بۆ نموونە دیوار، دەرگا، پەنجەرە، ڕووپۆش و هتد) دادەنێت. گرنگ بۆ ئەم پەیوەندییەی ئێرە ئەوەیە کە مەبەستەکێتی لە ڕەوشی پێکهێنانیشدا کارایە، لە هەندێ نەبێت کە ئێستا پێکهێنان تەنیا پەیوەند بە ناوەرۆکە دراوەکانی نێو ئاگاییەوە مەبەستەکییە. کاتێک هوسەرل شرۆڤەی فێنۆمێنۆلۆژیانە ئەنجام دەدات، ئەوا لە لایەک ئاگایی مەبەستەکی لە ناوەرۆکە دراوەکانی ئاگایی جیادەکاتەوە، ئەوجا لە لایەکی دی بە تێگەی پێکهێنان جەخت لە پێکەوەبوونی ناوەرۆکەکان دەکات، لە وەک گوتمان ئەمە کۆکردنەوەی ناوەرۆکەکان نییە، چونکە بابەتی پێکهێنراو بریتی نییە لە کۆی شئورەکان، بەڵکو هەمەکێتییەکی زۆرترە لە ئەوان. لەم ڕوانگەیەوە پێکهێنان کردارێکی ئاگامەندانەی ئۆتۆنۆمە و ڕوویکردەتە ناوەرۆکی شئورەکان، هەروەها بریتییە لە بناغەی “ئاگایی ئیدێنتیتە کە لەرێبوونی بابەت بۆ من پێکدەهێنێت” ( ). بەکورتی: من لە دەرککردنی درەختەکدا تەنیا لاڕوویەکی دەبینم، تەنیا ناوەرۆکێکی ئەو درەختەم لە ئاگاییدا هەیە، لە لەتەکیدا لاڕووە نادیارەکانی درەختەکەم پێدراون. هەموو داپۆشینێکی هەنووکەیی ئاماژە بە نادراوی (نادیاری) دیکە دەدات، بەمەش من ئاگایی هەمان بابەتم هەیە.

وەک گوتمان، کاتێک سۆبژێکت لە هەڵوێستی سروشتییەوە دەپەڕێتەوە بۆ هەڵوێستی فێنۆمێنۆلۆژیانە، ئەوا لەم هەنگاوەدا ئاگایی مەبەستەکیی جیهان لەکاردەخات، بەم ڕێیەشەوە دەگات بە کایەی ترانسێندێنتالی خۆیی کە تێیدا ئاگایی ترانسێندێنتال (نۆئێزیس) و هاوبەندە ترانسێندێنتالەکەی (نۆئێم) دراون. نۆئێزیس کە چالاکییەکی ئاگاییە، لە منی ترانسێندێنتالەوە دەپەخشێت و شئورگەلی ئاگایی پێکدەهێنێت، کەواتە لەنێو خۆیدا کۆرەسەیەک (بابەتی دەرککراو) و پێکهێنانی ئەو کۆرەسەیەی هەڵگرتووە، بە واتایەکی دی، چالاکییەکە ئەو کۆرەسەیە پێکدەهێنێت و بەم ڕێیەوە نۆئێمی (مەغزای) جیاواز دەهێنێتە ئاراوە. مەغزاکان کە هاوبەندی هەر جۆرە چالاکییەکی ئاگایین، چیدی ناوەرۆکی ڕیال نین (واتا وەک ناوەرۆکە شئور پێکراوەکان نین)، بەڵکو مەبەستلەبووی ئیدیالن (هۆشەکین). جگە لەوە دەشێت هەر مەغزایەک بە شێوازی جیا هاوبەندی نۆئێزیس بێت، واتا هەمان بابەتێک کە وەک خودی خۆی پێکهێنراوە، دەشێت وەک

دەرککردن، یادەوەری یان وێنە دیار بدات، بکرێت بە پرسی پێوەخەریکبوون. لەم روانگەیەوە ئاگایی وێنە بریتییە لە “پێکهێنانێکی وێنەخەرەوە” ( ). وێنە بریتییە لە هاوبەندێکی نۆئەمیی، بریتییە لە فێنۆمێن.

2- بناغەڕشتنی وێنە ئاگایی

بە دیدی هوسەرل وێنە لاسایی فۆرمە/ئیدە ئەزەلییەکان نییە، هەروەها دانەوەی یان پەرچاندنی ئۆبژێکتەکانی نێو فەزا نییە کە ئیدی بەم رێیەوە وێنەی ئۆبژێکتێک لە نێو ئاگاییدا بێت، بە پێچەوانەوە وێنە لە ئاگایی مەبەستەکییەوە شیاوی بناغەڕشتنە.

2.1- ئاگایی وێنەیەتی

وێنەیەتی (Bildlichkeit) جۆرێکی پێشبینییە کە بەڕێی وێنەئاگاییەوە دێتە ئاراوە. ئێمە دەتوانین ئەم ڕەوشە بە نموونەی وێنەی فیزیکی (تابلۆیەک) و وێنەی هۆشەکی (هەژدیهای سێسەر) ڕوونبکەینەوە. لەم روانگەیەوە وێنە لای هوسەرل تەنیا بابەتی دروستکراو نییە و لەڕوانەر بییەوێت بە نموونە بزانێت کە داخۆ دابەشاندنەکانی رەنگ لەسەر پارچە خامێک چی بن و چۆن فۆرمەنرابن.

2.1.1- وێنەی هۆشەکی

بۆ ئەوەی لە تێڕوانینی هوسەرل سەبارەت بە وێنە نزیک بکەوینەوە، گونجاو دەبێت گەر لە جیاوازیی نێوان دەرککردن و ئەندێشە بڕوانین. لە پێویستە سەرەتا ئاماژە بە ئەوە بدەین کە جیاوازییەکی کرۆکی لە نێوان گرنگیدانی فێنۆمێنۆلۆژی و پسیکۆلۆژیدا بە ئەندێشە هەیە. گەر ئێمە بە شێوەیەکی فێنۆمێنۆلۆژیانە لە تەک دیاردەی ئەندێشەدا خەریک ببین، ئەوا گرنگیدانمان ڕوو دەکاتە “ئەدگاری ناخەکیی ئەو موئایەشانە کە تەواو وەک خودی خۆیان لێیان ڕوانراوە”، بە واتایەکی دی، کرۆکی ئەندێشە کێشەی فێنۆمێنۆلۆژیە ( ). لەم ڕوانگەیەوە فێنۆمێنۆلۆژی گرنگی بە دیاریکردنە پسیکۆلۆژییەکانی ئەندێشە نادات، بۆ نموونە ئەندێشە وەک توانستی هۆشەکی، وەک بەهرە و موئایەشەی هەنووکەیی کە لە توانستی مرۆڤەوە سەرهەڵدەدەن.

دیاردەی ئەندێشە نزیکە لە دیاردەی دەرککردن، چونکە لە ڕەوشی هەردووکیاندا پێکهێنانی (Auffassung) ئۆبژێکتخەرەوە هەیە، جگە لەوە دەشێت لە ڕەوشی هەردووکیاندا هەمان بابەت بە هەمان

تایبەتمەندییەوە ببێت بە دیاردە، لە سەرباری ئەمە دەرککردن و ئەندێشە جیاوازن لە یەکتری. دەرککردن دەشێت دەرەکی یان ناخەکی بێت، واتا بریتی بێت لە دەرککردنی بابەتێکی ترانسسەندەنت وەک شتدەرککردن و دەرککردنی ناخەکی وەک دەرککردن-دەرککراو، لە ئەندێشە بە پێچەوانەوە هەمیشە ناخەکییە. کەواتە دەرککردن و ئەندێشە لە دوو لایەندا جیاوازن لە یەکتری: “ئەو ناوەرۆکانە کە پێکدەهێنرێن، هەروەها جۆری پێکهێنانەکان” ( ). “ئەمانە جیاوازیی فێنۆمێنۆلۆژیانەن” ( ).

جیاوازیی دەرککردن و ئەندێشە لە ڕووی ناوەرۆکی پێکهێنانەوە لەوەدایە کە شئور (Empfindung) بناغەی دەرککردنە، لە وەهمی (Phantasma) سەنسی (مەحسوس) بناغەی ئەندێشەیە، هەروەها جۆری جیای پێکهێنان لەوەدایە کە لە دەرککردندا “بابەت وەک خودی خۆی، وەک ئامادە، دیاردەدات”؛ بەگومان لە ئەندێشەدا بابەت دیاردەدات، “لە نەک وەک بابەتی ئامادە، بەڵکو وەک هێنراو بۆ نێو ئامادە (vergegenwärtigt)؛ ئەو بە شێوەیەکە کە هەروەک ئامادە بێت، لە سەرەڕای ئەوە لە نێو وێنەدا دیاردەدات” ( ). کەواتە مەرکی ئەندێشە بریتییە لە “بەوێنەکردن (Verbildlichung)” ( ).

ئەمە دەتوانین ئەم جیاوازییەی دەرککردن و ئەندێشە لە ڕووی ناوەرۆکی پێکهێنان و جۆری پێکهێنانەوە بە نموونەی دیمەنێک ڕوونبکەینەوە کە دەرکمان کردووە و لە هەڵوەستەکی فێنۆمێنۆلۆژیانەدا پێکیدەهێنین، لە ئەمە هاوکات خۆمان دەتوانین لە ئەندێشەدا پێشبینیی هەمان دیمەن بکەین (vergegenwärtigen). لێرەدا بناغەی دەرککردن ڕوانینی مەبەستەکییە لە دیمەنەکە کە وەک خودی خۆی، وەک دەرککراو، پێکدەهێنرێت بە دەرککردن-دەرککراو، لە ئەمە هەروەها دەتوانین ئەو دیمەنە لێڕوانراوە لە کاتی دیکەدا و لە نێو ئەندێشەی ئازاددا بهێنینە نێو ئامادەوە، واتا پێشبینیی بکەین، لێرەشدا ئەوە وەهمە سەنسییەکانن (مەحسوسەکانن) کە وەک بناغەی بەوێنەکردنەکە کاران.

هێنانی بابەتێک بۆ نێو ئامادە، بۆ واتایەکی دی، پێشبینیکردنی وێنەیی بابەتێک، بریتییە لە وێناکردن (Imagination)، ئەمەش کردارێکە کە ئەمە لە سروشتی پرۆسەکەوە دەیزانین. لە پرسیارێکە لە ڕووی فێنۆمێنۆلۆژییەوە ئەوەیە کە چۆن مرۆڤ بە ڕوون و ئاشکرایی بزانێت “وێنەیەتی (Bildlichkeit) بەڕێی ئاگاییەکی تایبەتییەوە مەغزایەکی هەیە”. هوسەرل ئەم ئاگاییە تایبەتییە ناودەنێت ئاگایی وێنەیەتی. لەم روانگەیەوە گەر لە پێشبینیکردندا ناوەرۆکێک هە بێت

و شێوەی لە شتێکی دی بچێت، ئەوا لێرەدا دیاریکردنی وێنەیەکمان نییە، چونکە “هاوشێوەیی (Ähnlichkeit) بەڕێی ئاگایی وێنەیەتییەوە دەبێت بە هاوشێوەیی” ( ).

گەر ئێمە فێنۆمێنۆلۆژیانە بپرسین “وێنە چییە؟”، ئەوا ناچار دەبین جیاوازی لە نێوان وێنە و شت (Sache)دا بکەین، لێ ئەمە واتایەکی ئەوتۆ ناگەیەنێت کە گۆیا شتێکی دەرەکی وێنەیەکی ل□ نێو ئاگاییدا خستبێتەوە، بە پێچەوانەوە شت ئەوەیە کە “ئاگایی وەک مەبەست لە خۆی گرتووە” ( ). کەواتە شت ئەو هاوبەندەی ئاگاییە کە لە فێنۆمێنۆلۆژیدا بەهەند وەردەگیرێت. بۆ نموونە گەر مرۆ پێشبینیی قەڵای شێروانە بکات، ئەوا لێرەدا قەڵای شێروانە مەبەستلێبووە. لێ ئێمە پێویستە لە خودی قەڵای شێروانە وێنەکە کە وێنەی ڕاستيقينەی قەڵای شێروانە نییە، جیابکەینەوە، چونکە وێنە شتەکە پیشان دەدات، لێ ئەو وێنەیە خودی شتە ریالەکە نییە. وێنەی قەڵای شێروانە لە واتایەکی تەواو جیاوازدا وەک شت دیاردەدات و ل□ تەک قەڵا ڕیالەدا یەکناگرێتەوە ( ). هوسەرل ئەم جۆرەی وێنە ناودەنێت وێنەی هۆشەکی.

2.1.2- وێنەی فیزیکی

وێنەی فیزیکی لە هەڵوێستی سروشتیی مرۆڤدا بەبێ کێشە دەرکدەکرێت، هەموو ساتە جیاوازەکانی وێنە ل□ نێو یەکێتییاندا وەردەگیرێن. لێ وێنەی فیزیکی دەبێت بە کێشە، گەر مرۆ زانستیانە لێی بتوێژێتەوە. هوسەرل بەڕێی چەسپاندنی سێ تێگەوە وێنەی فیزیکی دەکات بە کێشەی توێژینەوەی فێنۆمێنۆلۆژیانە لە وێنە “بەگشتی”، ئەم تێگانەش بریتین لە: وێنەهەڵگر (Bildträger)، وێنەئۆبژێکت (Bildobjekt)، وێنەسوژێ (Bildsujet). ئەم سێ ساتەی وێنە لە هەڵوێستی سروشتیدا یەکتریيان داپۆشيوە و وەک یەک دیار دەدەن.
وێنەهەڵگر، لە ڕەوشی تابلۆدا، بریتییە لەو کەرەسەیە کە لەسەری وێنەیەک داد□□ژرێت، بۆ نموونە کاغەز، تەختە، خام و هتد. کاتێک ئێمە دەبێژین وێنەکە دڕاوە یان بە دیوارەکەوە هەڵواسراوە، ئەوا مەبەستمان لە وێنەهەڵگرە. “بە هەر حاڵ وێنەهەڵگر ‘سنووری هەیە. ئەو سنوورە وێنەکە لە دەوروبەری جیادەکاتەوە و دەرفەت بۆ ئەزموونکردنی یەکایەتیی وێنەکە دەڕەخسێنێت‘” ( ). بۆ نموونە قەراگەکانی پارچەیەک تەختە یان چێوەیەک کە لە تەختەکە گیراوە، بریتین لەو سنوورە. وێنەهەڵگر پێشمەرجێکە بۆ دانەوەی وێنەیی وەک فێنۆمێنێکی دیاری پەتی، ئەمەش وێنەئۆبژێکتە وەک لایەنی دووەمی وێنە کە تەنیا بەڕێی بینینەوە پێمان دراوە: وێنەئۆبژێکت بەڕێی ڕەنگی تایبەتی و فۆرماندنی تایبەتییەوە ئاوها یان بە جۆرێکی دی

دیاردەدات، کەواتە مەرکی وێنەئەبژێکت ئەوەیە کە ئەو ‘دیار‘ە، یان بابەتی دەرککردنە. وێنەئەبژێکت وێنەدەری (Repräsentant) یان پیشاندەری وێنەسوژە، واتا ئەو بابەتە ریالە کە وەک وێنە دەدرێتەوە. مەرکی وێنەسوژە ئەوەیە کە بە هیچ شێوەیەک دیار نادات.
“لە ڕووی تیۆرییەوە وێنەوە جیاکردنەوەی وێنەهەڵگەر، وێنەسوژە و وێنەئەبژێکت پێویستە، چونکە هاوشێوەیی دوو بابەت، کە گەر تەنانەت یەکجار زۆر بێت، (…) هێشتا هەر یەکێکیان ناکات بە وێنەی ئەویدیکەیان” ( ). لێ پێویستە پەیوەند بەم پۆلێنکردنەی وێنەی فیزیکییەوە لە لایەن هوسەرل ئاماژە بە ئەوە بدەین، کە هوسەرل نابژێت گۆیا تێگەی وێنە “سیانەتییەک لەخۆدەگرێت، بە پێچەوانەوە، بەرانبەر شتی وێنەدراوە (وێنەسۆژە) هەردوو ساتەکەی وێنەهەڵگر و وێنەئەبژێکت هەن. هوسەرل ساتەکانی وێنەئەبژێکت و وێنەسوژە پێکەوەنالکێنێت و بیبانکات بە ‘وێنە‘، ئەوجا لەم وێنەیە وێنەهەڵگەر وەک ساتێکی دەرەکی جیابکاتەوە، بەڵکو ئەو لەم پۆلێنکردنەدا شوێن جیاوازیی نێوان ئامادەیی و پێنام (نائامادە) دەکەوێت، پاشان وێنەهەڵگەر و وێنەئەبژێکت پێکەوەدەلکێنێت و هەردووکیان بەو ڕێیەوە دەبن بە یەکێتییەکی دیاری ئامادە” ( ). جگە لەمە نائامادەیی وێنەئەبژێکت بۆ ئەوە ناگەڕێتەوە کە ئەو “لێرە نییە”، بەڵکو وێنەئەبژێکت نائامادەیە چونکە “هەبوونێکی ڕیالی نییە؛ ئەو ‘لە ئامادەییەکی بە هەنووکەدا‘ بە لێڕوانەر هەیە” ( ).
ئەمە لە بنەڕەتەدا واژەی وێنە چ بە وێنەهەڵگەر و چ بە وێنەئەبژێکت بەکاردەهێنین. لەبەر ئەوەی وێنەئەبژێکت لەسەر وێنەهەڵگر دەردەکەوێت، ئەوا نەشیاوە لە یەکتری جیابکرێنەوە، لە ئەوان نەک تەنیا لە ڕووی فێنۆمێنۆلۆژییەوە، بەڵکو هەروەها بە دەربڕینی سانای زارەکی، شیاوی جیاکردنەوەن لە یەکتری. بۆ نموونە کاتێک ئێمە وەسفی شێوازی داڕشتنی هونەری و کەرەسەی هەڵگری داڕشتنەکە دەکەین. یەکێتیی هەردووکیان بە نموونە لەم ڕستەیەدا دەردەکەوێت: “‘وێنەی سەر دیوارەکە هەڵگەڕاوەتەوە‘. بابەتی سەر دیوارەکە تەنیا دەشێت وێنەهەڵگر بێت، لە ئەوە کە هەڵگەڕاوەتەوە، تەنیا دەشێت وێنەئەبژێکت بێت”( ). لەم روانگەیەوە “ڕوانین لە وێنە گەیاندنێکە (Vermittlung) لە نێوان وێناکردن و دەرککردنی ئاگایی لێڕوانەردا. ڕوانین لە وێنە کردارێکی پێکهێنەرە”، لەم ڕەوتەشدا “ئاگایی لێڕوانەر” یان ڕوانینی ئەو بە شێوازێکی تایبەتی چالاک بووە و “پێویستی بە بەدیهاتن هەیە. وێنەئەبژێکت لە نێوان بابەتی دەرککردن و وێناکردنی ئاگاییدایە و دەرفەت دەدات لە هەردوو کایەدا دابنرێت” ( ).

2.2- هاوشێوەیی لە نێوان وێنەی هەشەکی و فیزیکیدا

وێنەی هەشەکی و فیزیکی سەرباری جیاوازیان لە یەکتری لایەنێکی هاوبەشیان هەیە: ئاشکرایە لە وێناکردنی فیزیکیدا بابەتێکی فیزیکی وەک پێشمەرج دادەنرێت و ئەو بابەتە کارایەک بە هاتنەئارای وێنەیەکی هەشەکی وەردەگرێت، هەروەها ئاشکرایە لە ڕەوشی وێناکردنی ئاساییدا وێنەیەکی هەشەکی لەگۆڕێیە بەبێ ئەوەی بەند بێت بە بابەتێکی فیزیکییەوە وەک وروژێنەر (بۆ نموونە لە ئەفراندنی ئەدەبیدا). سەرەڕای ئەمە وێنەی هەشەکی لە ڕەوشی هەردووکیاندا وێنەیە، وێنەی هەشەکی لە ڕەوشی هەردووکیاندا بابەتێک (سوژەیەک) وێنەدەداتەوە.

بە دیدی هوسەرل دەرککردنی سانا ناتوانێت هەروا ئاسان وێنەی هەشەکی لەنێو ئاگاییدا چێبکات. سەرەتا لە ئەندێشەدا، یان دوای دەرککردنێک (بۆ نموونە ئەزموونی ‘هەڵەبجە’)، هیچ ئاگاییەکی وێنە لەگۆڕێ نییە. ئەوە کە سەرەتا هەیە، تەنیا ئاوەتەی وەهمەکانە وەک ناوەرەکی سەنسی، یان شئورە لەتەک شئوری دیکەدا کە پێکەوە ئاوەتەیەکی نەوەی شئور دەخەنەوە. ئەمە لەم دۆخەدا جارێ وێنەئاگاییمان نییە، بە پێچەوانەوە وێنەئاگایی دێتە ئاراوە، گەر ئاگاییەکی تایبەتی ئاوەتەی وەهمەکان یان شئورەکان پێکبهێنێت. لە هەردوو ڕەوشی وێنەی هەشەکی و فیزیکیدا ئاگاییەکی وێنەخەرەوە، یان پێکهێنەر، دێتە پاڵ ئاوەتەی وەهمەکان یان شئورەکان و ناوەرۆکەکانیان دەخاتە نێو پەیوەندییەکی بابەتییەوە. ئەمە لێرەدا دەگەین بە تێڕوانینی بنەمایی هوسەرل سەبارەت بە ئەدگاری پێکهێنان. هوسەرل جەخت دەکات کە بەم پێکهێنانە پێشبینیی شتێک دەکرێت، لێ ئەو شتە پێشبینیکراوە خودی شتەکە نییە، بەڵکو بەو ڕێیەوە تەنیا شتێک کراوە بە مەبەست. بۆ نموونە لە وێنەی فیزیکیدا “شەڕێکی وێنەکێشراو دیاردەدات، لێ شەڕەکە کە نییە، بەڵکو شتێکی ڕاستەقینە، واتا شەڕێکی تایبەتی، وێنەدەداتەوە کە لە لایەنی خۆیەوە هەیە و (…) دیارنادات” ( ). کەواتە وێنە (وجودی) نییە، وێنە بریتییە لە نەبوون (هیچ) ( ). هۆی ئەمە لەوەدایە کە وێنەئۆبژەکت نە لە دەرەوەی ئاگایی و نە لەنێو ئاگاییدا هەیە؛ ئەوە کە جگە لە تابلۆیەک وەک شت (Ding)ی فیزیکی هەیە، “بریتییە (ist) لە ئاوەتەیەکی تایبەتیی شئورگەل کە لێڕوانەر لەکاتی لێڕوانینی تابلۆکەدا لەنێو خۆیدا موئایەنەی دەکات، هەروەها بریتییە لەو پێکهێنان و مەبەستە کە ئەو لەسەر بناغەی لێڕوانینەکەی خۆی بینایان دەکات و بەم ڕێیەشەوە لای ئەو ئاگایی

وێنە دێتە ئاراوە” ( ). کەواتـە شئورەکانی ڕەنگ و ناوەرۆکە
دیارەکانی دیکە جارێ وێنە نین، بۆ نموونە جارێ هیچ شتێک لە
جەستەیەکی سێڕەهەندیی تایبەت بە وێنەی دیاردەر لە خۆ ناگرن. وێنە
تەنیا بۆ ئاگاییەکی وێنەخەرەوە وێنەیە.
لە هاتنەئارای وێنەئاگاییدا دوو پێکھێنان کاران کە سەربەخۆ نین
لە یەکتری، بەڵکو لەنێو یەکتریدان و دوو بابەت دروست دەکەن:
“وێنەئۆبژێکت کە دیاردەدات، هەروه□ا ئەو بابەتە (وێنەسوژێ) (…)
کە بەڕێی وێنەکەوە دراوەتەوە”( ).

-2.3 وێنەئاگایی وەک یەکێتیی دوو پێکھێنان

وێنەئاگایی پێکھێنانێکی تایبەتییە، ئاگاییەکی وێنەخەرەوەیە و وا
دەکات کە ئێمە وێنەیەک ببینین. ئێمە لەم ڕوانگەیەوە دیاردەی
دەرککردنمان نییە (دەرککردنی شتێک یان ڕووداوێک)، بەڵکو “دیاردەی
وێنەمان هەیە، لێرەشدا بابەتێک لەسەر بناغەی شئورە
موئایەشەکراوەکان دیاردەدات کە وێن□یانە پێشبینیکراوە” ( ).
کەواتـە لە لایەک “بناغەی وێنە لە دەرککردندایە، لێ چواندنی وێنە
ناگەڕێتەوە بۆ ئەم بناغەیە (ئاخر وێنە بەڕێی پێکھێنانەوە چواندنی
هەیە)، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ پابەندبوون بە دەرککردنەوە” ( ). لەم
ڕوانگەیەوە پێکھێنانێکی جووتەنی بنیات□ن□ری هەموو پەیوەندییەکی
وێنەییە. لێ ئێمە لێرەدا دوو پێکھێنانمان نییە کە لەسەر یەکتری
بیناکراب□ن، بۆ نموونە پێکھێنانی دەرککردنەکانی وێنەسوژێ ببێت بە
بناغەیەک بۆ پێکھێنانی وێنەئۆبژێکت، بە پێچەوانەوە “پێکھێنانی
نوێ پێکھێنانە کۆنەکە دەتەنێت و دەیهێنێتە نێو خۆیەوە” ( )،
بەمەش “ئ□د□گارێکی نوێ بە پێکھێنانە کۆنەکە دەدات و پەیوەندییەکی
نوێی بابەتی دەخاتەوە” ( ). ئێمە لە هەردوو پێکھێنانـدا
بناغەدانمان هەیە کە تێیدا پێکھێنانی وێنەئۆبژێکت دەبێت بە
بناغەیەک بۆ پێکھێنانی وێنەسوژێ، لێ گەر “ئاڕاستەوەرگرتنی
وێنەئاگایی” وەربگرین، ئەوا “پەیوەندییەکان ئاوەژوو د□ب□ن□وە”،
چونکە ئێستا لەم ڕووەوە “وێنەئۆبژێکت لەژێر ڕکێفی وێنەسوژێدایە”
.( ).

گەر ئێمە وێنەی هۆشەکی وەربگرین، ئەوا دەبینین کە ئێمە لەم
ڕەوشەدا دیاردەیەکی وێنەییمان هەیە و لەتەک جیهانی ڕیالدا
یەکناگرێتەوە، چونکە بابەتی ڕیال کە لە وێنەدا دراوەتەوە، تەنیا
بابەتێکی مەبەستلێبووە نەک ئامادە، لێ بە پێچەوانەوە وێنەئۆبژێکت
وەک مەبەست بۆ لێڕوانەر هەیە و لەنێویدا شتێکی دیکەی کەم یان زۆر

جیاواز لە خۆی، کەم یان زۆر لە خۆی چوو، کراوە بە وێنە. کەواتە ئێمە لە ڕەوشی ئەم وێنەیەی بابەتێکی ڕیالدا پێکھێنانێکی دیکەی ئۆبژێکتخەرەوەمان ھەیە و بۆ چێکردنی بناغەیەک پێویستە، ئەم بناغەیەش بریتییە لە پێکھێنانی وێنەئۆبژێکت. لەم کردارەدا پێکھێنانێکی نوێ پێکھێنانە سەرەتاییەکەی تەنیوە، ئێستا "پترێک" لە پێکھێنان ھەیە و تێیدا وێنەئۆبژێکت چێبووە. بۆ نموونە من وێنای کۆشکی بەرلین دەکەم، لێ مەبەستی من ڕووی نەکردۆتە وێنەی کۆشکی بەرلین، واتا "لەنێو پێکھێنانی وێنەکەدا پێکھێنانێکی دیکە ھەیە کە ئەدگارێکی نوێ بە پێکھێنانی وێنەکە دەدات و پەیوەندییەکی نوێی بابەتی دەخاتەوە. من لەو وێنەیەدا کە خودی کۆشکەکە نییە، لە کۆشکەکە دەڕوانم، وێنەکە کۆشکەکەم بۆ دەھێنێتە نێو ئامادەوە (پێشبینیی کۆشکەکە دەکات)، ئەوجا مەبەستی من تەنیا ڕووناکاتە وێنەئۆبژێکت، بەڵکو ڕوو لەوەش دەکات کە بەڕێی وێنەئۆبژێکتەوە وێنەدراوەتەوە (repräsentiert)، واتا شوبھێنراوە" ( ). ئێمە لێرەدا "دوو پێکھێنانمان ھەن کە لەنێو یەکتریدان: پێکھێنانێکی سەرەکی کە لەنێویدا دیاردەیەکی کۆشک ھەیە، لێ ئێمە بەم دیاردەیە وێنەیيانە پێشبینیی کۆشکەکە لە بەرلین دەکەین؛ ئێمە کۆشکەکە وەک وێنەدەری ھاوشێوەیی پێکدەھێنین" ( ).

ئێمە ھاوکات دەتوانین پرسی وێنە وەک ئەزموونێکی جووتەنی بە نموونەی وێنەی فیزیکی ڕوونبکەینەوە. من بۆ نموونە لە تابلۆیەک دەڕوانم کە وێنەی کەسێکە، لێ من لێرەدا ڕوو لەو کەسە ناکەم، بەڵکو تەنیا وەک کەسێک وەریدەگرم. کاتێک من پێشبینیی تابلۆکە دەکەم (لە واتای پێکھێناندا)، ئەوا پێشبینیکردنەکەم بابەتێکی نوێ چێدەکات، ئێستاش بۆم دەردەکەوێت کە پێکھێنانی تابلۆکە فێنۆمێنێکی ئاڵۆزترە لە پێشبینیکردنەکەی دەرککردن (ڕوانین). لەم پێشبینیکردنە وێنەیيەدا دوو پێکھێنان ھەن: پێشبینیکردنی تابلۆکە بریتییە لە وێنەی ئەندێشە کە دیاردەدات، پاشان خستنەوەی بابەتێکی نوێ (واتا بابەتی داڕێژراوی وێنەیی) کە بریتییە لە وێنەسوژێ. لێرەدا مەبەستلێبوونێک سەر بە پێشبینییە وێنەیيەکەیە و ڕوودەکاتە بابەتی بەوێنەکراو، واتا ڕوودەکاتە ئەو کەسە کە پۆرترێکەی دروستکراوە. کەواتە وێنەی فیزیکی ھۆشەکی بێداردەکاتەوە، وێنەی ھۆشەکیش بریتییە لە پێشبینیکردنی سوژێیەک – سوژێیەک وەک شتێکی دی. وێنەی بێدارکراوەی ھۆشەکی بابەتێکی دیاردەرە، بۆ نموونە کەسێک کە لە وێنەدا دیاردەدات، سوژێش خودی کەسەکەیە کە مەبەستلێبوو نییە و نەشیاوە بەھۆی رەنگ و قەوارەی وێنەیيەوە ھەرگیز مەبەستلێبوو بێت، چونکە ڕەنگی ئەو کەسە بریتی نییە لە

ڕەنگکراوی تابلۆیی، بەڵکو ڕەنگی ڕاستەقینەی سروشتییە. هەرگیز کەسی ڕیال وەک دووەمێک بەپاڵ وێنەی تابلۆوە دیارنادات ( ).

وێنەئاگایی وەک یەکایەتی دوو پێکهێنان ئەو واتایە دەگەیەنێت کە "وێنەسوژە ڕاستەخۆ (واتا بێ نەگەیەنراوی = unvermittelt – ن) بەشدارە لە کرداری وێنەخەرەوە"دا، چونکە "وێنەسوژە 'لەوبەر' وێنەوە نییە" ( )، بەڵکو پێشبینیی وێنەسوژە دەچێتە نێو پێشبینیی وێنەئۆبژێکتەوە و بەمەش ئەدگاری وێنەئۆبژێکتی پێدەدات. (بڕوانە بەشی سێیەم، تەوەری یەکەم: ڕەخنەی تیۆریی ڕێپرێزێنتاسیۆن).
وێنەئۆبژێکت وێناکردنێکی دەرپەڕێنراوە/ وەدەرنێراوە و لە لایەن وێنەهەڵگرێکەوە دەگەیەنرێت. تایبەتیی وێنەئۆبژێکت لەوەدایە کە ئەو بە کاریگەریی نەویەکیانەی لێڕوانەر و وێنەهەڵگر دەتەگێڕێ، لە سەرباری ئەمە سەربەخۆیە لە وێنەهەڵگەر. هوسەرل پەیوەند بەم کێشەیەوە لە ناتەبایی (Widerstreit) دەدوێت کە لە نێوان وێنەهەڵگەر و وێنەئۆبژێکتدا هەیە. لەم ڕوانگەیەوە لێڕوانەر دەتوانێت لە هەر یەکەیان سەربەخۆ لە ئەویدیکەیان بڕوانێت: خام یان وێنە. لە هاوکات ناتەبایەک لە نێوان وێنەئۆبژێکت و وێنەسوژەدا هەیە: وێنەئۆبژێکت ناتەبایە بەو بابەتە کە دەشێت بەڕێی وێنەکەوە ڕووی تێبکرێت، وەک بۆ نموونە دیمەنی سروشتی کە قەوارە و ڕەنگی سروشتیی هەیە، یان ڕوخساری مرۆق لە فۆتۆگرافیدا کە جیاوازە لە ڕەنگی سروشتیی ڕوخسار.

لەم روانگەیەوە "وێنەئاگایی بریتییە لە ئەزموونی 'دوو-لەنێو-یەک'دا، بریتییە لە چنینی ئەزموونێکی ئاڵۆز (…). لەنێو وێنەئاگاییدا دوانەتییەک هەیە (هینی وێنەئۆبژێکت و وێنەسوژە) کە نابێت وەک جیاکراوە لە یەک لێیان تێبگەین" ( ). بێگومان "ئەم یەکایەتییە ئیدێنتیتە نییە"، بە پێچەوانەوە "وێنە فۆرمێکی ئاپۆریانەی/ بێڕێگەچارەی (aporetisch) 'یەکایەتی'" دەخاتەوە( ). هوسەرل ئەم یەکایەتییە ناو دەنێت وێنەدانەوەی ناخەکی (immanente Repräsentation)

3- ڕێپرێزێنتاسیۆن لە وێنەدا

تێگەی ڕێپرێزێنتاسیۆن لە ترادیسیۆنی فەلسەفەدا، پابەند بە وێنەوە، واتای نوێنەرایەتیکردن ناگەیەنێت، بەڵکو مەبەستی لە وێنەدانەوەی یان پیشاندانی شتێکی دەرەکییە. لە هوسەرل بە پێچەوانەوە وەک وێنەدانەوەی ناخەکی لێی تێدەگات، بە واتایەکی دی ببێژین: وێنەئاگایی پێکهێنانە، لە هاوشێوەیی (Ähnlichkeit) بە زەرووری سەر بە وێنەئاگاییە، بەبێ ئەوەی پێکهێنان بگەڕێتەوە بۆ

هاوشێوەیی، چونکە پێکهێنان کردارێکی ئەتەنەمە. لەم ڕوانگەیەوە وێنەدانەوەی ناخەکی بەسەر خۆیدا ئاماژە بە شتی دەرەکی (بە شێرەکی ڕیال) نادات، بەڵکو بە خودی وێنەکە. لەگەڕ بەم چەشنە لە وێنەدانەوەی ناخەکی تێبگەین، ئەوسا دەکەوینە بەردەم "پرسی بەدیهاتن"ی ئەو وێنەدانەوەیە. واتا پەیوەستە وێنەدانەوەی ناخەکی "بریتی بێت لە ڕوانینەکی هەقیقی" ( ) و تەنیا وەک ئەم ڕوانینە شیاوی بەدیهاتنە، بەگومان نەک کتومت لەو شێوەیەدا کە ئەو لەگەڵەیە، بەڵکو دەبێت وەربگیرێت بە "وێنەئاگاییەکی ئێستێتیکی". هوسەرل بە خەریکبوونی ڕەخنەیی لەتەک تیۆریی ڕەپرەزەنتاسیۆندا بناغەی وێنەئاگایی ئێستێتیکی دەڕێژێت.

3.1- ڕەخنەی تیۆریی ڕەپرەزەنتاسیۆن

بە دیدی هوسەرل وێنەئۆبژێکت بریتی نییە لە وێنەدانەوەی بابەتە ڕیالەکان، بەڵکو بریتییە لە ئۆبژێکتی دیاردەر وەک وێنەدەری (Repräsentant) وێنەسەوژە. لە ئەوەی کە هوسەرل ناوی دەنێت وێنەئۆبژێکت، لە تیۆریی ڕەپرەزەنتاسیۆندا (وێنەدانەوەدا) وەک هێما دادەنرێت، واتا مرۆ پەیوەندییەکی ڕێژەیی لە نێوان دوو تەوەرەدا وەردەگرێت کە بەڕێیی هێماوە پەیوەندی بە یەکتریەوە دەکەن، لەڕەشدا ئۆبژێکتی دیاردەر چواندنی بە خۆی نییە، بەڵکو وەک وێنەدەر چواندنی بە شتەکی دیکە هەیە کە هاوشێوەیەتی یان لە ئەو دەچێت.
هوسەرل لەدژی تیۆریی ڕەپرەزەنتاسیۆن جەخت دەکات کە وێنەئۆبژێکتی دیاردەر شیاوی لەڕوانینە بەبێ ئەوەی پەیوەست بێت بەڕێیی لەڕوانینەوە بکرێت بە هێما: "بەگومان ئەم دیاردەیە دروست بووە، سەرەڕای ئەمە هێشتا پەیوەندییەک بە وێنەسوژەوە دروست نەبووە" ( ). کەواتە هوسەرل مەغزا یان ناوەرۆک بە وێنەدانەوە نادات، نەخێر، "ئەو دەیەوێت پێگەیەکی ئینتەلێژیانەی تایبەتی بە داڕشتنی نەو وێنە بدات: ئەو وەسفی داڕشتنەکە دەکات وەک بابەتەکی تایبەتی کە لە وێنەدا دیاردەدات"، لە ئەوە کە دیاردەدات، بابەتەکی ڕیال نییە ( ) و ئەوجا پرسیار لەبارەی مەغزاکەی لە وێنەدا بکەین. بە واتایەکی دی، لە وێنەدانەوەی ناخەکیدا ئاماژە بە خودی وێنەکە دەدرێت نەک بە بابەتەک کە نامۆیە بە دیاردەر. بەگومان هوسەرل نکۆڵی لەوە ناکات کە لە وێنەدانەوەی ناخەکیشدا ئاماژە بە بابەتەکی دی دەدرێت، لە بابەتەک کە لە وێنەدا دەرکەوتووە. بە واتایەکی دی: وێنە لەنێو خۆیەوە ئاماژە بە بابەتەکە دەدات، لە ئەم بابەتە دەرەکی نییە، بەڵکو "بریتییە لە (…) هاوشێوەکەی وێنەی

ئەندێشە" ( ).

هوسەرل بە جیاوازیکردن لە نێوان وێن□ه□گ□ر و وێنەسوژێ و وێنەئۆبژێکتدا "ئامرازێک دەخاتە بەردەم کە بەتایبەتی جەخت لە ساتی بینین دەکات. لێڕوانەر لە ڕوانگەی فێنۆمێنۆلۆژییەوە وەرگری وێنەیە"، واتا دەیبینێت. ئەم گریمانەیە تەواو پێچەوانەی تیۆریی هێمایە کە گرنگی بە ساتی بینین نادات، بەڵکو ئاگاییەک وەک ڕاڤەکەری وێنە وەردەگرێت. لە بنەڕەتدا هێما تەنیا کاتێک دێتەگۆڕێ، گەر ئاگاییەک بیخوێنێتەوە: "هێما دەبێت بە هێما، گەر لە لایەن ئاگاییەکەوە وەک هێما راڤە بکرێت، کەواتە واتاکەی تەنیا لە خودی هێماکەوە ناکەوێتەوە، بەڵکو هێما دەیەوێت وەک هێما بخوێنرێتەوە" ( ). لێ مرۆ لە ڕەوتی خوێندنەوەدا ناچارە شوێن ڕێسایەک بکەوێت کە "دەرفەت نادات دەرک بکرێت. ئاخر مرۆ ئەو پەڕی دەتوانێت بە بینین ئەزموونی رێسا بکات، بۆ نموونە وەک رێسای چەسپێنراو بە وشە" و پاشان لەسەری بڕوات. "تیۆریی هێما لە هێما و لە ئەمیشەوە لە وێنە ئامرازێک تێدەگات کە لە خزمەتی دانەوەی مەغزا و دانی مەغزادایە بە کەسانی دی. هێما بەندە بە ڕێکخراوێکی پێشدراوەوە کە تەنیا ڕێ بەوە دەدات لە لایەن ئاگاییەکی راڤەکەرەوە بناسرێتەوە، لێ بە هیچ شێوەیەک رێ بە ناسینی شتی نوێ نادات" ( )، بۆ نموونە لە لایەن ئاگاییەکەوە کە وێنەئۆبژێکتی وەک هاوبەند لەخۆگرتووە. وەک گۆتمان، وێنەه□□گ□ر بەکاردەهێنرێت بۆ ئەوەی وێنەئۆبژێکتێک پیشان بدرێت، لێ لەبەر ئەوەی وێنەئۆبژێکت بەسەر خۆیدا ئاماژە بۆ هیچ شتێکی دەرەکی نادات، ئەوا هیچ مەغزایەکی نییە لە واتای هێمادا، بە پێچەوانەوە بریتییە "لەو ئۆبژێکتە کە وەسف دەکرێت، بۆیە هەمیشە ئۆبژێکتە بۆ کەسێک. ئێمە دەتوانین ببێژین کە وێنەئۆبژێکت فێنۆمێنە لە وێنەدا. وێنەئۆبژێکت تەنیا ئەو کاتە هەیە کە کەسێک لە وێنەه□□گ□ر دەڕوانێت، چونکە وێنەئۆبژێکت ئەوەیە کە لە لایەن لێڕوانەری وێنەوە مەبەستە، کەواتە ئۆبژێکتێکی مەبەستەکییە" ( ).

3.2- وێنەئاگایی ئێستێتیکی

بەدیدی هوسەرل تەنیا وێنەئاگایی ناخەکی "رۆڵێک بۆ ڕوانینی ئێستێتیکی لە وێنە دەگێڕێت" ( ). لەم روانگەیەوە هوسەرل وێنەئاگایی هێمایی کە بەسەر خۆیدا ئاماژە بۆ شتی دی دەدات، بە ئاگاییەکی ئێستێتیکی دانانێت. لێ لەبەر ئەوەی هوسەرل هاوکات بۆ ڕوانینی ئێستێتیکی لە وێنە جەخت لە "رۆڵ"ی وێنەئاگایی ناخەکی دەکات، ئەوا "وێنەئاگایی ئێستێتیکی هاوتا نییە بە وێنەئاگایی

ناخەکی، بەڵکو لای هوسەرل وەرگێڕینی/ هەموارکردنەوەی (مۆدیفیکاسیۆنی) وێنەئاگایی ناخەکییە" ( ). هۆی ئەمە لەوەدایە کە وێنەئاگایی ناخەکی ناتوانێت لە شێوەی هاتنەئارایدا گەرەنتی بە پرسی بەدیهاتن بدات وەک "ڕوانینێکی هەقیقی"، بۆیە دەبێت بکرێت بە ڕوانینێکی ئێستێتیکی لە وێنە، واتا ڕوانینێک کە "تەنیا شێوازی بەوێنەکردن (Verbildlichung) بەهەند وەردەگرێت" ( ).

ڕوانینی ئێستێتیکی لە وێنە ڕوانینێکی هەمەکییە (تۆتالە) نەک دابەشێنەر. مرۆ لەم ڕەوشەدا دەیەوێت لە ئەدگارە ناخەکییەکانی وێنەئۆبژێکت بڕوانێت، لێرەشدا بێگومان دەرفەتی گەمەی ڕوانینی هەیە: "وێنە لە ڕوانینی ئێستێتیکیدا دەشێت بە چەشنێک کارا ببێت کە ئیدی پێشبینییەکی نوێ چالاک ببێت و سوژە یان هەر پێکهاتەیەکی سوژە بکات بە لێڕوانینێکی پتر، بۆ نموونە بیکات بە ڕەنگێکی گونجاوتر"، کە ئیدی "کاتێک ئەمە لە وێنەکانی پاولۆ ڤێرۆنێزە دەڕوانین، هەست دەکەین خراوینەتە نێو ژیان و سەفای پرشنگداری توێژە باڵاکانی ڤینیسیای سەدەی شازدەیەمەوە، یان کاتێک لە دارهەڵکۆڵینە پەسەزەکانی دیوەڕەر دەڕوانین، ئیدی ڕازاندنەوەی دیمەن و مرۆڤی ئەڵمانی دەبینین". بێگومان وێنەئۆبژێکت لەم گرنگیدانەی لێڕوانەردا بەشدارییەکی کرۆکیی هەیە، چونکە گرنگیدانەکە لە سوژە وردنابێتەوە، "بەڵکو بەردەوام بە لای وێنەئۆبژێکت دەگەڕێتەوە، لە ناخەوە خۆی پێوە هەڵدەواسێت و چێژ لە شێوازی بەوێنەکردنەکەی دەبینێت" ( ).

لەبەر ئەوەی وێنە سوژەیەک ناداتەوە، ئەوا ڕوانینی ئێستێتیکی لە وێنەئۆبژێکت هەمیشە "شوێنێکی دی" نەک شوێنە ڕیاڵەکەی سوژە ئاشکرا دەکات. "ئەم ڕەهەندە نوێیەی هاوشێوەیی بەند نییە بە (…) ئاسۆی ناخەکیی دیاردەوە، بەڵکو ئاسۆ دەرەکییەکەی (…) دەگرێتەوە. لە هەموو ڕەهەندە شیاوەکانی هاوشێوەییدا (وەک وێنەی ئاخڤەر، بزۆک، ڕەنگین، تەنانەت سینەما، یان وێنەی هاوقەوارە پەیوەند بە دیاردە سروشتییەکەیەوە)، وێنە لە ڕووی پەیوەندیی فەزاییەوە وەک 'بێ شوێن نەگونجاو' (deplatziert) دیاردەدات" ( ). لەم ڕوانگەیەوە وێنە سەربەخۆیە لە هەر یاسایەکی تایبەت بە شوێنێکی دیاریکراو. دیاردەی وێنەیی هەموو بابەتەکان لە کۆنتێکستە (سیاقە) سروشتییەکەیان دادەبڕێت ( ). لێرەدا بەڕوونی هەڵوێستی دژبەری هوسەرل بەرانبەر تیۆرییەکانی وێنەدانەوەی جیهانی دەرەکی و پەیوەندییە ڕیاڵەکان ڕووندەبێتەوە. بۆ نموونە وێنەی بزۆک (سینەما) جیهانێکی دیاردەیی بە خۆی و نەشیاوە لێڕوانەر بتوانێت تێیدا شوێنێکی تایبەتی لە جیهانی ریالدا ببینێت و راڤەی بکات، یان ڕووداوەکانی نێوی بگەڕێنێتەوە بۆ ڕووداوە ریاڵەکان، جا گەر تەنانەت ئەو وێنەیە لە

هەندێک ڕووەوە هاوشێوەیان بەت یان کەرەسەکانی لە ڕووداوی ریالەوە وەرگیرابن. "وێنەکانی ئەنفال" بە خۆیان جیهانێکی دیاردەیین "لە دەرەوەی ئەنفالی ریال"؛ وێنەکانی "مەلایەکی خراپ" لە فیلمێکدا تەنیا لەنێو پەیوەندیی وێنەییدان و هیچ پەیوەندییەکیان بە پیاوانی ڕیالی ئاینییەوە نییە؛ وێنەی زاتێکی پیرۆز، پێغەمبەرێک، هیچ پەیوەندییەکی بە کەسێکی وەک پیرۆز پێشبینیکراوی ڕیالەوە نییە.

4- ئەزموونی ئێستێتیکی

تیۆریی وێنە لای هوسەرل دەمانخاتە بەردەم پرسیاری وەرگرتنی (Rezeption) هونەر وەک ئەزموونێکی ئێستێتیکی، لێرەشدا گەرەکە لە واتایەکی جووتەنیدا لە تێگەی وەرگرتن تێبگەین: وەک ڕوانین یان خوێندنەوە یان بیستنی هونەر لە لایەک، هەروەها توێژینەوە لە دیاردە هونەرییەکان لە لایەکی دی.

بە دیدی هوسەرل هونەر جیهانی ئەندێشەی فەرمەنراوە، تەنیا کارایی وێنەی هەیە لە مەغزای وێناکردنی ڕاستەوخۆدا. هونەر کە واتای "هونەری ئێستێتیکیی پێتی" دەگەیەنێت، گەرەکە دەخە ناخێکییەکانی وەرگر بەرزبکاتەوە بۆ نێو کایەی جوانیی ئێستێتیکی، بیخاتە نێو "دۆخی لەڕوانینی (…) ئێستێتیکیانەی پێتییەوە" ( ). لە پێشمەرجی ئەم شێوەیەی ئەزموونکردنی هونەری ئەوەیە کە لەڕوانەر، هاوشێوەی فینۆمینۆلۆژ کە خۆی لە هەر بڕیارێک بەسەر جیهانی دەرەکیدا بەدوور دەگرێت، گرنگیدانی ڕۆژانەیی خۆی لەکاربخات بۆ ئەوەی بتوانێت بە ئەزموونی ئێستێتیکی بگات.

هوسەرل جەخت دەکات کە لە هونەردا، بۆ نموونە لە نمایشکردنی شانۆییدا، تەنیا پەیوەندیی دیاردەیی هەیە، بۆیە "ئێمە پێویست بە لەڕوانراوەوە هیچ هەڵوەستێکی ڕیال وەرناگرین. سەرجەمی ئەوە کە لەوێدا بە شت و کەسانەوە ڕوودەدات، سەرجەمی ئەوە کە دەگوترێت یان دەکرێت و هتد، کارەکتەری 'ڕەنگەیەتی' (Als-ob)ی هەیە" ( ). لەم روانگەیەوە لەڕوانەر ئەزموونێکی گشتگیری هونەریی دەکات و تێیدا جیهانێکی فەرمەنراوی هونەری 'دەبینێت'. کاتێک ئەو گشتگیرانە دەڕوانێت، ئەوا لە ڕوانینیدا نەک تەنیا ئەکتەرەکان، بەڵکو تەنانەت کوالیس و مۆبیلەی تەختەیی و هتد "'تەمسیل' دەکەن، ئەوان سەراپا لەوێن بۆ ئەوەی ئێمە بخەنە نێو دۆخی ئەندێشەی هونەرییەوە" ( ). ئاخر مۆبیلەکان چیدی "مۆبیلەی ڕیال نین لە خزمەتی شتێکدا، بەڵکو مۆبیلەن لە ژووری سەرۆک و هتد، کەواتە مۆبیلەی ئەندێشەیین، کەواتە ئەوانیش دیاردەن (Schein) و جیاوازن لە جیهانی ڕیال، واتا

لە جیهانی مۆبیلە ڕیاڵەکان. ئاخر مۆبیلە بابەتێکی بەکارهێنانە و وەک ئەمە لەنێو ژووردا کاراییەکی تایبەت بە خۆی هەیە، لە ئەو ژوورەی سەر شانۆ بریتییە لە ئەندێشەیەکی نمایشکراو بەڕێی ناتەباییەوە، هەروەها ئەو بەکارهێنانە کە مۆبیلەکان دەخرێنە ژێر ڕکێفییەوە و هەر بۆ ئەوەش لەوێن، بەڕێی ناتەباییەوە تەنیا بەکارهێنانێکی (…) نمایشکراوە لەنێو ئەندێشەدا، واتا بەکارهێنان بە کەسانی ئەندێشەیی کە لەسەریان دادەنیشن و هتد، لە دانیشتنێک کە هەقیقی نییە، بەڵکو دانیشتنێکی ئەندێشەییە، جا گەر تەنانەت ئەکتەرەکە بەڕاستی دابنیشێت" ( ). بێگومان مەبەستی هوسێرل لەم هەڵوێستە ئێستێتیکییە پەتییە ئەوە نییە کە لەڕوانەر هەستی نەبێت، بۆ نموونە خەفەت نەخوات یان شادمان نەبێت، لە سەرباری ئەوە هەڵوێستی لەڕوانەر ڕوودەکاتە جیهانێکی ئەندێشەیی و دەزانێت ڕووداوەکان هیچ سوژەیەک وێنە نادەنەوە.

وەرگرتنی هونەری، بە پێچەوانەی ئەفراندنی هونەری کە لە ئازادیدا و پابەند بە ئیدیالی ئێستێتیکییەوە چالاک دەبێت، ئازاد نییە، بەڵکو وێناکانی “وەک ڕێنوما” بەسەردا سەپێنراون ( ). بۆ نموونە خوێنەری (توێژەری) چیرۆک ناچارە لەنێو ئەندێشەیدا ئەو جیهانە وێنەییە بهێنێتەوە گۆڕێ کە لە چیرۆکەکەدا ئاوەڵاکراوە، ئەمەش بەڕێی زنجیرەی دەرککردنەکانیەوە ئەنجام دەدات، واتا ئەو دەرککردنانە کە لە ناتەبایی بەردەوامی دەرککردندا (لە نێوان وێنەئەبژێکت و وێنەسوژەی داڕێژراودا) سەرهەڵدەدەن.

لەم پەیوەندییەدا، لایەنی کەم پەیوەند بە وێنەی ئاخفەرەوە، گونجاو دەبێت گەر ڕووبکەینە فەلسەفەی فێنۆمێنۆلۆژیانەی زمان لای هوسێرل، چونکە هەڵوێستی توێژەر لە فەلسەفەی زماندا هاوشێوەی هەڵوێستی توێژەرییە بەرانبەر ئەم جۆرەی دیاردە هونەرییەکان. هوسێرل لە فەلسەفەی زماندا جیاوازی لە نێوان دوو تەوەری فیزیکی و پسیکۆلۆژیانەی واژەدا دەکات، واتا لەنێوان وشەی دەربڕاو یان تۆمارکراو لە لایەک، ئەوجا مەبەستی دەربڕاو لە لایەکی دی، لەم پەیوەندییەشدا فێنۆمێنۆلۆژی تەنیا گرنگی بە مەبەستی دەربڕاو دەدات، چونکە بە دیدی هوسێرل کرداری دەربڕین گەیاندنی مەبەستێکە بە دەسوێژی وشە.

لە کرداری مەبەستەکیدا بابەت بەڕێی لێڕوانینەوە وەک بابەتی هەنووکەیی یان وەک بابەتی هێنراو بۆ نێو ئامادە (پێشبینیکراو) دیاردەدات، لێرەشدا کرێکە مەبەستکییەکە کارایی مەغزاخستنەوەی هەیە. هاوشێوەی ئەمە چیرۆکی چاپکراویش ‘مەغزا’ی تایبەتیی

لەخۆگرتووە، لە ئەو مەغزایانە داپۆشراون. ئەرکی توێژەر ئەوەیە کە هەڵوێستی سروشتیی خۆی، واتا دەرککردنی پسیکۆلۆژیانەی بابەتەکە، لەکاربخات، بۆ ئەوەی جیهانی فەرمەنراوی هونەری لە هەڵوێستێکی فێنۆمێنۆلۆژیانەدا دەرکبکاتەوە، ئەوجا گەر هەوڵ بدات وەسفی ڕەوتی کردار و کارەکتەر و مەتیقی کەسایەتییەکان و هتد بکات، ئەوا سەرەتا مەغزای کردار و کارەکتەرەکان شرۆڤە دەکات و شرۆڤەکانی بۆ گەتە (مەقولە) دەردەبڕێت، لەبەرەشدا بڕیارەکانی (ڕستەکانی) تەنیا ڕوودەکەنە وێنەی فەرمەنراو، کەواتە بڕیار نین بەسەر کەرەسەیەکی (سوژەیەکی) فەرمەنراوی هونەریدا، بەڵکو بڕیاری ڕەنگەیین بەسەر کەسان و کرداردا. لە گەرچی ئەم گەتانە ئەدگاری ڕەنگەیان هەیە، سەرەڕای ئەمە، وەک هوسەرل جەخت دەکات، ڕاستییەکی تایبەتییان لەخۆ گرتووە، چونکە گەتەکان لەو جۆرە دەربڕینانە تێپەڕدەکەن کە لە هەڵوێستەکی سروشتییەوە لەنێو ئەندێشەدا بەرهەمدەهێنرێن. بڕیارەکان بەسەر بابەتگەلی ئەوتۆدا دەدرێن کە وەک هاوبەندی نۆئەمیی لەنێو ئاگاییدا دراون.

لەم ڕوانگەیەی تیۆریی وێنەی هوسەرلەوە ئەمە لە ئەزموونی ئێستێتیکیانەی هونەردا گرنگیدانی پراکتیکیمان نییە، بۆ پێچەوانەوە گرنگیدانمان ڕوودەکاتە ‘لێڕوانراو‘ و وەسفکردنی. “بەها”ی کاری هونەری تەنیا لەم شێوازەی بەدیهێنانداییە. جارێکی دی دووپاتی دەکەینەوە: داڕشتنی وێنەیی، وێنەسوژەیەک وەک بابەتێکی دی دەهێنێتە ئاراوە، لەبەرەشدا “پەیوەندیی ڕاستەوخۆ دیاری نێوان وێنەسوژە و وێنەئۆبژێکت دەرفەت بە توێژەر دەڕەخسێنێت کە لە پرۆسەی توێژینەوەدا گەورەترین بەرجەستەکردنی شیاو ئەنجام بدات. کاتێک توێژەر وێنەسوژە و وێنەئۆبژێکت بەیەک دەگەیەنێت، ئیدی لەم کارەیدا دەتوانێت تا زۆرترین ڕادە هەر هەوڵێکی راڤەکارانە پشتگوێ بخات” ( ).

سەرباری ئەم ئینجازە مەزنەی تیۆریی فێنۆمێنۆلۆژیانەی وێنە هێشتا هەر پرسیارێک بۆ کراوەیی دەمێنێتەوە کە ڕوو دەکاتە کارایی هونەر بۆ هەڵوێستی تاکەکەس لەنێو جیهاندا. پەیوەند بەم پرسیارەوە پێویستە سەرەتا ئاماژە بە هەقیقەتێک بدەین: هوسەرل گەڕانی نەدا بە “ئێستێتیکێک” (ئەم کارە ئینگاردن ی شاگردی ئەنجامی دا)، ئەمەش پێدەچێت نەشیاو بووبێت، چونکە ئامانجی هوسەرل فێنۆمێنۆلۆژییەکی ترانسسێندێنتال بوو، واتا فێنۆمێنۆلۆژییەک کە “بابەت بەگشتی” مسۆگەر بکات، بەمەش نەک تەنیا ببێت بە مەتەدی توێژینەوەی فەلسەفیی، بەڵکو ببێت بە مەتەدی تاکە زانستەکانیش. ئاشکرایە کە

هەر زانستێک بابەتێکی بۆ خۆ تایبەتمەندی هەیە، لە بەهەی دیاریکردنی فێنۆمێنۆلۆژیانەی "بابەت بەگشتی"یەوە دەرفەتی بۆ دەڕەخسێت کە فێنۆمێنۆلۆژیانە لە بابەتە تایبەتییەکەی بتوێژێتەوە. هاوکات پەیوەند بە وەرگرتنی هەڵوێستێکی فێنۆمێنۆلۆژیانەوە لەبارەی وێنە دەتوانین ببێژین: ئەم جۆرە وەرگرتنەی هونەر کە بینین و وەسفکردنی وێنەیە، دەشێت بەدوورمان بگرێت لە هەوڵی بەواتای راڤە و خوێندنەوە، کە هەمیشە کورت دەهێنن، چونکە نەشیاوە ئاگایی بتوانێت وێنەدانەوەیەکی کتومتی هەر ڕیالەتییەک لە هونەردا ببینێتەوە. جگە لەوە هەوڵەکانی راڤە و خوێندنەوە دەشێت (پەیوەند بە هەندێک ناوچەی کولتوورییەوە) لە جیهانبینیی تایبەتییەوە ئەنجام بدرێن، بەمەش ببن بە داواکاری یان بە پاڵهێز بۆ یاساغکردنی وێنەی نەخوازراو لە روانگەی ئیدیۆلۆژی یان ئایینییەوە.

پەراوێز:

) ئێدموند هوسێرل 8/4/1859 لە پروسنیتس (مۆرن) هاتە جیهانەوە، ساڵی 1868 لە ڤیێن دەچێتە بۆ خوێندن، ساڵی 1876 لە زانکۆی لایپتسیگ وەردەگیرێت و بەشەکانی خوێندنی بریتی دەبن لە: ئەستێرەناسی، ماتماتیک، فیزیک و فەلسەفە. ئەو ساڵی 1881 بە توێژینەوەی "هەوڵێک لە تیۆریی ژمارەدا" دکتۆرا دەکات، پاشان لەژێر کاریگەریی تۆماس گ. مازاریک روو لە فەلسەفە دەکات و لە 1883 هەتا 1886 لە لای فرانتس برێنتانۆ فەلسەفە دەخوێنێت. دوای ئەوە لای کارل شتومپف کە خوێندکارێکی برێنتانۆ بوو، بە توێژینەوەی "لەبارەی تێگەی ژمارە" (ساڵی 1887 بڵاودەبێتەوە) هابیلیتاسیۆن دەکات. هوسێرل ساڵی 1906 لە زانکۆی گۆتینگن دەبێت بە پرۆفیسۆر، دەرنگتر ساڵی 1916 لە زانکۆی فرایبورگ کورسیی فەلسەفەی پێدەدرێت، لە لەبەر ئەوەی هوسێرل بە ڕەچەڵەک جوولەکە بوو، ئەوا رژێمی نازی ساڵی 1936 مۆڵەتی وانەبێژیی لێدەسێنێتەوە. هوسێرل لە 27/4/1937 جیهان جێدەهێڵێت.

نووسینە بەواتاکانی دیکەی هوسێرل بریتین لە: "فەلسەفەی زانستی حساب" (1891)، "توێژینەوە لۆگیکییەکان، بەشی یەکەم: رێبەرییەک بۆ لۆگیکی پەتی" (1900)، "توێژینەوە لۆگیکییەکان، بەشی دووەم: توێژینەوە لەبارەی فێنۆمێنۆلۆژی و تیۆریی مەئریفە" (1901)، "فەلسەفە وەک زانستی حاسم" (1911)، "ئێدەی فێنۆمێنۆلۆژیی پەتی و فەلسەفەی فێنۆمێنۆلۆژیانە" (1913)، "فەلسەفە لە نێو تەنگژەی مرۆڤایەتیی ئەوروپیدا" (1936)، "هزرینە کارتێسییەکان" (1950).

Husserl, Edmund: Logische Untersuchungen, Zweiter Band, 1.) Teil. Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis, hrsg. v. U. Panzer, 1984. Husserliana Band XIX 1. S. 9 (LU II, 1).

.) LU II/1, S. 380

) بڕوانە بەشی ئایندە.

LU II/1, S. 427. (

) Husserl, E: Ding und Datum. Vorlesungen 1907, Hrsg. U. Claesges1973. Husserliana Band XVI. S. 14.

) Husserl, Edmund: Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie. Erstes Buch, hrsg. V. W. Biemel1950, Husserliana Band III. S. 221 f.

) LU II/1, S. 45f.

) Ebenda, S. 399.

) Ebenda, S. 397.

) Ebenda, S. 399.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein. Herausgegeben und eingeleitet von Eduard Marbach. Texte aus dem Nachlass, Bd. XXIII. Hamburg 2006. S. 12.

) Ebenda, S. 7.

) Ebenda, S. 13.

) Ebenda, S. 18.

) Ebenda, S. 18.

) Ebenda, S. 19.

) Ebenda, S. 20.

) Ebenda, S. 20.

) Simmel, George: Der Bilderrahmen. Ein ästhetischer Versuch, in: Georg Simmel, Aufsätze und Abhandlungen 1901–1908, Band 1, Georg-Simmel Gesamtausgabe Band 7, Herausgeber: Kramme, R., Rammstedt, A. und Rammstedt, O., Suhrkamp, Frankfurt a.M., 101–108, 1995[1902]. (zit. n. Dirksmeier, P.: Der Husserlsche Bildbegriff als theoretische Grundlage der reflexiven Fotografie: Ein Beitrag zur visuellen Methodologie in der Humangeografie. www.soc-geogr-discuss.net/2/1/2006/).

) LU II/1, S. 436.

) Seemann, Hans Jürgen: Zur Phänomenologie des Bildes im Anschluß an die Untersuchungen E. Husserls.

Urn:nbn:de:hbz:468-20070839. S. 81.

) Wiesing, Lambert: Artifizielle Präsenz. Studien zur Philosophie des Bildes. Frankfurt/Main 2005. S. 70.

) Ebenda, S. 46.

) Dirksmeier, P., a.a.O., S. 8.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein. S. 23.

) Ebenda, S. 23f.

) Ebenda, S. 24.

) Ebenda, S. 26.

) Husserl, Edmund: LU II/1, S. 399.

) Seemann, Hans Jürgen, a.a.O., S. 55.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein, S. 32.

) Ebenda, S. 26.

) Seemann, Hans Jürgen, a.a.O., S. 92.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein. S. 26.

.) Ebenda, S. 29

(ب□وان□

Ebenda, S. 31.

) Seemann, Hans Jürgen, a.a.O., S. 94.

) Ebenda, S. 88f.

) Ebenda, S. 89.

) Ebenda, S. 98.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein. S. 28.

) Wiesing, Lambert, a.a.O., S. 30.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein. S. 19.

) Trabant, J.: Zeichen, in: Vom Menschen. Handbuch Historische Anthropologie, Herausgeber: Wulf, C., Beltz, Weinheim/Basel 1997. S. 630.

) Dirksmeier, P., a.a.O., S. 10.

) Wiesing, Lambert, a.a.O., S. 30 f.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein, S. 38.

) Seemann, Hans Jürgen, a.a.O., S. 100.

) Ebenda, S. 100.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein, S. 39.

) Seemann, Hans Jürgen, a.a.O., S. 114.

) Ebenda, S. 115.

) Husserl, Edmund: Phantasie und Bildbewusstsein, S. 212.

) Ebenda, S. 212 f.
) Ebenda, S. 213.
) Ebenda, S. 215 f.
) Ebenda, S. 216.
.) Dirksmeier, P., a.a.O., S. 11

ناڕەزایەتی دژی سەرمایەداری وڵاتانی G20 لە هامبۆرگ ... نوری بەشیر

هەلومەرجی بەستنی کۆبوونەوەی ئەمساڵی گروپی ٢٠:

کۆبوونەوەی ئەمساڵی گروپی ٢٠ لەکاتێکدا دەبەسترێت، کە سەرمایەداری لەدرێژەی ئەزمەیەکی ئابووری کە لە ٢٠٠٨ وە دەستی پێکردوە دەورانی خۆی بەسەر دەبات، هەروەها دەوڵەتانی سەرمایەداری دەرگیری کێشمەکێش و لێکدابڕانێکی ریزەکانی بووە بەهۆی ئەو قەیرانە ئابوری و سیاسیەی کە یەخەی گرتوون، کەدەورەی یەک تا جەمسەری و یەک قوتبی بەسەرۆکایەتی ئەمریکا دەورانی خۆی تەواو کردوەو ئێستا دەورانی چەند جەمسەری خۆی نیشاندەدات. لەلایەک جەمسەری روسیاو چین و هاوپەیماننانی، لەلایەکی ترەوە جەمسەری ئەمریکاو هاوپەیمانانی و هەروەها ریزەکانی ئەوروپای یەکگرتوو وەک پێشوو لە جەمسەری ئەمریکا بەهۆی لەدەستدانی جێگاو ڕێگای سیاسی و ئابوری ئەمریکا وەک پێشوو نەماوەو هەم ریزەکانی شلوێ بووەو وڵاتانێک دەیەوێت بەتەنیاو لەبەرژەوەندی ئابوری و سیاسی خۆی روو لەبەرژەوەندیە تەنیاکانی خۆی بکات لە چەشنی بریکزست کە حزبی پارێزگاران و حزبی قەومپەرستی بەریتانی UKIP دەستی بەبرد، هەروەها کێشەکانی ئەوروپا لەگەڵ تورکیا و زۆرەکیان لەگەڵ روسیا، وە کێشەکانی ئەمریکاو روسیا لەسەر سوریاو ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، هەروەها نەبوونی ئەلتەرناتیفی حکومەتی ئەمریکاو غەرب بە وڵاتانی ئەزمە گرتووی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، کێشەکان لەسەر کۆریای باکور، هەموو ئەمانە

کێشە گەلێکی چاوچنۆکی دەوڵەتانی سەرمایەدارین لەبەرامبەر بەرژەوەندی ئابوری و سیاسی خۆیاندا و ئەزمەیەک کەتێیدان.

بەڵام هاوکاتی ئەم کێشە ناوخۆییانەیان، سەرانی سەرمایەداری دەگیری ناڕەزایەتی بەرفراوانن لەدنیادا، کەنموونەی ناڕەزایەتی جەماوەری کرێکار و کەمدەرامەتی کۆمەڵگاو حزب و رێکخراوە چەپ و سۆشیالسیت و بەرەی ئازادیخوازە لەدنیادا، کە جیا لە ناڕەزایەتیە فراوانە جەماوەرییەکانی ئەمریکاو بەریتانیا و ئەڵمانیا و فەرەنسا و تورکیاو وڵاتانی کە لەدنیادا لەچەند مانگی ئەمساڵدا بەشێوەی ناڕەزایەتی پۆپۆلیستی دەرکەوتن، هەروەها ناڕەزایەتی بەرچاو بە سەرانی دەوڵەتانی سەرمایەداری جیهانی وڵاتان لە گروپی ٢٠ کە ڕۆژەکانی ٧و٨ی ئەم مانگە لە شاری هامبەرگی ئەڵمانیا ئەنجامدارا، نموونەیەکی واوەتر لە ناڕەزایەتیە پۆپۆلیستیەکانی دەورەی پیشوتر چەپانەتر بوو.

سەرانی گەورە وڵاتانی سەرمایەداری، کە جیهانیان لەناو بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا کۆنترۆڵ کردوە و هەروەها بازاڕی جیهانیان بەپێی بەرژەوەندییەکانی سەرمایەداری دەبەن بەڕێوەو کۆمەڵگەیان بە کرێکاران و خەڵکی کەمدەرامەت کردووە بە جەنگەڵستان و زیندان و کوشتارگە، ڕووبەڕووی ناڕەزایەتیەکی گەورە بوونەوە کە لەچەند ڕۆژی پێش کۆبوونەوەی گروپی ٢٠ و تا چەند ڕۆژ دوای کۆبوونەوەکەش سەرنجی دنیای بەرەو خۆی ڕاکێشا. ئەم ناڕەزایەتە نەک لە لایەن دەوڵەتی ئەڵمانیا و مێرکلەوە چاوەڕێ نەدەکرا، نەک بە سەرانی وڵاتانی جی ٢٠ یش چاوەڕوانی ئاوا ناڕەزایەتیەک نەبوون، بەڵکو بە هەموو وڵاتانی سەرمایەداری جیهان و دەوڵەت و دەسەڵاتیان زەنگێک بوو، کە سیستەمی سەرمایەداری و چەوسانەوەو سەرکوت و کوشتارو نا بەرا بەری و جەنگەکانی بەجۆرێکە بە کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی قابیلی قبوڵ نەماوەو مرۆڤایەتی بەمشێوەیەی ئەمڕۆ و لەژێر سایەی ئەو دەستەجاتە مافیایەی ئەمڕۆ کە دەسەڵاتدارانی دنیان، هەناسەی لە زۆر بەی زۆری کۆمەڵگەکان بڕیوەو زەرورەتی ئەوەی هەیە کە هەڵپێچرێن و بڕێن.

سەرانی وڵاتانی سەرمایەداری گروپی ٢٠ ئەوەیان دوپات کردەوە لەگەڵ هەرکێشەو و ناکۆکییەک هەیانە، بەڵام لەبەرامبەر بەرژەوەندی و یەکریزی چینی کرێکارو چەپ وکۆمۆنیزمدا یەک هێزن و ناکۆکییەکانیان دەخەنە لاوەو وەڵامێکیان بە باشترکردنی ژیان و نەهامەتیەکانی کۆمەڵگە نییە.

گروپی ٢٠ لەکێ پێکاتوەو کارەکانی چییە؟

وڵاتانی گروپی ٢٠ کە پێکهاتووە لەم وڵاتانە " ئەڵمانیا، بەریتانیا، ئەمریکا، فەرنسا، ئیتالیا، تورکیا، روسیا، چین، یابان، ئوسترالیا، هندستان، کەندا، ئەرجەنتین، بەرازیل، مەکسیك، کۆریای باشور، ئەندەنوسیا، ئەفریقای باشور، سعودیە و هەروەها یەکێتی ئەوروپا"، کە بەجیا لەسەرانی ئەم وڵاتانە کۆمەڵێک لەرێکخراوە جیهانیەکانی تریش بەشداری دەکەن، وەک " بانکی نێودەوڵەتی، رێکخراوی بازرگانی نێودەوڵەتی، رێکخراوی گەشەپێدان و هاوکاری ئابوری، رێکخراوی کاری نێودەوڵەتی، نەتەوە یەکگرتووەکان، سندوقی نەقدی نێودەوڵەتی، و هەروەها سەرانی وڵاتانی بەشدار مافی ئەوەیان هەیە سەرانی وڵاتانی تر لەدەرەوەی گروپی ٢٠ بانگێشت بکەن و هەروەها بەدوای ئەزمەی ئابووری ٢٠٠٨ دا کە یەخەی سەرمایەداری گرت بەناچار کۆبوونەوەکانی چووە ئاستی سەرانی وڵاتەکان و کۆبوونەوەکانی ساڵانە دەکات بەئامادەبوونی وەزیرەکانی ئابووری و مدیری بانکە گەورەکان.
ئەگەرچی گروپی ٢٠ بەناو وەک چوارچێوەیەکی هاوکاری و کۆمەکی ئابووری پێکهات بۆ هاوکاری ئابوری و ماڵی و کاری بازرگانی وڵاتانی ئەندام، کە لە وەزیری ئابوری و سەرانی بانکەکانی ٧ وڵاتی گەورە پێکهات، بەڵام لە کۆبونەوەی سەرانیان لە ١٩٩٩دا بڕیاریاندا لە سەرانی ١٩ وڵات و ئەوروپای یەگرتوویان بۆ زیادکرد وە وەک وڵاتانی گروپی ٢٠ بەردەوامی بەکارەکانیان بدەن و بەو ناوەوە ناسرا. کاری ئەم گروپە و کۆبوونەوە ساڵانەکانی، بەهۆی ئەوەی ئەزمەیەک یەخەی گرتوون لەدنیادا و بەسەریاندا نەشکێتەوەو پێچەوانەی کەنەوە بەسەر کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی و چینی کرێکار بەتایبەتی بزوتنەوە سۆشیالستی و ئازادیخوازەکان لەدنیادا، بۆیە مەسائیلە سیاسیەکانیش لەپاڵ کاری ئابوری و بازرگانی ئەولەویەت پەیدا دەکات بۆیان، کۆبوونەوەی ئەمساڵ لەدەوری ئەم چەند خاڵە تەوەرەی بەستبوو: بازرگانی جیهانی، جەنگی سوریا، تاقیکردنەوەکانی چەکی کۆریای باکور، ئەزمەی پەنابەران، ئاڵوگۆڕی ئاو و هەوا.

ناڕەزایەتی چەپ و ئازادیخوازان بەسەرمایەداری لە هامبۆرگ:

لەچەند رۆژ پێش دەستپێکردنی کۆبوونەوەی سەرانی سەرمایەداری گروپی ٢٠ لە هامبۆرگ، چەپەکان کەپێشتر ئامادەکاریان بۆ کردبوو و هەروەها کۆبوونەوەی بەرەی ئازادیخواز لەدەوریان و لە چەند جێگا بەرەسمی شوێنیان گرتبوو و توانیبوویان چادری تێدا هەڵدەن و بەکەمپی دژی سەرمایەداری ئاودەبرا، توانیان بەچالاکی جۆراوجۆر بە بەدژی وڵاتانی بەشداری گروپی ٢٠ و دنیای سەرمایەداری و

نەهامەتییەکانی بە مرۆڤایەتی بنوێنن و نەک تەنیا نەزەری خەڵکی ئەڵمانیا و حکومەتی سەرمایەداری ئەڵمانیا و مێرکڵ راکێشن، بەڵکو روو بەدنیا و میدیا لەجیهاندا ببێتە گەرمترین باسەکانی رۆژ، وە ئەو بەرە فراوانە کە گەورەترینی خۆی لەچەپەکانی ئەڵمانیا و ئازادیخوازانی ئەو وڵاتەدا دەبینییەوەو هەروەها چالاکوانی کۆمۆنیستی وکرێکاری و کوردەکانی سەر بە پەکەکە و پەیەدە و ئەنارشیستەکانیش بەشدار بوون تیادا، هەروەها بەهەزاران کەسی تریش لەچەپ و ئازادیخوازانەوە لە وڵاتانی تری دنیاوە پەیوەست بوون پێیانەوە. ئەگەرچی پۆلیس و دەزگاکانی تری حکومەتی ئەڵمانیا هەر لەرۆژەکانی ٤ی مانگەوە ویستیان ئەو شوێنانە بەناڕازیان چۆڵ بکات و ویستی بەزۆرو هەڕەشەو هێنانی چەک و ماشێنی جەنگی و هەلیکۆپتەرو چەکی گازی فرمێسک و ئاو رێژ و دەیان هەزار پۆلیس لەسەرتاسەری ئەڵمانیاوە بۆ چاوترسێن ئامادە بکات، بەڵام ئەمانە دادی نەدا، وە بەبەشداری سەدان هەزار کەس ئیشارەی پێدەدرێت، ئەگەرچی هەندێ لە میدیای بۆرژوازی دەیەوێت بچوکی کاتەوە بۆ ٧٥٠٠٠٠ هەزار بەڵام زۆربە لەسەر ئەوە کۆکن کە بەشداربوانی ناڕازی بەسەرمایەداری سەروی ١٠٠ ٠٠٠ هەزاری کەسی تێپەڕاندووە.

ناڕەزایەتییەکانی رۆژانی ٤ تا رۆژی ٨ مانگ کە تەواوبوونی کۆبوونەوەکانی سەرانی سەرمایەداری وڵاتانی گروپی ٢٠ بوو، تەنیا ناڕەزایەتی نەبوو بەسەرانی ئەو ٢٠ وڵاتە، بەڵکو ناڕەزایەتی بوو بە کولی نیزامی سەرمایەداری و نەهامەتییەکانی، ناڕەزایەتی بوو، یەک بەیەک وڵاتانی سەرمایەداری جیهانیی و سەرانیان کەبەهەموو کێشەو ناکۆکی و بەرژەوەندییە ئابوری و سیاسییە جیاوازەکانیانەوە لەجۆرەها بەرەو گروپ و دەستەجاتی بازرگانی مافیایی کۆبوونەوەتەوە لەبەرامبەر چینی کرێکار و بزوتنەوەی رادیکال و چەپ و ئینساندۆستی و کۆمۆنیستی چینی کرێکاردا.

ئەگەر نموونەی رۆشنتر بهێنینەوە؛ لەکاتێکدا حزبی پارێزگارانی بەریتانیا و تریزا مەی سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا ریزی ئەوروپای یەکگرتووی هاوڕێانی جێدەهێڵێت بۆ بەرژەوەندی وڵاتی خۆ، بەڵام لە گروپی ٢٠ دا دەمێنێتەوەو بەشداری دەکات. لە هاوپەیمانی لەگەڵ ئەمریکاو وڵاتانی تردا بە بۆ بەرێخستنی کوشتارگا لە عێراق و سوریا و یەمەن و لیبیادا بەرەی دژی خەڵکی و بۆ بەرژەوەندی خۆیان پێکەوەن. ئەوەتا بۆ هەموویان ئاشکرایە کە ئەردوگان و دەوڵەتی تورکیا نەک بەدژی سەرجەم خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی تورکیا و کوردەکان دەکوژێت و دەبڕێت، هەروەها لەبەرەی داعش و

کۆنەپەرستیدایە، بەڵام لەگەڵ خۆیاندا لەگروپی ٢٠ و چەندین دەستەجاتی تری بۆرژوایدا دایدەنێین. کێشەکانی ئەمریکاو وڵاتانی ئەوروپا لەگەڵ روسیا و پۆتین کەم نین، بەڵام لە گروپەی ٢٠ و کۆبونەوەکانی ئەستانەو جنێف هاوکارن و پێکەوەن بەدژی بەرژەوەندییەکانی خەڵک مانەوەی بەرژەوەندی خۆیان دەپارێزن. بۆ حزب و دەستەجاتە ئیسلامی و قەومییەکانی عێراق و کوردستانیش وایە لەگەڵ هەر ناکۆکی و کێشەیەکدا هەیانە، بەڵام لە بەرامبەر پاراستنی کورسی و دەسەڵات و دژایەتی خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتدا یەکدەست و ناکۆکییەکانیان دەخەنە لاوەو یەکدەگرن و خۆیان سازدەدەنەوە.

دەرسەکانی ناڕەزایەتی دژی سەرمایەداری لەهامبەرگ:

ناڕەزایەتییە جۆراوجۆرەکانی چەند ڕۆژی هامبەرگ بەدژی سەرمایەداری و سەرانی سەرمایەداری وڵاتانی گروپی ٢٠، چەندین بەش و شێوەی بەخۆوە گرتبوو، وە دەرسێکی باش دەخاتە بەردەم کۆمۆنیستەکان و چینی کرێکار. چالاکییەکان لەنمایشی سەرشەقامەکان بەشێوەی زومبی ” مردووە زیندوەکان ” و نمایشی ناو ئاو بە بەلەم و ڕێگا گرتن و شکادنی تەوقی پۆلیس و ئاهەنگ و دانسی شەوانەو رووبەڕووبوونەوەو تا دەگاتە لافتەو شیعارەکانی ” بەخێر بێن بۆ دۆزەخ، نا بۆ سەرمایەداری، نا بۆ کۆبوونەوەی گروپی ٢٠، بەڵێ بۆ یەکێتی و هاوپشتی جیهانی، نا بۆ جەنگ”، بەو دەلیلە ناڕەزایەتییەکی بەرەی چەپ و ئازادیخوازو هەتا چینایەتی بوو لە شیعارەکاندا وە کۆبوونەوە بوو لەدەوری چەپ و لەسەر بانگەوازی چەپەکانی ئەڵمانیا بوو.

ئەم خۆپیشاندان و ناڕەزایەتییە بەپێچەوانەی ناڕەزایەتییەکانی دەورەی دوای دەنگهێنانی ترامپ کە زیاتر پۆپۆلیستی بوون و هەتا ناو و جێگاو ڕێگای چەپەکانی تیدا چووە سەرەوەو بەجۆرێک دەورەیەک بوو هەتا دەتوانیین بڵێین لەچەپی ناو لەیبەر بەڕابەری جەرمی کۆربنی زیاتر هێنایە سەرەوە. بەڵام دەرسەکانی یۆنان لەهاتنە مەیدانی ناڕەزایەتییەکانیی چینی کرێکار کە چەپی وەک سریزای بردە سەرەوەو تاسیری ناوچەیی دانا و پۆدیمۆسی لەئیسپانیا و جیرمی کۆربنی لەبەریتانیا هێنایە سەرەوە، بەڵام بەداخەوە خۆی نەیتوانی وەڵامدەرەوەی هەلومەرجی یۆنان بێ لەزەمینەسازی بۆ دەسەڵاتی چینی کرێکار کە زۆر لەبار بوو، یۆنان بە روسیای ١٩١٧ دەچوو، بەڵام ئەمیان لە حزبی بەلشەفی و رابەرەکەی لینینن بەهرەمەندبوو، بەلام یۆنان نا.

ناڕەزایەتیە چەپیەکەی هامبەرگ و دەنگدانەوەی جێگاورێگای چەپ بەدژی سەرمایەداری و بێبەهەرەمەند بوون لەحزبی کۆمۆنیستی و کرێکاری رێکخراوو مەیدانداری، جارێکی تر چەپ دەبێتە زەخیرەیەک وەک بزوتنەوە پۆپۆلیستیەکان و دەچێتە گیرفانی هێزە سوشیال دیموکرات و چەپێک تەنیا شیعارە ریفۆرمیستیەکان بەرزدەکاتەوە و دەبێتە ئۆپۆزسیۆن لەبەرامبەر باڵی راستی بۆرژوازی بۆ چوونە دەسەڵات.
چەپێک کە ئێستا لەدنیادا مەوجودە هەندەی حاشیەیی و مەیدانداری کەمپینی ناڕەزایەتیە هەندە چەپی دەسەڵات نییە، بۆ ژیرەوژورکردنی سەرمایەداری و دامەزراندی سۆشیالیزم نییە، بۆیە بەدوای ناڕەزایەتیەکان دەچێتە ماڵەوەو لەباشترین حالدا باڵی سۆشیال دیموکراتی ناو دەسەڵات و هێزی پۆپۆلیست تیادا مەیداندار دەبێت.
بەبێ بوونی حزبی کۆمۆنیستی چینی کرێکار بۆ دەسەڵاتی سیاسی، چەپ لە کێشەکانی کۆمەڵگەدا ئەنجامەکەی لە بەرژەوەندی دەسەڵاتی بۆرژوازیدا تەواو دەبێت.

١٣/٧/٢٠١٧

لە نێوان (چنوور)ی قوتبەدین سادقی و(میدیا)ی محەمەد جەمیل دا … حەیدەر عەبدولڕەحمان

لە چوارچیوەی دووەم فیستیڤاڵی مۆنۆدرامای هەولێر وا ڕێکەوت هەردوو نمایشی (قوتبەدین سادقی)و(محەمەد جەمیل)لە رۆژێکدا ببینم،ئەگەرچی هەردوو دەرهێنەر جیاوازیەکی زۆریان لە نێوان دا هەیە لە رووی نەوە و ئەزموون و تەمەن و ستایل وتەکنیکی شانۆیی،بەڵام لە رووی بابەتی نمایشەکانیان لێك نزیکبوونەوەیەکی زۆر هەبوو،هەردوکییان موخاتەبەی مردووە ئازیزەکانی خۆیانیان دەکرد لە گێڕەکانیاندا،بەڵام هەر یەك لەوان بە تەکنیك و فۆرمێکی جیاواز لەوی تریان.
قوتبەدین سادقی دەرهێنەرێکی پڕ لە ئەزموونەو ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی لەکاری شانۆییدا هەیە،ستایلێکی تایبەتی خۆشی هەیەو

هەمیشە پشت بە دوو مەتریالی سەرەکی دەبەستێت لە بەرجەستە کردنی کارەکانیدا،کە یەکێکیان تێکستە و ئەوی تریان ئەکتەرە .

لە رووی تێکستەوە هەمیشە قوتبەدین سادقی خۆی تێکستەکانی بۆ شانۆگەریەکانی خۆی دەنووسێ چونکە وەك چۆن دەرهێنەرێکی لێهاتووە،لە هەمان کاتێشدا نووسەرێکی باڵا دەستە لە نووسینی تێکستی شانۆییدا،تێکستەکانی فۆرمێکی ئەدەبی رۆمان ئامێز دەگرنە خۆیان و پڕن لە روداوو بەسەرهات و دیالۆگی درێژ،ئەو پێی وایە شانۆ وەك هونەرە لەهەمان کاتیشدا ئەدەبیشەو تەژییە لەگوزارشتی فانتازیایی و هەر تێکستێك سەربوردەیەکی تایبەتی خۆی هەیە،لە توێی ئەو سەربوردانە وێنە درامیی و دیالۆگەکان لە نمایشدا دادەڕێژێ،کە زۆر جاران بینەر لەو حاڵەتانەدا پێویستی زۆری بە ئەتمۆسفیرو ئامادەباشییەکی دەروونی باش دەبێت بۆ ئەوەی بتوانێت تێکستەکە وەك خۆی وەربگرێت،خۆ ئەگەر وەریشی نەگرێت قورساییەکی زۆر لە سەر باری دەروونی دا دروست دەکات و لە نمایشەکەی دادەبڕێنێ.

لە راستیدا زۆرینەی ئەو جۆرە تێکستانە پێویستییان بە ئامادە کردن هەیە،بۆ ئەوەی بینەر لە هۆڵێکی تەسکو تریسك و خنکاوی چەشنی هۆڵی بەڕێوەبەرایەتی هونەری شانۆ،دووچاری تەنگەتاویەکی دەروونی نەیەت،کە حەوسەڵەی وەرگرتنی نەبێت و بە ناچاری لە شانۆدا دابڕێ،جگە لەوە ئەو چەشنە تێکستانەی هەر تەنها قورسایی ناخەنە سەر بیری بینەر،بگرە ئەکتەریش گیرودەی ئاستەنگ دەکەنەوەو زۆر جاریش لە سەر حیسابی نمایش و ئەکشن و ئەدای ئەکتەر هەڵدەکەونەوە،چونکە چەند ئەوەندەش بینەر تامەزرۆی دیالۆگی کورت و درامییە،ئەوەندەش ئەکتەر پێویستی پێیەتی بۆ بژاردەکردنی ریتمی جەستەو ئەدای جوان”

دیارە سەرچاوەی هەرە بنەڕەتی وەرگرتنی بینەر لە شانۆدا (چاوە)زیاتر لەوەندەی گوێ بێت،هەر هونەرێکی ئەدەبی و هونەریش ئامرازو زمان و مەتریالی تایبەتی خۆیان هەیە، ئێمە لە شانۆدا زیاتر بەدوای بینین دا دەگەڕێین،هەموو هەستەکانی خۆمان لە چاودا کۆ دەکەینەوە،لە چاوەڕوانی ئەوەی دەرهێنەر بەو ئامرازانەی لەژێر دەستی دایە بتوانێت ئێمە بوروژێنێ،بەڵام لە هەندێ نمایشی وەك (چنوور) ئەگەر ئەوە لە بەرچاو نەگرین کە ئەو بەرهەمە بەرهەمی قوتبەدین سادقیە و هەڵسەنگاندن لەسەرئاستی بەرهەم دا بۆ بکەین،ئەوە هەست دەکەین تا دوا دیمەنی نمایشەکەچاومان بە برسیەتی بە جێ دەمێنێ، شتێ نیە بمانوروژێنێ! چواردیوار و فەزایەکی رەش کە

تەنها درەختێکی تێدایە،بلاجکتێرێکی لە سەر جێگیر کراوە" ئیدی نە سینۆگرافیایەك" نەموزیك و ریتمێك،جگەلە تەکنیکێکی تەقلیدی نەبێت کە بریتیە لە دوو تەختەی مردووی بێ وەزیفە..
هەموو فەزای شانۆگەریەکە لە مەرگ دە چێت،بەڵام مەرگێك کە جوانیەکت پێ نەبەخشێت و هەستت ناجولێنێ .

ێ لەو نێوەندەدا بینەر لە شانۆدا هیچی بۆ نامێنێتەوە جگە لە ئەکتەر نەبێت بۆ ئەوەی لە دەست ئەو فۆرمە کلاسیکیەی دەرهێنان رزگاری بکات، بەڵام ئاخۆ ئەکتەر لە شانۆدا هەموو شتێکە؟
ئەکتەری (نمایشی چنور ـــ فەرشیدگەویلی)ئەکتەرێکی بە توانایە،لە سەر شانۆدا ماندوو بونێکی زۆری پێوە دیارە،نزیکەی یەك کاژێر لەنێو کۆمەڵێ ئەکشنی بێ دەلالەت وەهێما وەك حیکایەك خوانێك تێکستی بۆ دەخوێندینەوە،بێ ئەوەی جەستەی ئەکتەر ببێتە ئەلتەرناتیف و بۆشاییەکانی سینۆگرافیا پڕکاتەوە،وەك هەندێ جار سینۆگرافیا توانستی ئەکتەر لە سەر شانۆدا دادەپۆشێ .
دەرهێنەر کە هەموو پشت بەستنێکی بە تێکست و ئەکتەرە،ناتوانێت هاوسەنگی لە نێوان ئەو دوو توخمە سەرەکییەدا دروست بکات،خۆ ئەکتەر بێ ئەوە لە سەر شانۆیە رۆح بخاتە بەر تێکست و وێنەکانت بۆ بەرجەستە بکات و کاراکتەرەکانت نیشان بدات،نەك بۆ ئەوەی دەقت بۆ بخوێنێتەوە.
کاتێك دەرهێنەر هاوسەنگی لە دەست دەدات،کە نەتوانێت ریتمی جەستە و ریتمی دیالۆگ هاوسەنگ بکات و ئەو هارمۆنیایە لە نمایشدا دروست بکات کە بینەر چاوەڕوانی دەکات ..رەنگە بینەر دەلالاتەکانی جەستەی ئەکتەرت بە تەنیا لێ وەربگرێ،بەڵام ئامادە نیە دیالۆگی بێ دەلالاتی جەستەیی قەبوڵ بکات،چونکە ئەو لەو لەو لەحزەیەی لە شانۆ دانیشتووە(بینەرە) نەك(خوێنەر)
زۆر جاران دەرهێنەر نەك بە لە دەست دانی هاوسەنگ بوون ریتمی نمایش لە دەست دەدات و بینەر ناچاری باوێشك دان دەکات،لە هەمان کاتیشدا گڕو تینی نمایش لای ئەکتەریش دەکوژێ و ئەو بوارەی بۆ بە جێ ناهێڵێ کە بە دوای جوانترین ئەدادا بگەڕێت،ئەوەندەی بیری لای دیالۆگی دوورو درێژە ئەوەندە بیری لای ئەدای نواندنی خۆی نیە.
دەرهێنەریش بە هەمان شێوەی ئەکتەر دەسەڵاتی ئەو پانتاییە بەرفرەوانی تێکستی نابێت بۆ ئەوەی بیانکات بە وێنەی شانۆیی،بۆیە ناچاری ئەوەدەبێت تێکست بە گێڕانەوە لە کۆڵ خۆی بکاتەوە،بۆیە کەمتر دەتوانێت دراما لە جەستەی ئەکتەرو وێنەی شانۆیی دا نیشانی بینەر بدات …ئەوەتا دەرهێنەر هەندێ کردەی بۆ پاساو بە ئەکتەر دەکات بۆ شڵەقاندنی ئەتمۆسفیریی شانۆ،کە هیچ دەلالاتێکیان نیە وەك

وەرگێڕاندنی کورسیەکان و هەندێ پەلاماری تر کە هیچ کاریگەرییەکی درامییان پێوە دیار نیە جگە لە دەستەپاچەیی نەبێت بۆیە من پێم وایە هەڵبژاردنی گەوڵێی بە باشترین ئەکتەری پیاوی فیستیڤاڵ رەنگە لە سەر بنچینەی کۆمەڵێ ئیعتیباراتی لابەلایی بێت، وەك رێز لێنانی شانۆی رۆژهەڵاتی کوردستان لەو فیستیڤاڵەو قە در راگرتنی قوتبەدین سادقی،ئەگەرنا ئەکتە ری دیکەمان هەبوو لە فەرشیدی زۆتر شایەستەی ئەو خەڵاتە بوون.

ئامانجی سەرەکی دەرهێنەر لە(چنوور)دا دوا دیمەنی کۆتایی بوو بۆ چارەسەر کردنی درامیانەی نمایشەکەو سەرتاپای دیمەنە پەراوێزەکانی تر لە پێناوی گەیشتن بەو دیمەنە دروست کرابوون،تەنها دیمەنی کۆتایی نمایشەکە بوو کاتێ کاراکتەرەکە دەخزێتە شوێنی گۆڕەکەو چەپکە گوڵە سپیەکە لەسەر گۆڕی خۆی دادەنێ و مۆمەکەش لە سەر کێلەکەی خۆیدا دادەگیرسێنێ بۆ ئەوەی گۆڕەکە بۆ هەمیشە رووناکی ببەخشێت .

بەڵام محەمەد جەمیل لەنمایشی(میدیا) دا تێکستێکی زمان ساکاری هەیە،بەڵام فەلسەفەو ئایدیایێکی چڕ بە خۆیانەوە هەڵدەگرن دەربارەی مەرگ و ئازارەکانی تەنیایی .
ئەو دیالۆگە سادانە،کە زۆربەیان گوزارشتێکی مرۆیی و سایکۆلۆژی دەبەخشن، بۆ کەسێك کە ژیان لە سەر دنیادا بۆ ئەو لەگۆڕی ئازیزەکەی تەسکترە"لە رووی نمایشەوە بارگرانییەکی نەخستۆتە سەر ئەکتەر،بەڵکو یاریدەی دەدات بۆ ئەوەی بە ئاسانی ئەو دیالۆگانە لە ناو نمایشدا بتاوێنێتەوە.

دەرهێنەر ستایلێکی تەعبیری هەیە و بە دیکۆرێکی هێمادار لە وەرەقەکانی قومارو ئامێرە رەنگ سپییەکانی تەلەفون و جۆلانەو پەیکەرێکی دروست کراو لە دارو تابوتێك کە لە ناوەڕاستی شانۆ راکێشراوە،کۆمەڵێ دەلالاتی فەلسەفی و سایکۆلۆژیت پێ دەبەخشێت و بینەر ناچاری ئەوە دەکات کە بە دوای خوێندنەوەی هەر یەك لەوهێمایانەدا بگەڕێت کە پەیوەستن بە ئەتمۆسفیری روداوەکان و شوناسی کاراکتەرەکانی .

دەرهێنەر بە سینۆگرافیا هەم جوانیەك بە نمایش و فەزای شانۆیی دەبەخشێت بۆ بەرجەستە بوون،هەم ئامرازەکانی دەکات بە فاکتەرێکی دیکەی گوزارشت کردن،ئەگەر توانی رۆڵێك بە سینۆگرافیا ببەخشێت و بۆ خزمەتی نمایش بەرجەستەی کرد.

ئەم سینۆگرافیا هێمادارانە ی نمایشی (میدیا) لە (چنوور)دا کەمتر دەبیندرێت..بۆیە کاریگەرییە فەلسەفی و دەروونییەکانی نمایش بە سەر بینەردا لاوازتر دەبێت .
دەرهێنەر محەمەد جەمیل وەك چۆن بە فۆرمێکی هاوسەنگ تێکست و سینۆگرافیای بەکارهێناوە،هەردوکیانی بۆخزمەتی ئەکتەر بەرجەستە کردووە،ئەکتەرێکی کچ (رۆزانا فەرهاد) کە هەم بۆتە داینەمۆی راگرتنی ریتمی نمایش" هەم ستاتیکایێکی سروشتی بە وێنە درامیەکان بەخشیووە.
وەزیفەی دەرهێنەر ئەوەیە بتوانێت سەرچاوەکانی وروژاندن لە جەستەی ئەکتەردا بۆ دروست کردنی وێنەی درامی تەوزیف بکات،رەنگە بەرجەستە بوونی دیمەنی وروژێنەریش زۆتر لە جەستەی ئافرەتدا کاریگەرتربن .

بۆیە دەرهێنەر توانیویەتی بوێری و چاو نەترسی(رۆزانە) بقۆزتەوە بۆ دروست کردنی دیمەنە وروژێنەرەکان کە هەندێ جار لە تابلۆیەکی دراماتیکی جوان دەچوون و گەشەیان بە ریتمی نمایش دەدا،ئەگەرچی لەهەندێ دیمەنیش دا بینەر دەگەیشتە ئەو بڕوایە کە ئاستی هونەری دروست کردنی دیمەنەکان وەك یەك نین،هەندێ دیمەنی لاوازی ئەوتۆ هەبوون کە نمایشەکەیان دەخستە ژێر مەترسی روخانی بونیاتی درامی و هەرەس هێنان …

بە گشتی رۆزانا فەرهادـــ ئەگەرچی تەمەنی هونەریی کورتەو لە دەستپێکی ئەزموونەکانیەتی لە گەڵ شانۆدا" بەڵام لەو بەرهەمەدا دەرهێنەر توانی توانستەکانی بە دەرخاوئامادەکارییەکی باشی بۆ بکات لە رووی نواندنەوە،بە شێوەیەك ئەدای جوان جوانی لە نمایشەکەدا نیشان داین" بە تایبەت لە سەر جۆلانەکە،لە راکردن لە ترس،لە پچڕاندنی کفن،لە راکێشانی تابووتەکە،لە ریتمی جوانی پێکەنینەکەو زۆر وێنەی تردا،بۆیە من پێم وابوو دەکرا ئەو خەڵاتی باشترین ئەکتەری ئافرەتی لە گەڵ رووبار ئەحمەد دابەش کردایە.

لە شانۆدا سەختترین ئەرکی دەرهێنەر لەوە دایە کە چۆن چارەسەری کۆتایی بۆ نمایش دابنێت،چی بکات بۆ ئەوەی کۆتایی نمایشەکەی بەو فۆرمە هونەرییە بێت کە بینەر لە ژێر کاریگەرییەکانی نمایش نغرۆ بکا،ئەوەبوو جیاوازییەکی زۆر لە نێوان هەردوو نمایش دا هەبوو بۆئەو رادەست کردنە درامیە ئەوەتا لە(میدیا)دا دەرهێنەر نمایشەکەی بەئاراستەیەکی خیتابی دەباو کۆتایی نمایشەکەی بە کۆمەڵێ دروشمی لاواز هێنا" ئەگەرچی دەرفەتی زۆر لە بارتر هەبوون بۆ کۆتاییەکی بەهێزتر لەوەی بینیمان.

بە پێچەوانەی نمایشەکەی قوتبەدین سادقی کە کۆتاییەکی ڕۆمانسی پڕ لە ستاتیکای درامی بوو،کاتێ کاراکتەرەکە دەچێتە ناو گۆڕی یەکەم و بە دەستی خۆی چەپکە گوڵە سپیەکە لە سەر سینگی خۆی دادەنێ و مۆمەکەش دەخاتە سەر سەرینی … بەمە زۆر لە بۆشاییەکانی نمایشی بەو کۆتاییە هێمادارە پڕ کردەوە،کە بینەر بە ئاسانی ئەو وێنە درامیەی لە زەهندا دا کاڵ نەبێتەوە .

چۆڕاوی تریفێ … عەبدولڕەحمان فەرهادی

شیعر ......

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن …..]

وەختی شەو پێ دەکەنێ؛ زەوی دەپژمێ… بۆتان لەتیف

عەبدولقادر

ئەم شەو کە چوومە دەرەوە
زەوی ئارەقەی ڕەش وشینی لێ دەچۆڕا !
ئاسمان ٣٠ ئەستێرەی پێ کردبوو !
ئەم شەو..
ئەم شەو کەچوومە دەرەوە
ئاسمانم دیت
خۆشەویستی ئەکردە باران و
پەردەیەکی لەڕەنگی من هەڵکێشراوی
بەسەر ئەستێرەکانی دادابوو !..
ئەم شەو ئاسمان
حەوتەوانەو ٢٣ ئەستێرەی دیکەی
ب□ پێکراوی هێشتبوونەوە !..
لەسەرەخۆ
سەرم بەرز کردەوە بۆی
تێی ڕامام وهەناسەکەم پێکەنینێکی هەڵکێشا
بەس نەم زانی ئەمە نمایشی چی یە؟!..
زانی سەرسام وشاگەشکەم..
زانی چاوم
زمانی ئەم نمایشەی نازانێت و
هۆش ونەستیش سەرگەردان !..
دوای دوو سێ جار چاو تروکاندن وئامێز
ئامێزی برژانگەکانی!..
شەو پێکەنی..
پ گوتی: من (ب)ێم
ێ گوتی: من (ۆ) م
ك گوتی: من (ت)ێم
ئە (ە) گوتی: من (ئا=ا)م
ن گوتی: من هەر (ن) و
(ی) ش گوتی:
منیش ئامرازی پەیوەندی
نیوانی تۆو دڵی ئاسمان !..
ئاسمان:
لەگەڵ هەموو ساڵێکی شەو
پەردە لەسەر ئەستێرەیەک لائەبەم !..

هەتا شەوت ڕاکشاو بێ
دڵی منیش رۆشنترو
باڵام تێرتر ل□ ئەستێرەو
روخسارم تەژی ل□ بەژنت !..
یەکسەر زەوی پژمی و
دووگوردێکی سەوزی بۆ ڕاخستم و
بە فرمێسکی دەستنوێژی بۆ هەڵگرتم !..
سوجدە..
سوجدە..
سوجدە..
چەما نەوەی سۆزو
ک□ نۆشی باوەڕو
داهاتنەوەی بیرو
ڕژانەوەی ڕەنگم بۆ خودا !..
خودایە رێزم ۳۰ چراو
ئومێدم ئاهەنگی ئاسمان !..
من داماو..
تۆ پڕ سۆزو خۆشەویستی و
ڕژاندنی میهرەبانیت پەسارمە
ل□ نیگەرانی وئاڵۆزی ڕازو نیگا !..
خودایە..
خۆزگەی خواردنەوەی بۆنی خاک
تەریک بوونمە ل□ باخچەی ئاژەڵان !..

بۆتان لەتیف عەبدولقادر”پـــایـــان”

۲۱ ی ۱۰ ی ۲۰۱۳ ALEX

چیرۆک بۆ مندا□□ان.. گلەییەکانی بەشەکانی دارقۆخێک … نووسینی:

ڕۆزا شوان

ڕۆژێک ڕەگ و قەد و لق و گەڵا و گوڵ و بەری دارقەخێک، کەوتنە گلەییکردن لە یەکتری. هەریەکەیان ئەرکەکانی، لە ئەرکەکانی هاوڕێکانی تری بە گرانتر دەزانی.
ڕەگەکان: ئێمە لە هەمووتان ماندووترین، کێ وەکو ئێمەتان پێدەکرێ؟ بە ناخی زەویدا چووینە. بە ڕۆژ و بە شەو ئاو و خوێی کانزایی هەڵدەمژین، بۆ ئێوەیان دەنێرین. گەر ئێمە نەتان گرین، ڕەشەبا بە پاڵێک دەتان خات.
قەد: هاوڕێیەی شیرینمان، پێزانینمان بۆ ماندووبوون و ئەرکی گرنگی ئێوە هەیە. بەڵام ئێوەش خۆتان بە منەوە گرتوون. ئەو ئاو و خوێیە کانزاییانەی ئێوە هەڵیاندەمژن، من دەیان گەیەنمە لقەکان. منیش لە رووی گەرما و سەرما و ڕەشەبادا خۆم گرتووە، لق و گەڵا و گوڵ و بەر، هەموویان بەسەر شانی منەوەن، ئەرکەکانی منیش لە ئەرکەکانی ئێوە کەمتر نین.
لقەکان: ئەو ئاو و خوێیە کانزاییانەی تۆی قەد پێمان دەگەیەنێ، ئێمەش دەیان گەیەنینە گەڵاکان. سیما و قەوارەیەکی جوانیشمان پێبەخشیون. سەرەتای هەموو بەهارێکیش چرۆی تازە دەکەین، دەیانکەین بە گەڵای تازە. بە سەدان گەڵا و گوڵ و قەخمان بە کۆڵەوەیە، ڕۆژانەش چۆلەکە و مەلی جوان و دەنگخۆش، لەسەرمان دەنیشنەوە. بێجگە لەمانە ئەرکی تریشمان هەیە.
گەڵاکان: ئیمەش بە ڕەنگی سەوز و گەشمان، جوانیمان پێبەخشیون، ئێمە چێشتخانەی ئاساییین، لەو ئاو و لە کانزایانەی پێمان دەگەیەنن، لەگەڵ چەند گازێک و تیشکی خۆر و لە ماددەی تر کە لە سەوزیماندا هەیە، کارگەی ئاسایی خواردن بۆ هەمووتان دروست دەکەین، هەموومان بەو خواردنە دەژێن. چەندین ئەرک و سوودی تریشمان هەن.
گوڵەکان: ئێمەش ڕەنگێکی پەمەیی زۆر جوان، بۆنێکی زۆر خۆش، دیمەنێکی ڕەنگین و سەرنجڕاکێشمان هەیە. بەرەکانیش لە ئێمە لە دایک دەبن و پێدەگەن، دەبنە ئەم قەخە خۆش و بەتام و بەسوودانە.
قەخەکان: ئێمەش کە بەری ئێوەین، بۆ هاوکاری هەموو لایەکتان پێگەیشتووین، هێمای جوانی و بەسوودین. گەر ئێمە نەبین، مرۆڤ هێندە خزمەتمان ناکات و بە دەورماندا نایەت. ئێمە لەناو سکماندا ناوکمان هەڵگرتوون. بە ناوک ژمارەمان زۆرتر دەبێت و لەناوناچین.
هەموویان: کەواتە هەموومان لە خزمەتی مرۆڤداین، ئەو سوودمان لێوەردەگرێت.
قەخەکان: بەڵێ وایە، بەڵام نابێ بێ ئەمەک و پێنەزان بین، مرۆڤیش

خزمەتی ئێمە دەکا، پەین دەکاتە ژێرمان، گەر تویینیشمابێت ئاومان دەداتێ، لە دژی نەخۆشی□کان و کرم و مێشوولە و میکرۆبی زیانبەخش، دەرمانمان پێوەدەکات و دەمانپارێزێت. ئەویش مافی خۆیەتی کە سوودمان لێوەربگرێت.. ئەویش نەمان کاتەوە دەوەرێن و بۆگەن دەبین. جوانیشمان لە سوودبەخشیمان دایە.
قەد: هاوڕی دڵسۆزەکانم، قسەکانی قۆخەکان بەجێن، راستییەکیش هەیە، کە هەموومان دەیزانین، هەریەکە لە ئێمە گرنگی و ئەرک و کاری تایبەتی خۆمان هەیە، کە بە ئەوانی ترمان ناکرێن. من ناتوانم کارەکانی ئێوەی رەگ یا ئێوەی لقەکان یا ئێوەی گەڵاکان یا ئێوەی گوڵەکان یا ئێوەی بەرەکان ئەنجام بدەم. ئێوەش ناتوانن کارەکانی من ئەنجام بدەن. بەڵام ئێمە گیانێکین لە شەش جەستەدا. بەبی هاوکاریکردنی و پێکەوەکارکردن کارەکانمان ناتەواو دەبن و ناژین. با کۆتایی بەم گلەیيانەمان بهێنین، درێژە بە ئەرک و کارەکانمان بدەین.

نەرویج: ٢٠١٧

دەوڵەتی سەربەخۆ … سەباح شێخانی

پێویسته وەکو نەتەوەی کورد، پێداگیری لەسەر ئەوە بکەین کە بەهیچ شێوەیەك لە مافی خۆمان خۆشنابین و بە کەمتر لەوە رازی نەبین تاکو لە مافدا یەکسان دەبین لەگەڵ هەموو گەل و نەتەوەکانی دیکەی دونیا.
پرسی سەربەخۆیی مافی هەموو گەل و نەتەوەیەکە، بۆیە کوردیش وەك نەتەوەیەك، لە هەر پارچەیەکی کوردستان دەتوانیت ریفراندۆم بۆ دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین بکات، جاڕدانی سەربەخۆیی کوردستان بۆ گەلی کورد بووەتە ئەمری واقیع و ئیدی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش بەشیوەیەکی ناڕاستەوخۆ، لە بۆنەی جیاوازدا، پێشوەختە ئاماژەیان بە سەربەخۆیی کوردستان داوە. ڕیفراندۆم لە ئاستە گشتییەکەیدا، مافە، چونکە ئێمە هەڵگری هەر ئایدۆلۆژیا و بیروباوەڕێك بین، دواجار لەوەدا هاوبەشین کە کێشەیەکی مێژوویی

لەمێژینە و دوورمان هەیە.

دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ نە موزایەدەیە و نە پڕوپاگەندەی کەسی و حیزبی، لە ئێستادا دامەزراندنی ئەو دەوڵەتە بۆ پاراستنی ژیان و شکۆی گەلی کوردستان ئەرکێکە لە ئەستۆی هەموومان، کاتی ئەوە هاتووە تاکی کوردستانی خۆی یەکلایی بکاتەوە، ئایا لەگەڵ ئەوانە دەبێت کە دەیانەوێت بڕیاری سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ بدەن و خوێنی شەهیدان و قوربانی گەلەکەمان بە فیڕۆ نەدەن، یان لەگەڵ ئەوانە دەبێت کە دژی دەوڵەتن و هەندێکیان بەو پەڕی بێشەرمی و بە بێ ترس لە یاسا ماوەیەکە بانگەشەی بە هەرێمکردنی سلێمانی دەکەن، بۆچی دەڵێن هەرێمی سلێمانی دروست دەکەین، با بەئاشکرا بڵێن ئێمە لەگەڵ عێراقی مالیکیداین و دژی دەوڵەتی سەربەخۆیین.

هەموو ئەو گۆڕانکارییانە کە لەم ماوەیەدا روویان داوە، ڕێگەخۆشکەرن بۆ ئێمەی کورد کە ئیتر دەرفەتەکان لەدەست نەدەین، چونکە بە لەدەستدانی دەرفەتێکی وەهادا، چەندان ساڵ دەمانباتەوە دواوە، شێخی سەعدی جوانی فەرمووە: “هەموو باشن بەڵام نە بۆ هەموو کارێك” بزاڤی رزگاریخوازی هچ گەلێك بێ گەورە و سەرکردە نەبووە و نابێت، لەو بارودۆخە سەخت و هەستیارەش بۆ ڕێبەرایەتیکردنی سەربەخۆیی کورستان کەس لە جەنابی سەرۆك مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان شیاوتر نییە، ئەوەی سەرۆك بارزانی بۆ کورد و دۆزی ڕەوای گەلی کوردستان کردویەتی، هیچ سەرکردەیەکی دیکەی کورد نەیکردوە، با هەمووان دەست لەناو دەست هەنگاو بنێین بەرەو سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردستان.

ڕاگەیاندنی ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان

کەمپینی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان، کە لە ۱۸ ساڵ لەمەوبەرەوە هەڵسوراو دەست بەکاربووە، بە بەرزکردنەوەی خواست و دەنگی خەڵکی کوردستان بۆ ئەنجامدانی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی

لەدەست ڕژێمی بەعس و دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ. لەم پێناوەدا کاری میدیایی و کەمپەینی سیاسی لە کوردستان و لەووڵاتانی ئەوروپادا ئەنجامداوە، لەناساندنی فکرە و میکانیزمی رفراندۆم لە کوردستان و ناساندنی خواستی سەربەخۆیی لە دەرەوەی وڵاتدا و ڕاکێشانی پشتیوانی لەلایەن کەسایەتی وحزب و ڕێکخراوەکاندا دەوری بووە.
ئەم کەمپەینە لە دوای ڕوخانی بەعسیشەوە دوبارە دەورێکی نوێی دەستپێکردەوە بە هەمان رفراندۆم بۆ خواستی سەربەخۆیی. بە تایبەت لە کاتی دانان و دەنگدانی گشتی لەسەر دەستوری نوێی عێراق دژ بەم دەستورە فیدرالیە وەستایەوە کە حزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان بانگەوازیان بۆکرد . لە ڕێگەی کۆڕو کۆنفرانس و میدیاوە بانگەوازی خەڵکی کوردستانی کرد کە دەنگ نەدەن بەو دەستورەی کوردستان دەکاتەوە بە پاشکۆی دەستور و دەوڵەتێکی ئیسلامی عەرەبی.
سەرەڕای ئەم هەوڵانەی “کەمپینی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان” و کاری “بزوتنەوەی رفراندۆم” و دەنگدانی ٩٨٪ خەڵکی کوردستان بەسەربەخۆیی لەرفراندۆمی نافەرمی ساڵی ٢٠٠٥دا، بەڵام دەسەڵاتدارانی کوردستان بەرژەوەندی خۆیان لە پلە و بەشە دەسەڵات و داهاتی فیدرالیدا دەبینیەوە و بە پێچەوانەی خواستی خەڵکەوە کوردستانیان وەک پاشکۆی عێراق هێشتەوە.
دوای چەندین ساڵ لە گەڕوکێشەی سیاسی نێوان حکومەتی هەرێم و ناوەندو ئاکامە سەلبیەکانی لە سەر خەڵکی کوردستان، لە ئێستادا پارتی و یەکێتی بڕیاریان داوە بە بەرپاکردنی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی لە ٢٥ سێپتەمبەری ٢٠١٧دا. ئاشکرایە ئەمە ئاکامی شکستی ڕێگا چارەی فیدرالی و ڕەوایەتی ڕێگاچارەی سەربەخۆییە، کە چەندین ساڵە “کەمپینی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان” و “بزوتنەوەی رفراندۆم” و خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان خەباتی لە پێناودا کردوە و فشاری خستۆتە سەر دەسەڵاتدارانی کوردستان، تاکو ئەم مافەی خەڵکی کوردستان بۆ بریاردان لەسەر چارەنوسی سیاسی کوردستان بە سەربەخۆیی لە رفراندۆمێکدا بە ڕەسمی بناسێ و جێبەجێی بکات.
ئێستا کە بەرپاکردنی رفراندۆم لەلایەن دەسەڵاتدارانی کوردستانەوە دانی پێدانراوە، هەنگاوی گرنگ بریتیە لە جێبەجێکردنی رفراندۆمێکی ئازادو ڕەسمی و جێبەجێکردنی ئەنجامی ئەم دەنگدانەی خەڵکی کوردستان، کە ئاشکرایە سەربەخۆیی کوردستانە.
هەربۆیە ئەم کەمپینەش لێرە بەدوا لەژێر ناوی “ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان ” کاردەکا تاکو بتوانێ ئەو دەنگدانەی خەڵکی کوردستان بە سەربەخۆیی بە ڕاگەیاندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان بگەیەنێ. لەم پێناوەدا هەم کاردەکا بە دروستکردنی بزوتنەوەی فشاری جەماوەری بۆ

سەر دەسەڵاتدارانی کوردستان بە پابەندبون بە جێبەجێکردنی بڕیاری جیابونەوە لە عێراق و ئاگەیاندنی دەوڵەتی سەربەخۆ، وە هەم کاردەکا بۆ ڕاکێشانی پشتیوانی بە بەڕەسمیەت ناسینی ئەنجامی رفراندۆم و دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان.
لە ڕوانگەی دەورو دەخالەتی خەڵکی کوردستان بە دیاری کردنی چارەنوسی خۆیان و دەرکێشانی کوردستان لە گێژاو ناجێگیری سیاسی و دامەزراندنی دەوڵەت لە کوردستاندا "ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان" بانگەوازی خەڵکی کوردستان دەکات بۆ بەشداریکردن و دەنگدان بە سەربەخۆیی کوردستان لەو رفراندۆمەدا کە بڕیارە ئەنجام بدرێ.
هاوکات بەپێی تەجروبەیەک کە ئێمە و خەڵکی کوردستان لەگەڵ دەسەڵاتدارانی کوردستان هەمانە، پێویستە کە خەڵکی کوردستان خۆیان لە مەیداندا بن و بزوتنەوەیەکی فشاری جەماوەری سازبکەن تا لەم ڕێگەیەوە پێداگری جدی بکەن لە سەر جێبەجێ کردنی ئەنجامی دەنگەکانیان تا حزبە دەسەڵاتدارەکان یاری بە چارەنوسیان نەکەن و دەنگەکانیان بە مەبەستی سیاسی خۆیان بەکار نەهێنن و نەیکەنە سەودا ومامەڵەی لەسەر زیادکردنی بەشە فیدرالیەکەی داهات و دەسەڵاتیان.
هاوکات کاردەکەین بۆ ڕێگاگرتن لەوەی خواستی سەربەخۆیی خەڵکی کوردستان بکرێتە قوربانی کێشەی دەسەڵاتی حزبەکان و پێویستە سەرجەم حزبەکانی کوردستان پابەندی مافی بەرپاکردنی رفراندۆم و سەربەخۆیی خەڵکی کوردستان بن، بەجیا لەهەر جیاوازیەکی سیاسی و کێشەی نێوخۆیان یاخود ڕا و سیاسەتێک کە سەبارەت بە ئایندەی کوردستان هەیانە .
هەروەها ئەم ناوەندە هەوڵئەدات بۆ ئەوەی نەتەوەیەکگرتوەکان سەرپەرشتی ئەم رفراندۆمە لە ناوچە کوردنشینەکانی هەرێم و دەرەوەی هەرێمیش بکا و ڕەسمیەت بدا بە ئەنجامەکەی و بە سەربەخۆیی کوردستان.
ئەم بزوتنەوە جەماوەریە دەوری گرنگی دەبێ لە ڕاوەستانەوە بەرامبەر هەڕەشەی وڵاتانی دەوروبەر و ناکامکردنەوەی هەوڵەکانیان دژی سەربەخۆیی، وە هەروەها ڕۆڵی دەبێ لە هێنانە سەرکاری دەوڵەتێکدا کە دەستور و یاسا و دامودەزگا و کارەکانی مۆری خواست و ماف و فشاری جەماوەری هەژار و ئازادیخوازی پێوەبێ و دەوڵەتێکی سەکولار و غەیرە قەومی و مافی هاوڵاتی یەکسان بە دانیشتوانەکەی دابین بکا بەبێ جیاوازی نەتەوە و ڕەگەزو زمان و ناوچە.
ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان بانگەوازی هەموو خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان و حزب و لایەن و ڕێکخراوە جەماوەریەکان دەکا کە بەشداری لەم ناوەندەدا بکەن و لە هەموو شار و شارۆچکە و وڵاتێکدا

هەڵسوراوان دەستەکانی دروست بکەن تا یەکدەست و پێکەوە بزوتنەوەی سەرتاسەری جەماوەری ڕێک بخەین لەپێناو سەرخستنی خواستی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی سەربەخۆ و کاربکەین بۆ ناکامکردنەوەی ڕێگرییەکانی بەردەم سەرکەوتنی بڕیاری خەڵکی کوردستان لە سەربەخۆبونیدا.

ئاسۆ کمال ڕێکخەری
ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان
2017/07/17
پەیوەندی : https://www.facebook.com/asokamal, ,Tel:00447760131203,asokamal@yahoo.com

---

مرۆڤی نامۆ … هیوا سەعید

زۆر سەیرە مرۆڤ نامەی مردنی دایکی پێ بگا کەچی دوای خوێندنەوەی بێ هیچ شڵەژان و نیگەرانییەک بە کەمتەرخەمییەوە بڵێ کە ناڵێ دوێنێ یان پێرێ مردووە، خوا دەزانێ!
یان لەکاتی ناشتنی تەرمی دایکی دەوروبەرەکەی هەمووی خەریکی شین و گریان بن ئەویش لەودەمە بەشوێن لەزەتی خۆی بێ و بیرلەوە بکاتەوە لەکوێ قاوەیەکی دەستبکەوێ و سیگارێکی لەگەڵ داگیرسێنێ!
یان لە نێوان دوو کەسی بەشەڕهاتودا بەئەوەی کێشەکە پەیوەندییەکی بە ئەوەوە هەبێ لەخۆیەوە یەکێکیان بداتە بەرگوللە و بیکوژێ!
یان لە هۆڵی دادگاییدا دادوەر لێی بپرسێ بۆچی ئەو مرۆڤەت کوشت، بڵێ لەبەرئەوەی تیشکی خۆرەکە لە چاومی دا!
یان بە تۆمەتی کوشتن لە زیندان بێ و فەرمانی لەسێدارەدانی بۆ دەرچوبێ و سبەی وادەی لە سیدارەدانەکەی بێ، بەر لە مردن قەشە لێی بپرسێ باوەڕت بەخوا هەیە، لەو دۆخە لاوازەش هێشتا بڵێ ئەو پرسیارە جێی بایەخی من نییە!

لێرەدا ئەوەی دەبێتە شایانی تێرامان، ئایا بەڕاستی ئەو جۆرە بونەوەرە نامۆ و بێهەست و خوێنسارد و لەمرۆڤکەوتوە بونی هەیە یان هەر کارەکتەرێکی ناو چیرۆک و ڕۆمانەکانە و بەرهەمی خەیاڵ و فەنتازیای هونەرمەندان و نوسەرێکی وەک کامۆیە بە تەنیا؟

چاڕلی چاپڵن لە شاکارە جوانەکەی بەناوی سەردەمی مۆدێرن کە ئەو بەرهەمەی چاپڵن وەک ڕەخنەیەک لە مۆدێرنە تەماشا دەکرێ بە تایبەت لە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و ماشێن. لە دیمەنێک ڕۆڵی کرێکارێک نمایش دەکا ڕۆژانە لەسەریەک و بە چەندبارەیی سەرقاڵی بەستنی بورغییە لە کارگەکەی. بەهۆی ئەو کارەوە ئاگای لە هیچی دەوری خۆی نییە و هەموو هەست و سەرنجی لەسەر ئەو ماشێنەیە بورغییەکانی تێدا دەبەستێ. لە کۆتایی دیمەنەکە بەوە تەواو دەبێ کرێکارەکە دەکەوێتە ناو ماشێنەکە و وەکئەوەی ئەویش ببێ بە بورغییەک یان بە پارچەیەک لە ماشێنەکە.

دیارە کۆی ئەو دیمەنە دەیەوێ ئەوەمان پێ بڵێ مرۆڤ لەناو ژیانی هەمیشە وەکیەک و دوبارەییەکی بێزارکەردا نامۆ دەبێ و دەبێتە ئاسن. بۆ ئەوەشی مرۆڤ لە نامۆیی ڕزگاری ببێ پێویستە لەناو یەکجۆرە ژیان نەخولێتەوە، بەڵکو ژیان بکاتە پڕۆژەیەک و دەستکاری و داهێنانی تێدا بکا، واتا هونەرمەندانە بژی. ژیانی هونەرمەندانەش بەرهەمهێنانی ئەو هونەرە نییە لەناو کارگە و قالبەکانەوە کلتوری بازاڕی دروست دەکا و جارێکی تر وەکیەکی بەرھەم دێنێتەوە. ژیانی هونەرمەندانە ئەوەیە لە بەرھەمهێنانی ئێستای نوێ نەکەوێ. وەک چۆن شیعر لە دۆزینەوەی ئێستای نوێ ناکەوێ.

کەواتە بۆ بەدەستھێنانی ئەو ژیانە پڕ لە ئێستای نوێیە دەبێ شیعر وەک هونەرێک کۆمەکمان بکات، بەڵام سەرەتا دەبێ بزانین شیعر چییە، مەبەست لەوەیە شیعر وێنەیەیەکە لە خەیاڵەوە یان هەر وشەیە، یان ئەگەر شیعر وێنە بێ ئەو وێنەیە بۆ، یان ئەگەرهاتوو وشە بێ ئەوکاتە ئیشی شیعر دەبێتە چی؟

لە کن هیندۆئەوروپییەکان بۆ ڕاکێشانی سەرنج و دانانی کاریگەری لەسەر هەستی مرۆڤ چاو ئەو پردە سەرەکییەیە پەیامەکانی دەرەوەی لێوە دەپەڕێتەوە بۆ ناوەوە. وەک نمونەی پەیکەری بودا و وێنەی خوایەکانی هیندۆسی. بەمانای ئەوەی کاردانانەکە بە ڕێگای دیمەن و چاویش وەک سەنتەرێکی سەرەکی پەیام و کاریگەرییەکانی پێ دەگوازرێتەوە. بە پێچەوانەوە بە نەریتی گەلانی سامی بە دیاریکراوی لە ئایینەکانی ئەو گەلانە پەیکەر و وێنە جۆرێکە لە حەرام (هەرچەندە لە ئایینزای شیعە ڕێگەدان بە وێنەی ئیمامی عەلی لەپێناو پاراستنی شوناس و هەڵگەڕانەوەیە لە مەزهەبی سەردەستە، یان پەیکەری لە خاچدانی مەسیح و تابلۆی مریەمی پاکیزە بۆ دروستکردنی جیاوازی و خۆجیاکردنەوەیە لە ئایینی جولەکە)، لەبری چاو گوێ ئەو هێڵی گواستنەوەیەیە بۆ ئەو پەیامانەی لە دەرەوە دێن

و بە دەنگ و بە ڕێی گوێ به ناوەوە ده‌گه‌ن. وەک نمونەی خوێندنەوە و تیلاوەی قورئان لە ئایینی ئیسلام.

هەر لەو ڕوانگەیەوە مامەڵه‌یان لەگەڵ شیعر مامەڵەیەکە شیعر به‌س وەک وشە دەبینێ و پێیوایە شیعر قسەیه‌که و ده‌بێ ئەو قسەیە کاری پێ بکرێت ئەگەرنا دەبێتە قسەیەکی پوچ و درۆ. بێئاگا له‌وه‌ی کاتێک شیعر دەبێتە کردەوە و کاری پێ دەکرێ جگە لەوەی دەق و کەس تێکەڵ دەبێ و دەبن بە یەک دواجار شیعریش شیعربوونی خۆی له‌ده‌ست ده‌دا و دەبێتە هوتاف و دروشم، ده‌بێته هەڵوێست.
کاتێکیش شیعر ده‌بێته کێشانی وێنە بە وشە و کاری وشه‌ش ده‌بێته هۆکارێک بۆ گواستنەوەی خەیاڵ ئەوکاتە چاوهڕوانی ئه‌وه له شاعیر وه‌ک هونه‌رمه‌ندێک ناکرێ قسە بگۆڕێ و بیکا بە کردار چونکە ئەو به‌رله‌وه بانگەشەی شتێکی دیکە دەکا و هەوڵی داهێنانی دیمەنێکی تر بە خەیاڵ لەپاڵ دیمەنە وەکیەک و دوبارەکانی واقیع دەدا، ئەوەش له‌پێناو هونه‌ر وه‌ک ته‌کنیک و فه‌نتازیا له هه‌مان کات بۆ چێژ و ڕەواندنەوەی بێزاری و بەخشینی مانایە بە ژیان. لێره‌وه‌یه شیعر ئه‌مجاره‌یان لەباتی هەڵوێست دەبێتە داهێنان.

ئەزموونی حکومڕانی و هەڵوێستەیەک لەسەر پرسی ڕیفراندۆم لە کوردستانی باشوور

ڕیفراندۆم و پرسی ڕیفراندۆم باسێکی گەرمە بەتایبەت لە ئاستی دەسەڵاتی سیاسی ومیدیاو تاڕادەیەکیش کۆمەڵگا ڕاکێشراوەتە ناو ئەو باسەوە لە باشوری کوردستان، بۆیە دەنگەکان بە باشی زانی سەبارەت بەو پرسەو زەمینەکانی، سیمینارێک بۆ بەڕێز **کاوە جەباری** ساز بکات لە شاری تۆرۆنتۆ لەژێر سەردێڕی :
ئەزموونی حکومڕانی و هەڵوێستەیەک لەسەر پرسی ڕیفراندۆم لە کوردستانی باشوور

“فاولەکانی” مەسعود بارزانی …. شاخەوان شۆڕش

لەو وتارەدا هەروەستەیەکی کورت لەسەر هەندێ لەو خاڵە گرنگانە دەکەین کە لە دوایین سەردانی سەرۆکی پارتی و نوێنەری هەندێ لایەن بۆ برۆکسل لەسەر پرسی ریفەراندەم هاتنەوە بەرگوتن.
سەبارەت بە رەخنەی یەکێتی ئەوروپا، پێشتر نوێنەری یەکێتی ئەوروپا پێیان گوت: ریفەراندەم ئەوها یەکلایەنە خراپە و پێویستە لەگەڵ بەغدا کێشەکان چارەسەر بکەن و بە پێی دەستور ڕێککەون. مەسعود بارزانی ئەو ئامۆژگاریەی ئەوانی پێ باش نەبوو و گوتبووی “دژی خواستەکانی خەڵکی کوردستان مەوەستنەوە”. ئەو لە مەبەستیان نەگەیشتووە، وەڵامەکەی چەوتە، چونکە ئەوان نەیانگوتووە دژی سەربەخۆیی کوردستانن. جگەلەوەی ئەو ریفەراندەمە لەبەر خواستی خەڵک سەری هەڵنەداوە، هەروەکو ئەوان هەرگیز گوێیان بە خەڵک و خواستەکانی نەداوە، ئەگەر گوێیان لە خواستی خەڵک بگرتایە لە ٢٠٠٣ دا پرسیان بە خەڵک دەکرد و نەدەچوونەوە بەغدا.

لە ١٢ ی مانگدا ئەو سەرۆکایەتی شاندێکی شەق و شڕی کرد و چووە برۆکسل، لەنێو گوتنەکانیدا مەسعود بارزانی دەڵێ: “ئەگەر پشتگیریشمان ناکەن ئەوا لانی کەم بێلایەن بن!” . گوتنەکەی چەوت و هەڵەیە، چونکە یەکەم ئەو هەڵەی یەکەم دووبارە دەکاتەوە و سووڕە لەسەری. ئەوەش بۆ ئەوروپیەکان ژیری وێنە ناکات، بەڵکو سەیردەکەن ئەو پیاوە لە ئامۆژگاریەکەی ئەوان ناگات و پێداگری لەسەر گوتن و هەنگاوی چەوتی خۆی دەکات. ئەوان سەیردەکەن کەسێک کە نادیموکراسیانە درێژەی بە دەسەڵاتی خۆی داوە و خۆی سەپاندووە، مەترسیەکانی سەر کوردستان و خەلکەکەی بەهەند هەڵناگرێ. بەنیگەرانیەوە زەنگی مەترسی داهاتوویەکی کارەساتئامێزی نەخوازراو لە پێشبینی ئەواندا لێدەدات.

دەسەڵاتدارە گرنگەکان لەوانە ئەمەریکا ناتەبایی خۆی پێشتر لەسەر ریفەراندەم لەسەر سەربەخۆیی راگەیاند. مەسعود بارزانی گوتی ‘ئێمە لە بڕیارەکەمان هەرگیز پاشگەز نابینەوە”. دووبارە لە برۆکسل هەمان شتی دووبارە کردەوە. ئەمەریکا لەلایەن خۆیەوە دووبارە

ھەشداری دەدات، کە ئێراق پێوستی بە ئارامبوونەوە و سەقامگیری ھەیە، ئەو ھەنگاوە دەبێتەھۆی تێکچوونی ئارامی لە ئێراق و دەوروبەری. ئەو پێداگریە چەوت و ھەڵەیە، چونکە ئەگەر ئەمەریکا پشتگیری پرسەکە نەکات یا دژی بوەستێت، کوردستان ناتوانێ سەربەخۆ بێت. سەبارەت بە ئێراق، ئەمەریکا دەسەڵاتی یەکلاکەرەوەیە. رێکراگری و ئاسایشی رۆژھەڵاتی ناوەڕاست بە ئەمەریکا و رۆژئاوا پرسی لە پێشن، ئەگەر ببینن باری ئێستا بە ھۆی راگەیاندنی سەربەخۆیی خراپتر دەبێت، نەک ھەر لایەنگری نابن، بەڵکو ڕێگەشی پێدەگرن.

ھەموو گوتنەکان لەسەر ناتەبایی و ناکۆکی لەگەڵ گۆڕان، ئاماژە بە شەقبوونەکی کوشندە لە کۆمەلگەی کوردیدا دەکەن، ئەوەش تەنھا بە خراپ بە ئەو کە خۆی وەکو سەرۆکی کورد سەپاندووە دەگەڕێتەوە. ئەو گوتنانە ھەڵە و ھەنگاوە نادیموکراسیەکانی ئەو بیر ئەوروپیەکان دەھێننەوە، ئەوەش دووبارە لەدەستدانی متمانەی ئەوروپیەکانە بەو. لای ئەوروپیەکان دەسەڵاتی رەوا ئەو دەسەلاتەیە، کە پشتگیری خەلکی ھەبێت، پەرلەمانی ھەبێت، حکومەت و ئۆپۆزیسیۆن ھەبێت، سوپای نیشتیمانی ھەبێت، مافی مرۆڤ ڕێزی لێبگیرێت و ئازادی مرۆڤەکان لە کۆمەڵگەدا ھەبن، ھەڵبژاردن بە دواکەوتن ھەبێت و ئاڵووێری دەسەڵات ھەبێت. ئەوانە ھەموویان لە ئێستادا بزرن. بنەماگرنگەکانی دەسەلاتێکی رەوا نین، یا لاواز و شەق و شڕن، بەمجۆرە بنەما گرنگەکانی ستات ئامادە نین.

گوتنی ئەوەی کە “گەڕان شەڕی دژی داعش نەکردووە” فاولێکی کوشندەیە و گەڵە لە خۆکردنە! ئەو خۆی بە ئەوروپیەکان دەڵێ، ئێمە سوپای نیشتیمانیمان نییە! ھێزەکانی ئێمە ھێزی میلیتس و حزبین و ھەر حزبە لەسەریەتی ھێزەکانی خۆی بنێرێ و شەڕبکات. ئەوەی ئەو شانازی پێوە دەکات، لای ئەوروپیەکان رەتکراوەیە! چونکە لەئەگەری دەسەڵاتی رەوادا حزبی چەکدار قەدەغەیە. لەئەگەری بوونی سوپای نیشتیمانیدا وابەستەیی حزبی بەلاوەدەندرێت و ھێزی سەربازی وابەستەی حزب نابێت. بەرگری نیشتیمانی پێویستی بە بوونی سوپای بەھێزی نیشتیمانی ھەیە، ئەو خۆی پێی گوتن نیمانە.
مەسعود بارزانی دەڵێ، بەدرێژایی مێژووی ئێراق کورد چەوسێندراوەتەوە، کۆمەڵکوژکراوە، تاوانی ژینۆسایدی ئەنفال و ھەلەبجە و بارزانیەکان و فەیلیەکان ئاماژەیان بە دەکرێت. ھەموو کوردێکی ئازادیخواز ئەو راستیانە دەزانن، دەسەڵاتدارانی جیھانیش ئەوە دەزانن، ئەگەر ئەنگە ئەوەتان دەزانی بۆچی لە ٢٠٠٣ دا

چوونەوە ژێر سەرداری ئێراق، لە کاتێکدا بزوتنەوەیەکی خەڵکی سەرتاسەری داوای لێکردن ریفەراندۆم لەسەر چارەنوس بکەن و مەچوونەوە بەغدا!؟ ئەگەر چوونەوە بەغدا، بۆ مافی چارەنوستان نەکردە بەندێک لە دەستوری ئێراقیدا!؟ ئەو خۆی دەستوری ئێراقی بۆ ئەو مافە مۆرکرد. بێ گوێگرتن لە ڕەخنەگران لێکدانەوەیەکی چەوتی هەڵبژارد و بەدوای کەوت، کە لەو خاڵەی خوارەوەدا هاتووە.

ئەو دیسان ئاماژە بە دەستوری ئێراقی دەکات و دەڵێ لە دەستوردا نوسراوە "ئەگەر لایەنەکان ملکەچی دەستور نەبن و بڕیارەکانی دەستور رانەگیرێت، ناتواندرێ وڵات بە یەکگرتوویی بمێنیتەوە". لێرەدا دووخاڵ گرنگە ئاماژەیان بۆ بکرێت: یەکەم: ئەو کە دەستورەکەی مۆرکرد ئاماژەی بەو رستەیەی دەستورکرد وەکو مافی چارەنوس لێکیدایەوە و گوتی بە روونی مافی چارەنوس لەدەستوردا نوسراوە. ئێستاش ئاماژە بەو ڕستەیە دەکاتەوە و هەمان لێکدانەوەی هەڵە دووبارە دەکاتەوە. ئەو خاڵە واتای مافی چارەنوس ناگەیەنێت، جگە لە خۆی و لایەنگرانی کەسیتر ئەو ڕستەیە والێکناداتەوە. کاردانەوەکانی ئێراق لەمبارەیەوە ئەو تێگەیشتنە رەتدەکەنەوە. ئەگەر مافی چارەنوس لە دەستوردا هەبوایە، دەنوسرا کەوا کوردستان مافی چارەی خۆنووسینی هەیە و دەکرا ئاماژە بە کاتی ئەنجامدانەکەش بکرێت. ئەوە لەدەستوردا نییە. من کاتی خۆی لەکاتی دانوستانەکاندا پێش و دوای پەسندکردنی دەستور لەسەر ئەو خاڵەم نووسی. دووەم: دەڵێ "ئەگەر لایەنەکان ملکەچی دەستور نەبن"! لە ئێراقدا لایەنە سەرەکییەکان بەپێی بەرژەوەندییەکانیان هەلسوکەوت دەکەن. کەس دەستور ناخوێنیتەوە، ئەگەر پێویستکات ئاماژەی بۆ دەکەن. راستە لایەنەکان ملکەچی دەستور نین، بەڵام ئەو خۆی یەکێ لەو لایەنە گرنگانە بووە کە پێشێلی ئەو دەستورەی لە هەمووان زیاتر کردووە کە خۆی مۆری کردووە. لە فیدرالیدا حکومەتە ناوچەیی یا هەرێمییەکان لەهەموو ئەو پرسانەی پەیوەیدنیان بە سەروەری ستاتەوە هەیە ناسەربەخۆن، بەڵکو دەسەڵاتی ناوەندە خاوەنی دوا وتەیە. بۆنمونە سەبارەت بە کۆنتراکتە سەربەخۆکانی نەوت، پەیوەندییەکانی بە وڵاتانی دەرەوە بێپرسی بەغدا، هێنای سوپای تورکیا بێ پرسی بەغدا هتد. هەمووی پێشێلکارین لە دەسەڵاتی ناوەند، کە ئەو خۆی پێشتر رەزامەندی ملکەچی خۆی بۆ دەربڕیووە. هەبوونی مافی چارەنوس لە دەستور زۆر گرنگ و یەکلاکەرەوە بوو، بەڵام کە ئەوە نەچەسپێندرا، ئەو چەکە دراوەتە دەست ئێراق دژایەتی هەر جوڵانەوەیەک بکات کە ئاراستەکەی جیابوونەوەیە.

لە کۆتاییدا پێویستە بگوترێت، کە لە ئەگەری بوونی دەسەڵاتی بەهێز و ڕەوادا، دەسەڵاتێک کە خاوەنی بنەما بنچینەییەکانی ستات بێت و خاوەنی سوپایەکی بەهێزی نیشتیمانی بێت، دەسەڵاتێک کە خاوەنی بڕیار بێت و سەروەری خۆی پاراستبێت، دەکرێ ئەو بەهێزیە پاڵنەری سەرەکی هەنگاوی سەربەخۆیی بێت، لەکاتێکدا کە مەترسی دەرکیش هەن. بەڵام باشوری کوردستان ئەوەشی نییە، مەترسیە دەرەکییەکانی زۆر بە کراوەیی هەن، نەک هەر ئەوە هێزەکانی سوپای تورکیا لە باشوری کوردستاندا بوونیان هەیە، سوپای ئێران بەپێی ئارەزووی رامیاری و سەربازی خۆی دێت و دەڕوا. دەزگای هەواڵگریەکانی تورکیا و ئێران خزاونەتە ناو جەرگەی کۆمەڵگەی باشوری کوردستان. ئەوجا ئەوەی خۆیان هەناویانە یا بەسەریاندا سەپێندراوە، یانیش لە ژێر ناوی دیکەدا و بەنهێنی کارەکانیان ئەنجام دەدەن. هەموو بینیومانە لەسەر کێشەی نەوانیان چوونەتە تاران و ئەنقەرە، داوای پشتگیری و یارمەتیان لەوان کردووە.

14-7-2017

بورجێك كه خۆی هەر لار بوو! ... جەمال موحسین

كاتێك ئەو مرد، وتیان بورجی كاریزمایەك ڕووخا، بۆیە ئاسمانیش گریا. من له ١٤ ی تەموزی ٢٠٠٠ دا كزه له جەرگی دایك و باوك و خوشك و برام و كەسوكاری دەسەزم و خۆم و هی هاوڕێیانێکیش كه لەگەڵ شێخ عەبدولدا لەناو جەرگەی شاری سلێمانی گولـلەباران كران هات و لە ڕووی هەستەوە تاڵی زۆرمان چەشت. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، ئەوانەمان كه سیاسەت ئەكەین، هاوسەنگی سیاسیمان له دەستنەدا و درێژەمان به كار و خەباتی خۆمان دا. كەسێك كه به مەرگی نەوشیروان مستەفا دڵتەنگ و غەمبارە، له ڕووی هەستەوە مافی خۆیەتی بەڵام با لەپاڵ ئەو ”كۆست”ەدا كه لێی كەوتووە بڕێك تەحەمولی هەبێ بۆ بیستنی قسە و ڕەخنەی سیاسی لەسەر ئەو كاراكتەرە سیاسیە و بزووتنەوەیەك كه پاڵی پێوەداوە. با چ ئێمە و چ ئەوان لێرەدا هەست بخەینە لاوە و به لۆجیكی سیاسی مامەڵە لەگەڵ ئەم مەسەلە سیاسیەدا

بکەین، جا چ بە قبوڵکردن یان ڕەتکردنەوەی ئەم ڕەخنەیە بێ.

کارەساتی ١٤ ی تەموزی ٢٠٠٠ کە هەموو خەڵکی کوردستان (بەتایبەت ئەو نەوەیە) ئەیزانن و ڕەنگە هەندێکیش گەواهی بەشێك لە ڕووداوەکە بدەن، ڕوون و ئاشکرایە کە بە سەرپەرشتی و بەرپرسیارێتی نەوشیروان مستەفا و بڕیاری سەرکردایەتی یەکێتی بەڕێوەچوو. ئەوانەشی خەڵکی شاری سلێمانی نین و نەیانبینی یان نایزانن یان تەمەنیان ئەو کات ڕێی پێ نەدان و ئەم مێژووەیان لێ شاردراوەتەوە، لانی کەم با ئەمە بزانن:
دوای هەڵبژاردنی شارەوانیەکانی سلێمانی و دەوروبەری لە ساڵی ٢٠٠٠ دا کە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی بەشداری تیا کرد و کاندیدی بەرچاومان هەبوو وە ئەمەش دەنگدانەوەی باشی لەناو جەماوەردا هەبوو، حزب لە ئەنجامەکانی هەڵبژاردن ناڕازی بوو وە بە بەیانێکی سیاسی ناوەڕۆکی نائازادانەی هەڵبژاردنەکان و ئەو هەموو ساختەکاریەی تیای ڕوویدا خستەڕوو و ڕاپۆرتی کۆتایی لەگەڵ حزبەکاندا واژۆ نەکرد و دانی پێدانەنا. ئەم سیاسەتە و هاوکاتیش سیاسەتی ڕادیکاڵانە و پێشڕەوانەی سەبارەت بە ژیان و دۆخی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و سەربەخۆیی کوردستان و یاسای یەکسانی ژن و پیاو بوونە مایەی ڕقهەستانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، کە ئەو کات نەوشیروان جێگری سکرتێری بوو. لە مانگی ٣ ی هەمان ساڵدا بە ئیمزای نەزەری عەلی ئەکبەر، کە ڕاوێژکاری یاسایی ئەنجومەنی پارێزگای سلێمانی بوو، ڕسوانامەیەکیان ”دەعوانامەی یاسایی” لە دژی حزب دەرکرد کە خاڵە سەرەکیەکانی سەبارەت بەوە بوو کە ئەم حزبە داوای سەربەخۆیی کوردستان ئەکات و ئەمەش لەگەڵ یەکپارچەیی خاکی عێراقدا نایەتەوە و ئەم حزبە داوای یەکسانی ژن و پیاو ئەکات ئەمەش لادانە لە شەرع و دەستوری عێراق. وە سێ کادری لێ زیندانی کردین.

بەڵام ئەم دەعوانامەیە زۆر لە ڕسوا ڕسواتر بوو لەوەی لایەنگری بۆ پەیدا ببێ و لە ڕووی سیاسی و کۆمەڵایەتیەوە یەکێتی تووشی شکستێکی گەورە بوو. تاکو وەکو مارێکی سێ خۆی هەڵگرت بۆ جێبەجێکردنی پیلانی سێقۆڵی بەعس_کۆماری ئیسلامی ئێران_یەکێتی. پلانێك کە شەخسی نەوشیروان سەرپەرشتی کرد، بە پشتیوانی سەرکردایەتی یەکێتی، و لە هەفتەی یەکەمی مانگی تەموزی ٢٠٠٠ دا بارەگاکانی حزبی گەمارۆدا و ئاو کارەبا و هێڵی تەلەفونی لێ بڕی، چەندین هەڵسوڕاو و خێزان و کەسوکاری ئەندام و کادرانی حزب کە بۆ بەسەرکردنەوە ئەهاتن بۆ بارەگاکانی دەستگیری کردن و تەقەی لە خۆپیشاندان ئەندامان و

لایەنگران کرد و…هتد. لە کاتێکدا کە وەفدی باڵای حزبمان لەگەڵ شەخسی خۆی دانیشتبوون، هاوڕێیانمان کە لە بازاڕەوە خواردنیان کڕیبوو و ئەیانهێنایەوە بۆ بارەگاکان لەبەردەم ئەمنە سوورەکەی عەقاری کەوتنە کەمینیانەوە و چواریان لێ کوشتن و هاوکاتیش بە قەناس یەکێك لە پاسەوانەکانی کۆمیتە ڕابەرییان کوشت. هەر لەو کاتەدا حەریقیان هێنابوو بە پەلە جادەوبانی بە خوێنی هاوڕێیان سووربوویان شتەوە و تەرمەکانیان بردە پزیشکی دادوەری، بەڵام نەیانهێشتبوو یەك لاپەڕەیان لەسەر بنووسرێ و تەرمەکانیشیان نەدایەوە بە کەسوکاریان. هێشتاش کەوتنە هەڕەشە لە خێزانەکان و هاوڕێیان کە گەر خۆپیشاندان ساز بکەن لە خوێنی هەڵئەکێشن و کارەساتی زیاتر ئەخوڵقێنن. لە کاتی پرسەکانیشدا دەوری ماڵەکانیان بە هێزی چەکدار تەنی بوو و تەنانەت کەوتنە تەعقیبی کەسانێك کە ئەوان پێیان وابوو سەرەلەقە ئەکەن… تا ئێرە با بەس بێ و بەڵگەنامەکان هەمووی لەسەر وێبلاگی حزب دەست ئەکەوێت (http://www.hkkurdistan.org). ئەوان بەم ڕەفتارە ویستیان بەر بە هاتنەمەیدان و گەورەبوون و بەهێزبوونی کۆمۆنیزم بگرن کە لەسەر وەتەری هەژاری و برسێتی و بێمافیەکانی خەڵك ئاوازی شۆڕش و دەسەڵاتگرتنی کرێکارانی و خەڵکی بێبەش ئەژەنی.

ئەمە مێژوویەکی زۆر دوور نییە و تاوانکاری ١٤ ی تەموز کە ڕاستەوخۆ نەوشیروان دەستی تیا هەبوو، یەکێتیش دواتر کە لێیان بوو بە "ئۆپۆزسیۆن" لێی کەوتنە تەقە و لە تەلەفزیۆنەکەیانەوە بە "تیرۆریست ناویان برد" .(https://www.youtube.com/watch?v=dObWcMCzHpk&feature=share) جا با جارێ دووڕوویی سیاسی یەکێتیش لەولاوە بوەستێ کە ئێستا ئەم "پیاوە تیرۆریستە" بەو "پیاوەی دوای مردنی لە دایك بوو" ناوئەبات. (http://www.gksat.tv/details.aspx?jimare=42861&cor=Kurdistan) بە جیالەوەی کە تا کاتێکیش لە ژیاندا بوو ئێمە ڕەخنەی سیاسی خۆمان لەو زاتە نەشاردۆتەوە، بەڵام مەرگیشی وامان لێ ناکات دەستمان بلەرزێ قسەی سیاسی و ڕەخنەی سیاسی لەو کەسە کە سەربە بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردە بخەینە بەردەم جەماوەر، چ بەوانەوە کە لایەنگری ڕەسمی و ناڕەسمی ئەو بوون و هەن و چ خەڵکێکیش کە لە خۆشخەیاڵی یان بێبەدیلیەوە جادوی ئەم کاریزمایەیان لێکراوە. جا دووبارە تەحەمولتان هەبێ و با چەند لاپەڕەیەکی کەمی مێژووی دوور و نزیك هەڵبدەینەوە.

ئاوڕێكی كورت لە مێژوو

لە كەس شاراوە نییە كاتێك ئەو حزبانە لە شاخ بوون جێگاوڕێگای پێشمەرگەیەكی سادە و سەر بە خێزانی هەژار و كرێكار و زەحمەتكێش جیاواز بوو لە هی سەركردەكانیان. ئەمانەی دوایی لە شوێنی گەرم و بەرگی پۆشتە و ئیمكانیەتی باشدا نوقم بووبوون. هەرچی پێشمەرگە سادەكانیشە پێستیان بە سەرماوسۆڵەی زستان و قرچەی گەرما سووتاو و وشكەڵاتوو بووبوو. ئەمە مەسەلەیەكی بینراو و هەستپێكراو بوو بەڵام لەبەر بوونی دوژمنی دڕندەی بەعس سەرنج لەسەر ئەم قڵشتە دورخرابۆوە و ونكرابوو. هاوڕێیەك كە كاتی خۆی سەر بە كۆمەڵە بووە و چەند گەنجێك بوون ڕادیكاڵتر و ڕوانگەی چەپیان هەبووە و نەیار بوون بۆ سیاسەتی باوی كۆمەڵە، گێڕایەوە كە بانگ كراون بۆ لای نەوشیروان دیارە بە مەبەستی لێپرسینەوە لەو بۆچوونە جیاوازەیان. كە چوونەتە ژوورەوە بینیویانە لە خانوی گەرم وگوڕدایە و بێبەشیش نییە لە ویسكی خواردنەوە و جگەرەی ڕۆسمان كێشان. بەڵێ ئەو ئاوها لە مەیدانی سیاسەتدا بووە و هێشتاش محاسەبەی ئەمانی كردووە كە بۆچی نەیاری لەگەڵ كۆمەڵەدا ئەكەن. ئەو هەرچەندە جلی كەتافی و پاتەی لە پێدابووبێ، لەو ڕاستیە كەم ناكاتەوە كە بەشوێن بەرژەوەندی چینێكی ترەوە بووە و وەك خۆشی دواتر دانی پێدانا هەرگیز ماركسی نەبووە. خۆهەڵواسینی ئەو بە ماركس یان چەپگەراییەوە لەوێوە سەرچاوەی گرتووە كە ئەودەم بزووتنەوەی چەپی بۆرژوازی وەك مۆدیلێك باو بووە ئەو ئاڵایە لە ئامانجە شاراوەكانیەوە بپێچێ. لەلایەكی تریشەوە بۆ سەركردەیەكی پۆپۆلیستی وەك نەوشیروان ئەوە سەیر نییە بە سەروچاوی خۆڵاوی و پاتەلاسیكەوە خۆی نیشان بدات تاكو مەرامی تر بەرێتە پێشەوە. بڕوانامەی ئەندازیاری مفاوەزات هەر لەگەڵ ئەو بەعسەدا كە دوژمنی پێشمەرگە هەژارەكان بوو بەشێكی بەم كەسە ئەبڕێت. مەگەر بزووتنەوەی گۆڕانیشی بۆ هەمان مەبەست نەبردە نێو كۆڵانە تەسكەكانی هەژارانەوە تا بییكات بە دیوەخانی دەسەڵاتی بۆرژوازی كورددا؟ دواتر دێمەوە سەر بزووتنەوەی گۆڕان. تا ئێرە بە كورتی كە چۆن لە كۆمەڵگای كوردستاندا دەركەوتنی چینەكان لەوكاتەدا لە شارەكاندا مەیلی چەپ و چەپگەرایی بەهێزكردبوو، بۆرژوازی كورد ئەیویست تای تەرازووەكە بەلای خۆیدا سەنگین بكات و چەپیش هەوڵی ڕادیكاڵكردنەوەی ئەدا. بۆ بۆرژوازی بوونی ''سەركردەی خاكی'' پێویستیەك بوو تا بتوانێ ئەو كارە بكات. دەركەوتنی بڵاوبوونەوەی موڵك و ماڵەكانی لەم دوایانەدا و گواستنەوەی پشكەكانی بۆ بنەماڵەكەی پوچی ئەو دیعای خاكی بوونە بە ڕۆشنی دەرئەخات.

کەمێك لەوەش واوەتر بڵێین ئەتوانین بپرسین چۆنە ئێستا کەس نە لەناو یەکێتی و نە لە شوێنێکی تر باسی تەوروەشاندنەکەی جەبار فەرمان و پلانەکەی نەوشیروان لەو کاتەدا ناکات لە دژی وریا؟! هەر ئەو کاتە و لە شاخ نەوشیروان چی بە مەلا بەختیار نەکرد؟
ئاشکراترین و دیارترین مەسەلە کە خوڵقاندنی کارەساتەکانی قۆناقا و پشتئاشانە و تا ئێستا چەندین بەڵگە و بابەت لەسەریان بڵاوبۆتەوە کە بەسەرکردایەتی نەوشیروان ئەنجامدراوە. زۆر بەکورتی و لەزۆر شوێن تۆمارکراوە: کاتێك کە چەند ڕۆژێکی کەم تێپەڕیبوو بەسەر ڕێکەوتنی یەکێتی و حزبی شیوعیدا لە ساڵی ١٩٨٣ دا، و لە یەکی ئایاردا هێزێکی پێشتەوپەرداخی یەکێتی کە وەك شایەتحاڵەکان ئەیگێڕنەوە لەبەرئەوەی یەکێتی ڕێکەوتنی کردبوو لەگەڵ بەعسدا، داویانە بەسەر ئەو ناوچانەی کە بارەگاکانی حزبی شیوعی لێ بووە لە پشتئاشان و ئەو کارەساتە خوڵقاوە کە نزیك بە ٧٠٠ پێشمەرگەی شیوعی کوژراون (http://rhewal.com/sorani/?p=35205).
کەمێك لەوەش واوەتر بڵێین ئەتوانین بپرسین چۆنە ئێستا کەس نە لەناو یەکێتی و نە لە شوێنێکی تر باسی تەوروەشاندنەکەی جەبار فەرمان و پلانەکەی نەوشیروان لەو کاتەدا ناکات لە دژی وریا؟! هەر ئەو کاتە و لە شاخ نەوشیروان چی بە مەلا بەختیار نەکرد؟
ئاشکراترین و دیارترین مەسەلە کە خوڵقاندنی کارەساتەکانی قۆناقا و پشتئاشانە و تا ئێستا چەندین بەڵگە و بابەت لەسەریان بڵاوبۆتەوە کە بەسەرکردایەتی نەوشیروان ئەنجامدراوە. زۆر بەکورتی و لەزۆر شوێن تۆمارکراوە: کاتێك کە چەند ڕۆژێکی کەم تێپەڕیبوو بەسەر ڕێکەوتنی یەکێتی و حزبی شیوعیدا لە ساڵی ١٩٨٣ دا، و لە یەکی ئایاردا هێزێکی پێشتەوپەرداخی یەکێتی کە وەك شایەتحاڵەکان ئەیگێڕنەوە لەبەرئەوەی یەکێتی ڕێکەوتنی کردبوو لەگەڵ بەعسدا، داویانە بەسەر ئەو ناوچانەی کە بارەگاکانی حزبی شیوعی لێ بووە لە پشتئاشان و ئەو کارەساتە خوڵقاوە کە نزیك بە ٧٠٠ پێشمەرگەی شیوعی کوژراون (http://rhewal.com/sorani/?p=35205)

هیچ کاتێك بە بەڵگەوە ئەم کارەساتە ڕەتنەکراوەتەوە و هیچ دادگایەکیش نە تاوانەکان و نە بێتاوانیەکانی نەسەلماندووە. بەڵام ئەوەتا ئەوانەی کە ئەو کات پێشمەرگە یاخود بەرپرسی سەربازی بوون بەمجۆرە ئەیگێڕنەوە. بەڵام وێنەکانی سورداشی سەرانی کوردایەتی، بە تاڵەبانی و نەوشیروانیشەوە لەپاڵ عیزەت دوری و عەلی کیمیاییدا زۆرتر سەنگەکە بەلای ڕێککەوتن و تاوانباریدا قورس ئەکەن.
ئیتر ئایا پێویست ئەکات زیاتریش لەمە بە مێژوودا ڕۆبچینە خوارەوە و ئەو تۆمەتانەی کە تاڵەبانی بە ئاشکرا و لە کۆنگرەی یەکێتیدا

دایە پێ ''کاکە نەوە'' کە هۆکارێك بووە و دەستی بووە لەوەی کەمپینی ئەنفالە بەدناوەکان لە کوردستاندا لەلایەن بەعسەوە بکرێ بەوەی کە پێشلەشکری بۆ سوپای کۆماری ئیسلامی ئێران کردووە بۆ سەر چاڵە نەوتەکانی کەرکوك بهێنینەوە سەر مێزی باس؟ خۆش ئەوەیە پاشخانی سیاسی ئەم سەرکردانەی بۆرژوازی کورد یەك لە یەك پڕ تۆمەت و تاوانترە و هەر خۆشیان لاپەڕەکانی یەکتری هەڵئەدەنەوە. بەڵام جەخار کە، مارکس وتەنی، چونکە دادگاکان ئامرازێکن بۆ پاساوهێنانەوە و یاساداڕشتن بۆ پیسی سیستم و یاساکانی خۆیان، بەردێکی گەورە ئەخرێتە سەر ئەو مەلەفە هەزار لاپەڕەییانە. کاتێکیش مەرگ ئەیانباتەوە لەگەڵ خۆیان تەواوی ئەو مەلەفە ئەبەنە ژێرگڵ.
بە وتنی کورتەیەك و ڕاستییەکەی لەم فرسەتەدا تەنها دڵۆپێك لە دەریای ڕاستییەکان، ئەبێ هەموو کەسێك وادار بکات بیر لەوە بکاتەوە ئەم کاریزمایە و ئەم سەرکردەیە بۆ کێ بووە و بۆ کێیە؟ گەر ئامانج لەم کارنامە و ئاکتە سەربازی و سیاسیانە بۆ بەدەستهێنانی دەسەڵاتی داراکان، خاوەن کۆشك و سەرمایە گەورەکان نەبووبێ بۆ چی تر بووە؟ با بڕێك زیاتر وردبینەوە.

ئێستا گەر شاخ و پێچ و پەناکانی کە ئەو کات نە ئینتەرنێت و نە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بوونی هەبووە، لە دوو توێی خۆیدا لاپەڕەکانی ئەم مێژووەی بۆ شاردرابێتەوە، ئەی هاتنە شار و گرتنە دەستی دەسەڵاتی بزووتنەوەی کوردایەتی و بۆرژوازی کورد چی لە هەگبەکەیدا هەڵگرتووە؟ ئیتر ئەمە شتێك نییە کە بتوانرێ وا بە ئاسانی بشاردرێتەوە! من و هاوڕێکانم کە خۆمان لە کۆمیتەکانی ڕاپەڕیندا ڕێکخستبوو، کە لەلایەن ڕێکخراوە چەپەکانی ئەو کاتەوە سازدرابوو، هاتینە سەرجادە و لە دژی بەعس ڕاپەڕین و دەسپێشخەری پێکهێنانی شوراکانمان کرد. ئێمە بەو هێز و ئامادەییەوە کە هەمانبوو ویستمان پێش بە هاتنەوەی بەعس بگرین بەڵام دیار بوو کە نەمانتوانی و بە داخەوە لە هەولێر و لە کەرکوك و چەمچەماڵ و سنووری سلێمانی سەرەڕای ئەوەی هەندێ هاوڕێمان گیانیان لە دەستدا، بەعس بە کۆپتەر و هێزەکانیەوە هاتەوە ناوشارەکان. ڕێك لەو کاتەدا سەرانی کوردایەتی بە هەموو باڵەکانیەوە ماچکردنی لاملی سەدام و ڕژێمی بەعسیان لاپەسەندتر بوو. بۆچی؟ چونکە مردنی خەڵك لەڕێگا و لە برسێتیدا و لە سەرمای شاخەکاندا و تەنانەت لاقەکردنی ژنان و منداڵانێك لە لایەن کەسانی چەکبەدەستی کوردایەتەوە لەو دۆخی ئاوارەییەدا دەستمایەیەك بوو بۆ ئەم سەرانەی کوردایەتی کە داوای بەشکردنی سەرمایە و پولێك بکەن کە لە عێراقدا لە چەرخاندندا بوو. لەگەڵ هەموو ئەمەشدا دوای ئەوە هەرچی بۆ خەستەخانەکان پێویست

بوو، هەرچی کارەبا و وزەی ئەدا، هەرچی ئامێری گرنگ هەیە هەر بە پاتە لاسیکەکانیانەوە ئاودیویان کرد و کردیانە بەشێك لەو سەرمایەیەی کە ئێستا لە ڕازاندنەوەی ڤیللاکانیاندا بەکاریئەهێنن. کەسی دووەمی یەکێتی ئەو کاتە کێ بوو؟

زۆر پێویست ئەکات ژنانی فیمینیست، کە قردێلەی ڕەشیان بۆ مەرگی ئەو سەرکردە خاکیە لە یەخەیان داوە و زۆریان پێ خۆشە وەك ''ئەندازیاری موچە بڕینەوە بۆ کابانو'' بیناسێنن بیریان بخەینەوە مەفرەزەکانی کوشتنی ژنان لە دوای ٩١ ەوە لە ژێر ناوی کوشتنی ژنانی موخابەرات و بەدئەخلاقدا کێ دروستی کردن؟ مەگەر بەسەرۆکایەتی ئەم سەرکردە پاتەلاسیك لە پێیانە نەبوو؟ گەر یەك تۆزقاڵ دڵسۆزی فیمینیزمەکەیان بن و لە مەئساتەکانی لەشفرۆشانێك کە بۆ بژێوی مناڵەکانیان ملیان بەو سوکایەتیەی بەعس دابوو، وە ئەوانەشیان کە هەروەك لە کتێبی (ئۆقیانوسێك لە تاواندا) دان بەوەدا ئەنێن کە بەهۆی هەژاری و شتی جیاوازەوە کۆمەڵێك بەرپرسی ئەمنی و مەدەنی خزاندوویانەتە ناو بازاڕی لەشفرۆشیەوە بڕوانن، ئیتر ئەبێ دوای سڕینەوەی فرمێسکەکانیان عارەقی شەرمەزاریش بکەنەوە.

ئۆپۆزسیۆن

لەگەڵ توندبوونەوەی ڕق و بێزاری و نەفرەتی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش لە دەسەڵاتی چەتەگەریی یەکێتی و پارتی و پەرەگرتنی بێبڕوایی بە سیاسەتەکانی ناسیۆنالیزمی کورد و حزبەکانی لە نێو خەڵکدا، تا ڕادەی ئەوەی بیر لە هەڵپێچانی دەسەڵاتی ئەم جووڵانەوەیە و حزبەکانی بکەنەوە‌، بزووتنەوەی گۆڕان وەك فریادڕەسێك سەریهەڵدا. تا هەم ناسیۆنالیزم و دەسەڵاتی حزبەکانی ڕزگار بکات و هەم خۆی هەڵواسێ بەم نەفرەتەی خەڵکەوە و دواتر بە وەهمی چاکسازیەوە بیخاتەوە ژێر هەمان دەسەڵات و حکومەتەوە. بە دروست هاوڕێ خەسرەو سایە لە وتاری ''بزووتنەوەی گۆڕان چیمان پێ دەڵێت، ئاناتۆمی بۆرژوا_ناسیۆنالیزم لە بەرگی چاکسازیدا، بەشی ١'' دا ئەڵێ: '' بزوتنەوەی گۆڕان و پێکهـێنەرانی ئەم ڕەوتە کە پێشتر رۆلی سەرەکیان لەشکڵگرتن و هاتنەسەرکاری دەسەڵاتی ئیستادا هە□بووە، بەو تایبەتمەندیەوە لەوانی تر جیا دەبنەوە کە لە خانەوادەی ناسیونالیزمی دەسەڵاتەوە داکەوتووە و پێی ناوەتە مەوقعی ئۆپۆزسیۆنێکی ناڕازی و رەخنەگرەوە. ئەم شوێن گۆڕینەش بەناچار لەژێر کاریگەری ئاڵوگۆرە کۆمەڵایەتی و چینایەتی و سیاسیەکاندا هەمان ڕەوتی ناسیونالیزمی تەقلیدی دوێنێی بەبەرگی

ئەمەی ڕیفۆرمخوازیەوە بەرجەستەکردۆتەوە، تابتوانێ وەک حزبێکی "جیاواز" و باڵێکی تری بۆرژوازی کورد، هێڵی سنوری ڕواڵەتیانەی لەڕیزی حزبە بۆرژواناسیونالیستە تەقلیدیەکان بکێشێ. بێگومان ئامانجی سەرەکیش لەم سنورکێشانەدا خۆهەڵخستنیەتی لەبەردەم جوڵانەوەی جەماوەری و ناڕازی کوردستاندا و ڕاکێشانیانە بۆ ژێر ئاڵای باڵێکی تری بۆرژوازی کە بە زمانی چاکسازی و دیموکراسی و"گۆڕان"ەوە دەدوێ، تا تەجروبەی دەسەڵاتدارێتی بۆرژوازی کورد، لە لێدانی شۆڕشگێڕانە بپارێزێ."

ئەو شتەی کە بە ناوی ئۆپۆزسیۆنەوە شکڵی پێدا هیچ نەبوو جگە لە هێشتنەوە و درێژەکێشانی دەسەڵاتی بۆرژوا_ناسیۆنالیستی کورد کە لەسەر حسابی برسی و هەژارکردنی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش خۆی بنیاتناوە. ئۆپۆزسیۆنێکی شکڵ پێدا کە دەستی ئیسلامیەکانی زیاتر گرت و هێنانیە ناو دەسەڵاتەوە. هەموو ئەمەشی بە ناوی پرۆژەی چاکسازیەوە گرت، چاکسازیەك کە دەستی ئیسلام و ئیسلامیزمی زیاتر کردەوە بەسەر سەری کۆمەڵگادا.
ئەوان خۆ کاریان گۆڕانکاریەك نەبوو. ببینن لەوکاتەوە چییان کردووە؟ ١٧ ی شوباتیان بە ئاژاوەگێڕی لە قەڵەمدا و کەچی دوایی خۆیان بە فرمێسکی دایکی گەرمیان و باوکی سورکێو و… هتدا هەڵواسی. ئەو کاتە کە دوای شۆڕشەکانی میسر و تونس خەڵکی کوردستانیش هاتبوونە مەیدان و بە شوێن ئاڵوگۆڕێکەوە بوون، ڕێك لەو کاتەدا گۆڕان کارێکی کرد کە توڕەیی خەڵك ڕوو بە ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێڕانە بگۆڕێت بە لاڕانەوە و پاڕانەوەی بەردەمی دەسەڵاتی ناسیۆنالیزمێکی کورد کە کەوتبووە بەر قینی خەڵك. جەماوەری ناڕازی بە خۆشباوەڕی چاکسازی لە پەرلەمان و دەستاودەستکردنی دەسەڵات ساردکردەوە و بگرە لە هەر ئاڵوگۆڕێکی شۆڕشگێڕانە دووری خستنەوە.

ئەوە بوو دواتر و لە دوای بەناو هەڵبژاردنی ٢٠١٤ کە دەنگێکی زۆریان هێنا، چوونە دەسەڵاتەوە و ئیتر ئۆپۆزسیۆن بوو بە دەسەڵاتی بنکەفراوان. بەڵام دەسەڵاتێك کە بە شێوەیەکی واقعی لە جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێشەوە نەهاتبێتە دەرەوە و بەرژەوەندەیەکی چینایەتی تری هەبێ، خۆ ناتوانێ وەڵام بە قوتی خەڵك و شیری منداڵان و خانە بۆ خەڵکی بێمەسکەن و بیمە بۆ بێکاران و دابینکردنی ژیانی خانەنشینان و … هتد بداتەوە. دۆخی قەیراناوی کوردستان، کە دوای قەیرانی سەرمایەداری جیهانی هات، قەیرانی حکومەتی و دەسەڵاتی و ئیداری بە شوێندا هات و پرۆژەی ئاڵوگۆڕی دەستاودەستی دەسەڵات و حکومەتی بنکەفراوانیش وەك بڵقی ئاو تەقی. ئیتر باشە لەبەرامبەر

شەقهەڵدانی پارتی لە پەرلەمان و نیشاندانی لولەی تفەنگ بۆ سەرۆکی پەرلەمان و پایماڵکردنی هەرچی "موقەدەساتی پەرلەمانی و هەڵبژاردن" هەیە گۆڕان چی پێکرا و چی کرد؟ وە شەخسی نەوشیروان چی بۆکرا؟ ئەوەی کە هیچی بۆ نەکرا لەوەوە نییە کە پارتی و یەکێتی و دەسەڵاتی بۆرژوازی کورد هیچی بەرامبەر ناکرێ، ئامانجی ئەوە نەبوو.

تەواوی گەمەی سیاسی گۆڕان و سەرکردەکەی یاریکردن بوو بە جێگەوڕێگای خەڵکی هەژار و هەژاریەکەیانەوە، درێژکردنەوەی تەمەنی دەسەڵاتی ناسیۆنالیزمی کورد وەك باڵێکی بۆرژوازی و وەڵامنەدانەوەی واقعی بە خواست و داواکانی خەڵك بوو. هێشتاش باسی ئەوە ئەکەن کە گوایە گۆڕان و سەرکردەکەی نوێنەری یاخود کارکەر بوون بۆ سێکیولاریزم و ئازادی و ئازادی بیروڕا. خراپ نییە لێرەدا هەندێ شت بهێنینەوە یاد.

لەسەر ئازادی بیروڕا با باسێکی ١٧ شوبات بکەین. من خۆم لە ئەنجومەنی سەرای ئازادی بووم. چەندێك وەك کۆمێنیستێك کێشەم لەگەڵ ئیسلامیە سەرسەختەکاندا هەبوو ئەوەندەش لەگەڵ هەڵسوڕاوە بەرچاوەکانی گۆڕاندا. ئاخر کابرای ئیسلامی بە ئاشکرا ئەیوت و ئەیسەلماند کە لەگەڵ بۆچوون و پلانی ڕادیکاڵانەی ئێمە کۆمێنیستەکاندا نییە. گۆڕانخوازەکان نەیانئەویست ئێمە لە لیژنە بەرچاوەکاندا بین، حەزیان نەئەکرد ئێمە بەیان و ڕاگەیاندن و بەرنامەی داواکاریە هەنووکەیی و ستراتیژیەکان بنووسین. مینبەریان لە دەست ئێمە ئەفڕاند و ئەیاندا بە مەلا و ئیسلامیەکان. ئەوان بە ئاشکرا لەگەڵ هێڵکێشانی نێوان ژنان و پیاوانی سەرای ئازادیدا بوون. وە زۆر شتی تر. ئێستا قسەکەم لەسەر هەڵسەنگاندنی خودی ١٧ ی شوبات نییە بگرە ئەمەوێ پرسیاری ئەوە لای خەڵك دروست بکەم کە ئاخۆ ئەم کارەی گۆڕان ئەیکرد زەڕڕەیەك نزیکایەتی لەگەڵ ئازادیخوازی و سێکیولاریزمدا هەیە؟! مەگەر چ پێش ئەوە سەردانی سەرکردەکەیان بۆ مزگەوتەکان و کۆکردنەوەی مەلا و مێزەربەسەرەکان و تەنانەت پۆستی سەرەکی دان بە هەڵسوڕاوە ئیسلامیەکان نەبوو؟ مەگەر چەمانەوە لەبەردەم ئیسلامیەکان و شێخ و مشایەخاکاندا و ماچکردنی قورئان و نیشاندانی ئەمەش لە میدیاکانیانەوە بۆ موقەدەسکردنی ئەو سەوابتە دینیانە نەبوو کە لای ئەوان موقەدەس و لای خەڵکی ئازادیخوازیش بێناوەڕۆك؟ ئایا پێداگری لە سەوابتی دینی و پەنجەگەورەبەرزکردنەوە بۆ مەلاکان و سەندنەوەی مینبەر لە سەرای ئازادی چ پەیوەندیەکی بە سێکیولاریزمەوە هەیە؟ مەگەر چاو لە ئەجێنداکانی مارتین لوثەری مەسیحیش بنوقێنین تاکوو ئەمەی کاکی

سەرکردە بە سێکیولاریزم لە قەڵەم بدەین.

ئەمەی گێڕان و تاقانە سەرکردەکەی کردوویانە ڕێك و ڕەوان کردنی هەژاری خەڵکی ستەمدیدە و بێکاری و نەداری خەڵکی و تەنانەت نەفرەتی خەڵکە لە دەسەڵات بە بارمتە و بوکەڵەی یاری دەستی دەسەڵاتی بۆرژوازی کورد. زۆری ناوێ تێبگەین لەوەی کە نەبوونی خواردن و شیر و دایبی منداڵانی جەماوەی کرێکار و زەحمەتکێش و بێبەش بە هیچ جۆرێك پەیوەست نابێتەوە بە کۆبوونەوەکانی سەریڕەش و پیرمام و قەڵاچوالان و ڕێککەوتنەکانی ئەم هێزانەوە. نەوتی ڕەش و قەرز و دەعوا ساختەکانی دانا غاز و بردنی بەرهەمەکانی ئاسن و چیمەنتۆ و… ئەوانی تر مەسەلەی دانیشتەکانی ژوورە داخراوەکانیان بووە نەك ژیان و بژێوی جەماوەری بێبەش.

کاریزما

کەسایەتیە سیاسیەکان ڕەنگدانەوە و زادەی ئەو بزووتنەوە کۆمەڵایەتی و سیاسیانەن کە لێیەوە سەریانهەڵداوە. لەسەرەوە نیشانمدا کە نەوشیروان سەربە بزووتنەوەی بۆرژواناسیۆنالیزمی کورد بووە. بەڵام ئەو جادوە موگناتیسیەی ئەم کەسێتیە هەیبووە لە چیدایە؟ ئایا پۆشینی جلوبەرگێکی سادە و پاتە لاسیك ئۆتۆماتیکی ئەتوانێ مانای ئەوەی هەبێ کە ئەم کەسێتیە ئەبێ خۆشەویستی جەماوەری بێبەش بێ؟ ئاخر خۆ سەرۆك وەزیرانی فڵانە وڵات و فڵانە وەزیری فیسارە وڵاتیش بە پاسکیلەوە ئەچن بۆ دەوامی کارەکەیان. بەڵام لەولاوە کۆنتراکتی کۆمپانیایەك ئیمزائەکەن لەگەڵ کۆمپانیای فڵانە وڵات کە سەر بە حەوزەی کاری هەرزانە و گەورەترین هێزی کار ئەچەوسێننەوە. بڕیاری بڕینی بیمەکان و کەمکردنەوەی مافی خانەولانەو بەپارەکردنی خوێندن و کەمکردنەوەی بودجەی خەستەخانەکان… هتد ئیمزا ئەکەن. ئیتر خاکی بوون چ مانایەکی هەیە؟ نەوشیروان لەگەڵ کەسایەتیەکانی بۆرژوازیدا جیاوازیەکەی ئەوە بووە کە بە جلوبەرگ و تەنانەت بە گرنگیدان بە پارە و سەروەت و سامان و کۆشك و هەبوونی پڕۆژە خۆی دەرنەخستووە لەبەرئەوەی خۆی پۆپۆلیستی (شەعبەوی) بووە. تەواوی جادوەکەش لەوەدایە کە بەوجۆرە چاوی کەسانێکی بەستووە کە سەرسام بوون پێی تا نەتوانن ڕاستی ئەوەی داکۆکی لە چ سیستمێك ئەکات ببینن. گەر ڕوو وەرگێڕانی ناڕەزایەتی و تووڕەیی خەڵك بەرەو بۆتەی چاکسازی و دەستاودەستکردنی دەسەڵات وەك دەربازکردنی دەسەڵاتی بۆرژوازی کورد لە شۆڕش و ڕاپەڕینی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش نەبینرێت، یانی جادوی ئەم کاریزمایەی بۆرژوازی گرتوویەتی. ئەو خەریکی ڕاپەڕاندنی ئەرکی سەر

شانی خۆی بوو: لەلایەك بۆرژوازی و وردەبۆرژوازی ناڕازی لە دەسەڵاتی ڕەهای پارتی و یەکێتی کە ئیتر تەحەمولی ئەوەیان نەئەکرد بە تەنها بنەماڵەکان سەروەت و سامانی کۆمەڵگای کوردستان لوش بدەن، کۆبکەیتەوە و بەڕێنی پچڕینی پشك و سازدانی سیستمێکی وا کە بازاڕ بۆ ''لیبراڵ بۆرژواکان''یش هەبێ کارێکی هەروا ئاسان نەبوو. پێشنیارەکانی لە جۆری بە نیشتمانی کردنی هێزی پێشمەرگە و بە موئەسەساتکردنی دەزگاکانی حکومەت و … چی و چی کە بە ئاستەمیش خۆی لە جیاوازی چینایەتی و گۆڕینی ڕیشەکانی کۆمەڵگای کوردستان نەداوە، تەنها بۆ ئەوە بوو بازاڕێکی ئارام بۆ بۆرژوازی کورد دابین بکات. لەپاڵ بوونی بۆرژوازیەکی میلیشیایی خاوەن دەسەڵاتدا کە هەموو شتێك مافیایانە کۆنترۆڵ ئەکات، بۆ ئەو بەشە لە بۆرژوازی کە ئەو لە پێشیانەوە بوو لە خەیاڵ زیاتر هیچی لێ سەوز نەبوو. لەلایەکی تریشەوە بۆ ئەوەی هێزێك بخاتە پشت خۆی و هێزهاوسەنگی نێوان خۆی و یەکێتی و پارتی بەرزبکاتەوە ئەبوا هەوڵی بەدەستهێنانی دەنگێکی زیاتر بدات. لەنێو زۆرینەی کۆمەڵگادا بۆ ئەم هێز و دەنگە گەڕا، واتە لەناو کرێکار و زەحمەتکێش و خەڵکی نەبووی کوردستاندا. ئیتر خۆ ئەبوایە خۆی بە شوشەی شیری مناڵانی ئەم چینە و عارەبانەی دەستگێڕەکان و پرچی سپی دایکانێکیەوە کە ڕۆڵەکانیان بە دەستی یەکێتی و پارتی کوژرابوون هەڵبواسێ. کارێکی ئاسان نییە بتوانی جەماوەرێکی زۆر فریوی گۆڕانکاری، ئەویش تەنها لەڕێی چاکسازیەوە، بدەیت و لرفە و لورەی توڕەییەکەشیان بکەی بە تونێلی سیستم و دەسەڵاتەکەی بۆرژوازیدا، دەسەڵاتێك کە ئەمجارە خۆشی و ئەو توێژە لە بۆرژوازی ناڕازیشی تیا بێ.

بەڵام حکومەتی بنکە فراوان پڕۆژە شکستخواردووەکەی ئەم بزووتنەوەیە بوو چونکە قەیرانێکی ئابوری و سیاسی و حکومەتی و ئیداری کە بۆرژوازی کوردی تێکەوتووە ئەو ئەجێندایەشی پێچایەوە. ئێستا هەموویان لەو قەیرانە سەراپاگیرەدا پەل ئەکوتن. بۆرژوازی کورد یەکدەست نەبووە و نییە لەسەر چارەسەرکردنی کێشەکان و وەڵامدانەوە بە مەسەلە ئابوری و سیاسیەکانی کوردستان. کوردستان بە کردەوە بووە بە بەشێك لە بازاڕی جیهانی، بە تایبەتی بە هۆی بوونی نەوت و سەرچاوە سروشتیەکانەوە. دیاریکردنی ئەم بازاڕە لە دەستی بۆرژوازی کوردا نییە. کوردستان وەك حەوزەیەکی هێزی کاری هەرزان، حەوزەیەك و بازاڕێك بۆ چەرخاندن و کەڵەکەی سەرمایەی جیهانی چاوی لێ ئەکرێ. بۆرژوازی جیهانیش لەم ڕووە یەکدەست نییە چ جای بۆرژوازی کورد. ئەمەی دوایان بە دەست خۆی نییە پێی ئەخزێننە ناو جەنگەکان و چەك پێفرۆشتن و قەرزدارکردنی بانکی

نێودەوڵەتییەوە، ئەمیش ئەبێ هەموو ئەمانە بشکێنێتەوە بەسەر قوتی دەمی خەڵکدا.

هەربۆیە دوای وەدەرنانی پەرلەمان و قوڵتربوونەوەی قەیرانی دەسەڵات لە کوردستان گۆڕانیش پێشنیار و ڕێگەچارەیەکی تری پێ نەبوو، باشترین ڕێگاچارەیان ڕێکەوتنی دەباشان بوو لەگەڵ هەر ئەو هێزە نەیارەی دوێنێیاندا کە پێشتر زۆری نەمابوو ململانێی نێوانیان بگاتە شەڕێکی تری ناوخۆ. بێدەنگی دواتری نەوشیروان و دەخاڵەتنەکردنی لە هاوکێشە سیاسیەکان و تەنانەت جێهێشتنی کوردستان، لەو ''کاتە هەستیار''ەدا، وەك خۆیان ئەیڵێن، پەیوەندی نەبوو بە نەخۆشیەوە، بگرە بێبەدیلی و شکستی سیاسی و تەنانەت بێئومێدییەك بوو کە بزووتنەوەکە دەمێك بوو تیایدا کەوتبووە مەلە. بەخشینەوەی وەهمی هاتنەوەی ئەو گێمەکە ئەشڵەقێنێ و موعجیزە ئەخوڵقێنێ، بە ئەندازەی داستانەکانی زیوسی خواوەندی هێزی گریکیەکان ئەفسانە دەرچوو.
ئەو کاریزما بوو بۆ بزووتنەوەکەی خۆی، بۆرژوا ناسیۆنالیزمی کورد. بەڵام کاریزمایەك کە تەنانەت لە خێزانە چینایەتیەکەی خۆیشیدا شکستی خوارد.

بێئومێدکردنی خەڵك

لە دنیایەکدا کە جێگەوڕێگای چینایەتی و مێژووی کەسەکان لێڵ ئەکرێ و کەسایەتی دۆن کیشۆتییان لێ دروست ئەکرێ بوونی خۆشخەیاڵی خەڵك پڕیان و هەتا ڕەوینەوەی ئەو خۆشخەیاڵییەش ئەبێتە شتێکی ئاڵۆز. کاتێك بە دەیان میدیا و نووسین و وتار و خوتبەی سیاسی و بەرنامەی سیاسی و… هتد ئامانجی چینایەتی کەسێکیان، کە پێشتر کەمێکیم باسکرد، کردبێتە شتێکی جیاوازتر و نەهێڵرێ ئەوە ببینرێ و کاریان لەسەر بەلاڕێدابردنی ئەندێشەی کەسەکان کردبێ، ئیتر نازناوی ''باوکی هەژاران'' و ''گاندی کورد'' و ''ماندێللای کورد '' و شتی تری لەم بابەتە ئاسایی دێتە بەرچاو. ئەژنۆشکان و بێئومێدبوون لە دنیایەکدا کە دێوەکانی بارزانی و تاڵەبانی و چەك و تفەنگەکانیان هەژموونیان هەیە ئەبێتە نسیبی هەر ئەو خەڵکە هەژار و ڕەشوڕووتە. ئاخر ڕوکەشی مەسەلەکە وا بوو کە نەوشیروان بەرامبەر بەو دێوانە وەستابێوە. ئاخر ئەو پاڵەوانی بەرەنگاربوونەوەی ''دوژمنە خەیاڵیەکان'' بوو، وە هەر بە شوێن لەسەرکردنی خوددەی جەنگاوەرە پێشینەییەکەی مەملەکەتەکەی خۆیەوە بوو. خراپ نییە جەماوەری بێبەشی خۆشخەیاڵکراو دوای سڕینی فرمێسکەکانیان چاوێك بە ئەلبوم و کتێبی ''موغامەرات ''ەکانی ئەو جەنگاوەرەدا بخشێننەوە و لە خەونی

وەهمەوە بگەنەوە بە بینینی دنیای واقع و ڕاستیەکان.

بۆرژوازی هەمیشە بە شوێن دەمەزەردکردنەوەی وەهمەکانەوەیە و ئەیەوێ جەماوەری بێبەش لە نەشئەی سەرمەستبوونی تریاکە خەیاڵیەکاندا بن. لەپاڵ ئەفیونەکانی تردا ئەفسانەسازی لە کاراکتەرە سیاسیەکانی سەر بە چینەکەی خۆیدا چەکێکی کارامەیە بە دەستیەوە تاکو کرێکاران و جەماوەری بێبەش لە مەملەکەتی وەهم و خەیاڵەکاندا بهێڵێتەوە و ڕاستی ڕێگای ڕزگاربوونی چینایەتی خۆیان نەبینن. بەڵام بورجێك کە خۆی لار بوو هەزاران ئەفسانەش ناتوانێ ڕاستی بکاتەوە.
بەهەرحاڵ کردنی قسەی سیاسی و گرتنی ڕەخنەی سیاسی لە بزووتنەوەی گۆڕان و کەسایەتیە سەرەکیەکەی تەنها کاری ئێستای کۆمۆنیستەکان نییە. لەپاڵ ڕەخنەمان لە دەسەڵاتی یەکێتی و پارتیدا هەمیشە گۆڕانیشمان داوەتە بەر ڕەخنە و ئەجێندای ئەو بزووتنەوەیەمان خستۆتە ژێر پرسیارەوە. کەسانێکی کە سەرکردایەتی ئەو ئەجێندایەیان کردووە بەر هەمان ڕەخنەمان کەوتوون. پێداگری ئێستاشمان کۆمەك ئەکات بەوەی کۆمەڵگا وەك خۆی ببینین، چینەکان و ململانێی چینەکان و ئەوەی کەسەکان لە کوێی خەباتی چینایەتیدا و لەپاڵ چ بەرژەوەندیەکی چینایەتیدا وەستاون ببینین.

ئێستاش کاتێك ئەم لاپەڕانە هەڵدراونەتەوە هێشتا لایەنەکانی بۆرژوازی هەوڵی زیاتر گەورەکردنی کەسایەتی یەکەمی گۆڕان ئەدەن. ئێستاش داتای واقعی موڵك و ماڵەکانی کە بۆ نەوەکانی و بزەتنەوەکەی ئەمێنێتەوە بە ڕۆشنی و شەفافی (شەفافیەتێك کە گوێی خەڵکیان پێ کەڕ کردووە) لەبەردەستی کەسدا نییە. هێشتاش دادگایەکی شۆڕشگێڕانەی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش نەهاتۆتە بوون تاکو مەلەفی تاوانەکان و تێوەگلان لە کارەساتەکان و دەستبەسەراگرتنی سەروەتی کۆمەڵگا لەلایەن سەرانی بۆرژوازی کوردەوە، بەم کەسایەتیەشەوە، یەکلایی بکاتەوە. ڕۆژێك هەر دێ کە وردودرشتی مەلەفەکانی ١٤ ی تەموز و قڵناقا و پشتئاشان و شەڕە ناوخۆییەکان و کوشتنی ڕۆژنامەنووسان و دەوڵەمەندبوونی سەرانی بۆرژوازی لەسەر حسابی مردنی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش بە نەخۆشی و برسێتی و نەبوونی و بێکاری و هەژاری لێپێچینەوەیان لێ بکرێ و سزای خۆیان وەربگرن گەر مەرگیان نەکەوێتە پێش ئەوە. ■

١٣ ی تەموز، ٢٠١٧

باجی جیانووسین: ئەزموونی سەباح ڕەنجدەر ... د.ئەحمەدی مەلا

شیعر لای سەباح رەنجدەر لە شیکلی جیهانێکدایە، کە نە سەرەتای دیارە نە کۆتایی، بەڵکو لە پەڕەی جوانیی، لە دەنگی نامۆ، لە بزاوتێک، لە ئاماژەیەک، لە ساتمەیەک، لە بیرەوەرییەک پێکهاتووە؛ لە کۆتاییدا، هەموو شتێک لای شاعیر دەبێتە مادده و مایەی شیعر. رەنگە باس لەسەرەتایەك بکات، بەڵام سەرەتایەکی زەمەنی نییە، بەڵکو لە ئێستایەک پێکدێت، کە زەحمەتیشە دەستی بەسەردا بگرین. لە زمانی ئینجیلەوە ئەوە فێردەبین کە (لە سەرەتادا وشە هەبوو)، ئەگەر (وشە) مەبەست لە کردەی خەلق بێت، ئەوە بە (کردار)یش دەکرێت لێکبدرێتەوە, بەڵام لە ژێر زمانی شاعیر ئەوە دەخوێنینەوە کە (لە سەرەتادا تەنیا جوانیی هەبوو). جوانیی لای رۆمانسییەکان دونیایەکی خەیاڵییە، دونیایەکی دوورەدەستە, بەڵکو لە زۆرباریشدا، ئاوێتەی مەرگیش دەبێت. هەر ئەو جوانییەیە، دواتر رامبۆ بە (تاڵ) دەیچوێنێت.

لۆژیکی شیعر، لە سەر نالۆژیک بەندە، جیهانیئەم شاعیرە وەکو نارنجۆکێک هەپروون بە هەپروون بووە، هیچی بەسەر یەکەوە نەماوە، پارچەکانی جارێکی دی مەحاڵە پێکەوە گرێ بدرێنەوە، بەڵام هەر پارچەیەک خۆی لە خۆیدا پێکهاتەیەکی شیعرییە. ئەم جیهانە ئینسان تووشی گێژبوون دەکات، ئەو گێژبوونەی کە رامبۆ دەیویست دەستی بەسەردا بگرێت. ئایا ئەم کردەیە بە شیعر ئەنجام دەدرێت، ئایا شاعیر دەتوانێت ئەم جیهانە لەیەکترازاوە، لە یەکداماڵاوە جارێکی دی بداتەوە دەم یەک و وەک سەنعەتکارێک، هەوڵی ئەوە بدات برین و شوێنەواری ئەو ئازارانە بسڕێتەوە؟

شیعر دەستی لەسەر شانم دانا
گوتی لە دوورەوە هاتووم و نەزرم لە خۆم گرتووە
نیشانەی زیندووکردنەوە بناسم

شاعیر زۆر خولیای جیهانی خۆیەتی، هەست ناکات کە کات تێدەپەڕێت، هەست ناکات کە دەرەوە کاریگەریی بە سەر ئەزموونی ئەوەوە هەیە،

بە پێچەوانەوە رەنگە بیەوێت، جیهانە شیعرییەکەی خۆی ببێتە مەرجەع، نەک ئەزموون، بۆیە هەست بە گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی لە دەقە سەرەتاییەکانی و دەقە تازە نووسراوەکانی ناکەین. جیهانی شیعریی ئەو بە بێ کەلێن دروست بووە؛ رەنگە بواریشمان نەداتێ هەناسەی تێدا بدەین. وەکو ئەوەی ئینسان لە دوا ساتەکانی خۆیدا بژێت و ئەوەی دەمینێتەوە تەنیا هەر شیعر بێت. بەرجەستەکردنی ئەو جیهانە بە بێ خاڵ، بە بێ وێرگوڵ، بە بێ مەسافەی نێوان وێنەکان، بە بێ سپێتی، بە بێ پەنجەرە و دەرگا. جیهانێکی سیخناخە بە خودی خۆی. دەق جێگای واقیع دەگرێتەوە.

وەك یەكەم ڕۆژی چوونە قوتابخانە لافاو لەو جێگەیە نیشتەوە خوداناس
بۆ دەستنوێژ گرتن دەچنە سەری ئەو شەقامانەی هاتوچۆیان لێ
بەستراوە ڕێکخراوی جانەوەران بۆ دەستە بێدەکانیان ڕووناکییان لە
بن دروشمەکانیان درێزن کرد

ئەم جیهانە سوریالیئامێزە، لەهەمان کاتیشدا لۆکاڵیشە، بە تێرم و موفرەدەی دەشتی دزەیی ئاوس دەبێت، بە ئاماژەیەکیش بۆ فەزای دەشتی هەولێر کۆتایی دێت؛ پانتاییەکی خاوە، دووبارەبوونەوەی خودی خۆیەتی، کەمێک هەست بە رەتابەت دەکرێت، بەرجەستەکان لە نێو دژایەتی و بە دژایەتی خۆیان دەژین. هیچ شتێک لە کۆتاییدا، پەیوەندی بە هیچ شتێکەوە نەماوە. هەموو (پنت)ێک سەربەخۆییەکی تەواوی هەیە؛ بۆ خودی خۆی واقیعێکە. شاعیر کەس ئاشت ناکاتەوە، بانگەشەی کەس ناکات، قسە لە گەڵ کەس ناکات، نایەوێت دەمی ئاراستەی هیچ کەسێک بکات. ئینسان لە دەقی سەباح ڕەنجدەردا، بە بێ هیچ ئاراستەیەکی دیاریکراو هەنگاو دەنێت.

لە ژووری زێوانی خۆم گۆڕەپانێکی گشتیم چۆڵە و قەرەباڵغ

بۆیە لای وی، بەرجەستەکان، ماددەکان، چ سروشتی بووبێتن، چ ماددی رووت، کەوتوونەتە هەرەکەت و گیانیان لەبەرە. زمان لە سەر هێڵی بەیانی ئاراستەکراو بەکار نەهاتووە، بەڵکو لە ئاماژە، هەندێ جار ئەو ئاماژەیە بۆ خودی خۆی گەڕاوەتەوە. ئەم جۆرە شیعرە لە نێو ئەدەبیاتی کوردیدا، رەنگە خوێنەری زۆری نەبێت، چونکە دەیان دەیەیە، شیعریان بەوە راهێناوە کە (سیاسی) بێت و حەماسیانە بێتە دەنگ، پەیامی هەڵوێستبازیی هەبێت، لە یاوەر و مورید و چەپڵە بگەڕێت؛ یان (رۆمانسی) بێت، ختووکەی هەستە چەپکراوەکان و داپڵۆسراوەکان و مەحرووومەکان بدات، ئەرکی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژی ببینێت، تەنانەت هەندێ جار وەکو وێنەی (پۆرنۆ)ی لێ بێت، لە پێناو

فێنککردنەوەی دەروونێکی گڕگڕتوودا بەکارهاتبێت. سەباح ڕەنجدەر لەم دیدەوە دژە شیعر دەنووسێت.

ئەم دژە شیعرە دەمێکە لە نێو ئەدەبیاتی کوردیدا دەنووسرێت، نەیاری لە یاوەر زۆرترە. هەندێ جار تۆمەتی ئەوەی دەدرێتە پاڵ کە لە پاشۆڵی رێتۆریکی تەقلیدی نەهاتۆتە خوارێ، بۆ پەردەی گوێی کوردان قورس و بەدفەساڵە، هەندێ جاریش گومانی ئەوەی لێدەکرێت کە دیمەنی دڵڕفێنی خەیاڵیی ناکێشێت و دەمێکیش بە لاترازاو لە سیاقی گشتیدا دەخوێندرێتەوە.

ئەم تۆمەتانە هەند راستن، ئەگەر نووسین وەکو تەقلیدێکی قوتابخانەیی سەیر بکرێت، نەک وەک ئافرێندراوێکی تاک. بۆیە دەبینین، ئەگەر لای شاعیر ئاماژەیەکیش بۆ جەستەی ژن کرابێت، ئەوە تەنیا هەر بەم جۆرە بە ژێر قەڵەمی شاعیردا تێپەڕیوە :

ئاو چاوی کوێر نێبوایێ بێلێشی نێرمی کیژان وشك نێدێبووێوێ

یان ئەگەر بێت و ئاماژەیەک بۆ شەڕی ناوخۆ و شەڕی براکوژییەکانی دوای راپەڕینیش کرابێت، ئەوە شتێکمان پێ دەڵێت، کە رەنگە تەنیا ئەو کەسانە درکی پێ بکەن کە لە نزیکەوە ئاگاداری بارودۆخەکە بوونە. بە شێوەیەک لە شێوەکان ئاماژە بۆ دوو لەقلەقەکەی سەر منارەی مزگەوتی خانەقا دەکات. ئەو دوو تەیرە وەکو لە ئەبەدییەتەوە هاتبێتن و لە سەر ئەو منارەیە نیشتبێتنەوە. لە تەیرێتی خۆیان کەوتبێتن و بووبێتنە رۆحی زیندووی شارەکە, بەڵام مەخابن ئەم رۆحە بە دەستی (نیشتیمانییەک) وەکو نارنجۆک هەپروون بە هەپروون دەبێت. شاعیر بە تەوزێکەوە باسی لێوە دەکات. هەولێری دێرین دەبێتە باڵندەی دێرین. کێ کۆنترە: پیرەڵ حاجی لەقلەق, یان شاری هەولێر؟ بێگومان لە کوشتنی باڵندەدا پەیامێکمان پێ وتراوە: (کوشتنی شار و ئینسان و شارستانییەتە). ئینسان بە تاقی تەنیا بە هیچ جۆرێک ئیمکانییەتی ژیانی نییە لەسەر ئەم خاکە بریندارە.

نیشتیمانییەك باڵندەی دێرینی هەولێری کوشت

هەروەها دەبێت ئاماژە بۆ خاڵێکی دیکە لە شیعری ئەم شاعیرەدا بکرێت، ئەویش زمانی سیحرە. شیعر و سیحر دوو دەستەخوشکن، بەڵکو دوو جمکانەن. ئەوەی بە کردار ناکرێت، بە خەیاڵ ئەنجام دەدرێت. ئەم دوو جمکانەیە پێکەوە سەریان هەڵداوە و پێکەوەش هەڵدەکەن. دەبێت ئاماژە بۆ ئەوە بکەین کە سەرهەڵدانی زمان لە پێناو سیحرکردن بووە. سیحرکردن لە گەردوون، لە شتە بینراوە و

نەبینراوەکان. واتە: ئاشتکردنەوەی دونیا لە ڕێگای زمانەوە، هەڵبەتە شیعر نزیکترین زمانی ئاشتکردنەوەیە. شیعر شەڕێکە لە پێناو ئاشتکردنەوەدا.

سەباح ڕەنجدەر شاعیری سرکە، ئەو وەکو ئەکرۆپاتانەی گەمە بە وشەکانی دەکات، لە پێناو سڕینەوەی ئەو نێوەندە، شاعیر گەمەیان پێدەکات کە واقیع لە زمان جودا دەکاتەوە، هەوڵدانێکە بۆ رووخاندنی ئەو پردانەی کە ئینسان لە زمان جودا دەکەنەوە. گەڕانەوە بۆ زمانی منداڵیی، بۆ ئەوەی منداڵ و زمان ببنەوە بە یەک جەستە. ئیتر شتێک نییە بە ناوی فیکرەوە و شتێکی دیکەش بە ناوی زمانەوە، بەڵکو جەستە دەبێتە زمان و زمانیش وەکو جەستە هەڵسوکەوت دەکات. هەروەکو لە سەرەوەش ئاماژەمان پێی کرد، شیعر لای شاعیر لەسەر لۆژیک بەند نییە، بەڵکو دژە لۆژیکیش ئیش دەکات، لێرەوە وێنە کردن پانتاییەکی مەزن لە دەقی ئەم شاعیرە داگیر دەکات. وڕێنەی نەخۆشێک نا، بەڵکو چەماندنەوەی زمان بۆ ئاستێکی دی، زمان ئەو ئاسنە گەرمبووەوەیە، کە شاعیر بە کەیفی خۆی دەیچەمێنێتەوە، پاشانیش کە سارد دەبێتە شیکلی سەیر و سەمەرەیان وەرگرتووە. هەڵدانی ماسی بۆ حەوزی شووشە، بە هەڵدانی وشەیەک ناکات بۆ ناو رستە؟ :

ماسی هەڵدەدەمە ناو حەوزی شووشە

هەندێ جاریش بەرانبەر بە وێنەی سوریالیئاسا خوێنەر تووشی حەپەسان دەبێت, چونکە ئەم ئەکرۆپاتکردنەوە دەگەیەنێتە ئاستێک، کە ڕەنگە دوا سنووری خەیاڵ بێت. خوێنەری کەمخەیاڵ تەواو بێزار دەکات.

دەمی بە قاقبقابی ئاسوودەیی گەرم کرد

یان

پێغەمبەران لە شەرمی ڕووناکیدا مردن

شاعیر دەستەواژە ئاینییەکان، ئاماژەکردن بۆ پیاوچاکان و پێغەمبەران و ئەدەواتی بواری پیرۆز بەکار دەهێنێت، لە پێناو هەڵگەڕانەوە، یان لە پێناو ئاراستەیەکی دیکە بەکاریان دەهێنێتەوە، یان ئەوەتا زمان دەبەستێتەوە بۆ زەمانێکی دێرین، زەمانێکی بەسەرچوو و لە ژێر لێوەوە بە خوێنەر بڵێت ئەم دەقانە ڕەگوڕیشەیان هەیە. لەم هاوکێشەیەدا، ئینسان وەکو یەکەم کائین و یەکەم بوونەوەر و یەکەم بەرجەستە دێتە پێشەوە. ئینسان کائینێک نییە لە گۆڕانکارییە سروشتییە دێرینەوەکانەوە هاتبێتە کایەوە،

بەڵکو سەرەتا ئەو دروست دەبێت، ئینجا رەگەزە بێ ئەژمارەکانی سروشت دروست دەبن. ئەم دیدە ئاماژە بۆ تێرمی (ئیومانیسم) دەکات و لە هەمان کاتیشدا رەگەزێکی ئۆرگانیکی دەقی سەباح رەنجدەرە.

ئاسمان لە دەمودووی هەور
پێش ئەوەی ببار□تە
باران یان بەفر
تەرزە یان شەختە
ئێمەی دروست کرد

زۆر رەگەزی دیکە هەن دەکرێت هەڵوێستەیان لەسەر بکرێن و بهێنرێنە زمان. خوێنەر دەتوانیت لە تێرمی (گەرم) بڕوانێت و لە سیاقە جیاوازەکانی وردبێتەوە. چۆن ئەم موفرەدەیە تێکهەڵکێشی وێنەی شیعری دەبێت و رەگورێشەکانی لە قووڵایی چ خاکێکدا، تەڕیی و گەرمایی دەقۆزنەوە. خوێنەر, یان توێژەر دەتوانێت لەسەر چەند رەگەزی دیکە بگیرسێتەوە و زیاتر پەی بە دونیا شیعری شاعیر بەرێت, بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە، ئەو جیا دەنووسێت و باجی ئەم جیانووسینەش دیارە.

موعجیزە … پشکۆ ناکام

….لە ڕووی سایکۆلۆجییەوە وا باوە کە کەسێک لە ناو خەڵکا بە چی ناسرا، ئەم بۆ داپۆشینی، پێچەوانەکەی باس ئەکات، تا ۆێنەیەکی رێک ئەو دیوی خۆی نیشان بات، کەسێکی ڕەزیل و پیسکە زۆر باسی دست بڵاوی خۆی ئەکات و چۆن مەسرەف گرانی پارەی پێ نەهێشتوە، نەخوێنەوارێک حەز ئەکات دایمە لە پشتی چەن مایکرۆفۆنێکەوە بە سەعات باس لە هەموو شتێک بکات تا پێی بوترێت خوێنەوار و لەبیق..ڕەنگە ترسنۆکێکیش زوو زوو باس لەوە بکات ڕۆژانە لە چەن کەس هەڵئەیا و چەن دانیشی زنجیری مودەڕەعەیە…وهتد..کەسانێکی پیلانگێڕ کە هەڵکوتانە سەر خەڵکی تر پیشەی بێت، هەردەم باس لەوە ئەکات چۆن کەس و خەڵکانی تر هەر خەریکی پیلان و داڕشتنی کودەتان لە دژی..؛ سەرۆکی بنەماڵە لەم خیسڵەتە سایکۆلۆجیە بێ بەش نیە و هەمیشە بۆ داپۆشینی کودەتاکانی دژی کەس و لایەنەکانی تر زۆر باس

لەوە ئەکات کودەتایان لەسەر کردوە یان کودەتایەک بەڕێوە بوە ،
تازەترین نوکتەی " کودەتا" کانی بەرامبەر بنەماڵەو پارتی پاشکەی
کرا بە ئەو نەکتەیە بوو کە سەرۆکی بنەماڵە لە بروسەل(بە عەرەبی
بروکسل ئەوترێت)ی پایتەختی بەلجیکا لەبەردەم دوو ئەندامی کەی
حەوسەدوپەنجا ئەنـدامی پارلەمـانی ئەوروپـا گێڕایەوە کە “گۆڕان”
کودەتای بەسەریانا کردوە..! پێش ئەوەی زیاتر بچینە ناو ئەم باسە
هەزەلیە، چۆن کودەتایەک ئەخەینە روو کە بنەماڵەو پارتی پاشکەی
پێوەی ناسراون :

– کاتێک مەکتەبی سیاسی پارتی لە شەستەکانا لەگەڵ سەرۆکی ئەوکاتەی بنەمـاڵە هـاو هەڵوێسـت و بیـروڕا نەبـوو ، بنەمـاڵە بە هێزێکـی چەکدارەوە هەڵی کوتایە سەر بارەگا و حەشارگاکانی مەکتەبی سیاسی لە ماوەت و هەمویانی ڕاو نا و کردنی بە ئێرانا ، ئەوەی دەرچو ،دەرچو و ئەوەی دەرنەچو یا کوژرا یا گیرا..

– ساڵی1994 بەناوی سوڵحی عەشایەریەوە لە دێی “کەڵەکین” هێزێکی زۆری بنەماڵە هێرشیان کردەسەر عەشیرەتی سوورچی و پاش قەتڵ و عام کردنی دانیشتوانەکەی، ئەنفال ئاسا موڵک و ماڵەکان تاڵان کرا…

– دوای ئەوەی بنەماڵە نەیتوانی بە هێز و توانای میلیشیاکەی خۆی ململانێکـانی لەگەڵ “ی.ن.ک” یەکلایـی بکـاتەوە، لە31/ی ئـابی 1996 سوپای بەعسی هێنایە سەر هەولێر و ڕۆژێکی ڕەشی وای لە مێژووی خۆی تۆمار کرد کە لەبیر ناکرێت..و بەم کودەتایەش بنەماڵە توانی تا ئێستاش لە هەولێر بحەسێتەوە و دەستەڵاتی خۆی لەو کاتەوە بەسەر هەرێما بسەپێنێت..

– کاتێک لە هەڵبژاردنەکانا بنەماڵە زانی لەبەردەم (گۆڕان)ا شکست ئەهێنێ لە سـلێمـانی ، هێزێکـی زۆری میلیشیـای زێڕەڤـانی” دوای ڕزگارکردنی کەرکوک"!! هێنایە شارەکە هێنا بۆ هێرش کردنە سەر گـردەکە، بەڵـام لە ترسـی ڕق و کینەی خەڵکـی شـارە حەیـاتەکە ، و لەترسـی شاربـدەر کردنیـان نەیـانتوانی ڕۆژ لە شـارەکە بکەنەوە و گەڕانەوە خزمەت سەرۆکی بنەماڵە…

….. ئەمانەی سەرەوە تەنها چەن نمونەیەکن، ئەگینا لە لابەلا کردنی کێشە زۆر و زەبەنە عەشایەری و خێڵەکیکانی خۆی لەگەڵ ئەوانی تری ناوچەکەیان بە زەبری هێز و هەڵکوتانەسەر ، نمونەمان ئەوەنە زۆر لایە باسکرنیان زۆر ئەخایەنێ و بابەتی ئەم باسە نیە،،،

بە ناو سەرۆکێکی هەرێم بە جێبەجێ کردنی یاسای سەرۆکایەتی هەرێم و ڕێگری لە دروستکردنی دیکتاتۆری بە”کودەتا” بزانێت ، ئیتر ئەبێ چ دەڵکمان بە سەرۆکی بنەماڵەی دەستەڵاتدار لە هەرێم ئایندەکەی خۆش

بێت… ئەم زاتە ئەیەوێت وا لە ئەوروپیەکان بگەیەنێت کە ئەوە (دکتۆر یوسف) بوو بە سواری چەن دەبابەیەک و دوو سێ کەتیبەی کۆماندۆی تایبەت و دەیان تۆپی هەر زۆر دووور هاوێژ ، ویستیان لە سلێمانیەوە بچنە هەولێر و دەست بەسەر پارلەمانا بگرن..! بەڵام بنەماڵەی بە دیفاع کردن لە دیموکراسی و پاراستنی شکۆی ڕێزگرتن لە دەنگی هاووڵاتیان ڕێگری کرد لەو کودەتایە و توانیان سەرۆکی پارلەمان بەو هەموو هێزە زۆرەی لەگەڵیا بوو بگەڕێیننەوە سلێمانی..!..!.. ئای لەم مەهزەلەیە و لەم موسیبەتەی بە هەی بنەماڵەیەکەوە توشی هەرێم بوە ، ..بە ڕێگرتن لە بەربەستەکانی بەردەم چەسپاندنی دیکتاتۆری بە یاسای دەنگی خەڵک بە"کودەتا" لە قەڵەم بدەیت و بەوەشەوە نەوەستیت و وەک کۆبونەوەیەکی سەری سوور ببورن سەری ڕەش بتەوە لە پارلەمانی ئەوروپا وا بگەیەنیت کە سەرۆکی پارلەمان کودەتای کردوە ! سەرۆکی بنەماڵە وا ئەزانێ خەڵکی تریش لە گوێ ی ئوردوگانا نووستون و لە دونیا بێ حاڵین..سەرۆکی دەستەڵاتی هەرێم بڕوای بە پارلەمانی هەرێمەکەی خۆی نیە بە ڕیفڕاندۆم"کورسیڕاندۆم" ، بەڵام بە بەدەست هێنانی پشتگیری بۆ خۆی ، داوای هاوکاری پارلەمانی ئەوروپا ئەکا بە پەلە پروسکە ئەگاتە ئەوە، ئەی حەزەری ئەوە ناکات ئەو پارلەمانەش لە بەلجیکاوە کودەتای بەسەرا بکەن، چونکە لەوە ئەچێت ئەو زاتە ترسی لە ووشەی" پارلەمان" هە بێت،ئیتر لە هەر شوێنێک بێت….

کاتی ئەوە هاتوە بنەماڵە و پارتی پاشکۆی چاک لەو ڕاستیە تێبگەن کە بۆچی خەڵک ئامادە نیە دەنگ بات بە ڕیفڕاندۆمێک کە ئەوان بیبەن بەڕێوە، کۆمەڵانی خەڵک بە چ ئەقڵێک دەنگ بەن بە درێژە پێیانی دەستەڵاتی بنەماڵەیەک کە پارلەمانی دەزگای شەرعی دەنگدانی داخستوە و لە ئەوروپا ئەڵێت کودەتام لەسەر کراوە! هێشتا ڕیفڕاندۆم نەکراوە ئەیەوێت وا خەڵکی چەواشە بکات(دیارە بە حساباتی خۆی چەواشەی ئەکات..) جا ئەگەر بنەماڵە سەربەخۆیی ئآ بگەیەنێت ڕەنگە ئەو کاتە سەرۆکی بنەماڵە لە پارلەمانی ئەوروپا بڵێت: گۆڕان نیازی وابوو بە ساروخی نەوەوی لێمان بات و بە موعجیزە رزگارمان بوو………

جوگرافیای سیناریوکانی پارتی و دیزاینی ڕیفراندۆمی تورکی ... بەختیار شارەزوری

والی میرنشینی زەرد و سەبەتەی دەوڵەتی عوسمانی .
بۆ هەر ڕوداێک لەسەر ئاستی لۆکاڵی دەبێت بچینەوە سەر ئەو هێزانەی کە لە دەرەوە خۆیان بە میراتگیری ناوچە بچوکەکان دەزانن ، هێشتا جیهان فراوانخوازی تینەپڕاندوە بە تایبەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ، بەم مانایە ئەوەی لە ناوخۆی باشوری کوردستاندا ڕوو دەدات جگە لە گەمەیەکی وڵاتانی زل هێزی ناوچەیی لە ڕێ ی وەکیلەکانیانەوە هیچی تر نیە ، جگە لە بەشکاری لەسەر زەمینی ئێمە هیچی تر نیە ، ئەگەر ئەمریکا بیەوێت هاوسەنگی ل□ □□ژه□□اتی ناوڕاستدا دروست بکات ئەو دەبێت بچیتەوە سەر هەمان بەشکاری مێژوویی و تورکیا لەم جۆرە دەستەڵاتە دابماڵێ و دەستەڵاتێکی بە دڵی زل هێزەکانی تیا بێت ، بۆ ئەوەی هێزێک هەبێت لە بەرامبەر ئەختەبوتەکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا کە ئێرانە و سەر بە بلۆکی ڕوسی□ هاوسەنگی بگێڕێتەوە ، ئەڵبەت ڕوسیا و ئەمریکاش تا ئاستێک ڕێکن لەسەر ئەوەی هاوسەنگی هێز بگەڕێتەوە بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ، کەواتە ئەمریکیەکان و ناتۆ پێویستیان بە تورکیا هەیە بۆ ئەم هاوسەنگیە (وەک بینیمان دوا وتاری ترامپ ناوی ئێرانی هێنا و ناوی تورکیای نەهێنا) بەڵام ئەم هاوسەنگیە چۆن دەبێت ، بە گۆڕینی ئەم حکومداریەی ئێستا لەتورکیا هەیە بە گولەنیەکان ، یان ئەردۆغانیەکان ناچار بکات بچنەوە سەر هێڵی بەرژەوەندی ڕێککەوتنی ڕوسی – ئەمریکی ، هەر لەم ڕاونگەیەوە ئەگەر لەسەر ئاستی ناوچەیی سەیر بکەین و فۆکس بخەینە سەر عێراق و باشوری کوردستان ئەوا دەبینین ناوەند بە دەست ئێرانەوەیە و هەرێمیش بەدەست تورکیاوەیە ، واتا ڕیکەوتنێک هەیە بە (کارت بە کارت) لە بەرامبەر ناوەندا هەرێم بدرێتە دەست تورکیا ، بەڵام ئەمە بۆ سەر ئاستی نێودەوڵەتی پێوستی بە سیناریو هەیە تا ل□ بەردەم هەڵبژرادنەکاندا بتوانن تەمەنێکی تر لە حوکمڕانی بدەنەوە بە یەکتر ، بۆ تورکیا هەرێمی زەرد وەک میرنشینێک لەسەر دەوڵەتی عوسمانی حساب دەکرێت و مەسعود بارزانیس والی ئەم میرنشینەیە ، ئەمەش وا دەکات تورکیا و ئێران ئەگەر لەسەر هەمو شتەکان ناکۆک بن ئەوا لەسەر هەرێمی کوردستان کۆکن و ڕێکەوتنامەی ستراتیژی لە نێوان تورکیا بە نمایندەی پارتی

و ئێران بە نمایندەی یەکێتی هەیە ، بۆیە دەکرێت بزانین سنوری جوگرافیای سیناریوکانی پارتی تا کوێ دەڕوات ، ئەم جوگرافیایە بە سیناریو لە سنوری زەرد تێدەپەڕێت و سنوری سەوزیشی گرتووەتەوە ، بە گڵۆپی سەوزی ڕێککەوتنی تورکیا و ئیرانەوە ، دیزاینی ڕیفراندۆم دیزانێکە کە لە ئەنقەرەوە دادەڕێژرێت و ڕەزامەندی ئێرانیشی لەسەرە ، لە بەرامبەر دروست نەکردنی کێشە بۆ ناوەند کە لای ئێرانییەکان زۆر گرنگە ، هەر بۆیە بە ئەم جۆرە لە ڕیکلام ئێران یەکیتی خستوتە ژێر باری ڕیفراندۆمەوە لە ڕێگەی عەبادییەوە پارێزگاری کەرکوک دەنێرێت ، تا تورکەکان لە ڕێگەی سونەکانەوە (بە تایبەت دوای موسڵ) کێشە بۆ ئێران دروست نەکەن ، جوگرافیای ئەم سیناریوییەی پارتی بە دیزاینی تورکی و ڕەزامەندی ئێرانەوە کێشەی لە سنوری زەرد نییە ، بەڵکو دەیەوێت فراوانتر بێت سەراپا سنوری سەوزیش داگیر بکات ، ئەم ڕیفراندۆمە تەنها بۆ درێژکردنەوەی تەمەنی بارزانییە و هیچی تر ، دیزانی ئەم سناریویەش لە ئەنقەرەوە دەکرێت و بۆ ئەوەی بتوانێت پارتی و بارزانی وەک خۆی بهێڵێتەوە ، چونکە لەسەر ئاستی بەرژەوندی گشتی تورکی ، تورکیا سودێکی زۆری لەم میرنشینە وەرگرتووە ، وە تا ئێستا والی میرنشنی زەرد بەردەوام هەمو هێلکەکانی خستوتە ناو سەبەتەی عوسمانییەوە ، دوای موسڵ هەمو عێراق دەخرێتە بەردەم هەڵبژاردنەکەوە ، بۆ ئەوەی پارتی بتوانێت گەورەترین دروشم بەرێتە ناو ساحەی ململانێ ی هەڵبژاردنەوە ، دیزاینی ڕیفراندۆم و دەوڵەتیان بۆ داناوە ، تا بتوانێت هەمو شکستەکانی پێ بشارێتەوە ، هەر لە حکومەت و سەرۆکایەتییەکی ناشەرعی و فەشلی کەرتی نەوت و کارەبا و خزمەتگوزارییەکان و وە پارتی نەیتوانیوە وەک سەرۆکایەتی هەرێم سەرۆکایەتییەک بێت ببێتە هۆی ڕەزامەندی زۆرینەی هاوڵاتی و حیزبکان ، بگرە لە سنوری زەرد تێپەڕی نەکردوە ، هەر بۆیە دەبێت دروشمێکی گەورە بەکار بهێنێت تا وەک ماکیاج شکشت و ناشیرینییەکانی پێ بشارێتەوە ، لە ئیستا جوانترین ماکیاج ڕیفراندۆم و دەوڵەتی کوردییە ، ئەوەش دەزانین کە دەوڵەتی کوردی دەبێت لەسەر بنەمای زانستێکی سیاسی بیت و دەبێت پایەکانی دەوڵەتداری چەسپی بێت لە ڕوی (سیاسی و ئابوری خۆ بژێنی و ئاشتەوای نیشتمانی و حکومەتێکی دامەزراوەیی و سوپایەکی نیشتمانی) کە ئەمانە نین ئیتر چۆن دەتوانرێت دەوڵەتی کوردی دروست بکرێت ، ئەڵبەت چی بۆ ئیران و چی بۆ تورکیا ئەگەر دەوڵەت سیناریویەک نەبێت بۆ بەرژەوندییەکانی خۆیان ، هەرگیز ڕێگەیان نەدەدا هەر باسیشی بکرێت ، بەڵام لەبەر ئەوەی سیناریویەکە و هیچ لە پێگەی کوردی باشور ناگۆڕێت ، خۆیان دەڵێن ئەوە بکەن و ئێمەش ناو بەناو تۆزێ دژایەتیتان دەکەین هەر خۆیان پێیان دەکەن و هەر

خۆشیان بە ڕاگەیاندن دژایەتی دەکەن ، ئەم دژایەتی کردنە سنورەکانی ڕاگەیاندن زیاتر نابڕێت ، ئا لێرەوە دیسانەوە بەم سیناریویانە دەچنەوە سەر ڕێکەوتننامەی ستراتیژی و جارێکی تر بەشکاریە و نایانەوێ پارتی بکەوێت ، چونکە لەو باشتریان دەست ناکەوێت ، ئەوەی دەمێنێتەوە بزوتنەوەی گۆڕانە ، کە شەڕی گۆڕان شەڕی پارتی و یەکێتی نیە ، بەڵکو گەورەترە لەوان و دەیەوێت شەری کۆتایی هێنان بە دابەشکاری بکات لەسەر زەمینی باشوری کوردستان ، دەیەوێت پایەکانی دەوڵەت لەسەر ئیرادەی لۆکاڵێ بێت و نەهێلێت دیزاینەکەی لە تاران و ئەنقەرە بکرێت ، گۆڕان هەوڵ دەدات لە ڕێگەی بە نیشتمانی کردنی دام و دەزگا و سوپا و خ□ب□ژ□ییەوە ، پارتی و یەکیتی لە سوارەی حەمیدیەوە و بەسیجەوە بهن□تە ژێر باری ئیرادەی خۆیی و لەوێوە بە تورکیا و ئێران و دنیا بلێێت ئا لێرەدا ئەم مێژووە ڕابگرن ، ئەو کات چی تورکیا و چی ئێران ناچار دەبن مامەڵە لەگەڵ واقع بکەن ، بۆیە هەمو سیناریوکان بۆ ئەوەیە بە دروشمی قەبەوە بێن و شکست□کانیانی پێ ماکیاج بکەن ، چونکە چی پارتی چی یەکێتی لەبەردەم ئەگەری کەوتندان لە هەڵبژاردنەکاندا ، خۆشیان ئەو ڕاستیە دەزانن ئەگەر پێشتر درۆ و دراویان پێ بوێت ، ئەم جارە ئەوەشیان پێ نەماوە بۆیە دەبێت سیناریویەکی گەورەیان پی بێت تا بتوانن درێژە بە ڕێکەونامەی ستراتیژی و دزییەکانیان بدەن و جارێکی تر ڕو بە ڕوی گۆڕان ببنەوە ، بەڵام ئەوەی گرنگە هاوڵاتی پشتی کەوالیسەکان دەبینێت و دەزانێت لەسەر شانۆ ئەم دروشمانە ماکیاجن بۆ درێژکردنەوەی جوگرافیای سناریوکانی پارتی و دەیانەوێت والی میرنشینی زەرد هەمو هێلکەکان بخاتە ناو سەبەتەی دەوڵەتی عوسمانیەوە بە گڵۆپی سەوزی ئێرانییەوە .

گۆڕان و پارتی ” ڕیفراندۆم و کورسی ... فەرەیدون کونجرینی

تا ئەم ساتەوەختە بزوتنەوەی گۆڕان هیچ هەڵەیەکی سیاسی ناوخۆیی و دەرەکی ئەنجام نەداوە، هەمیشە راستگۆیانە لەبەرەی گەلدا هەنگاوی ناوەو هاوڕاو هاودەنگی خەڵکی مەدەنی بووە، تاکلایەنە پشتیوانی لەتەواوی فەرمانبەران و مامۆستایان و خەڵکی هەژار کردوە،

ئاشکرایە گۆڕان جێگەی متمانەیە، لە سەرەتای کاری سیاسی و بەشداریکردنی لە حکومەتدا هیچ گەندەڵییەکی لەسەر تۆمار نەکراوەو خەڵکیش ناڕەزایی دەرنەبریوە دژ بەم بزوتنەوەیە، بەڵکو ئەوە پارتییە زۆرینەی هاونیشتمانیان و نوسەرو لایەنەکان رەخنەی لێ دەگرن و خۆپیشاندان ئەنجام ئەدەن و لە تۆڵەی خراپ بەکار هێنانی دەسەڵاتیان بارەگاکانیان دەسوتێنن.

تەوەری ڕیفراندۆم قسەی زۆر لەسەرکراو ئاشکرایە کە سەرۆکی پارتی لەپێناو مانەوەی خۆیی و متمانەی لایەنگرانی و ناوناوبانگی پارت و بنەمالەکەی پێداگیری دەکات و دەڵێت دەبێت بکرێت ڕیفراندۆم ، لە ٪65ی مەبەست لە ڕیفراندۆم پەرتەپۆشکردنی تاوانی کوتەتای 12ی ئۆکتۆبەرەو دەرکردنی وەزیرەکانی گۆڕان ئەمەش نەك بۆ ڕیفراندۆم بەڵکو بۆزیندانی کردنی هەتایی سەرۆکی پارتی و ئەوانەی هاورای بون پەرتەپۆش نابێت چونکە ئەمە یەکێکە لە تاوانە هاوشێوەی دیکتاتۆرەکان کە لە ساڵی 1933 لەولاتی ئەڵمانیا لەسەرەتای دەسەلاتی ئادۆلف هیتلەر ڕویدا” کودەتای عەبدولکەریم قاسم لە ساڵی 1958 ساڵی 2016 ئەردۆگان دەیان پەرلەمانتاری کوردی ناردەوە بۆ مالەوەو سەرۆکی هەدەپەی زیندانیکرد، سەرۆکی پارتیش هاوشێوەی دیکتاتۆرەکان کرداردەکات و ئایندەکەی هەرەس هێنانە.

شەرمە بۆ سەرۆکێک بەوجۆرە بێتە سەرکورسی دەسەڵات.! دەیەوێت بەناو سازانی نیشتیمانی و لێک گەیشتنی بەرنامەکاری ئایندەو سەربەخۆی کوردستان، چاوبەستمان بکات و بڵێین دەبێت داوای لێبکەین و ڕازیبێت بەمان بکات. قبوڵ بفەرموێت بۆ مانەوەی لەسەرتەختی شاهانە و دەسەڵاتەکانی، ئەمەیا دەبێت لەبیر بکات هیچ کام لە پارتەکانی ناو ئۆپۆزسیۆن داوای لێناکەن و ئیدانەی دەکەن بۆ ئەم کارە بەڕاستی قێزەونە، گەر خۆشی مەمنون دەبێت و دەپاڕێتەوە بۆ ئەوەی بیکەنەوە بە سەرۆک دەبێت لەوە بگات کە دەچێتەوە بەردەم یاسا و پەرلەمان و دەنگدەرکانی، ئەو گوێی خۆی لەخەواندو گرنگی بە دەنگدان و هەڵبژاردن نەداو هیچ ئامادەسازییەکی بۆ نەکردو خۆی کردوە بە تەوق بەملمانەوە و دەشڵێت ئیتر چارەم کەن. بەڕاستی پیاوێکی کاڵفام و گێژ دراو و پفکراوە بە وەهم و خەیاڵدانی کاسەی سەرۆک.!

بەهۆی ئەم ئارامییەی بزوتنەوەی گۆڕان و سەرۆکی پەرلەمان و وەزیرەکان ئەنجامی ئەدەن لەوەرزێکی ئەوها قەیراناویدا کارێکی باشەو کۆمەڵگە توشی نەهامەتی دوبارە بونەوەی جەنگی ناوخۆ نەبونەوە” خۆ ئەگەر بزوتنەوەی گۆڕان لایەنێکی توندڕوو لەپێناو

دەسەلاتیاو لە بەرژەوەندی حیزبەکەیدا کاری بکردایە! جەنگی ناوخۆ دوپات دەبوەوەو هەڵەکان دوپات دەبونەوە، کە ساڵەهای ساڵە خەڵکی هەرێمی کوردستان پێیانەوە دەناڵێنیت و، بووە هۆکاری دواکەوتنی ئاستی شارستانی دەیان ساڵە

هۆکاری سەرەکی کێشەکان کە پارتی ئەنجامی داوەو بۆتە کێشە خراپ بەکارهێنانی دەسەڵاتە کە لەژێر دەستی دوو پارتی خۆسەپێنەردایەو، دەسەڵاتی حیزب لەبڕیارو یاساکانی حکومەت خاوەنی هەربڕیارەکەو جڵەوی خۆیان بەئاشکراو تاکڕەوی ئەنجام ئەدەن. لەهەمان کاتدا هاوڵاتیان بەئاگان ئەمەش دەبێتە لە دەستدانی دەسەڵات و، خەڵك خاوەنی بڕیاری هەر هەڵبژاردنەکە. لای زۆرینە ئاشکرایە ئەم نەخشە هەڵەی پارتی ڕووخانی کۆتایی دەبێت و حوکمی تاکڕەویی شکستدەنێت و لەگەشەی سیاسی دەکەوێت بەوەی بزوتنەوەی گۆڕان راستیەکانی بە هاوڵاتیان ئاشکرا کردوە کە لەماوەی 24 ساڵی رابوردودا چەندیان دزیوەو چەندیان بەخشیوەو زیاتریان بەتاڵان فرۆشتووە لە سامانی سروشتی هەرێمی کوردستان بەگومرکە سنوری و ناوخۆیەکانەوە.

پلان و کودەتای پارتی نەخشەڕێگایەکی تەکمە سیاسی داڕشتبو لە 12ی ئۆکتۆبەرو ڕۆژانی دوایی' بەم پلانە توانی خەڵکی بێزارکات و ناڕەزاییەکان بەرزتر لە رابوردو دەربڕن و بارەگاکانی خۆی کردە قوربانی و رەوشی خۆی بە خەڵك شلکرد تا بسوتێندرێن و تەقینەوەکان بە ئاراستەیەکی جیاوازدا فراوانبن، بێگومان ئەوەی پارتی دیموکرات مەبەستی بو بزوتنەوەی گۆڕان لەکەدار بکات و لەنێو خەڵکدا بچوکی بکاتەوە و بەوجۆرە پلانەی دایڕشتوە تا لە نەخشەی بەرەت و دەسەڵاتی سیاسی لە بستێندرێتەوە.

پارتی هێشتا کاتی بەدستەوەیە لەم گەمە سیاسیەی ئەنجامی ئەدا کەلەپلانەکەیدا بەردەوامەو ویستیەتی بە ئەو مەبەستەی لە گۆڕەپانی سیاسیدا بمێنێت" بەهۆی هەمو ئەوتاوانانەی ئەنجامیداوە دەستبەرداری دەسەڵات نابێت یان جەنگێکی ناوخۆیی بەرپادەکات لەپێناو کورسی و دەسەڵات.

هەوڵەکانی پارتی و " وەبیرخستنەوەی 12 ی ئۆکتۆبەر ؛

1- رۆژی رێگیری سەرەکی پەرلەمان لەپردە بقەزێتەوە بەوەی چاودەرو پاسەوانەکانی سەرەکی پەرلەمان توڕە بکات و سوربن لەسەر چونیان بە هەولێر تا لەوێوە جەنگی ناوخۆ دامەزرێنن.

2- موچەی فەرمانبەرانیان زیاتر لە پێنج مانگ تێپەڕاندو توڕەیی مامۆستایانیان گەیاندە ئەوەی خەڵکی مەدەنی بڕژێنە سەر شەقام،

ئەو□ بو خۆپیشاندان ئەنجامدراو توڕەیەکان گەیشتنە ئەو ئاستەی ناوچەی قەڵادزێ و ناوچەکانی شارەزوری گرتەوە، بەڵام بزوتنەوەی گۆڕان هۆشیارانە کاری سیاسی خۆی بەڕێ کرد.
-3 پارتی هەمو هەوڵێکیداو خەڵکی بێزارکرد تا بزوتنەوەی گۆڕان توڕەبکات و پشتیوانی هاوڵاتیانبێت و خۆپیشاندانەکان بگوازرێتەوە هاوشێوەی 17ی شوبات و رۆژانی دوای بەردەوامبێت تاهەمان هێزبردن بۆ گردی زەرگەتە لە 2011دا دوپات بێتەوە و بزوتنەوەی سیاسی گۆڕان داماڵێت لە دەسەڵات و ناوچەکانی هەرێمی کوردستان .
بچنەو□ نەوە هەولیرو خاوەنی نێت و بڕیاری خۆتانبن تا متمانەتان لای هاولاتیان بمێنێت، و□ بەچونەوەی سەرۆکی پەرلەمان و گەرانەوەی وەزیرەکان گۆڕان لوتکەی دەسەلات دەپێکێت و د□ بێتە هێزی سەرەکی سیاسی.

لەگەرانەوەتان بۆ هەولیر و مەبەستان

١/ پرسی سەرۆکایەتی هەرێم کۆتابکرێت و پەرلەمان ئەرکەکانی راپەڕێنێت تا هەڵبژاردنەکانی داهاتو، ئەم پرسە هۆکاری سەرەکی کێشەکانەو دەبێت یەکلابکرێتەوە، هەروەکو رۆژی 25 حوزەیرانی 2015 پەرلەمانی کوردستان خوێندنەوەی یەکەمی بۆ هەموارکردنەی چوار پڕۆژە یاسای سەرۆکایەتی هەرێم کرد دەبێت لەوێوە ئەم بابەتە زیندوبکرێتەوەو سەرۆکایەتی پەرلەمانی هەرێم کاربکات بۆ هەموارکردنەوەی پۆستی سەرۆکایەتی و دەسەڵاتەکانی کەمبکرێتەوە، بەو یاسایە بەشداری هەڵبژاردنەکانی داهاتوی هەرێم نەبێ کە ئێستا کاری پێ دەکرێت.

-2 گەڕاندنەوەی ئەو پارانەی رەوانەی بانکەکانی دەرەوە کراوە بەتایبەت داهاتی کۆمپانیاکانی حکومەتی ناوەند کە دوای هێرش و پاش چۆڵکردنی داعش لەوناوچانە کەوتۆتە ژێر دەسەڵاتی پارتی کە بەمەبەستی گەندەڵی هەژماردەکرێ لەکاتێکدا داهاتەکەی نەگەرێندرێتەوە بۆ وەزارەتی سامانە سروشتیەکان و وەزارەتی دارای .

٣/ وەزیرەکانی گۆڕان بە هەمان بەردەوامی داکۆکی لەسەر سامانی گشتی و بنەبڕکردنی گەندەڵی بکەن و بوێرانە تاخۆیان لە دڵەڕاوکێی خەڵك یەکلابکەنەوەو هاوشێوەی رۆژانی بەر لە 12ی ئۆکتۆبەر تێبکۆشن، و لێپرسینەوەی تەواو بکرێت بەتایبەت خەرج کردنی پارە لە غیابیاندا.

٤/ دوابەدوای گەڕانەوەی سەرۆکی پەرلەمان، ئامادە سازی بکرێت و

لەلایەن پەرلەمانەوە بەزۆرینەی دەنگ دادگایەکی نیشتیمانی دابمەزرێت بۆ لێپرسینەوەی تاوانی گشتی و گەندەڵی و ئەکتیڤ کردنەوەی سەرجەم دادگاکانی هەرێمی کوردستان، بۆ ئەم پرۆسەیە، لەناو پەرلەماندا هەڵبژاردن بکرێت دادوەری راستەقینە هەڵبژێردرێت بۆ سەرۆکی دادگای گشتی لە هەرێمی کوردستاندا .

٥/ وەزیری دارایی هەرێم راستەوخۆ سەردانی ئیبراهیم خەلیل بکات و تەواوی داهاتی ئەو دەروازەیە لەژێر چاودێری لیژنەی داراییدا بێت و لەدەستی حیزبدا نەبێت کە بڕی داهاتی رۆژانەی پتر لە یەك ملیۆن دۆلارە.

٦/ خۆسازدان و ئامادەکاریەکانی هەڵبژاردنی 2017 نەخشەڕێگای بۆ بکرێت و لەکاتی دیاری کراوی خۆیدا ئەنجامبدرێت.

فەرەیدون کونجرینی

گەشمەرگی فەرماندە ئازادی حەمەگەمحان… دڵشاد تاقانە

مەگەم مێژوو بتانی وێنای ئەو کەڵەپیاوە بکێشی دەنا هیچ گۆتە و پێنوسێک ئادگاری تەواو ناکات… پیاوێک لەسێبەر و زۆرپێکراوی هەرگیزنەزان، هەڵکەوتەیەکی دبلۆماسی لەکام پلە و پایەبا هەرڕێبەر و ڕاوێژەربوو، مامۆستای پەیوەندی و هەواڵگری، پێشمەرگەکی لێوەشاوەی بێ سڵەمینەوە بوێر و سزادەری هەردژەکوردێک ئەگەر نازانم کوێی کێش بی! فەرماندەیەک لەبەڕێوەبردن و ئامانج ئانگێو.

مرۆڤناسی..

سەرناس و چاوناس، دەیتوانی زۆر بەئاسانی بتخوێنێتەوە، کلیلی دەروازەکانی لەڕوانینێکدا دەگرتەوە. چاوەڕەشەکانی زۆر قول و تیژبین، پرچە لوول و بەگروازەکەی چەندان دەوری سەردەمی دی بوو، زۆرکەم تێدەکەوت هەمیشە بەئاگابوو. ڕاکێشەر بەئەندازەیەک لەدیتنێکیدا وات دەزانی دەیان ساڵە دەیناسی چونکە خاکی و سادە لەبلیمەتیدا.

قسەزان..
گفتولفتی شیرین تەوەرێکە لەکاڕکاڕەی کەسایەتی کاک ئازاد دەیان و سەدان ڕێچکەی لێکۆڵینەوە هەڵدەگرێ، کەسەکی قسەزان و بڕواپێهێنەر زۆربەئاسانی تێیدەگەیاندی. پشی درێژی گفتوگۆ لەمەنگاویدا دەیخولاندیەوە بێ ئەوەی ئازارت بدا بەخۆبەزلزانی یان پشتگوێخستن و شەرگەی دەروونی. وەک هەڵۆیەک لەچنگی بەڵام بێ ئازار و خۆشەویستیەوە گەمەی دەکردی نەیدەڕەنجاندی. هەموو کەسێکی پێویست بوو، هیچ کەسی وەلانەدەنا، دەتوانی برێی جۆکەری هەموو پێڕێکی توانامەندی بوو، لەڕستەیەکدا دۆست خۆشیان دەویست دوژمنیش لێی تۆقی بوون.

چاخانەی حەمەگەمحان..
چایخانەکەی بابی پێگەیەنەری سەرەکی کەسایەتی و تیکەڵ بوونی بەردەوامی بەخەڵکی بوو لەلاویەوە ببووە ئەلبومی برادەرایەتی و زۆرینەی دەناسی. ئەو چاخانە مەکۆی دەیەها شاعیر و سیاسی و ناوداری شاری کۆیە بوو کەس نیە لەوێوە تەلەفزیۆنی لەسەرەتاکانەوە تەماشا نەکردبی، شەوانە بەدیار ئوم کەلسومی عەرەبی ئێشکی نەگرتبی، زرینگەی چای خەست و شرقەی دۆمینەی گێ لێ نەبووبی، لەگەڵ ئاوی بەفراو یا ماستاوی خەست بەجامی فافۆن فڕنەکردبی لێوەکانی پێ نەتەزی بی!

بیتوێن..
لەژێر پێی دەلەرزی، کێ هەبوو لەناوەڕاستی هەشتاکان سەرتیپی دەشتی بیتوێن بکا لەگەڵ جڕ و جانەوەری خێڵەکیەتی ئاغا و مسکێنی ئەوێ هەڵبکا؟ بەقەرد نەترسێ و سەرچیخ هەموو چڕنۆکدارەکان بریندار بکا! هەموویان کەوی لەقەفەزی خۆیدا لەباڕیەتی بخات. تیپی 99 ی بیتوێن بەفەرماندەیی خۆی جێگە و پێگەی مێژوویی خۆی وەرگرت لەمێژووی پێشمەرگایەتی دەتوانین بڵێن: سیاسیترین سەرتیپ بووە. لەسەر دەستی دەیان و سەدان کادیر و پێشمەرگە پێگەیین. ئەوێ ڕۆژێ لەبەرچاومان مامۆستایەکی پێشمەرگەیی، ورەیەکی جەربەزە و خۆڕاگری، پێشەنگێکی دانوستانکاری کارامەی هەل نەتەرفێن بوو.

سەرکردایەتی..
پێکهاتەی خودی کاک ئازاد فەرماندەیی بوو هەرلەسەرەتاوەش تیشکەکانی بڵاوبوو، ئەوانی سەرەوە باشتر هەستیان پێدەکرد، ڕێگری لێدەکرا دەنا لەزۆرانێک ئەندامی سەرکردایەتی و مەکتەب سیاسی ئەوێ ڕۆژێ لێزان و بەتواناتر بوو دەکرا ئەوانێک شاگردی بن و لێی فێرببن. نرخی پێشمەرگەی لەلابوو دەکرێ برێین: باب و برای هەرەزۆری

بوو. هەمیشە لەئاپۆرای پێشمەرگەدا بزردەبوو نەت دەناسیەوە کە فەرماندەیە.

ڕێکخستنی ناوشار..
کاتی نیوەی دووەمی حەفتاکان کاک ئازاد کارمەندی بەڕێوەبردن بوو لەدواناوەندی کۆیەی کوڕان. ئامێری تایپی چاپکردنەکەی بەکاردەهینا لێ نوسینی بڵاوکراوەکانی شۆڕشی نوێ ئەوجا بەڕۆنیۆیەکە چەندین نموونەی لێدەگرتەوە لەبنە گونیەکی دەیبرد و دابەشی دەکرت بەسەر ئەندامانی ڕێکخستن تەنانەت لێشارەکانی هەولێر و ڕانیە و سلێمانیش دەناردرا چونکە تایپی چاپ کەم و دەگمەن بوو ڕژێمی ئەوسا چاودێری لەسەر دانابوو. زۆر نەترس و بەهیمەت و بوێربوو لەو ڕۆژانی ئەنگوستەچاوەدا ئەو هەمیشە چرای شۆڕشی نوێی دەدیت و هەڵکاری چراکان بوو.

جەمەدانی لەمل..
جەمەدانی لەمل بوو یان دەیکردە دەمامک. کەس نەیدەزانی شەوێ لەکوێ و کام ژوور دەخەوێ! هیچ لاملیەکی نائاگایی نەدەکرد، لێ هەموو گچکەئەگەرێک ئامادەباش و چاوەڕوانکار، زیت و زرینگ. لەهەموو پێچ و کەلێک ڕەوان ئاوادەبوو. هیچ شوناسێ جێ پێی پێ هەڵنەدەگیرا، مانگی شەو و ڕۆژی ئاسمان بوو.

دڵشاد تاقانە

با ئیتر جیا بینەوە … سەباح شێخانی

بیری سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی، بە درێژایی دیرۆکی شۆڕشەکانی کوردستان، بووەتە دروشم و ئامانجی نەتەوەی کورد و شتێکی تازە نییە، هەنووکەیش پرسی کورد لەسەر ئاستی هەموو کوردستان جۆرێك لە جووڵە و ئەکتیڤبوونی بە خۆیەوە بینیوە. ئەو دەرفەتە زێرینەی کە سەرۆکی هەرێمی کوردستان بۆ سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردستان ئاماژەی پێدەکات، دەرفەتێکی لەبارە، خۆزگە هەموو کوردستانی گەورەی دەگرتەوە، بەڵام لە ئێستادا ئەم دەرفەتە

تەنیا بۆ باشووری کوردستانە، ئەگەر سەرنجی بارودۆخی کوردستان بدەین بە روونی هەست بەوە دەکەین و دەبینین سەرۆکی هەرێمی کوردستان ڕابەرایەتی پرۆسەی سەربەخۆیی دەکات و کاریگەرییەکی زۆر گەورەی لەسەر بەنێودەوڵەتی بوونی پرسی کورد هەیە، لەسەر ئاستی هەر چوار پارچەی کوردستانیش هیچ سەرکردەیەکی کورد نییە، هێندەی جەنابی مسعود بارزانی لە سەر ئاستی نێوخۆیی و نێودەوڵەتی بەهێز بێت، دەکرێت بڵێین وجوودی بەهێز مسعود بارزانی فاکتەرێکی بەهێزە بۆ ئەکتیڤبوونی پرسی کورد، لێدوان و هەوڵەکانی جەنابی سەرۆك مسعود بارزانی، لەپێناو سەربەخۆیی کوردستان خوێندنەوەیەکی واقیعییانەیە بۆ ڕەوشی سیاسی کوردستان، عێراق، ناوچەکە و خستنەڕووی چارەسەری گونجاوە بۆ پرسەکان، بە تایبەت پرسی ڕیفراندۆم بۆ ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی کوردستان، ئەم هەوڵانەی سەرۆك بارزانی لەم کاتەدا بایەخی زۆری هەیە، ئەمڕۆ کە بە سەردەمی ڕزگاری و ئازادیی نەتەوە چەوساوەکان لە ژێردەستەیی و دیکتاتۆریەت ناسراوە، کاتی ئەوەیە بە شێوازێکی ئاشتیانە، دوور لە هەموو ئاریشە و کێشەیەك، جیابوونەوە ڕابگەیەنین، بە جیابوونەوەمان لە ڕووی یاساییەوە پرسی کورد دەچێتە قۆناخێکی دیکەوە، نابێت پرۆسەکە لەبەر هیچ هۆکار و بیانوویەك دوابخرێت، هەنووکە هەلومەرجێکی هەرێمی و نێودەوڵەتی، هاوکات دەرفەتێکی گرنگ بۆ کورد دروست بووە و نابێت لەدەست بدرێت. من لەوە نیگەرانم ئەگەر پێش کۆتاییهاتنی شەڕی داعش سوود لەم دەرفەتە وەرنەگرین، ئەو هەڵوێستەی کە سەرکردایەتی کورد و شەقامی کوردی لەهەمبەر سەربەخۆیی دەینوێنن مافێکی یاسایی و دەستووری تاك بەتاکی کوردستانیانە، مانەوە لە دەوڵەتێك کە ڕێز لە مافی هاونیشتیمانیانی نەگرێت و پارێزگاریان لێ نەکات، شایەنی مانەوە نییە، بەڵکو جیابونەوە لێی، بەر لەوەی ماف بێت، ئەرکێکی ئایینی و نەتەوەییە، وەك کورد هەر لە سەرەتای دروستبوونی دەوڵەتی عێراقەوە (1921) تا ئێستا، مێژوویەکی تاڵ و ڕابردوویەکی پڕ لە ناخۆشیمان لەسەر خاکی عێراقدا هەیە، لەبەرئەوە با ئیتر جیا بینەوە.

هاوەڵی هەمیشە بە باوەڕ … شیعر : ایــرج جنتــی عطــائی … پشکۆ ناکام

ئاواز : فرید زولاند…….
ووتنی: داریوش اقبالی..

(پێشکەشە بەڕۆحی پاکی شاعیری شەهید “بەرزان عوسمان” ی هاوڕێم ،کە زۆر حەزی لە گوێگرتنی ئەم گۆرانیە ئەکرد و بە سەدان جار پێکەوە گوێمان لێگرتوە……………. .

ئەی بەدەنگەوە هاتوی هاواری من
تۆ ڕۆژگاری خۆت تێکشاند……
ئەی چرای میهرەبانی
بۆ تاریکایی شەوانم
ئەی شر□ق□ی حەقیقەت
بۆ ساتەکانی نیگەرانیم
کە شەوت لێبردم،،
منت گەیاندە خۆر….
گەر ل□بر□یت یا ل□بر□ نیت
وەک”تەکیەگا”ی منی
بۆ منێکی غەریب
تۆ داڵدەدەری ڕۆحمیت

……………. .

هاوەڵی هەمیشە بە باوەڕ
تۆ بڕۆ..سەفەر سەلامەت
غەمی منت نەبێ،
کە دوور بوونت بوە بە عادەت
سەرچاوەی هەموو عاتیفە و سۆزم
شیعری من لە تۆوە ڕۆحی گرتوە
ڕەگی ووشک بووی “بوون” ی من
لە تۆوە خوێن ئەگرێ…

گەر بە “تۆ “وە پەیوەستم
گەر بە تۆوە “ڕۆح”م “بوون”ی هەیە
لەو ساتە گرنگتر نا بێ
کە بویتە مایەت”بوون” ی من

..……………………

شەو..شەوی سەفەر بو
لە کۆڵانە تاریکەکانا
ئەو ساتەی سێبەری هەر کەسێک بو
کە گەیانمیە تاریکی
ئەو ساتەی هەر سانیەیەکی شەو
ئاگردانی “ترس”م بو
ئەو ساتەی زامی خەنجەری دۆست
باشترین “بەرگ” م بو
تۆ، بەدەستی میهرەبانی
زامەکەت ساڕێژ کرد..
لە ڕووناکی دوایت
و
پەردەی شەوت دڕاند..

.…………………

هاوەڵی هەمیشە بە باوەڕ
تۆ بڕۆ سەفەر سەلامەت
غەمی منت نەبێ
کە دوور بوونت بوە بە عادەت

..………………

ئەی هەڵهاتنی یەکەم دۆست
تۆ ، ئەی دوا هاوڕێم
..سەفەرت خۆش..
ئەی تاقە هاوەڵی من
شوێن مەبەستت هەر کوێیەک بێ
لە هەر جێیەکی دونیا بی
ڕۆشنایی سنووری “گوڵاڵە”
ساتە وەختی دەرکەوتنی تۆیە…

....

یادت باش، کە دڵت
قەڵغانی بەردەم ” بەڵا” کانم بو
…تەنیا دەستی تۆ
هاوڕێ ی
دەستی سارد و سڕی من بو
هاوەڵی هەمیشە بە باوەڕ
تۆ بڕۆ، سەفەر سەلامەت
غەمی منت نەبێ
کە دوور بوونت بوە بە عادەت
…بوە بە عادەت.

،،
لە فارسییەوە بە کەمێک دەستکارییەوە
پشکۆ ناکام
تەمموز/2017

گووتـــار و فیکـــری رۆشنـــبیر و کاریگەری بەسەر کۆمەڵ …1 .. د. شەونم یەحیا

(1- 2)….

گووتاری رۆشنبیران و کاریگەریان ، تەوەرێکە لە کارەکانم لەسەر رۆلی رۆشنبیران لە گۆرانکارییە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان ، رۆشنبیر زمانحاڵ و دەنگ و ڕەنگی میللەتەکەیەتی لەو رێگەیەوە هەموو بوارەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و رۆشنبیریی پێدەبینێت.
هەر کۆمەڵگەیە خاوەنی کۆمەڵێك نۆرم و بەها و ترادیسیۆنی تایبەت بە خۆی هەیە ، کۆمەڵگەی کوردیش خاوەن پێکهاتەیەکی فرە ئاین و نەتەوەیە بەرنامە رێژی و کارکردن بە فیکر و گوتارێکی دیاریکراو

کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە ، بە شێکی زۆری سامپڵی توێژینەوەکەمان لەو بڕوایەدا بوون " ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی ناتوانێت فیکر و گووتارو بەرنامەی رۆشنبیران قبوڵ بکات ، چونکە بە ئیمتیاز کۆمەڵگەیەکی سیاسیەوە ئەوەندە کاریگەری حزب و سەرکردەکانی بەسەریەوەیە ، ئەوەندە کاریگەری رۆشنبیرانی بەسەریەوە نیە ، رۆشنبیری کوردیش بە شێوەیەکی رێژەی پلانی بۆ چاکسازی و گۆرانی کۆمەڵایەتی نیە، ئەگەر هەشیبێت زیاتر بەرنامەیەکی سیاسیە و بە پاڵپشتی حزبێکی سیاسی ، نەوەك گرووپێکی کۆمەڵایەتی "
توندوتیژی سیاسی لە کۆمەڵگەی کوردی کاریگەری لەسەر بەهەرم و گوتار و فیکری رۆشنبیراندا هەبوو ، ئەگەر گووتاری رۆشنبیرانی کورد توندوتیژ بووبێت ، ئەوا دەرئەنجامی توندوتیژیی داگیرکەرانی کوردستان بەرامبەر بە کورد بووە ، تەنانەت لە دوای راپەرینەوە بۆ رۆشنبیرانی دوای خۆیان ترانسفۆرم دەبێت ، ئەویش بەهۆی دروستبوونی شەڕی ناوخۆ لە نێوان حزبە کوردییەکان لە 1994 تا 1997 رۆشنبیران بە حوکمی نزیکی و کاریگەربوون بە ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری دەبنە بەشێك لەو شەڕ و بەرهەم و گوتاری رۆشنبیران دیسان گووتاریکی توندوتیژ لە خۆ دەگرێت ، لەو بارودۆخدا رۆشنبیران دابەشی سەر حزبە سیاسیەکان دەبن .

حمەسەعید حەسن لە کتێبی (تەور و شیعر) باس لە هەڵویستکی شاعیرێکی وەکو شێرکۆ بێکەس دەکات لە شەڕی نێوان (یەکێتی نیشتمانی کوردستان و بزووتنەوەی ئیسلامی) لە 22/12/1993 ئەو شەڕە روویدا ، حمە سەعید دەڵێ (شێرکۆ بێکەس لە شیعری (هەتاو)دا نەك هەر فتوای کوشتنی ئەندامانی بزووتنەوەی ئیسلامی دەدات، بەڵکو داواش دەکات بکرێن بە (زووخاڵ) ، لەبەر ئەوەی ئیسلامیەکان دژی ژن و شیعرن ، لەبەرامبەریشدا مەلا عوسمان رێبەری بزووتنەوەی ئیسلامی داوا لە چەکدارانی حزبەکەی دەکات کە هەرچی توانایان هەیە لێنان بدەن ، لێرەدا مەلا عوسمان مەبەستی چەکدارانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانە . حمە سەعید حەسن دەڵی "مەلا عوسمان رێبەری بزووتنەوەی ئیسلامی لە شێرکۆ بێکەسی شاعیر دلۆڤانترە ، چونکە مەلاکە تەنیا داوای لێدانیان دەکات ، شاعیر داوای سوتاندنیش دەکات ".
هەروەها مهاباد قەرەداغی لە لێکۆڵینەیەکی دا لەسەر شیعرەکانی شاعر (شێرکۆ بێکەس) لە کتێبی (ژن و کۆمەڵگا لە قۆناغی باڵندەیی شێرکۆ بێکەس دا) کار لەسەر ئەو شیعرانە دەکات کە تێدا شاعیر باس لە گرنگی رەگەزی مێ لە کۆمەڵگە و ئازارەکانی ئافرەت و سیستەمی باوکسالاری و چەوساندنەوەی ژن لە کۆمەڵ دەکات.

دەتوانین بڵێین لە ئەنجامی تیشك خستنە سەر گووتار و شیعرەکانی شێرکۆ بێکەس وەك ڕۆشنبیرێك لەم دوو نموونەیەدا بۆمان بەدریاردەکەوێت کە ڕۆڵی شێرکۆ وەك ڕۆشنبیرێك لە بوارێکەوە بۆ یەکێکی تر جیاواز بووە ، لە بەرهەمەکانی پارادۆکسێکی گەورە لە نێوان بواری سیاسی و کۆمەڵایەتی دەبینرێت ، ڕۆڵی شێرکۆ لەو شیعرانەی کە باس لە واقیعی کۆمەڵگە دەکات لە رووی کۆمەڵایەتیە شێرکۆ وەك کەسایەتێکی زۆر (ئازادیخواز ، لێبوردە ، و دلۆڤان ، یاخیبوو لە کۆمەڵگەی باوکسالاری ، نەهیشتنی چەوساندەوە لەسەر ژن و داکۆکیکردن لە مافەکانیان) . لەبەرامبەر ئەوشدا کاتێك شێرکۆ دەکەوێتە ناو گەمەی سیاسیی و ململانێ سیاسیەکان بە تایبەتی لە کاتی شەڕی ناوخۆ شاعیر بۆ لایەن نابێ و گووتار و بەرهەمەکانی تێکەڵ بەو دۆخە نێگەتیڤە دەبێت ، بۆیە کەسایەتی شێرکۆ و هەڵوێستەکانی زۆر توندوتیژ ، تەواو پێچەوانەی ئەو ڕۆڵەیە کە شاعیر لە رووی کۆمەڵایەتیەوە دەیگێڕێت .

بۆیە گرنگە لەرووی سیۆسیۆلۆژیای ئەدەب و هونەرو تەواوی بوارەکانی دیکەی ڕۆشنبیری کار لەسەر بە عقڵانی کردنی خۆشەویستی بۆ نەتەوە وڵات و حزب بکرێت ، چونکە توندڕەوی کردن لێیان دەرئەنجامی نێگەتیڤی لێ دەکەوێتەوە ، ڕۆشنبیران بەهۆی ئەو بارودۆخەوە ڕۆڵیان بزردەبێت هەڵویستەکانیان لە نێوان لایەنگری ئایدیۆلۆژییایەکی سیاسی و بێ لایەنی و تەنیانەت ئەوانەی دەکەونە ناو ململانێ یەکانی شەڕ گووتار و بەرهەمەکانیشیان چوارچێوەی بابەتی تێدەپەڕێنیت.

لەلایەکی دیکەوە بەشێك لە سامپڵی توێژینەکەماندا پێیان وابوو بەلێ “ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی پەیام و دیسکۆرسی ڕۆشنبیرانی قبوڵکردووە و ڕۆشنبیرانیش دەورێکی گرنگیان لەو رووەوە بینیوە “لە هوشیارکردنەوەی هاوڵاتیان و شکاندنی بێ دەنگیان لە بەرامبەر هەبوونی نادادپەروەری و نەبوونی شەفافیەت و گەندەڵی و دەسەڵاتی کلیبتۆکراتی (چەتەسالاری) و تاکڕەوی و دروستکردنی رەخنەی سیاسی لە پێناو زیاتر بە دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە ، جگە لەمە ڕۆڵیان لە دامەزراندنی چەندان بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و گۆڕینی یاساکانی تایبەت بە باری کەسی …. هتد هەموو ئەمانە بەرهەمی ڕۆشنبیران بووە لە ڕێگای میدیاکانەوە کاریگەرییان بەسەر هاوڵاتیانەوە هەبووە. ”

ئەو ئاستەنگانەی کە وا دەکات ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی بەرهەمی بیری ڕۆشنبیران قبوڵ نەکات لەوانە:-

1- بۆ جیاوازی فکر و گوتاری ڕۆشنبیران چونکە لە هەرێمی کوردستان ڕۆشنبیران جیاوازن ، ڕۆشنبیری ئاینی و ڕۆشنبیری نادینی واتا

عەلمانی هەیە ، بۆیە گووتارەکانیان لەیەکدی جیاواز و کاریگەریشیان لەسەر ستراکتۆری کۆمەڵگە جیاواز دەبێت، کاتێك کە دەڵین رۆشنبیری ئاینی ئەوا قۆناغی ئەکتەری رۆشنبیری ئاینی تێپەراندووە و لەبازنەی رۆشنبیری ئاینی یە.

2- داب و نەریتی کۆمەڵایەتی بونیادی خێڵەکی و دواکەوتوویی کۆمەڵگەی کوردی و زاڵبوونی ترادیسیۆنەکان بەسەر ڕەفتاری تاکەکان ، کێ بیرکردنەوە ، لە خیتابی کێدا رۆشنبیران ئاستی گووتاریان دادەبەزێت، چونکە لە نێوان ویژدانی گشتیدا گووتاری رۆشنبیران گووتارێکی شاز دەبێت.

3- نەبوونی گروپێکی رۆشنبیری بە هێز بۆ ئەوەی بتوانن گووتار و بەرنامەیەکی بە هێزیان هەبێت لە دەرەوەی حزبە سیاسیەکان و دەسەڵات لە پێناو گۆرانی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەرەو بارودۆخێکی باشتر.

4-کاریگەرییەکانی ئاین لەسەر بڵاوکردنەوەی گووتار و بەرهەمی رۆشنبیران ، لە کۆمەڵگەی کوردیدا پیاوانی ئاینی لە مینبەری مزگەوتەکان لە رێگای گوتاری هەینی یەوە هێرش دەکەنە سەر بەرهەمی رۆشنبیران و ڕەخنە لە بەرهەمەکانیان دەگرن و خەڵکی هان دەدەن دژ بە رۆشنبیران بە تایبەتی ئەوانەی بیرکردنەوەیەکی علمانیەکان هەیە ،واتا دەست تێوەر دان و چاودێرکردنی بەرهەمی رۆشنبیران لەلایەن ئیسلامی رادیکاڵەوە ، یەکێکە لە گەورەترین بەربەست لە بەردەم رۆشنبیران کە نەتوانن بە ئازادی بیروڕایەکانیان دەربڕن .

5- غیابی رۆشنبیران لە نێو دامەزراوە ئەکادیمی یەکان ، ئەمەش بە یەکێك لەو گرفتانە دادەنرێت کە کۆمەڵگەی کوردی بەرهەمی رۆشنبیران قبوڵ نەکات .

لێرەدا پێمان وایە کە ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی بە هۆی ئەوەی فرە ئاین و فرە نەتەوەییە و پێکهاتەیەکی ئالۆزە بۆیە پێشوازیکردن لە گووتارو بەرنامەو فیکرێکی دیاریکراو کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە .
لە هەرێمی کوردستان تا پێش هاتنی داعش لە 2014 باڵی ئاینی بە شێوەیەکی گشتی و گووتاری پیاوانی ئیسلامیزمی توندڕەو بەتایبەت هەژموونی یەکجار بە هێزی بەسەر بونیادەکانی دیکەی کۆمەڵگە هەبوو . تەنانەت سیاسەت و دەسەڵاتیش لە هەرێمی کوردستان کەوتبووە ژێر کاریگەرییەکانی و نەی دەتوانی لێ دەربچێ ، چونکە دەسەڵات بەگشتی لە پێناو مانەوەی موجامەلەی پیاوانی ئاینی دەکرد .

دەسەڵات کار لەسەر زۆرینە دەکات ، پێویستی بە دەنگی زۆرینەیە نەك کەمینە ، کە ئەویش نوخبەی رۆشنبیرانە بە تایبەتی ئەو رۆشنبیرانی سەربەخۆ و علمانین ، بیگومان لە پرۆسەی مانەوەی دەسەڵاتیش زۆرینە بڕیار دەدات ، کۆمەڵگەی کوردی ستراکتۆریکی حزبی و سیاسیە و ئاینیە ، ئەمەش بە یەکێك لەو هۆکارانە دادەنرێت کە دەسەڵاتی سیاسی لە پاڵ ئاین و زۆرینەدا بێت ، نەك نوخبەی رۆشنبیران .
بۆیە ئەگەر گووتارو پەیام و فکری رۆشنبیران بە تایبەتی ئەوانەی سیکۆلارن لەلایەن ستراکتۆری کۆمەڵگەوە قبوڵ نەکرێت ، هۆکارەکەی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە ستراکتۆری کۆمەڵگەی کوردی ستراکتۆرێکی بە حزبی و سیاسی و بەئاین کراوە ، و ئەو رۆشنبیرانەی کە پاشخانێکی ئاینی لە پشت رۆشنبیری ئەوانەوەیە ، پێشوازیکردن لە گووتار و فکریان لەناو کۆمەڵ بۆیان ئاسانترە ، وەك لە گووتاری رۆشنبیرانی سیکۆلار و سەربەخۆ ، چونکە ئەوان لەلایەن دەسەڵات و ترادیسیۆنەکانی کۆمەڵ و بڕوادارانی ئیسلامیزمی رادیکاڵ تکفیر و ڕێگریان لێ دەکرێت.

بەڵام دوای هاتنی داعش هاوکێشەکان بۆ دۆخێکی تر دەگۆردرێن ، گووتاری رۆشنبیرانی سیکۆلار بە شێوەیەکی فراوانتر لەسەر ئیسلامی رادیکاڵ و بە دیدێکی رەخنەی لەسەر رەهەندەکانی ئاین قسە دەکەن ، بەڵام ئەمجارەیان بۆ ئەوەی رووبەرووی تکفیر و هەڕەشەی توند ببنەوە . بەر لە هاتی داعش رۆشنبیرانی سیکولار نەیاندەتوانی بە ئازادی خۆیان ڕەخنە لە فیکر و تێکستە دینیەکان و مەلاکان بگرن بەتایبەتی ئەوانەی فیکری توندڕەویەیان بڵاو دەکرد و جیهادی بوون ، یەکسەر لەلایەن حزبە ئیسلامیەکان و هەندێ لە مەلاکانەوە تەکفیر دەکران ، بەڵام دوای ئەوەی داعش هێرشی کرد سەر هەرێمی کوردستان و بەناوی دەوڵەتی خەلافەتی ئیسلامی و ژن و کچی یەزیدیەکانیان وەك سەبایە گرت و دەست درێژیان کردە سەریان و جگە لە کوشتنی هەزاران هاوڵاتی ، دەرگا بۆ رۆشنبیرانی سیکولار زیاتر کرایەوە بۆ ئەوەی بە راشکاوی بۆچوونی خۆیان لەسەر توندڕەوی ئاین بەتایبەتی ئیسلامیزمی رادیکاڵ بڵێین ، بەڵام ئەمجارەیان بۆ ئەوەی رووبەرووی تکفیر و هەرەشە ببنەوە.
دکتۆرا لە زانکۆی سۆربۆن پاریسی یەك

١٠ پرسیار سەبارەت بە ڕیفراندۆم ... دکتۆر عەبدولڕەحمان مەولود

ڕیفراندۆمی کوردستان لە بەردەم ژمارەیەك پرسیاری بێ وەڵامە. لێرەدا هەندێك لەم پرسیارانە دەخەینەروو و پێشنیارێکیش دەخەینەروو بۆ چۆنیەتی کردنی ڕیفراندۆم.

یەکەم،

هەرێمی کوردستان ڕۆژانە ئەگەر ملیۆنیش نەبێت ، ئەوا چەند سەد هەزار بەرمیل نەوت دەفرۆشێ کەچی هەر قەرزارین !

پرسیار ئەوەیە: ئایا کوردستان بەرگەی ئەوە دەگرێ سەربەخۆیەکەشی بەدەردی نەوتەکە ببات ؟

چۆن پێویست بە گۆڕینی دەستەی سەرپەرشتیاری نەوت فرۆشتن بە هەموان ئاشکرایە (Common Knowledge)، ئاواش ناکرێ مەسەلەی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیش بە هەمان دەستە بسپێردرێ.

دووەم،

هەرێمی کوردستان دەستیکرد بە نەوت فرۆشتن، لە بەرامبەردا حکومەتی عیراق ١٧ بلیۆن دۆلاری سالانەی داهاتەکەی بڕی.

پرسیار ئەوەیە: ئایا هەرێمی کوردستان ئامادەکاری کردوەوە بۆ پەرچەکرداری حکومەتی عیراق، ئێران، تورکیا و ئەوانی تریش بەرامبەر هەر بریارێکی سەربەخۆیی.

هەرێمی کوردستان بەم هەلومەرجە سیاسیەی ئیستا بەرگەی هیچ ئابلۆقەیەکی ئابوری ناکات.

سێیەم،

دەلێن دوا ئامانجی ڕیفراندۆم سەربەخۆیی نییە، تەنها مەبەست لێی ئەوەیە کە بە دەست و دوژمن نیشان بدریت کە گەلی کورد پشتیوانی جیابوونەوەو پێکهێنانی دەولەت بوون دەکات.

ئەگەر سەربەخۆیی مەبەستی ڕیفراندۆم نەبێت، ڕێگای ئاسنتر و بێمەسرەفتر هەیە بۆ نیشاندانی پشتیوانی خەلکی کوردستان بۆ جیابونەوە پێکهێنانی دەولەت ، ئەویش ڕاگیرییە (Polling).

پرسیار ئەوەیە: کە سەربەخۆیی ئامانجی ڕیفرادۆم نییە ، کوردستان

بۆ ڕاگیری لەجیاتی ڕیفراندۆم ناکات؟

بۆ ئەوەی بزانرێت شەکر شیرینە، پێویست ناکات فەردەیەك شەکر بخۆرێت، تەنها کەوچکێکی چا بەسە. بۆ ئەوەی بزانرێت خوێ سوێرە، پێویستت بەچەند گرامێکە نەك تەنێك خوێ. ڕاگیریش تەنها بە وەرگرتنی نمونەیەك (Sample) لە ڕای خەلکی کوردستان دەتوانێ ڕای خەلکی کوردستان بۆ مەسەلەی سەربەخۆیی نیشانبدات. ئەم بابەتە زانستیە و دۆست و دوژمن لێێ تێدەگەن. ڕاگییری بێمەسەرەفتر و ئاسانتر لە ڕیفراندۆم و ئەم مەبەستەی سەرەوەش دەپێکێ.

چوارەم،

ووشیار زێباری لەبەرچاوی دونیا لەسەر گەندەلی لە بەغداد دەرکرا، کەچی ئەو سەرپەرشتی ڕیفراندۆم دەکات. ئەمە چی بە دۆست و دوژمن دەلێت ؟ ڕایەك هەیە دەلێت، چونکی زێباریان لە بەغدا دەرکرد، ئەو دەیەوێت لە کوردستانەوە تۆلە بکاتەوە.
پرسیار ئەوەیە، ئایا کردنی ڕیفراندۆم بە پلانە یان مەزاجی تاک، پەرچەکردار و تەوەکەلییە ؟

ناکرێ چارەنوسی میللەتێك بدرێتە دەست قەدر، مەزاج یان تۆڵە کردنەوە. ئەگەر ئەم بابەتە مەزاجی، شەخسی و پەرچەکردار نییە، کوا پلانەکان بۆ ڕووبەرووبوونەوەی مەترسیەکان (Risk Management) ؟ لەمەسەلەی نەوت فرۆشتنەکەش بە پارتی و نێچیرڤان بارزانیمان ووت: نرخی بەرمیلی نەوت و نرخی دۆلار بەدەست ئێوە نییە، عیراق بێ پەرچەکردار نابێت. کەچی گوێان نەگرت. ئایا دەکرێ هەمان هەلە دوبارە ببیتەوە ؟

پێنجەم،

بۆ دوای تێکشکانی داعش لە موسل، تورکیا خوازیاری بەردەوامی ئەو پەیوەندیە ناهاوسەنگەی ئێستایە لەگەل هەرێمی کوردستان. بۆ ئەم مەبەستەش تورکیا هانی هەرچی زیاتر دورکەوتنەوەی هەرێمی کوردستان دەدات لەبەغدا. بۆ بەرژەوەندی ئێران هەمان کار، شای ئێران بەرەحمەتی مەلا مستەفای کرد.
پرسیار ئەوەیە: ئایا ئەم ڕیفراندۆمە بە فیتی تورکیایە ؟ بۆ ڕازیکردنی تورکیایە ؟ ئایا هەرێمی کوردستان چ قازانجێك دەکات لە ژێر دەستەیی /وابەستەیی تورکیا ؟ کاریگەری ئەم وابەستەییە چیە لەسەر خەباتی گەلی کورد لە باکور و ڕۆژئاوا ؟

هەلومەرجی سیاسی و ئابوری ئێستای هەرێمی کوردستان و هێرشی داعش

بە سەرکوردستان پێمان دەلێت چەمانەوەی چەند سالەی هەرێمی کوردستان (پارتی) لە بەردەم تورکیا هیچی لێشین نە بوو. هەر هیوایەك لەسەر ئەوەی لەچەمانەوەی زیاتر لەبەردەم دەرگای تورکیا هیچی لە شین دەبێت سەرابە. بەپێچەوانە تورکیا خۆی لەبەردەم هەلوشاندەوەیە، هەرچی زوتر خۆ دوورگرتن لە تورکیا لەبەرژەوەندی کوردستاندایە.
لەمەش زیاتر، هەمو ئەو قازانجەی هەرێمی کوردستان گەیاندویەتی بەتورکیا، بە نیوەی ئەم مەسرەفە لەگەل ئێراق، ڕەنگە کورد کێشەی لەگەل ئێراقدا نەمێنێت. ڕەنگە بە نیوەی ئەم مەسرەفەی (Investment) لە تورکیا کرا، ئەگەر لە ڕۆژئاوا بکرایە، هەرێمی کوردستان بگەیشتبایە سەر دەریایی ناوەڕاست.

شەشەم،

لەگەل ڕوخانی ئێراق لە ٢٠٠٣ پێشنیار جۆراوجۆر بۆ سەربەخۆیی کوردستان خراوەتەوەروو. جدیتریان کارکردن بوو لەسەر هاوشیوەی ئیگلیزەکان لە هۆنگ کۆنگ. واتا، پێشخستنی ئابوری، پیشەسازی و ڕیفۆرمی سیاسی. زامنکردنی ئازادی تاک و ڕای جیاواز، مافی ئافرەتان و مافی مرۆق.
کارکردن هاوشیوەی ولاتی بریتانیا ، نەك هەر زامنی سەروەری تاکی کوردستانی دەکرد، بەلکە مەترسیەکانی سەر سەربەخۆیی کوردستانی دەگەیاندە نزمترین ئاست.
ببینە، سەرەرای ڕادەستکردنی هۆنگ کۆنگ بە سین لە ١ی تەموزی سالی ١٩٩٧، سین بریاریدا بەهۆی جیاوزای لە سەرخان، ژیرخان و کەلتەر وەك خۆی بهێلێتەوە و جیاواز بیت لە ولاتی دایك، واتە سین. کوردستانیش چۆن هۆنگ کۆنگ بەناو/یاسا سەر بەسینە، بەلام لەهەمو شتێك جیاوازە، دەیتوانی بەناو/یاسا هەر سەر بەئیراق بێت، بەلام لە هەمو شتێك جیاواز بێت.

پرسیار ئەوەیە: ئایا ئیستا درەنگە بۆ ئەوەی سەربەخۆی خۆمان لە ئەرزی واقع بسەپێنین؟ بەبێ ئەوەی دوژمنانی سەربەخۆیی کوردستان لە خۆمان بورژێنین؟

ئەستاش درەنگ نییە، بۆ ئەوەی سەربەخۆیی بەپلان جیبەجی بکرێت و مەترسی سەرئەم سەربەخۆیەش بۆ نزمترین ئاست دابەزێنرێت. دەکرێ سودی گەورە لە شیوەی کاری بەریتانیا لە هۆنگ کۆنگ وەربگیری بۆ ئەم کێشەیە. نەزانییە ئەگەر خۆمان روبەرووی ئەگەری مان و نەمان بکەینەوە، لەکاتێکدا ڕێگاچارەیتر بۆ سەربەخۆیی هەیە؟

حەوتەم،

لە سیاسەتدا كۆنسێپتێك هەیە پێی دەلێن لێگەسی (Legacy) . بەگشتی لەسیاسەتدا لێگەسی مانای "سیاسی بەچی دەناسریتەوە" چۆنە چۆتە مێژوو. بۆ نمونە، لێگەسی رێنالد ڕێگن كۆتایی هێنان بەشەری ساردە و دواتریش ڕوخانی دیواری بەرلینە. لێگەسی جۆرجی بۆشی باوك، بەرپاكردنی شەری كەنداوی یەكەمەو بۆشی كوریش ڕوخانی ڕژێمی سەدامە لەدەسەلات. بەهەمان شێوەش كلینتۆن، ئۆباما ، تاتشر، بلێر، شیراك … تاد، هەریەك لێگەسی خۆی هەیە.

بارزان و بنەمالەی بارززانی ناوێكی دیاری بزاڤی نیشتمانی كوردستانن. دەوری بارزانیەكان گەیشتە لوتكە كاتێك رەحمەتی مەلا مستەفا سەركردایەتی شۆرشی ئەیلولی دەكرد. بەلام، بەداخەوە ئەم شۆرشە شكستی هینا. ئەوانەی بەچاوی ڕەخنەگرانە سەیری ئەم شكستە دەكەن دەلێن ئاشبەتالی كرد.

نسكۆ بێت یان ئەشبەتال، هەمو لایەك لەسەر ئەوە كۆكن شۆرشی ئەیلول شكستی خوارد. بۆیە رەحمەتی مەلا مستەفا بە ڕابەری شۆرشێكی شكستخواردو چووە ناو مێژوو. واتە لێگەسی رەحمەتی مەلا مستەفا بەشكستدانی شۆرشی ئەیلولە.

مافی بەرێز مەسعود بارزانییە كە بیر لەوە بكاتەوە، ئەو بەشیوەیەكی جیاواز بچێتە ناو مێژوو و شكستەی باوكی ڕەحمەتی قەرەبوو بكاتەوە. بەلام لەماوەی دەسەلاتداریەتی بەرێز مەسعود بارزانی كار ئیجابی بۆ كۆمەلگای كوردستان زۆر كەمكراوە. سلبیەكان لە ئیجابیەكان زیاترن.

پرسیار ئەوەیە: ئایا بەرێز مەسعود بارزانی ڕیفراندۆمی بۆ سەربەخۆیی كوردستانە یان بۆ دروستكردنی لێگەسی بۆ خۆی و بنەمالەی بارزانییە ؟

بەرێز مەسعود بارزانی ماوەیەكی كەمی ماوە لەسیاسەت، چ بەهۆی تەمەنی بێت یان فشاری كۆمەلگای كوردستان. ئەو دەیەوێت لەو ماوە كەمەی لەبەردەمی ماوە لە سیاسەت لێگەسیەكی ئیجابی بۆ خۆی و بنەمالەكەی دروست بكات. بیركردنەوە لە لێگەسی ئیجابی كارێكی خراپ نییە. بەلام، ئەمە ڕیفراندۆمە بە بەرنامەیە رەنگە وەلامدەرەوە نەبێت.

هەشتەم،

پارتی دەزانێت بەبێ چارەسەركردنی كێشە سیاسەكانی لەگەل گۆڕان ئەنجامی ڕیفراندۆم، ئەگەر بكرێت، دلخۆشكەر نابیت. پارتی بە چارەسەركردنی كیشەكانی لەگەل گۆڕان بەهەمان شێوەی كاركردنی

(Method) لەگەل یەکێتی مامەلە دەکات.
پرسیار ئەوە: ئایا پارتی لەوە گەیشتوە گۆڕان جیاوازە لە یەکێتی؟ پارتی لەکێندەری ئەم جیاوازیە تێناگات؟
تا ئەوکاتەی پارتی جیاوازی نێوان یەکێتی و گۆڕان نەبێنێت ناتوانێ گرفتەکانی لەگەل گۆڕان چارەسەر بکات.

نۆیەم،

چونکی هیچ ئامادەکاریەك بە روبەروبونەوەی مەترسیەکانی سەر سەربەخۆیی کوردستان نەکراوە، بەڕێز مەسعود بارزانی ئامادەیی مردن نیشانی خەلك دەدات لەکاتی مەترسیەکان.
ئەمە ڕاستە لە میژوودا ولاتان بۆ سەربەخۆیان قوربانی ملیۆنیان داوە. سەیری ولاتی جەزایر بکەن. بەلام، ئەوەش ڕاستە ئەوانەی بانگەوازی قوربانیدان دەکەن، دەبیت پشت ئەستور بن بە کۆدەنگی هاونیشتمانیان.

پرسیار ئەوەیە: پارتی چۆن دەتوانی داوای قوربانی لەخەلک بکات و ئامادەش نەبیت گوێیان لێبگرێت و بارزانی بلێ ئیمە حیساب بۆ دەنگی جیاواز/نارزای ناکەین ، با هەلپەڕن ؟

ئایا پارتی نازانێ تەنانەت حکومەکەی ئیئتلافی بوو ؟ ئایا نازانی لە دوایین هەلبژاردن لە ٦٢٪ خەلکی کوردستان دەنگیان بە پارتی نەداوەوە و لە ئێستاشدا ئەم دەنگانە زیادی کردەوە.
ئەگەر کۆمەلگای کوردستان بێگومان بن لە نیەتی ڕیفراندۆم، ئەگەر بزانن مەبەست لە ڕیفراندۆم بەرژەوەندی حیزبیە نەك بەرژەوەندی گشتی چۆن ئامادەی قوربانیدانیان دەبن ؟

دەیەم،

هەمو لایەك دەزانێ کە پارتی بەرژەوەندی حیزبی لە بابەتی ڕیفراندۆم هەیە. بەلام، بەداخەوە ئەوان ئینکاری ئەم بابەتە دەکەن و پێداگری لەسەر ئەوە دەکەن کە ئەوان ئەم کارە بۆ بەرژەوەندی خەلکی کوردستان دەکەن ، کەوا نییە.

پرسیار ئەوەیە: ئایا ناکرێت ڕیفراندۆمەك بکرێت هەم حیزب و هەم نیشتمان لێی سودمەند بن؟

بەلێ دەکرێت. با سەرتا کێشە سیاسەکانی ناومالی کوردی چارەسەر بکەین. کیشە یاسایەکانی بەردەم ڕیفراندۆم چارسەر بکەین. متمانەی هاولاتیان بەدەسەلات بگەڕێنینەوە. ئینجا هەمو لایەك بە پلانێکی تۆکمە، دوربین و درێژ ماوە پلانی سەربەخۆیی دابنێن. سەربەخۆیەك بە

پشتیوانی هاولاتیانی کوردستان بێت، بە سەروەریی ئەوان بێت و بەکەمترین زەرەریش بێت.

دەرئەنجام

باشترین بژاردە بۆ مەسەلەی ڕیفراندۆم ، ئەسپاردنیەتیەتی بە دوای هەڵبژاردنی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم.

ڕیفراندۆم لە دوای هەڵبژاردن باشترە چونکی:

یەك، کێشەی یاسایی نابیت. پەرلەمانی نوێ دەتوانێ تاوتوی ئەم بابەتە بکات.

دوو، هەڵبژاردن دەتوانێ کێشە سیاسیەکانی ئیستای کوردستان تا ڕادەیەکی باش چارەسەر بکات و کۆدەنگی نیشتیمانی لەسەر ئامانج و چۆنیەتی کردنی ڕیفراندۆم بەدەست بێنێت.

پارتی دەتوانێ، مەسەلەی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی کوردستان بکاتە کرۆکی کەمپینی هەڵبژاردنی. بەمەش بەرژەوەندە حیزبیەکان و بنەماڵەکانیان بپارێزن.

گۆڕان و ئەوانیتریش دەبێت بزانن هەلومەرجی سیاسی عیراق دوای شکستی داعش وەك ئیستا نابیت. بۆیە، دەبیت خۆیان بۆ بریار و ڕووداوی گەورە ئامادە بکەن و دەوری تەماشاکەر نەبینن یان بە پەرچەکردار کار نەکەن.

یادەوەرییەکانی گایشا … خەندە حەمید

ئەو فیلمەی زیاد لە چەند جارێک بینیومە و هەموو جارێک بۆ من شتێکی نوێی پێیە، لەلام زۆر پەسندە دەتوانم بڵێم فیلمی هەموو سەردەمەکانە. فیلمێک کە لات ڕوون نییە دیمەنەکانی بەرەو کوێت دەبەن؟ لە یادەوەرییەکانی گایشا دەچیتە نێو جیهانێک کە پڕە لە نهینی، فێڵ و پلان بۆ مانەوەی خۆت و لە ناوبردنی ئەویتر، هەروەها ئەو یادەوەری و نۆستالیژیانەی کە نمایش و گێڕانەوەکان دەیان کات بە یادەوەری. لەگەڵ ئەوانەشدا ئەم فیلمە زۆر شتمان پێ دەڵێت سەبارەت بە کولتووری ژاپۆن. فیلمەکە لە ڕۆمانی ڕۆماننووس Arthur

Golden وەرگێڕاوە بە ناوی (Memoirs of a Geisha)). ئارسەر نووسەرێکی ئەمریکییە، پسپۆڕی لە مێژووی هونەردا هەیە، هەروەها لە هونەری ژاپۆنییدا شارەزایە. دڵنیام هەستێکی ئەدەبی جوان لە ڕۆمانەکەدا هەیە، هەروەک چۆن پێم وایە ئەو فیلمە یەکێکە لەو فیلمانەی کە وەک ڕۆمانەکە جوان بەرجەستە کراوە، بە پێچەوانەی زۆرێک لەو فیلمانەی کە لە ڕۆمان وەرگیراون و بەم شێوەیە نین، واتا وەک ڕۆمانەکانیان جوان نین. هەروەها لە لایەن دەرهێنەر Rob Marshall کاری دەرهێنانی بۆ کراوە، نۆڤەمبەری ۲۰۰۵ بڵاوبۆتەوە. فیلمی یادەوەرییەکانی گایشا بە دیمەنێکی ئازاراوی دەستپێ دەکات، دوو خوشک لە لایەن دایک و باوکە هەژارەکەیانەوە بە بازاڕی کڕین و فرۆشتنی مرۆڤ دەفرۆشرێن لە کیۆتۆ (Kyoto). خوشکە گەورەکە لە ڕووی جەستەییەوە تەواو ئامادەیە بۆ سێکسفرۆشتن، بۆیە ڕاستەوخۆ دەبردرێت بۆ سۆزانیخانە، لە کاتێکدا خوشکە بچوکە نە ساڵانەکە وەک خزمەتکار دەبرێت بۆ ماڵی گایشاکان و لەوێ ئیشی پێدەکرێت، بە ئەوەی هیچ پاداشت و مانگانەیەکی هەبێت. تا ئەوکاتەی کە گەورە دەبێ بە ئەوەی بزانن لەهاتوو و گونجاوە بۆ بوون بە گایشا، ئەوجا پاداشت وەردەگرێت، چونکە گایشاکان بەرانبەر بەو خزمەتەی دەیکەن پاداشت وەردەگرن.

بوونی گایشا لە کولتووری ژاپۆنی زۆر باوبووە، تەنانەت ئێستاش گایشا بە شێوازی خۆی هەیە. لە کاتێکدا گایشا وەک هونەرمەند ناسێنراوە، چونکە ئەوان سۆزانی نین بەڵکو ئیشی سەرەکی گایشا ئەوەیە کە خزمەت یاخود میوانداری و هاودەمی پیاوەکان بکات، بەوەی گفتوگۆیان لەگەڵ بکات یاخود خواردن و خواردنەوەیان پێشکەش بکات، هەندێک جاریش سەما و میوزیک و گۆرانی دەڵێن. هەر بۆیە لە کولتووری ژاپۆنیدا گایشاکان ناپاسایی نەبوون. دەکرێ ئەوان وەک خزمەتکار یاخود هاودەمێک بۆ پیاوە باڵادەستەکان ببینرێ، کە وایان لێ بکات هەستێکی تایبەتیان هەبێت لە کۆبوونەوە و کات بەسەربردنەکانیاندا.

دوای فرۆشتنی Chiyo (کچە بچوکەکە) بۆ ماڵی گایشایەک، دوای گەورەبوونی لەلایەن گایشایەکی تری بە ئەزموونەوە دەکەدرێت و پەروەردە دەکرێ تەنانەت ناوەکەشی دەگۆڕدرێ بۆ سایۆری. خانمەکە ناوی مامیایە، سایۆری پەروەردە دەکرێ و ڕاهێنانی پێدەکرێ، سکوڵی میوزیک و سەما و چۆنیەتی گفتوگۆی باڵا دەخوێنێ. لێرەدا پرسیار ئەوەیە ئایا گایشا بە مانای هونەرمەند دێت؟ "بەجەختی وشەی گایشا واتا هونەرمەند، بۆ ئەوەی ببی بە گایشا دەبێ وەک ئیشێکی هونەری

جوڵاو بریارت بەسەردا بدرێ. نا توانی بەخۆت بڵێی گا یشای ڕاستی□قینە، تا کو بە یەک نیگا پیا وێک ل□ نێو هەنگا وەکا نیدا نەوەستێنی." لێرەدا دەرک بەوە دەکرێ کە گا یشا لەسەر ویست و حەزی پیاوانە پەروەردە و ڕاهێنانی پێدەکرێ. ئەوەی بەدیدەکرێ پیاوەکان ئەوان وەک بوکەڵەیەک بۆ کات بەسەربردن و چیژ وەرگرتنی خۆیان دەبینن، نەک وەک هونەرمەندێک. هەرچەندە هەمووان بە سەماکەی سایۆری سەرسامن، بەڵام لە ڕاستیدا سەرسامن بە جوانییەکەی نەک توانا جەستەیی و هونەرییەکەی. چونکە چاوەکانی سایۆری ڕەنگی دەریایان هەیە، بەڵام ئاگر لە دڵی هەر کەسێک بەردەدات کە دەیبینێ. "گا یشا ڕووخساری خۆی ڕەنگ دەکات بۆ ئەوەی ڕووخساری بشارێتەوە، چاوەکانی ئاوێکی مەنگ و قووڵن. بۆ گا یشا نییە کە بیەوێت. بۆ گا یشا نییە کە هەست بکا. ئەو هونەرمەندی جیهانێکی سەرئاوکەوتووە، کە سەما دەکات، گۆرانی دەڵیت، خۆشیت پێدەدات، هەرچییەک کە بتەوێ. ئەوەی دەمێنێتەوە سێبەر و نهێنییە."
لە کولتووری ژاپۆنیدا، مرۆڤەکان دیسپلینکراون، سنوور و یاسای توند بۆ هەڵسوکەوت و ڕەفتارنواندنیان لەگەڵ یەکدی بۆ دانراوە، بەڵام گا یشاکان دووجار دیسپلینکراون، هەم وەک تاکێکی ژاپۆنی و هەم وەک کچە گا یشایەک کە دەبێ پابەند بێت بەو دەستوور، یاسا و ڕێسا ی ن□ی لەسەری ڕاهێنراوە، کە ئەو ڕێسا ی ن□ش لە خزمەت خواست و ویستەکانی پیاودان. واتا گا یشاکان لە ئیرادە خراون وەک بووکەڵەیەکی سێکسی لەلایەن پیاوە سیاسی و دەوڵەمەندەکانەوە بۆ چێژ وەرگرتن و کات بەسەربردن بەکاردەهێنرێن، ئەوان بە ئۆبژێکت کراون هیچ ویست و ئازادییەکیان نییە. کەواتا گا یشاکان بەحەز و ئیرادەی خۆیان نابنە گا یشا، یاخود بۆ ژیانێکی بەختەوەرانە، بەڵکو دەبن بە گا یشا چونکە هیچ هەڵبژاردەیەکی تریان نییە.

بەدرێژایی ئەم فیلمە هەوڵ و ڕووبەرووب□وونەوەی ئەم کچە هەست پێدەکەی کە دەیەوێت خۆی قەدەری خۆی دیاری بکات و شەڕ بۆ مانەوە و بەردەوامبوون بکات، چونکە دەزانێ کە ئەو دەبێ لە شوێنێکی دیکە بێت، بەمەش تووشی نەهامەتی و کێشەی زۆر دەبێت. کارەکتەری سەرەکی (zhang ziyi) کە ئەکتەرێکی چینییە، ڕۆڵێکی جوان بەرجەستە دەکات بەڕادەیەک هەست دەکەی ئەو بەڕاستی گا یشایە نەک تەنیا ڕۆڵەکەی ببینێ.
سایۆری لە جیهانێکی پڕ خەون، تێکۆشان و کۆڵنەداندا دەژیت، ئەو دەیەوێت بە یادەوەرییەکانییەوە بمرێ نەك بە خەونەکانییەوە، بەو مانای□ ه□وڵ دەدات بۆ بەدیهاتنی خەونەکانی. هەروەها ئەو جوانی خۆشدەوێ لەو ڕێگەیەوە ڕوانگە و ڕوانین بەرانبەر بە گا یشاکان

دەگرێت. چونکە خۆشویستنی جوانی چێژە، بەڵام خوڵقاندن و داهێنانی جوانی هونەرە. هەر بۆیە دەکرێ گایشاکان هونەرمەندبن، چونکە بە سەما و گۆرانی جوانی دەخوڵقێنن. ئەمەش بە بێئارامییەکی قووڵ، هەروەها خۆتەرخانکردن بۆ ئەو کارەی کە بە ئەرکی خۆی دەزانێ. ئەم کچە دەکەوێتە خۆشەویستییەکی نهێنی و تاکلایەنانە لەگەڵ یەکێک لە بەرپرسەکان (بەڕێوەبەر)، خۆشەویستییەک بێ تین و هێزی منداڵانەوە. ئەو پیاوە کاتێ لەسەر پردەکە چیە دەبینێ، کچەکی بچوکەوە دەگریا، هێمنی و بەخشندەیی ئەم پیاوە وا لە چیەی بچوک دەکات کە ئاشقی ببێت و ئەم هەستە هەڵبگرێ تا گەورەبوونی. ئەو دەڵێ: "نایبینی؟ هەر هەنگاوێک کە ناومە، لەوکاتەوەی ئەو منداڵە بووم لەسەر پردەکە، بۆ ئەوە بووە کە خۆم لە تۆ نزیک بکەمەوە."

سایەری بەرگری و هەوڵ بۆ ئەو خۆشەویستییەی دەدات کە بۆ بەڕێوەبەر هەیەتی. لێرەدا سەختە لە هەمان کاتدا دەستگرتن بە خۆشەویستییەکی نهێنی و کارەکەیدا، سایەری هەمان شت دەکات، دواتر دەتوانێت بە لێهاتووی و سوودبوون لەسەر ئەرکەکەی سەرکەوتوو بێت.
لەم فیلمەدا لەڕوانەر بۆ چەند قۆناغێک تەدەپەڕێت، قۆناغی جەنگ و دوای جەنگ. هەموو شتێک دوای جەنگ دەگۆڕدرێ بەکاڵاکردن و بەئەبژێکت کردنی ژن بەڕوونی دەبینرێ، سێکسفرۆشی زۆر زیاد دەکات. بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا ئەوەی هەستی پێدەکرێ ئەوەیە، هەمیشە ئازادییەک بۆ دەستپێکردنەوەی ژیان لە سایەریدا هەیە. لەوەیە ئەو فیلمە لەسەر چەنییەتی ژیانی ڕاستەقینەی گایشا نەبێت، بەڵام ئەوەی ویستوویەتی جوانی و هەستناسکی گایشا دەربخات، لە هەمان کاتدا دەرهەم دەنگە ئەرکی فیلمیش هەر ئەمە بێت کە جوانی لەنەو ئەرک و ڕۆژگارە سەختەکان، توێژە چەوساوە و بەکارهاتووەکان بدۆزێتەوە و لە کۆنتێکستێکی هونەریی جواندا نمایشی بکات.

یوسف عزەدین لەهەڤپەیڤینێکدا ... سازدانی: وریا باقر

هەڤپەیڤینێکی تایبەت وفرەڕەهەند سەبارەت بەهەندێك لەنهێنی و شاراوەکانی ئەدەبیاتی عیرفانیی و دنیای تەسەووف لەگەڵا ڕۆمانووس

و نووسەر "یوسف عزەدین"

شاعیر و عاریف "فەریدەددینی عەتتار" سەبارەت بە"لۆژیکی باڵندە"ەکەی خۆی، دەفەرمووێت:
(ئەهلی وێنە نغرۆی زەریای ئاخافتنەکانم بوون، ئەهلی ماناش پیاوانی نهێنییەکانی منن، ئەم هەڵبەستانەم خاسیەتێکی سەیریان هەیە، لەهەر ئان و ساتێکی جیادا مانای نوێ و جودا دەبەخشن.. ئەگەر بێت سازا، زۆر بیخوێنیتەوە، ئەوە بێگومان لەگەڵا هەر جارێکدا جوانتر دەبێت.. تا رۆژی قیامەتیش کەسێکی دیکە نابینیتەوە، بتوانێ وەك منی عاشق بنووسێت)

" سەدرەددینی شیرازی" سەبارەت بەپێوەندییەکانی خۆی و خەڵکی، دەفەرمووێت:
(دوورکەوتمەوە لەتێکەڵبوون و خۆسەرقاڵکردن بەخەڵکییەوە.. ئاسان بوو بەلامەوە، دژایەتی شتە باوەکان و منجۆی لەگەڵ خەڵکی زەمانەدا بکەم، تاگەیشتمە نکوڵیکردن لەخۆیان و راوبۆچوونیان دەرحەقم.. بەرز و عەزیز رایانگرتبام، یان زیانیان پێ گەیاندبام، هەروەك یەك بوو لام.. بەغەریزەو بەتەواویی رووکردە هۆکاری سەرجەم هۆکارەکان، کەوتمە پاڵانەوە لەئاسانکاری کارە سەختەکان.. ماوەیەکی زۆر بەپەنهانی و دوورە پەرێزیی مامەوە.. تا ئەو نهێنییانەم لا کەشف بوو کەتا ئەو دەم نەمدەزانین…).

وریا باقر: سەرەتاکانی ئەدەبیاتی کوردی هەر لەسەردەمی باباتاهیری هەمەدانی-یەوە، ئەدەبیاتێکی عیرفانی بووەو خودی باباتاهیریش سۆفییەکی خوداناس بووەو بەباباتاهیری عوریان ناوبانگی دەرکردووە..درێژەی ئەم تەوژمە تا ئەحمەدی خانی و مەلای جزیری و نالی و مەحوی و بێخود و تاك و تەرا هەندێك لەشاعیرانی تر بەردەوام دەبێت.. بەڵام مەخابن بەهۆی ئەو ئاڵوگۆڕەی لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا روویدا، هەر پاش جەنگی جیهانی یەکەم و بەتایبەتیش دوای جەنگی جیهانی دووەم، پاشەکشەی بەم تەوژمە ئەدەبییە عیرفانییە سۆفیگەرییە کردو چەند تەوژمێکی تری دروشم ئامێزی تێکەڵا بەئایدۆلۆژیای سیاسی هاتە پێشەوە.. لەدوای مەحوی-یەوە هەست دەکرێت ئەدەبیاتی کوردی قووڵی و جوانییە عیرفانییەکانی خۆی لەدەست دەدات. پرسیارەکەمان لەبەڕێزتان وەك رۆماننووس و ئەدیبێکی شارەزا لەئەدەبیاتی عیرفانیدا، ئەوەیە کەئاخۆ ئەدەبیات و هونەری جیهانیش، بەتایبەتیش ئەوروپایی کەوتە ژێر هەمان تەوژمی سەرزارەکی ئایدۆلۆژیی سیاسییەوە؟

یوسف عزەدین: بۆ روونکردنەوەی ئەوەی لەئۆروپادا بەشێوەیەکی بەرجەستەو بەرچاو گوزەراوەو زیاتریش پەیوەست بێت بەپرسیارەکەتانەوە.. بۆیە دەبێت بپرسین، کەداخوا کاتێك ئەدەبیاتی عیرفانی و سۆفیگەری لێرە پاشەکشەی پێدەکرێت، لەئۆروپادا چی لێ بەسەردێت؟ ئەگەر ئەمە پرسیارەکە بێت، ئەوە باشترین نموونە ئەزموونە شانۆییەکانی “پیتەر برۆك”ی بەریتانی، بەڕەچەڵەك لیتوانی-یە، پێش چەند ساڵێك، دوای بەشداریکردنی لەفێستڤاڵی”ئەفینیون” لەفەڕەنسا، کاتێك پرسیاری لێدەکەن، دەرحەق بەو فیلمەی لەدەرهێنانی “سیمۆن برۆك”ی کوڕیەتی بەناونیشانی”برۆك بەسەر گوریسێکی شەتەك دراودا تێدەپەڕێت” و حەقیقەتی فیلمەکەش زێدەتر پەیوەستە بەوێنەگرتنی پشت کەوالیس و پەنهان و نهێنییەکانی “پیتەر برۆك”ەوە لەکاتی پرۆڤەکردن و نمایشکردنی شانۆییەکانیدا، لەشانۆی “بۆف دو نۆر”ی پاریسی، کەهەر خودی برۆك خاوەن و بەڕێوەبەری شانۆکەیە. “پیتەر برۆك” لەوەڵامی بوونی ئەو ترس و سامەی لەرووکاری تەماشاچییەکاندا دەبینرێتەوە، کاتێك تەماشای پەڕینەوەی ئەکتەرەکان دەکەن بەسەر گوریسێکی شەتەك دراوی وەهمییانەی سەر هەڵدێرێکدا.. لەکاتێکدا خودی گوریسەکە پارچە قوماشێکە و لەسەر عەرد راخراوە.. “برۆك” دەڵێت: (ئەوەی دەیبینن گەشتی باڵندەکانی شاعیر و سۆفی فەریدەددینی عەتتارە، کاتێك دەیانەوێت بەرەو لای “سیمرغ” بچن، دەبێت بەسەر حەوت دۆڵا و شیودا بفڕن، تادەگەنە دواهەمین دۆڵا، ئەویش دۆڵی تواندنەوەیە لەزاتی ئیلاهیدا، بۆیە توانیوومانە خەیاڵا و ئەندێشەی تەماشاچییان ببزوێنین، کەوا بزانن ئەکتەران بەسەر گوریسێکی هەڵواسراودا دەڕۆن، هەموو ئەوەی کەدەشبینرێت، تەنها پەڕینەوەی دۆڵی یەکەمە، بەڵام ئامانج گەیشتنە دۆڵی حەوتەمە، دۆڵی سەرسامبوونی پەتی).

وریا باقر: هەرچەند “پیتەر برۆك” وەك ئەوەی باس لەبابەتێکی ئاسایی بکات، زانیاری سەبارەت بەمەقامەکانی تەسەووف و عیرفان دەخاتەڕوو.. ئەوەتا باسی دۆڵی یەکەم تا حەوتەمی پلەکانی بەرزبوونەوەی سۆفیگەرانە دەکات!؟ چۆن دەبێت ئەو زانیارییە عیرفانییانەی لای خۆمان کوێر بوونەتەوەو کەمن ئەو کەسانەی لەڕووی تێوری و پراکتیکی-ییەوە شارەزاییان تێیدا هەبێت، کەچی ئەوێکی ئینگلیز، بەزمان و کلتووری جیاوە گەیشتبێتە ئەو قووڵاییە مەعریفییەی کەلەزاتێکی خوداناس و گەورە موتەسەوویف و شاعیرێکی وەك “فەرەیدەدینی عەتتار”و دنیا تەسەووفییەکەی تێگەیشتبێت؟

یوسف عزەدین: وەك لای عەتتار و لە”لۆژیکی باڵندە”کەیدا ئاماژەو

کاری بیناکردنی چامە شیعرییەکەی لەسەرکراوەو هەروەها کرێکی کارکردنی ئەهل و سالیکانی تەسەووفە..خۆی ئەو پلەومەقامانە، یان ئەو دۆڵانای کەسالیك و ئەهلی تەسەووف دەیبڕێت، حەوتە، یەکەم دۆڵی داواکارییە"تەڵەبە"، سالیك لەم قۆناغەدا دەست لە چێژ و لەزەتەکانی دنیا دەشوات و لێی دووردەکەوێتەوە. دووەم دۆڵا، دۆڵی عیشقە، سالیك بەئاگری عیشقی ئیلاهی دەسووتێت، تا خۆی لەبیردەچێتەوە. سێیەم، دۆڵی مەعریفەیە، سالیك خودای بەچەشنێك تێدا دەناسێت، هەروەك ئەوەی بیبینێت. چوارەم، دۆڵی دەستبەرداربوونە، کەسالیك تێیدا دەست بەرداری هەموو کەس و شتێك دەبێت، بێجگە لەخودا. پێنجەم، دۆڵی یەکتاپەرستییە، سالیك بەجۆرێك خودای لا تەجەللی دەبێت، بەچەشنێك تۆزقاڵە گەردێك لەشەریك بۆ خودا دروستکردن لەدڵیدا نامێنێت. شەشەم، دۆڵی سەرلێشێوایی و پەرتەوازەبوونە"حیرە"یە، سالیك لەم قۆناغەدا خۆی بەخۆی نامۆ دەبێت و بەشوێن کەسێکدا دەگەڕێت، دەستی بگرێت و بۆلای مەحبوبی بەرێت. حەوتەمیش، دۆڵی هەژاربوون و فەنایە، لێرەدا سالیك تەنها پێویستی بەخوداو فەنابوونی تەواوە لەخودادا.

وریا باقر: پێمان باشە بەشێوەیەکی گشتی “لۆژیکی باڵندە”ی شاعیر و عاریف”فەریدەددینی عەتتار-مان پێبناسێنیت؟

یوسف عزەدین: “لۆژیکی باڵندە” بریتییە لەچوار هەزار و پێنج سەد بەیتی شیعری.. بابەتەکەی بریتییە لەگەڕانی کۆمەڵێك باڵندە بەشوێن باڵندەیەکی نەبینراودا. لەوەرگێڕانە بیانییەکانی تێکستەکەدا “لۆژیکی باڵندە” کراوەتە “کۆنفرانسی باڵندەکان” و خۆی لەڕاستیدا بەکۆبوونەوەی باڵندەکان دەست پێدەکات، بەمەبەستی فڕین و گەیشتنە لای جوانترین و ناوازەترین و کامڵترین و مەزنترین باڵندەیەك، کەسوڵتانی موتڵەقەو ناوی “سیمرغە”.. پەپووسڵێمانکە دەکەنە مورشیدیان و پاش بگرەو بەردەو گفتوگۆ، کۆمەڵێکیان هەر لەسەرەتاوە پاکانە بۆ بەشداری نەکردنیان، لەو سەفەرە ترسناك و توڵانیی و پڕ مەشەقەتەدا دەکەن. بولبول دەڵێت، من عاشقی گوڵم و ناتوانم بەجێی بهێڵم.. تووتی دەڵێت، بەهۆی قەشەنگی و جوانیمەوە بوومەتە ئەسیری قەفەس و ئیمکان نییە بەجێی بهێڵم.. تاووس دەڵێت، چونکە ناوی منیان وابەستەو پەیوەستی دەرکردنی ئادەم و حەوا لەبەهەشت کردووە، شەرم دەکەم ڕێگەی سەفەرێکی وا بگرمەبەر.. مراوی دەڵێت، ناتوانم لەئاو دوور بکەومەوە.. کەو دەڵێت، شاخ و دۆڵم پێ جێ ناهێڵرێت.. قورینگ دەڵێت، تەنها لەدەریاچە ساف و بێگەردەکاندا دەتوانم بژیم.. کووندەپەپووش دەڵێت، ناتوانم کەلاوە وێرانەکان جێ بهێڵم..

هەڵۆش دەڵێت، جێگەی من سەردەستی پاشایانەو ناکرێت ئەو شوێنە تایبەت و گرنگە بەجێ بهێڵم.. ئیدی بەم تەرزە تەنها کۆمەڵێك دەمێنێتەوە بۆ گرتنە بەری رێگەی سەخت و پڕ مەشەقەتی سەفەرێکی تووڵانیی.. ژمارەیەکی زۆریشیان هەر لەڕێگەدا دەمرن.. ئەوەی دەمێنێتەوەو دەگاتە حزووری زاتی باڵندە بێ هاوتاو مەزنەکە، تەنها "سی" باڵندەن و لەهەمان کاتیشدا " سیمرغ" بەواتای "سی-مرغ" دێت، کەدەکاتە "سی" باڵندە. ئەو رەمزییەت و دەلالەتەی لە"لۆژیکی باڵندە"ی عەتتار-دا هەیە جودایە لەهەردوو "باڵندە نامە"ی "ئیبن سینا" و "غەزالی"، هەرچەند ئەوەی غەزالی گومان هەیە بۆ خۆی نووسیبێتی، زیاتر پێدەچێت درابتە پاڵی، وەك درانە پاڵی زۆربەی ئەو چوارینانەی بەناوی خەیام-ەوە بڵاوکراونەتەوەو پێدەچێت لەو سەردەمانەدا بەمەبەست و لەپێناو ونکردنی دانەری حەقیقی و پاراستنی لەکوشتن و سزادان، یان لەنەزانی و بەهەڵە زۆر تێکستی کەسانی تر دراونەتە پاڵ کەسانێك کەخاوەنی نین و نەیاننووسیوە..
وەك چۆن لەبەر گرتنەوە و نووسینەوەی بەردەوامی تێکستەکانیش لەلایەن نەساخەکانەوە، ئەویش بۆ خۆی و وەك خۆی هەر جارە زیاد و کەمێکی خستۆتە سەر تێکستی نووسراو و لەهەمان کاتیشدا دەشێت هەندێك تێسکت یەکەمین دەستنووسیان مابێت و بەو شێوەیەش لەشێواندن و گۆڕان قورتاریان بووبێت.
لای "ئیبن سینا"، کۆمەڵێك باڵندەی دیلکراو لەقەفەسدا هەڵدێن و پاش بڕینی هەشت قۆناغی سەخت دەگەنە کۆشکی شای مەزن و پاشای پاشاکان و پاش لابردنی حیجاب لەنێوانیاندا، شەکوای حاڵی خۆیانیان لەیاد دەچێتەوەو لەمەست بوونێکی هەمیشەیدا دەمێننەوە، ئیدی ئەوان گەیشتوونەتە ئەو جێگەیەی کەبەدەرە لەهەموو کەموکورتی و ناکامڵییەك.
لای غەزالی-یش کۆمەڵێك باڵندە بەمەبەستی دیاریکردنی پاشایەك بۆ خۆیان، رێگەی سەفەرێکی تاقەت پڕووکێن و زەحمەت دەگرنەبەر، دوای بەهیلاك چوون و مردنی ژمارەیەکیان، ئەوانەی کەدەمێننەوە دەگەنە دوورگەی پاشاو کاتێك لێیان دەپرسن بۆ هاتوون، ئەوانیش لەوەڵامدا دەڵێن هاتووین، تا "عەنقا" بکەینە پاشامان.. لەوەڵامدا پێیان دەڵێن، خۆتان ماندووکردووە، بتانەوێت و نەتانەوێت، ئێمە پاشاتانین و هیچ پێویستییەکمان بەئێوە نییە.. وەختێك باڵندەکان تووشی یەئس و سەرلێشێواویی و پەرتەوازەیی دەبن.. پێیان دەڵێن، هەیهات..هەیهات.. نەکەن مەیئووس بن لەڕەحمەتمان، تەنها کەسە دۆڕاوەکان مەیئووس دەبن لەڕۆحی خودا.. هەر بۆیە لەلایەن زاتی عولیاوە قبووڵ دەکرێن. بەڵام لای عەتتار، بەشێوەیەکی دیکە مامەڵەی لەتەکدا کراوەو لەکۆتایی تێکستی "لۆژیکی باڵندە"دا سی باڵندەکە"

سی مرغ"ەکە فەنا دەبن لەزاتی"سیمرغ-سی مرغ"دا.. یان با بڵێین خۆیان سی باڵندەن و کەدەشڕواننە سیمرغ هەر سی باڵندە دەبیننەوە کەخۆیانن، هەر وەك ئەوەی بڕواننە ئاوێنە، خۆیان خۆیانن بێ زیاد و کەم!؟

وریا باقر: ئەم وێنەیەی کۆتایی "لۆژیکی باڵندە" هەر کتوومت بەکەمێك دەستکارییەوە لەتێکستی یەکێك لەوانەی ئێستا لەوەسەتی کوردیدا، بووەتە ناوێکی دیار لەدنیای چیرۆك و ڕۆماننووسیندا.. بینیومەتەوە، هەر ئەمەی دزیوە بەکەمێك دەستکارییەوەو بەڵام لەجێی باڵندەکان، کردوویەتییە کەسێکی…تاد؟! ئەی بەڕای ئێوە چی دەرحەق بەم کەسانە بگوترێت باشە؟

یوسف عزەدین: هەر بیستنی وشەی دزی بۆ خۆی شتێکی ترسناك و مایەی سڵەمینەوەیە، ئیدی چەشنی دزییەکە هەرچییەك بێت.. پێم وانییە.. وەك ئاماژەتان پێدا، نووسەرێك ئەوە ئاستی بێت، بەدزینی جەوهەری تێکستێکی زیندووی زاتێکی گەورەی وەك "عەتتار" یان بەدزینی تێکستەکانی تر و دووبارەکردنەوەی وێنەو دیمەن و لاسایی کردنەوەی جوانییەکانی ئەو دنیا تایبەت و پڕ لوغز و پەنهان و قووڵاییە ڕۆحییە شاراوانە، بتوانێت نەك خودی وێنەکان، بەڵکو نێگەتیفەکەشی بخاتەڕوو.. دەرحەق بەپرسیارەکەشتان، ئەی بەڕای ئێوە چی دەرحەق بەم کەسانە بگوترێت باشە؟.. جارێ لەم ڕۆژگارەدا پێناچێت، کەسان و رەخنەگرانی ئاسایی دەڵێستی ئەو توخمانە و ئەوانەی لەپشت کەوالیسەوە کاریان بۆ دەکەن بێن و کەئەم جۆرە نەوەیەش، لەئەربابی ئەم توخمە لەنووسەر و هاوپشت و هاوکار و قەوم و قیلەکانیان بەحوکمی ڕۆژگار نەمان، ئەوە نەوەی دواتر، چی دەڵێت و چۆن ئەم بگرەو بەردەو هێنان و بردنە رەخنەییانە ساغ دەکاتەوە، یان نایکاتەوەو وەزعەکە هەر وەك خۆی و بگرە خراپتریشی لێ بەسەردێت.. ئەوە رەنگە ئەگەر لەئێستادا وەڵامی نەدەینەوەو بۆ داهاتووی جێ بهێڵین باشتر بێت.

وریا باقر: ئایا فەنابوون لەزاتی ئیلاهیدا لادان نییە لەیەکتاپەرستی؟

یوسف عزەدین: عەتتار لەدەستپێکی "لۆژیکی باڵندە"دا وەڵامی ئەم کۆتاییەی تێکستەکەی خۆی دەداتەوە. دەڵێت: (ئەوەی دەیڵێیت و دەیزانیت لەخۆتەوە هەڵدەقووڵێت و خۆت بەخۆت بناسەو خوداش بەخودا خۆی بناسە، نەك بەخۆت. ڕێگە بۆ لای ئەو لەخۆیەوەیەتی نەك لەتۆوە… ئەوەی لەبارەیەوە دەگوترێت تەنها راڤەکارییە.. ئەو لەسەرو هەموو

وەسفەکانەوەیە.. تەنها شتێك کەئێمە دەرحەقی دەیزانین ئەندێشەو خەیاڵە، زانینی هەر هەواڵێکی ئەو مەحاڵە.. ئەوەی باش و خراپ لەبارەیەوە دەگوترێت تەنها لەخەیاڵی خۆمانەوە هەڵدەقووڵێت، ئەو لەسەروو دیاریکردن و عیلمی ئێمەوەیە). جێگەی باسیشە هەر خودی عەتتار لەشوێنێکی تردا ئاماژە بەوە دەکات ئەو “حلولیی” نییە، بەواتای گەیشتنی سالیك بەمەرتەبەی “ئولوهییەت” و پێی وایە تەسەووراتێکی لەو چەشنە دەرچوونە لەئایینی ئیسلام و بەڕای ئەو نابێت کەس ئیدیعای ئەوە بکاتە کە”حەق”ە.

وریا باقر: ئەی بۆ کۆتایی تێکستی “لۆژیکی باڵندە” شتێکی ترە؟

یوسف عزەدین: رەنگە شتێکی تر نەبێت و هەر ئەوە بێت کەخۆی ئاماژەی پێداوە! یان بۆی هەیە وابێت!؟ بەڵام لەهەموو حاڵ و کارەکاندا تێسکتە زیندووەکان وەك خۆیان و بۆ خۆیان چەندین خوێندنەوەو تەئویل و تەفسیر هەڵدەگرن. عەتتار کاریگەری فیردەوسی و سەنائی و حەللاج و بایەزیدی بوستامی و کەسانێکی دیکەی لەسەر بووە. هەروەها کاریگەری بۆ سەر مەولانا جەلالەددینی رۆمی و حافز و جامی و نەوائی و شاعیرانی دیکەی تەسەووف هەبووە. وەك لەبارەیەوە دەگێڕنەوە، سی چل ساڵێکی تەمەنی لەکۆکردنەوەی شیعری شاعیرانی عاریف و گوتەکانیاندا سەرفکردووە. بەڵام دواجار پاش ئەوەی لەکتێبێکیدا، بەشیعر وەسفی “ئیمامی عەلی” و تێکەڵێك لەمەیلی شیعەگەری دەخاتەڕوو، ئەمەش بەمەبەست و بۆ دژایەتی فەقیهە سوننییە دەمارگیرەکانی سەمەرقەند دەکات.. ئەوانیش پاش تەکفیرکردنی، خەڵکی لێ هان دەدەن، تا گڕ بەردەنە ماڵی و بەزەحمەت قورتاری دەبێت و بەرەو مەکە هەڵدێت و لەوێش کتێبێك بەناوی “زمانی غەیب” دەنووسێت و هەن دەڵێن دواتر گەڕاوەتەوە بۆ زێدی خۆی و مەغۆلەکان لەوێ شەهیدیان کردووە، گۆڕیشی لەنیساپوور هەیە، ئەگەر هی ئەو بێت.

عەتتار جیاواز لەزۆرێك لەنووسەران و شاعیرانی سەردەمەکەی، هەرگیز وەسفی سوڵتان و میر و وەزیر و کاربەدەستانی نەکردووەو ئامادەنەبووە لەدەربارەی پاشاکاندا وەك شاعیران و خەڵکە خوێنەوارەکەی تر ژیان بەرێتە سەر، بۆیە بۆ خۆ ژیاندن و پەیداکردنی قووتی رۆژانەی ناچاری کارکردن بووەو بەو مەبەستەش دوکانێکی عەتتاری هەبووەو دەرمان و مەرهەمی تێدا فرۆشتووەو هەروەك خۆی دەڵێت، هەردوو کتێبی “موسیبەت نامە”و“ئیلاهی نامە”ی لەدووکانەکەیدا نووسیوە، لەکاتێکدا رۆژانە پێنج سەد نەخۆش روویان تێکردووەو پاش پشکنین و گرتنی ترپەی دڵیان دەرمانی پێویستی پێداون. لێرەدا دەبێت ئەوە لەیاد نەکەین هەردەم کەسانێك هەبوون،

لەژێر پەردەی خوداناسی و تەسەووف و عیرفان و دەروێش بوونیانەوە، لەپاڵا پاشاو کاربەدەستاندا موعەزەز و موکەررەم ژیاون، یەکێك لەخاڵە جیاکەرەوەکانی ئەم جۆرەش لەگەڵ عەتتار و هاوچەشنەکانی، کارنەکردنیان بووە.. بەڵام ئەوانەی بەحەقیقی ئەهلی تەریقەت و سالیکی ئەو ڕێگەیە بوون، کەسانێکی کارگەر و خاوەن سنعەت و پیشەگەر و لەو جۆرانە بوون، بەهێزی بازووی خۆیان و ماندووبوونیان قووتی ڕۆژانەی خۆیان پەیداکردووە، یان هەر بەڕاستی تەرکی دنیایان کردووەو تەنها بەپەیداکردنی پارچە نانێك ئەم ڕۆژ بۆ سبەی ڕۆژیان بەڕێکردووە. تەنانەت دەگێڕنەوە کاتێك کوڕی یەکێك لەدەسەڵاتدارەکان، دەیەوێت ببێتە سۆفی و لەنێو ئەهلی تەریقەتدا جێی بێتەوە، پاش ئەوەی پەنا بۆ کەسانێکی موتەسەوویف دەبات تا ڕێگەی پیشان بدەن، یەکەم شت داوای لێدەکەن، دەستبەرداری ئەو هەموو شکۆ و دەسەڵاتە بێت کەهەیەتی و دواتریش وەك هەر کەسێکی ئاسایی لەقەرەباڵغترین شوێنی شاردا، بۆ پەیداکردنی پارەی حەڵاڵا، ناخۆشترین و ئاست نزمترین کار بکات، دیارە پیاوانی باوکی ئەمە دەبینن و هەواڵا دەچێتەوە بۆ باوکی و پاش گێرمەو کێشەیەکی زۆر، ئەو زاتە هەر واز لەقەناعەتی خۆی ناهێنێت و تا سەر بەردەوام دەبێت. کەواتە بەدەست هێنانی ئەو پلەو مەقامە عیرفانییانە کارێکی ئاسان نەبووەو هەروەك سەفەری باڵندەکانی عەتتار، بەناڕەحەتییەکی زۆر قۆناغ بە قۆناغ گیراوەتە بەر.

هەر بۆیە عەتتار و هاوشێوەکانی توانیوویانە سنووری ڕۆژهەڵات و لێکاڵبوونیان ببڕن و ببنە کەسایەتی جیهانی، ئەوەتا سەردەمانێك لەئەڵمانیا لەسەر داوای گۆتە-ی شاعیر، پەیکەر بۆ عەتتار دروست دەکرێت و هەروەها لەسەرەتای بڵاوبوونەوەی شیعرەکانی عەتتار بەوەرگێڕدراوی بۆ زمانە ئۆروپاییەکان، لاسایی کەرەوەی زۆر بوون، یەکێك لەوانەی بەکاریگەری ئەم تێکستە ناوازەیەی عەتتار شیعری نووسیوە، شاعیری ئینگلیزی "چوسەر" بووە، چامەیەکی بەناوی "ئەنجومەنی باڵندە" نووسیوە. بێگوومان لێرەدا دەبێت ئاماژە بە سەنائی بدەین وەك شاعیرێکی پێش عەتتار و هەروەها مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی کەدوای عەتتار دێت و بەهەر سێکیشیان سێکوچکەی مەسنەوی-یان پێ دەگوترێت و یەکێك لەکتێبە شیعرییە بەناوبانگەکانی سەنائی-ش "باخچەی حەقیقەت"ە. بابگەڕێینەوە لای "پیتەر برۆك" و ئەوە بڵێین لەکاتێکدا تووشی چەقبەستن و وشکبوونی داهێنان و مەرگی خەیاڵا دەبێت، ئەم تێکستەی عەتتار وەك فریادڕەسێك فریای دەکەوێت و لەچەقبەستن و راووحکردن رزگاری دەکات، خوێندنەوەی "لۆژیکی باڵندە" هەموو ژیانی هونەریی "پیتەر برۆك" دەگۆڕێت و لای دەبێتە

نمایشێکی سەرسامکەر و هەژێنەر.

وریا باقر: جیاوازی جەوهەریی "باڵندە نامە"کەی "ئیبن سینا"و "لۆژیکی باڵندە"ی عەتتار لەچییدا دەبیننەوە؟

یوسف عزەدین: "ئیبن سینا" عاریف و سۆفی نەبووە، وەك ناسراوە فەیلەسوف و زانا بووە، بۆیە کاتێك "باڵندە نامە"کەی نووسیوە، هەوڵیداوە وەك عاریفان و سۆفییان بیربکاتەوەو ئەوە ببینێت کەئەوان دەیبینن. بەڵام عەتتار سۆفی و عاریف بووەو بەشێك لەئەزموونی خۆی و سۆفی و پیاوچاکانی دیکەی لە تێکستکەیدا بەرجەستەکردووەو بەیەقینەوە خۆی لەوێناکردنی ئەو دنیا مەجازییە داوە، کەلای ئەوان بینراو و یەقینە، واتە عاریفان ئەوە دەبینن کەفەیلەسوفان تەنها دەتوانن بیری لێبکەنەوە.. ئەمە جگە لەوەی جۆر و چەشنی گەیشتنە مەعریفە لای هەردووکیان جوداو جیاوازەو ئەمە جگە لەکێشمانکێشی جەوهەریانەی مابەینی فەیلەسوفان و عاریفان.. دەبینین هەر خودی عەتتار پێی وایە ئەوەی لەڕێی عیشقدا ناوی فەیلەسوفی لێنرابێت، هەرگیز شارەزای عیشق نییە.. لەشوێنێکی تریشدا دەڵێت، "نابیتە هەڵگری حیکمەتی ئایین، ئەگەر واز لەو حیکمەتە نەهێنیت". کاتێك یەکێك لەباڵندەکان لەپەپووسڵێمانکە دەپرسێت، ئەگەر گەیشتمە لای سیمرغ چی لێ داوا بکەم، پێی دەڵێت:" ئەوەی بچێتە حزوورییەوە، مەعریفەی دەست دەکەوێت، باشترە مەعریفەی لێ داوا بکەیت".
مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی دەفەرموێت:" جەهل لەبەر دەستی کامڵدا دەبێتە عیلم و عیلمیش لەبەر دەستی نوقسان و نەزاندا دەبێتە جەهل.. ئەوەی نەخۆش و دەردەدار دەستی تێوەردەدا دەبێتە دەرد و نەخۆشی، بەڵام کەسی کامڵا ئەگەر دەست بۆ کوفریش ببات، دەبێتە ئایین".

وریا باقر: ئاشکرایە عەتتار تێکستی تری هەبوون، بەڵام دیارە مەبەستی بووە، تایبەتمەندییەکی جیا بە"لۆژیکی باڵندە" ببەخشێت، ئاخۆ خۆی هیچ ئاماژەیەکی بەمە داوە؟

یوسف عزەدین: عەتتار لەکۆتایی " لۆژیکی باڵندە"دا بۆ خۆی دەفەرمووێت: (ئەهلی وێنە نغرۆی زەریای ئاخافتنەکانم بوون، ئەهلی ماناش پیاوانی نهێنییەکانی منن، ئەم هەڵبەستانەم خاسیەتێکی سەیریان هەیە، لەهەر ئان و ساتێکی جیادا مانای نوێ و جودا دەبەخشێت.. ئەگەر بێت سازا، زۆر بیخوێنیتەوە، ئەوە بێگومان لەگەڵا هەر جارێکدا جوانتر دەبێت.. تا ڕۆژی قیامەتیش کەسێکی دیکە

نابینیتەوە، بتوانێ وەك منی عاشق بنووسێت).
چەند جوانە لەسەردەمانێکی خوێناوی و شەڕانگێز و دزێودا، لەسەردەمانێکدا کەنووسینەوەو لەبەرگرتنەوەی کتێب و بەدەستهێنانی کەرەستەکانی ئاسان نەبووە، کەچی ئەم و ئەوانەی وەك ئەم بوون، هەوڵی مانەوەی هەتایی تێکستەکانیان داوە، بۆیە ئاماژە بەڕۆژی قیامەت دەکات، کەئیتر تا ئەو دەم کەسێکی تری وەك ئەم عاشق دووبارە نابێتەوە، بەو هەموو قووڵی و عیشقەوە بنووسێت.

وریا باقر: هەرچەند دەکرێت تاڕاددەیەك بەشێك لەخوێنەرە هەوڵدەرو کۆڵنەدەرەکان، بەخوێندنەوەی بەردەوام لەبەشێك لەچەمك و تێڕوانین و جیهانبینییەکانی سۆفی و عاریفان تێبگەن، بەڵام دەبێت ئەوەش بڵێین، زۆرجار تێگەیشتن و حاڵی بوون لێیان زەحمەتە؟

یوسف عزەدین: راستە.. محەمەد حسێن ئەسفەهانی سەبارەت بەکتێبی "چوار سەفەرە ئەقڵییەکە"ی "سەدرەددینی شیرازی" دەڵێت: " ئەگەر بزانم کەسێك هەیە، نهێنی و پەنهانەکانی کتێبی سەفەرەکان پەی پێدەبات، گەر لەو سەری دنیاشدا بێت، بەرەو لای دەچم".. "سەدرەددینی شیرازی" یەکێك بووە لەو زاتە دەگمەنانەی هەوڵی نزیککردنەوەی فەلسەفەو عیرفانی داوەو تووشی گەلێك مەینەتی و بەدحاڵیبوون و چەرمەسەری و ناڕەحەتی بووە.. دەرئەنجام خۆی لەشوێنە دوورە دەستەکاندا بۆ ماوەیەك ونکردووە. ئیدی لەو خەڵوەت و تەنهاییانەدا، زانستە باتنییەکانی لا کەشف دەبێت و پاشان بەحیکمەتێکی باڵای تێکەڵا لەفەلسەفەو عیرفان دێتەوە نێو خەڵکی..بابی ئەم زاتە گەورەیە وەزیر بووەو سەدرەددین-یش کوڕی تاقانەی بووە، ئیدی هەم لەژیانی بابیدا سوودی لەسەروەت و سامانی وەرگرتووە بۆ بەدەست هێنان و فێربوونی زانست و زانیاری، هەم دوای مەرگی بابیشی سەرجەم میراتەکەی دەخاتە خزمەت فێربوونەوەو بۆ خۆی دەڵێت: (دوورکەوتمەوە لەتێکەڵبوون و خۆسەرقاڵکردن بەخەڵکییەوە.. ئاسان بوو بەلامەوە، دژایەتی شتە باوەکان و منجڵی لەگەڵ خەڵکی زەمانەدا بکەم، تاگەیشتمە نکوڵیکردن لەخۆیان و راوبۆچوونیان دەرحەقم.. بەرز و عەزیز رایانگرتبام، یان زیانیان پێ گەیاندبام، هەروەك یەك بوو لام.. بەغەریزەو بەتەواویی رووومکردە هۆکاری سەرجەم هۆکارەکان، کەوتمە پاڕانەوە لەئاسانکاری کارە سەختەکان.. ماوەیەکی زۆر بەپەنهانی و دوورە پەرێزیی مامەوە.. تا ئەو نهێنییانەم لا کەشف بوو کەتا ئەو دەم نەمدەزانین…).

وریا باقر: بەڕای ئێوە هۆکاری سەرەکی قبووڵنەکردنی ئەقڵییەتی باو، بۆ هەموو جۆرە بیرکردنەوەو تێڕوانینێکی جیاوازی حەللاج و

سوهرەوەردی کەبەکوشتنیان کۆتایی هات، تا عەتتار و سەدرەددینی شیرازی، کەتائێستاش ئەوەی ئەوان گوتویانە بەئەقڵێکی کراوەوە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت؟

یوسف عزەدین: هۆکارەکان زۆرن و سەرەکیتریان نەگونجانی گوتراوەکانی ئەوانە لەگەڵدا تەرح و بۆچوونە سەلەفییەکان و تێڕوانینە دۆگماکانە.. هەندێك جار و بەپێی ئاڵوگۆڕە سیاسی و قۆناغەکانی حوکم و دەسەڵاتی سوڵتانەکان، کەم و زیاد لەهەندێك نێوەندا ڕێگەی خستنەڕووی تەرح و بۆچوونە فیکرییە جیاوازەکان، تەنانەت ئاینییەکانیش دراوە، بەتایبەتیش لەبازنە داخراو و شوێنە تایبەتەکانی ئاخافتن و گفتوگۆکردنە جیاوازەکاندا..بەڵام ئەم ڕێگە پێدانانە لەلایەن خودی ئۆتۆریتەو مەرجەعە ئاینییەکانەوە، تا کوێ بۆیان کردووەو خۆیان لێ خافڵکردووە، ئەوە مەسەلەیەکی ترە؟ بوونی فەلسەفەی ئیشراقی و تەرح و بۆچوونەکانی سوهرەوەردی، پێناچێت راستەوخۆ هیچ زیانێکی بۆ خودی "سەلاحەددینی ئەیوبی" هەبووبێت، لەکاتێکدا هەندێك لەدوژمنانیشی وەك کەسێکی نەرم و نیان و خاوەن میهر و بەزەیی ناساندوویانە، بەڵام کاتێك مەرجەعە ئاینییەکان، دەستەودامێنی سەلاحەددینی ئەیوبی دەبن و داوای لەناوبردنی زاتێکی گەورەی وەك "سوهرەوەردی" لێدەکەن، بێ دوودڵی فەرمانی لەناوبردنی دەدات، هەرچەند راوبۆچوونی جیا جیا هەن سەبارەت بەچۆنیەتی کوژرانی سوهرەوەردی..بەڵام دواجار دەکوژرێت. "سەدرەددینی شیرازی"یش هەرچەند نەکوژرا، بەڵام لەلایەن پیاوانی ئاینی سەردەمەکەیەوە، فەتوا لەدژی درا، بەتایبەتیش بیرۆکەی "وحدە الوجود"ی شیرازی جێگەی قبووڵ نەبوو، سەرباری ئەو ئاماژەیەی شیرازی بە گوتەیەکی "ئیبن عەرەبی"و بەباش زانینی کەدەیڵێت:

" ان فرعون مات مومنا موحدا".. ئەمە جگە لەئاماژەپێدانی بەنەمانی عەزاب لەو دنیاداو نکووڵیکردن لەنەمربوون و مانەوەی هەتا هەتایی لەنێو ئاگردا.. مەعریفەی "سەدرەددینی شیرازی" پەیوەست بووە بەگەلێك سەرچاوەی جیا جیاوە هەر لە"ئیبن عەرەبی"-یەوە تا دنیابینییەکانی ئەرستۆ و ئەفلۆتین چ وەك خودی خوێندنەوەی نووسینەکانیان و چ ئەوەی لەڕێی "ئیبن سینا"وە بەشێوەیەکی سەرەکی لەبەر دەستی شیرازی-دا بووە، زانراویشە ئیبن سینا وەك قوتابییەکەی راستەقینەی ئەرستۆ و راڤەکار و پەرەپێدەری تێزەکانی دەنگ و سەدای تایبەتی هەبووە.. شیرازی-ش بۆ خۆی لەبەرایی کتێبی" چوار سەفەرە ئەقڵییەکە"یدا ئاماژە بەناوی کۆمەڵێك فەیلەسوف دەکات، لەوانە فیساگۆرس و سۆکرات و ئەفڵاتوون و ئەرستۆ-یەو داوا لەخودا دەکات پیرۆزیان بکات و لەدوعاو بەرەکەتیشیان بێبەشمان

نەکات و درێژەی دەداتێ و دەڵێت:(ئەوان حەکیمی زاهید و خواپەرستی باڵا بوون، پشتیان کردە ئەم دنیاو روویان کردە ئەو دنیای پەتی…).

ئەرستۆ پێی وابووە، هەموو بزوێنەرێك پێویستی بەبزوێنەرێکی تر هەیەو بەم شێوەیە ئیدامەی دەبێت، تا دەگاتە ئەو بزوێنەرەی پێویستی بەهیچ بزوێنەرێکی تر نییەو ئەو خۆی سەرچاوەی هەموو جووڵەو بزاوتنەکانە.. ئەرستۆ پێی وابووە، مادە کۆنەو بزوێنەری یەکەم ماددەی دروست نەکردووە، بەڵکو رێکیخستووەو دواجاریش وازی لەدنیا هێناوە بۆ خۆی و ئەمەش لای ئەقڵی سەلەفی جێگەی قبووڵ نەبووەو لەکاتێکدا هەموو ئەو تەرحە فەلسەفییانە، هەر لەسەردەمانی کۆنەوە، جێگەی گفتوگۆو کێشمانکێشە فەلسەفیەکان بوون، ئەی ئەوە نییە، نزیکترین و باشترین قوتابی ئەرستۆ کە ئەفلۆتین-ە پێی وابووە دنیا لەخۆیەوە دروست نەبووەو ئەوەی دروستی کردووە، زاتێکە ئەقڵ و فیکر لەماهییەتی تێناگەن، ئەو زاتە لای ئەفلۆتین، زاتێکی ئەزەلی و باقیی و زاڵە بەسەر ماددەو رۆحدا.. بەڵام پرسیارەکانی ئەو لەوەدا بووە، چۆن دەبێت ئافەریدەکارێکی "نافانی" و "باقیی"، دنیایەکی فانی دروست بکات؟ یان بۆ دەبێت شەڕانگێزی و خراپە لەدنیادا هەبێت؟ یان نەفس لەکوێی بەدەندایەو پاش مەرگ دەچێتە کوێ و ئەمەو چەندین پرسیاری دیکەی لەو چەشنە، هەمیشەو هەردەم بوونەتە باس و خواسی دیالێکتیکیانەی سەرجەم زەمەنەکان و خودی نێوەندە تەقلیدییەکانیش بەدەر نەبوون لەبگرەو بەردەی ئەم جۆرە پرسیارانە، ئیدی وەڵامەکەیان هەرچییەك بووبێت، مەرج ئەوەیە لەڕووکەشدا ئەو جۆرە پرسیارانە لای ئەوانیش قابیلی پرسیار و وەڵام بوون، تا ئەو شوێنەی مەترسی بۆ سەر بەرژەوەندیی و مەرجەعیەتیانی دروست نەکرد بێت.

وریا باقر: وەك ئاماژەتان پێدا، پرسیاری ئەو بیرمەند و عاریفانە، لەسەرەتاکانی بوونەوە دەست پێدەکات.. پێتان وانییە، بنەڕەتی گرفتەکەش لەگەڵا ئەقڵییەتی باودا لەمەوە سەرچاوەی گرتبێت؟

یوسف عزەدین: گەڕانەوە بۆ موعەمماکانی گەردوون و هەوڵدانی وێناکردنی ئەو ساتە زۆر نادیارانەی دەستپێکی سەرجەم شتەکان، نەك هەر قووڵ و فرە رەهەند و هەمەچەشن و جودا و جیاوازە، لەڕووی جودایی تێڕوانینی مەدرەسەو قوتابخانە فەلسەفی و تەرح و بۆچوونە جیاجیاکانەوە، بەڵکو هەر سەرەتایەکی ترسناکیشە، تۆ تەسەوور بکە، لەهیچەوە هەموو شتێك دێتە بوون، ئەو کون فەیەکون-ە ئیستیعابێکی ئەقڵیی گشتگیر و زەینێکی هێجگار زرنگی دەوێت، تا هەزمی بکات، راستە رەنگە پێم بڵێیت، ئەی ئەوە نییە، ژمارەیەکی بێشوماری خەڵك

بۆ هیچ بیرکردنەوەو دوودڵییەك باوەڕیان پێیەتی، خۆی لەڕاستیدا گرفتەکە لەوەدایە، چونکە ئەو باوەڕە لەیەقینەوە هەڵنەقووڵاوە..ئاستەمە بۆ گومان و پرسیارکردن بگەیتە یەقین، ئەی ئەوە نییە لەساتە وەختێکدا، زاتێکی خودا ناسی وەك "غەزالی" کە لەتەمەنی چل پەنجا ساڵیدایەو بابایەکی مەعروف و پایەدارێکی ئایینی بەغدایە، دەکەوێتە گومانەوەو موناجاتی خودا دەکات و کۆمەڵێك پرسیاری لا مەترەح دەبێت، هەروەك ئەوەی بەخۆی بڵێت، خودایە خەڵك دەزانن کەمن کەسێکی ئیماندارم، بەڵام ناتوانم گومانەکانی خۆم لەئێوەی تاك و تەنها بشارمەوە.. ئیتر هەر ئەم گومانانەش دەبێتە مایەی دەستبەرداربوون و تەرك کردنی دنیای، بۆ ماوەی کەمتر یان زیاتر لەدە ساڵێك و تاقیکردنەوەی ڕێچکەو ڕێگەی سالیکانی تەریقەتەکان و قووڵبوونەوەی لەتەسەووف و خوداناسیدا، پاشان گەڕانەوەی بۆ نێو مەدەنییەت و دەستپێکردنی بەنووسینی کتێبی "رزگارکار لەگومڕایی" کەوەك زانراوەو دەگوترێت "دیکارت" مەنهەجیەتی بەکارهێنانی گومان و گەڕانی لێژیکیانەی بەدوای حەقیقەتدا لەوەوە وەرگرتووەو چەندین بەڵگەی حاشا هەڵنەگریش بۆ ساغکردنەوەی خراوەتە روو.. ئەم کتێبەی غەزالی یەکێکە لەکتێبە گرنگەکان و بۆ خۆی لەڕێگەی ئیجتیهاداتی قەلبی و پەیڕەوکردنی تەسەووفەوە، دەگاتە یەقینی موتڵەق و دەرحەق بەهەموو گومانەکانی پێشووتریشی وەڵامی لا دروست دەبێت.

وریا باقر: چۆن دەڕوانیە چەمکی هاوڕێیەتی حەقیقی و بەتایبەتیش هاوڕێیەتی عاریفان و موتەسەوویفان؟

یوسف عزەدین: "مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی" تەسەوورێکی جوان و ناوازەو دانسقەی هەیە، کەدەفەرمووێت: (هاوڕێی هەمووان ببەو بەڵام وەك ئەوانەی بت دروست دەکەن، لەبەرد هاوڕێیەك بۆ خۆت دروست بکە). واتە تەنها لەڕوو و بەناچاری هاوڕێی هەمووان ببەو خەڵکی بناسە.. ئەگینا بەڕاستی و بەدڵا، راز و نهێنییەکانت، تەنها لای هاوڕێ لەبەرد دروستکراوەکەت بدرکێنەو تەنها هاوڕێی ئەو بە، ئەوێك کەلەهیچ و ئان و ساتێکدا ناتوانێت ئێرەیت پێبەرێت، ناتوانێت ببێتە ناحەز و دوژمنت ، ناتوانێت زیانت پێ بگەیەنێت، ناتوانێت هەموو شتێکت لێوە فێر بێت و پاشانیش خیانەتت لێبکات، ناتوانێت چەندین چیرۆکی ناڕاست و درۆت لەبارەوە دروست بکات.. ئەو هاوڕێ لەبەرد دروستکراوەکەت، نە دەبێتە تۆ و نەدەبێتە وێنەیەکی ناحەزو دوژمنەکانت، ئەوە هەر ئەوە، هاوڕێ راستەقینە لەبەر دروستکراوەکەتە!؟

وریا باقر: بەڕێزتان پێتان راستە، مرۆق هێندە گۆشەگیر و دووره پەرێز بێت، تەنها هاوڕێیەکیشی کەجێی متمانەو باوەڕی بێت، لەبەرد دایتاشیبێت؟

یوسف عزەدین: هاوڕێیەتی یان دەبێت ئەوەی "شەمسی تەبرێزی"و "مەولانا جەلالەددینی رۆمی" بێت، یان نەبێت چاکترە!؟ ئەو هاوڕێیەتیەی کەناحەزان نەیانهێشت بەردەوام بێت، ئیتر وەك دەگێڕنەوە، لەشوێنێکدا پاش دەرکە لێدانی جێگەی مانەوەی لەشاری"کۆنیا"، "شەمسی تەبرێزی" دەچێتە دەر و بۆ هەتایە کەس نایبینێتەوە.. یان وەك دەڵێن گەڕاوەتەوە بۆ شاری"خویی" و لەوێدا مردووە یان کوژراوە، ئەو گۆڕەشی کەلەوێدا بەگۆڕی ئەو دراوەتە قەڵەم، لەلایەن یونیسکۆ-وە کراوەتە شوێنجێگەو شوێنەوارێکی جیهانی پارێزراو.
راستی پێکگەیشتن و ناسینی ئەم دوو زاتە بۆ یەکتری و زۆر وردەکاری کارکردن و کارکردنە سەر یەکتریان لوغزە.. بەڵام ئەوەی دەگێڕدرێتەوە گوایە، "شەمسی تەبرێزی" سەرەتا بەبۆ ئەوەی خۆی بناسێنێت، دەچێتە وەعزەکانی "مەولانا"و پاش ئەوەی وەك دەڵێن لەیەکەمجاری بینینیدا زانیوویەتی، هێشتاکە "مەولانا" ماویەتی بۆ ئیستیعابکردنی ئەو مەعریفە عیرفانییانەی لای ئەو هەبووە، "شەمس" گەڕاوەتەوە و پاش چەند ساڵێکی دیکە وەك بازرگان خۆی بە شاری "کۆنیا"دا کردۆتەوەو ئەمجارەیان کەپێگەیشتن و ئامادەگی رۆحییانەی "مەولانا"ی بینیوە بۆ وەرگرتنی گەلێك لەو مەعریفەو تەوەجووهە غەیبیانەی کەپەی پێبردووە، دیارە خۆی پێدەناسێنێت و بەمەش گەورەترین ئاڵوگۆڕ لەبونیادی فیکری و مەعریفی و ئایینی مەولانا-دا روودەدات، مەولانا-یەکی مورشید و واعیز و ئیمام، دەبێتە سەماچیی و عاشقێکی سەرمەستی ئیلاهیی، لەکۆڕی وەعز و ئیرشادو تێکەڵبوونی خەڵکەوە، دەکشێتەوە بۆ نێو تەنهایی و بێدەنگی و خەڵوەت و کەم دوویی، ئیدی هەر ئەمەشە بەخەڵکی شارەکەی و هەموو برادەران و کەسانی نزیك لەمەولانا قبووڵ ناکرێت، مەولانا-یەك کەپێشتر هی ئەوان بووەو بۆ ئەوان بووە، ئێستا وێڵ و سەرگەردان عەوداڵی سەوداو سەماع و سەما و نغرۆی دنیا بینییەکانی "شەمسی تەبرێزی"یە.. جاری یەکەم پاش ئەوەی خەڵك "شەمس" شار بەدەر دەکەن، مەولانا دەنێرێت و دەیهێننەوە، بەڵام جاری دووەم، پاش ئەو دەرکە لێدانەو دەرچوونی شەمس-ە بۆ ئەوەی بزانێت کێیە، ئیتر شەمس نامێنێت.. لەهەمووشی سەیرتر و کاریگەرتر، ئەو چل رۆژە زۆر سەیر و عیرفانییەی ئەو دووانەیە، کەپاش رۆژوو گرتنێکی چل رۆژەو ئیعتیکاف کردنیان چل رێسا-کەی عیشق دەنووسنەوە، ئەو چل رێسایەی کەلەو دەمەوەو تا

ئێستا بۆتە جێگەی سەرسامیی، وەك نوێنەری سەرجەم بنیادەمانی سەر رووی زەمین، دێن و چل ڕۆسای بنەڕەتی پڕ مەحەببەتی عیرفانی، وەك مانیفێستێ-یەك بۆ مانەوەو پێكەوە ژیانی سەرجەم تاكەكانی كۆمەڵی مرۆڤایەتی دادەڕێژن و جێگەی سەرنجیشە هەر ڕۆسایەكیان لەوەی تریان كاریگەرتر و قووڵترە، لەكۆتایی ئەم دیالۆگەشماندا، پێم باشە وەك نموونەیەك ئاماژە بەڕۆسای "سی و نۆ" بكەم: (هەرچەند بەشەكان دەگۆڕێن، بەڵام گشت وەك خۆی دەمێنێتەوە، چونكە كاتێك دزێك ئەم دنیایە جێدەهێڵێت، دزێكی دیكە لەدایك دەبێت، كاتێك كەسێكی ڕەوشت بەرز دنیا جێ دەهێڵێت، ڕەوشت بەرزێكی تر جێگەی دەگرێتەوە.. بەم شێوەیە هیچ شتێك نییە نەگۆڕدرێت، لەكاتێكدا لەڕاستیدا هیچ شتێك ناگۆڕدرێت.. چونكە بەرانبەر هەر سۆفییەك كەدەمرێت، سۆفییەك لەشوێنێكی دیكەی ئەم دنیایەدا لەدایك دەبێت.. ئایینی ئێمە ئایینی عیشقەو سەرجەمی مرۆڤەكان بەزنجیرە دڵێك پێكەوە ئاڵقاوون، ئەگەر ئەڵقەیەكی لێ بترازێت، ئەڵقەیەكی تر جێگەی دەگرێتەوە، ناوەكان دەگۆڕدرێن، دێن و دەڕۆن، بەڵام جەوهەر هەر وەك خۆی دەمێنێتەوە).

ناساندن

یوسف عزەدین

ڕۆماننووس و نووسەر

لەساڵی 1990-1991زیندانی بووە لەمودیریەتی ئەمنی سلێمانی سەردەمی ڕژێم"ناسراو بەئەمنە سوورەكە"و پاش ئەوەی خۆی و هاوڕێكانی فەرمانی گوللەبارانكردنیان بۆ دەردەچێت ، كەدەبوو لە21-3-1991دا لەمەلعەبەكەی سلێمانی گوللەبارانبكرێن..بەڵام ڕاپەڕینی خەڵكی كوردستان بووە لەمپەر و لە بەرواری 8-3-1991 پاش شاڵاوی خەڵكی ڕاپەڕیوو بۆ ئەمنەسوورەكە ئازادكرا.
یەكێكە لەو ناوانەی نەوەی نووسەرانی پاش ڕاپەڕینیان پێدەوترێت و هەوڵی جدیی هەیە، چ لەبواری ڕۆماننووسینداو چ لەبواری تەرحی فیكری و بگرەو بەردە فەلسەفییەكاندا وەك لەدیالۆگ و گفتوگۆكانیدا دیارە. بەڵام بەپێچەوانەی زۆر لەو دەنگانەی كەهەمیشە لەبەرچاوان و دەور قەرەباڵغن.. نووسەرێكی تەنها و دوورەپەرێزە، هیچ تێكەڵیی و خوڵقی نێوەندە ئەدەبی و ڕۆشنبیری و سەنتەر و كایەكانی تری نییە..
ئەم نووسەرە چەند زمانێك دەزانێت، لەوانە زمانی توركی و عەرەبی بەباشی دەزانێت، چ بۆ نووسین و چ بۆ وەرگێڕان.. كۆمەڵێك بابەتی وەرگێڕدراوی لەزمانی توركی و عەرەبییەوە هەیە.. بابەتی نووسراو و

بڵاوکراوەی بەزمانی عەرەبی هەیە، کەلە کۆمەڵێك ڕۆژنامەو سایتی عەرەبیدا بڵاوکراونەتەوە.
نووسەر و وەرگێڕی مەغریبی “سەعید بلغربی” کۆمەڵێك تێکستی ئەم نووسەرەی لەزمانی عەرەبی-یەوە کردۆتە ئەمازیغی و لەدوو تۆی کتێبێکی سەربەخۆدا لەمەغریب بەچاپی گەیاندووەو شایانی باسە ئەمە یەکەمین جارە تێکستی کوردی بکرێتە ئەمازیغی و لەدوو تۆی کتێبێکدا چاپبکرێت.. بەتایبەت مەغریب وڵاتی نووسەرانی بەتوانای وەك “تاهیر بن جەلون”و “محەمەد زفزاف”و”محەمەد شوکری”یەو خاوەن خوێنەرانێکی جدییە.. هەروەها ئەم کتێبە بۆتە ماتەڕیاڵی دیراسی کۆلێژی ئادابی یەکێك لەزانکۆکانی مەغریب و وەك وەرگێڕیش لەچاوپێکەوتنێکیدا ئاماژەی پێداوە، ئەو خۆی لەنێو کۆمەڵێك تێکستی ئەدەبی وەرگێڕدراوی کۆمەڵێك نووسەری کورددا، بەبێ ناسینی خودی نووسەر، تەنها تێکستەکانی “یوسف عزەدین” سەرنجی ڕاکێشاوەو سەرسامی جدییەتی بووەو هەر بۆیە ماوەیەکی دوور و درێژی بۆ وەرگێڕان و پاشان بەچاپ گەیاندنی تەرخان کردووە.

کتێبە چاپکراوەکانی نووسەر

دیوێکی دیکەی حیکایەتە نەنووسراوەکان/ڕۆمان/چاپخانەی شڤان-سلێمانی2006

تەنها ڕۆژێکی سارد/ڕۆمان/دەزگای موکریان/هەولێر/2008

پێخەفێك لەخوێن/هونەری گێڕانەوە/دەزگای ئاراس/هەولێر/2008

ماجەراکانی سەلمانی فارسی/ڕۆمان/یانەی قەڵەم/سلێمانی2009

وێڵگەی یادەوەرییە گریمانکراوەکان/ ڕۆمان/بەڕێوەبەرایەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی/2009

وەهم و شوناس/ گفتوگۆو وتار/چاپخانەی یاد/ سلێمانی/2012

کۆتاییەکان/ئەنفارار/ هونەری گێڕانەوە-سردیات/بەزمانی ئەمازیغی-دار کەبەدانی-مەغریب2015

تـــــوێژینەوەی دەق لە ڕوانگەی

زمـان و ئـەدەبەوە ... عەبـدوڵڵا ڕەحمان

[بۆ خوێندنەوەى ئەم كتێبە كليكى ئێر□ بكەن]()

حـزب و حكـومەت و مـزگەوت ... ئەرسەلان مەحمود

ئازادى، لەديدو زيهنيي□ت و ئەندێشەو ئەدەبيات و ئەفكارى حزبە نەتەوەييگەراو چەپگەراو ئيسلاميگەراو سۆسياليستيە كوردييەكاندا، نەك هەر وەك بەها تاكگەراييەكەى بوونى نيە لەواقيعدا، يەك□ جقاتييەكەيشيان لەخۆيدا بەوەها هزرينك لاڕێ و گلاراو كردوە، ئەوەى هەيە بەتەنها لەرزگارى نيشتمانى و ئازادى نەتەوەيى و دەستەجەمعيەتدا، پەت و پێوەند كراوە، وەك ئەوەى ستەم و ستمكارى لەڕاپەڕيندا، كۆتايى پێهاتبێت و، ئازادى تاك مرۆ بەرەو لادان و بادانە فەرهەنگى و كۆمەڵاتيەكان بەرێت!!

ئەمە تۆمەتباركارى و بەشينەوەى ناديدگەرايى و تێكەڵكاريەك نيە لەناهۆشمەندييەوە هاتبێت، كەسێك هەيە لەماوەى ئەم دەيانساڵەى دواى ڕاپەڕيندا، بيريكردبێتەوەو، دەيانجار لەشعورى نەدرا بێت!! تاكێك هەيە لەماوەى ئەم دو دەيەو نيووە زياترەيشدا، ڕاى هەبووبێ و، چەنديجار ڕاو نەنرا بێت!! هەيە لەخەياڵێكدا فڕيبێت و، نەڕفێندرا بێت!! ئەرێ ڕويداوە يەكێك زريكەى ئازادانەى لێدابێ و، زيندانى نەكرا بێت!! باشە دەشێت ه□ب□ □ زاتيكردبێ لەكەوڵە نەرێتيەكەى خۆى دەركەوتبێتە دەرەو□، ب□□ م لەشەقام و بڵندگۆكانەوە كەرامەت شكاو نەكرا بێت!! ڕۆژنامەوانێك گوتى: ئەمە مەلەفى فەسادى كارگێڕى و ئەخلاقى، فڵان و فيسار مەسئولەيە،

کوشتیان!! میدیاکارێك دەڵێت: ئەمە شوناس و ئەمە وجودە ئەسڵییەکەی ئێوەیە، نەفییانکرد!! نووسەرێك ڕق نا، تەنها گوتی: کچەکەی سەرۆك/م خۆشدەوێ، تیرۆریانکرد!! هاوڵاتییەك لەسەر ماچێك وڵاتبەدەر کرا!! سەدانی دی خنکێندران، هەزارانی دی سوتان، تەنها لەسەر ئەوەی گوتوویانە خۆشمدەوێی!! نامەوێ بەمە ڕوایەتی بدەمە جنێودان و خۆ هەرزانفرۆشکردنە خودییەکان، بەڵام ئەمە کەی ڕوایە: دەسەڵات و بەرپرسەکانی ئەم وڵاتە، ئازادانە سەروەت و سامانی وڵات بدزن و بەهەدەر بدەن، گەنجێك ئازادانە، بەنمونە ل□ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا نەتوانێ پێیانبڵێت دزو نەزان و پشتە چاوتان برۆیە. ئەی ڕوایە خۆت بەسەرۆك بزانی و نەشتوانی بەپێیەکانی خۆت بەناو بازاڕو خەڵکەکەتدا بڕۆیت و، بانگەوازی ئازادی و سەربەخۆیش بەگوێی خەڵکدا بدەی !!

سەیر دەگوزەرێ لەم وڵاتەدا، ڕۆژ نیە رۆژنامەوانێك لانیکەم دارکاری نەکرێت! ڕۆژ نیە مێنیەك نەکوژرێ، یا لەژێر فشاردا خۆی نەکوژێت! ئەگەر بەیاسا نەتواندرا بەر بەئازادی و ئازادییە فەردییەکان بگیرێت، تارمایی حزبی دەبێت بەجێگرەوە! ئازادی لەعورف و نەرێت بدا، دنیا خرابوونە! هەمیشە لەبیانوێك زیاتر هەیە بۆ زەوتکردنی ئازادییەکانی تاك، دەنگە ئازادەکان وەك شێرپەنجەو نەخۆشییە جەستەیی و دەروونییەکانی کۆمەڵگە حزبی و کۆمەڵگ□ م□ر□یی□ک□ د□بیند□ن!! ئ□گ□ر نا، ئ□و□ چ□ر□ حزب و پێکهاتەیەکە بەرگەی ئازادی وتن و نووسین و ئەزمونکردنی زانینگەرایی جەستەو ئاکاری و عەقلانیەت ل□خ□□دا ناگرێت! مەگەر م□ر□ق ب□سروشت بونەوەرێك نیە ئازادو سەربەست، مەگەر لەڕاستیدا هیچ حزب و دەسەڵات و مزگەوتێك مافی ئەوەی هەیە کەس ناچار بەملکەچگەرایی پێناو ویستەکانی خۆی بکات، ئەمە چجای قانگدان و، تۆقاندن و، ڕفاندن و، ئەشکەنجەو، تیرۆرکاری دەرونی و جەستەیی و مۆڕاڵی !!

حزب و حکومەت و مزگەوت، بەسروشت ئەو دامەزراوە مەدەنی و ڕەها یە ڕێگە پێدراوە نینە چۆنیان بوێت ئاوا ببنە لەمپەرو بەربەست لەبەردەم گەشەکردنی ئازادی خود لەخۆدای تاکەکان، ئەو ساتە نەشئە بەخشە کورتخایەنانەی سەردەمی دوای ڕاپەڕین، تێپەڕین، ئێستا هەم دنیا لەشوێن و شوێنگەی ترەو، هەم مر□قی کوردیش پەڕیوەتەوە لەم ڕابردوەو، رویکردوەتە بیرکردنەوەو ڕامان لەڕەهەندە جیاوازەکانی ئازادی و دەیەوێ ئەزمونیان بکات، ئەو ئازادییە فرە ڕەهەندانەی خۆیان لەئازاد بوونی خۆ لەخۆدای تاك دەبیننەوە، ئاخر مر□ق تا دەربازی زیندانە ناواخنە تاریکەکەی خۆی نەبێت، نەیتوانیووە

رزگاری بێ و بەخۆی بێت ئازادم، نەیتوانیووە ڕزگاری بێت لەدەست ئەو بەندو باوە نەریتگەراو سوونەتگەراو دەستەجەمعیانەی خەرکەی تاکن.

پارت و حکومەت و مزگەوتەکان، بەپیوەری یاساو ڕێسا ئەرزی و ئاسمانییەکان و لەبنەماشدا، ئامرازی بەدیهێنەری ئامانجە نەتەوەیی و نیشتمانی و فکری و تەنفیزی و، بڵاوکردنەوەی هۆشیارییە کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و گەشەپێدانی هزری بەیەکەوە ژیانی خەڵکن، نەك ژەهراویکردنی بیرو باوەڕی تاك و خەڵك لەپێناو بەدناوکردنی ئەوانتری بەرامبەرو جیاواز، ئازاد بوون لەخۆدا، هەرگیز بەمانای دژایەتیکردنی حزب و دەسەڵات و دین نایەت لەڕاستیدا، ئازادی ئەزمونکردنی مافە لەخۆدا وەك تاك، مرۆڤی ئەم سەردەمە، ناتوانێ بەوا بەو وەهمە بهێنێت هێتا ئێستایش بانگەشەی ئەزمونکردنی ژیانکردن دەکات لەڕابردودا، ستەم هەر ستەم و ستەمکار هەر ستەمکارە، ئەوەی دەرودراوسێکانی کوردستان بەرامبەر بەکوردو خاکەکەی دەیکەن، چەندە ستەم و ستەمکارییە، ئەگەر لەناوخۆی کورد خۆیشیدا بەنمونە: هەبێ و بیەوێ ستەم لەئازادی و ئازادیخوازی بکات، هەر ستەم و هەر هەمان ستەمکارییە، ئازادی نابەخشرێت وەك ئەوەی تا هەنوکەیش پارتە کوردییەکان ئیددیعای دەکەن، گوایە ئەمان ئەم ئازادییەیان بەخشیووەتە خەڵك، بەم عیبارەتە بێت هەر کاتێك بیانەوێ دەشتوانن ئەو بەخشینە زەوت بکەن و بیگەڕێننەوە لای خۆیان، ئازادی بەرهەمی بەریێککەوتنی مرۆڤەکانەو، لەگەڵ خۆیاندا لەدایك دەبێ و گەورە دەبێ و پەرەیپێدەدەن، ئەوەی بەها دەداتە پارت و دەسەڵاتە جیاوازەکان، خەڵکە، نەك بەپێچووپێناو پێچەوانەکەیەوە.

چۆن حیزبەکان پەرتبوونە، ئێوه پەرت مەبن ! … سەلام ناوخۆش

لە پاش هەرەسی هەرسێ ئەزمونی حوکمداری شێخ مەحموود 1918-1924 ، قازی محەمەد 1945-1946 ، مەلا مستەفا 1970-1974 ، ئەزموونی حوکومەتی هەرێم ئەزمونێکی دی حوکمداری کوردییە .

هەرسێ حوکمداریەکەی پێشوو ، جگە لە هۆکاری دەرەکی قوربانی

ململانێی سیاسەتمەدار و ڕێناکبیری کورد بوون ! بۆ نموونە زۆربەی ڕۆناکبیری کورد پێش 1991 وا وێنەی شێخ مەحموودی لە زاکیرەی خوێنەری کورد وێناکردبوو کە پیاوێکی دەرەبەگی دیندار بووە ، هەر دینیش وەیلێکردووە تۆقە لەگەڵ ئینگلیز نەکات !!

لە ڕاستیدا شێخ مەحموود نەك هەر تۆقەی لەگەڵ ئینگلیز کردووە ، بەڵکو ئینگلیز هەر لە کەرکوك بوو بە نهێنی نامەی بۆ ئینگلیز هەنارد هەروەها لە بەرایی بیستەکانی سەدەی بیستەم سێ نامەی بۆ (فلادمیر لینین) سەرۆکی یەکەم دەوڵەتی شیوعی هەنارد . لازاریف لە بارەی ئەو نامانەی شێخ دەڵێت :" لینین نەیدەتوانی وەڵامی شێخ بداتەوە چونکە دەرەبەگی دیندار بوو ، ئەویش کۆمۆنیست بوو…" ئەو پاساوانە تەنیا لە گیرفانی کۆمۆنیستەکان هەیە ، ئەگەرنا پاشای ئەفغانی کۆمۆنیست و نا دەرەبەگ بوو! کە وەرامی دایەوە !
زۆربەی ئەوانەی لە ڕەوتی شێخ هەڵگەڕانەوە بوونە پێستداری حکومەتی عێراقی بە جۆرێك هەر یەکێك لەو ڕۆناکبیرانە دامەزرێنەری سوپای عێراقیە یەکی تر وەزارەتی مەعریفەی ئاوەدان کردەوە !!
لە پاش 1991 لە دژی هەبوونی (مەلا مستەفا) لە دەڤەری زەرد ، لە دەڤەری کەسك وێنەی شێخ مەحموود زیندوکرایەوە!

لە ماوەی 1925-1958 چەندان پەرلەمانتاری کورد لە بەغدا دروست بوون ، بەڵام ئەوانە نوێنەری دەڤەر و عەشیرەتی کوردی بوون ، نەك حیزب و ویستی کوردی! لە ماوەی 1958 هەتا 1970 کەسانێك لە دەسەڵاتی بەغدا دەرکەوتن ، کەسێك لەوانیش جورئەتی ئەوەی نەکرد قسە لە سەر دۆزی سیاسی کورد بکەن.

ئەو کوردانەی لە 1975 هەتا 1990 لە پەرلەمانی عێراق و تەشریعی کوردستان دەرکەوتن ، ڕێك وەك حەسەن خەیری و برنجی…وابوون!!
لە 2004 هەتا 2017 کوردێکی زۆر لە پەرلەمان و حکومەتی عێراقی دەرکەوتن کە سەد لە سەد نوێنەری حیزبی کوردی بوون !
ئەو برادەرانە چەندەها پۆستی گرینگیان داگرت لەوانە سەرۆك کۆمار ، جێگری سەرۆك وەزیران ، جێگری سەرۆك پەرلەمان ، وەزیری دەرەوە ، وەزیری مالیە،….لە سەرەوەی 60 پەرلەمانتاری کورد…ئەو هەموو حەشاماتە نەیانتوانی تەنیا یەك گوند ، کورە بڵێ بستێك زەوی کوردی بگێڕێنەوە!

لە تازە بە سەرۆك وەزیران بوونی مالیکی ، لە ئەنجومەنی وەزیرانی کوردستان بەندە لەگەڵ چەندەها مامۆستای زانکۆ بە دیداری مالکی گەیشتین. لەو دیدارە دکتۆر عوسمان ئەمینی ڕەحمەتی وتی :" جەنابی

مالكی لوتفت هەبی سەبارەت بە کورد بە تایبەتی شاری هەولێر شەهادەی پێداوی! ..” مامۆستایەکی تر وتی :” جەنابی مالكی بۆ ئەوەی کورد لە نیەت سافی جەنابت بگات ئەوە چەند ساڵێکە (شارۆچکەی مەخموور) خراوەتە سەر (موصڵ) بە نوکە قەڵەمێك بیگەڕێنەوە سەر (هەولێر)!

مالكی وتارێکی مەتاتی دا ، مامۆستایەکی برادەر لێی پرسیم : ڕات دەربارەی قسەکانی چییە؟ وتم : صەدامێك –ە لە قالبی مالكی!

برادەران : کەس دۆستمان نییە لە عیراق! ساڵی 2004 هەمان قسەم لە سەتەلایتێك کرد ، بەرامبەرەکەم وتی : سەلام زۆر ڕەشبینە ، ئەگەرنا سەدان کەسی وەك عەمار حەکیم دۆستمانن!!

كاك عەمار هەر چ نەکردبی بە ڕاستەوخۆ و ناراستەوخۆلەبەردەم نوێنەرانی کورد هەڕەشەی لە جیابوونەوە و ریفراندۆمی کوردستان گرت ، کەس متەقی لێوەنەهات دکتۆر مسەنا نەبی ، بەمەش نوێنەری کوردی کردە سێ پارچە :

پارتی ، یەکێتی-گۆڕان-کۆمەڵ ، یەکگرتوو

پوختەی قسان

چۆن هیچ چاوەڕێ نیم لە حکومەتی کوردستان دە ئەوەندەش چاوەڕێی هیچ نوێنەرێکی کورد نیم لە بەغدا چونکە لە 2004ەوە هەتا ئێستا نەیانتوانیوە تەنیا گوندێك بە قانون بخەنەوە سەر کوردستان …بە ڕاستی ئەوەندە هاوڕاتیەك پەستم لێتان وەختە بۆخۆم شیعری (ئەی وەفدی کوردستان-پیرەمێرد) و (شیرین بەهارەی هەژار! لە ڕەدی (بلە)تان) لە سەر تەتبیق دەبی! پێشمەرگەی مووچە 500 هەزار بە خوێنی 2000 پێشمەرگە توانی بەشێکی زۆری ناوچەی داگیرکراو رزگار بکەن کەچی ئێوەی مووچە 12ملیۆن دینار بە 12 ساڵ یەك گوند بە قانون ڕزگار بکەن !

بەس نییە! ئێمە نەقدی شێخ مەحمود و مەلا مستەفا و سمکۆ…مان دەکرد بەوەی هیچیان بۆ نەکردینە ئەرێ ئێوە چ دەکەن ؟ هەتا قیامەت چاوەڕێ بین؟!

تکایە خەڵك وەك حیزبەکان مەبن …با چیتر نەتانکەنە مەڕ!

سەلام ناوخۆش \ مامۆستای زانکۆ

لە ڕابندرانات تاگوورەوە … لە عەرەبییەوە : نەژاد عزیز سورمێ

گۆرانییەکەم

ئەوە گۆرانییەکەمە،
مۆسیقای بە دەوری تۆدا دەخولێتەوە ڕۆڵە!
وەك باوەشی خۆشەویستی بەسۆزم .
گۆرانییەکەم وەك ماچی لێڕازیبوون
لە هەنیەت دەسوێ ..
کە بە تەنێی، لە تەنیشتت دادەنیشێ ..
کە لە ناوەڕاستی قەرەبالغیشیدای ،
بە گوێتدا دەچرپێنێ ..
بە دوورەپەرێزیت دەورە دەدا..
گۆرانییەکەم بۆ خەونەکانت دەبنە دوو باڵ
دڵت دەگوازنەوە لێواری نادیاری ..
وەك ئەستێرەی دڵسۆزیان لێ دێ لە ئاسمان
کە شەوی دەیجوورت لە ڕێدا دەبێ ،
گۆرانییەکەم لە گلێنەی چاوەکانت دادەنیشێ و
نیگا بۆ جەوهەری شتەکان هەڵدەگرێ ..
کاتێ دەنگیشم لە مەرگدا ئۆقرە دەگرێ ،
گۆرانییەکەم لە دڵی زیندووتەوە دەئاخڤێ …

منداڵـــی فریشته
ڕۆڵەم !
لێ گەڕێ ژیانت وەك مەشخەڵێکی ڕوناهی بێت
پاك ، بۆ شێەژان و بێدەنگ شادومانییان بکا
ئەوان لە تەماح و ئیرەییدا دڵڕەقن ..
وشەکانیان وەك چەقۆی شاراوە
تینووی خوێنن..
بڕۆ ڕۆڵەم !
بڕۆ لە ناوەڕاستی دڵە مێنەکانیان بوەستە
لێ گەڕێ چاوە گەشەکانت لەسەریان بێ !
وەك سێاوی لێبوردەیی ئێوارەی
دوای کێششی ڕۆژانە ..

لێیان گەڕێ سیمات ببینن ڕۆڵە !
بەو چەشنە لە مانای شتەکان دەگەن .
لێیان گەڕێ خۆشیان بوێی و
یەکتریان خۆش بوێ ..
وەرە جێگات لە باوەشی بێسنووریدا بکەوە ڕۆڵە !
دڵت وەختی ڕۆژهەڵاتن بکەوە
بڵند وەك گوڵێك دەپشکوێ
لە خۆرئاوابوونیشدا سەردانەوێنە..

لەسەرخۆ دڵەکەم

با وەختی جودایی دڵگیر بێ
ڕێ مەدە ببێتە مردنێکی بێ دیماهی !
با خۆشەویستی ،
بەرەو یادگاران سەوڵ لێ دا و
ئێش و ئازار ببنە ستران ..
با بنمیچ بگاتە ئاسمان ..
بۆ وێکهاتنەوەی باڵەکان لە دەوری هێللانەدا ..
با دوا بەرکەوتی دەستەکانت
وەك گوڵی شەو تەنك بێ ..
بوەستە ئەی کۆتایی سەرسوڕهێن !
چرکەیەك..
لە بێدەنگی دوا وشەتدا یادت بێتەوە
من بۆت دادەنوێمەوە و
چرام هەڵدەگرم ،
ڕێگات بۆ ڕووناك بکەمەوە.

چرا بۆچی کوژایەوە ؟

چرا بۆچی کوژایەوە ؟
چرا بۆیە کوژایەوە ،
باڵتوکەمم تێوەرگرت
دوور بێ لە با
چرا بۆیە کوژایەوە..

گوڵ بۆ سیس بوو؟
هاتم بە ئەڤینێکی نیگەرانەوە
بە دڵمەوەم نووساند
بۆیە سیس بوو..

ڕووبار بۆچی وشکی کرد؟
بەربەستێکم لە پێش هەڵنا
تا بەتەنێ بۆ خۆم بێ
بۆیە ڕووبار وشك بوو..

ژێی پێژەن بۆچی پسا؟
هەوڵمدا ئاوازێکی پێ بژەنم
بەرزتر لە خۆی ، لە توانای ،
بۆیە ژێی پێژەن پسا..

من ناسێمەوە
من تینووی
شتە دوورە بەدینەهاتووەکانم ..
ڕۆحم هەڵپەیەتی
بەسۆزە بۆ گرتنی مەودای تاريك
ئای ، ئەی ترسی دووری ئەودیو ئاسۆ !
هەی هەی لە بانگی بە ئێشی
لە (نەی)دا هەڵقووڵاو !
من لە بیرم دەچێ
هەمیشە لە بیرم دەچێ باڵم پێوەنین بفڕم و
هەمیشە گیرۆدەی ئەم شوێنەم
من بەقەد شەوقەوە مردووم
بێدار…
من غەریبم
لە خاکێکی عەجیبدا!!

ئای دونیا!
ئای دونیا!
تۆ گوڵی خۆتت چنی و
بە دڵمەوەت نووساند
دڵکی تۆڕاچوو ..
کە ڕۆژ بەرەو ئاوابوون چوو ،
تاریکی کشا ..
گوێم لە گۆشەیەك دانا
لێ ئێشی دڵکەکەی هێشتا مابوو
ئای دنیا!
گوڵ گەنجییەتی و بۆنت دەداتێ
بەڵام وەختی گوڵوەچنی

کە من چاوەڕێم دەکرد، لە دەستم چوو و
لە شەوی دەیجووردا ؛
ئیدی ناتوانم گوڵێکم دەست کەوێ
لە ئێشی چزووی زیاتر
کە ماوەتەوە.

گلەیی

تۆم هاوێشتە دەریاو
لە قووڵایی تاریکیدا ،
شتی سەیر و زۆر جوانم دەرهێنا ..
هەندێکیان دەتگوت زەردەخەنەیە
شەوقیان دەدایەوە ..
هەندێ وەك فرمێسك دەدرەوشانەوە و
هەندێکیش ئاڵ وەك گوڵنای بووك..
کە درەنگی ئێوارە بەخۆو بەدەستکەوتەوە
گەڕامەوە ماڵەوە ،
خۆشەویستەکەم لە باخچە دانیشتبوو
بە تەمەڵییەکەوە پەڕەی گوڵی هەڵدەکێشان
بە شەرم و ویقارەوە
ئەوەی ڕاوم کردبوو
خستمە ژێر پێی
بە سووکییەوە لێی ڕووانی و وتی:
ئەم شتە سەیرانە چین؟
نازانم سوودیان چییە !
سەرم بە شەرمەوە دانەواند و
بیرم کردەوە:
" پێیانەوە ماندوو نەبووم
ئەوانە شایانی تۆ نین "
بەدرێژایی شەو خەریك بووم
یەك یەك لە ڕێگادا فڕێم دان
بەیانی موسافیر هاتن
کۆیان کردنەوە و
بۆ وڵاتی دووریان بردن…

گۆرانیی شاعیر

کە چەنگەکەم
لەگەڵ ئاوازی پچڕپچڕم دەهێنایەوە ،

تۆ لەوە دوور بووی تێم بگەی..
چۆن بمتوانیایە بزانم
ئەو سترانانە
لە کەناری نادیاریدا
هەڵپەی تۆیانە؟
کە نزیکم بوویەوە
گۆرانییەکانم
بە ئاهەنگی هەنگاوەکانتا
سەمایان دەکرد
وەك ئەوەی نەسیمی شادییەکی باڵا
لەو یەکگرتنەدا
بە جیهان بڵاوەبێتەوە و
ساڵ دوای ساڵ
گوڵ لە سترانی شاعیردا دەپشکون ..
قژی بووك دەستی درێژ دەکا
قوربانی دێ قبوڵ بکا
ئەوەی لەم گەردوونەدا مەعلوومە
لەگەڵ نادیاردا
یاری چاوشارکێ دەکەن.

ئای لە یاسەمەنی سپی !

ئەو ڕۆژەم لەبیر ناچێ
یاسەمەنی سپی ئامێزی لە دەستم وەرێنا..
خۆر و
ئاسمان و
خاکی سەوزم خۆشەویست و
لە شەوێکی تاریکدا
گوێم لە هاژەی ڕووبار بوو ..
لە گەوەی ڕێگادا ڕۆژم لێ ئاوا بوو
پایزێکی تەنیا
شتی وای جێهێشتووە
وەك بووکێك، کراسی بووکێنی
لە وەختی پێکگەیشتندا
بۆ خۆشەویستەکەی هەڵدەکا..

کۆتایی

وەختی سەفەرە دایە !
من دەڕۆم
لە تاریکایی ڕەنگپەڕیوی
بەرەبەیانی چۆلدا
کە باسکەکانت لەسەرجێدا
بۆ مناڵەکەت درێژ دەکەیت ..
لە سەرمە بڵێم:
" مناڵەکە لێرە نییە "
دایە من دەڕۆم !
دەبم بە تەوژمی کزەبایێك و
دڵنەواییت دەکەم ..
کە خۆت دەشۆی
لەناو ئاودا شەپۆلان دەدەم و
ماچت دەکەم و
جارێکی دی ماچت دەکەم ..
لە شەوی باوبۆراندا
کە باران نەرمۆکە لە گیا دەدا
چپەی من ،
لە پێخەفەکەتدا دەبینی
پێکەنینم بروسکەیەك
لە پەنجەرەی کراوەی ژوورەکەتدا دادەیسێنێ
نەنووستبووی ،
کە پاڵ کەوتی
وێنەی ئەستێران گۆرانیت بۆ دەڵێم
" بنوو.. دایە.. بنوو "
لە تریفەی ماهی خەیاڵڕۆیودا
دەخزێمە سەرجێت کە نووستوی
لەسەر سنگت پاڵ دەکەوم
دەبم بە خەون و
لە نێوانی پێڵووە نەختێ کراوەکانتا
دەخزێمە ناو قووڵایی نووستنت ..
کە لە خەو ڕادەبی و
بە ترسەوە سەیری دەوروبەرت دەکەی
لە تاریکیدا
وێنەی پەپوولەی ڕوناهیدار
دەفڕم دەچمە دەرەوە
لە ئاهەنگی جێژنی مەزنیی دایکیش

که منداڵانی هاوسێ دێن و
یاری له دەوروبەری ماڵ دەکەن
له ئاوازی نەی دا دەتوێمەوه و
بەدرێژایی ڕۆژێ له دڵتدا لێ دەدەم و
(سنتا)ی خۆشەویستیش
بەدیارییەکانتەوه بۆ ڕۆژی دایك دێ و
لێت دەپرسێ:
کوڕەکەت له کوێ یه خوشك ؟!
تۆش به هێمینەوه پێی دەڵێی
له بیلبیلەی چاوەکانمه
کوڕەکەم جەستەمه.. ڕۆحمه..

شاعیرو شانۆنووس و ڕۆماننووس (ڕوبندرانات تاگوور) له بەشی بەنگالی شاری کەلکەتا ساڵی 1861 لەدایك بووه. بۆ یەکەمین جار هەر له ماڵەوه لەژێر دەستی باوکی که ئەویش زاناو شاعیرو شانۆنووس بووه خوێندوویەتی، لەسەر دەستی ئەویش فێری وەرزشی (جۆدۆ) بووه. تاگوور زمانی سانسکرێتیشی له هەرێمی نیکتانهی ڕۆژئاوای بەنگال خوێندووه، خانەوادەی تاگوور هەبوویی بوونو له چینی (براهما) بوون. زۆربەی خوێندنی تاگوور له ماڵەوه بووه لەژێر چاودێری مامۆستای تایبەتی و سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی خانەوادەکەی… زۆربەی زانستەکانی خوێندووه، له زانستی زمانەوه بگره تا فەلەکناسی و زانستەکانی نوێ و مێژوو و کولتووروی جۆراوجۆر… له تەمەنی هەشت ساڵییەوه شیعری نووسیوه، له حەڤدە ساڵیشەوه باوکی دەینێرێته ئینگلستان، بەڵام پاشان لەوێدا زانکۆ بەجێدەهێڵێ و دەگەڕێتەوه کەلکەتا. ئەزموونی شیعری تاگوور لەو دەمەدا دەرکەوت که ژمارەیەك کۆشیعری بڵاوکردەوه، که به پازدان و تێپەڕاندنێکی گرینگ ناسێنرا نەك هەر به گوێرەی تاقیکردنەوەی خۆی، بەڵکو لەناو تێکڕای (شیعری بەنگالی)دا. ئەوه بێجگه له چەندین شانۆیی و ڕۆمان و کورته چیرۆکی دی، له پاڵ ئەوەشدا

تاگوور له قۆناغەکانی دوایی ژیانیدا وێنەکێشێکی کارامەیشی لێ دەرچوو (له تەمەنی شەست ساڵیدا) و له ژمارەیەك پیشەنگاشدا تابلۆکانی نمایش کردن، تاگوور که دەچێته ئینگلستان، لەگەڵ برادەرێکی پێکدەگەنەوه ئەویش هونەرمەند دەبێ، ئەو برادەرەی ناوی (ڕۆتنستاین)ـه، هونەرمەندێکی بەناوبانگ بووه، تاگوور له هیندستانەوه ناسیبووی پێشنیاری ئەوەی بۆ کرد شیعرەکانی بۆ بکاته ئینگلیزی، دوای ئەوەی که زانی لەبەرابەر شیعری ئینسانی بەرز

دایە، پاش وەرگێڕانیش، بۆ پێداچوونەوە پەیوەندی بە شاعیری ئایرلاندی ناسراو (ولیەم بتلەر یێتس)ەوە دەکا ، لێرەوە بەرهەمەکانی تاگوور ناسران و لە دوای ئەوەشدا زۆری نەبرد (خەڵاتی نۆبل)ی وەرگرت. لە ئەنجامی نەشتەرگەرییەکی سەرنەکەوتوو کە لە یەکێك لە نەخۆشخانەکانی کەلکەتا ساڵی 1947 بۆی کرا ، پاش ئەوەی دوا شیعری بۆ ئامادەبووانی نەخۆشخانە خوێندەوە گیانی سپارد. ئەم قەسیدانەی تاگوور لە (رابندرنات گاغور- روائع فی المسرح والشعر)ەوە کراون بە کوردی.

ڕۆژی بڕیاردان … سەباح شێخانی

دیاریکردنی ڕۆژی گشتپرسی لە ڕۆژی 25ی ئەیلوولی 2017، بڕیارێکی مێژووییە، ڕۆژی بڕیارە ڕاستەکەی نەتەوەکەمانە، لەم ڕۆژەدا، خەڵکی کوردستان بریار لە چارەنووسی خوی دەدات، ریفراندۆم پرسێکی نەتەوەیی و نیشتمانییە، دەتوانێت کێشەکانی کوردستان چارەسەربکات با هەموومان دەست لە ناو دەستی یەکتر هەنگاو بنێین، ئیتر کاتی بڕیار و خۆڕێکخستنەوەی نێو ماڵی کوردە، تا لە داهاتوودا لەژێر سێبەری دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان هەناسە بدەین.

ڕۆژی 7ی حوزەیرانی 2017 بڕیارە گرنگ و مێژوویەکە درا، دروستکردنی ئەنجوومەنی باڵای ریفراندۆم بە سەرۆکایەتی سەرۆك بارزانی و دانانی یەك هەفتە بۆ لایەنەکان تا نوێنەر دەستنیشان بکەن و نووسراوی سەرۆك بارزانی بۆ کۆمسیۆن تا هەڵبژاردنەکانی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم لە وادەی خۆیدا بکرێت نەخشەرێگای پراکتیکین بۆ سەرکەوتنی گەورەتر، لە ڕۆژی ڕیفراندۆمدا، بە دەنگی هەر تاکێك مێژوویەکی جوان بۆ نیشتیمان تۆمار دەکرێت.

سەربەخۆیی، خواستی شەقامی کوردییە، بازنەی ئەم خواستە مەزنە زۆر فراوانترە لە ئارەزووی تاکە کەسێك، یان تاقمێك، یان حیزبێك، بۆیە بەرگرتن بەم خواستە، یان تەگەرە دروستکردن لەبەردەمیدا، هیچ ئاکامێکی نابێت، جگە لە مایەپووچی نەبێت لە بەردەم مێژوودا.
ڕیفراندۆم چەتری کوردایەتییە، خوانێکە بۆ هەموومان، گرنگە نێوماڵی کوردیمان یەکبخەینەوە و متمانە بگەڕێتەوە بۆ نێو پرۆسەی

سیاسی و ئاشتەوایی نیشتیمانی بونیاد بنێینەوە.

هەنگاونان و دیاریکردنی ڕۆژێك بۆ ڕیفراندۆم بووەتە □□زەڤ، ڕۆژ بەڕۆژ پێی دەنێتە قۆناخێکی پێشکەوتوتر لە باشووری کوردستان، هاوڵاتیان بەگەرمی و بە جۆشەوە چاوەڕێی ئەو ڕۆژە دەکەن، ریفراندۆم، جگە لەوەی بابەتێکی یاسایی و سیاسییە، هاوکات دەسکەوتێکی بەهادارە بۆ گەڵی کوردستان، چاوەڕوانی چەندان سەدە، لەم ڕۆژەدا دەبینم، چارەنووس و هیوای میللەتی تێدا بڕیار دەدرێت، بۆیە سێ وشەی جوان هەیە لە ئەدەبیاتی سیاسی کوردیدا، هیچ کات لە یاد ناکرێن، هەمیشە لەناو فیکر و دەروونی کوردستانیاندا، بە زیندوویەتی دەمێننەوە، ئەوانیش بریتین لە: پێشمەرگە، بارزانی، سەربەخۆیی.

ئـــــاوێنەی گەل ... چـــــالاک ئـــاغجەلەری

کاتێک دەمانەوێت بیربکەینەوە لە شێوازی بەڕێوەچوونی ژیان لەو ژینگە کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرەەنگەیە ی نیشتمانێکدا کە زۆرینەی تاکەکانی بە نزیکایەتی و هاوخوێنی نەژادێکیان پێکەێناوە وەکو تەواوی کۆمەڵگەی دونیا گوزارشت بە کلتور و ڕەسەنایەتی خۆمان دەکەین هاوبەش لەگەڵ چەندین نەژاد وئاینزای جیاواز ، وەک گەلێک لە جوگرافیایەکی دیاریکراودا کە شوێنگەی چاو هەڵهێنان و گەشە وگەورەبوونمان بۆتە شوناسی کەسێتیمان بە کۆی سەرکەوتن و نوشستەکان ، تەواوی ئازار و خەندەکان ، لە پێویستی پێدانی ژیانێکی ڕەنگاو ڕەنگ کە گوزارشت بکات لە جوانیەکانی ئەم میللەتە هەنگاوەکان بۆ پێشەوە پێویستی بە هاوڕێکی و هاوتەریبی تاک بە تاکی ئەم کۆمەڵگەیەیە بۆ دوا وێستگەی ئارام.

شەرم ئامێز نییە ئەگەر وەکو میللەتێکی دواکەوتو بە وێنەی زۆرینەی گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوین خۆمان بکەینە ئەم کاتەگۆرییەوە، کاتێک بە پۆشینی ئەم بەرگە خۆماناساند ، هەربۆیە لە وەرگرتنی ئەم دۆخە لە کەمی وبەکمزانینەوە نییە ، چۆن وە بۆچی؟

میللەتێک بە درێژایی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی کارکتەرێکی بنەڕەتی پێنەدرابێت لە کۆی سیناریۆکانی ژیانی هاوچەرخ ، هەمیشە دەقە هێنراوەکان لە دەرەوەی ناخی خۆی شوناسیان پێدابێت لەزۆربەی بوارەکاندا و هەروەها بەردەوامیی هێرشی شەپۆلە خنکێنەرەکان میللەتی ئاڵودەی دۆگمایی و دواکەوتوی هزری کردوە، لێرە بەدواوە بە هەستکردن یان پێیبردن بەم دەردە دەبێت وڕێی چارەسەر و ڕێگەچارەی ئەو دۆخە بین کەخەفەی کردوین ، خێرایی هەنگاوەکان بە تێپەڕاندنی هەڵە بقەکان دەبێت هاوتای تەوژمی باڵەکانی هەڵە بێت بە هەرچی زووتر ماڵئاوی کردن لە مێژووەی سەپێندرا بەسەرماندا.

بە جیاواز لە مێژووەی کە داگیرکەرانی ئەم میللەتە بە خاک و فەرهەنگ و فیکرییەوە کەوتنە وێزەی تاوەکو ئەندازەی خۆ وونکردن لەوەی ئێمە کێن و مێژەری ڕەوایەتی بە ژیان بەرپرسیارێتیمان بۆی بە ناڕۆشنی دەرکەوت ، هاوکات خۆشمان و هەنگاوەکانمان لە هەر هەوڵێک بۆ دەربازبوون لە نەهامەتییەکانی نەمان توانی لیخنی ئەو واقعە سەپێنەرە ببزێنین ، وەک بەکارهێنەرێکی ستەم لێکراو سینەی خۆمان پاک بکەینەوە ، بەردەوام بەهەمان نەفەسی داگیرکەر هەڵسوکەوتمان لەگەڵ خۆدا کرد، بۆ نموونە زۆربەی ڕەوتە سیاسییەکانی ئەم گەلە چۆن ڕەقیبەکان وەک دێوەزمەیەکی ترسناک و خوێن هێنەر خۆیان خاڵی کردوە پێمان ، ئەم فریادڕەسانەش فەرهەنگێکی لەمە زیاتریان لە کەشکۆڵەکەیاندا نەبوو ، خاڵی خاڵی بوون لە هەموو ئەو خواستە مێژینەی وەک ستەم لێکراوێک خەونی ئەرخوانیمان پێوە دەبینی، ئەوەی ئێمانی لە ئەوان جیاکردەوە تەنها وتەنها زمانی ئاخاوتنەکەبوو و هیچی تر.

ئێستا تێگەیشتین لەکامە فەزای ژیاندا هەناسەدەدەین ، ڕوونی ئاسۆمان چ لێڵیەک بەری گرتوە و کێن ئەوانەی بڕیار لەسەر ئایندەمان دەدەن، ئێمەڕۆ هاتوون گەرەکیانە وەکو کەسێکی نەخوێنەوار پەنجەمان بگرن و مۆری نەگبەتیمان پێبکەنە سەر کاغەزی سپی و ئازادمان بکەن!!!، لە کاتێکدا خۆیان بوونەتە سەرچاوەی ئێش و ئازار بەسەرمانەوە، هەرکەسێ بە ئازادی بیربکاتەوە و قسەی هەبێت تا پێیان بکرێت دوژمن ئاسا بەرامبەری ڕادەوەستن و پاکتاوی جەسەدی دەکەن، تەواوی وێنا جوانەکانی ڕوح و ژیانمان لە ناشیرینی ئەواندا وون بوونە.

تەماشاکەن بیرکورتی ئەم کۆمەڵە چۆن ژیانمان بە هەڵگەڕاوەیی پێدەناسێنن ، ئازادییەک کە خواستی هەموو گەل بوو ووردە ووردە دەیکەنە باخەڵی خویانەوە ، خەریکە وەکو بڵقی سەرئاو وون دەبێت

لە پێش چاومان. ئەمەش ئەوەی هاوڕای داخوازیەکانی ئێوە نییە بە ئاگاییەوە هەڵسوکەوت لەگەڵ ئایندەی خۆی دەکات، هەر یەکێک کتێبخانەیەکی گەڕۆکی لە باخەڵدایە و دونیا بە ڕەنگاوڕەنگی دەبینێت ، چیتر ڕێگە نادات ئەوە ببنە ڕۆشنگەری ڕێگەیان ، دەزانێت ڕیفراندۆم کەی و چۆن دەکرێت ، هاوکات ئاگادارە لە فەزایی دواکەوتویی عێراق، لەم ساتە هەستیارەدا جوڵەیەکی ئیفلج بووی لەم جۆرە چەندین بار لە باشوری سودان خراپتر دەشکێتەوە بەسەریدا، لەوێش بە ئاگایە جیاوازی فیدراڵیەتی کەنەدا و کوبێک ، عێراق و هەرێمی کوردستان بەراوورد ناکرێت بەدەر لە ناوەکەی. هێشتا هیچ نەبووە عومەر بەشیرەکانی بەغدا هەڕەشەی لەسەندنەوەی ڕەگەزنامەی لە دەکەن و دەبێت هەرچی کوردی بەغدا وباشورە خۆیان ئامادە بکەن کە هەمان هەناسەی شۆڤێنی بەعس ئاسا ئاودووی سنوری ووڵاتێکی تەواو دزراویان دەکەنەوە ، ووڵاتێک ئەوەی تێیدا سەروەر نییە ئازادی و یاساکانی ڕێکخستنی ژیانە، دەمارگیری خێڵەکیتان لە ئاستێکدایە مردن و هەزار کەوتنی گەلێکی ٤ بۆ ٥ ملیۆنی بکەیتە پێش مەرجی ئەو گرۆوە سیاسیەی هەرچی دەست و دوژمنە ئەنجامی دەڕانەکەیت پێدەڵێن، بەڵام سوربوونتان بەدەر لە بە ڕوئیایی سیاسەتتان خواستێک ئامادەیی هەیە تەنها خۆتان لێی سودمەندن .

ئەوەی ماوەتەوە و شایەنی وەستان بێت لەسەری بە پرسێکی هەند چارەنووس ساز و نە هێڵین جارێکی تر خەرمانی ماندوبوونی ئەم گەلە توشی ئاشبەتاڵێکی تربێت، مێژووی ٢٥ ساڵەی دەسەڵات و فەرمانڕەوایەتیتان پێمان دەڵێت .. نەخێر بە ئەو ئازادییەی ئێوە فەرمانڕەوایی بکەن. کەڵبەی تیژی دوژمنان پێمان دەڵێت بە ووریاییەوە هەنگاوەکانمان بهاوێژین، دونیای دەرەوە و بەرژەوەندیە زەبەلاحەکانیان لە عێراق و ناوچەکە تەرازوی خواستەکانیان ناهاوسەنگە بەم پرسە و دەبێت دووجار هەڵوەستە بکەین ، عێراقی دوای داعشیش داشی سوارە و کارێک بکرێت هەموو قوربانی و نەبەردیەکانی پێشمەرگە و گەریلا بە باڵای ئەواندا نەبڕێت ، ژیرانە مامەڵەیەکی سیاسی تەندروست بەگەڕ بخرێت بە وەرگرتنی زۆرترین پاداشت (سیاسی وئابوری)، هەر بۆیە تەواوی ئەگەرەکان ئاماژەن بە سەنگینی ئەو بەردەی کە پێتان هەڵناگیرێت ، تەنها ئامۆژگاریش بە ئەوەی مەینەتەن پێش هەر هەنگاوێک ئەگەر دەکرێت لە بەردەم ئاوێنەی گەلەدا تەماشایەکی ڕوخسارتان بکەن.

ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان لەسەر چ بنەمایەک دەبێت؟؟! ... شکار ئەسعەد

فاکتەری سەرەکی و خاڵی جەوهەری بنەمای داڕشتنی بناغەی دەوڵەت بریتییە لە ئابورییەکی پتەوو بەهێز کە ئێستا کوردستان بەداخەوە خاوەنی ئەو ئابورییە نییە کە ئەویش هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ خەمساردی و نەبونی پڕۆژەی ئابوری بەهێز لە پێشودا کە ئەم هەرێمە هەندەی سێ دەوڵەتی ناوچەکە بودجەی لە بەغدادەوە بۆ دەهات لە پشکی لەسەدا حەقدەی داهاتی عێراق و ئەم بڕە زۆرە هەموی لە نێوان حیزبەکاندا دیزە بەدەرخۆنە دەکراو لەهەدەر دراو نەتوانرا بکرێتە بنەمایەکی بەهێز بەجۆرێک کە ئیستە نەک ئابوری بەهێز نییە بەڵکو فەرمانبەرەکانیشی موچەی تەواوەتی وەرناگرن نموونەش فەرمانبەرێک گەر خاوەنی ١٠ ساڵ خزمەت بێت لە وەزارەتی پەروەردەدا موچەکەی ناگاتە ٤٥٠$ دۆلاری ئەمریکی .دەوڵەت دروست کردن پشت ئەبەستێت بە سستماتیک کردنی سەرجەم دامەزراوەفەرمییەکانی وڵات کە تا ئێستاش بە فەرمانگە بچووکەکانیشەوە بە ئینتیمای حزبی و خزم خزمێنە نەبێت مامەڵەو کاروباری هاوڵاتیان ناچێتە ڕێوە جا مامەڵەکەت گەورەبێت یان بچووک . دروست کردنی دەوڵەت پێویستی بە دامەزراوەیەکی سەربازی بەهێزو توند و تۆڵ و تەرو تەسەلە لەڕوی پێداویستی و مەشق و چەک و جبەخانەوە و کە ڕاستوخۆ لەژێر فەرمانی فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکانی وڵاتدا بێت نەوەک وەک ئێستای هەرێمی کوردستان کە هەردوو حزبی فەرمان ڕەوا(ی.ن.ک) و (پ.د.ک) خاوەنی دەیان جۆری هێزی تایبەت و حزبین و تا ماوەک پێش ئێستا لە هاوڕێ و دەستە پێشمەرگە کانمان ئەمان بیست کە خۆیان فیشەک ئەکەن بە سەنگەرەکانیان بۆ ڕووبەڕووبنەوەی تیرۆریستانی داعش . دوروست کردنی دەوڵەت پێویستی بە برەودانە بە کەرتی کشتوکاڵ بەجۆرێککە بتوانرێت جگە لە پێداویستی ناوخۆ بتونرێت بەهەناردە کردنی بەرووبومی کشتوکاڵی بۆ دەرەوەی وڵات کەرتی بازرگانی و کەرتی ئابوری پێ بەهێز بکرێت کە ئەمە خۆی لە خۆیدا دەبێتە دەستی کاری ناوخۆی و بە کاری نەک کەم دەکاتەوە بەڵک و بنە بڕیشی دەکات .دروستکردنی

دەوڵەت پێویستی بە سەروەری یاسایە ، بەجۆرێک هاوڵاتیەکی ئاسای بە پلە و پۆستی ئەم وڵاتە لەگەڵ باڵاترین بەرپرسی ئەم هەرێمی کوردستانەدا کە گەر سکاڵایەکی یاسای لەسەر تۆمار کرا لە دادگا لەبەردەم دادگادا ملکەچی یاسا بێت خۆ گەر نەهاتە بەردەم دادگا دەوڵەت بوێر بێتو توانای ڕاپێچ کردنی هەبێ بۆ بەردەم دادگا بە سەڵمینەوە لە چاوو سورکرنەوەی حزب و شەخس دەوڵەت و پیاوانی یاسا هەڵبستن بە بێ جێ کردنی ئەرکی فەرمی خۆیان دروست کردنی دەوڵەت پێویستی بە بنەبڕ کردنی گەندەڵی هەیە کە هەر کەس و تاکێک گەندەڵی کرد و یاخود کار ئاسانی کرد بۆ گەندەڵی بە جیاوازی کە خاوەنی خەباتی شاخبێت یان خاوەنی خەباتی شار وە هیچ پاساوێک قبوڵ نەکرێت بە دادگایی نە کردنی ، دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە سستمێکی کەرتی تەندروستی بەهێزە کە هەندەی کارمەندو دکتۆری بەتواناو خاوەن ئەزمون و دەرمان و ئامێرە پزیشکیەکان هەبێت کە خەڵکی لە وڵاتانی دەرەوە بە وەرگرتنی چارەسەر ڕوبکەنە وڵاتە کەمان ، نەک وەکو ئەوەی لە ماوەی ڕابردوودا ڕویدا لەبەر هۆکاری نەزانینی کارمەندو پزیشک و کەمو کوڕی لە چۆنیەتی کوالێتی دەرمان و بەکار هێنانی دەرمانی ماوە بەسەرچو دەستی منداڵێک بەدرایەوە. نموونەی وڵاتی سوید ئەکەمە نموونە کە یەکێکە لەو وڵاتانەی جیهان کە خاوەنی سستمێکی تەندروستی بەهێز و وردە کە نەخۆشێک چارەسەرە کانی بە تەواوەتی وەرنەگرێت ڕاستەوخۆ دکتۆرەکەی ئاگادارە و پێی دەڵێت کە هەندێت دەرمان وەرگرتوە و هەندێشت وەر نەگرتوە !! دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە سستمێکی بەهێزی پەروەردەیەکە خۆی ببینێتەوە لە دابینکردنی کۆی پێداویستیەکانی پرۆسەی پەروەردەکردن نموونە ی خەماڵیش تائێستا یەک بینای خوێندنگەی بنەڕەتی ٣ بە ٤ دەوامی تێدا دەکرێت ، دروستکردنی دەوڵەت پێویستی بە ڕێزگرتنی دەنگی خەڵکی و سەرجەم دامەزراوەفەرمیەکانی وڵاتە و نموونەی خەماڵیش پەکخستنی پەڕلەمانی کوردستانە . کەی ئەوانەی باسم کردون جێ بەجێ کرا هەموومان بە جیاوازی ڕەنگ و دەنگمان خۆمان ئەکەینە فیدای ئەو دەوڵەتە نەک بمانکەنە خاوەنی دەوڵەتێک وەک یەکێک لەدەوڵەتە هەژارەکانی قاڕەی ئەفریقیا

مانا سایکۆبوونناسیەکەی "سەربەخۆبوون"... محەمەد تەها حوسێن

ئەم چەمکە هەرچی لەبارەوە گوترابێ و هەرچۆن بەکارهاتبێ و هەرچی پاڵنەرێك لە پشت بەکارهێنانیەوە بووبێ و هەرکێش دایهێنابێ و پاشان بەهەر شێوەیەك وەربگێڕدرێتە سەر زمانەکانی سیاسەت و ئابووری و کولتووری و کۆمەڵایەتی، جگە لە ویستێکی دیار یا شاراوە بۆ "خۆبوون" یا بوون بە "خۆ" چیتر ناگەیەنێ.

"خۆبوون" ململانێیەکی وجودی درێژخایەنە لە نێو کەسەکان خۆیاندا بۆ ئەوەی بەشێکی زۆری کار و کردار و ئەرك و جولانەوە و قسە و گوفتار و پەیوەندیەکانیان بە بڕیارێك لە "خۆ"یانەوە دەرچێ و کەمترین کاریگەری و گوشاری ئەو هێزانەی لەسەر بێ لە دەرەوەی خودی تاکەکان چالاکن و دەیانەوێ بە هێزی کۆشکردنیان هەرچی "خۆ" یەکانی دەوروبەریان هەن لەوانەوە هێز وەرگرن بە هەموو شێوە و گەوهەرەکانی هێزەوە.
"خۆبوون" بابەتێکی وجودیە ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە "ئیرادە" وە، ئەوەی دەیەوێ "خۆ" ی بێ، هوشیارە بەوەی لە بنچینەدا خۆی نیە و لەوەتەی هێشیشی بەو خودەی خۆی هەیە زانیویەتی بەردەوام خودی ئەو لە ژێر ستەمێکی دەرەکیدایە و داپڵۆساوە و کەوتۆتە ژێر بارێکی بەرزەفتەوە لە دەرەوەی ویست و خواستەکانی خۆیەتی و مەبەست تیایدا تەنها پاراستنی جۆرێکی ترە لە هاوسەنگی کە لە بنەڕەتەوە لەسەر ناهاوسەنگی خودی تاکەکان تین و تاقەت وەردەگرێ.

"ئیرادە" ی هەر کەسێك لە ئەنجامی بڕاندنەوەی ململانێیەکی تاقەت پڕوکێنی ناوەکیەوە لە نێوان {"دەبێ" و "نابێ"}یەکانەوە چەکەرە دەکات و تادێ بە خۆدواندن و لەخۆگەیشتن و خۆناسین و خۆدەربڕین و خۆئاشکراکردن و خۆڕێکخستن و خۆبەڕێوەبردن و خۆهەڵسەنگاندنەوە ئەو ئیرادەیە بەهێزتر دەبێ و دواتر هێواش هێواش دەبێتە کردار و لە ڕەفتار و کەسێتی تاکەکانەوە ڕەنگدەداتەوە.

ئیرادە هەروەك نیتشە دەڵێ (هۆکارێکە هەردەم ئەو هۆکارە لە مەبەستێکەوە سەرهەڵدەدا)، بەو مانایەی ئەوە مەبەستێکە دەبێتە هۆی ڕوودانی هەر ڕووداوێك یا ڕەفتارێك، ئەو مەبەستە لە بنچینەدا لە

تێگەیشتنی کەسەکەوە داڕێژراوە و لە دەربڕینی جۆراوجۆردا لە “ئیرادە” دا خۆیان مانیفستێ دەکەنەوە. ئیرادە دەبێ سەرەنجام بەرهەمی هەستکردن و ئاگاییی و پەیبردن و هۆشیاری بێ و هەموو ئەمانە بەیەکەوە بوونێکی ئینسانی وەك “خۆ”یمان بۆ دەردەخەن، و وەك شوبنهاوەر ئاماژەی پێدەکا ئیرادە عەقڵ پێشخۆی دەدات و وەك توخمێکی پەیبەر لە مەعریفەی ڕاستەوخۆدا ڕۆڵی خۆی دەبینێ. ئەو مەبەستەش کە لە پێشدا کەس یا کۆمەڵەیەك هەیانە یا دیاریدەکەن دەبێتە بیانەوەکانی ئیرادە و وا لە تاك دەکەن تا ئاستێکی باشی لێ نەهێننە دی کۆڵ نەدەن، جا یا دەیگەنێ یا ئەوەتا کۆسپەکانی ناوەوەی خۆیان و دواتر ئەوانەی دەرەوە بەر لەو ئیرادەیە دەگرن و لە ڕاستیشدا ژیان هەر لەو جۆرە ململانێیانەوە مانا وەردەگرێ.

ئیرادە هەردەم وریاکەرەوەی عەقڵە، عەقڵ مرۆڤ زۆر ماندوو دەکات، هەربۆیە بە درێژایی مێژوو تەنها داهێنەر و خاوەن ئیرادەکان توانیویانە لەو تەمبەڵیە وجودیە ڕزگاریان بێت، ئیرادە هەمیشە دەبێ لە پێشدا عەقڵی لەگەڵدا بێ ئینجا وزە و پاڵنەری دەروونی بۆ ئەوەی بگاتە ئەو ئامانجانەی سەرەتا دیاریکردوون. مەگەر نا چۆن ئیرادە بۆ کار و جوڵە و داهێنان هەیە ئاوەهاش ئیرادەی تەمبەڵی و سستی و خاوبوونەوە مرۆڤ دادەهێزرێنێ و لە ڕاستیشدا ئەو جۆرە ئیرادەیە تاکەکان لە کەسێتی دەخات و لە خۆیان دایاندەماڵێ و دەیانکا بە موڵکی ئەوانی تر.
“خۆبوون” لە (عەقڵ) دا مانای ڕاستەقینەی خۆی وەردەگرێت و لە (ئیرادە) شدا هێز و تین و تاقەت، ئەگەر عەقڵ بریتی بێ لە ڕێکخستن و بە سیستمکردن هەروەك شوبنهاوەر لە کتێبی (حیکمەتی ژیان) دا باسی دەکا، ئەوا ئیرادە بۆ هێنانە ئارای هەر ویستێکی عەقلانی بەهێز دەردەکەوێ، بە پێچەوانەشەوە لانەکردنەوە لە بە سیستمکردن و خۆڕێکخستنەوە ناچێتە چوارچێوەی عەقڵ و ئەوسا ئیرادەش بۆ بەرەو پێشبردنی هەر تێز و بڕیارێك لاواز دەبێ و بەرەو ئامانجەکانی ناجولێ، یا کۆسپ و تەگەرەی گەورەی دێنە پێش و زیاتر کەس یا هەر ناوەندێك لە دەرەوەی تاك بە کێشەکانی بەردەم ئیرادەوە سەرقاڵ دەکەن، نەوەك توانا خەرجکردن بۆ گەیشتن بە ئامانج.

ئیرادەی “خۆبوون” لای هەر کەسێك یا هەر کۆمەڵە و گرووپێك بێت، هەوڵێکی نەپساوەیە بۆ “خۆ” ڕزگارکردن لە خودێکی ساختە، بۆ ڕزگاربوون لەو بوونەی لە نێو شت و هەبووەکانی تردا ونبووە، جا چ تەمبەڵیە وجودیەکە پاڵی پێوە ناوە بۆ ئەوەی هەمیشە لە سەرئێشەی “ئازادی” دوریخاتەوە و بەردەوام لە حەسانەوەیەکدا بۆ تەنها بوونە

بیۆلۆژیکیەکەی بۆی بەس بێ، یا ئەوەتا ئەو هێزانەی لەدەرەوەی ئەو کارابوون نەیانهێشتووە خواستەکانی ئەو بگەنە مەبەستەکانیان تاوەکو ئەو ناوەندانە وەك تیشکدەرەوە و سەرچاوەکانی تین و تاقەت بۆیان تا ئەبەد بمێننەوە و بە بەردەوام بچوككردنەوەی تاکەکان بایی ئەوەندەیان بدەنێ تەنها پێی بژین و بەس.

مرۆڤ بە سرووشتی خۆی بەرەو چێژ دەچێ و لە ئازار خۆی دوور دەخاتەوە، ئەم بۆچوونە زانستی و فەلسەفیە بەڵگە نەویستە و نەك هەر بە تەنها دەروونشیکاری فڕۆید ئیشی لەسەر کردووە، بەڵکو نەیارەکانیشیان لە ڕەفتاریزم بە تایبەتی بۆرهۆف فریدریك سکینەر لە کتێبی" تەکنۆلۆژیای ڕەفتاری مرۆڤ" بە هەمان مانا بەڵام بە داڕشتنەوەیەکی تر پێمان دەڵێ کە: هەموو بوونەوەرە زیندووەکان لە ژیاندا بۆ ئەوە دەکۆشن خۆیان لە پەیوەندیە ئازاراویەکان ڕزگار بکەن، ئەو هەڵاتنەش لە سەرچاوەکانی کێشە و سەرئێشەکان ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێ لە تێکۆشان بۆ ئازادی لە کاتێکدا کە هەلومەرجی قەڵس و بێزارکەر لە لایەن کەسانی ترەوە بە مەبەست بۆیان درووست کرابن.

سکینەر پێیوایە جۆرەکانی خۆڕزگارکردن لەو وروژێنەرە قەڵسکەرانە زۆرن هەر لە ڕاکردن و کۆچکردنەوە بیگرە تاوەکو خۆ بێبەریکردن و ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆوە، بەڵام هەرچۆنێك بێ نابێ بچێتە قالبی شڵەژانی زیاتری هەلومەرجە ژینگەییەکان، چون ڕەفتاریزمی سکینەر پێیوایە بۆ ئەوەی رەفتاری نوێ و هەلومەرجی تازە ساز بکرێ پێویستە تا ئاستێکی زۆر وروژێنەر و موعتەیاتە پێویستەکانیان لە ژینگەدا فەراهەم بکرێن و دۆخەکە وەك ئەزموونێکی ورد بخرێتە بەر مەددی نەزەر.
بۆ ئەوەی ڕەفتاری نوێ بێنە ئارا دەبێ زەمینەی هاتنە ئارای ئەو جۆرە ڕەفتارانە تا ئاستی ماقوڵ ساز بکرێن و دۆخەکە بۆ ئەوە بسازێ کەسەکان وەڵامی پۆزێتیفیان بۆ وروژێنەری پۆزێتیف هەبێ، خۆ ئەگەر زەمینە پڕاوپڕ بێ لە وروژێنەری قەڵس و تاقەت پڕوکێن دەبێ ئاساییانە چاوەڕێی ئەوە بین وەڵامە جۆراوجۆرەکانی کەسەکان بۆ ئەو دۆخە نالەبار و شڵەژاوە نێگەتیف بێ.

نەبووە تۆ زەمینە پێکەیت لە ورژێنەرstimulate ی قەڵس و ئیزعاج تا ئەو ئاستەی کەسەکان خۆیان تەنها بۆ سکیان تەرخان کەن و بیکەن بە ئامانجی سەرەکیان، لەولاشەوە چاوەڕوانی وەڵامی پۆزێتیف بی بۆ ئەو وروژێنەرە ئیزعاجانە، ئەم چاوەڕوانیە ئەوەندە ناعەقلانیە لە هیچ چوارچێوەیەکی هزری و عەقلی و مەعریفی و ڕەفتاریش جێگەی شیاو بۆ خۆی نادۆزێتەوە. هاوسەنگی و دینامیکیەتی پەیوەندی لە نێوان

وروژێنەر و وەڵام وەك وێنەیەك دەبێ لە ژیانی كۆمەڵگەدا گەورەتر بكرێتەوە و جوڵەی ژیانویستی لەو ژینگەیەدا هەمیشە لە هاوسەنگی نێوان سەنتەرەكانی پرسیار و وەڵامدا بێن و بچن.

مرۆڤ بوونەوەرێكی پرسیاركەرە و هەمیشە لە ژیانیدا بە دوای وەڵامی پرسیارەكانی خۆی لە خۆیان دەكا یا بۆی درووست دەبن وێڵە، هەندێك وەڵام بین و بۆی دەشكێنن و دەیبەنە دۆخێكی ڕەحەتەوە، هەندێكیشیان لە دوودڵییەكی ئەبەدیدا دەیهێڵنەوە و لە ڕاستیشدا ژیان هەرگیز هەروەك ڕۆلۆ مای لە كتێبی" مانای دڵەڕاوكێ The Meaning of Anxiety" دا دەڵێ لەم دڵەڕاوكێیە كە بە وجودیی ناوی دەبا ڕزگاری نابێ و بگرە بۆ ژیان بە پێویستیشی دەزانێ.

ئەم بینینە سایكۆوجودیە لای ڕەفتاریزمی سكینەریش هەیە و لەوێدا ژیان پڕۆسێسێكی بەردەوامی پرسیار و وەڵامسازیە كە خۆی لە پەیوەندی و بەرەنجامی نێوان وروژێنەر و وەڵامەكان دا دەبینێتەوە. بۆ ئەوەی وەڵامی چاك و پێ بە پێستی پرسیارەكەی خۆت دەسكەوێ دەبێ وروژێنەرەكەت تا ئەو ئاستە كەسانی وەڵامدەرەوە بوروژێنێ ئەو وەڵامەی دەیدەنەوە وەك وروژێنەرەكە وابێ ، خۆ ئەگەر وروژێنەر نەشیاو بوو وەك هەموو ئەو وروژێنەرانەی لەسەر زەمینی ئێمە هەن ئەوا وەڵامەكانیش بەقەد وروژێنەرەكان نەشیاو و قەڵس دەبن، ئەوە ئەگەر نەشیاو و توندتر نەبن.

ئەم خوێندنەوەیە تەواو سایكۆفەلسەفیە و بگرە تا ئاستێكی زۆر ئیمبیریكی و ئەزموونیشە، پەیوەست نابن بە خاتر خاترێنێ و دانوستان و دیبلۆماسیەتەوە، لە زانستدا ئەم میكانیزمانە نایخۆن و جێیان نابێتەوە، كۆمەڵگە لە كۆمەڵێك تاك پێكهاتووە و هەموو ئەو تاكانە بەرهەمهێنی هێزن چ بۆ خۆیان وەك خاوەندارێتیان بۆ كەسی خۆیان، چ وەك كۆ وەك ئەندامبوونیان لە كۆمەڵگەدا، هەر بۆیە بەرهەمهێنی هێز هەمیشە پێویستی بە كەرەستە و شمەكە خاوەكانی ئەم بەرهەمە هەیە، هیچ سەرچاوەیەكی هێز بە قەزاو قەدەر و درووشم و ڕازاندنەوەی گوتار و دەم و لەبی شیرین ناچێتە ڕێوە.

ئێمە لە كوردەواری ئەم سەرزەمینەی خۆماندا هێشمان بە تێكچوونی باڵانسی كۆمەڵایەتی و كولتووری و ئابووری و دواتر سیاسی خۆمان دەشكێ و لە ڕاستیشدا ئەم بارە نالەبارە وەك (ئەنجام) لە هەنووكەدا پێویستی بە پەیبردنی هوشیارانەی ئەم ناهاوسەنگیە هەیە، هەربۆیە لە هەنگاوی پەلەی تردا پێویستی بە بژاردەكاریەكی خێرای هەندێ لەو وروژێنەرە قەڵس و ئیزعاجانە هەیە كە لە مەیدانەكەدا بە

پاسیڤییان چالاکن و بەردەوام وەڵامی تاکەکانی ئەم سەرزەمینە کرێتتر و توندتر دەکەن. ئینجا هاتنەوە هێش خۆی سەنتەرەکانی بڕیاری پێدەوێ تاوەکو قەوارەی هەڕەشەی ئەم بار لاربوونە پەیبەرن بۆ ئەوەی تاکی وەڵامدەرەوە وردە وردە ئەوەی بۆ دەرکەوێ کە تادێ وروژێنەری ماقولتر دەردەکەون و ئەمەش لە ڕووی سایکۆلۆژیەوە هەلومەرجە ئیزعاجەکە(لەسەر قسەی سکینەر و سۆرندایك) هێواش هێواش دەشارێتەوە.

لای من ” خۆبوون” یا سەر بە “خۆ” بوون بابەتێکە تەواو سایکۆبوونناسیە و دەبێ وەك دیاردە لەسەر زەمین و ژینگەدا ئادگارەکانیان ببینرێن، دەرکەوتنی دیاردە و دەرکەوتەکانی هەر بابەتێك یەکەیەکی یەکگرتووی یەکڕوخسار و ناوەرۆکمان بۆ دەردەخا تاوەکو وەك ڕووداو بێتە بەرچاومان، مەگەر نا با هەر بە ناوهێنان و قسەکردن باس لە ڕووداو و دیاردە بکەین ئەگەر بەبەرچاوانەوە نەیەت و نەچێ قەناعەت لای کەسانی وەڵامدەرەوە دروست ناکات، هەر بۆیەش هەر بابەتێك لە هەلومەرجی واقیعیبوونیدا بە قەوارەی هەڵچوون و سۆز ناپێورێ بەڵکو بە ئاستی هاڕمۆنیەتی وەڵامسازیە عەقلانیەکان دێتە پێوان.

سەربەخۆبوون جگە لە مانا بوونناسیەکەی بە قالبی هیچ فۆڕمێکی دیکەوە ناچێ، چون چەمك و داهێنراوێکی مۆدێرنە و بەر لە مۆدێرنیزم تەنها سەرەتاکانیمان هەر لە ئەدەبیاتی فەلسەفی و سۆفیزمدا بینیوە، لەسەربەخۆبووندا دەبێ کەسەکان یا سەنتەرەکانی دەسەڵات هەم لە گشتەوە بۆ تاك شۆڕبنەوە و هەمیش لە تاکەوە بۆ گشت، هەردوو میکانیزم لە هەنووکەدا داینامیکیانە ئیشی خۆیان نەکەن و پەیمانێکی کۆمەڵایەتی پێمتمانەیان لێ نەیەتە ئارا و ئەم پەیمانە بۆ ئێمەی هەمیشە پاسیڤ لە مێژوودا نەبێتە پەیمانی متمانە و کەرامەت نەك (شەرەف) بە مانا کلاسیکیەکەی، ئەوا بابەتەکە تا هەین هەر لە قالبی فۆلکلۆری سیاسی و نەتەوەییدا دەمێنێتەوە.

ڕاستە جگە لە خۆمان هۆکاری دیکەی ئەم دۆخەمان زۆرن، بەڵام بۆ ئێمە لە نێو ئەم هەراوهوریای ناعەقلانیەتەی خۆمان و دەوروبەرو دنیادا عەقلانیەت لە خۆڕێکخستندا بە ئاراستەی دەرکەوتن وەك”خۆ”یەکی کوردی ئازاد لە هەموو شت پێویستتر و تەنانەت پیرۆزترە. ئەوەی ئێستا لەم سەرزەمینە هەیە و دەگوزەرێ لە هیچ لایەکەوە لەگەڵ عەقلانیەت و ئیرادەی وجودی “خۆبوون” نایەتەوە، ئەگەر دۆخەکەش هەر بەم ناهاڕمۆنیەتە بەردەوام بێ پێموایە و ئەمەش لە ڕاستیدا ئەنجامێکی سەلمێنراوە دەبێتە ئەڵقەیەکی دیکە لە

شەش وێستگەی ژیانم دوایین وتاری: جۆرج تەڕابشی … و: ئاکۆ قادر حەمە

من کە لە گەشتی کۆتایی ژیانمدام، و دوایی شەش دەیە لە هاوەڵی پێنوس کە بە باشترین هاوەڵم دانابوو، لە دوایی هاوسەرو منداڵەکانم، وا دە گەڕێمەوە سەر شەش وێستگە لە ژیانمدا کە ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوەیان بینیوە لە هەموو ئەو شتانەدا کە نوسیومەو لە ئەو ئاراستەیەشدا کە پێم نوسیوەو هەتا لەو بوارانەشدا کە وەرگێڕانم تێدا کردوە.

وێستگەی یەکەم:

لە خێزانێکی مەسیحیدا لە دایك بووم، لە سەرەتایی هەرزەکاریمدا زۆر بە توندی ئایندار بووم، ئەرکە ئایینەیەکانم ئەوەندە بە هەستیاریەوە ئەنجامدەدا هەتا برا چکۆلەکەشم گاڵتەی پێم دەکرد.
ڕۆژێکیان لە قوتابخانە، لە پۆلی دووەمی ناوەندی ئەوکاتە بووبومە 14 ساڵ، لە ناو وانەکاندا وانەیەکی ئایینی هەبوو کە کاهینێك دەیوتەوە کە ناسرابوو بە سروشت توندی، تا ئەو قۆناغە بیرۆکەیەکی ڕوونمان وەرگرتبوو دەربارەی نەخشەی گەردوون و بازنەیی زەوی و خولگەکەی و قەبارەکەی، لە یەکێك لە وانەکانی ئاییندا مامۆستای کاهین پێ ی وتین:" منداڵەکانم ئێستا دەزانن زەوی چی یە، هەروەها دەزانن قەبارەکەی چەندە، دەمەوێت ئێستا ئەوە بێننە پێش چاوتان کە زەوییەك هەیە ملیۆنێك جار لەم زەویە گەورەترە، وە ئەو زەوییە گەورەترە بە ملیۆن جار لەم زەویە لە ئاوو خاك پێك نەهاتوە بەڵکو لە ئاسنی لە پۆڵا توندتر پێکهاتوە، ئەو زەویە ملیۆن جار گەورەترە لە زەوی و لە ئاسن توندتر پێکهاتوە، هەر ملیۆن ساڵ جارێك باڵندەیەك دێتە سەری باڵەکانی پێدا دەخشێنێت، بە چەند و بە چەند -ئەم وشەیە هەتا ئەم□□ش لە گو□مدا دەزرنگ□تەوە- چەند ملی□ن ملی□ن سا□ی پ□ویستە ئەم با□ندەیە بتوان□ت بە با□ەکانی کە ملی□ن سا□

جارێك بەو زەویە ملیۆن جار گەورەترە لە زەویدا دەیخشێنێت دەتوانێت ئەو زەویە بسڕێتەوە(نەیهێڵێت)؟ ئەو زەویە نامێنێت بەڵام سزای ئێوە لە دۆزەخدا دەمێنێت ئەگەر بە گوناهەوە بمرن.

ئەم ئاگاداركردنەوە ژمێریاریە تووشی لەرزی كردم. –هەموو ڕەهەندەكانی تێگەشتم ئەوكاتە منداڵێكی زیرەك بووم- لە قوتابخانەكە هاتمەدەرەوە و لە ڕێگادا سەرم بادەدا. قوتابخانەكە لە گەڕەكێكی كۆن و خەمناك بوو، بۆنی شوێنە داخراوەكانی لێ دەهات، لە دووری 200 مەتر لە دەروازەیەكی تەنگەبەردا كە لە شەودا بە دەرگایەكی ئاسنین كڵۆم دەدرا، لەو دەروازەیەوە دەچویتە سەر گەڕەكێكی پان و كراوە كە لێیەوە یەكەم شت دەتبینی باڵەخانەیەكی تا ئاستێك تازەبوو كە لە نهۆمی دووەهەمیدا خێزانێكی ئیتاڵی دەژیان، كە سێ كچی گەلێك جوانیان هەبوو، زۆرجار دەماندیتن لە “باڵكۆنەكەیاندا” دادەنیشتن بەشێوەیەك كە لە هەموو لایەكی شەقامەكەوە بۆ بینین واڵا بوو. ئەو ئێوارەیە هەر كە تەماشام كردن بە پەلە نیگام لە سەریان لابردو چاوم داخست، بۆ؟ لێرەدا دەبێت بگەڕێمەوە بۆ ئەو مەسیحیەتەی كە لە ناویدا لە دایك بووم و بنەماڵەكەشم لە سەر ئەوە پەروەردەیان كردبوم.

لە مەسیحیەتدا دەوترێت كە گوناە سێ كوچكەیە: گوناە لە كردەوەدا، گوناە لە گوتندا، گوناە لە بیركردنەوەدا، هەتا ئەم گوناهەی سێیەم دەكرێت گوناهێكی كوشندە بێت، و سزاكەشی بە پێی لاهوتی مەسیحی چونە دۆزەخ بێت بۆ هەتا هەتایە، ئەگەر لە بارەی سێكسەوە بێت بە پێی ئەو وەسیەتەی كە دەڵێت: “ئیشتیهای ئافرەتی كەس مەكە”. بەو پێیەی هەموو ئافرەتێك ئەگەر هاوسەری شەرعیت نەبوو ئافرەتی ئەوی ترە، كەواتە، ئارەزوی سێكسی خۆی دەبێتە هۆی گوناهێكی كوشندە كە خودا لە مرۆڤی نابورێت وە لە سزای دۆزەخی ڕزگار ناكات ئەگەر لە بەردەم كاهینێكدا دانی پێدا نەنێت. ئەم كاهینەش لەم وانە ئاینیەدا جەختی لە سەر گوناهی بیركردنەوە بوو، چونكە دەیزانی كە بواری بیركردنەوەی هەرزەكاران لە قۆناغی هەرزەكاریدا هەر لە سەر سێكسە. بەمشێوەیە كە لە دەروازە تەنگەبەرەكەی قوتابخانەكەوە دەرچووم بەرەوە ئەو شەقامە فراوانەی كە كراوەبوو بە سەر باڵكۆنی سێ كچە هەرزەكارە ئیتاڵیەكەدا، من دابەشبووم بەسەر ئارەزووی تەماشاكردنیان و ترس لە سزای هەتا هەتایی ئاگری دۆزەخ بەو شێوە ترسناكەی كە مامۆستا كاهینەكەمان بۆی وێنا كردبویین لە ڕێگای نمونەی باڵندەكەو زەوییە ئاسنینە ملیۆن جار گەورەترەكە لە زەوی. بەمشێوەیە تەنها بەوەوە نەوەستام كە چاوم داخەم، بەڵكو بەو

ڕێگایەدا بەرەو ماڵەوە دەڕۆشتم، هەوڵم دەدا وێنەی سێ ئیتاڵیەکە لە خەیاڵم دەرکەم و هەموو ترسم لەوە بوو بە ڕێکەوت لەو باڵکۆنانەوە ئینجانەیەك لەو ئینجانە گوڵانەی کە نەریتێکی خەڵکی شارەکەم "حەلەب" بوو کە باڵکۆنەکانیان پێ دەڕازاندەوە بکەوێت بەسەرمداو بمرم و من لە باری گوناهێکی کوشندەدابم. گەشتمە ماڵەوە و لە بارێکی تائاستێك شێواودا بووم و وێنەم دەکرد و تایەکی ڕاستەقینە لێ ی دام و دوو ڕۆژ لە جێگادا خستمی، کاتێك بەئاگا هاتمەوە یەکەم پەرچەکردارم ئەوە بوو کە بە خۆمم ووت: نا، ئەو خودایەی کە ئەو کاهینە بۆی باسکردم ناکرێت هەبێت و ناکرێت تا ئەو ئاستە ستەمکار بێت، لەو ڕۆژەوە لەوە کەوتم مەسیحی بم.

وێستگەی دووەم :

کە ئاراستەی کۆتایی ژیانی دیاریکردم، جگە لە چیرۆکی وازهێنانم لە مەسیحیەت، ئەو کاتەبوو کە لە قۆناغی ئامادەییمدا دەچوومە قوتابخانەیەکی فەرمی سەر بە دەوڵەت، ئەوەی لە یادم بێت ساڵی 1955 بوو. ئەویش دوایی ڕوخانی ژەنەراڵی سەربازی ئەدیب ئەلشیشکلی دەسەڵاتداری دیکتاتۆری سوریا بوو، کە هاوپەیمانی نێوان حزبی بەعس و حزبی شیوعی و ئیخوان موسلمین ئەو دەسەڵاتەی ڕوخاند، کاتێك گفتوگۆیان لە نێوان خۆیاندا کردوە، لە ئیخوان موسلمینیان پرسیوە: چیتان دەوێت؟ چ وزارەتێك؟ ووتیان: ئێمە وزارەتمان ناوێت، ئێمە یەك داواکاریمان هەیە ئەویش دانانی وانەی فێرکردنی ئایینیە لە قوتابخانە ئامادەییەکاندا. فێرکردنی ئایینی لە قۆناغی سەرەتایی و ناوەندیدا ڕێگاپێدراو بوو بەڵکو سەپێنرا بوو. بەڵام لە قۆناغی ئامادەییدا وانەکانی زانستی ئەخلاق و پەروەردەی نیشتیمانی دەخوێنرا و وانەی فێرکردنی ئایینی تێدا نەبوو. بەمشێوەیە بڕیاردرا بە زیادکردنی وانەی ئایینی بۆ قۆناغی ئامادەیش، منیش لەو ساڵەدا چومە ئامادەیی.

ئەو ڕۆژانەی کە پێم وترا وانەی ئایینی هەیە، بە هاوڕێکانم ووت، ئەو کات خەریك بوو بەرەو ئەوە دەچوو ببم کادرێکی سۆشیالیستی ناو "حزبی بەعس"، وتم: دەمەوێت بچمە وانەی ئایینیەوە تا زیاتر فێربم، چونکە پێشتر لە قوتابخانەدا تەنها وانەی پەروەردەی مەسیحیم وەرگرتبوو، بەڵام ئێستا دەمەوێت زیاتر دەربارەی ئیسلام بزانم کە ئایینی زۆرینەی سوریەکانە، چوومە وانەکەوە، مامۆستاکە شێخێکی باڵا بەرز بوو، تا ئێستاش ڕەنگی دیزداشە خۆڵەمێشیە ڕازاوەکەییم لە یادە، پێشتر بە تەباشیر لە سەر سەبورەکە نوسیبووی: "هەرکەس موسڵمان نەبێت دوژمنی ئیسلامە"، ئەمە بابەتی وانەکە بوو. ئەمەی

شیدەکردەوەو شیدەکردەوەو و هاوپۆلەکانیشم لەمنیان دەڕوانی، هەمویان بە وریاییەوە تێیان دەڕوانیم تا پەرچەکرداری من ببینن، نیوەی کاتی وانەکە تەواو بوو منیش هەر گوێم لە وانەکە دەگرت، پاشان شێخ گووتی: ئۆستا دەرگای گفتوگۆ دەکەیینەوە. منیش یەکسەر دەستم بەرزکردەوە، وتی: فەرموو، ناوت چییە؟ بە جەختکردن لە ناوەکەم وتم: ناوم: “جۆرج تەڵابشی” یە، وەك ئاشکرایە جۆرج ناوێکە جگە لە مەسیحیەکان کەس بەکاری ناهێنێت، پەشێکاوو دڵەپەی ئارەق لە ناوچەوانیەوە دەرچوو، درێژەم دایە و گوتم: مامۆستا من موسڵمان نیم، من بە بنەچە مەسیحیم، ئایا من دوژمنی تۆم؟

وتی: پەنا بەخوا، کێ ئەمەی ووتوە؟ چۆن وا دەڵێیت؟

پێم وت: مامۆستا وا 30 خولەکە تۆ دەڵێیت ئەوەی موسڵمان نەبێت دوژمنی ئیسلامە، ئایا من دوژمنی تۆم؟ ئیدی مامۆستاکە هەڵەکەی خۆی بۆ دەرکەوت، و وتی: نا نا مەسیحیەکان ئەهلی کتابن، ئەو پرسیارەی لە لای من دروست بوو ئەوە بوو کە بۆچی نەیزانی و هەر لە سەرەتاوە ئەو هەڵاوێردەی بۆ ئەهلی کتاب نەکرد؟ بەڵام هەتا ئەگەر پرسیاریشم لێ نەکردایە ئایا هەر کەسێك موسڵمان نەبێت دەبێت بە دوژمنی ئیسلام؟ دەبوو ئەو کات ئەو پرسیارەشم لێ بکردایە: هەتا ئەگەر لە ئەهلی کتابیش نەبم ئایا من دوژمنی تۆم؟ بەڵام خۆم گرت.

لەو ساتەوە تێ گەشتم کە ئەرکێکی گەورە لە کۆمەڵگاکانماندا چاوەڕێمانە و پرسەکە تەنها نە گۆڕینی سیاسەتە و نە گۆڕینی وزارەت، بەڵکو یەکەم ئەرك و پێ دەچێت دوا ئەرکیش هەر پرسی گۆڕین بێت لە بواری بیرکردنەوەدا، بەڕێکەوت لە دواییدا وا هەڵکەوت کاتێك بووم بە مامۆستا، ڕۆژی کردنەوەی وەرزی تازەی خوێندن، چاومکەوت بە هەمان مامۆستا لە هۆڵی مامۆستایان ئەو هەر مامۆستای پەروەردەی ئایین بوو لەو قوتابخانەیەدا کە من بە مامۆستای زمانی عەرەبی تێیدا دامەزرام، بە پەلە لە کورسیەکەی هەستا و بەرەو ڕووم هات لە ئامێزی گرتم و وتی: ببورە مامۆستا، هەڵەیەك بوو لە ژیانمدا کردم هەرگیز دووبارەی ناکەمەوە.

وێستگەی سێیەم:

لە ژیانمدا ڕووبەڕووی ڕوداوێکی هاوشێوە بوومەوە، بەڵام ئەمجارە لە گەڵ هاوڕێ حزبیە مەسیحیەکانمدا. ئەو ڕووداوە گۆڕانێکی قوڵی لە ناخمدا و لە هۆشیاریمدا دروست کرد و بوو بە هۆیەکی سەرەکی لەوەی بووم بە نوسەر لە بەر ئەوەی هەستم کرد نوسین تاکە ڕێگایە کە بتوانم بیگرمە بەر بۆ گۆڕینی هزری لە کۆمەڵگادا. ڕووداوەکەش بەمشێوە بوو: وەك نەیارێکی دەسەڵاتی حزبی بەعس خرامە زیندانەوە.

پێشتر ئینتیمام بۆ حزبی بەعس هەبوو پێش ئەوەی دەسەڵات بگرێتە دەست، پاش ساڵێك لە هاتنە سەر دەسەڵاتی حزبی بەعس وازم لەو حزبە هێنا بەهۆی ناكۆكی سیاسی و ئایدۆلۆجیم لە گەڵیاندا كە لێرەدا دەرفەتی چونە ناو وردەكاریەكانیمان نیە. پاش ئەوەی وازم لەو حزبە هێناو بووم بە ئۆپۆزیسیۆن خرامە زیندانەوە. لە زیندان ژمارەیەك بەعسی زیندانیكراو هەبوون كە سەر بە ئاراستەی ڕاست ڕەو بوون كە پێچەوانەی ئاراستەی دەسەڵات و پێچەوانەی ئاراستەی چەپیش بوو كە من ئینتیمام هەبوو بۆی دوای ئەوەی حزب بەسەر باڵی جیاوازدا دابەشبوو، زۆرینەی ئەوانە خەڵكی جەبەل حۆران بوون لە سوریا كە زۆرینەی دانیشتوانی ئەو ناوچەیە هەر لە سەردەمی غەساسنەكان و دوای ئەوانیشەوە هەر مەسیحی بوون. لە زیندان پێنج یان شەش لەو بەعسیە مەسیحیانە لە ژوورێكی بەكۆمەلدا پێكەوە بووین كە دەیەها زیندانیكراوی لە خۆدەگرت. ئەوكات ژیانی هاوسەریم لە گەڵ خانمی نوسەر "هنرییت عەبودی" پێكهێنابوو، یەكەم منداڵم لێ ی هەبوو كە تەمەنی ساڵێك یان دوان دەبوو، بیرم نەماوە. لە زینداندا بووم و تەنها بیرم لە ژنەكەم و لەو منداڵە دەكردەوە كە لای ئەو جێم هێشتبوو، نازانم چۆن باس هاتە سەر باسی شەرەفی سێكسی كە پێویستە ئەو ئافرەتە بكوژرێت كە پەیوەندییەكی سێكسی ناشەرعی دەبەستێت ئەگەر موسڵمان بێت یان مەسیحی، وە وا باشتریشە كە لە لایەن براكەیەوە سەرببردرێت لە پێناوی گەڕاندنەوەی شەرەفی لەكەداربودا.

قسە دوای قسە گفتوگۆكە گەیاندنی بەمەی، پێم وتن: من لە بنەمای تاوانی شەرەف لە بناغەوە ڕەت دەكەمەوە، وە ئەم هەڵوێستە ناتوانم قبول بكەم لە مرۆڤێكەوە خۆی وا پیشان دەدات پێشكەوتوخواز یان سۆشیالیستی یان بەعسی بێت. لەو كاتەدا یەكێكیان بە توڕەییەوە هەڵیدایەو وتی: تۆ ژنت هێناوە؟ وتم: بەڵێ، وتی: چیت هەیە؟ وتم: كچێكم هەیە. گوتی بەدڵنیاییەوە منداڵە؟ وتم: بەڵێ. وتی: وا دانێ كچەكەت گەورە بووە و لە گەڵ گەنجێكدا هەڵەی كرد ئایا سەری نابڕیت؟؟ پێم وت: من مایای كچم (كچەكەم ناوی مایایە) سەربڕم لە بەر ئەوەی بینیومە كوڕێكی پەسەندكردوە! وتی: چۆن؟ سەری نابڕیت؟ پێم وت: هاوڕێ شێت بوویت!! مایا سەر بڕم؟ ئەو وتی: تۆ شەرەفت نیە! تۆ عەرەب نیت و شایستەی ئەوەش نیت نە عەرەب بیت و نە بەعسیش بیت! ئەو هاوڕێ زیندانیكراوانەم بڕیاری دابڕان و قسە لە گەڵ نەكردنیان لە گەڵ دام لە بەر ئەوەی شایستەی شەرەفمەندی ئەوە نەبووم كە نە عەرەب بم و نە بەعیش بم گەرچی وەك ئەوان ئۆپۆزیسیۆنی ڕەوتی دەسەڵاتداریش بووم. لە ئەنجامی ئەم پشت تێ هەڵكردنەیان لە من و ئەو كارە دوژمناكارانەی دواتر لە بەرامبەرم نواندیان داواكارییەكم بۆ ئیدارەی زیندان بەرزكردەوە تێیدا

داوامکردبو بمگوازنەوە بۆ ژوورێکی تاکەکەسی، لە بری ئەوەی لە ناو هاوەڵانێکدابم کە پشتم لێ کەن و ڕقیان لێم بێتەوە.

لەو ڕۆژەشەوە وانەیەکی تازە فێربووم ئەویش ئەوە بوو کە پرسەکە تەنها پرسی موسڵمان و نا موسڵمان، ومەسیحی و نامەسیحی نیە، لە ڕووی هۆشیاری کۆمەڵایەتیەوە… گەرچی سەر بە یەك ئایدۆلۆجیاش بن. پرسەکە زۆر لەوە قوڵترە. پرسەکە بە پلەی یەکەم پرسی بونیادی هزرییە. لە ناو مۆخی مرۆییدا دوو چین هەیە: چینێکی سەرەوەی ڕووکەش کە دەکرێت سیاسی بیت، پێشکەوتوخواز بیت، سۆشیالیستی، وەحدوی بیت، لە گەڵ چینێکی بونیادی لە خوارەوە کە لە ناو ئەم مۆخەیاندا دەکرێت تا سەر مۆخ تا سەر ئێسقان کۆنەپەرست بیت، ئەگەرچی هەڵگرەکەی مەسیحی بێت یان موسڵمان. لەو ڕۆژەوە بڕوایەك لە لام بەهێز بوو کە هەڵوێست بەرامبەر ژن لە کۆمەڵگاکانماندا هەڵوێستمان بەرامبەر سەرتاپای جیهان دیاریدەکات. لەو ڕۆژەشەوە بڕوایەك لە لام لە هەر کاتێکی تر زیاتر بناغەی داکوتی ئەویش ئەوەبوو کە پێویستە خەبات بکەیین لە ڕێگای وشەوە لە پێناوی گۆڕینی شێوەی بیرکردنەوە، گۆڕینی بونیادی ناوەکی عەقڵ، نەك تەنها بونیادی ڕووکەشی سیاسی یان ئایدۆلۆجی.

لە وێستگەی چوارەمی:

ژیانمدا، لە دوای قۆناغی نەتەوەپەرستی عەرەبی و بەعسی بوون و چەپبوون و مارکسی بوندا، نۆبەی فرۆید هات.
چیرۆکی من لە گەڵ فرۆیددا بە ڕوداوێکی سەرنجڕاکێش دەستی پێ کرد، دوای ئەوەی ژنم هێنا و دوو کچم هەبوو، هەر کە لە سەر سفرە دادەنیشتم بۆ نانخواردن، نانەکەم بەدەستەوەدەگرت -لە سوریا نانێکی عەرەبیمان هەیە- لە زۆر لە وڵاتە عەرەبیەکانی تردا باو نی یە، ناخودئاگایانە لە لێوارەکانیەوە پارەپارەم دەکرد و هاوسەرەکەم و کچەکانیشم لە بەرامبەرم دانیشتون نان دەخۆن، نەمدەتوانی بەر بەخۆم بگرم کە نانەکە وا پارچە پارچە نەکەم هەتا ئەگەر لە سەر سفرەکەش میوانیشمان هەبوبێت.
هاوسەرەکەم بە دیالێکتە حەلەبیەکەی پ َی دەوتم: جۆرج عەیبە، خەڵك دەتبینن، و کچۆڵەکانیشت ئەم نەریتەت فێر دەبن، هەتا کە میوانێکیشمان دەبێت دەتبینن چۆن بەرامبەریان نان بەوشێوەیە پارچە پارچە دەکەییت! منیش پێم دەگوت: ڕاست دەکەییت. بەڵام هەموو جارێك خۆم لە بیر دەکرد و بە بێ مەبەست دەگەڕامەوە سەر لێك هەڵوەشاندنەوەی نان بە بێ ئەوەی ئاگام لێ ی بێت. وە بەمشێوەیە هەتا ڕۆژێکیان بە ڕێکەوت وتارێکم خوێندەوە- لەو بڕوایەدا نیم هی

فرۆید بڵێت بەڵکو هی یەکێك لە قوتابیەکانی بوو- دەربارەی ئەم دیاردە دەرونیە دەدوا و وای دادەنا کە نیشانەیەکی عەسابی (دەماری) بێت بەو پێیەی کردەیەکی لێکهەڵوەشاندنەوەی خۆنەویستانە و ناخودئاگایانەی باوکە. کاتێك ئەو وتارەم خوێندەوە تەزوو بە گیانمدا هات: کەواتە من باوکم پارە پارە دەکەم! لە ڕاستیدا لە هەرزەکاریمدا نێوانم لە گەڵ باوکم باش نەبوو. لەو ڕۆژەوەی ئەو وتارەم خوێندەوە کراوەمەوە بەڕووی شیکردنەوەی دەرونیدا، دەستمکرد خوێندنەوەی فرۆید پاشان دەستم کرد بە وەرگێڕانی، دواجار لە گەڵ باوکم ئاشت بومەوە- ئەوکاتە ساڵانێك بەسەر مردنیدا تێ پەڕیبوو- لە بەرامبەر باوکمدا بەخۆمدا چووەمەوە و ئاستێکی باش لە ئارامی دەرونیم بۆ گەڕایەوە و وای لێ کردم تا ڕادەیەك بەشێوەیەکی نوێ تەماشای ژیان بکەم. نزیکەی 30 کتێبی فرۆیدم وەرگێڕا، بەڵام دیارە کە لە زمانی ڕەسەنی خۆیەوە کە ئەڵمانیە وەرم نەگێڕا، بەڵکو لە زمانی فەڕەنسیەوە وەرمگێڕا. ئێوە ئەو پەندە ئیتاڵیە دەزانن کە دەڵێت: وەرگێڕ خائینە Traduttore, traditore. منیش ئەگەر لە وەرگێڕاوێکەوە وەرگێڕان بکەم ئەوا خیانەتێکی دوانەییە، بەڵام ئەم هەڵبژاردنەم ناچاری بوو چونکە لە ناو ڕۆشنبیری عەرەبیدا، کە بەهۆی کۆڵۆنیالیستی پێشوەوە دوو زمانی ئینگلیزی و فەڕەنسی باڵادەست بوون تێیدا، ئەوانەی وەرگێڕانیان لە ئەڵمانیەوە دەزانی کەمینەیەکی بچوك بوون. ئەگەر من فرۆیدم وەرنەگێڕایە و کەسی تریش لە ئینگلیزی و فەڕەنسیەوە وەریان نەگێڕایە ئەوا ڕۆشنبیری عەرەبی بە بێ فرۆید و شیکردنەوەی دەرونی دەمایەوە، ئەمەش شتێکی پەسەند کراو نیە. بەدڵنیاییەوە من خیانەتێکی دوانەییم ئەنجامدا لەوەرگێڕانم لە بۆوەرگێڕدراوەوە، بەڵام لەو بڕوایەدام خزمەتێکی پێویستم بە ڕۆشنبیری عەرەبی کردوە. من ئێستا سەرقاڵم، نزیکەی ساڵێکە، بە چاو پیاخشاندنەوە بە وەرگێڕانە فرۆیدیەکانمدا بە سود وەرگرتن لە بڵاوبونەوەی وەرگێڕانی تازەی فرۆید بۆ سەر زمانی فەڕەنسی- دوو وەرگێڕان یان سیان بۆ یەك کتێب- بۆ ئامادەکردنی نوسخەیەکی پاکژکراو و زیاتر هاوشێوە بە دەقە ڕەسەنەکە، بە ئاواتی ئەوەی ڕۆژێك بێت وەرگێڕمان هەبێت ڕاستەوخۆ لە زمانی ئەڵمانیەوە وەرگێڕان بکەن.

لە وێستگەی پێنجەمی:

ژیانمدا لە سەر پەیوەندیم لە گەڵ محەمەد عابد ئەلجابری دەوەستم کە چارەکە سەدەیەکم لە ژیانمدا بۆ تەرخانکرد.
لە ساڵی 1972 گواستمەوە بۆ لوبنان بۆ گرتنە دەستی سەرنوسەری لە

گۆقاری “دراسات عربیه” ی مانگانە کە لە لوبنان دەردەچوو لە خانەی الگلیعە. جابری لە سەرتای هەشتاکانەوە هەندێك وتاری بۆ دەنارم بۆ بڵاوکردنەوە لە گۆقارەکەدا. پاشان کتێبێکی نارد بۆ خانەی الگلیعە بە ناونیشانی “پێکهاتەی عەقڵی عەرەبی”، کە بەشی یەکەمی پرۆژەی “ڕەخنەی عەقڵی عەرەبی” بوو. خاوەنی خانەکە بەشیر ئەلداعوقی کۆچکردوو دەستنوسەکەی پێدام و گوتی: تەماشایەکی ئەم کتێبە بکە تۆ باشتر لە من لە کەلەپور تێ دەگەیت. کتێبەکەم خوێندەوە و پێم وت: ئەمە کتێبێکی نایابە، یەکسەر بڵاوی بکەرەوە. بەدڵنیاییەوە بڵاوی کردەوە. بەڵام هەر لەو کاتانەدا بوو بڕیاری خۆم دابوو- لە شەڕی ناوخۆی لوبنانیش بێزار بووبوم- بە کۆچکردن لە بەیروتەوە بۆ پاریس بۆ کارکردن لە گۆقاری “الوحده”.
لە کاتێکدا من ماڵئاواییم لە وار و لە هاوڕێیان و لە بەشیر ئەلداعوق دەکرد کتێبی “پێکهاتەی عەقڵی عەرەبی” بڵاوبوبووەوە، ئەم کتێبەش تاکە کتێب بوو لە گەڵ خۆم هەڵمگرتبوو لە بەیروتەوە بۆ پاریس لە گەڵ فەرهەنگی “المنهل”ی سوهەیل ئیدریس، لە کتێبخانەکەم کە پێنج هەزار کتێبی تێدابوو تەنها ئەو دوو کتێبەم لە گەڵ خۆم برد.
گەشتمە پاریس و لە ماڵە تا ڕادەیەك چۆڵەکەمدا دووبارە ئەم کتێبەم خوێندەوە، بە تەواوەتی بە کاریگەری کتێبەکە کاریگەر بووم. یەکەم وتار کە لە گۆقاری “الوحده” بڵاوم کردەوە دەربارەی ئەم کتێبە بوو. بە ڕوونی وتبووم- زۆر لەو کەسانەی ژیاننامەی منیان خوێندۆتەوە ئەم چیرۆکە دەزانن- “ئەم کتێبە تەنها هۆشیارت ناکاتەوە بەڵکو دەتگۆڕێت، هەر کەس ئەم کتێبە بیخوێنێتەوە دوای ئەوەی دەیخوێنێتەوە ناگەڕێتەوە سەر ئەو شێوەیەی کە بووە پێش ئەوەی بیخوێنێتەوە”. بەم حەماسەتەوە خوێندنەوەیەکم لە سەر کتێبەکە لە گۆقاری “الوحده” بڵاوکردەوە. بەڵام خاڵێکی تەفسیلی بچوك لە کتێبەکەدا هەبوو هەندێك گومانی لا دەوروژاندم ئەویش پەیوەندی بە هەڵوێستی جابریەوە هەبوو لە بارەی “ئیخوان ئەلسەفا”.
لە خوێندنی زانکۆییمەوە لە بەشی زمانی عەرەبی لە زانکۆی دیمەشق بیرۆکەیەکی گشتیم لە بارەی ئینتیمای ئیخوان ئەلسەفام بۆ عەقڵانیەتی فەلسەفەی ئیسلامی لادروست بووبوو. جابریش هەندێك قسەی زۆر نێگەتیقی دەربارەی ئیخوان ئەلسەفا کردبوو ئەوانی بە “عەقڵی دابڕاو (جیابووەوە) لە ئیسلام” دانابوو، بە جەتکردنەوە لەوەی کە ئەوان دژ بە عەقڵ، و دژ بە فەلسەفە، ولۆژیك، و و دژی خاوەنی لۆژیکیش کە ئەرستۆیە وەستاونەتەوە. بەمشێوەیە گومانێك لە بارەی ئەم خاڵەوە بە تایبەت لە لام دروست بوو، لە تواناشمدا نەبوو یەکلایی بکەمەوە لە بەر ئەوەی نامەکانی ئیخوان ئەلسەفا بەردەست

نەبوو لەم تاراوگە پاریسیەمدا.

بارودۆخ وای هێنا کە گەشت بکەم بۆ یەکێك لە وڵاتانی کەنداو کە بانگێشکرابووم بۆ کۆنگرەیەك، لەو ولاتەی کەنداودا بەخۆمم وت من ئەو نامانەی ئیخوان ئەلسەفا بەردەست دەخەم بۆ یەکلاکردنەوەی ئەم پرسە. ڕۆشتم بۆ کتێبخانەیەکی گەورە لەوێ لە فرۆشیارەکەم پرسی: کتێبی "نامەکانی ئیخوان ئەلسەفا"ت هەیە؟ بە تۆنێکی سەرسوڕماوە وتی: نەخێر مامۆستا. پێم وت: لە کوێ دەتوانم دەستم بکەوێت؟ وتی: مامۆستا، تۆ ئەزانی ئەم کتێبە دەربارەی فەلسەفەیە؟ پێم وت: بەڵێ. وتی: کتێبی فەلسەفی لێرە قەدەغەیە. ئەمەش یەکەمجارم بوو ببیستم کتێبی فەلسەفی قەدەغە بێت، دواتر بۆم دەرکەوت نەك تەنها لەم وڵاتەی کەنداودا کتێبی فەلسەفی قەدەغەیە بەڵکو لە زۆربەی دەوڵەتانی کەنداودا قەدەغە بوو. بە فرۆشیارەکەم گوت: ببورە، بەخودا من نەمزانیو. لە قسەیەکەوە بۆ قسەیەکی تر دەستمکرد بە گفتوگۆیەکی دۆستانە لە گەڵیدا و پێم وت: من کتێبەکەم پێویستە، چی بکەم؟ وتی: لەوێدا کتێبخانەیەکی تر هەیە. ناو و ناونیشانەکەی پێدام و وتی: بەڵکو لای بێت.

چووم بۆ کتێبخانەی دووەم و لە بارەی کتێبەکەوە لە فرۆشیارەکەیم پرسی. بێگومان هەمان وەڵامی دامەوە، پێم وت: ڕێگەم بدە خۆمت پێ بناسێنم: من نوسەرو وەرگێڕم ناوم "جۆرج تەڕابشیە". هەر بە بیستنی ئەوەی وتم جۆرج تەڕابشی، وتی: بەخێر بێیت و دەستی کرد بە پیشاندانی ئەو کتێب و وەرگێڕانانەی من کە لای ئەو دەست دەکەوت، پاشان درێژەی دایە: ڕوخسەتم بە. چووە ژوورەوە و خاون کارەکەی کە خاوەنی کتێبخانەکە بوو بانگکرد ئەویش هات وتی: بەخێر هاتی ئوستاز جۆرج، و میوانداری کردم، پێویستیەکەی خۆمم بە کتێبەکە بۆ گێڕایەوە لە بەر ئەوەی لە پاریس دەستم ناکەوێت و ناشتوانم لە لوبنانەوە بیهێنم بە هۆی شەڕی ناوخۆی لوبنانەوە، وهتد، وتی: بەخودا ئوستاز تۆ نازانی ئەم کتێبانە قەدەغەن؟ پێم وت: دەزانم بەڵام بەڵکو یارمەتیم بدەییت. وتی: لەگەڵم وەرە. پێکەوە ڕۆشتینە ژێر زەمینێکەوە دیتم کۆمەڵێك سندوق و کتێبی تری تێدا بوو، چوار بەرگی گەورەی ئیخوان ئەلسەفای دەرهێنا، وتی: فەرموو ئوستاز. نەیدەویست پارکەی وەربگرێت بەڵام من مکوڕبوم نرخەکەیم بە گشت سوپاسێکەوە دا.

من لە ڕێگای گەڕانەوەمدا لە فڕۆکەکەدا و لە ماڵەوەش هەموو خەیاڵم لای ئەوە بوو ئەو دەقە بدۆزمەوە کە جابری لە بارەی ئیخوان ئەلسەفاوە دەیڵێت گوایە ئەوان دژ بە لۆژیك و دژ بە ئەرستۆ و دژ

به فەلسەفە بوون.
بەشی چوارەمم لە نامەکان کردەوە بەدوای ئەو دەقەدا دەگەڕام کە لە پەراوێزی کتێبی “ڕەخنەی عەقڵی عەرەبی” ئاماژەی بۆ کرابوو بەڵام نەمدۆزیەوە، گەڕام و گەڕام و پاشان بە خۆمم وت: پێ دەچێت هەڵەیەکی چاپ بوبێت بۆیە پێویستە دوبارە هەر پەنجاو یەك نامەکە بخوێنمەوە. بەمشێوەیە دەستم کرد بە خوێندنەوەی کتێبی نامەکانی ئیخوان ئەلسەفا بە هەر چوار بەشەکەیەوە تا گەشتم بە نامەکانی 14-13-12-11-10، زۆر بە توندی حەپەسام. لەم پێنج نامەیەدا، دوای ئەوەی خویان ناساند، بە ڕوونی شتێکی وا دەڵێن: ئەی براکەم، خودا بە ڕۆحی خۆی پشتیوانی تۆ و ئێمەش بێت، بزانە، هیچ دەروازەیەکت نیە بە ڕووی ئێمەدا لە ڕێگای لۆژیکەوە نەبێت لە بەر ئەوەی تەنها لۆژیکە دەتوانێت گوتار لە نێوانماندا شیاو بکات، وەرە با لۆژیك و کتێبەکانیت بۆ ڕاڤە بکەین، پاشان نامەکانی 10 بۆ 14 تەرخان دەکەن بۆ ڕاڤە کردنی کتێبی لۆژیکی ئەرستۆ وەك گوزارە و گوتراو و پێوەر و بەڵگە، زاراوکانیش بە شێوازە یۆنانیەکەی بەکاردەهێنن وەك ئەنالۆتیکا و کاتیگۆریاس و هتد.

کاتێك من ئەم پێنج نامەیەم دەخوێندەوە کە ڕاڤەیەکی تێروپڕی لۆژیکی ئەرستۆ بوو لە خۆمم دەپرسی: چۆن جابری دەڵێت ئیخوان ئەلسەفا ئەرستۆیان ڕەتکردۆتەوە؟ لۆژیکیان ڕەتکردۆتەوە؟ چۆن وتویانە مرۆڤ پێویستی بە لۆژیك و بە فەلسەفە نیە؟ دوبارە گەڕامەوە سەر خوێندنەوەی نامەکان تا گەشتمە نامەی حەڤدەیەم کە بەناونیشانی: هۆی جیاوازی زمانەکان، جابری ئەو دەقە وەك بەڵگەیەك بەکاریدەهێنێت بۆ ئەوەی کە ئیخوانە ئەڵسەفا گوایە وتبێتیان کە مرۆڤ پێویستی بە لۆژیك نیە. بە هەر حاڵ دەقەکە چی دەڵێت؟ ناوەڕۆکەکەی بەمشێوەیە: لە سەرەتای نامەکانماندا باسمان لە گرنگی لۆژیك کرد لە تێگەشتن و تێگەشتنی نامەکانماندا. بەڵام براکەمان بزانە کە دوو لۆژیك هەیە. لۆژیکێکی فەلسەفی هەیە بۆمان باس کردویت، هەروەها لۆژیکێکی زارەکی هەیە واتە گوتن، لە بەر ئەوەی ئەگەر گوتن نەبێت ئەوا لێکتێگەشتن لە نێوان مرۆڤدا نەدەبوو. دوای ئەوەی باس لە ڕۆڵی زمان دەکەن وەك بنچینە و ئامرازی لێکتێگشتن لە نێوان مرۆڤەکاندا هەروەها دەڵێن: بزانە دەرونانێکی بێ گەرد هەن پێویستیان نە بە وتن و نە بە لۆژیك نیە لە تێگەیاندنی یەکتریدا، واتە دەرونانێکی ڕوحانی لە ڕێگای چاو، لە ڕێگای بەرکەوتن، لە ڕێگای ڕۆح، و ویژدان، وختورەوە یەکتر تێ دەگەیەنن وەك ئەوەی ئەمڕۆ دەیڵێین، بێ ئەوەی پێویستی بە لۆژیکی زارەکی و گوتن ببێت. بەمشێوەیە جابری ئەم دێڕەی ئەوانی بەهەلزانیوە “پێویست بە لۆژیك

ناكات" و وشەی زارەكی فەرامۆش كردوە بۆ ئەوەی بڵێت ئەمانە دژی لۆژیك بوون بە مانا فەلسەفیەكەی. پاشان چاوم كەوت بە بەڵگەیەكی تر ئەویش هەڵوێستی ئیخوان ئەلسەفا بوو لە بارەی ئەو پەیوەندییەی كە هەیە لە نێوان ئایین و فەلسەفە كە دۆگماییەكان لە سەردەمی خۆیاندا (سەدی چوارەمی كۆچی) دەیانویست ئەو پەیوەندیە ببچڕێنن و داوای حەرامكردنی فەلسەفەیان دەكرد بە ناوی ئایینەوە. بەڵگەكە بە ڕوونی دەڵێت: بزانە برای چاك، خودا پشتیوانت بێت بە نوری خۆی، ئەوەی ئەحكامەكانی ئایین بزانێت ئەوا تەماشاكردنی زانستی فەلسەفە زیانی پێ ناگەیەنێت بەڵكو زانستی ئایینی پێ زیاد دەكات و زیاتر پەی بە ماناكانی دەبات". پاشان زیاتر ڕوونی دەكاتەوە: "لۆژیك تەرازووی فەلسەفەو ئامرازی فەیلەسوفە. ئەگەر فەلسەفە چاكترین هونەرەكان بێت بۆ مرۆڤ دوای پێغەمبەرایەتی ئەوا دەبێت تەرازوی فەلسەفە ببێتە ڕاسترین تەرازوكان و ئامرازی فەیلەسوفیش چاكترین ئامرازەكان بێت و هونەری (پیشە- صناعە) لۆژیك بە نیسبەت عەقڵ و مەعقولات وەك هونەری نەحوو وایە بۆ زمان و دەربڕین".
من كاتێك ئەم نامەو بەڵگانەم دەخوێندەوە توشی شۆكێكی مەزن و برینداربونی كبریائم بووم وەك ڕۆشنبیر، لە بەر ئەوەی ئەوەم لە بارەی كتێبەكەی جابریەوە نوسیبوو كە نوسیم: "ئەم كتێبە هەر كەس بیخوێنێتەوە دوای ئەوەی دەیخوێنێتەوە ناگەڕێتەوە سەر ئەو شێوەیەی جارانی كە لە سەری بووە پێش ئەوەی كتێبەكە بخوێنێتەوە".

لەو ڕۆژەوە گلەیەكەم ئیدی ئاراستەی جابری نەكرد، بەڵكو ئاراستەی خۆم كرد، لە بەر ئەوەی بڕیارێكم لە بارەی كتێبێكەوە داوە لە بابەتێكدا بۆ ئەوەی هەموو كلیلە مەعریفیەكانیم پێ بێت. وە سوێندێكم لە گەڵ خۆمدادا كە لەو كاتە بەدواوە هیچ شتێك نەڵێم و هیچ بڕیارێك نەدەم بۆ ئەوەی تەواو دڵنیا نەبم لە بارەی هەموو زانیارییەكانم لە بارەیەوە. بەمشێوەیە بڕیاری دوبارە پەروەردەكردنەوەی خۆم دا، دوبارە ڕۆشنبیركردنەوەی خۆم. بەمشێوەیە من سەرمكردە سەر، من كە زمانی عەرەبی و كەلەپوری عەرەبیم بە شێوەیەكی بەشەكی لە زانكۆ خوێندبوو، بەشێوەیەكی ترسناك سەرمكردە سەر خوێندنەوەی كتێبەكانی كەلەپور و دەیەها و دەیەها لەو سەرچاوانەم بەسەركردەوە كە جابری ئاماژەی بۆ كردبوون و هەموو بەڵگەكانم یەك بە یەك وردبینی دەكرد و لە ڕاستی هەموو بوارەكانیم دەكۆڵییەوە. بە ڕاشكاوی پێتان دەڵێم بەڵگەی ئیخوان ئەلسەفا تەنها بەڵگە نەبوو، بەڵكو چاوم كەوت بە دەیەها و دەیەها بەڵگەی وەك ئەو بەهەڵەدابردنانەی كە جابری بەرامبەر خوێنەرەكانی كتێبەكەی خۆی كردبووی كە منیش یەكێكیان بووم لەوانە، ئیدی ئەمەی بە مەبەست

کردبێت یان بێ مەبەست –نازانم-.

ئەمڕۆ من بە ڕاشکاوی دەڵێم: من دانپێدانانێك بۆ جابری دەکەم، کە چارەکە سەدەیەکی تەواوم لە گەڵ بەسەر برد و ئەو هەموو ساڵە ئەوم خوێندەوە و سەرچاوەکانی و سەدەها لەو سەرچاوانەی کەلەپوری ئیسلامی و پێش ئەویش مەسیحی و لە پێش ئەوانیشەوە کەلەپوری یۆنانی و هەر شتێك پێویست بێت بۆ گفتوگۆکردن لە گەل پرۆژەکەی ئەودا خوێندمەوە، من دانی پێدا دەنێم، لە بەردەم ئێوەدا، کە سودێکی زۆر گەورەی پێ گەیاندوم، ئەو ناچاری کردم دوبارە ڕۆشنبیریە کلەپوریەکەم بونیاد بنێمەوە. من زۆر قەرزاری ئەوم سەرەڕایی هەموو ئەو ڕەخنانەی ئاراستەم کردوە.

وێستگەی شەشەم:

ئەو پێنج وێستگەیەی کە پێشتر باسکراوە هەمووی وەك وێستگەی دەرچوون وابوون، لەوێوە هەموو ئەوانەم نوسی کە لە ماوەی ژیانمدا نوسیم لە لێکۆڵینەوە و وتار کە ژمارەکەی نزیك بووەتەوە لە پێنج سەد، وە کتێب کە نزیك بۆتەوە لە سی دانە، وە زیاتر لە سەد وەرگێڕان. بەڵام بە پێچوانەوە وێستگەی شەشەم وەك وێستگەی وەستان و بێ دەنگی و ئیفلیجی تەواوەتی بوو لە نوسین: وێستگەی ئازاری بەردەوامی سوریا لە چوار ساڵ لەمەوبەرەو بۆ ئەوەی لە ئاسۆوە هیچ موژدەیەکی کۆتایی هاتنی دەرکەوێت.

بە درێژای ئەو چوار ساڵە پێنوس هیچ یارمەتی دەرم نەبوو تەنها لە نوسینی دوو وتاردا نەبێت: کە یەکەمیان لە 21/3/2011 هاوکات لە گەڵ سەرەتاکانی شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی لە تونس و میسر و لیبیا، دوەمیشیان لە 28/5/2011 لە گەڵ تێکەڵ بوونی سوریاش بە هەراوهوریای ئەو بەهارە.

وتاری یەکەم ئەم ناونیشانەی لە خۆ گرتبوو: مێژویەکی بچوك لە پەراوێزی مێژویەکی گەورەدا. مەبەستم لە مێژوی گەورە شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی بوو کە ئەو کات وا دەردەکەوت وەك ئەوەی جیهانی عەرەبی بخاتە ناو قۆناغی شۆڕشە مێژویە گەورەکانی وەك ئەوەی فەڕەنسا لە ساڵی 1789 بەخۆیەوە بینی یان ئەوروپای ڕۆژئاوا لە ساڵی 1848 یان دەوڵەتانی بلۆکی ناسراو بە سۆشیالیستی لە کۆتاییەکانی سەدەی بیستدا. بەڵام مێژووی بچوك مەبەستم لێ ی ئەو مێژووە کەسیەی خۆم بوو کە هاوپەیوەستە بە نائومێدیەکی گەورە. من، وەك ئەوەی دەربارەی خۆم لە کۆتایی ئەو وتارەدا دەرباری شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی ئاماژەی بۆ کرد، کوڕی نائومێدیم بە شۆڕشی ئاوابووی ئێران زیاتر لەوەی کوڕی ئومێد بم بە شۆڕشەکانی

بەهاری عەرەبی هەڵهاتوو، کە لە کۆتایی وتارەکەمدا وتم کە ئەگەر من ئومێدێکم بە شتێك هەبێت ئەوەیە کە بەڵکو ئەم ترس و بەدگومانییەم لە شوێنی خۆیدا نەبێت، بەڵکو ئەنجامەکانی ئەم شۆڕشە عەرەبیانە هەمان ئەنجامی شۆڕشی ئێرانی نەبن کە هێزە چالاکەکانی لە ژێر ناوی ئایدۆلۆجیای ئایینی دا دەستیان بەسەرداگرت، بەڵکو خۆشبەختیم بەو بەهارە هاوەڵی هەمیشەییم بێت لەو تەمەنەی کە ماومە.
بەڵام، وەك بەرەو پێشچونەکانی دواتری ڕوداوەکان سەلماندیان، بەڵگە بوو لە سەر ئەوەی کە ترسەکەم لە جێگای خۆیدا بوو: بەهاری عەرەبی دەرگایەکی نەکردەوە جگە لە دەرگای دۆزەخ و گەڕانەوە بۆ پێش تازەگەری چاوەڕوانکراو و سەر لە نوێ نغرۆبوون لە ناو زەلکاوی سەدەکانی ناوەڕاستی خاچپەرستی- هیلالی.

بەڵام وتاری دووەمم کە لە کۆتاییەکانی مانگی ئایاری 2011 نوسیم ناونیشانەکەی ئەمەبوو: سوریا: دەسەڵاتێك لە چاکسازیەوە بۆ خۆهەڵوەشاندنەوە. کە ناواخنەکەی ئەوە بوو کە سوریای، فرە ئایین و فرە تایەفەو ئیتنیك، بە نێبەی خۆی لە بەردەم دەرگای دۆزەخی شەڕی ناوخۆدا وەستاوە ئەگەر دەسەڵات دەستپێشخەری نەکات بە چاکسازی کردن لە خۆییدا بە هەڵوەشاندنەوەی خۆی لە لایەن خۆیەوە. بە بێ ئەم هەڵوشانەوەیە هیچ ڕێگایەکی تر نیە بۆ چاکسازییەکی ئاشتیخوازانە کە وڵات لە وێران بوون بپارێزێت. بەڵام لە بری ئەوە ڕژێم هەتا خۆی لەو بەڵێنانەش دزیوە کە بۆ چاکسازی دابوی. بەڵام با دان بنێم بەوەشدا کە بڕوابونم لەو کاتەدا بە بڕێك لە ئومێد، بەوەی داوا لە ڕژێم بکەم کە لە پێناوی دوورخستنەوەی شەڕی ناوخۆی تایەفی وێرانکەر خۆی هەڵوەشێنێتەوە، لە جێگای خۆیدا نەبوو چونکە ئەوکات، واتە لە هەفتەکانی سەرەتای سەرهەڵدانی ڕاپەڕینی سوریادا، ڕۆڵی دەرکی لە ڕووی ڕاگەیاندن و پارەپێدان و چەکدارکردنەوەم درك پێ نەکردبوو، ئەو ڕۆڵەی کە ئەمڕۆ گەلی سوریا بە هەموو لایەکەوە نرخەکەی بە خوێن و بەگیان و بە وێرانکردنێك دەدەن کە لە هێلاکێوە وێنەی نەبووە، ئەمەش لە بارودۆخێکی هەرێمی و نێودەوڵەتدا کە ڕووبەڕووی ململانێیەکی گەرموگوڕی تایفی سونی/ شیعی دەبێتەوە کە زەنگی دووبارە بوونەوەی ئەو ململانێ زۆر دڕندانەی کاسۆلیکی/ پرۆستانتی لێ دەدات کە ئەوروپا لە سەدەی شازدەو حەقدەدا بەخۆیەوە بینی.
ئەوەی دەمێنێتەوە لە کۆتاییدا بیڵێم ئەوەیە کە ئیفلیج بوونم لە نوسین، منێك کە هیچ شتێکم لە ژیاندا نەکردوە جگە نوسین، وەك مردن وایە. بەڵام بەهەرحاڵ وەك مردنێکی بچوك دەمێنێتەوە لە پەراوێزی

ئەو مردنە گەورەیەدا کە مردنی نیشتیمانە.

تێبینی: ئەم وتارە دواهەمین وتاری بیرمەندی سوری "جۆرج تەرابشی"یە، پێش کۆچی دوایی نوسەر لە 16/3/2016 .

سەرچاوە:

http://www.atheer.om/archives/11257/%D8%B3%D8%AA-%D9%85%D8%AD%D8%B7%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%AA%D9%8A/

حیکایەتی عەشقێکی ناکام … شاخەوان سدیق

لە گێڕانەوەکانی ڕۆمانی (زۆر نیگەرانین، ئێوە لەیلاتان نەدیوە)
" زیاد لە ڕێگایەك هەیە بۆ فریودانی مرۆڤ، هەمیشە خۆشەویستی ئاسانترینیانە"
(عەتا محەمەد) ....

یەکێك لەو بابەت و تێما سەرەکیانەی کە مرۆڤ بەدرێژای مێژوی نوسین قسەی دەربارە کردوە، لە چەندین گۆشە نیگای جیاوازەوە، بابەتی خۆشەویستی و عەشق،ە ئەم بابەتە، ئەگەرچی مەسەلەیەکی ژیانیی و هەمیشە زیندوە، بەڵام قسەکردنیش دەربارەی هەمیشە پێویستی بە شێوازو فۆرمی نوێیە، بۆ ئەوەی گۆشە نیگا جیاوازەکانی ببینی، و دوربیت لە خۆ دوبارەکردنەوە، چونکە عەشق زیاتر لە هەموو شتێك وەك بابەتێکی ڕوحی و زاتی پەیوەستە بە خودی مرۆڤ خۆیەوە، بۆیە وێناکردنی پەیوەندیەکانی وێناکردنی بنەمای خەونە تایبەت و گشتیەکانی مرۆڤ خۆیەتی، هەروەك ئەوەی (هایدگەر) پێی وایە" مرۆڤ ناتوانێت لە هەبوونی خۆی تێبگات، تەنها لە ڕێگەی تێگەیشتن لە خودی خۆیەوە نەبێت، لە ڕێگەی ئەو خودەی کە هەیە درك بەو وجودەی خۆی دەکات کە هەیە" ڕەنگە پەیوەست بونی عیشق بە حاڵەتە وجودیەکانی مرۆڤەوە، لە سەر چەندین ئاست بۆ دەربازبونی خودی

مرۆڤە بێت لە چەندین حاڵەتی زاتی، کە ڕەنگە سادەترینیان دەربازبوون بێت لە تەنیایی، هەروەك ئەوەی (بەختیار عەلیش)دەڵێت" مرۆڤ بۆیە عاشق دەبێت، هەتا تەنها نەبێت" ئەوەش کە کۆمەکی مرۆڤ وەك دەرۆزەکەرێکی ئەم چەمکە دەکات بۆ بەزیندوی هێشتنەوەی، هەمیشە هونەری گێڕانەوە بووە، (عەتا محەمەد) پێی وایە" ئەوەی مرۆڤی دروستکرد، گێڕانەوەبوو" (ڕوداوەکان، چیرۆکەکان، پەیوەندی ئاڵوگۆڕی هەستەکان)، لە گێڕانەوەیانەوە واتا و مانای نوێ وەردەگرن، هەر ئەمەشە وایکردوە هەمیشە مرۆڤ و خۆشەویستی وەك دوانەیەك بۆ بەردەوامی، زیندوێتیان بە ژیان بەخشیوە. ئەگەرچیش زۆرجار و لە سەر زۆر ئاست عیشق و خۆشەویستی یان بۆ هەمیشە یان بەشێکی گەورەی ژیانی مرۆڤیان لە ناکامی و تاریکیدا هێشتۆتەوە. کە بەرهەمی ئەمەش، سەرەنجام جگە لە دڵشکان شتێکی تر نەبووە. (مەریوان وریا قانع) لە مەسەلەی باسکردن لە دڵشکاندا لە دیدارێکدا دەڵێت" دڵشکان بەشێکە لە بوون، پارچەیەك یان چەند پارچەیەکی گەورەی ژیانە. ڕەنگە دڵشکان سەرکیترین هەستێك بێت مرۆڤ لە ئاژەڵەکانی تر جیابکاتەوە. دەشێت ئەوەی مرۆڤ لە زیندوەرەکانی تر جیادەکاتەوە بوونی زمان و عەقڵ و خەیاڵ نەبێت، یادەوەریی کورت و درێژ نەبێت، توانای نووسین و حیسابکردن و دروستکردنی ئامێرنەبێت، بەڵکو دڵشکان بێت. وەك چۆن باوەڕناکەم ئاژەڵەکان دڵیانبشکێت، ئاواش باوەڕناکەم بەدرێژایی هەموو مێژوو یەك مرۆڤ هەبێت چەندەها جار دڵی نەشکابێت. من ئەم کورتە باسەی سەرەوە دەقۆزمەوەو لەم نوسینەدا دەمەوێت لەسەر چەند ئاستێك، کەمێك بۆچونی خۆم دەربارەی ڕۆمانی (زۆر نیگەرانین، ئێوە لەیلاتان نەدیوە)ی نوسەری ئێرانی(ڕەسوڵ یونان) دەرببڕم، کە ئەم ڕۆمانە باسکردنە لە گێڕانەوەی حیکایەتەکانی عەشقێکی ناکام، عشقێك کە خۆشەویستیەکی پاك و سادەو جوان دەستپێدەکات و بە کۆتایەکی هەژێنەر تەواو دەبێت، کە یەکێك لە گوندەکانی وڵاتی ئێران بەناوی گوندی مەرجان سەنتەری ڕوداوی چیرۆکەکەیە.

نوسەر لە چەند دێڕێکدا:

نووسەر و شاعیر و وەرگێڕی ئێرانیی، (ڕەسوڵ یونان) ساڵی(١٩٦٩) لە گوندێکی ڕۆخی دەریاچەی ورمێ لە دایکبووە،.. جگە لە ڕۆمانی (زۆر نیگەرانین ئێوە لەیلاتان نەدیوە) تا ئێستا (4) کۆمەڵە شیعری چاپکردوەو خاوەنی چەندین بەرهەمی وەرگێڕدراوە بۆ سەر زمانی فارسی و چەند کتێبێکی شانۆنامەشی چاپ و بڵاوکردۆتەوە، ئەمە جگە لە کتێبی (فرشتەکان)، کە بەشێوەی (مینیماڵ) نوسراوە. ئەم نوسەرە،

ئێستا لە شاری تاران نیشتەجێیە.

چیرۆکی ڕۆمانەکە:

چیرۆکی ئەم ڕۆمانە بەشێوەیەکی سادە باسکردن و گێڕانەوەی ژیانی خێزانێکی چوارکەسیە، لە گوندێکدا، بەناوی ئاوایی(مەرجان) کە لە (دایك و باوك و کچێك و دایەگەورە)یان، پێکهاتوە، باوکە کە ناوی (ڕەجەبەو دایکەکە ناوی جەمیلە و کچکەش ناوی لەیلایە) ئەم خێزانە وەك هەموو خێزانەکانی تری گوندەکە لە ژیانێکی سادەو ئاسایدا بەدڵخۆشیەوە ژیان بەسەر دەبەن، تا ئەو کاتەی کە (لەیلا) ڕۆژێك لە کاتی گەڕانەوەی لە ئاوهێنان لە کانی گوندەکەیان، بە ڕێکەوت چاوی بە پیاوێکی غەریبی شۆفێری ترێلەیەك دەکەوێت، بەناوی (ئیبراهیم) پاش ئەوەی کابرا داوای ئاو لە(لەیلا) دەکات، هەندێك گفتوگۆ دەکەن و هەر لەو ساتە بەدواوە، هەردوکیان عاشقی یەکتردەبن، لە دواترداو پاش چەندینجار لە یەکتر بینینەوە، ئەو عەشقە گەورەترو قوڵتر دەبێت، وەك ئەوەی لە لاپەڕە (43)ی ڕۆمانەکەدا بەم جۆرە باسی دەکات" لەیلا دڵی کەوتە پەلە پەل، هیوای دەخواست هەمیشە ئیبراهیم ببینێت، بەڵام ئیبراهیم دوربوو، زۆر دور، لە نێوان ئەو ئیبراهیمدا چەندین شاخ و دەریاو بیابانی بێژمار هەبوو، ئارەزووی دەکرد کە دونیا بچوك بوایە، تا ئەوان بیانتوانیبا هەموو ڕۆژێك یەکتر ببینن، بەڵام دونیا گەورەبوو، گەورەتر لەوەی کە ئەو بیری لێدەکردەوە" دوای بەردەوام بونی ڕوداوەکان، بەهۆی جوانی و سەرنجڕاکێشانی گەنجانی گوند، لەیلا ڕۆژانە دڵخوازو داواکاری تا دێت زۆرتردەبێت و چەندین گەنج عەشقی خۆیانی بۆ بەیان دەکەن، لەوانە (بولودی کوڕی سوغرا، یەشاری کوڕی محەمەدی ڕاوچی، بایرامی کوڕی ئەلبای دارتاش) بەڵام (لەیلا) داوای هەمویان ڕەتدەکاتەوەو بەهیچیان ڕازی نابێت، پاش بەردەوام بونی یەکتربینینەکانی (ئیبراهیم و لەیلا) هەفتانە بە نهێنی، و بینینیان لە لایان (بولودی) کەڕوڵاڵەوەو پاش بڵاوکردنەوەی هەواڵەکە لە ئاوایدا، ئیتر باوکی لەیلا زۆر نیگەراندەبێت و لەیلا ناچار دەبێت، لەگەڵ (ئیبراهیم)ی خۆشەویستیدا هەڵبێت، پاش ئەوەی دەچنە شارێکی سەر سنوری، لەوێ هاوسەر گیری دەکەن و ماڵێك پێکەوە بنیات دەنێن، لە یەکێك لە ڕۆژەکاندا، ئیبراهیم لە بەرامبەر گواستنەوەی بارێکدا بە پارەیەکی زۆر ناچارە سەفەرێکی هەفتەیی بکات، هەرچەندە لە سەرەتادا لەیلا ڕازی نابێت، بەڵام لە دواجاردا(ئیبراهیم) ڕازی دەکات، بەڵام لەیلا بێئاگا لەوەی کە هاوسەرەکەی ئەوە دواجار دەبێت دەڕوات وئیتر هەرگیز ناگەڕێتەوە، ئەم هەواڵەش لە زاری (موراد)ی

هاوڕێی (ئیبراهیم)ەوە، دەگات بە لەیلا، کە دواتر ئەم (مورادە) چاوی تەماع لە (لەیلا) دەبڕێت و ناپاکی لە هاوڕێکەی دەکات، (لەیلا) لە درێژەی ئەم چیرۆکەدا توشی زۆر ڕوداوی ناخۆش دەبێت، بەهۆی ئەوەش کە ناتوانێت بگەڕێتەوە گوندەکەیان ناچارە کاربکات، دواتر موراد دەیباتە کافتریاو یانەیەکی شەوانەو دیکاتە گۆرانبێژ، دوای بڵاو بونەوەی وێنەکانی لە سەر دیواری یانەکان و بڵاوبونەوەی ناوناوبانگی، کوڕانی گوند بەهۆی زراندنی ناوی گوندەکەیانەوە بڕیاردەدەن بچنە شاربۆ سۆراغی، ئەوسا بەدیتنەوەی یان بیکوژن یان بیبەنەوە، پاش گەیشتنیان بەشارو مانەوەیان لە ئوتێلێك، شەو دەچنە یەکێك لە یانەکان و لەوێ (یەشاری کوڕی محەمەدی ڕاوچی) کە یەکێك لە ئاشقەکانی (لەیلا) پەلاماری کچە گۆرانی بێژی ناو یانەکە دەدات، کە پێی واە خۆشەویستەکەیەتی، بەڵام پاسەوانەکانی یانەکە زۆر بە خراپی لێی دەدەن و فڕێی دەدەنە دەرەوە، کاتێك دەگەڕێنەوە، بۆ ئوتێلەکە یەکێك لە ژنە خزمەتکارەکان کە دەوچاو ڕوخساری سوتاوە، چارەسەری (یەشار)دەکات، و پێی دەڵێت، من دەزانم بەدوای کێدا دەگەڕێن، ئەو ژنەی بەدوایدا دەگەڕێن، هاوڕێی من بوو، ئەو دوای بیستنی هەواڵی مردنی باوکی، گڕی لە کافتریاکە بەرداو خۆی سوتاندو ئێمەشی ماڵوێرانکرد، بۆیە بڕۆنەوەو چیتر بەدوادا مەگەڕێن، کوڕەکان، بەبیستنی ئەو هەواڵە بە دڵشکاوی و ناکامانە دەگەڕێنەوە بەرەو گوندەکەیان کە (ئاوای مەرجانە)، ئەو خزمەتکارە ڕوخسار سوتاوەش، کە بەهۆی سوتانی ڕوخساری و چونەناوتەمەنیەوە کوڕەکان نەیان ناسیەوە، جگە لە خودی (لەیلا) خۆی هیچ کەسێکی تر نەبوو. ئەو (لەیلا)یەی کە ڕۆژانێك جوانترین کیژۆڵەی گوندەکەیان بوو، بەڵام عەشق چارەرەنوسی بەتەواوەتی گۆڕی.

ناونیشان و دەسپێك وەك دوانەی بەهێزی ڕۆمانەکە:

یەکێك لە کلیل و سەرەتای چونە ژورەوەی هەر تێکستێك، بێگومان (ناونیشان)و دەستپێکی چیرۆکەکەیە، چونکە هەڵبژاردنی ئەم دوانە بەشێوەی سەرنجراکێش، وادەکات، نوسەر سیحری خۆی لە خوێنەربکات بۆ ڕاکێشانی و بەردەومیدان بە خوێندنەوەی تێکستەکەی، هەڵبژاردنی ناوی (زۆر نیگەرانین، ئێوە لەیلاتان نەدیوە) بۆ ئەم ڕۆمانە یەکێکە لەو ناونیشانە سەرنج ڕاکێشانەی کەوای کردوە لە بەرگەکەیەوە هزری خوێنەر بۆلای خۆی ڕابکێشێت. دەربارەی دەستپێکیش، نوسەرو ڕەخنەگری ئێرانی (محەمەد ڕەزا سەرشار) پێی وایە" دەستپێك پانتایی و پێگەی زەمەن و شوێنی چیرۆك شیدەکاتەوە و بە شێوەیەکی باویش کەسایەتی

سەرەكی دەهێنێتە ناو چیرۆكەكە و زانیارییەكی گشتی و سەرەتای لە چیرۆكەكە بەخوێنەر دەدات" لەم ڕۆمانەشدا نوسەر عاقڵانە بە دەستپێكێكی سەرنج ڕاكێش دەستپێدەكات و خوێنەر ناچار بە شوێنكەوتن و خوێنەوەی دێڕبەدێڕو تەواوی ڕستەكانی چیرۆكەكەی دەكات بەم جۆرە" لەیلا لە تەنیشت پەنجەرەكەوە نوستبوو، بزەیەك كە بەسەر لێوەكانیەوە بوو، پیشانی دەدا خەریكە خەونێكی خۆش دەبینێت، بۆئەوەی بزانێت ڕۆژێك چیرۆكی ژیانی، خەو لە چاوی زۆرێك دەتارێنێت"

زمان و شیعر لە نوسین و گێڕانەوەدا.

بێگومان یەكێك لە خاڵە بەهێزو پتەوەكانی سەركەوتنی هەر تێكستێك بەسراوە بە چۆنێتی زمانی نوسینەكەیەوە، هەروەك (كاروان كاكە سور)یش پێی وایە" زمان مەرجی یەكەمی داهێنانە بۆ هەر نوسەرێك" لەم ڕۆمانەشدا و بۆ چۆنێتی بەباشی گێڕانەوەی چیرۆكەكە، نوسەر پشتی بە شێوازێكی سادە لە دەربرین و قوڵ لە گەیاندندا بەستوە كە شیعریەت تەواوی زمانی دەربڕینەكانی داپۆشیوە، ئەمەش چەند پەیوەندی بە سوزداربونی ڕوداوەكانەوە هەیە، ئەوەندەش پەیوەندی بە خێراتر گەیاندنی بیرۆكەو تێمای تێكستەكەیە بە وەرگر. وەك ئەوەی لە لاپەڕە (6)ی ڕۆمانەكەدا دەڵێت" لەیلا خەونی بینیبوو گوێڵكی سووری گەورە لە ناوەڕاستی دەریاچەی گوندەكەدا ڕاوەو ئەو لە ژێریدا، لە قوڵایی دەریاچەكەدا، لەگەڵ پەرییەكاندا دەژی" یان لە شوێنێكی تری ڕۆمانەكەدا دەڵێت" شاپەری لە سەر تاشە بەردێك دانیشتوەو دەفی مانگی دەژەند. پەریەكان بە چوار دەوریدا لە سەرخۆ سەمایان دەكرد، دەفی مانگ بە جووڵەی دەستەكانی شاپەری، بەرزو نزم دەبۆوە و ڕووناكییەكەی، سەمای پەرییەكانی جوانتر دەكرد.

تەكنیك وەك كەرەستەیەكی بەهێزی گێڕانەوە:

گێڕانەوە و هەڵبژاردنی تێمای سەرەكی ئەم چیرۆكە بە بڕوای من یەكێكە لە تەكنیكە سەرنج ڕاكێشەكان كە لە ڕێگەیەوە مرۆڤ ئارەزووی بەردەوامبون لە خوێندنەوەی چیرۆكەكە دەكات، بەڵام چەند چیرۆكەكە گرنگە، ئەوەندەش شێوازی گێڕانەوەكەی گرنگە بە تەكنیكی بەهێز، نوسەر لەم ڕۆمانەدا تا كۆتایی بەشێوەیەكی سادە لە ڕێگەی ڕاویەكی هەمووشت زانەوە، كە ئاگاداری تەواوی چیرۆكەكەیە سەرجەم ڕوداوەكان لەسەر زمانی كارەكتەرەكانەوە دەگێڕێتەوە، بەڵام لە كۆتا بەشی ڕۆمانەكەدا بە تەكنیكێكی بەرز خوێنەر توشی دڵڕاوكێی و شڵەژان دەكات، بەوەی كە هەر كارەكتەرو كەسایەتیەك باس لە خۆی و چۆنێتی

ڕودانی چیرۆکەکە دەکات، کە هەندێك پێیان وایە، چیرۆکەکە لە ئەساسدا بونی نەبوەو تەنها ئەفسانەیە و ئەسڵەن (لەیلا) هەر بوونی نەبووە، (ڕەجەب) کە لە ڕۆمانەکەدا باوکی لەیلایە، دەڵێت" ئەو هەر کچی نەبووە بەناوی لەیلا،" ئەو پێی وایە ئەو چیرۆکە دایکی، کە دەکاتە دایە گەورەی لەیلا لە ڕۆمانەکەدا خۆی دروستی کردوەو هەڵی بەستوە، ئەویش بەمەبەستی دەرکردنی بێتاقەتی ژنەکەی واتە (جەمیلە) کە لە ڕۆمانەکەدا، دایکی (لەیلا)یە. لەکاتێکدا یەکێك لە ئاشقەکانی لەیلا کە ناوی (بلود)ی کوری سوغرایە، دەڵێت" چیرۆکەکە ڕاستەو ئەو بە ڕاستی عاشقی لەیلا بووەو لەیلا ڕاستەقینەیە، کە دواجاریش هەر لە پێناو ئەودا خۆی فڕێداوەتە دەریاوە" بەم جۆرەش نوسەر گەمەی خۆی لەگەڵ خوێنەردا دەکات و لەکۆتا بەشی یاداشتەکانیدا، کۆتایەکی کراوە بۆ خوێنەر جێدەهێڵێت و بە خوێنەر دەڵێت" ئەم چیرۆکە خەیاڵییەو هەر جۆرە وێکچوونێك لە نێوان کە سێتیەکانی چیرۆکەکەو کەسێتی ڕاستەقینەدا ڕێکەوتە، هەڵبەت ئەوەیش بڵێم هەندێك کات، هەست دەکەم ئەم چیرۆکە ڕووی داوە. ئەی بۆچوونی ئێوە چییە؟؟؟

دوا سەرنج لەسەر ڕۆمانەکە:

ئەگەرچی چیرۆکی ئەم ڕۆمانە بەبڕوای من چیرۆکێکی سۆزداری سادەیە و هاوشێوەی نوسین و گێڕانەوەی لەم جۆرە لە زۆرێك لە ئەدەبیاتەکاندا بونی هەیە، بەتایبەت هەر لە ئەدەبیاتی (ئێرانی)خۆیدا کە بە چەندین شێوە لەلایان نوسەرانی دیکەوە چیرۆك گەلی وا دارێژراون و لە ئەدەبیات و حیکایەتی کوردیشدا هاوشێوەی هەیە و شتێکی زۆر نوێ نییە، وەك بابەت، بەڵام گێڕانەوەو شێوازی داڕشتنی ڕوداوەکان بەو گرێچنیە وردە و بەو زمانە سادەو پاراوە، بەڕاستی لە زۆرێك لە تێکستەکانی دیکەی جودا دەکاتەوە، هەر ئەمەشە وادەکات خوێنەر چێژ لە خوێندنەوەی ببات و ئارەزووی تەواونەکردنی تێکستەکە بکات. ئەم ڕۆمانە بەقەبارەی نیو(A4) و لە دوتوێی (204) لاپەڕەدا، لەلایان دەزگای چاپ و پەخشی سەردەمەوە چاپ و بڵاوکراوەتەوەو لە بەرهەمەکانی ساڵی (2013)یە و هاوڕێی وەرگێڕیش (جەبار سابیر) بەزمانێکی جوان و شیرینی پاراوی کوردیانە، وەرگێڕاوە، کە بە ڕاستی جێگای سوپاس و دەستخۆشیە. من لە خوێندنەوەی دووجاری ئەم ڕۆمانە چێژی زۆرم بینی بۆیە تەمەنا دەکەم ئێوەش بیخوێننەوەو لەو چێژە بێبەشنەبن. چونکە وەك (میلان کۆندێرا) دەڵێت" عەقڵی ڕۆمان عەقلی ئاڵۆزییە، هەموو ڕۆمانێك بە خوێنەری خۆی دەڵێت: شتەکان لەوە ئاڵۆزترن کە بیریان لێدەکەیتەوە"

بۆ ئەم نوسینە سودم لەم کتێبانە وەرگرتوە.
هونەری ڕۆمان_ میلان کۆندێرا_ لێکۆڵینەوە.
دەستپێك لە چیرۆکی کوردیدا_ ئارام سدیق_ لێکۆڵینەوە.
ڕێبەری کتێبسازە کوژراوەکان_ عەتا محەمەد_ ڕۆمان.

Shaxi83@yahoo.com

تێگەیشتنی بازنەیی … عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

لە کۆمەڵە شیعری (تاریك، بەقەد درەوشانەوە، تاریك)ی کەریم دەشتی- 2016 هەولێر- ناوەندی ئاوێر بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە

تەنیا ماینەوە
من و باقەیێ خەیاڵ
کە بەشی پێکێکی قەیتانی نەدەکرد
من بەو خەیاڵە
سەراپا تراژیدیای ژیانم نوسییەوە. ل3

(کەریم دەشتی) شاعیرێکی بە ئەزموونی پڕ بەرهەمە، بە یەکێك لە شاعیرانی (نەوە)ی هەشتاکانی شیعری کوردی دەژمێردرێت، هەڵگری جۆرێك لە تایبەتمەندی شیعرییە و پشت بە “بیرکردنەوە” و “خەیاڵ ” دەبەستێت و بایەخ بە (چنینی ریتم)ی شیعری، دەنگ و سەروا دەدات، ئەوەی دوایی وای کردووە شیعرەکانی لە روونی و سادەیی نزیك ببنەوە! لەو ئەزموونە نوێیەدا بە شێوەیەکی گشتی برەوی بە (تێگەیشتنی بازنەیی) و بە تایبەتی (تێگەیشتنی وشە) داوە.

لە کتێبی (رەوانبێژی خەیاڵ) کە بەشە پراکتیکەکەی بە ناونیشانی وێنەی “کتێب” لە ئەزموون و ئەزموونگەری “کەریم دەشتی”شاعیردا. قسەم لە بارەی میکانیزمی کارکردنی شاعیر کردووە و پێموایە شاعیر وەك میکانیزمی کارکردن زۆتر بەلای هەڵبژاردنی زمانی شیعرییدایە، هەمیشە هەوڵەکانی خۆی لەوەدا کۆ دەکاتەوە، کە (رێگای گوتن) بۆ زمان خۆش بکات. لەو رێگا خۆش کردنەشدا هەندێجار شاعیر ئیشکالی

گەیاندن و نەگەیاندنی بیرۆکەی شیعریی لە رێگای ئەزموونەوە چارەسەر دەکات. وەك چۆن ئیشکالیەتی وێنە و تەعبیرکردنی شیعریی لە رێگای تێگەیشتنی ناوەکی زمانەوە، یان بە مانایەکی دیکە لە رێگای ئەزموونگەرییەوە چارەسەر دەکات. لە سەر ئەو بنەمایە دەشێ بڵێم ئەزموونی شاعیر لەگەڵ زمان و شێوازگەریی تەعبیرکردن، لە سەر دوالیزمی ئەزموون و ئەزموونگەری – بەردەوامی زمان و چرکەساتی ئازادی دەربڕین – وەستاوە. ئەو بیروڕایەی من کۆی بەرهەمە شیعرییەکانی تا ساڵی (2011) دەگرێتەوە.

لە خوێندنەوەی کتێبی ناوبراودا پێموایە شاعیر لە (پرۆسەی نوسینی شیعری) زۆر جاران (بابەتێك) یان (فیکرەیەك) بەرەو نوسینی دەبات؟! فیکر و مانا لە دروستکردنی وێنەدا بەشداری تایبەتی خۆیان هەیە، بەڵام دیارە لێرە مەبەست لە فیکر و مانا وەك رەگەزێکی شیعری بینراوە، نەك وەك لۆژیك و تێگەیشتن!! بەڵام لەو ئەزموونە نوێیەدا من وەك خوێنەرێکی کۆی بەرهەمەکانی شاعیر هەندێك گۆڕانکاری دەبینم، یان هەندێ ئەزموونکاری دەخوێنمەوە، ئەوەی زۆر بەرجەستەشە گۆڕانکارییە لە شێوازیی تەعبیرکردن و هێنانە ناوەوەی تێگەیشتنی بازنەییە لە خولانەوەی وشەدا.

لە کۆمەڵە شیعری (تاریك، بەقەد درەوشانەوە تاریك – 2016) شاعیر وەك ئەزموونگەرایەك لە رووی مەعریفەی شیعریی و تەعبیرکردن، کاری لە سەر (تێگەیشتنی بازنەیی) کردووە… بەو مانایەش دەشێ خوێنەران جیاوازییەکانی ئەو ئەزموونە شیعرییە، نەك هەر تەنها لە رێگا گۆڕانکاری لە شێوازیی تەعبیرکردن، بەڵکو لە رێگای بەرجەستەکردنی تێگەیشتنی بازنەیشەوە زۆتر هەست پێبکەن!

شاعیر لە هەموو ئەزموونەکانی خۆیدا لە (رێگا خۆشکردن بۆ زمان) دوور نەکەوتۆتەوە، ئەوەش بە بڕوای من پەیوەندی راستەوخۆی بە سەرچاوەی مەعریفی شیعریی –یەکەمەوە- هەیە، واتە باوکی وەك شاعیرێکی کلاسیزمی کوردی لە پرۆسەی نوسیندا وەك بنەمایەکی سەرەکی زمانی شیعریی فەرامۆش نەکردووە!

لێرە قسەکردنم لە سەر تەعبیرکردنی شیعریی دەکەوێتە نێوان سنوری (دەق -تەعبیرکردن) و سنوری (وەرگر -تەئویل) کردن! دەمەوێ بڵێم چەمکی تەعبیرکردن، خۆی لە بەرفرەوانکردنی سنورەکانی توانا و ئەزموون و ناخی شاعیردا دەبینێتەوە، وەك چۆن نابێ سنورەکانی توانا و ئەزموون و ناخی وەرگریش فەرامۆش بکەین! بێگومان نابێ لە بیرمان بچێ، بەشێکی زۆری ئەو ئەزموونگەرییە دەکەوێتە سەر ئازادی

بیرکردنەوە و ئاستەکانی خوێندنەوەی خوێنەرەوە؟!

بە دیوەکەی دیکەش هەمیشە شێوازی تەعبیرکردن بە شێوە جۆراوجۆرەکانی زمانی ئەدەبییەوە بەندە! زمانی ئەدەبی دوورە لە راستەوخۆیی، هەڵگری روویەکە لە رووەکانی حەقیقەت، زمانی ئەدەبی لە سەر لادان و خوازە و رەمز بەرەو کەشفکردن هەنگاو دەنێت… هەڵبەتە لە بەرانبەر شێوازی زمانی تەعبیرکردن، شێوازی زمانی ئەبستراك هەیە… شێوازی زمانی ئەبستراك هەموو هێزی خۆی لە لادان و ئاماژە و رەمز خەرج دەکات، هەمیشە بۆ پرکردنەوەی بۆشاییەکانی پشت بە خوێنەران دەبەستی… ئەوەش یەکێکە لە خاڵە بنەڕەتییەکانی جیاوازی نێوان زمانی تەعبیری و زمانی ئەبستراك.

بەڵام دواجار زمانی ئەدەبی بە هەموو ئاستە جیاوازەکانییەوە پشت بە ئازادی بیرکردنەوە و ئاستەکانی خوێندنەوە دەبەستێ… هەموو ئەو قسانەم بۆ ئەوەیە بڵێم بزاڤی زمانی تەعبیرکردنی کەریم دەشتی لە کۆی ئەزموونەکانی پێشووی تا ساڵی 2011 لە زمانی تەعبیرکردنی (زیندەگی)یەوە بەدەر نییە، یان بە شێوازی زمانی تەعبیرکردن لە ڕێگای زیندەگییەوە بەندە… بە شێوەیەکی گشتی شێوازی زمانی تەعبیرکردن لە ڕێگای زیندەگییەوە، پشت بە ریتمی ناوەکی ژیان دەبەستێ و هەندێجار کار لە تێکشکانی گرامەر و رەنگاوڕەنگی دەکات، بۆ ئەوەی پەرتوبڵاو بێت… (جەلال بەرزنجی، دلاوەر قەرەداغی، بەرێز ئاکرەیی، هیوا قادر…) لەگەڵ جیاوازییەکانیان نموونەی دیاری ئەو شێوازەن…

بە بڕوای من شێوازی زمانی تەعبیرکردن لە ڕێگای زیندەگییەوە، بۆ کەریم دەشتی تا (ساڵی 2011) درێژ دەبێتەوە، بەڵام دواتر شێوازی زمانی تەعبیرکردنی شاعیر خۆی لە تەعبیرکردن لە ڕێگای دنیابینییەوە دەدۆزێتەوە، لە (تاریك، بەقەد درەوشانەوە تاریك – 2016) ئەو شێوازە بە ترۆپك دەگات، لە کۆمەڵە شیعری (تاریك، بەقەد درەوشانەوە، تاریك) دنیایەکی دیکەی نوێ لە پەیوەندی نێوان وشەکان و شتەکان دروست دەکات.

بە شێوەیەکی گشتی شێوازی تەعبیرکردن لە ڕێگای دنیابینی، شێوەیەکە لە شێوەکانی زمانی تەعبیرکردنی شیعریی، کە ئەزموونی هەستی کەمتر تێدا دەردەکەوێت، زۆرتر پشت بە درێژکردنەوەی تێگەیشتنەکان و خولانەوە دەبەستێ، کار لە ریتمی دەرەکی دەکات، کەمترین دەنگی دژکاری تێدایە، چڕە، هەندێجار لەگەڵ پلەکانی گرامەر دژ دەکەوێتەوە. ئەوەش گۆشەنیگای شاعیرانە بۆ خوێنەر دەنەخشێنێ!

گۆشە نیگای شاعیرانە پەیوەندییەکی راستەوخۆی بە دیتن یان دنیابینی و خەونبینییەوە هەیە، ئەوە دەشێ تێگەیشتنی من بێت، بۆ روانینی شاعیرانە و دیتنی دنیا و شتەکان بە چاوێکی نوێوە… (شێرکۆ بێکەس، رەفیق سابیر، هاشم سەراج، دلشاد عەبدوڵڵا، ئەحمەدی مەلا، جەمال غەمبار…) بە جیاوازییەکانیانەوە لە بارەی زمان و تێڕوانین و هەستی شیعرییەوە… نموونەی دیاری ئەو شێوازەن: بۆ نموونە زمان و تێڕوانینی هاشم سەراج پەیوەستە بە هەبوونی شیعریی لە هاوکێشەی (بوون – نیگەرانی – مردن) و لەگەڵ تێڕوانینی (تاریك، بەقەد درەوشانەوە، تاریك) وەك لە خوارەوە ئاماژەی بۆ دەکەم، جیاواز دەکەوێتەوە… دلشاد عەبدوڵڵا، هەوڵدەدات لە رێگای هاوکێشەی بابەتییەوە شیعرییانە بەسەر گێڕانەوەکاندا بچێتەوە. دەیەوێت هاوکێشەی بابەتی لە نێوان شیعر و گێڕانەوە دروست بکات! ئەو شێوەیە لە تێڕوانین هەمان زمانی گێڕانەوەی شیعریی و رەگەزی زاڵی گێڕانەوەی جەمال غەمبار نییە، ئەحمەدی مەلا هەندێجار لەگەڵ پلەکانی گرامەر دژە و زۆتر لەگەڵ گۆشەنیگای شاعیرانە دێتەوە… (بۆ ئەوەی لە بابەتی نوسینەکە دوور نەکەومە ئەو پۆلینکردنەی زمانی تەعبیرکردن و جیاوازییەکانی بۆ کاتێکی دیکە هەڵدەگرم)

لە سەر ئەو بنەمایە دەتوانم بڵێم تایبەتمەندییەکانی شێوازی زمانی تەعبیرکردنی شیعری (تاریك، بەقەد درەوشانەوە، تاریك) خۆی لە بزاڤی جوانی و توانای شێوەگرتن و گەشەکردنی تێگەیشتنی بازنەییدا دەبینێتەوە، شاعیر بە ئاگاییەوە لە رێگای هاوگونجانێکی هونەری بەرزەوە تێڕوانین و دنیابینی خۆی دەخاتە روو. دەشێ خوێندنەوەم بۆ تێگەیشتنی بازنەیی، لەو ئەزموونە نوێیەی شاعیردا لەوێوە خۆی هەڵبگرێتەوە، کە (تێگەیشتنی بازنەیی) بەلای منەوە، ناونانی میکانیزمی کارکردنێکە بۆ چەسپاندنی تێگەیشتن لە سەر خودی تێگەیشتن! پێموایە دەشێ دوو بنەمای بنەڕەتی بۆ ئەو میکانیزمە دەستنیشان بکەم: یەکەم، بنەمای فیکرەی دابڕان: فیکرەی دابڕان لە مانایەکەوە بۆ گەیشتن بە مانایەکی دیکە، یان لە تێگەیشتنێکەوە بۆ بەرجەستەکردنی یەکێکی دیکە… دیارە تایبەتمەندییەکانی ئەو بنەمایە بە بڕوای من لە سەرسامبوونی خوێنەردایە، چونکە خودی فیکرەی دابڕان لە شیعردا وا لە خوێنەر دەکات، جارێکی دیکە بۆ خوێندنەوە بگەڕێتەوە، تاکو بتوانێ باشتر لە هەردوو ئاڕاستەکە بگات و چێژی زۆتر بە دەست بهێنێ. بڕوانە هەبوونی شیعریی لە هاوکێشەی (بوون – دابڕان– هەتاهەتایی)

باش وەکو دڵم تاقە خۆشەویستێکی هەبوو
هەتا ماوە بۆی ئەگەڕێ
تەنیا من و تۆ ماینەوە ئەی با. ل30

بنەمای دووەم، فیکرەی دووبارەبوونەوە، یان خولانەوەی وشە: واتە شاعیر هەوڵدەدات هەمان ئەو تێگەیشتنە دووبارە بکاتەوە کە هەموو حەزی لێدەکەین، ئەویش لە پێناو جێگیرکردن! راستە دروستکردنی حاڵەتێکی دەروونی لە پشتەوەیە… بۆیە مەرج نییە بتوانێ هەمووان رازی بکات، بەڵام هێزی دەربڕینی شاعیر پۆشاکێکی دیکەی نوێی پێدەبەخشێ، کە لەبەر دڵان بێت. بۆوانە هەبوونی شیعریی لە هاوکێشەی (بوون– دووبارەبوونەوە–هەتا هەتایی)

زۆرم بیر کردەوە شیعر شەڕە لەگەڵ زمان
زمان شەڕە لەگەڵ زمان
زمان شەڕە لەگەڵ بازنە
زۆرم بیر کردەوە بازنە ئەبەدییە و کۆتایی نایەت. ل62

هەمیشە کەریم دەشتی لە ئەزموونەکانی خۆیدا بۆ ئەو هێزەی زمانی تەعبیرکردن، پەنای زۆری بۆ موزیکای وشە و هاوگونجان ((چنینی ریتم)) و دواتریش بەرجەستەکردنی چییەتی زمان بردووە، بەڵام لەو ئەزموونە نوێیە پێگەییوەدا بەرجەستەکردنی تێگەیشتنی زمان، پێش ماهیەتی زمان دەکەوێت؟! دەشێ بۆ (چییەتی زمان) بە دوای دەنگ و مانادا بگەڕێین، بەڵام دەبێ بۆ بەرجەستەکردنی (تێگەیشتنی بازنەیی) پەنا بۆ ئاشکراکردن و بە دواداگەڕانی تێگەیشتنی تایبەتی وشە و خولانەوەی وشە بەرین…

هەوڵێکی زۆرم دا بە چەند وشەیێ خۆم بکوژم
کەچی وشەیەکی زۆرم کوشت و هەر نەکوژرام
زۆر هەوڵم دا دوژمنێ بۆ خۆم دروست کەم
بەڵام لە خۆم زۆتر کەسم نەدۆزییەوە. ل102

شاعیر چۆن لە ناو و ناونانەوە گەیشتووە و چۆن ئەو ناو و ناونانە بە هەبوونی شیعرییەوە دەلکێنێ؟! بە مانایەکی دیکە (دەرخستن) و (ئاشکراکردن) و (نواندن)ی تێگەیشتن، لەو ئەزموونە نوێیەی شاعیردا دەرخستن و ئاشکراکردن و نواندنی تێڕوانینە بۆ (بوون) لە شیعردا، بە دیوەکەی دیکە لە کۆمەڵە شیعری (تاریك، بەقەد درەوشانەوە تاریك – 2016) تێگەیشتنی شاعیر یان (هەبوونی شیعریی) لای ئەو مەعریفەی شیعریی شاعیر دەخاتەوە، بەڵام مەعریفەیەکی جیاواز لەوەی لە سەرچاوەکانی یەکەمەوە پێیگەیشتبوو! هەمیشە مەعریفەی شیعریش دنیابینی شیعری رەنگ دەکات… کەواتە شاعیر ئەو کاتە ناو لە شتەکان دەنێت، کە تێگەیشتنی تایبەتی خۆی دەنوێنێ، بە مانایەکی دیکە تەنها ئەو وشانە دەتوانن تێگەیشتنی شاعیر بەرجەستە بکەن، کە

دەتوانن ئەوە بڵێن کە شاعیر بە پێی دنیابینی خۆی دەیەوێت، هەر ئەوەش تایبەتمەندی هەبوونی شیعری لای کەریم دەشتی ئاشکرا دەکات.

بە کورتی شاعیر وێنەی تێگەیشتنی خۆی یان (تێگەیشتنی بازنەیی) لە چوارچێوەی شیعردا بە خولانەوەی وشە و خولانەوەی فیکر لە لایەك و فیکرەی دابڕان لە لایەکی دیکە سپاردووە.

1/5/2017 هەولێر

لەنێوان "بەڵێ" و "نەخێر" دا … عەزیز ڕەئووف

چەند سەختە نەتەوەیەکتان هێناوەتە سەر چۆك و داوای غیرەتیشیان لێ دەکەن. چەند سەختە لە بیست و شەش ساڵی ڕابردوودا بەناوی کوردبوونەوە کەرامەتی کوردایەتیتان شکاندووە و ئێستا تەنها بە بەڵێ و نەخێرێك دەتانەوێت شکۆی بۆ بگەڕێننەوە. چەند سەختە یەك مژدەتان بۆ خەڵکی کوردستان بەجێ نەگەیاندووە ئێستا ختوکەی هەستی ناسیۆنالیستیان دەدەن و لەنێوان کوردبوون و کوردنەبووندا دنیایان بۆ دابەش دەکەن.

کێشەکانی ئێمە زۆر لەوە ئاڵۆزترن بە بەڵێ و نەخێر چارەسەر بکرێن. ئەمە کاربەڕێکردنە تەنها لەم تاریکییەدا بتەوێت بە بەڵێ یان بە نەخێر ڕای خۆت دەرببڕیت. نەتەوە دروست دەکرێت، کە ماڵ دروستکرا خۆی ڕادەگەیەنرێت و پێویستی بە ڕیفراندۆم نیە ئایا ئێمە ماڵمان هەیە یان نا. کە دیوارەکە دروست کرا قەڵا بۆخۆی پتەو دەبێت، بەڵام یەك بەردتان نەهێناوە بۆ بنیادنانی قەڵاکە و ئێستا لەنێوان بەڵێ و نەخێری دروستکردنی قەڵایەکدا کۆمەڵگە دابەش دەکەن و ئەوەی لەگەڵتان نەبێت تەخوینی دەکەن.
چەند سەختە وەك وەستایەك شکستت هێنابێت لە دورستکردنی وشکە کەڵەکێکدا ئێستا باس لە دورستکردنی قەڵا بکەن و لەکاتێکدا هەر خۆتان قەڵاکەتان پڕ کردبێت لە مار و مێروو، هەرخۆتان قەڵاکەتان بە سەرزەوی و ژێر زەوییەوە تاڵان کردبێت و کوردەکانی ناو قەڵاکەتان برسی و کردبێت و زیاد لە دوو دەیەیە شکۆیان دەشکێنیت و

ئێستاش ئەوەی لەگەڵتان نەبێت بە خائینی دەکەن.

چەند سەختە کوردبوون، ئەوەی باسی کوردایەتی دەکات خاڵیە لە هەناسەی کوردبوون و کوردبوونی تەنها بۆ ڕەفاهیەت و تاڵانی دەوڵەت، زۆرینەی خەڵکی کوردستانیش کوردبوون بۆیان بۆتە ئازارێکی سەخت و ئێستاش بە بەڵێ و نەخێر تاقی دەکرێنەوە. چەند سەختە کوردبوون کە بە ڕۆژی ڕووناك قاچاخچییەکان باسی کوردایەتیت بۆ بکەن و ئەوانەی کە بیست و شەش ساڵە لەسایەی ئەم سیستەمە ناشرینەی دەسەڵاتەوە کۆی ئازارەکانیان چەشتووە، کەچی ئەوسەری تونێڵەکەت لێ بگرن و کوردایەتیت پێ بفرۆشنەوە. چەند سەختە کوردبوون بەئاشکرا خائینان و نیشتیمانفرۆشان و تاڵانچییەکان باسی نیشتیمانپەروەری و کوردایەتیت بۆ بکەن و تۆش لەنێوان بەڵێ و نەخێر دا تەنها دەتوانی بۆ کوردبوونی خۆت بگریت.

چەند سەختە کوردبوون، سندوقێکتان داناوە ئەگەر بە نەخێر دەنگ بدەین ئەوا بەدنیا دەڵێین ئێمە ژێردەستەییمان قبوڵەو نامانەوێت خۆمان بەڕێوەبەرین، ئەگەر بە بەڵێ دەنگ دەدەین، ئەوا بۆقانونی کەرامەتشکاندنمان قبوڵە هەر بەدەستی ئێوە و هەم بە دنیا دەڵێین ئێمە قاچاخچیەکانی نەوتمان قبوڵە چ بڕیارێك دەردەکەن لەگەڵیانین.
چەند سەختە کوردبوون هاوڕێیان.

چەند پەیامێکی مەزن بۆ دوولەوی بچووک … نیگار نادر

ڕێوان ژیکەلەترین و شیرینترین هاوڕێ و هاوزمان و هاوڕووحی لەندەنمە ، ئەو ڕێوان پاکە لە تەمەنی سێ مانگیەوە هەتا سێ ساڵی لەکوردستان زمانی فراژاوە بەو مانایەی خۆڕسکانە کوردە و هێشتا کە تەمەنی چوارساڵە و گەڕاوەتەوە لەندەن تا ئێستاش بە لەندەن نامۆیە و لەزمانی ئینگلیزی دەترسێ و هەرگیز نایەوێ تێیبگا و قسەی پێبکا ، ئەو پێیوایە تەنها دەبێت بەکوردی قسە بکا لەوجیهانەدا هەموو کەسیش لە لەندەن لێی تێبگا ،هەروەها تاسەیەکی شیرین و گەرمی بۆ نیشتیمان هەیەو هەمیشە بۆنی کوردستان لەمن دەکا ، ئەو

سـەربزێوترین و ڕووحبزێـورترین منـداڵە لـە ژیانـدا بینیبێتـم کە جۆرەها پرسیارو پەیامی بۆ خودا هەیە ،هەروەها جوانترین و پاکترین جیهانبینی هەیە، هیچ بەربەستێکی مەودا و سنوورو زمان و جوگرافی و ڕێزمان ڕەچاوناکات، ئەو بە ڕەوانی دەدوێ و داوای فەلسەفیانە لە ژیان دەکا ، بەڵام چونکە پێیوایە ئەو زۆر بچوکە و زمانی تەواو نیە حەزدەکا زۆربەی پەیامەکانی خۆی لەڕێگای منەوە بنێرێ ، ئەوە یەکە لە پەیامە هەرە پاک و شیرین و جوانەکانیەتی:

ئیگەسۆر ؟ ها گیان..

ئێرە کوێیە ؟ ئێرە لەندەنە.. لەندەن کوێیە؟ لەندەن بەریتانیایە

بەریتانیا چیە ؟ بەشێکە لە زەوی و دونیا

ئەویش هی خودایە ؟ بەڵی

ئەی ئێرەش خودا دەیخوڕێنێ؟ بەڵی

ئەی بەخودا بڵی بۆ کوردوستان دوور دوورە؟

دەی پێی بڵی؟ بۆ کوردستان لەجێگای ئەو ماڵە درواسێیەمان نیە؟

ئاخر من حەزدەکەم هەموو شتەخۆشەکان ل□ تەنیشت یەک بن..

دە دیسان پێی بڵی؟

چی چ بڵێم؟ بڵی با هەموو ئەوانەی خۆشمدەوێن بیانکاتە داروسێمان…

ئاخر من بە پێیە بچوکانەم ناتوانم بگەمە هەموو شوێنێک هەموو رۆژێ و دەترسم وون ببم ..

(نیگە سور) نازناوی منە *

*(دەیخوڕێنی) ڕیزمانی تایبەتی خۆیەتی / م□ بەستی لێخوڕینە

*دواتر پەیامەکانی تری دادەنێم

نیگار نادر / لەندەن

مەرگ …. سەردار جاف

پێشکەشە بە مەرگی خۆم ……

ئەگەر هاتی
بە ئاسپایی لە دەرگاکەی دلـًم بدە
چونکە منیش ….
ناخی کەسم ، هەرگیز دانەخورپاندووە

فێری سەمای ماسی ببە
شەپۆل لە نێو چاوانمەوە لرفە دەکا
چونکە رۆحم بۆنی دەریای هەڵگرتووە

****

ئەگەر هاتی
چۆڕێ فرمێسك
لە کانیاوی کێلی گڵکۆی دایکم بێنە
تینوێتی شەوم بشکێنە
چونکە خەوم وا ساڵێکە بێدارییە و وشکبوونە
گۆزەیەك سۆزی باوکیشم
لێوەکانمی پێ تەڕتەڕکە
چونکە خەمم خەرمانێکی پڕ باڵایە
کەس لێی ناگا
هەر هەردووکمان
چاومان پڕپڕ ئەشکی روونە

****

ئەگەر هاتی
لە سەر ژێکانی مۆسیقا
هەنگاو بنێ
با خەیاڵم نوقمی بەستەو گۆرانی بێ
چاوەنواڕی روخسەتی بێدادیم مەکە
با ژان و ئازاری ژیان
هەر دەسلەملی شەوانی بێ

****

ئەگەر هاتی
بە ئاونگی سپێدانی دولبەرەکەم
پاراوم کە
چونکە هەر ئەو پاکشۆری زەخمم دەر دەکا
لە سەر هەر گردێکی وڵات
لە نێو هەر چەمێکی ئەوێ
نغرۆی جوانی سروشتم کە
نەبا لە پڕ خۆشەویستی خاك و خۆڵم
لە نێو گۆڕیشا دەرم کا

****

ئەگەر هاتی
بەر لە هاتن ، ئەو تەڵقینەم لە گەڵ خۆدا بۆ مەهێنە
نەبا پاساری و کەناریی
چەمە جوانەکانی ئەوێ لێم یاخی بێ
بەر لە هاتن ، کفنە سپییەکە تووڕ بدە
لە پەڕە گوڵی گزنگا
ئاڵای ئەوێم بۆ بدوورە
نەبا خواکەی ئەو وڵاتە بێتە دەنگ و
نزای رەقیبان ساقی بێ

****

ئەگەر هاتی
پێیان بڵێ ، گریان و شیوەن بە سەرچوو
دەنگ هەڵمە بڕن
نەبا رەشۆڵ و مەردان و کاوێسەکەم
نەعرەتەی سۆز و ئاوازیان نەڵێنەوە
پێیان بڵێ ، ڕشپۆش مەبن
بەر لە جاویدانی هاتن
سەراپا دڵم ڕش بووە
نەبا ئاوەز و بیرم لە وەڵامی گۆڕ هەڵە بکەن
ڕێی سروودی زمانی خود بەربدەن و
تەریقەتێ بڵێنەوە

****

ئەگەر هاتی
با گۆڕەکەم نهێنی بێ
نە لە پارك و نە لە گرد و مەزارگەدا
نەعشم نەچێتە ژێر خاكێ
نەبا بە ڕاڕەوی دوژمن
ئەو دڵخۆش و ئەزیزانم ئەسرین ڕێژ بێ
جەستەم سووتماکی وڵات کەن
لە مەزاری شێمحێدینی شارەکەما
پەرش و بڵاوەی سوتووم کەن
با ئەو خاکە بەر ژیلەمۆی رۆحم کەوێ و

برینی گیانم سارێژ بێ

2017 / 7 / 9

ئەڵمانیا

بۆ دەڵێم (نا) بۆ ئەم ڕیفراندۆمە !؟ … عەبدوڵا ساڵح

دوای کۆبونەوەی بارزانی لەگەڵ بەشێك لە حیزب و لایەنەکان ڕۆژی 7 / 6 / 2017، بڕیاری دا لە 25 ئەیلولی ئەم ساڵدا ڕیفراندۆمێك بەرپا بکا بۆ جیا بوونەوەی کوردستان و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ.!
سەرەتا پێویستە بڵێم من بێ هیچ قەیدوشەرتێك لەگەڵ جیابونەوەی کوردستان و پێکهێنانی دەولەتێکی سەربەخۆی سیکویلاری غەیرە قەومیم وەك مافێکی بێ ئەملاو ئەولای هەموو میللەتێك ، ئەوە مافێکی حاشا هەڵنەگرە و بە هەموو شێوەك پێویستە بەرگری لێبکرێ ، بەڵام پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا ئەم ڕیفراندۆمە بۆ هەمان ئەو مەبەستەیە کە باسم کرد ؟

بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە باشتر وایە چەند ڕاستیەك بخەینە بەر چاو :

١- گەڕانەوە بۆ ڕای خەڵك لە پرسێکی ئاوا چارەنوسازدا کارێکی پێویستە ،بەڵام :
مەگەرهەڵبژاردنی پەرلەمان پرسێکی چارەنوساز نەبوو!؟ ، مەگەر بە فەرمانێکی بارزانی بەهەوادا نەچوو !؟ وە ئەوە دوو ساڵە هەر چوار حیزبەکەی تر دەستەو دوعا لەبەر بارەگای بارزانی دەپاڕێنەوە تاکو کارای بکاتەوە ! ئەوە جیا لەوەی کاتێك ئەو پەرلەمانە کاراش بوو پرسە چارەنوسازەکان هەر لە دیوەخاندا یەکلا دەکرانەوە ! بۆیە مەسەلەی کارا کردنەوەی پەرلەمان کە هەندێك لایەن پێداگری لەسەر دەکەن ،وەك مەرجێك بۆ بەرپاکردنی ڕیفراندۆم، جگە لە گاڵتەجاریەك بەو لاوە ناتوانێ هیچی تر بێ ، کارا کردنەوەی پەرلەمان مانای ئەوەیە دەبێ ئەو پەرلەمانە مەرجەع بێ، واتا باڵاترین دەسەڵاتی یاسادانان بێ ، بەڵام لەکوردستان یاسا وەك هەموو چمکەکانی دیکە بە حیزبی کراوە، واتە دەبێ لەخزمەت دەسەڵات و پڕۆژەکانی دابێ

دەنا چ یاساکە خۆی و چ ئەو لایەنەی دەری کردوە ئاوایان بەسەردێ کە بەسەریان هات ! باس لە شەرعیەت دەکەن ، لە کاتێکدا هەموو دەزگایەك و دامەزراوەیەکی ئەم وڵاتە مۆرکی حیزبی پێوەیەو کون و کەلەبەرێك نەماوە بە حیزبی نەکرێ و نەخرابێتە ژێر چاوەدێری و بەرژەوەندی حیزب ، پەرلەمان زەقترین نمونەیەتی .

□- تۆ بڵێی خەڵکی کوردستان لەماوەی 26 ساڵ حاکمیەتی ئەو دەسەڵاتە ئەو ڕاستیەیان بۆ ئاشکرا نەبووبێ کە وادەو بەڵێنی ئەم دەسەڵاتە وەك بڵقی سەر ئاو وایە ؟ یا وەك کارەبا 24 سەعاتەکەی ئاشتی هەورامی وایە ؟ تۆ بڵێی ئەو خەڵکە پێویستیان بەوەبێ جارێکی کە بچنە‌ پای تاقی کردنەوەیەکی دیکەی ئەو دەسەڵاتە ، ئەویش لە پرسێکی ئاوا چارەنوسازدا ؟ دەسەڵاتێکی ئاوا فشەڵ ، ئاوا گەندەڵ ، ئاوا مافیایی و ئاوا بێدەربەست لە ئاقار سادەترین پێداویستی خەڵك ئەوە چۆنە ئەمڕۆ کەوتۆتە غەمی ئەوخەڵکەو دەیەوێ ئایندەی نەوەکانی داهاتووی بۆ مسۆگەر بکا ؟ لە کاتێکدا بە بەڵگە ئاشکرا بووە لەسەری، وەك د. شێرکۆ جەودەت ،کە ئەندامێکی پەرلەمانە پەکخراوەکەی کوردستانە ، لە بەرنامەیەکی ئێن ئار تی دا ئاشکرای کرد لە 53% زەوی کوردستان کەدەکاتە 41597 کم دووجا بۆ 25 ساڵ فرۆشراوە و ئەوەشی نەفرۆشراوە شارو لادێکانن و خانویان لەسەرە !

□- ئەگەر من کاریکاتێرستێك بام بۆ ئەم ڕیفراندۆمە وێنەی شەمەندەفەرێکم دە کێشا فارغۆنی یەکەمی، واتە مەکینەکەی ، پارتیەو شێفێریش بارزانی ، فارغۆنی دوای ئەو گالیسکەیەکە ئە‌و ڕایدەکێشێ ئەویش یەکیەتیە ، ئەمجا حیزبەکانی کە، وە دوا فارغۆنیش ئەو چەپ و لایەنە کۆمۆنیستانەن کە دوای هەڵلا کەوتون و نایانەوێ وەك چەپی حاشیەیی لەقەڵەم بدرێن ، وە یا هەندێکیان بە خەیاڵی ئەوەی کوردستان جیا بێتەوە هیچ بەهانەیەك بەدەست ناسیونالیزمی کوردو حیزبەکانیەوە نامێنێ تا شان خاڵی بکەنەوە لە ئاقار داخوازیەکانی خەڵك و ئەو کاتە کێشەی چینایەتی شەفاف تر دەبێ وئەوان دەتوانن ئێخەیان بگرن وقۆڵی لێهەڵماڵن بەرەو سۆسیالیزم ! ئەم بیانوە جگە لەڕاکردن لە بەرامبەر مەسئولیەتێکی مێژوویی کە ئەوان لە ڕاستایدا بێدەسەڵاتن شتێکی دیکە نیە ! ئەو کۆمۆنیستانەی ئێستاس بەو دەسەڵاتە دەڵێن مافیایی، گوایە دوای پێکهێنانی دەوڵەتەکەیان لە مافیایی بوون دەشۆڕێن ؟ کلکایەتی کردنی سیاسەتەکانی ئەو دەسەڵاتە ، وە لە پێشیانەوە پارتی ، وەك بازدانە‌ لە بۆشاییدا !

□- لەو ڕیفراندۆمە ، ئەگەر سەربگرێ ، دەسەڵات کارتێکمان دەخاتە بەردەم دوو ئیختیاری تێدایە { بەڵێ یا نا } بۆ جیابونەوە ،

پرسیارەکە ئەوەیە ئەم کارتە چ پێویست دەکا ، مەگەر کەس هەیە دژی جیابوونەوە بێ ؟ مەگەر لە ساڵی 2005 دا هەمان پرس بە شێوەیەکی نایاسایی، وەك ئەوەی ئێستا بەتەمان ڕێکی بخەن، نەخرایە دەنگدانەوە و ڕای زۆرینەی ڕەهای نەهێنا ، ئەی بۆ جیا نەبوونەوە ؟ بەڵام ئەوان لەم هەل و مەرجەدا هاتون ڕێگای ڕیفراندۆمیان گرتۆتە بەر چونکە لەو ڕێگایەوە دەتوانن بەهرەبەرداری سیاسی خۆیانی لێبکەن، قۆناغی دوای داعش و هەوڵی سونەکان بۆ پێکهێنانی ئیقلیمێکی سەربەخۆ وەك ئارایشتێکی نوێ ، دەسەڵاتی کوردی ناچار دەکا ئەو کارتە بخاتە گیرفانی بۆ موساوەمەو پچڕینی نفوزی زیاتر لە بەرامبەرەکەی، دەنا کارتەکە بخەنە ئەرشیفەوە بۆ ڕۆژی مەبادا!

□- ئەوەی جێگای سەرنجە دەزگا ئیعلامیەکانی ئەو حیزبانە ، بەتایبەت پارتی ، دەنگۆیەك جاڕدەدەن گوایە هەرکەس بەبەڵێ بەشداری نەکا ` خائینە ` لێرەدا جێگای خۆیەتی هەندێك بگەڕێنەوە بۆ مێژوویەکی نە چەندان دوور و بپرسین تەعریفی خیانەت چی یەو دەبێ بە کێ بگوترێ ` خائین ` !؟ ، ئەوە لەلایەك ، لە لایەکی دیکە ئێوە کە ڕیفراندۆم دەکەن و لە کارتەکەدا دوو بژاردە دەخەنە بەر دەم خەڵك [ئا یا نا] ئیتر بۆ پێشوەخت فەرزی دەکەن بەسەر دەنگدەردا کە دەبێ حەتمەن بە دڵی ئێوە دەنگ بدا دەنا ` خائینە ` ،تکایە بیکەن بە یەك بژاردە و با هەردووك [ئا] بێت، ئەوەش وەك تازەترین مۆدێلی دیموکراتیەت بە هەموو ئەو وڵاتانەی بفرۆشنەوە کە حاکمەکانیان لە شێوەی ئێوەن !

□- هەمان ئەو کارتە وەسیلەیەکە بۆ بێدەنگ کردنی هەر ناڕەزایەتیەك کە دەمێکە پەنگی خواردۆتەوەو خۆلافاندنی خەڵکە بە بابەتێك کە لەسەر دەستی ئەوان نەك جێگای هیچ ئومێدێك نیە ، بگرە دووبارە دواخستنی ویستێکی بەر حەققی ئەو خەڵکەیە بۆ جیابونەوە لە عێراق و پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ.

□- سەرانی ئەو حیزبانە ، تەئکید لەوە دەکەنەو کە ئەم ڕیفراندۆمە بۆ جێبەجێ کردنی ڕاستەوخۆ نیە ، وەك لێدوانەکەی ئەم دواییەی بارزانی بۆ ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆست ، بەڵام گریمان دەوڵەتیشیان دروست کرد ، کێ دەبێتە حاکمی ئەو دەوڵەتە؟ مەگەر ئەو هەزاران کۆچەرانەی ڕۆژانە بەبەردەوامی خۆیان بە ئاوەکاندا دەدەن و زوربەیان دەخنکێن، وڵاتیان نیە !؟ ئەی بۆ لێی ڕادەکەن ؟ ئەو خەڵکە چ لە وولاتێك بکا ئایندەی خۆیی و نەوەکانی داهاتوی نەك مسۆگەر نەبێ ، بگرە بەبەردەوامی لە ژێر فشاری برسی کردن و سەرکوت و دڵە ڕاوکێ دابێ !

2017 / 7 / 8

بێنی پوونگ … عەبدولڕەحمان فەرهادی

خۆر تاڵە تیشکێکی خۆی
به باڵی سەمەندەرێ
بۆ تنۆکێ شەونم نارد
ئەویش خستیە گیرفانی
تاکوو دەمەو ئێوارە
زەردەپەڕ بوو بە میوان
شەوقێکی بۆ شەونم نارد
کە شەونم تاڵە تیشکی
لە گیرفانی دەرهانی
ببوو بە پەڕی تاووس
کۆتر ملیان پێ ڕەنگ کرد
ئاسێ خۆی پێ داپۆشی
سروشت کردیە مافۆرێ
پێ لە پەلکەزێڕینە.
2
شالوورێکی وێڵ و سەرمەست
بە چاوی پڕ خومارەوە
هاتە نێو دێڕە شیعرێکم
کە دەنووکی لە پیتەکانی ناوت دا
سروشت پڕ بوو
لە بێنی پوونگی بەهاری
هەر ئەوکاتە
تەمێکی پڕ باقوبریقی
شەبەنگاوی
بەلووزەوە بۆ داباری.

3

ڕۆژانە دەچمە نێو ڕەزێ
بولبولێکی دەنووك مۆری
وێڵ و تەریو
دەنووك لەنێو بۆڵێ ئەنگوور
بزر دەکا
سەرمەستانە سەر دەردێنێ
ڕەز و باخ و دەشتودەریش
پڕ دەکا لە
سەدا و نەوای
شەپۆلەکانی میلۆدی
بە چریکەی سەرمەستانەی
دەمخاتە نێو
خەیاڵی خۆشی مەیکەدە
لە کونجێکا
بێ بادە و مەی
بە ئازارێ دەتلێمەوە
پڕ لە نیهادی تەنیایی
وەك هەمیشە بەیادی تۆ
دەکەومە ناڵەی جودایی.

4

نیوەڕۆیان
تیشکێ خۆر لە ڕۆچنەوە
خورجینەیێ
پڕ لە نسارم بۆ دێنێ
تژی لە بەفراوی وشە
شێدار بە ئاونگی شیعر و
مشت لە ڕەنگی
شین هەڵگەڕاوی وەنەوشە.

5

خۆر مشتێ لە
ئەلەندی دەمەو کازیوەی
ڕژاندە نێو گیرفانی تەم
ئەویش دایە بەر بارانی
تیشکی ئارەنگی ئەستێرە
دواتر کردیان
بە پەلکەزێڕینە و ناردیان
بۆ ئەو ئاسمانەی کە تۆی لێی.

سوودەکانی گۆرانی بۆ منداڵان … ڕێزا شوان

لەگەڵ بوونی کورد دا، گۆرانی کوریش هەبووە، گۆرانی بووە بە بەشێک لە ژیانی کورد، بووە بە هۆکارێک بۆ گوزارشتکردن لە هەست و سۆز و لە خۆشەویستی و لە لە خۆشییەکانی ناخی دەروونی. ئەمەی کورد خاوەنی گەنجینەیەکی زۆر دەوڵەمەندین لە گۆرانی فۆلکلۆری هەمەبابەتی ڕەسەن، کە مۆرك و تایبەتمەندی و ڕەنگ و بۆی کوردەوارییان پێوەیە دیارن و جیاوازیاشیان هەیە لەگەڵ گۆرانییەکانی گەلانی تر.. بە سەدان بەیت و بالۆرە و گۆرانی فۆلکلۆری و میللی کوردیمان هەن، کە تا ئەمڕۆش چێژ و خۆشیان کاڵنەبوونەتەوە.. داگیرکەرانی کوردستانیش نەیانتوانی ژینوسایدی گۆرانییە کوردییە ڕەسەنەکانمان بکەن، گەرچی بەشێکیان لەدزیوین و شیواندوویانن.

باسەکەمان دەربارەی گۆرانییە بۆ منداڵانە، ئەو گۆرانییانەی کە گۆرانبێژە گەورەکان بۆ منداڵانی دەیانڵێن.. یا بە دەنگی ناسکی خودی منداڵان بە تاک یا بە کۆمەڵ دەوترێن. گۆرانییەکانیش بە پێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵان پۆلێن دەکرێن.. پێویستە لە رووی فۆرم و ناوەڕۆک و واتا و کێش و ئاواز و ترپەوە، لەگەڵ قۆناغەکانی توانای وەرگرتن و فێربوون و وتنەوەی منداڵاندا بگونجێن.
من لە کتێبەکەمدا (چاوپێخشانێک بە مێژووی ئەدەبی منداڵان) کە لە ساڵی (٢٠١٥) لە لایەن (کۆمەڵەی ڕۆناکبیری و کۆمەڵایەتی کەرکوک) ەوە چاپکراوە. لە بەشێکی ئەم کتێبەمدا، باسمان لە سوودەکانی (لای لایە) کردووە، کە لە لایەن دایکانەوە بۆ کۆرپە و ساوا جگەرگۆشەکانیان دەکرێ.
(لامارتین) دەڵێ:" جوانترین هۆنراوە لە سەرانسەری جیهاندا لای لایەی دایکانە"
لای لایە و لاواندنەوە بۆ منداڵانی کۆرپە و ساوا دەکرێن، کاتێک کە دایکان دەیانخەنە نێو لانک یا بێشکەوە یا جۆلانە، لەگەڵ ڕاژەنیندا، بە لای لایە و گۆرانی گونجاو، سۆز و خۆشەویستی و ئاهی ناخی دەیان بە کۆرپەکانیان دەردەبڕن.. تا خەو بیانباتەوە.

لەم نووسینەماندا، بە کورتی باس لە سوودەکانی گۆرانی بە منداڵانی باخچەی منداڵان و قۆناغی قوتابخانەی بنەڕەتی دەکەین.. بە تایبەتیش قوناغی باخچەی منداڵان، کە بە قۆناغی زووی منداڵیش ناودەبرێت، لە چەند باسێکی پەروەردەیی تریشدا، باسمان لە گرنگی و لە هەستیاری ئەم قۆناغە لە ژیانی مرۆڤ کردووە.. یەکەمین خشتی بناغەی کەسایەتی هەر کەسێک لەم قۆناغەدا دادەنرێت، لەبەرەوە پێشبینی ئەوەی لێدەکەین کە لە داهاتوودا دەبێتە چ کەسایەتییەک.. هەر لەم قۆناغەدا چەمکە بنەڕەتییەکان لای منداڵان جێگیردەبن، کە لە ئایندەدا دەتوانن زیاتر و زیاتر پەرەیان پێبدەن.. لەم قۆناغەدا زمان زۆر بە خێرایی گەشەدەکات، چونکە زمان لە پێویستی و پێداویستییەکانی پەیوەندیکردن و دەربڕین و گوزارشتکردنە.. پێویستە ئەم هەلە لە بەرژەوەندی منداڵاندا بقۆزرێتەوە، تا منداڵان بتوانن رادەیەکی زۆری وشە و دەستەواژە و رستە و چەمکەکان وەربگرن و فێربن، گەنجینەی زمان و زانست و زانیاری گشتیشیان دەوڵەمەند بکەن.. هەر لەم قۆناغەدا،هۆش بە ئەوپەڕی خێراییەوە گەشەدەکات.. لە لێکۆڵینەوەیەکی پراکتیکیدا، ئەوە دەرکەوتووە، کە رێژەی زۆری گەشەکردنی هۆشی منداڵان تا تەمەنی چوار ساڵی دروست دەبێت.. ساڵانی پێش قوتابخانەش بە (تەمەنی یاری) ناسراوە، چونکە منداڵان رۆژانە کاتێکی زۆریان بە یاریکردن و خۆشی بەسەردەبەن.. بە (تەمەنی دۆزینەوە)ش ناودەبرێت، منداڵان لەم تەمەنەدا، دەیانەوێت شتی تازە و زیاتر بزانن و بدۆزنەوە، لە سروشتی ژینگە و دەوروبەریان دەگەڕێن، رۆڵ و پێگەی خۆیان لە نێو خەڵکیدا دەزانن، تا بۆیان بکرێت دەیانەوێت زیاتر بزانن، شت تاقیبکەنەوە و، شتی تازە بدۆزنەوە.

چەمکی گۆرانی منداڵان:

تا ئێستا گەلێ پێناسە و راڤەی جیاواز، بە چەمکی گۆرانی منداڵان کراون، وەکو:
گۆرانی منداڵان، بریتییە لەو پارچە هۆنراوە سوک و ئاسانانە، لە فۆرم و ناوەڕۆک و واتادا، کە لەسەر کێشێکی سووکی تایبەتی دەهۆنرێنەوە، دەگونجێن کە منداڵان بە تاک یا بە کۆمەڵ بە گۆرانی و ئاوازەوە بیان چڕن.
(ئەحمەد نەجیب) ش دەڵێ:"هۆنراوە لە شێوەی، گۆرانی، سروود، ئۆپەرێت، نمایش، شانۆشیعردا خۆی بە جیهانی منداڵان ئاشنادەکات"
لە پێناسەیەکی تردا: گۆرانی منداڵان بریتییە لە جۆرێک لە جۆرەکانی ئەدەبی شیرین و بڵاو، ئاوازەکانیان منداڵان دەوروژێنن و

دەیاهێننە جۆش خرۆش.
خۆشەویستی و ئارەزووی منداڵان بۆ گۆرانی، حەزێکی سروشتییە، گۆرانی هۆکارێکی ئاسانە بۆ شیرین کردنی فێربوون لە قۆناغی باخچەی منداڵاندا.. ئەوان لە بنەڕەتدا، لە ڕێی وشە و رستە دووبارەکردنەوەوە، فێری زمان دەبن.. بۆ نموونە، ئەم کۆپلەیە:

هەر دەرنایە….هەر دەرنایە
قاچمان تەزی…. بووک دەرنایە
هەر دەرنایە….هەر دەرنایە
دەستمان تەزی…. بووک دەرنایە
هەر دەرنایە….هەر دەرنایە

گۆرانی ئەو چالاکییەیە، کە منداڵان بە هەموو هەستەکیانەوە، بە شێوەیەکی نەستی تیدا نوقم دەبن.. بە ئازادیش گوزارشت لە هەستەکانیان دەکەن.. ئەم هەست و نەستەش ئارمییەکی قووڵی دەروونییان پێدەبەخشێت.. منداڵان حەز لە گۆرانی رتم خێرا دەکەن و، حەزیان بە رتمی خاو نییە.
شاعیری ناسراوی سوری (سلێمان ئەلعیسا) لە کێبەکەیدا (دیوانی منداڵان) دەڵێ:
“لە منداڵان بگەڕێن، با سروود بچڕن، گۆرانی بڵێن، بە نرخترین دیاری کە پێشکەشیان بکەن، ئەو وشە جوانەنەن کە دەیانخەنە سەر لێوەکانیان.. بۆ ئەوەی کە زمانەکەیان خۆشبوێ.. بۆ ئەوەی کە نیشتمانەکەیان خۆشبوێ.. بۆ ئەوەی کە خەڵکی و گوڵ و بەهار و ژیانیان خۆشبوێ.. پێویستە فێری سروودی خۆشیان بکەین.. هۆنراوەی جوانیان بۆ بنووسین”
زۆر جاریش ئەم جووتە وشانە پێکەوە دێن و دەبنە پێویستی و بە تەواوکەری یەکتری: (سروود و گۆرانی، هۆنراوە و گۆرانی، سروود و موزیک، گۆرانی و موزیک، گۆرانی و هەڵپەڕکێ، گورانی و چەپڵە، هۆنراوە و ئاواز، گۆرانی و ئاواز).
سەرەڕای ئەوەی کە کۆمەڵێک گۆرانی فۆلکلۆری ڕەسەنمان بۆ منداڵانی کورمان هەن، وەکو (هەیاران و مەیاران، بووکە بە بارانە، هەلوور بەلوور، حل حلی و بل بلی، حەلانە، هە رێوی رێوی، هەتەرە و مەتەرە.. نەورۆزە وەرنە دەرێ، پام سڕ دەستم سڕ.. شەکری عەمارانم سڕ، حاجی لەقلەق مار هات، چەندین گۆرانی فۆلکلۆری تریش، کە منداڵان بە کۆمەڵ لەگەڵ یاریکردن دا، دەیان ڵێنەوە.
کۆمەڵێک شاعیری ناسراویشمان، هۆنراوەی شیرین و ناسکیان بو منداڵان نووسیون، هۆنراوەکانیان لە لایەن هونەرمەندانی ئاوازدانەرەوە، کراون بە گۆرانی بۆ منداڵان، لەو شاعیرانەش (زێوەر، فایق بێکەس، گۆران، عەلی عەبدوڵڵا شەونم، کاکەی فەللاح،

هەژار موکریانی، فەرەیدوون عەلی ئەمین، لەتیف هەڵمەت، دایکی سەلاق، کازم کەیی، عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی، سەلاح نیساری، رۆستەم باجەلان، سەبری بۆتانی، سیمین چایچی، علیڕەزا محەمەدیان، جگەرسۆز پەندەڕیی، ئەمین گەردیگلانی، عوسمان هەورامی، عەبدولڕەحمان فەهیمی،… هتد)

لە راستیشدا، تا ئێستا گۆرانبێژێ چ پیاو چ ئافرەتمان نییە، کە بە تایبەتی لە بواری گۆرانی منداڵاندا کاربکەن.. تەنها گۆرانیبێژ مامۆستا (سەلاح محەمەد کەیی) نەبێت، کە لە لای منداڵان بە (مام عەوەڵا) ناسراوە.. کە نزیکەی دە کلیپی تۆمارکراوی بۆ منداڵان هەیە لەوانەش (هەلوور بەلوور) و(دەوەرە) و (بووکانە) و (ئەم مەشکە.. نە دەی دەخورە و نەکەشکە) و (پۆلیسی هاتوچۆ) کە بە زۆری لە کەناڵەکانی پەلیستانک و کوردماکس پەپوولە و زارۆک دا نمایش دەکرێن.. هەر لەم کەناڵانەشدا، کۆمەڵێک منداڵانی چاوگەشی بەهرەمەند، چەندین گۆرانی خۆشیان تۆمارکردوون.. ئەم منداڵانە و ئەو هونەرمەندە دەسڕزانەش کە رایانهێناون شایانی ئافەرین و دەستخۆشین.

ناشبێ رۆڵی گەورە و بەرچاوی هونەرمەند کاک (فوئاد مەولانەیی) لە یاد بکەین، کە وەرچەرخانێکی بە گۆرانی کوردی منداڵان کرد، چەندین ئاوازی بە هەڵبەستی منداڵان دانا و ئامادەی کردن و منداڵانی بەهرەمەندی راهێنان.. ئەو گۆرانییانە بە دەنگی منداڵانی شاری سلێمانی بە کەناڵی کوردسات تۆمارکران و نمایش دەکران.. هیوای ئەوەم دەخواست کە کاک فوئاد لەم خزمەتە پیرۆزەیدا بەردەوام بوایە.. بەڵام ئەویش ئەو چالاکییانەی نەمان و.. هۆکاری وازهێنانیشی لای خۆیەتی.

لە سلێمانی و لە هەولێر و دهۆک ساڵانە فێستیڤاڵی منداڵان بە گۆرانی و هەڵپەڕکێ و شانۆگەری پێشکەش دەکرێن، هیوادارم سەرپەرشتیارانی ئەم فێستیڤاڵانە زیاتر خۆیان ماندووبکەن و جوانتر ئەم فێستیڤاڵانە بە باتی گۆرانی منداڵان بڕازێننەوە و زۆرترین منداڵان چ وەکو تاک یا کۆرس بەشدارییان تێدابکەن، تا چالاکییەکانی فێستیڤاڵەکانیان لە ئاستی گرنگی و پێویستییەکانی ئەم سەردەمەدابن.

سوودەکانی گۆرانی بە منداڵان:

گۆرانی رۆڵێکی گرنگی هەیە لە فێرکردن و لە رۆشنبیری کردن و لە بە کۆمەڵایەتی کردنی منداڵان، گۆرانی هەست و ویژدان دەبزوێنێ و دەدوێنێ، لە سایەی گۆرانیدا گەلێ سوود و ئامانجی پەروەردەیی و زمان و کۆمەڵایەتی و دەروونی و جەستەیی منداڵان دێنێدی..

گرنگترین سوودەکانی گەرانیش بۆ منداڵان ئەمانەن:

١ـ گەرانی ئاسوودەیی دەروونی و چێژی هونەری و ئەدەبی بە منداڵان دەبەخشێت و، خۆشی و شادی دەخاتە دڵیانەوە.. لەسەر بە جوانی گوێگرتنیش رایان دەهێنێت.

٢ـ گەرانی بوارێکی گرنگ و باشە بۆ ئەوەی کە منداڵانی بەهرەمەند و هونەرپەروەر ، بەهرە هونەرییە خۆپەکراوەکانیان ئاشکرابکەن و بە ئاوازەوە دەنگیان دەربڕن.

٣ـ سامانێکی زمانی و هۆشی بە منداڵان دەبەخشێت، دەشتوانن باشتر گوزارشت بکەن.

٤ـ گەرانی یارمەتی منداڵان دەدات، کە سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستەبوونیان بە گەل و نیشتمانەکەیان شیرینتربن، شانازیش بە فۆلکلۆر و ئەدەبی گەلەکەیانەوە بکەن.

٥ـ گەرانی کە جوولە و ترپەی تێدایە، چالاکی منداڵان چالاکتر دەکات و، لە بێزاربوون و وەرستبوون و بێمەیلی دووریان دەخاتەوە.

٦ـ گەرانی هۆکارێکی باشە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئەو قوتابییانەی کە شەرم دەکەن و گۆشەگیر و دوورەپەرێز و نائارام و راڕا و کەمدوون و کەمتێکەڵن.

٧ـ گەرانی هۆکارێکە بۆ بەدەستهێنانی رەفتاری جوان و دروست و بەهای بەرز.

٨ـ گەرانی کە زانست و زانیاری لەخۆگرتوون، بە سەرچاوەیەک دادەنرێت کە منداڵان لەوەی فێری ئەو زانست و زانیارییانە دەبن کە لە دووتوێیاندان.

٩ـ منداڵان فێری ئەوەدەبن، کە بە تەواوە و بە رەوانی وشە و رستەکان دەربڕن.

١٠ـ لە دووتوێی هەندێ گەرانیدا بۆ منداڵان، رێنمایی باشیان لەخۆگرتوون، وەکو:

پێبەندبوون بە رێنماییەکانی ترافیک، ژینگەپارێزی، رێزگرتن، هاوکاری کردن، هەروەزی کردن، چاکەخوازی، خوشکایەتی و برایەتی، کۆششکردن، ریزگرتن لە یاسا، ئازایی، ئازادیخوازی، دیموکراتیخوازی، دادپەروەری، یەکسانی، ئاشتیخوازی،… هتد.

رەزا شوان

نەرویج: (٨ی/یولی/٢٠١٧)

گەورەترین تیرۆریست تۆێ ئەردۆگان ... ڕەزا شوان

ڕۆژی شەممە (٧/٧/٢٠١٧) لەو کۆنگرە ڕۆژنامەییەی کە دیکتاتۆرە ڕەگەزپەرست و لەخۆباییەکی تورکیا، لە پەراوێزی کۆنگرەی لووتکەی وڵاتانی بیست لە هامبۆرگ لە ئەڵمانیا بەڕێوەچوو.. لە وەڵامی پرسیارێکی ڕۆژنامەنووسێکی کورد دا، دەربارەی تێکۆشەر و سیاسەتمەداری گەلەکەمان، هاوسەرۆکی زیندانیکراوی پارتی دیموکراتی گەلان ــ هەدەپە ــ ئەردۆگانی دیکتاتۆر، توومەتی تیرۆریستی خستە پاڵ سەلاحەدین دەمیرتاش و بە تیرۆریست ناوی برد، لە وەڵامی ئەو ڕۆژنامە کوردەش، دەربارەی چارەنووسی سەلاحەدین دەمیرتاش، ئەردۆگان وتی:" من بەرپرس نیم لە بەردانی ئەوانەی کە لە زیندانی تایبەت بە تیرۆریستانن، ئەوەشی دەربارە بپرسێت ــ مەبەستی دەربارەی سەلاحەدین دەمیرتاش بپرسێت ــ ئەویش تیرۆریستە"
بەڵی لە دیدی ئەردۆگانی دیکتاتۆر و ڕەگەزپەرست و لەخۆبایی و کورسی پەرست.. هەر کەسێک چەپڵەی بۆ لێنەدات و کڕنۆشی بۆ نەبات و بە درۆکانی نەڵێ ئەشەدوبیلا. یا ئەوەی داوای ئازادی و دیموکراتی و یەکسانی و دادپەروەری و ئاشتی و ئازادی رادەربڕین و ڕۆژنامەوانی و ماف بکات، ئەردۆگان بە تیرۆریست و ناپاک تومەتباری دەکات.. ئەردۆگان تووشی کوردفۆبیا بووە، تا سەر ئیسقان رقی لە کوردە و دژایەتی هەموو مافەکانی کورد دەکات.. ئەوەی بە گۆ□ بەگ□□ی ڕەگەزپەرست ئەتاتورک دەرهەق بە کورد تەواوی نەکرد، ئەم دەیەوێت تەواوی زیاتر دەرهەق بە کورد بکات.. بێدەنگی کۆمەڵگای نێدەوڵەتیشی قۆستۆتەوە لە ئاست تاوانەکانیدا. گەلەکەمان زیاتر لە سەد ساڵە بووە بە قوربانی بەرژەوەندییەکانی وڵاتانی زل هێز، کە هەرگیز گوێ بە بەها و بە چەوسانەوەیی گەلانی نیشتمان داگیرکراو نادەن.. ئەردۆگان ئەم باردۆخەی ئێستای ناوچەکەی قۆستۆتەوە و، بۆ هیچ کلۆجێک دەست لە کوشت و بڕین و لە گرتنی کورد و لە وێرانکرنی کوردستان هەڵناگرێ، نەک هەر لە باکووری کوردستاندا، بەڵکو لە ڕۆژئاوا و لە باشووری کوردستانیشدا، تا ناقەگەی بە خوێنی خەڵکی سڤیل و بێتاوان و بەدەرەتانی گەلەکەمان سوورە.

ئەردۆگان دەستە چەورەکەی بە کورد دا دەسڕێ، بە پاشڵەی پیسییەوە، قارەمانێکی وەکو سەلاحەدین دەمیرتاش بە تیرۆریست تاوانبار دەکات، بەڵکو ئەوانەشی کە دەربارەی پرسیاری لێدەکەن، ئەوانەش بە

تیرۆریست دەزانێت.. بەڵام گەر بە ویژدان و ئازاییەوە قسەبکەین، گەر لە دنیادا تەنها تیرۆریستێک هەبێت ئەوە ئەردۆگانە، تاوانە قێزەوەنە ئاشکرا و نەشاراوەکانی ئەم راستییە دەسەلمێنن.. هەموو دەوڵەتان و گەلانی جیهان باش دەزانن، کە تورکیای ئەردۆگان، زۆر بەشەرامانە و بە ئاشکرا، یارمەتی و پشتگیری لە داعشی تیرۆریستی هاوپەیمانی تورکیای دەکرد.. بە چەک، بە پارە، بە زانیاری سیخوڕی، بە دا و دەرمان، بە چارەسەرکردنی برینـدارەکانی داعش، بە سیخوڕیکردن لەسەر پێشمەرگە و شەڕڤانان، بەڵکو تورکیا دڵنیاترین پرد و دەروازەی سەرەکیی داعش بوو بە پەڕینەوە بۆ سوریا و عێراق. هەر بە پلانڕێژی و یارمەتیدان و چاوساغی تورکیا و ڕژێمە فاشستییەکەی، داعش شاری موسڵ و کۆبانی و شەنگال و مەنبەج و ڕەقە و شارەکانی تریان گرت.. هەر کاتێکیش کە شەڕڤانان و پێشمەرگە تەنگیان بە داعش هەڵچنیبێ و شکستیان بە هێڕشەکانیان بە سەر کوردستان هێنابێ، تورکیا گەی دەگرت و، فشاری سەربازی و راگەیاندنی دەخستە سەر کوردستان.. ئێستاش، دوای چەندین داستانی قارەمانێتی و سەرکەوتنەکانی شەڕڤانانی کوردمان لە ڕۆژئاوای کوردستاندا لە شاری (ڕەقە)دا، دیسان ئەردۆگان ئاوسی رقبنووە لە کورد بووە، بە قورسترین و تازەترین تۆپ و تانک فرۆکەی جەنگی، بە سوپایەکی زەبەلاح و بە سەدان جاشی بە کرێگیراویان، تەگەمارەی شاری عەفرینی ڕۆژئاوای کوردستانیان داوە و تۆپبارانی دێهات و گەڕەکە کوردییەکان دەکەن و، دەیانەوێت ڕیشەکوژی کوردی ئەو شارە کوردستانییەمان بکەن و، فشار لەسەر داعش سووک بکەنەوە و شەڕڤانان لە ڕەقە پاشکشە بکەن.. بەڵام گەر بێت و سوپای تورکیا بچێتە ناو عەفرینەوە، ئەوا عەفرین دەبێت بە گۆڕستانیان، چونکە ئیرادە گەلەکەمان زۆر لە چەکەکانی تورکیا ڕەگەزپەرست بەهێزترە.

ئەمڕۆ لە سایەی ئەردۆگانی دیکتاتۆردا، تورکیا بووە بە گرتووخانەیەکی گەورە بۆ ئازادیخوازان و دیموکراتیخوازان، لە تورکیادا ملی ئازادی بە پەتی سیدارەوەیە و، ئەوەشی بە ئەردۆگان بڵێت پێت خوار داناوە، ڕووبەرووی چارەنووسێکی نادیار دەبێتەوە.. چونکە لە فەرهەنگی ئەردۆگان و پارتە ڕەگەزپەرستەکەیدا، ئازادی، دیموکراتی، دادپەروەری، یەکسانی، ماف، مافی دەربڕین، ئاشتی، بوونیان نییە.
بۆیە ئەی تەکۆشەری ئازا و دلێر و قارەمان و خۆڕاگر و کۆڵنەدەری گەلەکەمان کاک (سەلاحەدین دەمیرتاش) ڕاستەکەی، میژوو دەیسەلمێنێت کە کێ تیرۆریستە.. گەرچی بە دەیان بەڵگەی حاشاهەڵنەگر هەن کە لە ئەمڕۆدا تیرۆریستی ئەردۆگان دەسەلمێنن.

تێکۆشەری گەلەکەمان برای خۆڕاگرمان سەلاحەدین دەمیرتاش و هاوڕێکانت، ئەوە وا گەش و پەروەردە نەکراون کە بە دیکتاتۆرییەت و ستەم و نادادپەروەری چۆک دادەن.. دەزانین کە ئەوە مردنی سەربەرزیتان پێ باشترە لە ملکەچی و ژیانی ژێردەستی.
سەیر لەوەدایە و مایەی پێکەنینە، کە تا ئێستا ئەردۆگان، چەند جارێک وڵاتانی ئەوروپی بە ڕەگەزپەرست و دیکتاتۆر ناوبرد.. بە ئەوەی بۆنی پاشەڵی بۆگەنی خۆی بکات.. سەیرە پووشێک لە چاوی خەڵکیدا دەبینێ، گەچی راژەیەکی نێو چاوی خۆی نابینێ.. زۆر جاریش بێشەرمانە باسی ئازادی و دیموکراتی و دادپەروەریش دەکات.

زۆرن ئەو دیکتاتۆر و ستەمکار و لەخۆبایییە گەڕەبەگەڕانەی کە زبڵخانی میژووش لەخۆی نەگرتن.. چارەنووسی ئەردۆگانیش لە هی ئەوان باشتر نابێت.. ڕۆژێک دێت کە سەدام حوسێن ئاسایی، کونەمشکی لێببێت بە قەیسەری و، شوێن نەبێت کە خۆی لێبشارێتەوە.
سەرکەوتنیش بۆ گەلانی تێکۆشەر و خۆڕاگر و کوڵنەدەرە.. سەربەرزی و شکۆداری و نەمریش شایەنی تێکۆشەرانی کۆڵنەدەر و خۆڕاگرن.

بەهمەن قوبادی بووە ئەندامی ڕەسمی ئاکادیمیای ئۆسکار گەورەترین ڕێکخراوەی سینەمایی جیهان

مەنسوور جیهانی – سینەماکاری نادواری کورد "بەهمەن قوبادی" بووە ئەندامی ڕەسمی ئاکادیمیای "ئۆسکار" گەورەترین ڕێکخراوەی سینەمایی جیهان.

ئاکادیمیای زانست و هونەرە سینەماییەکانی "ئۆسکار" کە لە ئێستادا بە گەورەترین و گرینگترین ڕێکخراوە سینەمایی جیهان دێتە ئەژمار، هەموو ساڵێک ژمارەیەک لە سینەماکارانی ناودار و ناسراوی جیهان لە بەشە جۆراوجۆرەکانی سینەمادا بانگهێشت دەکات و دەبنە ئەندامی ڕەسمی ئاکادیمیای "ئۆسکار".

ئەمساڵ سینەماکاری ناودار و بەئەزموونی کورد “بەهمەن قوبادی” کە بە فیلمەکانی بۆتە سینەماکاری بەناوبانگی کوردی ئێرانی لە ئاستی نێودەوڵەتیدا لە ساڵی 2017 بە رەسمی لە لایەن ئاکادیمیای “ئۆسکار”ەوە بۆ بەئەندامبووم لەم رێکخراوە گرینگە بانگهێشت کراوە.

لە ئاکادیمیای “ئۆسکار” ئەندامیەتی تەنیا بە کەسانێک دەبەخشرێت کە لە هونەرەکانی پەیوەسیت بە سینەما دەستکەوتی بەنرخیان بەدەستهێنابێت و شایستەی ئەوەن کە لە لایەن لێژنەی هەڵبژاردنەوە پەسەند بکرێن.

پێشتریش لە مانگی ژانویەی 2017 “بەهمەن قوبادی” بە رەسمی ببوە ئەندامی بنکەی سینەماکارانی ئەمەریکا.

بۆچی بە نەخێر بۆ ریفراندۆم حوکمی بنەماڵەیی درێژتر دەبێتەوە ؟ … عیمادعەلی

لە سیاسەتدا هەمیشە دەرئەنجام کاری خۆی دەکات و ئەوەی رای گشتی و خواستی جەماوەر بەلای خۆیدا رابکێشێت پایەکانی دەسەڵاتدارێتی خۆی پتەو دەکات و درێژە بە بونی خۆی دەدات و خۆفەرزکردنی چواشەکارانە و بێ بنەما چارەنوسیشکست و کەوتنە زوو بێت یان درەنگ .
یەکێتی تا ئەوکاتەی یەکێتی نێوخۆیی زاڵبوو، تا ئەوکاتەی روحی سەرکرادیەتی و تێگەیشتن لە واقعی کوردستان و خۆفەرزکردن بەسەر کۆر ی خەبات و پشت بەستن بە جەماوەر خاڵی هەرە لە پیشینەی سیما و سیفەت و کردەوەکانی بوو، تا ئەو کاتەی خەڵك سیفەتەکانی میلەت و ویست و ئارەزوو و ئامانجەکانیان بە جوانی دەخوێندەوە، هێزی یەکەمی بێ رکابەر بوو .
پارتی لە سەرەتای شۆرشی ئەیلول و بە پشت بەستن بە جەماوەر لە سۆران و بادینان، هیچی بۆ هێزی نەیار و ئۆپۆزسیۆنی نێوخۆیی نەهێشتبووە و تەنها پشتو پەنای جەماوەری ئەو کات بوو کە واقعی رۆشنبیری و سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەو قۆناغە تاوەکو نسۆکە و هەرەسە

گەورەکەهێزی پاڵپشتیی بوو .
گۆران کە لە قۆناغێکی هەستیار و تایبەتی و لە واقعێکی تا رادەیەك بەخودگۆراوی پێش دروتبونی ئەم رێکخراوە و لە کاتێکی چاوەروانکراوی وەرچەرخانی سیاسی و کەفوکولی جەماوەری و زۆربونی رێژەی نارەزایی جەماوەر و گەلی کوردستان، زۆرینەی جەماوەری خۆی مسۆگەر کرد و ئەگەر زۆر گزی و ساختە وەدەرنێین لە پرۆسەی دیاریکردنی جەماوەریی حزبەکاندا، گۆران تەنانەت پلەی یەکەمی جەماوەریبونی هێزەکانی بەدەست هێنا ئەگەر بەراورد بە حزبەکانی ترەوە بکرێت لەگەڵ پارتیشدا، لەلایەنی نەبونی بەرژەوەندی تاکە کەسی مادی و مەعنەوی بۆ ئەوانەی پشتگیریان دەکرد" بە پێچەوانەی جەماوەری حزبەکانی دەسەڵات .
هەروەها حزبەکانی تر، هەریەکە و تا رادەیەك بە شێوەیەك پێناسەی خۆی بە جەماوەریبونیەوە دەردەخات و، هەر یەکەو بونی خۆی بە بنکە جەماوەرەکەیەوە بەستراوەتەوە و بچوکی و گەورەیی بە نزیکی و توانای خۆبەستنەوەی بە مەیلی جەماوەرەوەیە" جگە لە هۆکاری تر .
ئالێرەوە بۆمان دەردەکەوێت کە سەرەرای بونی جۆرەها بەرژەوەندی و خۆفەرزکردنی ساختەکارانە و گزی و فزی هەڵبژاردنەکان و هەوڵی هێزی دسەڵات و پارەوپوڵ و چیژی هەمەچەشن، کەچی جەماوەری راستەقینەی هەر حزبێك و نزیکبونی لە بنکەی حەماوەری فراوانەوە، لە دوو بنەمای سەرەکیەوە دەستبەر دەکرێت :
1-راستکۆیی هەر رێکخراوێك لەگەل بنکە و جەماوەری خۆیدا بە شێوەیەکی راستەوخۆ و دوور لە چێژی هەمە چەشنی دەسەڵات و ئیمتیازات کە قورسە بۆ زۆرینەی جەماوەر فەراهەم بکرێت .
2- خواستی جەماوەری لە بوارە هەمەجۆرەکانی قۆناغەکە و چۆنێتی مەیسەر بونی لە رێگەی راستودروستی بۆ غەلوغەشی دەسەڵاتدارێتی .
ئەمەش لە ئەزمونەکانی جیهاندا بی روونی دەرکەوتوو ە و خواستی گشتی جەماوەر بە هیچ تموحێکی مادی و چێژی دەسەڵات و بەرژەوەندی شەخسی و حزبی ناکردرێت، بۆیە هێزی نوێی گونجاو بە نوێنەری راستو گونجاو پەیوەست دەبێت وسەردەکەوێت، ئەمەش لە سەرجەم وڵاتاندا دەبێت و نزیکترین نمونەش سەرکەوتنی ماکرۆنە بەسەر هێزەکانی تردا لە هەڵبژاردنەکانی فەرەنسادا ئەوەمان بە جوانی بۆ دەردەخات .
بۆیە، پارتی لەم ئامانجە سەخت و حزبیەی کە دەیەوێت بە تایبەتی لە رێگەی ریفراندۆمەوە بۆ حزبەکە بەدەستی بێنێت، خۆ پەیوەستبونیەتی بە جەماوەری گەلی کوردستان و، هەست و سۆز و نیاز و ئامانجە راستەقینە و خەونەکانیان بە سەرمەشقی ئامانجەکانەوە کە سەربەخۆیی کوردستانەوە بەستۆتەوە . بەڵی پارتی ترسی لەهەموو شیعارێکی لەو جۆرە بوو، بەڵێ پارتی هێزێکی موحافزکار و هەمیشە بینینی ستراتیجی

لە سنوور و دەرگای عیراق بەدەر نەبووە و تا شیعارەکەی لە خودموختاریەوە بۆ فیدراڵی گۆڕی قیر سپی بوو، بەڵێ پارتی بۆ ماویەهکی دوور لە جەماوەری راستەقینەی کوردستان دوور بوو و تەنها پشتی بە کلتوری سیاسی باوو و ئاستی رۆشنبیری زۆرینەی خەڵك لەمەر بیرکردنەوەی خۆی و دوور لە نوخبە دەبەست . بەڵام ئەمرۆ لە بەدبەختی هەمووان وا بەم بازدانە سیاسیە حزبیە و بە بیری حزبی و ناخی بەرژەوەندی تەسکی شەخسی و حزبیەوە، دەیەوێت بەسەر سەرجەم تەگەرەی جەماوەری و سیاسی و شکستە هەمەجۆرەکانی خۆیدا باز بدات، کە مەگەر تەنها بەم رێگەوە بتوانێت سەربکەوێت .

ئەوەی جێگەی مشتومرە و سەرسورمانی ئێمەومانانە، کە زۆرینەی نوخبەی رۆشنبیری و کۆمەڵێك دەرسترێیشتویی سەرجەم حزبە نەیارەکانی پارتی بەشێوەیەك مامەڵە لەگەڵ ئەم رەفتار و ئامانجەی پارتیدا دەکەن کە بە قازانج بە پارتی و جەماوەریبونی ساختەیی و موزەیەفی ژمارەی هەوادارانی لەکوردستاندا بشکێتەوە، ئەمەش بە راستەخۆ و لە رێگەی دژایەتیکردنی ئامانجێکی پیرۆزی جەماوەری گەلی کوردستان و کە پارتی لە پێناو مەبەستی حزبی هەڵیگرتووە و، بەم سەرکێشیەی خۆی لە سەرجەم قەیرانەکان رزگار دەکات و شسکتی چەند ساڵەی خۆی بە ریفراندۆم و سبەەرخۆیی زارەکی دیلێت دەکات و جەماوەرێتی خۆی دووبارە بە خەونە دێرینەکانی خەڵکەوە دەبەستێتەوە و لەدواجاردا ئەوانەی بە رێگەی نابەجێ و هەڵەشەیی و شیبکاری تیریانەی رووتوقوتی زانستیانەی سیاسی وبێ پشتب بەستن بە واقعەکەی کوردستان و بێ خوێندنەوەی ئاستی رۆشنبیری خەڵك و چۆنێتی روانینی بۆ حزب و کاری سیاسیان، قسەی وا دەردەبرن و هەڵوێستی وا دەگرنەبەر کە جگە لە قازانج بە بەرژەوەندی تەسکی پارتی و بە زاڵبونی چەواشە هیچ شتێکی لێ سەوز نابێت و لەوێشدا پارتی بەم رەفتارانە شاگەشکەی خۆشی دەکات، لە دواجاردا پارتی بە ئەنجامدان و سەرکەوتنی ریفرندۆم کە ئەگەری زۆرترە لە شکست و ئەنجامنەدانی، دووبارە خۆی فۆرمات دەکاتەوە و قسەی حەق و راستی زۆرینەی نوخبە دەخاتە گۆشەیەکی کەناری بیروبۆچونی جەماوەری کوردستانەوە .

بۆیە دەبێت لە مامەڵە کردن بە جەماوەرەوەچەند بنەمایەك لەبەرچاو بگیرێت:

1-هەروا بەئاسانی نەیارانی ریفرندۆم لەبەر کۆمەڵێك هۆکاری راست و رەوا بە رەفتار و هەڵوێستی رووکەشانە ریفرندۆم نەکەنە موڵکی پارتی و ئەو دەزولە باریکەی لە نیوان ئەم کارەو مانەوەی ئەو ئامانجە گەورەیە بە موڵکداری هەمووان بە ئاسانی نەدڕینن، کە پارتی بەو کردەوانە لە ناخی خۆیدا لە شاگەشکەی خۆیدا ببورێتەوە و بە خۆی برەو بەو ئیدعاتانە بدات و بە رووکەش نارازیبونی خۆی

دەربرێت و خەڵك بكاتە دووبەرەوە و نەیارەكانی كەمتر بكاتەوە وبە
نهێنیش باش بزانێت ئەو جۆرە راوبۆچونانە لە رووی جەماوەریەوە لە
قازانجی خۆیدایە و بۆ ماوەیەكی دوورودرێژ تر سەرجەم خواست و
دسەڵات و دەسترۆیشوویی خۆی بۆ دەیان ساڵی تر بەسەر گەلی
كوردستاندا فەرز بكات و خەباتی نەهێشتنی ناعەدالەتی و بنبركردنی
حوكم و دەسەڵاتی بنەماڵەیی قورستر بكات .
2- هەوڵی رێگەی ناسكی جەماوەری بۆ تێگەیشتن لە فرتوفێڵی حزبی و
تەكتیك و مانۆر بە ستراتیجی كۆی گشتی میلەت گرێ نەدەن و بواری
فرۆشتنی نەتەوەپەرستنی بە پارتی لە رێگەی هەندێك هەڵویستی
كورتبینی سیاسی رووتی رۆژانەوە نەفرۆشنەوە .
3- لەم بارەوە زۆر سەختە جەماوەر لە نیاز و كردەوەی پارتی بەناوی
ئەوانهوەێ روون بكرێتەوە كە لە كاتێكدا ئێمە خاوەن جەماوەرێكی
عاتفی و زور لەبیركەری كردەوە و رەفتارە سەختەكانی تەنانەت
نەیارانیشین بین نەك حزبەكانی كوردستان، ئەی چۆن شكستەكانی پارتی
و دەسەڵاتمان لەبیر ناچێت .
با كارتی ریفراندۆم و سەربەخۆیی كوردستان لەدەست چەواشە و خاوەن
مەبەستی تەسك بە رەفتار و كردەوەی راست و دوور لە هەڵچون
دەربێنین و رێگەی رزگاری هەمیشەیی لە حوكمی بنەمالەیی و
موحافزكاری ماوەبەسەرچوو كورت كەینەوە، نەك بە خۆمان تەمەنی
قۆناغی چەقبەستن لە دونیای رابردوو و دووری لهبیر و رەفتاری
سەردەمیانە زیاتر كەینەوە، ئەمەش لەم كاتەدا بە هەڵوێستی راست و
دروستی هەموان لەمەر ریفراندۆم دەكرێت، دەبێت نەهێلین بە ئاسانی
ئەم ئامانجە گشتی وپیرۆزە بە نرخی چەواشە و ئامانجی حزبیەوە لە
لایەن دەسەڵاتی شكستخواردووە بە خەڵك بفرۆشرێتەوە .
بە زۆر كورتیەكەی ریفراندۆم و سەربەخۆیی، یان سەربەخۆیی بەهەر
ڕێگایەكەوە بێت موڵكی شەرعی و ئامانجی پیرۆزی میلەتە و خەونی
لەمیژینەی گەلی كوردستانە بە سەرچەم بیروبۆچون و فكر و
عەقیدەیانەوە، با بە هەرزان رادەستی حزب و كۆمەڵێك
بەرژەوەندخوازی نەكەین بە قسەو كاری تێۆری رەق و دوور لە واقعی
كوردستان كاریان مەیسەر نەكەین و سەربەخۆیی بە موڵكی گەل
بمێنێتەوە وناخ و مەبەستی راستەقینەی ئەوانەی یاری پێدەكەن بۆ
جەماوەر روون بكەینەوە. ئەمەش ئەو هاوكێشەیەمان بۆ روون دەكاتەوە
كە بە نەخێر بۆ ریفرندۆم دەسەڵاتی بنەماڵەیی چەند قات درێژتر
دەكاتەوە و ئەوجا قورەكە خەستر دەبێتەوە نەك بە پیادەكردنی
ریفراندۆمی بۆ ئامادەیی پێداویستیەكان و نەبونی زەمینە سازی .

چاوە لە خەمی کۆچی ئەمیر ئەدوێ

بە بۆنەی ماڵاوایی ئەمیری حەسەنپوورەوە
(٢٠١٧/٦/٢٤ – ١٩٦٣/٨/١٠) ......

مەرگ ناخۆشترین هەواڵە. تاڵترینی هەوا□□ی مەرگی ئەزیزانە کە بێڕادە جەرگبڕە. تەکانێکی ئێگجار گرانە دڵت پێی ئەتەزێ، ئەهەژێ، ڕائەچڵەکێ. تەزووی چیامانی تا سەر مۆخی ئێسقانت ئەچێ، تەنانەت ئەگەر ئاگاداریش بووبی کە ڕەنگبێ بەو زووانە ڕوو بدا.
بۆ وایە؟ چونکە ئەزانی ئەوە دیسان چاوگەیەکی ژیان، ژیانی ئینسانێک، لەوانەی پ□ بەدڵ خۆشت ویستوون، وشکانی هاتوە و هەرگیزیش ناژیێتەوە. هەواڵی هەر مەرگێک، با چاوەڕوانکراویش بێ، شەقژنێکی تاڵە، مەرگێکی ناگەهانیە، تەنینەوەی وەکوو ژەهری هەلاهەل ئانیە، دەسبەجێ بە گشت گیانتدا ئەگەڕێ.
بۆ من وا بوو. هەواڵی کۆچی هاوڕێی دێرین و خۆشویستەنیم ئەمیری حەسەنپوور دڵی تەزاندم. زەینی هەژاندم. ڕایچڵەکاندم. بردمی□و□ □□زانی سەرچاوەی ئاشناییمان. گەڕاندمیەوە لای دواسووڕی گفتوگۆکانمان بەرلەوەی ماڵاوایی بکا. دەفتەری داستانێکی نۆستاڵژیکی لاپەڕ لاپەڕ هێنایەوە بەر چاوم.
دە وەرە بیخوێنەوە!
دە مەهێڵە هێرشی فرمێسک و هەنسک بەری ڕەهێڵەی بیرەوەریەکانت بگرن!

“پۆلە کۆتر”ەکەی زانستگای تاران

سەرەتای ساڵانی چلی هەتاوی (شەستەکانی سەدەی بیست)، ژمارەیێک خوێندکاری کوردزمان کە لە خوار و ژووری کوردستانەوە ڕوومان کردبووە زانکۆکانی تاران، لەوێ یەکمان ناسیەوە، بەرەبەرە تانوپۆی ئاشنایەتیمان لەسەر ڕایەڵی زانست و سیاسەت و ئەدەب و هونەر تەنیەوە و کۆمەڵێکی نیمچە هاوشێوەمان پێکەوە نا. لە بارودۆخی تایبەتی ئەو شوێن و زەمانەدا، زەمینە بەر لە هەموو شت بۆ گەشەی شێعر و زمان لەبار بوو، گەشەیەک لە بەر تیرێژی کزی سیاسەتی تاریک و ڕوونی ئەو سەردەمەی ئێران و کوردەواریدا. لە تاران جموجووڵی

تازەی “جەبهەی میللی”، کرانەوەیەکی سیاسی هێنابووە ئاراوە، لە کوردستانی ئەودیویش بزووتنەوەی ئەیلوول سەری هەڵدابوو، سەرنجمانی ڕاکێشابوو.
چەن ساڵێک دەرفەتمان دەست کەوت، ئەوەندەی لە وزەماندا بوو، بەو پێیەی حاڵ و هەوای سەردەمی لاوەتی مەجالی ئەهێشتەوە، جێ پەنجەی نوێخوازی کاڵ و کرچی خۆمان بە ڕەوتی شێعری مۆدێرنی کوردیدا نا و نەخشینمان کرد. دیارە دەرفەتەکە کەمخایەن بوو، بە کۆتایی خوێندنی هەر کەسە، کەلێنێکی تێئەکەوت. زۆری نەبرد وەک تۆوی هەرزن پەرژوبڵاو بووین و هەر کامە لە بن دەوەنێک گرساینەوە. هۆنراوەی “بەسەرهات”ی عەلی حەسەنیانی: “پۆلە کۆترێک بووین، بێخەم، بێخەیاڵ …” گێڕانەوەی ڕۆمانتیکی ئەو کورتە داستانەیە(١).

“هیوا” و شێوەی شێعری گۆران

لەو کەشوهەوایەدا ئەمیری هێشتا تەمەن بیست ساڵە، چالاکوانێکی چازانی مەیدانی زمان و شێعر و ئەدەب بوو. ژمارێکی تریش تێکۆشەری ئەو بوارانە هاودەم و هاوڕێی بوون؛ لە ناویاندا سێ لاوی شێعردۆستی نوێخوازی ژانری شێعر: سوارەی ئێلخانیزادە، عەلی حەسەنیانی و فاتحی شێخولیسلامی (چاوە)، سێ کەسە بوون کە دواتر بە “سێکوچکەی شێعری نوێی کوردستانی ئێران” ناویان دەرکرد.
کاتێک هەواڵ گەیشت کە ٢١ دێسامبری ١٩٦٢ ئەستێرەی ژیانی گۆران، داهێنەری شێعری نوێی کوردی، لە ئاسمانی ئەدەب ئاوا بوە، ئەو کۆمەڵە خوێندکارە بڕیارمان دا چەن بابەتێک شێعر و وێنە و وتار بۆ ژمارەیەکی تایبەتی “ڕۆژنامەی کوردستان” بە ڕێزگرتن لە شۆڕەسواری نوێگەری شێعری کوردی، فەراهەم بکەین. کارەکان کران و بە یارمەتی دوکتۆر صدیقی مفتی زادە سەرنووسەری ڕۆژنامەکە، ژمارەی تایبەتی گۆران (ژمارەی ١٩٧، ٨ی ئەسفەندی ١٣٤١، ٢٧ی فێقریەی ١٩٦٣)، جوان و ڕێکوپێک دەرچوو.(٢)
“تاران: هیوا”، ئەمیری حەسەنپوور، وتارێکی پڕۆفێشناڵی نووسی بە ناوی: “بەسەرهات و شوێنەواری مامۆستا گۆران”. لەوەدا بە شەیداییەکی شیرین ئەداوە، وێچوونی شێوەی شێعری نوێی گۆران و شێوەی “بەیت و چریکە”ی کۆنی کوردی بەراورد کردوە و بە وێنە هێنانەوەی وەستایانە هەر دوو بەری وێچوونەکەی پیشانی خوێنەر داوە.

با بەشێکی بخوێنینەوە:

“بەڕاستی شێعری گۆران مۆسیقای تێدایە؛ کە خوێنەری شێعرەکانی لە

کاتی خوێندنەوە دا گوێی لێ دەبێ و ئێحساسی دەکا. لە "بەیت و چریکە"ی کوردیدا نەسر و هەڵبەست و مۆسیقا تێکەڵن. بەیتبێژ لە بەیتێکدا ئەوی هەڵبەستە دەبێ بە ئاهەنگ بیخوێنێ و دەنگی لێ هەڵێنێ. هەر هەڵبەستەش هەوای خۆی هەیە. هۆنراوەکانی مامۆستا گۆران دەڵێی بەشێکە لەو هەڵبەستانە کە لە چریکەیەک هێنراوەتە دەرێ و عنوانێکی لەسەر دانراوە.
لێرە دا وێنەیەک لە هەڵبەستی دوو چریکەی بەناوبانگی کوردی (خەج و سیامەند) و (مەم و زین) دەبینین کە بە دوای واندا هەڵبەستێکی گۆران دێ. ئەو هەڵبەستانە ئی زۆر کۆنن. شەباهەتی شێوەی شێعری گۆران (نەک شەباهەتی مەعنا) لەگەڵ شێوەی ئەو هەڵبەستانە کە لە بیرێکی ساکار و ژیری کوردی سەرچاوەی گرتووە، دەردەکەوێ:

ئەوە برام هاتووە، یەکە، سەر تا پێی کینە و چەکە.
برام هاتوون دوونە، خەنجەریان دەسوونە،
لە بۆ گرتنی من هاتوونە،
برام هاتوون سێنە، هەموو شمشیر پێنە،
بۆ گرتنی من دێنە،
برام هاتوون چوارن، تەواو لێم داخدارن،
لە گرتنی من هارن… [چریکەی خەج و سیامەند]
<> <> <> <>
چۆن بڵێن ئەوەتانێ ماوە! (خەجێ) (سیامەند)یە؟
بە خودای خودای پاکی، بە یەزدانی ڕووناکی
سوێند بە جوانی و چاکی، بە (تۆ) ڕۆڵەی ئاو و خاکی
بە خۆشەویستی و جوانێ، بە مەرگ و ژیانێ
بە ڕۆژی ئاسمانێ، بە ئاوەڕوونکەی کانێ،
بە پیری کامرانی، لاوۆ هەرتۆم خودانی… [چریکەی خەج و سیامەند]
<> <> <> <>
میران ئەتۆ گەلێک بە فیکری
هەرچەند دەکەم میر مەم خۆی لەسەر ئەسپی ڕاناگری
میر! پەکی خۆت مەخە خراپم لێ قەوماوە
ئەمن گەلێکم پێ لە تۆ خۆشترە ئەو ڕاوە
ئەمما، نەخۆشێکی بێ ئیختیارم، جەرگم بڕاوە
میر دەڵێ: کاکەمەم لە خۆم نابینم مراد و کاوێ
حوکمە دەبێ دەگەڵ خۆم بتبەمە ڕاو… [چریکەی مەم و زین]

ئەوەش بەشێکە لە "گوڵی خوێناوی" مامۆستا گۆران:

کوڕ:

بڕوانە: شایییە، چۆپییە، لەو ماڵە،
گوێ بگرە! زوڕنایە، دەهۆڵە، شمشاڵە!
زەرد و سوور تێکەڵ بوون، ژن و پیاو، هەرایە،
لەو ناوە هەر هاڵەی هەیاسەی تۆ نایە!
سا تو خوا، خێرا کە، با بڕۆین، دەست بگرین،
بە کامی دڵداری پێکەوە هەڵپەڕین!

کچ:
گوێ نەبێ بۆ سەرم: ئاڵ چەپکێ، زەرد چەپکێ،
نایەم بۆ زەماوەن، نایەم بۆ هەڵپەڕکێ!

گۆران لە دەربڕینی بیروڕای خۆی ئێجگار توانایە. مەبەستی خۆی دەتوانێ وا دەربڕێ کە خوێنەری هەڵبەستەکانی ئێحساسی وەی بکا کە لەگەڵ خۆی قسە دەکا، وە یان لە باسی دیمەنێک خوێنەری هێنراوەی وی وەدەزانێ ئەو دیمەنە بە چاو دەبینێ. "س. ج. ئێدمۆندس" مامۆستای زمانی کوردی لە لەندەن، لە کتێبەکەیدا دەنووسێ: "لە بابەت هەورامانەوە هیچ تەوسیفێکی من جوانتر نابێ لەوەی کە میرزا عەبدوڵڵا گۆران، هۆنەری ئۆستەی کورد لە گەشتی هەورامان دا کوتوویە کە...". هەروەک خۆی دەڵێ لەوێ باسی هەورامان ناکا و گەشتی هەورامانی گۆران وەردەگێڕێتە سەر ئینگلیزی وە پێشکەش خوێنەرانی دەکا:

شنەی سێبەری داری گوێز و توو
ئەسڕێ ئارەقی ڕێبواری مانوو
تەسکینی ڕێگای باخەوباخی وێڵ
"مانوو نەبی"یە: لەم کێڵ بۆ ئەو کێڵ
"سەلامون عەلەیک" مامەی بن دار گوێز
سەلامی مانوو لە پیری بێ هێز
"مەرحەبا سەر چاو" بەچکەی کاکڵێ قیت [لە گەشتی هەورامان – ڕێگای ناو باخ]"(٣)

"فەرهەنگی زارێکی":
لێکۆڵینەوەی زانستی و بابەتی دڵڕفێن

ئەمیر ئەو خۆشەویستی و شارەزایەتییەی بۆ "بەیت و چریکە" و بەگشتی ئەدەب و کولتووری زارەکی کوردی، لە بیست ساڵیدا بوویە و لەو وتارەی یادی گۆراندا تۆماری کردوە، لە قۆناغەکانی دواتری ژیانیدا پەرەی پێداوە و بە یارمەتی شارەزایی زیاتری لە زانستی مۆدێرندا، پاراوی کردوەتەوە.

لە نووسراوەکی پێپێزی زمانەوانیدا بە ناوی: "فەرھەنگی زارەکی" لە خولی تەکنەلۆژی زماندا، لە پێشەکی کتێبی "فەرھەنگی زارەکی موکریان" (بەرگی یەکەم دانانی سەلاح پایانیانی)دا. بە وردبینی شارەزایانە، خوێنەر دەباتە گوێزاری دەیان بابەتی دەگمەنی ئەدەبی زارەکی: "بەیت و باو" و داستانی شیرینی خۆشخوانەکان و بەیتبێژەکان، لەوانە بەیتبێژی ھەرەگەورە عەلی بەردەشانی، بەسەرھاتی سەرنجڕاکێشی "ھەڵکەتی و خەنانە" و "وسوو شایەر"... (٤)

ھەر لەو وتاری فەرھەنگی زارەکیدا، ئەمیری حەسەنپوور وەک داکۆکی لە ھەوڵدان "بۆ کۆ کردنەوەی کەلەپووری زارەکی و بڵاو کردنەوەی بەرھەمی ئەدەبی نووسراو"(٥) باسەکی تەرووتەسەلی ڕوونکەرەوە ئەکا لە موخالەفەتی "پەتی گەری" لە زمانی کوردیدا، بەتایبەت لە لایەن ژمارەیەک فەرھەنگنووسەوە. ئەمیر لە درێژەی لێکۆڵینەوەکەیدا دەڵێ: " دوو سیاسەتی پەتی کردن و پەتی نەکردن، ھیچ کامیان یەکدەست و یەکدەنگ نین. بە وێنە، لە بزووتنەوەی پەتی کردنی کوردستانی عێراق و ئێراندا، ھێزی ئەھوەن و سەرەڕۆ بەدی دەکرێ. مامۆستا ھەژار لەگەڵ ئەوەشدا وشەی پەتی، بەتایبەت ئی زمانی زارەکی، دەکاردێنا، دژی پەتی کردنی سەرەڕۆیانە بوو... پێتیگەرە سەرەڕۆیەکان زمانی کوردیان تەواو کز و ھەژار کردووە. ئەگەر فەرھەنگی زمانی ئینگلیسی پڕە لە وشە، کە لە سەدان زمانی دنیا وەرگیراون، ئەگەر فەرھەنگی فارسی پڕە لە وشەی عەرەبی و تورکی و یۆنانی و ھیندی و فەرانسەیی و ئینگلیسی و زۆر زمانی تر، زۆربەی فەرھەنگە کوردییەکان، وشە خوازراوەکانی ئەدەبیاتی کلاسیکی کوردی لە بێژنگی پێتیگەری دەدەن، بە وێنە ئەو وشانە لە شێعری نالی، شاعیری پایەبەرزی کلاسیکدا دەکار ھاتوون: حازر- حوجرە- حوسن- حەقیقەت- عوجب- عوریان- عوزار- عوقدە- عومر- عەسر- عەیب- عەیش-عیبادەت- عیشق- عیلم- عینایەت- غارەت- غوربەت- غوفران- غولام- غەرامەت- غەریق- غەواس {دیوانی نالی و فەرھەنگی نالی، مارف خەزنەدار، بەغدا، ١٩٧٧}(٦)

ناسیۆنالیسم و زمان لە کوردستان

١٩٨٥ -١٩١٨

ئەم کتێبەی ئەمیری حەسەنپوور (٧) تێزی دوکتۆراکەی بووە کە بە ناوی "فاکتەری زمان لە ئاڵوگۆڕی نەتەوەییدا: ستانداردیزە کردنی زمانی کوردی، ١٩٨٥ -١٩١٨"(٨)، ساڵی ١٩٨٩ لە زانستگای ILLINOISی ئەمریکا قبووڵ کراوە. لێکۆڵینەوەیەکی وردی پڕزانیارییە بە ئینگلیسی کە بەداخەوە تا ئێستا وەر نەگێردراوەتە سەر کوردی یان فارسی. بەشکۆم تێکۆشەرانی نەسەی نوێ کە توانا و ئەنەرژی ئەو کارە لە خۆیاندا شک ئەبەن، دەس بدەنە تا خەڵکانێکی فراوانتر کەڵکی لە

وەرگرن.
هەر لەو بوارەدا ئەمیر لێکۆڵینەوەیەکی ورد و بەسوودی هەیە لەسەر ئەو وشە کوردییانەی مانایان پیاوسالارانە و دژ بە ژنە و پاشماوەی کولتووری کۆنی کۆمەڵگای کوردەوارین کە ئێستاش هەر بە کار دەبرێن و بەرهەم ئەهێنرێنەوە. بۆ وێنە وشەی “پیاو” یان “مرۆڤ” بە مانای ئینسان، بەشەر و …(٩).

دوا بەرهەمەکان:

تەدریسی کۆمەڵناسی لە ئێرانی ساڵەکانی ١٣٤٠
ڕاپەڕینی وەرزێرانی موکریان

ئەمیری حەسەنپوور تێکۆشەرێکی نەسرەوتووی مەیدانی سیاسەت و زانست و زمانەوانی و میدیا، لێکۆڵەرێکی وردبین و قووڵ تێوەچووی ئەدەبیاتی نووسیار و زارەکی بوو. لە چاو باری دژواری تەندوروستی ئەم ساڵانەی، لە گیان و لەش بە بەرداکردنی ئەوەی لە ژیانیدا زەخیرەی کردبوون بە شێوەی کتێب و نوسراو و وتووێژ بە سێ زمانی ئینگلیسی و کوردی و فارسی، زۆر چالاک بوو.
دوو نووسراو کە ساڵی ڕابردوو (٢٠١٦) بڵاوی کردوونەوە، یەکیان وتارێکی ئاکادێمی فارسییە بە ناوی: “امیرحسین آریان پور و تدریس جامعەشناسی مارکسیستی در دهە ١٣٤٠”(١٠)، ئەوی تریان وتارێکی کوردییە بە ناوی: “ڕاپەڕینی وەرزێرانی موکریان” بە ناساندنی پڕۆژەیەکی تەحقیق و لێکۆڵینەوە لەسەر ڕاپەڕینی وەرزێران لە ناوچەکانی بۆکان و فەیزوڵڵابەگی لە ساڵانی ١٣٣٢- ١٣٣١ لە دەورەی سەرۆک وەزیری مصدق و دواتر ڕووخان و زیندانی کردنی مصدق بە کوودەتای ٢٨ی موردادی ١٣٣٢(١١). ئەوەندەی ئاگادارم کاک ئەمیر لە ژوور بیست ساڵەوە سەرقاڵی کۆکردنەوەی زانیاری و بەڵگە و ئەنجامدانی دەیان وتووێژ بووە لەسەر ئەو ڕاپەڕینەی جووتیاران. مێژوویەکی پشت گوێخراو کە جیا لە ئەمیر تەنیا سێ کەسی تر دەستیان بۆ بردوە: ئەنوەری سوڵتانی، عومەری عەسری و ڕەحمانی موحەممەدی. بەرهەمەکەی کاک ئەمیر کە قەرارە چوار بەرگ بێ، کارێکی کارستانە لە مێژووی هاوچەرخی خەباتی چینایەتی کوردستانی ئێراندا.

چاوێک بکەین لە بەشیکی وتارەکە:

“… له بارودۆخی کوردستاندا، ته بایی و ناتهبایی، ناکۆکی ناوخۆیی و دەرەکی
پەیوەندی ئاڵۆز و بەرینیان هەیە، چ لە سیاسەت چ لە بەرهەمهێنانی

زانست و هونەردا، ناکۆکی ناوخۆیی لەبیردەکرێ و لە سای ناکۆکی دەرەکیدا دەشاردرێتەوە. بەڵام بێدەنگ بوون لە ناکۆکی ناوخۆیی هەڵە یان فەرامۆشکاری نییە و زۆرتر رێبازێکی سیاسی و ئیدەئۆلۆژییە… لەو نووسراوەدا باسی بارودۆخی ل□ک□□ینەوە لە بابەتێکی وەپشت گوێخراو دەکەم راپەڕینی وەرزێرانی موکریان، ١٣٣٢- ١٣٣١ (١٩٥٣- ١٩٥٢). بە کورتی، ئیمکانات، دەستکەوتەکان وکۆسپەکانی لێکۆڵینەوە لە مەڕ ئەو ڕاپەڕینە وەبەرچاو دەخەم، دەوری رێبازی سیاسی و ئیدەئۆلۆژی لە گێڕانەوە و دانان و خوڵقاندنی مێژووی ئەو ڕاپەڕینەدا پێشان دەدەم. ئەوەی لێرە نووسیومە خودی لێکۆڵینەوەکە نیە و گوزارشتێکە سەبارەت بەو پڕۆژەیه کە بە هیوام تا ساڵێکی دی لە چوار بەرگدا ب□□او بێتەوە … لەو گشتە ناتەباییانەی لە کوردەواریدا هەبووە، ئەوەی لە زانستی کۆمه ڵی و مێژوونووسیی و هونەردا کەمتر باسی کراوە، ناکۆکی چینایەتی بە تایبەت خەباتی وەرزێران لە دژی چینی ده سەڵاتداری دەرەبەگ)ئاغا؛ به گ؛ خان؛ فئۆدال(و خه باتی چینی کرێکار)که پێکهاتەیێکی نوێیه (له دژی چینی سەرمایەدار. کێشەکە هەر بێدەنگی کردن لە خەباتی چینایەتی نییە. کاتێکیش ئەو باسانە کراون کێشەوبەرە دەگەڕێتەوە سەر هەڵوێست و روانگە و بۆچوون. لێکۆڵینەوە و وەدیهێنانی زانیاری سەبارەت بە خەباتی چینایەتی خۆی ده بێته گۆڕه پانی خەباتی چینایەتی. باسی راپه ڕینی 1331 له سه ره تاوه تا مێژوونووسینی ئێسته ی له خه باتی چینایه تی دا نوقم بووه “.(١٢)

یادی ئازیزە

باسی کارەکانی ئەمیری حەسەنپوور ناکرێ لە کورتی ببڕێتەوە. بە پێی ناسیاوی شەخسیم دڵنیام سەرباقی ئەوەی بەرهه□می ز□ری ب□□او کردوەتەوە، هێشتا چەن قاتی ئەوانە لە زەینیدا مابوون کە بەداخەوە مردن مەجالی نەدا بیانڕەخسێنی. سەد حەیف و خەسار! خەسارەتێکی گەورەیە تەنیا بەوە قەرەبوو دەکرێتەوە کە ئەوانەی ناسیومانە، ڕێز و پێزانمان بۆ یادگارە بەپێزەکانی هەبێ و تا لە دەستمان دێ زیاتر بیناسێنین.

چاوە/ فاتح ش.

١٤/٤/ ١٣٩٦ – ٧/٥/ ٢٠١٧

---

(١) “ب□ز□ی زەمەند”، هۆنراوەی عەلی حەسەنیانی (١٩٣٩-١٩٩٢) ، ب□ئاوکەرەوە جەعفەر حوسێنپوور (هێدی)، ١٩٩٣. لل. ١١٤-١١٢

(٢) یادی مامۆستا گۆران،
http://hedih.blogspot.se/2004/03/blog-post_14.html
(٣) بڕوانە ژمارە (٢)
(٤) "فەرهەنگی زارەکی" لە خولی تەکنەلۆژی زماندا، دوکتۆر ئەمیر حەسەن پوور، پێشەکی کتێبی: "فەرهەنگی زارەکی موکریان"، سەلاح پایانیانی، ١٣٨٥، لل. ١٣-٧٧
(٥) هەمان جێ، ل. ٦٥
(٦) هەمان جێ، لل. ٦٥-٦٧
(٧) Nationalism and language in Kurdistan 1918- 1985, Mellan Reseach University Press, 1992, 520 pages
(٨) THE LANGUAGE FACTOR IN THE NATIONAL DEVELOPMENT: THE STANDARDIZATION OF THE KURDISH LANGUAGE, 1918-1985
(٩) The (Re)production of Patriarchy in the Kurdish Language, WOMEN OF A NON-STATE NATION, Edited by: Shahrzad Mojab, pp 227-263
(١٠) امیرحسین آریان پور و تدریس جامعه‌شناسی مارکسیستی در دهه ۱۳٤۰، ایراننامه، شماره ۱، سال ۱، بهار ۲۰۱٦
(١١) ڕاپەڕینی وەرزێرانی موکریان، ١٣٣١ -١٣٣٢ (١٩٥٣ -١٩٥٢)، گۆڤاری Derwaze ، ژمارە ١ .
(١٢) هەمان جێ، لل. ١-٢
***

بەرەو بایکۆتکردنی ڕیفراندۆم سەبارەت بە سەربەخۆیی کوردستان!

ڕزگار ئاکرەیی
وەرگێڕانی: نەجات عەزیز ....

تەوەر: کەیسی کورد

کەیسی نەتەوایەتی لە عێراق گرنگترین و ئاڵۆزترین کەیسە لە وڵاتێکی فرە نەتەوە و فرە ئایین. ئەبێ بە شێوازێکی شارستانیانە-مرۆڤایەتیانە و بە پێی یاسای نێودەوڵەتی مافی مرۆڤ و لەسەر بنەمای مافی یەکسانی و مافی هاوڵاتیبوون و مافی گەلان لە دیاریکردنی چارەنووس یەکلایی بکرێتەوە. ئەگەر پێکەوەژیانیان فیدراڵیانەیان لەگەڵ گەلانی تردا هەڵبژرد یان دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ. ئەمە مافی هەموو نەتەوە و کەمایەتیەکانی تری عێراقە.
عێراق لە سەرەتای دامەزراندنیەوە لە دەسپێکی سەدەی ڕابوردوو دوای دابەشبوونی ئیپراتۆریەتی عوسمانی، وەکو دەوڵەتێکی عەرەبی ئیسلامی ناسرا. ئەمەیش ڕەنگدانەوەی هەبوو لەسەر بنیادنانی دەوڵەت و دامەزراوەکانی لە سەر بنەمای نەتەوایەتی و ئایینی نەتەوە و ئایینی زۆرینە- عەرەب و ئیسلام- وە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ بوو بەهۆی وەکەنارنانی ڕۆڵی کەمینە نەتەوایەتیەکان و ئایینێکان کە ڕؤڵێکی سنووردار یان هەبوو لە بەڕێوەبردنی جەمسەرە گرنگەکانی دەوڵەتدا.
دوای باڵادەستبوونی سوپا لە گرتنەدەستی دەسەڵات لەسەر شێوازی دکتاتۆریانەی تاکە کەسی و تاکە حیزبی، بیری نەتەوایەتی دەمارگیریانەی عەرەبی لە دەوڵەتدا بەتینتر بوو و کەسانی سەر بە نەتەوەکانی تر و ئایینەکانی تر وەکو هاوڵاتی ژمارە دوو ئەژمێردران. پەیڕەوکردنی ئەم جۆرە سیاسەتانە بوو بە هۆی بەهێزبوونی ڕۆڵی پارتە نەتەوایەتیەکانی سەر بەو کەمینەنانە لە عێراق. بەتایبەتی نەتەوەی کورد وەکو خەباتگێڕو داکۆکیکەرێك لە مافێکی نەتاوایەتی زەوتکراو. ئەم داکۆکیکردنەش شێوازی ئاشتیانە و چەکداریشی گرتەبەر بە گوێرەی ئاستی توندوتیژێکان لە سەرکوتکردن لەلایەن دەساڵاتدارانی دیکتاتۆری دەوڵەتەوە.

هەرێمی کوردستان و شێوازی حوکم

دوی ڕاپەڕینە جەماوەریە مەزنەکەی ساڵی ١٩٩١ کە ز□ر□ب□ی شارەکانی عێراقی گرتەوە، دوو حیزبە کوردیەکە -پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتینیشتیمانی کوردستان- دەستیان گرت بەسەر ز□ر□ب□ی جومگەکانی دەسەڵاتدا لە ز□ر□ب□ی ناوچەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق. وەکو هێزگەلێکی هاوچینی برژوازی، لەگەڵ پاشماوەی بەعسێ فاشیستەکان- لە کۆنە موستەشار و ئامر فەوجی جاشەکان-، و کارمەندانی دەزگا سەربازی و سیخوڕیەکان و ئەو سەرۆک عەشرەتانەی دەستیان بە خوێنی میللەتانی عێراق سور بووبوو یەکیان گرت.

هەردوو حیزب دەسەڵاتی خۆیان جێگیر کرد لەڕێی داپلۆسین و سەرکوتکردن و تیرۆر و گەندەڵاندن و کڕینەوەی کەسانی خۆفرۆش. شەڕیان لەپێناو گرتنەدەستی دەسەڵات و قۆرخکاری، کۆمەڵگای کوردستانی لە شەڕێکی ناوخۆی وێرانکەرەوە تێگلاند لە ساڵانی نەوەدەکانی سەدەی ڕابوردوو. لەگەڵ بەعسەکان هاوتابوونەوە لە ئەنجامدانی تاوانی دڵڕەقانە و کوشتنی دیل و بریندارەکان، گرتن و ئازاردانی وەحشیانەی بەندەکان و لەناوبردنیان، دەرکردن و کۆچپێکردنی ئەندامانی حیزبی بەرامبەر و...... هتد.

دوای ڕوخانی دەسەڵاتی بەعسی فاشی لە ساڵی٢٠٠٣ بوون بە هاوپەیمانی سەرەکی هێزە سیاسیە ئیسلامەکان. بەشداریان بوون لە گیرۆدەکردنی عێراق لە شەڕێکی ناوخۆی وێرانکەر. بەشدار بوون لە کشانەوە و بەدەستەوەدانی بەشی زۆری پارێزگای نەینەوا بە تاوانبارانی -داعش- کە کوشتارێکی زۆریان کرد لە کەمینە ئایینەکانی وەکو یەزیدی و کرستیانەکان. هەروەها دەسەڵاتی میلیشیاکانیان دەستکراوە و بە هێز کرد، بێکاری و هەژاری پەرەی سەند، گەندەڵی و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ و چاوپۆشین لە تاوان دژبە ئافرەتان، پێشێلکردنی ئازادی تاك و ئازادیە سیڤیلیەکان، سەپاندنی سیستمی پشکپشکێنەی ئایینی و نەتەوایەتی بەدناو......هتد. هاوپەیمان بوون لە ڕێگریکردن و لەناوبردنی هەر هەوڵێك بۆ ئاراستەی بەشارستانیکردن لە هەموو بوارەکاندا.

هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار و حیزبە پاشکۆکانیان گەندەڵیەکی سیستماتیکی زۆریان کرد لەو دەمەوەی دەسەڵاتیان گرتە دەست لە هەرێمی کوردستان. هەموو دامەزراوە گشتەکانیان تاڵان کرد بە ئاشکرا وبەبێ شەرم. سەرکردەکانی حیزب و دەوروبەرەکانیان بوون بەچینێکی بورژوای مشەخۆر کە بە پاساوی خەباتیان! و شەرعیەتی شۆڕشگێری ونەتەوایەتی، هەموو سامان و داهاتی دەوڵەتیان خستەگر لە پێناو بەرژەوەندی کەسی و حیزبی وخێڵەکی خۆیانەوە لە ژێر ناو و ناونیشانی جۆراوجۆردا. سامانی هەردوو حیزب لەڕادە دەرچوو دوای ڕوخانی ڕژێمی دکتاتۆرپاش بڕینەوەی بودجەیەک لە نەوتی عێراق بە کوردستان. سەرباری بەربڵاوی گەندەڵی و بێکاری ڕازیکەر- بندیوار- لە دامودەزگا حکومەکاندا لە ئەنجامی دامەزراندن لەسەر بنەمای بەحزبیبوون بەمەبەستی کڕینی لایەنگیری جەماوەر و پەسەندکردنی سیاسەتەکانیان و دەنگپێدانیان لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا. سەرەڕای ئەو بودجە زۆرەی بە هەرێم تەرخان کرابوو لەگەڵ داهاتی نەوتی هەرێم، دەسەڵاتدارانی هەرێم تەنها چەند پرۆژەیەکی جادەوبان،

نیشتەجێبوون، هەندێک باخچە وپردیان جێبەجێ کرد.

جێبەجێکردنی ئەم پڕۆژانە کاری باش بوون، بەڵام لەهەمان کاتدا هەڵ بوون بۆ تالانی زیاتری سامانی گشتی. ئەم دەسەڵاتدارانە هیچ هەوڵێکی کردەیی و ڕاستیان نەدا بۆ بنیاتنانی بنەمایەکی مادیانە بۆ برەودان و بەرەوپێشبردنی ئابوری هەرێم بۆ کەمکردنەوەی سیما ئابوریە ڕەیعیەکەی. هەوڵیان نەدا بۆ کەمکەدنەوەی پشتبەستن بە داهاتی نەوتی خاو و هاوردەکردن بە بنیادنانی پیشەسازی و پێشخستنی کشتوکاڵ، بەڵکو بنەما پیشەسازی و کوشتوکاڵییە کۆنەکەشیان لەناوبرد. هەرێم ئێستا بە قەیرانێکی ئابوری و سیاسی گەورەدا تێئەپەڕێ. مەودای نێوان چینەکان گەورەتر ئەبێت و چەوساندنەوەی چینایەتی زیاتر و بەشێوەیەکی بەرچاو توندتر ئەبێت. هەژاری و بێکاری، نەدانی موچە، زۆرداری و پێشێلکردنی بەردەوامی مافی مرۆڤ، کێشەی بەردەوام لەگەڵ بەغدا و...... کۆمەڵێ کێشەی تر.

ڕیفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان

زۆربەی پارتە نەتەوایەتیە سەرەکیە کوردیەکان لە هەرێمی کوردستان ڕێك کەوتوون لەسەر ئەنجامدانی ڕیفراندۆم لەسەر سەربەخۆیی کوردستان لە ٢٥/ سەپتەمبەر/٢٠١٧. ڕیفراندۆم کارێکی شارستانیانەی مافپەروەرانەیە و شێوەیەکە لە شێوەکانی دیموکراسی ڕاستەوخۆ لە بەشداریپێکردنی بەربڵاوی جەماوەر بۆ بڕیاردان لەسەر ڕەسا گرنگەکان. بڕوام وایە باشترین شێوازی بڕیاردانە لە سەر چارەنوسی نەتەوەکانی عێراق؛ بەمەرجە ئامادەکاری باشی بۆ بکرێت، لە کەشێکی گونجاودا ئەنجام بدرێت، گفتوگۆ و هاوکاری لە نێوان لایەنەکاندا هەبێت، ماف و توانای یەکسان بۆ هەموان لە بانگەشە کردن بۆ بۆچوونکانیان لەسەر پرسەکە دابینکراو بێت، بەرچاوڕونی هەبێت، دەستپاکی و سەرپەرشتی بێلایەنانە و سازانی ناوخۆیی و سەرپەرشتیکردن و پشتگیری نێودەوڵەتی دەستەبەر بکرێت.
وەکو چەپێکی ئەنتەرناسیۆنالیستی سەربەخۆ و چالاکوانێکی مافناسی بەپێچەوانەی زۆرێك خەڵکی هەرێمی کوردستانی عێراق، وەستانەوە دژ بەم ڕیفراندۆمە و بایکۆتکردنی یان دواخستنی لە ئێستادا و دیاریکردنی مێژوێکیتر و لە هەلومەرجێکی باشتر و لە ژێر چاودێریەکی نێودەوڵەتیدا بە پێویست ئەزانم لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە:

• زۆربەی ئەو حیزبانەی بانگەشەی ڕیفراندۆم ئەکەن حیزبانێکی نادیموکراسین و بەبەکارهێنانی- زۆر و مافی نەتەوایەتیەوە- سیستەمێکی حوکمی گەندەڵ و تاکڕەوی خۆسەپێنەریان پەیڕەو کردوە لە

ھەرێم. مێژوی دەسەڵاتی ڕەشیان سەلماندویەتی کە لە دژبەیەکی زەقدان لە گەڵ مافەکانی میللەتی کورد و تەواوی دانێشتوانی ھەرێم و چەوساوەکانی ھەرێم، کە مافەکانیانیان بە ئاشکراو بەشێوەیەکی بەربڵاو پێشێل کردوە. خەمی گەورەیان تەنھا گەندەڵاندن و دزیکردن وقۆرخکردنی دەسەڵات بووە. شکستیان ھێناوا لە بنیادنانی حکومەتێکی دامەزراوەیی مافپەروەری پێگەیشتو و دەساودەسکردنێکی ئاشتیانە و دیموکراسیانەی دەسەڵات. ئەمانە سەرباری نەبوونی دادپەروەی و شەفافیەت لە ئیدارەدان و خەرجکردنی داھاتی ھەرێم کە بەشێوەیەکی گشتی تاڵان ئەکرێت لەلایەن پارتەکانی دەسەڵات و سەرکردەکانیانەوە.

• لاوازی لە ئامادەکاری و خوڵقاندنی زەمینەی گونجاو بۆئەنجامدانی ریفراندۆم. لەبەرچاو نەگرتنی باری سیاسی ناوەکی ھەرێمی پڕ قەیران و باری عێراق و ناوچەکە و جیھان. پرۆسەکە تەنھا ھەنگاوێکی بەپەلەیە بۆ خۆدزینەوە لە کێشە ئابوری و سیاسیە گەورەکانی ھەرێم و پەردەپۆشکردنی بێزاری ھەڵکشاوی جەماوەر لە کوردوستان. بەکارھێنانی کارتی- ھەست و دەمارگیری نەتەوایەتی- بۆ سەرقاڵکردنی جەماوەر و بۆ موزایەدەی سیاسسی لەدەرەوە و ناوەوەی ھەرێم بەمەبستی گەڕاند□و□ی شکۆمەندی و درو□ژ پ□دان بە شەرعیەتی دەسەڵاتی حێزبە نەتەوایەتیەکانی سەر کورسی حوکم، بەتایبەتی پارتی دیموکراتی کوردستان کە گەورەترین پارتی کوردستانە و بە ھەموو شێوەیەک لە ھەوڵی سەپاندنی دیکتاتۆریەتێکی تەواودایە بەسەر ھەموو ھەرێمدا.

• نەبوونی ھەمەئاھەنگی لەگەڵ حکومەتی ناوەند لە بەغدا، سەرەڕای تێبینی تەواوم لەسەر لایەنەکانی بەشدار بوو لەو حکومەتە و سیاسەتە دژ بە جەماوەرێکەیان لە عێراق وشەرعییەتە لاوازەکەی. ئەم خاڵە لەوانەی□ ب□ب□تە ھۆی ھەڵکشانی تەنگژەی نەتەوایەتی لە عێراق نەک چارەکردنی. ھەروەھا ئەگەری ھەڵگیرسانی شەری ناوخۆیی و گیرۆدەکردنی ھاونیشتمانیانی عێراقی تێدایە لەژێر ناوی جیا جیادا. بەتایبەتیش، بەھۆی کۆمەڵێک کێشەی ھاوبەشی ھەڵپەسێراوی وەکو کێشەی کەرکوک و ناوچە کێشەلەسەرەکان.

• نەبوونی کۆدەنگی لەنێوان ھەموو ھێزە سیاسیەکانی ھەرێم لەسەر ڕیفراندۆم و ھەبوونی نارەزایەتیەکی زۆری حیزبی و جەماوەری دژ بە ڕیفراندۆم، سەرباری ھەبوونی کێشەی سیاسی قوڵ لەنێوان حیزبە سیاس□□کان و پەکخستنی پەرلەمان بە بڕیارێکی دیکتاتۆریانەی ناشەرعی. بەشێوەیەکی گشتی بڕیاری ڕیفراندۆم بڕیارێکی بەپەلەی نەوەکامە وسادەترین بنەماکانی پرۆسەی ریفراندۆمی تێدا نیە بە

بەراورد بە ستاندەردی جیهانی یان ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهانی سێیەم نموونەی ڕیفراندۆمەکەی باشوری سودان.

• نەبوونی دامەزراوەی بێلایەن و سەربەخۆ و دەستپاك بە سەرپەرشتیکردنی پرۆسەکە. ئەزمونی ڕابوردوی حیزبە بەدەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردوستان و عێراق سەلماندویەتی کە هەموو ڕێگایەك و ئامرازێک بەکار ئەهێنن وەکو کڕینی دەنگەکان، بەرتیل، بەکارهێنانی سامانی گشتی، بەدەنگکردنی بەرامبەر وشتیتریش بۆ خۆسەپاندن و درێژەدان بە سیاسەتەکانیان لە ڕێی هەڵبژاردنی ڕووکەشانەوە، بە سەرپەرشتی کۆمسیۆنی سەربەخۆی..! هەڵبژاردنەکان- کە لەسەر بنەمای پشکپشکێنەی نەتەوایەتی و حزبی و تایفی دامەزرێنراوە و سەرتاپای گەندەڵ بووە و هیچ دەستپاکیەکی تێدا نەماوە.

• ڕەتکردنەوە، بەڵکو هەبوونی کۆدەنگیەکی جیهانی دژ بە بڕیاری ڕیفراندۆم، تەنانەت ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکانیش ئاشکرای کرد کە هیچ دەستێوەردانێك لەم پرۆسەیە ناکات.

یەکپارچەیی خاکی عێراق هیچ بۆ من ناگەێنێ لە بەرامبەر ژیان و مافەکانی جەماوەری چەوساوە. وەکو مارکسیەك، پشتگیری ئەکەم لە مافی دیاریکردنی چارەنووس تا جیابونەوە و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆش. بۆ هەموو پێکهاتەکانی عێراق لەسەر بنەمای نەتەوایەتی بێت یان جوگرافی یان ناوچەیی، ئەگەر یەکسانی و ماف و ژیانێکی باشتریان بۆ دەستەبەر بکات. هەڵچوون و بەیەکاگژانی نەتەوایەتی و ئایینی و تایفی کەم بکاتەوە. بەهیچ شێوەیەک دژ پیادەکردنی مافی چارەی خۆنوسین و سەربەخۆیی کوردستان نیم، بەڵکە داواکاریشیم، چونکە کارێکی گرنگ و پێویستە ئەبێ ئەنجام بدرێ زوو یان درەنگ.
بەڵام چۆن و لە چ هەلومەرجێکدا و پێداویستیەکانی چین؟
ئەم رەفراندۆمەی پێشنیارکراوە لەم هەلومەرجەدا، ناڕاستگۆیی ئەو لایەنانەی بەڕێوەی ئەبەن، گوزارشت لە داخوازی ڕاستی خەڵکی کوردستان ناکات. متمانەی پێناکرێ و دانپێدانانی ناوچەیی جیهانەش دەستەبەر ناکات. بەڵکو تەنها گوزارشت لە بەرژەوەندەکانی چینە مشەخۆرەکانی دەسەڵات ئەکات لە هەرێم.

پرۆسەکە تەنها ئامرازێکە بەکار ئەهێنرێ لە ناکۆکیە ناوخۆیی و ناوچەییەکان. بەدڵنیایشەوە بە خراپی بەکار ئەهێنرێ لەلایەن هێزە نەتەوەیەتیەکانی دەسەڵاتەوە لە هەرێم. لەلایەن سەرۆکی ماوە بەسەرچوو مەسعود بەرزانیەوە! بۆ مانەوە لە دەسەڵات، خۆی و حیزبەکەی. دکتاتۆریەت و زوڵمێکی زیاترو سەرکوتکردنی زیاتری

ركابەر و نەيارەكانيان بە پشتبەستن بە -شەرعيەتى نەتەوايەتى- كە بەهيوان بەدەستى بێنن بەئەنجامدانى ئەم ڕيفراندۆمە چاوەڕێى هەرێم ئەكات.

لە سەرەتاى نەوەتەكانەوە جەماوەرى چەوساوەى هەرێمى كوردستان بە گەواهيەكى ڕوونى نێودەوڵەتى لە دەوڵەتێكى نەتەوايەتى نيمچە سەربەخۆدا ئەژى. دورن لە چەوساندنەوە لەسەر بنەماى نەتەوايەتى. بەڵام، لەگەڵ ئەوەشدا ئێستاش چاوەڕێى كار، خۆشگوزەرانى، ئابورىەكى گونجاو، سەرفرازى و پاراستنى شكۆى تاك، بەرزڕاگرتنى مافى مرۆڤ و مافى ژنان و يەكسانى، مافى كەمايەتيە نەتەوەيى و ئايينێكان لە هەرێم، دەساودەستكردنى دەسەڵات، دەسەڵاتێكى پەرلەمانى ديموكراسى پاراو و ڕوون، دەسەڵاتى دادوەرى سەربەخۆ و جياكردنەوەى دەسەڵاتەكان، لێپرسينەوە لە گەندەڵكاران و تاوانباران و بنيادنانى دامەزراوەكانى دەوڵەتێكى مەدەنين لەبەرامبەر دەسەڵاتى حيزب و دەستبەسەراگرتنى بە سەر هەموو جومگەكانى دەوڵەت و ك□م□□□گا و كۆمەڵێ زۆر كێشەى تر. حيزبە كوردييە نەتەوەييەكانى دەسەڵات لە هەوڵى خەڵەتاندن و فريودانى جەماوەردان بە بەكارهێنانى تێزى نەتەوەيى و فريودانيان بەوەى كەوا سەربەخۆيى هەموو كێشەكان چارە ئەكات و دوژمنانى نەتەوەكەيان لێيان بەرپرسيارە! بەتەواوى وەكو حيزب□ ب□ادەستەكانى كانى ناوەڕاست و باشورى عێراق كە جاماوەريان سەرقاڵ كردووە بە ئايين و تايفەوە بۆ شەرعيەتدان بە گەندەڵى و تاوانەكانيان.

بە برواى من يەكێك لە گرنگترين ئامانجە شاراوەكانى ڕيفراندۆم هەوڵدانە بۆ لەناوبردنى ڕاپرسى ڕاستەقينە لە بڕياردان لەسەر مافى چارەنووسى خەڵكى هەرێم، بە شێوەيەكى ئاشتيانەيە و بە چاودێرى نێودەوڵەتى و بە بەشدارى هەموو لايەنەكانى هەرێم. مەبەست لەم كارەش هێشتنەوەى كارتى يارى پڕسودى نەتەوايەتيە بەدەست دەسەڵاتدارانى مشەخۆرى هەرێمەوە، ك□ ناتوانن دڕێژە بە دەسڵاتداريان بدەن و خەڵك لەوە زياتر هەڵخەڵەتێنن بەهەمان شێوازى كۆن لەپاش ئەو قەيرانە ئابورى و سياسيە قوڵانەى هەرێمى گرت□وە. ئەنجامى ريفراندۆم نە كێشەى نەتەوايەتى چارەسەر ئەكات و نە لە بەرژەوەندى جاماوەريشدا ئەبێت.

بە پێچەوانەوە، دكتاتۆريەت لەهەرێم توندتر و بەهێزتر ئەكات پاش ئەوەى مەسعود بەرزانى ئەبێتە -پاڵەوانى نەتەوايەتى- و پرۆسەكەش بەكار ئەهێنرێت بۆ بەهێزتر كردنى پێگەكانيان بە مەبەستى گرێبەست و دەسكەوتى زياتر لە ناوەو دەرەوە. ئاشكراشە كە تەنگژە نەتەوايەتێكانيش لە ناوچەكەدا هەڵئەكشێن و ئەگەرى كەوتنەوەى

توندوتیژیشی لێئەکەوێتەوە.
پێویستە داوای سنوەردارکردنی ڕۆڵی ئایین و نەتەوە بکرێت لە دەوڵەتدا. خەبات بکرێت بۆ دروستکردنی دەوڵەت و سیستەمێك لەسەر بنەما یاساییە نێودەوڵەتیەکانی مافی مر□ق و بڕوابوون بەهاوڵاتیبونی یەکسان و دادی کۆمەڵایەتی. وەکو ئ□بینین لە مێژوو و ئەزموونی دەوڵەتە نەتەوایەتێکان، بەتاییبەتیش لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست نەیانتونیوە دەوڵەتێکی شارستانی دیموکرات بنیاد بنێن. سەرکەوتوو نەبوون لە دەستەبەرکردنی کەمترین ئاستی یەکسانی و دادی کۆمەڵایەتی بۆ هاوڵاتیانیان، بۆیە زۆربەیان گۆڕان بۆ ڕژێمگەلێکی داپلۆسێنەری سەرکوتکەر و دیکتاتۆری گەندەڵ.

سەرچاوە:
الحوار المتمدن-ژمارە: 5570 - ٣/٧/٢٠١٧
http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=564135

بۆچی هیچ یاخیبوونێکی ڕاستەقینە لە هەرێمی کوردستان ڕوونادات؟ … نەبەز سەمەد

بۆچی لە هەرێمی کوردستان سەرەڕای ئەم هەموو نەهامەتی، بێمووچەیی، برسیکردن، بێئاوی، بێکارەبایی، گەندەڵێ، کوشتن، تێرۆرکردن … هتد، هیچ یاخیبوونێکی ڕاستەقینە، هیچ سەرهەڵدانێک، هیچ شۆڕشێک ڕوونادات؟ ئەمەی لە هەرێمی کوردستان ماوەی پتر لە ٢٥ ساڵە لەژێر دەستی دەسەڵاتی حیزبی کوردی [نامەوێ بڵێم حکوومەت، چونکە ئێمە لە بنەڕەتەوە لەم هەرێمەدا حکوومەتمان نییە، ئەوە حیزبە لەم هەرێمەدا دەسەڵاتدارە و بەڕێوەی دەبات] دەگوزەرێت، لە هەر وڵات و هەرێمێکی زیندوو، هۆشیار بوایە، ئەوا دەسەڵاتە سیاسییەکەی دەمێک بوو کۆتایی هاتبوو. لەم وتارەدا دەمەوێ چەند هۆکارێک بۆ نەبوونی یاخیبوونی ڕاستەقینە دیاری بکەم.

هۆکاری یەکەم:

حیزبی کوردی بەتایبەتی یەکێتی و پارتی بەڕێی حیزباندنی سەرجەم کۆمەڵگەی کوردییەوە توانیویانە کۆمەڵگەی کوردی بەرەو حەشامات و ئاپۆرەیەکی بێشێوە وەربگۆڕن. لەم ڕێگەیەشەوە مرۆڤی کوردیان بێئیرادە، بێهەڵوێست و بە کۆیلەکردووە، ڕێزمەندی و شکۆمەندی مرۆڤی کوردیان لەکەدار کردووە، مرۆڤی کوردیان لەنێو پڕۆسەی نامرۆڤاندندا لە مرۆڤبوون خستووە. پرۆسەی نامرۆڤاندن سێ هەنگاو لەخۆدەگرێت، هەنگاوی یەکەم، مرۆڤەکان مافی یاسایی و هاووڵاتیبوونیان لێدەسەنرێتەوە، واتا چیدیکە یاسا نایان پارێزێت. وەک ئێمە دەبینین لەم هەرێمەدا یاسا سەروەر نییە، یاسا تەنیا بەرپرسەکان، سەرۆک عەشیرەت و پیاوسالارەکان [ژنکوژەکان!] دەپارێزێت و هەر بەدەست خۆشیانەوەیە. مافی ئازادی ڕادەربڕین بە یاسا نەپارێزراوە، بۆیە دەبینین لەم هەرێمەدا مرۆڤ لەسەر دەربڕینی بۆچوون و ڕوانگەی خۆی دەکوژرێت، کوشتن و تیرۆرکردنی ڕۆژنامەنووسان بەڵگەنەویستە. هەنگاوی دووەم، کەسی مۆڕاڵی لەنێو مرۆڤدا دەکوژرێت، واتا هەموو کردارنواندن، هەڵبژاردنێکی ئازاد لە مرۆڤەکە دەسەنرێتەوە، هەنگاوی سێیەم، شکۆمەندی و ڕێزمەندی مرۆڤ تێکدەشکێندرێ. ئێمە ئێستا لەم هەرێمەدا بە پرۆسەی نامرۆڤاندندا تێد□ پ□□□ین.

هۆکاری دووەم:

جنێودان، لە کۆمەڵگەی کوردیدا جنێودان بووە بە خوو، کوردەکان ئالوودەبوونە بە جنێودان. مرۆڤی کورد جنێو بە هەموو شتێک دەدات. کاتێک تووڕەیە، ناڕازییە، جنێو دەدات، جنێو بە مەسعوود بارزانی، بە جەلال تاڵەبانی، بە سەرکردەکانی دی، بە دەسەڵات، بە حکوومەت، بە حیزب، بە ڕێگەوبان، بە گەرما، بە سەرما، بە بێئاوی، بە بێکارەبایی، بە فەرمانگەکان، بە دین، بە خوا، بە مەلا … هتد دەدات. کورد هیچ شتێکی نەهێشتۆتەوە کە جنێوی پێنەدات. ئالوودەبوون بەم جنێودانە زیانی هەیە، چونکە بەڕێی جنێودانەوە خۆی خاڵی دەکاتەوە و پێی وایە تەواو بەشی ڕۆژەکەی سیاسەت کردووە. بۆیە تووڕەییەکەی، ناڕەزایییەکەی نا بێت بە کردار، نا بێت بە ئەکت، چونکە لە ڕێگەی جنێودانەوە خۆی خاڵی دەکاتەوە و ئاسوودە لێی دادەنیشێت.

هۆکاری سێیەم:

بەشێک لە کورد هەموو شتێکی داوەتە دەست خوا، خۆی هیچ کردارێک نانوێنێت، هەر دەڵێ خوا چاکی بکات، حەواڵەی خوابن، خوا بیان

گر□ت، خوا ت□□یان لێ دەکاتەوە. ئەم لێگەڕانە بۆ خوا، وەهای کردووە کە بەشێکی زۆری خەڵک بێهەڵوێست بن، بێکرداربن، ناچالاک بن، بەشداری هیچ ناڕەزاییەک نەکەن، بەڵکو دانیشتوون دەستەوەستان داوا لە خوا دەکەن چاکی بکات و لە خوا دەپاڕێنەوە و نزا دەکەن، ژیان و گوزەرانیان خۆش بکات.

هۆکاری چوارەم:

گلەیی و گازەندە و زۆربڵێیی: زۆرینەی کورد لەبری ڕەخنەی جیدی و هەڵوێستی کارا و کردارنواندن، خەریکی گلەیی، گازەندە، پرتە و بۆڵە و زۆربڵێین. دەمی هەر کوردێک دەکەیەوە لەم هەرێمە نەگبەتییە گلەیی و گازەندەی هەیە و پرتە و بۆڵەیەتی، تەنانەت بە دەسەڵاتداران و مەکتەب سیاسی حیزبەکانیش لەم پرتە و بۆڵە و چەقە چەقە بێبەش نین. کاکی بەرپرس و مەکتەب سیاسی، خۆی لە دەسەڵاتدایە، خۆی بەرپرسیارە لەم دۆخەی کە دروستبووە کەچی گلەیی هەیە و خەریکی زۆر بڵێییە. هەمووان ناڕازین، بەڵام تا ئەو کاتە ناڕازین، پرتە و بۆڵەیانە کە بێبەشن، کە بەرژەوەندیان نییە، کە ئێسکێکیان بۆ هەڵدرا، کە بڕێک پارەیان پێدرا، کە زەوییەکیان پێدرا، ئیدی چیدی ناڕازی نین، لەبەر ئەوەی لێرە هەمووان تەنیا بۆ خۆیان هەوڵدەدەن، نەک بۆ چاکەی گشتی و بەرژەوەندی هەمووان. لێرە لەم هەرێمە نەگبەتییە، هەمووان خەون بەوەوە دەبینن کە لە جێگەی بەرپرسەکان بن، ب□ ئەوەی ئەوانیش وەک بەرپرسەکان بتوانن گەندەڵی بکەن، نەوت بدزن، خۆش بژین، دەسەڵاتیان هەبێت، لە سەروو یاساوە بن، ... هتد نەک ب□ ئەوەی دۆخەکە بگۆڕن و ژیانی خەڵکی بگۆڕن.

هۆکاری پێنجەم:

فەیسبووک و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان: جاران کورد لە دیوار و دەرگەی توالێتی مزگەوتەکان هەرچی جنێو و قسەی ناشرین و پیس هەبوو دەیان نووسی، چۆن دواوەیان خاڵی دەکردەوە، ئاواش سەر و سنگیان لێ خاڵی دەکردەوە، ئێستا دیواری فەیسبوکی کوردی بۆ زۆرێک لە کوردان هەمان ڕۆڵی دیواری توالێتی مزگەوتەکان دەبینێت. هەرچی پیس و پۆخڵی، ناشرینی و جنێو هەیە بە دیواری فەیسبوکییەوە هەڵدەواسێت. لە فەیسبووک لە پشتی لاپتۆپەکەیەوە قسەی زل دەکات، داوای خۆپیشاندان و ڕووخاندنی حکوومەت و دەسەڵات دەکات، کەچی سبەی خەوی لێکەوتووە و تاکو سەعات ١٢ و ١ نیوەرۆ بێدارنابێتەوە. تۆ کە شەو و ڕۆژت لێتێکچووە لەبەر فەیسبووک، چۆن دەتوانیت یاخی ببیت، چۆن دەتوانی کرداربنوێنی و هەوڵوێستت هەبێت. ئەوەی لە فەیسبووک دەینووسن و لە

لایڤەکانیانەوە دەیڵێن پێیان وایە کە ئەمە سیاسەتکردن و یاخیبوونە، بەڵام سیاسەت لە فەزای گشتیدا دەکرێت، سیاسەت بە کردار دەکرێت نەک بە قسەی زلی پشت لاپتۆپەکانەوە.

هۆکاری شەشەم:

ڕاگەیاندنەکان: ڕاگەیاندنە کوردییەکانی ئەم هەرێمە نەگبەتییە هەموویان ئیش لەسەر خاڵیکردنەوە و دامرکاندنەوەی هەستی ناڕەزایی خەڵک دەکەن، لە ڕێگەی بەرنامەی بێمانا بەناوی کۆمیدی کە پڕیەتی لە سوکایەتی بە مرۆڤ و بەتایبەتی بە ژنان، وەک بەرنامەی بەرنامە (ی جاران)، بەزمی بەزم، ستوننووسی قەشمەیی، بە خاڵیکردنەوە و بەتاڵکردنەوەی خەڵک و قاقا پێکەنین بەدیاریانەوە و بێئاگا لەوەی کە ئەمە چ مەبەستێکی لە پشتە. دەبلاژکردنی درامای تورکی بەمانا و ئاستنزم و سووک، چۆن کەرەستە و خواردەمەنیی تورکی بازاڕی کوردستانی داگیرکردووە، بە هەمان شێوە درامای تورکیش هۆش و دڵ و دەروونی مرۆڤی کوردی داگیرکردووە. چۆن دەسەڵاتە سیاسییەکەت پاشکۆی تورکیایە، بازاڕ و ڕاگەیاندنەکانیشی بوونە بە پاشکۆی تورکیا.

هۆکاری حەوتەم:

نەبوونی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەقینە: تاکو ئێستا لەم هەرێمەدا هیچ بزووتنەوەیەکی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەقینە دروست نەبووە، نە بزووتنەوەی سیاسی، نە کۆمەڵایەتی، نە ڕۆشنبیری. ئۆپۆزیسیۆنێک کە ئەلتەرناتیڤی هەبێت، ڕێکخراو بێت، پەروەردەکراو بێت و بزانێ سیاسەت بکات، فەلسەفەی سیاسی هەبێت، نەک وەک حیزبە دەسەڵاتدارەکان عەشایەری و خێڵەکی بێت. ئێستا بەناو ئۆپۆزیسیۆنێکت هەیە، قاچێکی لە حکوومەتدایە و قاچێکی لە ئۆپۆزیسیۆندایە، خۆی وەزیرەکانی دەرکراوە، مافی زەوتکراوە، سەرۆک پەرلەمانەکەی دیپۆرتی ئەو دیوی دەگەڵە کراوەتەوە، لەبری ئەوەی ئۆپۆزیسیۆن مافی خەڵک بسەنێت، ناڕەزایییەتییەکان ئاڕاستە و ئەرگانیزە بکات، ئەو چاوەڕێیە خەڵک ڕاپەڕینی بۆ بکات و مافەکانی بۆ بەدەستبهێنێتەوە.

هۆکاری هەشتەم:

شێواندن و لەکەکردنی ڕاستییەکان: لەم هەرێمەدا بە بەرنامە ئیش لەسەر شێواندن، لەکەکردن و تەمومژاویکردنی زانیارییەکان، حەقیقەتەکان و ڕاستییەکان دەکرێت. ڕاگەیاندنەکان لەمەدا ڕۆڵی

سـەرەکی دەبینـن، چـونکە سـەرچاوەی هەواڵیـان فەیسـبووکە و مانشێتەکانیـان مەتەڵە. ئێسـتا هەمـوو کـورد دەزانێ ئەم حیزبـانە گەندەڵن، نەوت دەدزن، خەڵک برسی دەکەن … هتد، بەڵام ئەمانە هەموو شتی گشتی و زانیاری گشتین، وردەکارییەکان شێوێندراون، تەمومژاوی کراون، ئاڵۆزکراون، سەرچاوەکانیان دیارنین. ئاخر یەکێک لە ڕستە دیارەکانی ڕاگەیاندنی کوردی ئەوەیە لە سەرچاوەیەکەوە کە نەی ویست ناوی خۆی ئاشکرا بکات! ئەندام پەرلەمانەکان زانیارییـەکان وەک مەتەڵ دەڵێن، دەبێ بۆ خۆت هەڵی بهێنی مەبەستیان کام حیزب، کام بەرپرس و مەکتەب سیاسییە. ئەندام پەرلەمانێک دەڵێ: بەرپرسی حیزبی هەیە ٢٠٠ شـوقەی لە ئەڵمانیـا هەیە، بەرپرسـەکان پـارە دەنێـرنە دەرەوە لە ئەوروپا و ئەمریکا ڤێلایان هەیە. ئەمانە هەموو قسەی گشتـی و زانیـاری گشتیـن، ئەگەر نـاوی بەرپرسـەکە و بەڵگەکە بڵاونەکرێتەوە، ئەوا ئەو زانیارییـە کەڵکی هیچی نییە.

هۆکاری نۆیەم:

زانیارییـەکان نابن بە کردار: زانیاری، زانین و مەعریفەیەک کە نەبێتە دەسەڵات، نەبێتە هێز و نەبێتە هۆی هەڵوێست و کردارنواندن هیچ سوودێکی نییە و بێکەڵکە. با هەموو کورد بزانێ یەکێتی و پارتی گەنـدەڵن، نەوت دەدزن، خەڵـک برسـی دەکەن، نووسـەر، ڕۆژنـامەنووس تیرۆر دەکەن، ڕۆشنبیر و مامۆستای زانکۆ بەرشەق دەدەن … هتد ئەگەر ئەم زانینـە نەبووە هۆی هێنانەگۆڕێی هەڵوێست، یاخیبوون، هێز و دەسەڵات، نەبووە هۆی کردارنواندن، نەبوو بە ئەکت، هیچ سوودێکی نییە و بێکەڵکە. بۆ نمـوونە، ڤیـدیۆیی هاووڵـاتییەک کە قسـە بەم دەسەڵاتە دەڵێ و ناڕازییە لێی، ل□ nrt □ نزیکەی دوو ملیۆن بینەری هەبـووە. ئەگەر ئەم دوو ملیۆن بینەرە هەر لە فەیسـبووکەوە نەڵێ قسەی چاکی کرد، ڕیسوای کردن، بەڵکو بێت بە کردەوە پشتگیری لە قسەکانی ئەم هاووڵاتییە بکات و بەیەک دەنگ و بەیەک جار دوو ملیۆن کەس نـاڕەزایی خۆی دەرببـڕێـت، یەکێتـی و پـارتی چۆن دەتـوانن بەرگ□ بگرن، بەڵکو دەلەرزن و دەڕووخێن.

هۆکاری دەیەم:

مێنتاڵێتی خێڵەکی و ناوچەگەری و شارچێتی، کورد سروشتێکی خێڵەکی هەیە، پتر ئینتیمای بۆ خێڵەکەی و عەشیرەتەکەی هەیە نەک بۆ چاکەی گشتی و بۆ نیشتیمان، هەر بۆ نموونە، زۆرینەی کورد تەنیا ماڵەکەی خۆی و بەردەرگەی خۆی پـاک ڕادەگرێـت، بەڵـام بەلایەوە گرنـگ نییە کۆڵا نەکەی کە موڵکی گشتیییە و بۆ هەمووانە پاک ڕابگرێت. کورد لەم

هەرەمە نەگبەتییە سێ (چوار) پارێزگاییە خەریکی ناوچەگەری و شارچێتییە، ئەوەندەی ئیش لەسەر ناشرینکردن و نوکتە لەسەر شارەکانی یەکدی دروستدەکەن (وەک بەزمی هەولێری و سلێمانی)، ئەوەندە ئیش لەسەر یەکدەنگی و پێکەوەیی ناکەن. بۆیە ئەو ناڕەزاییانەی ڕووشیانداوە، سەرتاسەری نەبوونە، بەڵکو یەک پارێزگا، و چەند شار و شارۆچکەیەکی گرتەتەوە. لەناو ئەم پارێزگا و شارۆچکانەشدا هەموو خەڵکەکە پێکەوە نەبووە بەڵکو چەند چین و توێژێکی کەم ناڕەزایی دەربڕیوە.

هۆکاری یازدەیەم:

کورد ئەوەندی بە ژیانی تایبەتی ئەویدییەوە خەریکە و قسەی لەبارەوە دەکات ئەوەندەی باسکردن لە چاوساندنەوەی خۆی لەلایەن ستەمکارەکانییەوە پێ گرنگ نییە. بۆ نموونە، ئەوەندەی بە لایەوە گرنگە دراوسێکەی، هاوڕێکەی، خزمەکەی، … هتد چ دەکات، چ لەبەر دەکات، چ دەخوات، دەچێ بۆ کوێ، لەگەڵ کێ پەیوەندی هەیە، … هتد، بەلایەوە گرنگ نییە بوجەی وڵاتەکەی چی لەبەسەر دێت، کارەبای نییە، مووچەی نییە، ئاوی نییە … هتد. ئەوەندەی چاودێری لەسەر دەوروبەرەکەی، هاوڕێ و خزم و دراوسێکانی داناوە و چاودێریان دەکات و تەداخولی ژیانی تایبەتیان دەکات، ئەگەر نیو ئەوەندە چاودێری لەسەر حکوومەتەکەی دابنابوایە، نیو ئەوەندە لە حیزبەکانی بپرسیبوایەوە، نیو ئەوەندە تەداخولی کاروباری حکوومەت و حیزبەکانی بکردبوایە، ئەوا ئێستا دۆخێکی دیکە دەهاتە ئاراوە و بەناو حکوومەتەکەمان زۆر شەفاف (ڕۆشن)تر دەبوو، گەندەڵی کەمتر دەبوو. ئەو چاوبزی و چاوتیژییەی بۆ ئەوانی دی و دەروبەرەکەی هەیەتی، گەر بۆ حکوومەتە گەندەڵەکە و حیزبەکان هەیبوایە ئەوا ئێستا بێمووچە نەدەبوو، بێکارەبا و بێئاو نەدەبوو، حیزبەکان ئەوا نەدەبوونە ستەمکار بەسەرییەوە.
تۆش هۆکاری دیکە بژمێرە.

تەڵەی سەسیدیس ی پارتەکانی کوردستان ... عەلی مەحمود محەمەد

لە جیهاندا ئێستا مشتومڕەکان گەرمن لە سەر ئەوەی ئەمەریکا سەرکردایەتی جیهان بۆ چین چۆڵ بکات, وەلێ پێیان وایە ئەم پرۆسەیە ئەگەری هەیە بە شەڕێکی ماڵوێرانکەردا تێپەڕێت , وەك چۆن لە مێژووی 500 ساڵی رابردوو لە کۆی 16 گۆڕانکاری و دەستاو دەستکردن لە سەرکردایەتیکردنی جیهان رویانداوە, لەوانە 12 یان لە رێگای شەڕەوە بووە, وەلێ بە دۆزینەوەی چەکی کوشندەی ئەتۆمی و هایدرۆجێنی و ئەوانی بەدوایدا دێن , ململانێ لە رێگای شەڕەوە زەحمەت بووە, چونکە شەڕی سەرانسەری گەورەی سوپەر هێزەکانی ئێستای جیهان کۆتایی مرۆڤایەتییە, هەر بۆیەشە سەدەی رابردوو دوو بەزینی هێزی باڵا دەستی جیهانی بەخۆوە بینیوە, کە بەریتانیاو یەکێتی سۆڤیەت بوو لەبەرامبەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا , پرۆسەی پێش ئەوە بەزینی ئەڵمانیا بوو لە رێگای جەنگەوە بەرامبەر بەریتانیا , ئەم پرۆسەی گۆڕانکارییە لەسەرکردایەتی جیهانی پێی دەوترێت تەڵەی سەسیدیس.

پاش تەسلیم بوونی بەریتانیاو یەکێتی سۆڤیەت لە سەدەی 20 بە ئەمەریکا, مانەوەی ئەمەریکا بۆ ماوەی 19 ساڵ لەسەر عەرشی ئەو سەرکردایەتیە (لە 1989 دوای روخانی دیواری بەرلین تا قەیرانە ئابورییەکانی ساڵی 2008) ئێستا باڵادەستی ئەمەریکا لە روی ئابوری و سیاسییەوە رۆژ لە دوای رۆژ لە ئاو دەچێت , هەرچەندە هێشتا گەورەترین هێزی سەربازی و ئابووری و زانستی و رۆشنبیری جیهانییە (خاوەند نیوەی بودجەی سەربازی جیهان, بەرهەم هێنانی 70%ی زانستی جیهانی ,بوونی پەیوەندی بە پاشکۆکردن لە گەڵ نزیك 110 وڵاتی جیهانی , یەکەم ئابوری جیهانە چین تەنها نزیك 60%ی ئابوری ئەمەریکایە) وەلێ رۆژ بە دوای رۆژ دەسەڵاتە سیاسییەکەی لە ئاو دەچێت وەلێ لەسەر خۆ , بە تایبەتیش دوای هاتنە سەرکاری ترامپ و کشانەوەی لە رێکەوتنامەی بازاڕی ئازاد تی تی پی و کشانەوەی لە پەیماننامەی پاریس و پیادە کردنی سیاسەتی ئەمەریکا یەکەمجار هەمو ئەمانە وا دەکات تەریك بکەوێتەوە و سەرۆکایەتی جیهان تەسلیم بکات.

ئەدی لە کوردستان ئەم پرۆسەی گۆڕانکاری لە سەرکردایەتی چۆن رویداوە لە 7 دەیەی رابردوودا, پاش دامەزراندنی پارتە سیاسییەکان بەشێوەی گشتی لە ناوەراستی چلەکانەوە, دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کورد و هاتنی رێکخستنەکانی حشع(حیزبی شیوعی عێراقی) لە رێگای قوتابییە کوردەکانەوە لە زانکۆکانی عێراقەوە بۆ کوردستان , ئەم دوو هێزە بوونە رکابەری سەرسەختی یەکتر بۆ سەرکردایەتیکردنی پرۆسەی سیاسی لە کوردستان, ئەم رکابەرییە نزیك 20 ساڵێکی خایاند, وەلێ بەهۆی باڵادەستی دکتاتۆریەتی حکومەتی ناوەندی و نزیکایەتی فکری لە یەکتر, ململانێکە نەگەیشتە ئاستی پشت شکاندنی یەکتر, بگرە ئەم دوو پارتە وەك دوو لایەنی نزیك لە یەکتر بەردەوام لە کوردستان کاریان کردووە, هەرچەندە حشع لە روی رێکخراوەیی و چالاکی جەماوەری و شەڕی چینایەتییەوە زۆر لە پێش پارتییەوە بووە تا کۆتایی 1959, ئەم بارودۆخە دەڕواتە پێش تا هاتنەوەی بارزانی بۆ کوردستان و کۆبونەوەی ئاغاو دەرەبەگەکانی یاخی لە دابەشکردنی زەوی لە دەوری پارتی و کودەتای باڵی راست بەسەر باڵی چەپی پێشکەوتنخواز ی ناو پارتی بە سەرۆکایەتی حەمزە عەبدوڵا و هاورێکانی , وە هەڵگیرسانی خەباتی چەکداری لە ئەیلولی ساڵی 1961 و پشتیوانی وڵاتانی کۆنەپەرستی ناوچەکە لە بزوتنەوە چەکدارییەکە , دواتر کودەتای 8ی شوباتی بەعسییەکان و قەڵاچۆکردنی شیوعیەت , هەموو ئەمانە وای کرد دوای ئەم پرۆسەیە بێ ململانێ سەرکردایەتی پرۆسەی سیاسی باشوری کوردستان بدرێتە پارتی , حشع بە خشکەیی لە سەرکردایەتی ژیانی سیاسی خەڵکی کوردستان کشایەوەو تەسلیم بە ئەمری واقع بوو , کە دواتریش ئەگەر لە عێراق هێزی هاتبێتەوە بەر , ئەوا لە کوردستان توانای سەرکردایەتی نەما, بە بەیانی 11ی ئازاری 1970 , باڵی مەکتەبی سیاسیش تەسلیمی باڵی بارزانی بوون, تا ئازاری 1975 ئەم باڵەی پارتی سەرۆکایەتی ژیانی سیاسی کوردستانی گرتە دەست بێ رکابەر, دەتوانین بڵێین لە مێژووی باشوری کوردستاندا , هیچ کات بەو رێژەیە خەڵك لەدەوری تاك لایەنی سیاسی کۆ نەبۆتەوە, ئەم کۆبونەوەیە دوا کۆبونەوەی یەکگرتوانەی خەڵك بوو لە دەوری تاك لایەنێك .

و□ل□ دوای هەرەسی ساڵی 1975 ەوە , باڵی مەکتەبی سیاسی دێنەو□ گ□□پانەکە بەناوی ینك ەوە کاردە کەنەوە , باڵی بارزانیش بە ناوی قیادەی موەقەتە سەرەتا , دواتر پارتی دیموکراتی کوردستان , لە هەندێك ناوچەش وەکو دەشتی هەولێرو شارەزور پارتی سۆسیالستیش بووە رکابەری سەرەکی , وەلێ ئەو تەنها 4 ساڵ لەو رکابەرییە ناوچەییانە مایەوە , شەڕی ناوخۆیی و مفاوەزاتی 1983 ی ینك لە گەڵ بەعس و

کەمی ئەزمونی سەرکردایەتییەکەی بوون هۆی لادانیان لە پرۆسەی ململانێ بۆ سەرکردایەتی پرۆسەی سیاسی باشوری کوردستان , سۆسیالست وەك هەزەکی ناوچەیی نەك سەرتاسەری فڕێ درایە دەرەوەی کێشمەکێشەکەو لە هاوکێشە سیاسییەکاندا ژمارە بچوکەکەی بۆ مایەوە , ئیتر تا هەنووکە 41 ساڵ شەڕ لەسەر سەرکردایەتیکرنی باشوری کوردستان لە نێوان هەردو باڵەکەی ئەوسای پارتی بەردەوامە , تا ئێستا بێ ئاکام ماوەتەوە .
53 ساڵ ململانێی ئەم دوو باڵە شکل و شێوەی جۆراو جۆری بەخۆوە بینیووە , هەندێك جار هانا بردنە بەر ئایدۆلۆژییە جیهانییەکان وەك چەکێك بۆ ململانێ , جاری واش شێوازی عەسکەری و شەڕی خوێناوی بەخۆوە بینیوە , کە هیچکامیان تا هەنووکە ئاکامی نەبووە, ئەوەشی ململانێکەی ئاڵۆز کردووە, هەر لایەنەی ناوچەی نفوزو قەڵەمڕەوی سیاسی خۆیان هەیە, بۆ پاراستنی هەزو باڵادەستیان کۆمەڵگا بەرەو شەڕی شارچەتی و لەهجە چێتی دەبەن , لە ئێستاشدا ململانێکە شێوازی جۆری حوکمڕانی و بەڕێوەبەرایەتی و ململانێ لەسەر دەست کەوتی بۆ خۆوە گرتووە, کە لە ناوەڕۆکدا هەر پەیامەکەی 53 ساڵ لەمەوپێش, رێکەوتنی دەباشان هەر پەیامی کەنگرەی ماوەتە لە ناوەڕۆکدا .

پارتی دیموکراتی کوردستان ئەگەر لە 2003 ەوە تا رادەیەك سەرکردایەتیکردنی پرۆسەی سیاسی کوردستانی کەوتبێتە ژێر دەستەوە ئەوا بە هۆی کۆمەڵە بوونی کێشەکان لە سەر یەکتر و هاتنی هەمویان پێکەوە بۆ ناو ئۆفیسەکەی (کێشەی یاسایی سەرۆکی هەرێم , کێشەی سەرۆکایەتی پەرلەمان , کێشەی ئابوری و دارایی هەرێمی کوردستان بەشی شێری بەر ئەو دەکەوێت بەهۆی سەرکردایەتیکردنی پرۆسەکەوە , کێشەی ریفراندۆم و ئەگەرە کراوەکان بەردەمی , بوونی پشتیوانی تەنها نزیك بە 26%ی هاووڵاتیانی کوردستان لەی, کزی متمانەی لاوان …) هەموو ئەمانە وا دەکات پارتیش وەك ئەمەریکا بە شێوە بەدوای شەریکێکدا بگەڕێت بۆ سەرکردایەتیکردنی پرۆسەی سیاسی کوردستان , تیۆری سۆسیدیس ئەمجارە شکستی سەربازی و سیاسی و ئابوری لایەنێك نابێت , بگرە رێگایەکی پراگماتیکیتر ئەویش پەیدا کردنی شەریك بێت بە قەناغی راگوزەری تا سەرەکە تازەکان کلیلی بەڕێوەبەرایەتی وەرە گرن دوای سەرکەوتنەکانی ئایندە.

دابەزینی ئاستی شتیوانی بەتایبەت لاوان لە هەزە سیاسییەکان و لە دەستدانی متمانە , بەتاڵبونەوەی کاری حیزبایەتی لە ناوەڕۆکە سیاسییەکەی , هژمەنیای ئەلیگارشییەکان بەسەر پرۆسەی سیاسی و ئابووری کوردستان, بەرز بونەوەی ئاستی نایەکسانی و کەڵەکە بوونی

سەرمايەى كوردستان لە دەستى ژمارەيەك ئۆليگارشى سياسى بە ئەندازەيەك سەرمايەى ئەوان زۆر زياترە لە كۆى بەرھەمى نەتەوەيى هەرێمى كوردستان , نەمانى رەوايەتى بە ململانێى 53 ساڵى جەلالى و مەلايى ...... هەموو ئەمانە وا دەكەن بڵێين تەڵەى سۆسيديديس ئەمجارە شانس بە هێزێكى نوێ دەدات و خەڵكى كوردستان لەم مەرگەساتەى ئەم دوو لايەنە رزگار دەكات, شانس بەوان ناداتەوە ,بۆ ئەوەى بە پرۆسەى سەربازى يان سياسى يەكيان هەرەس بەوى تريان بێنێت.

((پوسيديدس: ميـّونوسى يۆنانى لە 460 پ زاين لە دايك بووە , 395 پ زاين كۆچى دوايى كردووە , پەرتوكى لەسەر جەنگى بيلۆبۆنسيە نووسيوە , جەنگى نێوان ئەسينا و ئ□سپارتە , تيايدا دەستنيشانى ئەوە دەكات گەشەى ئەسينا , ترسى لاى ئەسپارتەكان دروست كرد واى كرد شەڕ ببێتە حەتمى لە نێوانيان) .

بۆ يەكەم جار گراهام ئەليسۆن لە ساڵى 2015 ئەم دەستەواژەيەى بەكار هێنا لە پەرتوكى : رۆيشتن بەرەو جەنگ, ئايا ئەمەريكا و چين دەتوانن خۆيان لە تەڵەى پوسيديدس بپارێزن .

غەزەل...دەنگێكى نوێ لەهونەرى گۆرانى و مۆزيكى كورديدا ... نەجم محەمەد

كيژە بەهرەمەندى بەشداربووى بەرنامەى كورد ئايدل بەڕاى من دەنگێكى نوێ يە لە هونەرى گۆرانى ومۆزيكاى كورديدا ديارە تواناى و ئاست و خۆشى دەنگى ئەم خاتوونە لەووتنەوەى يەكێك لە گۆرانيەكانى هونەرمەند كاك (عەزيزى شارۆخى)ەوە بەناوى (كيژە كوردى) دەركەوت وزياتر ناسراو ئەم گۆرانيە زياتر برديە ناو خەڵكيەوە وبەجۆرێك ئەم گۆرانيە بەدەنگى غەزەل دەنگى دايەوە ئەگەر چى چەندين ساڵە پێشتر هونەرمەند كاك عەزيزى شلرۆخى ئەم گۆرانيەى گوتووە بڵاو كردۆتەوە .

لێرەوە دەمەوێت كەمێك قسەلەسەر ئەم خاتوونە دەنگ خۆشە بكەم و هەندێ ڕاوسەرنج و پێشنياريش بخەمە ڕوو لەپێناو زياتر بەرەوپێش

چوون و سەرکەوتنی ئەم خاتوونەدا لە کاروانی هونەرو مۆزیکای کوردیدا من پێم وایە ئەم خاتوونە دەنگێکی تازەو تایبەتە پێویستی بەپەروەردەکردن و ڕێنمایکردن هەیەئەم خاتوونە تۆنی دەنگی بۆ هەموو گۆرانیەك نابێ و ناشێ بەداخەوە لەبەرنامەی کورد ئایدل دا دەبینم بەسەبکی جۆراو جۆرو تۆنی جۆراو جۆر گۆرانی بێدادەنێن وگۆرانی دەڵێت ویاری بەدەنگی دەکات دەنگی تاقی دەکاتەوەجانازانم خۆی ئەو گۆرانیانەهەڵدەبژێرێت یان تیپەمۆزیکیەکەی بەرنامەکەیە من پێم وایە ئەگەر تیپەکەبێت غەدر لەم دەنگە دەکات وتواناییەکان و خۆشیەکان و ئیحساس وجوانیەکانی دەنگی کاڵ و کەم ڕەنگ دەکاتەوەئەگەر هەڵبژاردەی خۆشی بێت دیسان من پێم وایە خۆشی هەمان غەدر لەدەنگی خۆی دەکات هەروەها بەداخەوە دەبینم لیژنەی هەڵسەنگاندنی بەرنامەکەش زۆر جار موجامەلەی ئافرینی ئەم خاتوونەدەکەن کەیاری بەدەنگی دەکات وبە شێوازو لەهجەی جیاجیاگۆرانی دەڵێت من پێم وایە ئەم لیژنەیەش دیسان غەدر لەم دەنگە دەکەن.

بەڵێ ئەم خاتوونە دەتوانێ شێوازی جیاواز جیاواز لەگۆرانی کوردی بڵێت ئەو تواناییەی هەیە بەڵام توانای شتێکەو تابع وتۆنی دەنگ شتێکی ترەدەنگی ئەم خاتوونە دەنگێکە بۆگۆرانی شادو خێرا نابێت چونکە کاتێك گۆرانی خێرا وشاد دەڵێت خۆشی و جوانی و ئیحساس وتام وبەرامەی دەنگی بزردەبێت خێرای ڕیتمەکە شیرینی دەنگەکەی هەڵدەمژێت و وونی دەکات هەروەها دەنگی(بۆگۆرانی هەورامی و کرمانجی)نابێت دەنگی بۆ گۆرانیەکانی مامۆستا (خالقی و کامگارەکان) نابێت وناگونجێت ئەو دەنگێکی ڕۆژهەڵاتی جوانی ناوچەی (سەردەشت …موکوریانە) تیشکە دەنگێکەلەرشۆژهەڵاتەوەهەڵهاتووە دەنگی ئەو بۆگۆرانی ئارام وسلۆونیمچەخێراگونجاو لەبارە دەنگی ئەو بۆگۆرانیەکانی هونەرمەندان (عەزیزی شارۆخ ومحمد دانش و میکایل و ماملێ و جەمال موفتی)زۆر لەبارو گونجاوە هەروەها ئەم دەنگە دەنگێکی جوانی ژنانەیە بۆ ووتنەوەی گۆرانیەکانی (فەتانەی وەلیدی و مەرزیەی فەریقی و شەهێن تالەبانی و لەیلای فەریقی)زۆر گونجاوە هەروەها لەووتنی گۆرانی دوێتدا دەنگی بۆگۆرانیەدوێتەکانی هونەرمەندی نەمر(عەباسی کەمەندی و شەهێن تالەبانی) گونجاوەولەبارە .

بۆیە لێرەوە پێشنیاردەکەم بۆ ئەم خاتوونە وئەوتیپە مۆزیکیەی بەرنامەی کورد ئایدڵ کەهەڵبژاردنی گۆرانیەکان بۆغەزەل لەهونەری ئەو هونەرمەندانەی ناوم هێنان هەڵبژێرن من پێم وایە یاریکردن

بەدەنگی گۆرانیبێژ لەلایەن ژەنیارو و خودی گۆرانیبێژەکانیشەوە بۆتە دیاردەیەك نەك لەوبەرنامەدا بەڵكو لەهونەری گۆرانی و مۆزیکای کوردیشدا بەگشتی من ئەم دیاردەیە بەدیاردەیەکی هەڵە و ناتەندروست دەزانم وزۆرجار نەژەنیارەکە ونەگۆرانیبێژەکە سەرکەوتوونابن تیایدا مافی خۆی نادەن بەگۆرانی وئاوازەکەبۆیە ناسینی دەنگ و توانای دەنگ و هەڵبژاردنی گۆرانی زۆر گرنگە هەرئەو ەبەتەنیاگرنگ نیە کەتۆ بەشێوازو لەهجەجیاجیاکانی زمانی کوردی بتوانی گۆرانی بڵێت کەلەڕووی فۆنەتیك و زمانەوانیشەوە دەکەوێتە هەڵەی گەورە گەورەوە نابێت لەوڕووەوە بەهەستێکی تەسکی نەتەوایەتی یەوە بیربکرێتەوە و گۆرانی بوترێت چونکە هونەری گۆرانی مۆزیکا بۆخۆی بەیانکردنی ئیحساسی مرۆڤانەیەو هونەری گۆرانی ومۆزیکاش زمانێکی جیهانی یەوهەموو زمانەکانی میللەتەجیاجیاکانی دونیا پێکەوە تیایدابەشدارن ڕۆڵیان هەیە لەگەشەکردن وداهێنان وبەرەو پێش بردنیدا لەو بارەیەوە نووسەری بەناوبانگی ڕووسی (ڕەسوڵ هەمزەتۆف) زۆر جوان دەڵێ :-زمانێك دوژمنی زمانێکی ترنیەو گۆرانیش گۆرانی لەناو نابات)بۆیە زۆر گرنگ وپێویستە کەئێمە لەڕووی مرۆیی وئیحساس و نێونەتەوەییەوە بڕوانینە هونەری گۆرانی ومۆزیکا .

من پێم وایە دەنگی غەزەل دەنگێکی نوێ ی کوردیە وهونەری کوردی پێویستی پێیەتی ئەگەرچی یەکەمی بەرنامەکەبێت یان یەکەمی بەرنامەکەنەبێت دەنگێککی نوێ ی جوانی ژنانەیە وهونەری کوردی پێویستی پێیەتی ئەم دەنگە هێشتا لەهەنگاوەکانی سەرەتادایە و کاروانێکی دوورو درێژی لەپێشە بۆیە دەبێت ئەم دەنگە پەلە نەکات ووریابێت لەهەڵبژاردنی گۆرانی کەلەگەڵ تۆن و دەنگی خۆیدا بێتەوەنابێت فریووی مجامەلەکان بخوات دەبێت ووریابێت لە هەڵبژاردنی گۆرانیە دوێتەکاندا نەکەوێتە ژێر کاریگەری و خواست وداواکاری ودەنگی گۆرانیبێژی بەرامبەر بەجۆرێك گەر گۆرانیەکە لەگەڵ دەنگیدا نەهاتەوە ڕاشکاوانە ڕای خۆی بڵێت و ئەو گۆرانیە نەڵێت وپێشنیاردەکەم دوای تەواوبوون وکۆتای هاتنی بەبەرنامەیکوردئایدڵ ئیتروازلەلاسایکردنەوە بهێنێت هەوڵ بدات ئیترخاوەنی ڕێچکەی خۆی بێتوسەبکی خۆیبدۆزێتەوە ولەئایندەدا توانا دەنگیەکەی لەلاسایکردنەوەدا بەخەسارسەرف نەکات وخاوەنی گۆرانی تایبەت بەخۆی بێت چونکەلاسایکردنەوە بەهرەیەکی هونەریە نەك داهێنانێکی هونەری من پێم وایە گۆرانی بۆخۆی ژەنینی ئیحساسە بەمانایەکی تر ئیحساس ژەنینە بۆیە هەرگۆرانیەك بەئیحساسەوە نەوترێت سەرکەوتوونابێت ئەگەر ئەوگۆرانیە گۆرانی گەورەترین هونەرمەندیش بێت بۆیە پێشنیاردەکەم بۆئەم خاتوونە کەخۆی بێت

وەدەنگی خۆی وون نەکات بەئیحساسی خۆیەوە گۆرانی بڵێت وەهەوڵ بدات بەئیحساسێکی ژنانەوە گۆرانی بڵێت نەك ئیحساسێکی پیاوانەبۆنموونە لەگۆرانیەکانیدا وەك ژنێك موخاتەبەی پیاو بکات نەك وەك پیاوێك موخاتەبەی ژن بکات ئەمە هەڵەیەکە کەزۆربەی هەرەزۆری گۆرانیبێژە ژنەکانی کورد بەردەوام دووبارەی دەکەنەوە وەك پیاوگۆرانی دەڵێن نەك وەك مرۆڤێکی ژن.

بۆچی پارتی گومانی هەمووان لەمەر ریفراندۆم نارەوێنێتەوە ؟! … عیماد عەلی

تۆ لەوەگەرێ کە خەڵکانێك بە پشتخانی حزبیەوە هەمیشە گومانی تەواورەها لە رەفتار و بۆچونی پارتی لەمەر هەموو کەیس و پرسێك دەکەن و، تارادەیەکیش ناحەقیان نیە، لەبەر ئەوەی تا ئێستا پارتی لە سەر بنەمای کورتبینیەکی لەرادەبەدەر و لە چوار چێوە و قاوغی دیاریکراوی قازانجی تایبەتی حزبی و شەخسی مامەڵە لەگەڵ هەموو بابەتێك دا دەکات و لە روانگەی تەسکی حزبیەوە تەنانەت بۆ پرسە گرنگەکانی گەلی کوردستان دەروانێت و، ئەگەر کوردستان بە هەڵوێستێکەیەکی ئەو سەربەخۆیی تەواو وەرگرێت لەسەر حسابی کەسی یەکەم و پارتیەکە بکەوێت، زۆر دوور نیە هەزار و یەك نەفرەتی لێبکات و پشت لە هەموو هەنگاوێکی لەوجۆرە بکات . ئاخر ئەوێك حزب وەك ئامانج بەکاربێنێت نەك ئامراز، هەر ئەوەندەی لەدەست دێت و بۆیە لەو رۆژەوەی بەناوی حزبەوە گەمە دەکات جگە لە رۆژەیەکی گەورەی زیان بە میلەت و قازانج بە ئەڵقەیەکی حزبیی خۆی هیچ شتێکی نەبەخشیوە بە مێژووی خەباتی گەلی کوردستان. تا ئێستاش بۆ هەموانی سەلماندووە کە لە کاتی تەنگانەی حزبیدا تەنانەت دەستی بۆ شەیتان درێژکردۆتەوە و تەنازولی بۆ دوژمنانیش کردووە، ئەمە لە کاتێکدا ئەگەر بە حاڵ و تۆزقاڵێك هەستی کردبێت زەرەیەك پارتی زەرەر لە نەرمی نواندنی هەڵوێستێك دەکات، تەنانەت لە راکێشانی هێز و دەستی سەرجەم دوژمنانی دەوروبەر و هەر جارە و یەکێك سڵی نەکردۆتەوە .

ئەوە میژووی پارتیە و بۆ هەموو چاودێریك روون و ئاشكرایە و گەورە و بچوك دەیناسن، هەرچەند زۆر جار خەڵكی دڵسۆزی گەلەكەمان بە سۆزەوە هیوادارن قازانجەكانی پارتی وەك لە باری كاروباری حزبی خۆی بە رووت و قووت لە بەرژەوەندی كورد بكەوێتەوە و ناچار بێت هەنگاوی حزبی وا بنێت تێكەلی بەدیهێنانی ئامانجەكانی گەل بێت، جا ئەگەر لە پێناو خۆ قوتاركردنیش بێت لە گێشەی لاتەریكبوون و قەیراناوی خۆیەوە و هەنگاوی وا بهاوێت بەڵكو خوادیە میلەت لەو ڕێرەوەی كاری حزبی خۆیدا تەكانێك بچێتە پێشەوە و لەم دێوەزمەی كاری حزبایەتیە كلاسیكیەیدا سودێك ببینێت، وەك ئەمەی لەمەر ریفراندۆم و پرسی سەربەخۆیی و گەیشتن بە ئامانجە گەورەكە لەم ڕێگەیەوە پروشەی دەرئەنجامی باشی بەركەوێت . وا هەمووانیش باش دەزانن پارتی ناچاربووە بۆ هەوڵی بازدانێك بەسەر قەیرانەكەدا لەم ڕێگەیەوە بنێت ئەگەر بۆ خۆقوتاركردن لە تەنگژەو قەیرانە هەمەجۆرەكان و بەو ئامانجەی حزب و سەركردایەتیەكەی بێت بۆ ئەوەی بە بەرزكی بانانەوە لە بەرپرسیارێتی شكستی حوكمرانی دەربچن و زۆرینەی ڕێشنبیر و خەڵكی نەتەوەپەرستی خەباتگێر و دڵسۆزی كوردیش ئەگەر پشتگیری ریفراندۆمی لەم جۆرە ڕێگەوە بكەن، ئەوە لە پێناو قازانجەكەی میلەتە بەگشتی كە لەپاڵ ئامانجە تەسكەكەی پارتیەوە خۆی دەردەخات و لەوانەیە گەیشتن بە ئامانجە پیرۆزەكە مەیسەر بكات .

پاش هەستكردنمان بە خاووخلیچكی و كەمتەرخەمی ڕۆژ لە دوای ڕۆژی پارتی لەمەر ئەم مەسەلەیە كە بەخۆی دەستی بۆ بردووە، ئەوە بۆ هەمووانی دەردەخات كە نیازی راستەقینەی لەمەر ریفراندۆم ململانێی حزبیە لە جیاتی ئەوەی بۆ بەدیهێنانی خودی ئامانجەكە بێت، سەرەرای ئەوەی كە هەندێك لە هۆكارەكانی ملهوری و بوغرایی و لە خۆبایی پارتی دەكەوێتە ئەستۆی خەڵكی تر و ركابەرەكان و خاوەن مەیلی حزبی و تەسكبین و فكری بچوكی ناوچەیی و حزبی و كەلەرەقی و خۆدانە سەرقۆچانێ و كەلەبازی و شەڕەدەندوكی هەرزەكارانەی سیاسی و ڕێشنبیری ئەم دەڤەرە .
با لەوەوە نیەتی پارتی روون بكەینەوە كەچۆن گومانی وای خستۆتە دڵی هەمووانەوە، تەنها مانەوەی بارزانی بێت و مەبەست لەم ئیدعایەی تۆماركردنی مەجدە كەسیەكەی بێت لە ڕێگەی بەدیهێنانی سەربەخۆیی كوردستانەوە و، ئەوەش وا دەیسەلمێنێت لە هەموو كورد و دوارۆژەكەی لا گرنگتر بێت، ئەمەش لە خوێندنەوەی بیكردنەوەی پشتی ئەو مەرجەدا دەردەكەوێت كە لە حاڵەتی گەرانەوەی سەرۆكی پەرلەمان بۆ سەر كارەكەی، داوای دەستنەبردن بۆ پرسی سەرۆكی هەرێم و سیستمی

سیاسی دەکات، کە پێشتر بە کەڵەگایی داوای کاندیدکردنی خەڵکی تری دەکرد بۆ جێگرتنەوەی پۆستەکەی سەرۆکی پەرلەمان وئەمڕۆ ناچار بووە گەرانەوەکەی قبوڵ بکات، هەر بەخۆیشیان بۆ چەواشەیی داوای دیاریکردنی کەسێکی تریان دەکرد بۆ شوێنگرەوەی پۆستی سەرۆکی هەرێمی داهاتوو .

بەم مەرجەی ئەمڕۆش ئەوەی سەلماند کە ڕێگری لە یوسف موحەمەد و خەتی سوری پارتی لەو بارەوە تەنها لەبەر دەستبردن بۆ ئەو پۆستە بقەیە بووە، ئەگینا لەسەرەتادا وتیان نابێت باس لە گەرانەوەی سەرۆکی پەرلەمان بۆ کارەکەی خۆی لەگەڵ داواکاریەکانی تردا بکرێت، کەچی ئێستا تەنها باس نەکردن و دەست نەبردن بۆ پۆستی سەرۆکایەتی هەرێم بۆتە مەرجی سەرەکی پارتی و بارزانی و، لەو حاڵەتەدا گەرانەوەی یوسف موحەمەد هیچ کێشەیەکی بۆ ئەوان نیە . بۆیە ئەگەر پارتی راست دەکات و هەموو شتێك دەکاتە قوربانی سەربەخۆیی کوردستان بە پۆستەکەی بەرزانیشەوە، ئەوا با دان بەوەدا بنێت کە پێشوەخت مەسعود بارزانی پەیمان دەدات لەبەر ئەوەی وادەی شەرعی خۆی تەواو بووە و ناتوانێت خۆی کاندید بکاتەوە، سەرۆکایەتی هەرێم بەجێ دەهێڵێت و هەڵبژاردن لە کاتی خۆیدا دەکرێت و یاسای ریفراندۆم هیچ پەیوەندی بە سەرۆکایەتی هەرێمەوە نیە و کۆبونەوەکانی پەرلەمان بۆ مەرج دەست پێدەکاتەوە، جیا لەوەی پرۆسەی ریفرندۆم و مەسەلەی سەربەخۆیی لە ئەولەویاتی کاری پەرلەمان بێت و سەرجەم کیشەکان بە گورزەیەك بخرێنە نێو کۆبونەوە چرو فروان و یەك لەدوا یەکەکانی پەرلەمانەوە .
بەڵێ جگە لەمەش، زۆر ڕێگای تر هەیە بۆ رەواندنەوەی گومانی هەمووان لە لایەن بارزانی و پارتیەوە؛ لەوانەش دوور کەوتنەوە لە ئەتەکێتی حزبی وتەکتیکی ڕۆژانە و بوغرایی و لەخۆبایی و ملنەدان بۆ داواکاریە هەمەجۆرەکانی گەل و سەلماندنی نیازپاکی بۆ گەل و نیشتمان و خستنە بەردەستی سەرجەم تواناکان بۆ سەرکەوتنی ریفراندۆم و بریاری سەربەخۆیی بێ قەید و شەرت و مەرج .

لێرەشد چەندین هەنگاویی بەرایی پێویستە، ئەگەر پارتی و بارزانی راست دەکەن و نیازیان بەدیهێنانی ئامانجە گەورەکەی کوردستانە نەك کاری حزبیی لاوەکی و خۆ قوتارکردن لە ئاڵۆزی و دەرئەنجامەکانی هەڵەی سیاسی و هەوڵدان بۆ رزگار بون و دەرچون لە لغاوی قەیرانە هەمەجۆرەکان ودەردانەکانی بریاری سەرپێی و هەڵەی ملهوری و خۆ بە گەورەزانی و نەبونی شارەزایی و ئەزمون و هەنگاوی خۆبەزێنی دوو دەیە و نیوی حوکمی حزبی .

ئەگینا رەواندنەوەی گومانی هەمووان بە چەند هەنگاوێکی کورت و خێرا و بە خودی کاك مەسعود بارزانی دەکرێت، ئەگەر بە راستی قوربانی بە شتی تایبەتی خۆی و حزبەکەی لەپێناو سەربەخۆیی بدات، لەوانەش :

1-دوور لە کەلی سەری رەش، سەردانی سلێمانی بکات و لەگەڵ حزبەکانی یەکێتی وگۆران و کۆمەڵ و یەکگرتوو بە کۆبونەوەیەکی تایبەتی و بە روحیەتێکی نیشتمانیانەی دوور لە هەموو بەرژەوەندیەکی حزبی و راستگۆیانەوە هەڵوێست بنوێنێت و بریاری زۆری هاوپەیوەست بە چارەسەری سەرجەم کیشەکان و بە کاراکردنەوەی بێ قەید و شەرتی پەرلەمان و گەرانەوەی وەزیرەکانی گۆران و نەرمی نواندن لە سیستمی سیاسی و بە یاسایی کردنی ریفراندۆم و پرسی سەربەخۆیی و ریککەوتن لەسەر چۆنێتی مامەڵە کردن لەگەل عیراق و دەوروبەر و هاوهەڵوێستی لەبەرامبەر نەیاران و دۆستانی گەلی کوردستان و وەرگرتنی راوبۆچونەکان و برەودان بە کاری پێکەوەیی و وەلاتانی خەڵکی کورتبینی حزبەکان لە مەر پرسەگەورەکەی گەلی کوردستانیشەوە، کە ئەم کارانە بە شێوەیکی ساکار و ئاسایی دەکرێت ئەگەر نیاز و مەرامی بارزانی و پارتی پێش هەموو شتێك خودی ریفراندۆم و سەربەخۆیی بێت .

2- نیشاندانی نیازپاکی بە هەنگاوی عەمەلی دەکرێت، بە شەفافی وبە کردەوە بۆ خەلك بیسەلمێنن و، خاڵە زۆر پێویستەکانی ئەم قۆناغە جێبەجێ بکەن، کە پێش هەمو شتێك بریاردانە لە سەر کات و چۆنێتی پیادەکردنی پرۆسەی ریفراندۆم لە لایەن پەرلەمانی کوردستان و چۆنێتی بە یاسایی کردنیەتی لە غیابی سەرۆکێکی شەرعی هەرێمی کوردستان و چۆنێتی جیبەجێکردنی ئەم ئەرکە نیشتمانی و نەتەوەییە لە کاتی گونجاوی خۆیدا و بە بێ دواکەوتن .

3- هەوڵدانی هەموو لایەنەکان بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ریفراندۆم وەك قازانج و بەرژەوەندی کورد و دوارۆژی میلەت و لە پێناو هیچ مەبەستێکی حزبی و کەسی نیە و تەنها بۆ بەدیهێنانی ئاواتی شەهیدان وگەلی کوردستانە، بەدوور لە تەکتیکە حزبیەکان .

4- لە ماوەیەکی کورتدا، هەمووان پێکەوە دەتوانن کەشێکی لەباری سیاسی و ئابووری دروست بکەن، کە متمانەی خەڵك بە سەرکردایەتی کوردستان دروست بێت، بۆ ئەوەی زۆرینەی گەلی کوردستان لە ریفراندۆم بەشداری بکەن و بۆ کەموکورتی و بەیەك دەنگ بەڵێ هەڵبژێرن، وەك چۆن پێشتر بەهەمان روحیەتەوە لە پرۆسەیەکی نافەرمیدا ئەو رێگەیان هەڵبژارد .

بۆیە رەواندنەوەی گومانی هەمووان لای پارتی وکاك مەسعود بارزانیە زیاتر لەوەی لای لایەنەکانی تر بێت، هەرچەند هەندێك دەنگی

خودپەرستی نەشاز بۆ مەرامی تایبەتی لەم مەسەلەیە دەروانن و هیچ شتێکیان لەبەرچاو نیە جگە لە خواستی تایبەتی و بەرژەوەندی تاکە کەسی و تەسکبینی خۆیان و بۆ مەرامی تایبەتی نەبێت سەریان لەسەر پارتی داناوە و هیچیتر نیە، ئەوانیش بە هەنگاوی گەورە وەك پوش و پەڵاشی ئاو بە لافاوێك پەراوێز دەخرێن .

ئەگەر بەم روحیەتەوە نەجوڵێنەوە، ئەم هەلەش لەدەست دەردەچێت و بۆ چەندین دەیەی تر بە ژێردەستەیی دەمێنینەوە و دەبێت چاوەڕێی قۆناغێکی لەم جۆرە بین کە دووبارە نابێتەوە .

مەلا … بەختیار محەمەد

ئەمڕۆ لە یەکێك لە کەناڵە ئاسمانییە ئیسلامییەکاندا، چەند خولەکێك گوێم لە گوتاری مەلایەك گرت. تەوەری سەرەکی گوتارەکەی شوکرانەبژێری بۆ خوا بوو. ئەو گوتی ئێمە دەبێ هەموومان سوپاسی خوا بکەین، کە نیعمەتی ئارد و نان و ئەمن و ئامانی پێ بەخشیوین (گەڕایەوە بۆ نموونەی تەنگانەی سەردەمی گەمارۆی ئابووری سەر کوردستان و عێراق، کە چۆن ئەو سەردەمە نیعمەتی نان و ئارد بە ئەستەم دەست دەکەوت)؛ گوتیشی وڵات هەیە ڕۆژانە تەقینەوەی لەدو تەقینەوەی تێدا ڕوو دەدا و بە سەدان خەڵکیان لێ دەکوژرێ و دەکەونە ژێر خانییەکانیان (بێ گومان ئەمە هەمووی ڕاستە و واقیعی حاڵە)؛ بەڵام مەلا لەبیری کرد، ئێمە بەبیری دەهێنینەوە (نازانم هیچ کەسێکیش لەو سەدان گوێگرە ئامادەبووەی لەوێ بوون ئەم پرسیارەیان بەخەیاڵدا هاتووە؟)؛ پرسیارەکەش ڕووی لە مەلایە و دەڵێ: باشە، ئەگەر ئێمە ئەمن و ئارامی و نان و ئاردمان هەیە سوپاسی خوا بکەین، ئەدی خەڵکی ئەو شار و وڵاتانەی، کە تەقینەوە لەسەر تەقینەوەیان تێدا ڕوو دەدا و خەڵکەکەی دەکەونە ژێر دار و پەردووی خانووە ڕووخاوەکانیان، لە ئاست خوادا چ بکەن و چ بڵێن؟ ئەوانیش هەروەکو ئێمەومانانی خاوەن ئەمن و ئارامی و نان و ئارد سوپاسی بکەن و بڵێن: ئەی خوا، سوپاس بۆ نیعمەت و بەشت، کە پێت داوین؟ ئایا سوپاسی خەڵکی وڵاتی ئارام و وڵاتی نائارام هەروەکو یەکن؟…

ئەی چ حەماقەتێك لێرە دەگوزەرێ، کە هەزاران و ملیۆنان مرۆڤی

کردێتە کۆیلەی خۆی! ئاخۆ ئەم فەلسەفە خورافییە چ پەیامێکی پێیە، جگە لە گێلکردنی مرۆق و ڕازی بوون بە واقیعی تراژیدیی باو و لە بنەڕەتیشدا ئەم سوپاسکردنە سوپاسکردنی ئەم واقیعەیە، نەك خوا: لێرەدا تۆ، کە فێر دەکرێی سوپاسی خوا بکەی، واتە لەسەر ئەوە ڕادەهێنرێی، کە سوپاسی واقیعی باو (واقیعی نەگۆڕ) بکەی… ئەی ئەگەر هاتو خوانەخواستە ڕۆژێك لە ڕۆژان خەڵکی کوردستان ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی لێ تێك بچێ، کە بە قەولی مەلا خوای بەخشندە پێی بەخشیوە، ئەوسا دەبێ چ بکا؟ دیارە دیسان هەردەبێ سوپاسی خوا بکا، بەڵام کەس نازانێ سوپاس بۆ چی؟ هەڵبەتە لێرە سوپاسکردن بۆ خوا هێمایە، کە تۆ سوپاسی ئەم واقیعە بکەی، کە بە هەر جورێکە هەیە؛ واتە تەسلیم بیت و ڕازی بیت بەوەی، کە هەیە!…

***

عادەتەن ئەم مەلایەش وەك هەموو مەلایەکانی دیکە لە گوتارەکەیدا هاتەوە سەر پرسی ((فەلسەفەی؟)) سەرپێش و نەیتوانی ئەو گرێ کوێرەیەی دەروونی بشارێتەوە (کە مێژوو و شارستانیەتی ئیسلامەتی لەم سەردەمەشدا لە بەرانبەر ڕەگەزی مێدا هەیانە): سەرپێش ڕەمزی دواکەوتوویی کۆمەڵگەکانی ئیسلام و نیشانەی زەلیلی و بەکەمزانی و کەسایەتی نەرێنی ئافرەتە. سەرپێش هەر لە سەرەتاوە هێمای – لە ڕووی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتییەوە – تاوانبارکردنی ئافرەتە. واتە ئەگەر ئافرەت سەرپێش نەکا، ئەوە لە ئاست خوا و پیاودا گوناهبار و تاوانبارە. لێرەوە ئافرەت بیەوێ و نەیەوێ مەحکومە بە پرەنسیپی گوناح؛ تا بە ڕەهایش گوناهبار نەبێ، دەبێ سەرپێش (ڕەمزی پێناسەی گوناهی ئافرەت) لەسەر بکا. زۆربەی ئافرەتان هەر لەبەر ئەم هەستە (ئەم حوکمە ئەخلاقییە ئایینییە زاڵمانەیە) سەریان دادەپۆشن. کۆمەڵگەی پاتریارکی ئیسلامی لەم ڕێگەیەوە، لە ڕێگەی ڕەمزی گوناهەوە، ئافرەت تاوانبار و گوناهبار دەکا. لێرەوە سەرپێش ڕەمزی زەلیلی و جیاکارییە دژی ئافرەت.

ئەستێرەیەکی گەش لە ئاسمانی سیستەمی پەروەدە و پێگەیاندنی منداڵ□انمانا، بەداخەوە کە‌ گوێی ڵێ نەگیراوە

زاهیر باهیر – لەندەن
26/10/2017 * …..

فوئاد قەرەداخی مامۆستا و پەروەردکار، ڕۆشنبیر و نوسەر و سوشیالیست ، نەك هەر جێ پەنجەی بە ئەدەب و ڕەخنەی ئەدەبی و سیاسەت وساڵانی□کی دوورودرێژی مامۆستایەتی و پەروەردەکردنی منداڵ□ان و کارکردن لە سێنتەری ڕاهێنان و خەمخۆری مامۆستایان و یەکێتی مامۆستایان و نقابەی مامۆستایان و خستنەبەردەمی چەندەها پێشنیار لە ئامۆژگاریکردنی وەزیران و بەڕیوەبەرە باڵاکانی بواری پێگەیاندن و □ۆشبیری و گەلێك لەمانە زیاتر، دیارە . بەڵی نەك هەر جێ پەنجەی لەو بورانەدا دیارە بەڵکو کارێکی یەکجار جددیشی لە بارەی پەروەردە و پێگەیاندنی منداڵ□انەوە، کردوە.
فوئاد قەرەداخی هەر لە ساڵی 1972 وە‌ بیری لە گۆڕینی سیستەمی خۆوێندن و پەروەردە کردۆتەوە‌ هەر بۆیە لەو کاتەوە ئەوەندە بارودۆخی سیاسی و کەسی و خێزانی خۆی ڕێگای پێدابێت دەستی کردوە بە نوسینی وتار لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی دەوڵەت و گۆڤارە پەروەردەییەکانی یەکێتی مامۆستایانا. خولیای بردنەسەر و بەدەستهێنانی ئەو ئامانجە پیرۆزە لە گۆڕینی سیستەمی خوێندن و پەروەردە و بایاخ و گرنگیدان بە منداڵ□ان و دەرونناسیان و پێداویستییەکانیان و پەروەردەکردنیان لە ڕێگایەکی ڕاستەوە، گەلێکی دیکە لەمانە ، بووە . بۆ ئەم مەبەستەش نەك بە دەیەها وتاری گرنگ و بەپێزی نوسیوە بەڵکو چەند کتێبێکیشی نوسیوە.

لە سەردانەوەی ئەمجارەمدا بۆ کوردستان کە کۆتایی مانگی نیسانی ئەمساڵ، بوو ، [نیسانی 2016] وەکو هەمو جارێك ، دێنی هاوڕێی دێرین و کەسی نزیکم، کاك فوائاد قەرەداخی کرد . دوای دەمەتەقێ و قسەکردنێکی زۆر لە کۆتاییدا دوو پەرتوکی خۆی کە سەبارەت بە پەروەردە و پێگەیاندنی منداڵ□ و لێکۆڵینەوە لە سیستەمی خۆێندنی هەنووکەیی ،بوون، پێشکەشکردم .

بەڵام تا مانگی پێشوو ، مانگی ئەیلول، بواری خوێندوەیانم نەبوو . من پێشتر هەندێك لە وتارەكانی كاك فوئادم، كە لە فەیسبووكدا ، بڵاوی كردوونەتەوە، بینیبوو. بەڵام هەرگیز سەرنجی بە قەدەر ئەم وتارانەی كە لەم دوو پەرتووكەدا هەیە ، ڕانەكێشاوم .

من لێرەدا نە لەو ئاستەدام كە سیستەمی خوێندن و پەروەردەو ڕۆشنبیری لە كوردستانا هەڵسەنگێنم و نە لە ئاستی هەڵسەنگاندنی نوسینەكانی كاك فوئادیش-دام. بەڵام ئایشارمەوە ، كە ئەو دوو پەرتووكەم تەواو كرد ، وەكو خەیاڵ و خەو بوبێت، لام ئاوابوو، پێشتر هەرگیز نەدەگەیشتمە ئەو قەناعەتەی كە باوەڕ بەوە بهێنم ، كە كەسێك ئەوەندە كارامە و مێشككراوە لە كۆمەڵێكی داخراوی وەكو كوردستاندا هەبێت، كە ئەوەندەشی من بزانم كاك فوئاد نەچووەتە هیچ وڵاتێكی دیكە و ئەوروپی بۆ وردبووەنەوە و لێكۆڵینەوە و لاساییكردنەوەی سیستەمێكی ئاوا لە كوردستاندا. بەڕاستی دەبێت مایەی خۆشحاڵی و دەستخۆشی و پێزانین بێت كە ئێمە كەسێكی وەكو فوئاد قەرەداخی-مان هەیە و نەك هەر ئەوەندە شارەزایە لەو بوراەدا بەڵكو زۆر بە جددیش هەوڵی بۆ داوە ، بەڵام بەداخەوە نەگوێی بۆ ڕاگیراوە و نە قەدریشی زانراوە و نە ئەو هەموو زانیاری و پێشنیار و هەوڵەشی ڕێزی لێگیراوە و كاری پێكراوە.
مەخابن گەلێ ، ئێمە دەمانتوانی بە لانی كەم 3 دەیە سیستەمی خوێندن و پەروەردە وڕۆشنبیریمان ، ئەگەر كاربەدەستان و فرمانڕەوایان ، گوێیان لەو بگرتایە ، ببردایەتە پێشەوە. بەڵام دیسانەوە دەڵێم بەداخەوە، نەك هەر خۆی وەكو كەسێكی ناسراو و خاوەنئەزموون فەرامۆشكراوە ، بەڵكو بایاخیش نەدرا بە ئامۆژگاری و لێكۆڵینەوە و هەوڵەكانیشی . پرسیارەكە لێرەدا ئەوەیە، بەم كارە كێ زەرەر دەكات ، نە خۆیی و نە منداڵەكانی بەڵكو نەوەكانی ئەم چەند ساڵەی دوای ڕاپەڕین، كە ئێستاش هەر دەبێت لە سێبەری پەروەردەی بەعس-دا پێبگەن ، كە گەورەش دەبن كۆپییەكی كۆنەكان دەردەچنەوە.

هەر كەس بە تەنها هەر ئەو دوو كتێبە بخوێنێتەوە بۆی دەردەكەوێت ، گەر ئەو كابرایە لە ئەوروپادا بوایە (هەڵبەتە ئەو كاتە ئەو بۆ منداڵی ئەوێی دەنوسی ، چونكە دەیزانی كە دەبێت چی بنوسێت) بەرهەمەكانی لە بارەی پەروەردە و فێركاریدا بۆ چەندەها زمان وەردەگێڕرا. بەڵام ئینگلیز وتەنی " پیاوێك بە هەڵە لە شوێنێكی هەڵە لە وەخت و سەردەمێكی هەڵە" . ئەوە فوئاد قەرەداخی-یە
لە بریتانیا زۆر لەسەر پەروەردە و فێركردن دەنوسرێت بەڵام زیاتر بواری پەروەردەیی منداڵەكان و دەروونناسیانە ، بزنس و

ئامادەکردنیانە بۆ بزنس، ڕێزگرتن لە کوڵتوری سەقەتی ئێمەمانانە ، یادکردنەوەی پوچگەرایی و بۆنەی تورەهات و گوێگرتن لە بەهاو سەرکەوتنی جەنگ و کوشتارگەلێك کە بە ملیۆن خەڵکی تیادا بووە بە قوربانی ، نەك ئامادەکردنیان و تێگەیاندنیان بۆ داخوازییە زەرووریيەکانی کۆمەڵ و تاکەکانی .
پەرتوکێك، کە من بزانم لە سەر پەروەردە نوسرابێت و بۆ چەندزمانی ئەوروپی غەیری ئەوروپی وەرگێڕرابێت ، کتێبەکەی پاولۆ فرێرییە کە لەم دوایەشدا کاك جیهاد حەمەکەریم کردی بە کوردی وکاك فوئادیش پێشەکییەکی تێر و تەسەلی بۆ نوسیوە . من وەرگێڕانەکەی هاوڕێ جیهاد و ئینگلیزییەکەشیم خوێندوە، بڕوا بکەن ئەو کتێبە بە دەیەکێکی وتار و نوسینەکانی کاك فوئاد سوودبەخش و گرنگ نییە . من لێرەدا نامەوێت لەسەر ئەو کتێبە بدوێم چونکە من بە نامەیەکم بۆ هاوڕێی دێرینم، جیهاد ، کە کۆپییەکیم بۆ کاك فوئادیش نارد ، ڕای خۆمم لەسەر کتێبەکە، دەربڕیوە، بەڵام هەر ئەوەندە دەلیم خۆزگە کاك جیهاد و ئەوانەی دیکەمان کە بە تەنگ پەروەردە و فێرکردنەوە دێین کارمان لەسەر پرۆژەکەی کاك فوئاد بکردایە و تاکو لە پرۆژەیەکی سەرکاخەزی فەرامۆشکراوەوە بکرایەتە پرۆژەیەکی کارا و زیندوو . جێگای داخە نەك هەر باڵادەستانی پەروەردە و فێرکردن ئەو پرۆژەیان پشتگوێ خست ، بەڵکو تەنانەت نەیانتوانی ئەو کتێبانەی کاک فوئاد لە کتێبخانەی پەروەردە وقوتابخانەکانی سەرەتایی و بنچینەیی دانێن و هەر هیچ نەبێت داوا لە مامۆستاکان بە جددی بکرێت کە بیخوێننەوە . ئەمەش کە نەکراوە جێگای کەسەرێکی گەورەیە و دەبێت باجەکەی بدەین. بەڵام ئێستاش هەر زووە و نەچووە و بچێ، چونکە هیچ گۆڕانکارییەك بۆ گۆڕینی پەروەردە و سیستەمی خوێندن نەکراوە ، بۆیە دەتوانرێت ئەو پرۆژەیەی کاك فوئاد کاری جددی لەسەر بکرێت تاکو بخرێتەگەڕ پێش ئەوەی کە دوو نەوەی دیکەش بە سەقەتی پەروەردە بکرێت.

*خوێنەری بەڕێز من ئەم وتارەم لە 26/10/2016 دا نوسیوە . بۆ تەواوبوونی ناردم بۆ کاك فوئاد تاکو ڕای وەرگرم . ئەو لە وەڵامدا ئەم پەیامەی بۆ ناردم کە دەیبینیت. لەبەر ئەوە وەستام لە بڵاوکردنەوەی بەڵام ئیتر بیانویەك نابینیم لە دواخستنی زیاتری، بۆیە بڕیارم دا کە بڵاوی بکەمەوە.
برای بەڕێزم کاک زاهیر بەهیوای خۆشیتانم .. ببورە لەدواکەوتنی وەڵامەکەم بەهۆی کێشەی کۆمپیوتەرەوە . دەستەکانت خۆش بۆ نووسینەکەت ، سوپاسی هەستت دەکەم . لەڕاستیدا هیچ شتێکی وەهام نەکردووە ، زوربەی کاتەکان زرووف ڕێگرم بووە ، بارودۆخەکە

ئەولەویاتی نوێی هێناوەتە پێشەوە کە ژیانی خەڵک گرنگترینیانە
. پرۆسەی خوێندن لە داڕماندایە ، هەتا ئەم دەسەڵاتەش هەبێت ئومێد بە چاکبوونی نییە ، بۆیە گۆڕانکاریی پەروەردەیی لە هەموو کاتێکیتر زیاتر پێویستە بە گۆڕانکاریی سەرلەبەری ئەم کۆمەڵگایەوە ، لەبەر ئەوە هەر ریفۆرمێک سەرەنجامەکەی سەرنەکەوتن دەبێت . بەڕای من بڵاوکردنەوەی نووسینەکەت دوابخەیت بۆ هەلومەرجێکی لەبارتر ، ئەگەر هەر ویستیشت وەک دەنگێک کە هەست بە کۆمووکوورییەکان دەکات بڵاوی بکەیتەوە ، ئەوا دوو گۆڕانکاریی تێدابکەیت باشە : ١) هەرچی مەدحێکی منی تێدایە لایبەریت ، هەوڵەکانم وەک کەسێکی ئاسایی پەروەردەیی باس بکەیت ، ٢) ئەو بڕگەیەی لێ لاببەیت کە پەیوەندی بە پاولۆ فرەیریەوە هەیە چونکە هەرگیز من لە ئاستی ئەودا نیم ، ئەو کەسێکی گەورەی پەروەردەییەو ، من تەنها دەتوانم لە بواری پەروەردەدا قوتابییەکی ئەو بم . لەگەڵ ئەوپەڕی رێزو خۆشەویستیم .
لە وەڵامیدا منیش ئەم پەیامەم بۆ ناردەوە:

یەکەم : من حەز دەکەم واز لە تەوازوعی بێنین پێویستمان بەوە هەیە بە پێچەوانەی کەڵچەرەوە کاربکەین کە لەمانەش پێزانینی ئەرکو دڵسۆزی خەڵکییە کە لە ژیاندان نەك کە مردن ، ئەو کاتە ستایشیان بکەین و کتێبیان لەسەر ڕەشبکەینەوە ، من زۆر ڕقم لەم نەریتەیە چونکە ئەمە نەك هەر بێ ماناشە بەڵکو زەرەرمەندیشە . لەمەنانش گرنگتر بەڵکو ئەم نوسینە ببێتە ئاوڕدانەوەیەك لە تۆ لە لایەن کەسانێکەوە کە ئێستا دەیانەوێت شتێك سەبارەت بە پەروەردەو پێگەیاندان بکەن و تاکو خۆت لە ژیانتا ماویت ، بتوانن بگەڕێنەوە بۆ خۆت دەربارەی ئامۆژگاریی و شیکردنەوەی قوڵتری مەبەستی نوسینەکانت. سەبارە بە داواکارییەکەت ، بمبەخشە کە من ناتوانم بە قسەت بکەم . دووهەم : من کە ئەمەم نوسیوە پەیوەندی بە خزمایەتی و کەسایەتی و هاوڕێیەتییەوە نییەو تۆ شایستەی زۆر زۆریت نەك چەند دێڕێك کە لەلایەن منەوە دەنوسرێت کە خوا دەزانێت چەند کەس دەیخوێنێتەوە . سێیەم : تۆ لە باولۆ باشترت نوسیوە باولۆ کادیری حیزبە زیاتر لە پەروەردەکار، موحازەرەی حیزبی وتوتەوە لەبری کارکردن لەسەر تەواوی پەروەردەی منداڵان ، گەر شتێکیشی لەو بوارەدا کردبێت ، هەر بۆ تەرویزی فکری حیزبییانە بووە نە شتێکی دیکە . بەڵام ئەوەی کە باولۆی کرد بە ناسراو ئەو کتێبەی نەبوو بەڵکو ئەو پڕوپاگەندە گەورەیەی کە لە لایەن ماشێنی حیزبییەو بۆی دەکرا کە زیاتر لە سەدەها حیزب لە جیهاندا پشتگیری دەکرد . بەڵام تۆیەکی کەم دەرفەت لە وڵاتێکی خاپورکراو و کۆمەڵێکی داڕزاوو و کۆمەڵێ حیزبی بە خوێنی سەریی یەك تینوو بوو ، نەك هەر خۆت بویتە

قوربانی بەڵکو مێتودی پەروەدەکارییەکەشت بوە قوربانی ، دەنا تۆ ئەگەر لە باولۆ بەتواناتر نەبیت دڵنیابە بە پێی ئەوەی کەمن لەسەر هەردووکتانم خۆێندۆتەوە ، کەمتر نیت . کە بڵاوم کردەوە – دوای وەڵامەکەی تۆ سەبارەت بە هەلومەرجی بە دەرەفەت- ، دەتوانم تێبینییەکەی تۆ لە دامێنی نوسینەکەوە وەکو خۆی دانێمەوە ، کە ئەمەش وەکو ڕێکەوتنی نێوانی کابرای کوردەی دەستومۆچی سوار و پیادەکەی ، لێدەکەین . هیوام خۆشی و تەندروستی باشە بۆت .

کرێچـــی و ڕیفرانـــدۆم . ... .
زانـــا شـــێـــخ مـــحـــمـــد

. مـاوەیەکە هەراو ووریـاک نـراوەتەوە گـوایە هەنـدیک حـزب و خێڵ دەیـانـەوێت خـزمەت بەگەل و نیشتمـانی بریـنـدار بکەن لەکاتێکـدا کوردستانیان وویران و تاڵان کردوە هەمو میللەتیان کردۆتە بندیوار ئەوانەی کە دەیـان سـاڵە لەسـەر سـکی ئەو مللەتە هەژارە دەخۆن و دەخۆنەوەو خۆیـان دەوڵەمەنـد دەکەن و پێگەی خۆیـان قـایم دەکەن و لەهەوڵی بەدەست هێنانی پۆست و ئیمتیازی زیاتردان و ئەوەی پێی بڵێیت خەمی میللەتی برسێی و هەژاریان نیە پێمان دەڵێن ڕیفراندۆم دەکەیـــن بۆ ئەوەی دواتـــر ســـەربەخۆیی ڕابگەیەنییـــن مـــن لەگەڵ سەربەخۆیدام و هەمو کوردیش چاوەڕێی ئەو ڕۆژە دەکات بەڵم ئەو ڕۆژە پێویستی بە دانانی پایەکانی دەوڵەتداری یە ئەم بابـەتە قسەی زۆر هەڵدەگرێت جا بە چەند ووشەو ڕستەیەک تەواو ناکرێت بۆیە من باس لە چەمکێکی بچوکی ئەو بابەتە دەکەم سەرەتا بەنمونەی کرێچی دەست پێ دەکەم ئەگەر کەسیک کرێچی بێت و خانوی خۆی نەبێت پێویست بەوە دەکات بڵێی خانوت دەوێت بێ گومان نەخێر ئەمەش بەڵامێک دەکات و دەڵێ بەمەرجێک دراوسێی خراپم نەبێت خانوەکە جنۆکەو جانەوەری تێدا نەبێت و ڕێمان لێ نەگێرێت کە ئازادانە بچینە دەرەوەو تیایدا لەبرسا نەمرین کەمن بزانم خانویەکم دەدەنێ تیایدا لەبرسا بمرم بە تورێک نامەوێت بابێنەوە سەربا بەتەکە پایەکانی دەوڵەتداری خۆی لەچەند پایەیەک دەبێنێ کە ئێمە هیچیمان نیە سوپای نیشتمانی کە ئێمە جارێ نەگەشتوینە بەو ئاواتە ئابوری سەربەخۆ ئێمە بەناو ئـابوری سـەربەخۆمان هەیە بەڵـام میللەت چارەکە مـوچەی دەدەنێ و

بەدومانگ جارێک هەروەها دەبێت ژێرخانی ئابوری هەندە بەهێز بێت توانای ئەوەت بێت بەلای کەمەوە ٣ ساڵ بتوانی میللەت بەڕێوەبەری بە پارە پاشەکەوتکراوەکان کە لەبانکدا هەیە کاتێک دەوڵەتانی دراوسێ ئابڵوقەت دەخەنەسەر کە ئەمەمان نەک نیە بەڵکو دەسەڵات پارەی تاک بەتاکی خەڵک قەرزاراوە کەسی واهەیە دو دەفتەر دۆلار زیاتری لای حکومەتەو حکومەتیش مەشەک میوانی نیە سەرچاوەی دارای و ئابوریمان خۆی لەهەناردەی نەوتدا دەبینێت و هیچ سەرچاوەی تری بەدیلی ترمان نیە تا پشتی پێ ببەستین.

ڕێزگرتنی یاسا ئەمەش لەکوردستاندا بونی نیە چونکە بینمان بەکورسی کەسێک پەرلەمان داخراو حکومەتیش ئفلیج کرا گەورەترین دەزگای هەڵبژێردراوی خەڵک سوکایەتی پێ کرا لەلایەن حزبەوەو بەهێزی چەکدار پەرلەمان پەک خرا. شەفافیە ت لەکوردستاندا شەفافیەت هەر ووجودی نیەو بنەماڵەیەک یاری بە موقەدەراتی میللەتێک دەکەن. مافی مرۆڤ مافی مرۆڤیش نەماوە بۆ نمونە لە ٨ مارسدا ڕۆژی ژناندا موچەی ژنان و منداڵانیان بڕی لە زیندانەکان ئاماری دەستەی مافی مرۆڤ دەڵێ کە ئەشکەنجی زیندانیان لە حاڵەتەو بوە بەدیاردە . ئازادی ڕۆژنامەگەری ئەمەش بونی نیە چونکە هەر ڕۆژنامە نوسەک باس لەپشتی پەردەی بابەتەکان بکات یان دەستگیر دەکرێت یان تیرۆر دەکرێت یان خۆیان ووتەنی ئاوودیووی دەگەڕێ دەکرێت.

سەرچاوی ئاو ئەمە چەند ساڵە بەناو حکومەتین تەنها بیریان لەگیرفانی خۆیان کردەتەوە هیچ سەرچاوەیەکی ئاومان نیە پشتی پێ بەستین سەرچاوەی ئاوەکانی کوردستان لەتورکیاو ئێرانن بەخۆمان باش دەزانین چەند کەم بەتەوە بەهۆی بەنداو دروست کردن و گلدانەوەی ئاوەکان لە ووڵاتی خۆیاندا و دژایەتی پێ کردنی ئەمە ئەم دەسەڵاتە هەندە باڵەخانەی شەخسی و حزبی دروست کرد هەندە بەنداوی دروست نەکرد تا لەکەم ئاوی کوردستان بپارێزن. ئازادی بازاڕ ئەویش خۆی لەدوکەمپانیایی حزبی دەبەنەت کەمپانیاکانی پارتی و کەمپانیاکانی یکێتی تەواوی تەندەری پڕۆژەو کارەکانی حکومەت بە ئەم دو کەمپانیایە دەردەچێت و بەهیچ جۆرێکیش باج نادەن بەحکومەت دو تۆڕی موبایلمان هەیە تۆڕەکانی یەکێتی و تۆڕەکانی پارتی کە بەئاشکرا کارتێکی ٥٠٠٠ دینار دەدەنە ٦٠٠٠ دینارو بە ئاشکرا دزی لەو میللەتە دەکەن و حکومەتیش توانای لەپرسینەوی ئەم کەمپانیانەی نیە چونکە خۆیان بەجۆرێک لەجۆرەکان کارمەندی حزبن و حزبیش خاوەنی تۆڕەکانە و کەمپانیاکانە خراپی دەخەکە لەوەدایە سزای کەمپانیا نادەن نمونە کوێر کردنی دەیان کەس بەدەرزی خراپ لەهەولێر کەس سزانەدرا هەنانی

سوتەمەنی ژەهراوی بە تەنەکەر بەسلێمانی و دوای دەستگیرکردنی ڕاوانەکردنەوەی بە سنو بە سزادان و تەلەف کردنی بەنزینەکەو بە گومان هاوردەکردنەوەی بە شەوازێکی تر کەرتی تەندروستی ئەوکەرتەش لەبەرچاوی هەموان چونە تەواوی بەرپرسان بە هەمامەتیش نایەنە ناو نەخۆشخانەکانی خۆمان بەڵێ ئەوان خۆیان پێش هەمو کەسێک فەشەلی ئەوکەرتە بەگویماندەدەن.

کەرتی پەروەردەلەدنیادا زۆرترین گرنگی بەم کەرتە دەدرێت بەئەوەی نەوەیەکی لەهاتو نیشتمان پەروەر متمانە بەخۆ دروست بکەن و حکومەت بەردەوام لەخەمی ئەم کەرتەدایە چونکە تەواوی حکومەتانان دەبێت بەم کەرتەدا تێ پەڕن جگە لەحکومی قەرەقوشی کوردی سەرەڕای بەین موچەو کەمکردنەوەی بە چارەکە موچە حکومەت دەوامی ئەم کەرتەی کەم کردۆتەوە بە پێچەوانەی جیهان هەروەها زۆر جارئەو وەزیرەی کە ئەم کەرتە بەڕێوە دەبات لەهوەی بە کەیلەکردنی نەوەی نوێیە و ڕەسمی سەرەکە بەزۆر سەپاوەکە بەسەر خویندکاران دابەش دەکات و وینەیان لەگەڵ دەگرێت تا بیکاتە چالاکیەک بە سەرەکی حزبەکەی و خۆی پێ بەرزتە پێشە کەرتی خوێندنی باشا ئەم کەرتەش هیچی لەوانە تر کەمتر نەبێت زیاتر نیە دیاردەی قبوڵ خاس و دواتر واستەو واستە کاری بە ئەوەی فەلان دەرچێت و مامۆستا با پرسیارەکانت سوک بێت تا خوێندکار گلەیی نەکەن لای بەرپرسانی سەرو خۆمان یان دەڵێن فەلان خوێندکار نەخۆشەو بەڵکو لەم تاقی کردنەوە بەشداری نەکات زۆر قورسە بەمەرجێک هەمو مامۆستایان زانکۆ و پەیمانگاکان شەهادی بەرزی خۆینیان هەیەو ئەگەر خوێندکارێک نەخۆش بێت پێویست بەوەناکات واستەی بۆ بکرێت خۆیان دکتۆرن و ئیجازەی دەدەن بەسەرهاتێک باوە لەکوردستان دەڵێن کەمێک مامۆستای زانکۆ کەبونەوەیەکی جیهانیان هەبوو دەبو بە فڕۆکە بڕۆن کاتێک هەمو سواری فڕۆکەکە بون کاپتنی فڕۆکەکە پێی ووتن مامۆستایان ئەم فڕۆکەیە یەکێک لەخوێندکارەکانی ئێوە دروستی کردوە مامۆستاکان دادەبەزن یەک مامۆستا نەبێت دەڵێن مامۆستا چۆن تۆ دانابەزیت دەڵێت پاخر من دڵنیام خوێندکاری ئێمە دروستی کردبێت نافڕێت من لەزم بە مامۆستاو دکتۆرە بەڕێزە نیشتمان پەروەرەکە هەیە ئەوان بەردەوام لەهەوڵی چاک کردنەی ئەو کەرتدان بەڵام دەسەڵات ڕێگرەو نایەوێت خەڵک لە خۆیان زیرەکربێت.

دادوەری و دادگاکان بەداخەوە ئەمیش حزب کۆنتڕۆڵی کردوە نمونەیەکی سادە ئەنجومەنی دادوەری پارتی بەتەعینات داینانون واتە بە ئیمزای سەرەکی پارتی داندراون تەواو وەلائیان بۆ پارتی و بارزانی هەیە ی کەچی دەڵێن تەداخول لەکاری یاسای پەرلەمان دەکەن و وادە بە ئوکەس

درێژ دەکەنەوە کە ئەوانی داناوە بەکورتی سەربەخۆ نین و ژێر دەستەی حزبن هەر کەیسک دژی ئەم حزبە دەیەڵات دارا نەبێت هیچ کات سەرکەوتو نەبوەو تاوانباران دەست گیر نەکراون نمونەش زۆرە بکوژی فول لایتەکەی هەولێر. کەرتی پیشەسازی هەر گرنکی بەو کەرتە نەدراوە بەڵکو زۆر جار ڕێگریشی لێکراوە بەپاساوی جۆراو جۆر بەڵام لەڕاستیدا بەرپرسان داوای بەش و سەهمیان کردوە . کەرتی کشتوکاڵ و ئاودێری ئەویش هیچ کارگەو سایلۆیەکی ئەوتۆمان نیە تا بەرهەمی جوتیاڕان بکڕدرێتەوە لەبازارەکاندا و بهاکر بهێا نێت بۆ ناوخۆ.

پەیوەندیەکان ی دەرەوە کەئەمە با بەتێکی گرنگی ئەم پڕۆسەیەیە بەڵام بەداخەوە ئەویش حزبیەو وەک دەزگای نیشتمانی کارناکات کاتک پارتی لەگەڵ ووڵاتێک باش بێت ئەوە پەیوەندیەکان باشن کاتێکیش خراپ بو پەیوەندیەکان تەواوی پەیوەندیەکان لەسەر بنەمای بازرگانی هەڕاج کردنی سامانی نیشتمان بنیاد نراوە نەک نەتەوە بۆیە هێزیکی ئەو تۆی نیە لەگەڵ هەر سێ پارچەکەی تری کوردستاندا کۆک و تەبانین بۆ نمونە پارتی بەسەرۆکایەتی بارزانی لەسەر داوای تورکیا حزبێکی تری لە ڕۆژ ئاوا دروست کردو هێزیکی جەکداریشی بۆ دروست کرد تا دژایەتی کانتۆنەکانی پێ بکات کاتێک تورکیا ویستی بۆنمونەش ش□□کانی ئەم دواییەی شەنگال کە ئەوهێزەی پارتی دروستی کرد شەڕی ش□□قانی پێ دەکرد پارتی ئابڵوقەی خستە سەر ڕۆژئاواو خەندەقی لێدا دژی کوردانی ئەوێ لەسەرداوای تورکیا چونکە تاکە ڕێگای کوردستانی گەورە بۆ سەر دەریای ناوەڕاست لە کوردستانی ڕۆژئاوایە بۆ یە تورکیا بەردەوام هێرش دەکات تا کوردانی ڕۆژئاوا نەگەنە سەر دەریا پارتیش بێ گومان لەخزمەتی تورکدایەو هەمو کارێک دەکات بۆڕازی کردنیان کوردستای باکور دیسان پارتی لەسەرداوای تورک پارتێکی بۆ کوردستانی باکور دامەزراندوە لەسەر بو جەو قوتی خەڵک تەنها بۆ مەرامی حزبی و ڕازی کردنی دوژمنانی کورد و دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم پارتی سود لەداهاتی کوردستان وەردەگرێت بۆ چەکدار کردنی نەیارەکانی کوردستانی باکورو ڕۆژ ئاوا بەکورتی جاشەکان .

بەکورتی و پوختی دەسەڵاتێکی گەندەڵ و فاشیلترین کەسی ناو حزب دەستیان بەدەسەڵاتی کوردیەوە گڕرتەو دوای برسی کردنی خەڵک و دروست کردنی دەیان قەیران دەیان ن□وێت بە ڕیفراندومێک خۆیان لەو گوناح و تاوانە پاک بکەنەوە کەبەسەر میللەتدا هێناویانە بەوشیوەیە کەتەنها بۆ گیرفان و مانەوەی خۆیان بەکاربێنن بەمەر جێک بۆ سەربەخۆیی نیە بۆ مانەوەیڵان لەدەسەڵات و برسی کردنی

زیاتری خەڵک بۆیە ئەگەر نیەتان پاک بوایە دەبو دوساڵ پێش ئیستا ئامادەسازیتان بۆ بکردایە نەک دوساڵ پێش ئێستا دۆخەکەتان تێک بدایە و میللەتان بێ ئومێد بکردایە ئەگەر بەکرێچیەک بڵێی بچۆرە خانویەک بۆ خۆت بەڵام ئاوی نیە کارەبای نیە پارە نیە کار نیە یاسا نیە ئازاد نیت دەبێت برسی بیت و ببیتە کۆیلە دراوسێکانت خراپن دژایەتیت دەکەن کۆڵا نەکانی پشتەوەش هەر دژی تۆن خانوەکەش پڕە لەجانەوەرو جنۆکە و دەعبا بێ گومان دەڵێی نەخێر با هەر کرێچی بم منیش دەڵێم نەخێر بۆ گەوجاندۆم هەرکات پارە دزراوەکانی موچە خۆرانتان گەڕاندەوە دەست بەرداری کورسیە ناشەرعیەکە بون یاسا سەروەر بوداهات شەف بوو قەیرانە دروست کراوەکان نەمابو کەرتەکان چاک ببون ئەوکاتە قسەمان نامێنێت.

نووسین و فەیسبووك … بەختیار محەمەد

هەندێك جار لە فەیسبووكدا نووسینەكانمان دەبنە دروشم. واتە لە ڕووی ناوەرۆك و شێوەوە لە دروشم نزیك دەبنەوە (یان هەندێ جار لە پەند و قسەی نەستەق): فەیسبووك حەزی لە كورتبێژییە (مەرج نییە كورت و پوختی). بە كورتییەكەی فەیسبووك نووسەر تەنبەڵ دەكا، كە بە نووسینی كورت و دروشماویی ڕازی بێ و واز لە نووسینی ئەدەبی ڕاستەقینە و گوتار و لێكۆڵینەوەی جددیی و ڕاستەقینە بێنێ.

فەیسبووك نەك هەر نووسەری تەنبەڵ، بەڵكو خوێنەری تەنبەڵیش دروست دەكا. ئەو خوێنەرەی تەنها هەواڵ و قسەی هەنووكەیی سەرنجی ڕادەكێشێ، نەك پرسی فیكری و زمان و گوتاری ئیستاتیكی. ڕاستییەكەی ئەوەی لە فەیسبووكدا هەیە پتر بینەرە، خوێنەر نییە. ئەو بینەرەی لە جیاتی عەقڵ و هزر تەنها چاوەكانی بەكار دەهێنێ (كارێكی چێژاویی ئاسان). هەربۆیەش بینەری ڤیدیۆ و وێنەكان زۆر لە خوێنەری نووسین بە گشتی و نووسینی جددیی زیاترە.

بە كورتییەكەی – پێم وایە – فەیسبووك و لاپتۆپ (كۆمپیوتەر) خەیاڵ (خەیاڵی ئازاد) دەكوژن (یان بەرتەسكی دەكەنەوە). خەیاڵ پتر

دەتوانێ لەگەڵ ڕووپێوی کاغەز (کتێب) دا بەختەوەر و بەرزەفڕ و ئازاد بێ. کاغەز کەشێکی ھێمنتر بە زەینمان دەبەخشێ. لێرەشەوە باشتر و زیاتر دەتوانین بیر بکەینەوە و خەیاڵ بکەین. واتە دەسەڵاتی تەکنۆلۆژیا، سەیرورەی کاتی کارکردنی دەروون و بیرکردنەوەمان بۆ خۆی داگیر دەکا و قووتی دەدا (تەکنۆلۆژیا ھەر جەستەمان کۆنترۆڵ ناکا، بەڵکو دەروون و زەین و بیرکردنەوەشمان بۆ خۆی دەبا). لێرەوە ئێمە – بە بێ ئەوەی ئاگامان لێ بێ – کاتێکی زۆرمان لەناو گەمەکانی دەسەڵاتی تەکنۆلۆژیادا بەفیڕۆ دەچێ: بمانەوێ و نەمانەوێ ئەو ھەژموونی تەواوی بەسەرماندا ھەیە؛ ئەو ھەژموونەی ئازادییەکانمان دەخاتە ناو قووڵایی فەزای خۆیەوە؛ کەواتە ئێمە لە شوێنی خۆمانەوە، بێ جووڵە و بێ دەنگ ئازادین: فەیسبووك ئازادی گوتەمان پێ دەبەخشێ، بەڵام ئازادی کردارمان لێ دەستێنێتەوە. ئەو ئازادی بە چاومان دەبەخشێ، بەڵام خەیاڵ و بیرکرنەوەمان (لە ڕێی زەمەنی خێرایی خۆیەوە) کۆت و بەند دەکا. بە کورتییەکەی ئەو جەستە و بیرکردنەوەمان (عەقڵمان) دەکاتە موڵکی خۆی. لێرەشەوە ئێمە ئازادین، بەڵام لە زەمەن و شوێنێکی دیاریکراودا، کە ئەویش زەمەن و شوێنی ماددیی دیاریکراوی فەیسبووکە؛ ئەو زەمەن و شوێنەی تەنھا لە ژوورەکانماندا بوونیان ھەیە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، ئەم ئازادییە بەرتەسکە دیاریکراوە، دەشێ ئازادی فرەوانی فیکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی لە واقیعی پراکتیکی کۆمەڵگەکاندا بەدوای خۆیدا بێنێ.

شتێك بھ□□و□* … سۆران محەمەدە سوورە

ت□ پێك… خۆشنوودە ،

منداا□□ك یاری لەگەڵ دەکات.

2

پیانیستێك… دەھرییە

لە خۆی و پیانۆکەی،

کە ناچنەوە سەر ت□ بابوون لەگەڵ:

ڕیتمی گەڵا و

بایەکی پاییزە و
ڕاکشانی ژن بە هەورییەکی تەنکی ئاودامان.
3
تەسبیحێك
ڕۆژەکانی تەمەنی ژنێکی بۆ ناژمێردرێت،
کە بەرۆکی تەنیاییان گرتووە.
4
سەگێك
هەڵبەز و دابەز… تێد□ پەڕێ!
شاگەشکەیە
کوخێك، شەوان خۆی دەخزێنێتە باوەشیەوە.
5
لەو ئایەت بۆ ئەو ئایەت… ڕاهیبێك
سەر دەرناکات
لە ناکۆکی خودا و شەیتان.
6
خودایەك،
دوای شەڕە نەبڕاوەکەی خۆی خستین و
خۆر: ئاوازی کەمانێك… دوور.
مانگ: سەفەر تا ئەوسەری عیشق.
سێو: شەوچەرەی سەر مێز.
ژن: سوکنایی تەنیایی.
شەڕاب: هەر بۆ خۆی بوو.
7
سێو: قینی هەمیشەیی خودا لە مرۆڤ.
سێو: خاڵی ناتەبایی و
ڕێگە نەخشەی شەیتان.
ئەو سێوە تا خۆی نیشان نەدابا
ئەو خودایەی وێرانەیەك بوو لە غروور
ئارام نەدەبوەوە.
8
ژیان مەزەندەی درۆیێك بوو
ئێمە ڕێکەوتمان کرد.
دۆڕانێ بوو
یەك یەکی هەنگاوەکانی نزیك ڕاکشانی ژن و
فڕین لە باڵە خۆڵەمێشیەکەی کۆتر و
چاوەڕوانی دایکێك

لە گەڕا نەوەی منداڵە گوڵ□ بەڕۆژ فرۆشەکەی
ئەو دۆڕا نە
چی بەرسیلەی عیشق هەبوو، پێی دۆڕاندین و
ڕۆشنا یییەك چییە
لە یادگە شەقار بووەکەی نەهێشتینەوە.
9
بمبوورن، کە هێندەی شینایی ئاسمان
سپییەتی دڵی مەسیح
سادەیی دوو منداڵ
بیرم لە فڕینی کەنارییەك نەکرد بێتەوە
نەم وتبێت، بۆ خاتری چریکەی ئەم” پێغەمبەر”ە**
شتێ بکە… خودایە!
ئەم پاسارییە لە خەونی فڕین دایە
ئەم پیاوە هێشتا خوێنی لێد□ تکێ
ئەم منداڵە دڵی بە کایەکانەوە خۆشە، با گەورە نەبێ.
10
درەنگا نێك ختوکەم دەدا
درەنگا نێك لە چاوەڕوانیمدایە…
خۆم مەڵاس بدەم
قفڵ لە دەرگه بدەم
یەك یەکی پەردەکان دابدەمەوە.
درەنگا نێك نیگام دەبا توولەڕێی ئاوایی.
درەنگا نێك جگەر□ یەك لە نووتەکی لاڕێوە، دادەگیرسێ
تا دێ نزیك دەبێتەوە
تاریکیش قووڵتر دەڕوانێ.
درەنگا نێك… هەوا سارد
نیگا… تەرمێك بێوادە پیر
تا بڵێیت شەوێك… ئەنگوستەچاو
ختووکەدانی خۆکوشتنێك… نێزیك
تەمی بێدەنگیێك… وەربووبێتە خۆم
11
سێ هەنگاو دوور و نێزیك
ترس رژاوە
کۆڵانێك… بەسەر خۆرهەڵاتنی بەیانیان!
کەسێك… تەپە تەپ بە کۆڵانەکەدا…
قیژەیەك بەرز دەبێتەوە
سێبەرێك دەنیشێتە سەر پەنجەرەکەم و

د□خز□م□ قوزبنێكەوە.
بەرەبەیان… دەرگه بستێك دەكەمەوە
خۆر ڕمێ دێتە ژوور
سەر□ تاتكێیەك دەكەم
هەنگاوێ دەكشێمەوە
سەیر… دەكەم، دنیا هەر وەك خۆیەتی
وەك جاران فریودەر و
وەك جاران جوان و
وەك ژن میهرەبان خۆی نواندووە.
ئیتر بێدەنگی و خۆم
دەخزێنمە گۆشەیەكی لاچەپی ئێوارانمەوە و
ڕۆژ و
مانگ و
ساڵ
بیر لە تۆ دەكەمەوە، لە خۆم نا.
12
كەسێك پەنهان… لەمندا
لەودیو مەینەتییەكان، كەڕەنا دەژەنێ
دەستێك خاڵی لە مروەتی ئێوارە، دەنووسێ:
ئێوە هەر هێندە
شەقەی كەنارییەك ئیستێكی پێدەكردن
غەریزەی مێینەتی كوێری دەكردن و
ماندوو دەچوونەوە؛
لە بە ئەدرەسكردنی جەنگ و وێرانكردن.
شپرزە تا شكۆفەی كزە تاریكییەكی درەنگ.
ئێوە ئەو ئافرێنراوه دۆڕاوانەی شەڕە پیرۆزییەكان بوون
دواجار خوداكانتان لەسەر بەرماڵێكی لەخوێنا م□یو
تەنیا، تەنیا جێوهێشتن… نەگەڕانەوە.
بەڵام بە بێگوناهیتان
نەتانتوانی بێ عیشق، بێ خوێن بژین
گۆزەی خەتای خوداكانتان
لە ئێوارەی منداڵیتان؛ ورد وخاش كرد.
13
كەسێك لەمندا… چاوەڕوان
وەك منداڵێك
ورك لە دایكی گرتبێ و
قاچەكانی خستبێتە خۆڵی حەوشەكەوە.

14
خودایە! ئەگەر ڕۆژێك خواستت شتێك بەریتەوە
هەموو شتێکم ببە
تەنیا گریان لە نووتەکی ژووری منداڵیم نەبێت.
قەینا ئەگەر ڕووت و قووت
پێخاوسیش جێی بێڵیت.
15
ڕابردوو… حیکمەتی شپرزەی شەوێکی دڕد□ نگە
لە یادگەی خودا.
تارمایی پرسیارێکی چاوەڕواننەکراوە
لای موسافیرێکی ڕێلێونبوو.
ئێستا… ژنێکە لە نێوان بزربوون و خۆ دزینەوە.
پیاوێکە ل□ نێو گومان و خۆ بیرچوونەوە.
داهاتوو… مقۆمقۆی خوداکانە
لەسەر دڵۆپێك خوێن.
خەمە سیزیفییەکەی جەنجاڵییە، بۆ تریفە:
بەقوربان؛ دواجار مەرگ
بە ماچ، چەپکێ گوڵ،
ڕووانینێکی یاسەمینانە فریومان دەدا
ڕێی ئەم هەموو گریانەت بەرەو کوێ؟!
ترسته! پیاسەکانی ئێوارەی دوێنێ،
لە گەڵ دارسێوێکی تر بتبینن؟
16
ئێستا خەیاڵ
لای ڕاکشانی ژنە بە هەورییەکی تەنك.
لای پیاسەیەکە لەگەڵ سەگە تووکن سپییەکە.
لای دان دانە بەو کۆترانەی
دەنووکیان لێوانلێو لە حیکایەت،
چون و هاتنی ڕاڕەو و
تەنیایی سەر جێگەیەك؛ پیاوێکی تێدا نەخست.
17
ئێوارە بوو… نێزیك تەنیایی باغ
پیرە مێردێك پرسی: تۆ بڵێی
ستیانێ گوڵ□ بەڕۆژە بە چەند بێ؟
ئەو خوی هەمیشەیی، دزینی ئەو ستیانانە بوو
ژنە دێهاتییەکان
لە چاوەڕوانی جەنگاوەرە شکست خواردووەکانیان

بە تەنافی بێمروەتی هەڵیان دەخستن،
کە هەندێکیان گەڕانەوە و
ئەوانی تریش؛
لە خەیاڵی ڕاکشانی ژنە ئاوییەکانیان… مەراق کوشتنی.
18
ئێواران…
خۆر دەخزێتە باوەشی تەپۆلکەیەکی لمین.
دەنگی ئومێدی گەڕانەوەیەك دەپڕژێتە سەرم.
منداڵێك دەست بۆ لێکردنەوەی سێوێك ڕایەڵ دەکات.
لەژێر سنەوبەرێك
نابینایێك… بۆن بە دەسماڵَێکەوە دەکا
دەست بە لاڕوومەتی چەپی دادێنێ
هەست بە کڕووزانەوەی ماچێك دەکات
19
ماچ: گەڕاندنەوەی نسێی بەیانی باشێکە… بەدزی کۆتر.
گمەیەك ڕووناکییە، لە تروسکایی لاچەپی دێیێکەوە.
گێڕانەوەی حیکایەتێکە لەدەمی پیرەژنێکی دنیا دیتە.
ئەفسانەی ئەو پەپولە مەلوولانەیە؛
تەنیایی چاوی هەڵگڵۆفیون لە لۆچ.
نیگا بڕینە لە خنجیلەیی جووچك و
پاسارییەکی هەڵکوڕماوی غەمگین،
وەك هەستی کردبێ ئەم ئێوارەیە دەمرێ.
20
دەتزانی!
سەوڵ بۆ بەلەمی ئێوارەیێکی لێڵ پڕ زەحمەتە
پەنجەکردن بە تارا
ل□ بەردەم پەنجەرەی مارێك،
ئەم نێڵە نێڵەی ناخی منی پێهێور نابێتەوە.
ئیتر بۆ کام ئێوارە گەڕانەوەیەك… درەنگ،
ئەم بەردەرگه یە چۆل ناکەیت.
بۆکام خۆشنوودی بەیانیان
پەنجەرەکەت ئاوەڵایە و
خاك مێخەك ڕێژ دەکەیت.
بەم دەستە نائومێدانەتەوە
خۆت و ئەم زەمبیلەیە، بۆ کوێ دەبەیت؟
کە چنگێ ڕووناکییان تێدا نییە!
21

بەفر حینجەی دایکەکە
لە خوێندنەوەی چیرۆکێکی کوردیی بۆ منداڵە تاقانەکەی.
خەرەتاو سەرکەشی منداڵەکە
لە هەڵماتەن بۆ هێلکەکانی شەیتانی بوون.
ژیانیش لە شیرین خەودا
حیکمەتی لاڕانەوەی خوناوە
لە گومانی خەنجەر.
نا دەشێ، سێ هەنگاو لەتەوە دوور
ڕامانی پشیلە تووکن سپییەکە بۆ،
کە بەهوودە لە گەڕانەوەی ڕووحەکی پەژمووردەدا
نیگای بڕیوەتە ڕووبارەکە.

* ئەم شیعره له ژماره (510)ی هەفتەنامەی زاری کرمانجی، بڵاو کراوەتەوە.
** مەبەست لە “مەزهەری خالقی”یە.

دوو دڵدار … سمکۆ ئەحمەد

هەنگێك و گوڵێك دڵدار بوون
هەنگەکە هەموو ئێوارانێ
ماچی هەنگوێنی لەژێر پەڕەی
گوڵ دادەنا
گوڵیش هەموو بەیانیێك باوێشی
پەمەیی بەودا دەکرد و
نەرم نەرم شیللەی مەمکی
لەنێو دەمی هەنگ دادەنا

باخچەو و گوڵ و مەل و چیمەن
هاوڕێیان بوون
تەختەی شانەو
پەڕەی شیعری هەردووکیان بوون
ڕۆژ هات و چوو
بەفرو نێرگز سەرچۆپیان

ئالوگۆڕ کرد
دارو باخچە بەرگی سەوز و سپی و نارنجیان یەک لە دوای یەک
لە بەژن هەڵکرد

بەیانییەکی پرچ زەرد هات
گوڵی پەمبە زەرد هەلگەڕا
کاتێ زانی ئەو بەیانی یە لە ژێر لەچی مەمکی
پەڕەکانیا ماچی هەنگوین دانەنرابوو
هاواری لە باخچەو چیمەن کرد
سەودایەکی هەنگی چاوزەردی بۆ بکەن
گوڵ و باخچەو مەل و چیمەن
کەوتنە گەڕان
بەدوای هەنگی عاشقدا لەگەڵ باران
شاخ و دەشت و حەوشەی ماڵان
کەوتنە گەڕان

مەلی باڵشین بۆ چاوی خۆی
هەنگی چاوزەردی بینیبوو
لە نێو پورەی باخی سەرەك
زیندانیکی بە تەل چنراو
لە باتی گوڵ کەللە شەکر
لەکەمەری هەنگ بەسرابوو

گوڵی پەمبە لەو ڕۆژەوە شیلەی نەما
ووردە ووردە قەترەی ماچی هەنگوینی هەنگ لە ژێر پەڕەی پەمەیدا وەک
ژەنگیانە کەوتنە خوارە
ڕۆژ لەدوای ڕۆژ چرچ و سیس بوو
لە پایزدا بۆ دواجاریش لە چاو وونبوو

سمکۆ ئەحمەد
لەندەن ٢٠١٧

نێرەموکینه … هیوا سەعید

نێرەموکینە
دەزانن بۆ نە ژنەکان لە باوەشتان دەگرن،
نە پیاوەکان چارەی ئێوەیان دەوێ؟
ئۆدیب نەمردووە ئۆدیب.

ئۆدیب دەعبایەکی یەکچاوە
ژیان بە یەک ڕەنگ دەبینێ
ئێوە دوو ڕەنگن
هەتا لە ژێر چاودێری ئەو دەعبایە بن
دەبێ خەون بە باوەشی ژنەوە ببینن،
دەبێ بە خەیاڵ ماچی پیاو بکەن.

بەڵام پەندێک هەیە دەڵێ:
تامی سێو بە خەیاڵ ناکرێ.
بەلکو بەڕاستی گاز لەو سێوه بگرن
سەرەتا دەبێ بوێرن ئۆدیب، ئەو پاسەوانە بکوژن.

ئەگەرنا لە بێ دەسەڵاتی بڕوا بەوە دێنن لە دەرەوەی خەیاڵتان هیچ سێوێک بونی نییە
یان ئەگەر هەشبێ لەلاتان گرنگ نییە ل□ بەرئەوەی دەترسن دەستی بۆ ببەن
یانیش دەگەنە ئەو باوەڕەی سێوی ڕاستەقینە لە دەرەوەی ئەم دنیایەیە
کەواتە تا دەمرن دەبێ بە خەیاڵ بژین.

بۆ ئەوەی لەو زیندانەی خەیاڵتان ئازاد بن
وەرن فێرتان بکەم
ئۆدیب چۆن دەکوژرێت

هەموو کەسێک دۆست و دوژمنی هەیە
ئەویش دۆستەکانی ئەو ژیرانەن
خەیاڵتان بە تامی ڕاستی دەرخوارد دەدەن
دوژمنەکانی ئەو شێتانەن
دەڵێن چێژی خەیاڵ سەرکوتبوونە
نێرەموکینە ببنە دۆستی دوژمنەکانی ئۆدیب
وەها دەمرێ.

چیرۆکی مامۆستا و قوتابی … و: رەزا شوان

لە یەکەمین رۆژی دەستپێکردنی ساڵی تازەی خوێندندا، خاتوو(تۆمسۆن) لە پۆلی پێنجەمی بنەڕەتیدا، لە بەردەم قوتابییەکاندا وەستا، بە خۆشی چەند رستەیەکی ناسک و شیرینی بە گوێی قوتابییەکانی دا، ئینجا پێی وتن:" من هەمووتانم خۆشدەوێت" بەڵام لە دڵی خۆیدا، تەنها قوتابییەکی لێدەرکردن، کە ناوی (تیدی ستۆدارد) بوو، لە ریزی پێشەوەدا دانیشتبوو.
مامۆستا تۆمسۆن، لە ماوەی ساڵی رابردوودا چاودێری (تیدی)ی قوتابی دەکرد، تێبینی ئەوەی کرد، کە لەگەڵ منداڵانی تردا یاری نەدەکرد، جلەکانی هەمیشە چڵکن بوون، هەموو کاتێک پێویستی بە خۆشۆرین هەبوو، سەرەڕای ئەمانەش منداڵێکی رووگەش و دڵخۆش نەبوو.
کار گەیشتە ئەوەی کە مامۆستا تۆمسۆن، خۆشی لەوە دەبینی کە بە پێنووسێکی سوور، بە هێڵێکی پان لەسەر لاپەڕەکانی نووسینەکانی تیدی دا، نیشانەی هەڵە (ِئێکس)ی بۆ دادەنا، دوایش لە سەرووی لاپەڕەکانیشیدا، وشەی (دەرنەچووی)ی بۆ دەنووسی.
لەو قوتابخانەیەی کە مامۆستا تۆمسۆنی لێبوو.. وا پێویستی دەکرد کە بە تۆمارەکانی خوێندنی (کارتی کەسێتی) ساڵەکانی پێشتری هەر قوتابییەکدا بچێتەوە.. دوا کارت کە تەماشای کرد، تۆماری تایبەتی نمرەکانی تیدی بوو، لە کاتێکدا کە بە پرۆفایلەکەیدا دەچۆوە و ئەو کورتە ڕاپۆرت و تێبینییانەی دەخوێندەوە، کە مامۆستایانی پۆلەکانی پێشتر دەربارەی تیدی نووسیبوویان، لەپڕ شتێکی سەیری بۆ دەرکەوت!!

مامۆستای پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، ئەمەی بۆ تیدی نووسیبوو:" تیدی منداڵێکی زیرەکە، رووخۆش و دڵخۆشە.. کارەکانی زۆر بە وردی و بە رێکی و بە جوانی ئەنجام دەدا، خاوەنی رەوشت و رەفتارێکی بەرزیشە.."
مامۆستای پۆلی دووەمیش ئەمەی، دەربارەی نووسیبوو:" تیدی قوتابیەکی باشە لە لای هاوڕێکانی پۆلەکەشییەوە خۆشەویستە، بەڵام بێزار و رارایە، بە هۆی ئەوەی کە دایکی تووشی نەخۆشییەکی کوشندە بووە.. ژیانێکی گران و کێشە و دڵتەنگی و ناخۆشی و ماندووبوون

باڵی بەسەر ماڵەکەیدا نادا کێشاوە..”
بەڵام مامۆستای پۆلی سێیەم، دەربارەی تیدی نووسیوێتی:” کۆچکردنی دایکی، بە قورسی کاری تێکردووە.. بە هەموو توانایەکییەوە هەوڵدەدات و کۆشش دەکات.. بەڵام باوکی گوێی پێنادات.. گەر بە خێرایی هەندێ ڕێوشوێن نەگیرێنەبەر.. ژیانی نالەباری ماڵەوەیان، زیاتر و بە خێرایی کاری تێدەکات..”
مامۆستای پۆلی چوارەمیش، ئەمانەی لەسەر تیدی نووسیبوو:” تیدی قوتابییەکی داماو و گۆشەگیرە، زۆر حەزی بە خوێندن نییە، کەم کەسیش هاوڕێتی دەکا.. هەندێ جاریش لە کاتی وانەوتنەوەدا، باوێشک دەدا و خەودەیباتەوە..”
لێرەوە مامۆستا تۆمسۆن هەستی بە کێشەکەی کرد.. زۆریش هەستی بە شەرمەزاری و شووڕەیی خۆی کرد.. بەرانبەر بەو نادروستییەی کە دەرهەق بە تیدی کردنی.

مامۆستا تۆمسۆن زیاتر هەڵوەستی بەرەو خراپتر تێکچوو، کاتێ کە قوتابییەکانی بە بۆنەی جەژنی لەدایکبوونییەوە، دیاری جوانیان بۆ هێنابوو، بە شریتی ڕەنگاوڕەنگ و بە کاغەزی جوانی بریقەدار دیارییەکانیان پێچابووەوە.. تەنها تیدی نەبێت، ئەو دیارییەی کە لەو ڕۆژەدا پێشکەشی کرد، بە ساکاری و ناڕێکی بە کاغەزێکی بۆری ڕەنگ تاریک پێچابوویەوە.. بەو کیسە بەرانە پێچابوویەوە، کە عەتارەکان شتیان تێدەکردن.. کاتێ کە مامۆستا تۆمسۆن دیارییەکەی تیدی کردەوە، سوێ چووەدەیەوە. هەندێ لە قوتابییەکان، کە دیارییەکەی تیدی یان بینی، کە ملوانکەیەک بوو، لە بەردی ئەڵماسی ناڕەسەنی ئاسایی دروستکرابوو، بەردەکیشی کەم بوو، شووشە بۆنەکیش کە تەنها تا چارەگێکی گوڵاوی تێدابوو.. قاقا پێی پێکەنین.. بەڵام ئەو قوتابیانە بە خێرایی پێکەنینەکەیان وەستاند، کاتێ کە مامۆستا تۆمسۆن زۆر بە گەرمی و دڵخۆشییەوە سەرسامی خۆی بە جوانی ملوانکەکەی تیدی دەربڕی.. دواییش کردییە ملی، چەند دڵۆپێک لە بۆنەکەشی کردنە سەر مەچەکەکانی.

تیدی ئەو ڕۆژە دوای تەواوبوونی خوێندن، یەکسەر لە قوتابخانە دەرنەچوو بە ماڵەوە بگەڕێتەوە، بەڵکو ماوەیەکی کەم چاوەڕێی کرد، بۆ ئەوەی کە مامۆستا تۆمسۆن ببینێت و پێی بڵێت: ئەمڕۆ بۆنت لە بۆنی دایکم دەچێت..!!
کە قوتابییەکان قوتابخانەیان بەجێهێشت.. مامۆستا تۆمسۆن زیاتر لە کاتژمێرێک، بە کوڵ گریا و خۆی پێ ژیرنەدەبۆوە.. چونکە تیدی ئەو شووشە گوڵاوەی بۆ هێنابوو، کە دایکی لە خۆی دەدا، بۆنە

خۆشەکەی دایکی لە مامۆستاکەیدا بە دەبینێتەوە.
لەو رۆژەوە مامۆستا تەمسەن بەیاری دا، کە نەک تەنها خوێندنەوە و بیرکاری، بەڵکو هەموو وانەکان بە پۆلی پێنجەم بڵێتەوە، ببێتە (مامۆستای پۆل) ەکە، لەو رۆژەش بە دواوە گرنگییەکی تایبەتی بە تیدی دەدا، تەبینی ئەوەشی کرد کە تیدی هەشی هاتەوە سەرخۆی، چالاکییەکانی گەڕانەوە.. کە زیاتر هانی دەدا، وەڵامدانەوەی تیدی خێراتر دەبوو.

لە کۆتایی ساڵدا، تیدی بووە قوتابییەکی جیاوازی پۆلەکەی و، لە هەمووشیان زیرەکتر بوو، مامۆستا تەمسەن نازی پێدەدا و دەیلاواندەوە.
دوای ساڵێک، مامۆستا تەمسەن، لەسەر دەرگای ماڵی خۆیان نووسراوەکی بینی، کە تیدی قوتابی بۆی نووسیبوو:" باشترین مامۆستایە کە لە ژیانمدا بینیبێتم"
شەش ساڵ تێپەڕی.. بێ ئەوەی کە مامۆستا تەمسەن هیچ نووسراوەکی تری لە تیدی یەوە پێبگات.. دوای ئەوە تیدی نامەیەکی بۆ نارد، لە نامەکەیدا بۆی نووسیبوو، کە قۆناغی ئامادەیی تەواوکردووە، بە سێیەمی قوتابخانەکەی دەرچووە نووسیبووشی:" تا ئێستا ئەو باشترین مامۆستایە کەبە درێژی ژیانم بینیبێتم"

دوای چوار ساڵی تر، نامەیەکی تری لە تیدی یەوە بۆ هات، ئەمجارەیان بۆی روون کردبۆوە، دوای ئەوەی کە بڕوانامەی بەکالۆریۆسی وەرگرت، بەیاری دا کەمێ زیاتر لە خوێندندا بچێتە پێشەوە.. بۆ جارێکی تر دڵنیای کردەوە کە ئەو باشترین و خۆشەویسترین مامۆستایە کە بەدرێژایی ژیانی بینیبێتی.. بەڵام ئەمجارەیان ناوەکەی هەندێ درێژبوو، دکتۆر سیۆدۆر ئێف. ستۆدارد!!
چیرۆکەکە تا ئێرە کۆتایی نەهات، لە بەهاری ئەو ساڵەدا، لە تیدی یەوە نامەیەکی تری بۆ هات، تێیدا نووسیبووی، کە چاوی بە کچێک کەوتووە، کە دەیخوازێت، پێشتریش ئاگاداری کردبۆوە، کە پێش دوو ساڵ باوکی کۆچی دوایی کرد.
تیدی لە نامەکەیدا، داوای لە مامۆستا تەمسەن کرد، کە بێت و لە ئاهەنگی ژن گواستنەوەکەیدا، لە شوێنی دایکی دابنیشێت.. مامۆستا تەمسەن زۆر بە پێخۆشییەوە بە داواکەی تیدی قایل بوو.. سەیریش لەوەدا بوو، کە ملوانکەکەی دایکی لە مل کردبوو، کە تیدی چەند ساڵێک لەمەوبەر، لە جەژنی لەدایکبوونیدا پێشکەشی کردبوو، کە بەردەکی ناتەواو بوو، لەوەش دڵنیابوو کە هەمان بۆنی لە خۆی

دابوو کە لە دوا جەژنی لەدایکبوونی پێشکەشی کردبوو.. هەردووکیان باوەشیان بە یەکتریدا کرد.

(دکتۆر ستەدارد) بە گوێی (مامۆستا تەمسەن) ی دا چرپاند، وتی:" سوپاست دەکەم کە بڕوات بەمنە، زۆریش سوپاست دەکەم کە وات لێکردم، کە من گرنگم و، من بەرز و جیاوازدەبم .

مامۆستا تەمسەن، کە چاوەکانی پڕببوون لە ئەسرینی شادی، وەڵامی دایەوە و وتی: تۆ بە هەڵەداچووی، ئەوە تۆ بووی فێرتکردم، کە ببم بە مامۆستایەکی بەرز و جیاواز، نەمدەزانی کە چۆن فێربم، تا ئەوکاتەی کە تۆم بینی.

(*) تیدی ستەدارد، پزیشکێکی بەناوبانگی ئەمریکییە، بەشێکی تایبەتی هەیە لە نەخۆشخانەی (میسۆدست) بە ناوی ناوەندی(ستەدارد) بۆ چارەسەرکردنی شێرپەنجە، کە لە هەموو ئەمریکادا، بە باشترین ناوەند بۆ چارەسەرکردنی شێرپەنجە دادەنرێ.

(*) خوێنەرانی هەژا و دڵسۆز: ژیان پڕە لە چیرۆک و لە بەسەرهات و کارەسات، گەر بە هیوا و گەشبینییەوە لێیان بڕوانین، پەند و وانەی بەسوودیان لێوەردەگرین.. مرۆڤی ژیریش، لەجێی ناوک بە توێکڵ ناخەڵەتێ.

ڕەزا شوان/ ٢٠١٧

گەڕان وەک بزوتنەوەیەکی ئیستابلیشمێنتی ... ئیدریس مستەفا

ئیستابلیشمێنت ئەو زاراوەیەیە کە لەم ساڵانەی دواییدا لە ئەمریکا زۆرتر هاتە نێو سیاسەتەوە. ئیستابلیشمێنت بەو مانایە دێت کە ئامیزێک بێت بۆ بە بەها و پاشماوەکۆنەکان، جێگۆڕکێ پێ نەکردنیان لە جێگەی دامەزراوی خۆیان و تەنها کاتێک جولەیان پیدەکات گەر بزانی ئەو بەهایانە خەریکن سڕ دەبن و دەبێ بزوێدنرێن. گەڕان وەک هەر بزووتنەوەیەکی ئیستابلیشمێنتی لەسەر دوو کایە بنیاتنراوە، یەکێکیان وەستانەوە بەرەو رووی دەسەڵاتی چەقبەستووە لە رووە

پێشکەوتووییەکەیەوە نا بەڵکو لەو رووە کۆنەپەرستیەکەیەوە کە بەو مانایەی دەبێ لەو سووڕە متبوونەی دەربچێ. دووەمیشێان قسەکردن لەسەر ناشیرینی ئیداری و دارایی وڵات. کارکردن لەسەر ئەو دوو چەمکە دۆناڵد ترامپی کرد بە سەرۆکی ئەمریکا. ئەو دوو جمکە لەهەر کۆمەڵگەیەکدا بونی هەیە و کاراکتەری خۆی بۆ پەیدا دەبێ چالاکیان بکاتەوە.

گەر کەمێک بە مێژووی شاخ و نوسینەکانی نەوشیروان مستەفادا بچینەوە دوو رەگەزی سەرەکی دەبینین. یەکێکیان دژە چەپێتی بوون، ئەوی دیکەشیان دژە دەسەڵاتی-بنەماڵەیی بوون. دوو بابەت دژە چەپێتی بوون پردەکەنەوە ئەوانیش نیشتمانچێتی و ئاینە. دژە-دەسەلاتی بنەماڵەیی بوون بە شێوەیەکی سەرەکی واتا دژە-دەسەڵاتی پارتیبوون کە قۆرخکراوە لەلایەن بنەماڵەی بارزانیەوە. بە دانپیانانی شەخسی خۆی نەوشیروان مستەفا هیچ کات باوەڕی بە چەپێتی بوون نەبووە لە کاتێکدا سکرتێری ک□م□□□یەکی مارکسی بووە، پاشان لێدان لە شیوعیەکان لە شاخ و لە کۆمونیستەکان لە نێو شار و تەریکخستنی بەرەی چەپ لە نیو گۆڕاندا و بەهێزی بوونی لە رادەبەدری بیر و خەڵکی ئاینی لە نیو گۆڕاندا بەڵگەنەویستی ئەو راستیەن. وڵاتی داموذزگایی کەمتر پەیوەندی بە دەسەڵاتی بنەما□□یتیەوە هەیە. زۆربەی ولاتانی رۆژئاوا و هەندێ وڵاتانی ئاسیا دەسەڵاتی بنەمالەیی تێیدا حاکمە و وڵاتیش داومودەزگاییە. بۆیە دەبینین کاتێک خودی نەوشیروان مستەفا دەیەوێ حوکمرانی دامودەزگایی بکات بۆ ئەم مەبەستە سەردانی ئیسلامیەکان دەکات و حساب بۆ هیچ لایەن و کەسێکی چەپی ناکات لە کاتێکدا چەپەکان لەهەر شوێنێکی ئەم دنیایە بن لە خراپترین ڤ□رزنی خۆیاندا لە باشترین بزووتنەوەی ئاینی باشتر و زەرورترن لەوان. چونکە هەر هیچ نەبێ چەپەکان مەدەنیەتی کۆمەلگا دەپارێزن.

گۆڕان نمونەیەکی بەرجەستەی ئیستابڵەشمەنتە کە لەو رۆژەوەی دروست بووە تاکو ئێستاکانێ ئامێزێک بووە بۆ گردکردنەوە و رێکخستن و داکۆکیکردنی بەها کۆنینە و بایەخە کۆمەڵایەتیە کۆنەپارێزەکان. گۆران وەک بزووتنەوەیەکی سیاسی چونکە خاوەن تیۆریەکی سیاسی-فکری نەبووە نەیتوانیوە یەک گۆڕانی بنەڕەتی بهێنێتە کایەوە یاخود تەنانەت بیانبزوێنێ، بەڵکو ئەوەی تاکو ئێستا کردوو□تی تەنها کارکردن بووە لەسەر تەرحێکی سیاسی کە ئەو تەرحە پێشتر لە نێو کۆمەڵگەدا بوونی هەبووە و نوسین و گوتاریشی لەسەر دراوە. گەندەڵی ئەو تەرحە سیاسیە بووە کە گۆڕانی پێ نیشان کراوە و خەڵک لەو

ئاراستەیەوە بە دوای کەوتوون. پێش گەڕان چەندان کەس و وێبسایتی جۆراوجۆر فایلی گەندەڵی ئیداری و ماڵیان هەڵماڵی لەوانە کوردستان پێست. کاتێک ئەم تەرحە کەوتە نێو قەوارەیەکی سیاسیەوە و لە رووی کردارییەوە هیچی نەکرد و تەنانەت نەیتوانی رابەرایەتی ناڕەزایی خەڵک بکات لەسەر تەرحە سیاسیەکەی خۆی و بگرە خۆی بوو بە دایەنگایەک بۆ دروستکردنی گەندەڵکارانی نوێ و لاواندنەوەی کەنەپەرستی لەو پەڕی میانڕەوییەوە تاکو ئەوپەڕی توندڕەوی.

گەڕان ئەوەندەی گوزارشتی بیرێکی بەرجەستەی کەسێک و تەیفێک بوو کە لە ئاکامی بێ ئومێدیدا دەستیان دایە ئەو کارە سیاسیە، ئەوەندە گوزارشتی لەو جوڵانەوە ناڕازییە نەکردووە کە خەڵک دەخوازن دەخڵکەیان بگەڕێن. لەوەش زیاتر، گەران هەندە گورزێکی توندی لەو جولانەوە گەڕانخوازیەداوە کە ئەستەمە بە زوویی هەڵسێتەوە. گەڕان لە خودی چەمکی گؤران نەگەیشت لەوەی کە ئایا مەبەستێتی لە وڵاتدا چێت بگۆڕێ لە کاتێکدا ئەوە روونە لە کوردستان هێز و پارە و تەقاندن و کوشتن گەمە سیاسیەکان دەبەنەوە. کاتێک ئەم راستیە پشتگوێ دەخرێ ئەوە مانای ناسیاسی بوون و نەزانین لە چەمکی گەڕانە لەو وڵاتەدا. تێنەگەیشتن لەوەی کۆمەڵگە لە چەندان کایەی دەسەڵات پێکهاتووە و گەندەڵی یەکیکە لە بەرئەنجامەکانی ئەو کایانە و دەسەڵاتی دامودەزگایی یەکێکە لەو دەسەلاتانە. رۆشنایی خستنەسەر ئەو بابەتانە واتە گەر گەران وەک دەزگایەیکی رۆشنبیری و فکری-سیاسی بکەوتایەتە کار دەیتوانی خزمەت بە عەقڵی کوردی بکات و بیگەینیتە ئەو ئاستەی بتوانێ خێر و شەڕی خۆی لەیەک جیابکاتەوە. ئەوەندەی من بزانم ئەمە دەبوو هەنگاوی سەرەکی بێ نەک کاری سیاسی-تەقلیدی کە قوەی کرد بەسەڵە هەر پرۆژەیەکی فکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی گەڕانخوازیدا.
کاتێک تەماشای گەڕان دەکەیت، هەموو سیما کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئاینی و کەلتوریەکانی تێدایە. ئەمە بە مانای بەهێزی یاخود کۆمەڵایەتی بوونی گەڕان نایات بەڵکو بە مانای لاوازی و بێسەروبەرەیی سیاسی و فکری دێت. دیارە هەر قەوارەیەکی سایسیەکی تەمسیلی بزووتنەوەیکی کۆمەڵایەتی دیاریکراو دەکات نەک هی هەموو بزووتنەوەیکی کۆمەڵایەتی لە خۆبگرێت. لیرەد چەمکی خەڵک ناڵێم بەڵکو ئەو بزاوتە کۆمەڵایەتیانە دەڵێم کە هەر یەکە و قەوارەی سیاسی خۆی هەیە بگرە هەیان چەندان قەوارەی سیاسی هەیە وەک هەمەجۆرەیی حزبە ئیسلامیەکان. خەبوونەوەی چەپێک کە جارانەکەی لەوپەڕەی بێ رێزی و کەم ئاستی کۆمەڵایەتیدا بوو، نیشتمانچیەک کە مانگە پێش دروستبوونی گەڕان دەیگوت فەخامەتی سەرۆک تاڵەبانی،

لەگەڵ یەکگرتوویەکەک یان سەلەفیەک کە تاسەر ئێسقان باوەڕیان بە ڕەنگاڵەیی بکەلتورەکان و فرە سیاسی بوون نیە و راستوخۆ لە لایەن وڵاتانی ترەوە ئاراستە دەکرێن… هتد ئەم خۆبوونەوەیە جگە لە چەشتی مجەور لە هیچی تر ناچیت.

بەو پێیەی گۆڕان لە زادەی بیروکردەی کەسەکەوە بەرجەستە بوو لە جوڵانەوەیەکی سیاسیدا هەر ئەویش پایەی راگرتنەکەی بوو، جا لەگەڵ نەمانی ئەویشدا ئەو بەرجەستەییە نامێنێ و بگرە لەوەتەی کە دروستبوو بە ئەزمەوە لە دایکبوو هەر بە ئەزمەشەوە تاکو ئێستە ماوە و بەرەو قەیرانی قوڵتر دەڕوات. ئەو دەمەی گۆڕان بوو بە تابلۆیەک کە خەڵکی تەنها ئەوەیان تێدا دەبینی کە گۆران رزگاریان دەکات لەو گەندەڵیی و بێ ئیدارییە کەچی گەندەڵکاری و بێ ئیدارەیی بەهێزتربوون؛ ئەو دەمەی گۆڕان پشتی لە خەڵکی نارازی کرد و گەنجان ولاتی خستە باوەشی نائومێدییەوە و ئەوانیش خۆیان دایە دەستی گەڕانێکی تر کە بریتی بوو لە ڕۆیشتنی بە شەپۆل بە هەندەران؛ ئەو دەمەی تەنها پارتی و سەرەکەکەی کران بە تەنها سەرچاوەی نەهامەتیەکانی وڵات و یەکیتی و مافیاکانی ناوی لە بیری خەڵک چوونەوە؛ ئەو دەمەی کاراکتەری فرە بەڵێ و گرفانپڕکەر و هەوادارانی القاعیدە و جند الاسلام و … ئەو دەمەی…. ئەو دەمەی… بەڵێ هەر ئەو دەمە گۆڕان و ریکخەرەگشتیەکەی گۆڕان بە قەیرانێکی تر و بوون بە کەسێکی زیادەتر بەسەر شانی خەڵکەوە.

ئێستا کە ڕێخەری گشتی کەچی دوایی کردووە و گۆڕەکەی کراوە بە مەزاری نەمرانێکی تر ئەوە پیشان دەدات کە گۆڕان چەندە بزووتنەوەیەکی ئیستابلێشمێنت و تەقلیدیەوە و چۆن لە بری هۆشیاری و سەربەخۆیی بوون و نەجاتدانی خەڵک لە کەسپەرستی و کۆنەپەرستی، سەرداری و پاشکۆیەتی و جەهل جێگەی گرتەتەوە.
قسان زۆرماون بکرێن بەلام جارێ ئەو چەند سەرخەتە بەسە لیرەدا.

ئاورێک لە شێعری «هەوایەکی

نوێ»ی پۆل ئێلوار … زانکۆ یاری

پێشەکی و وەرگێڕان لە فەڕانسەوییەوە: زانکۆ یاری
کارناسی زمان و ئەدەبی ئینگلیزی ……

"پۆل ئێلوار" (١٨٩٥-١٩٥٢) نووسەر و شاعێری ناوداری فەڕەنسی، لە بنەماڵەیەکی مام ناوەندی لە شاری "سەن دێنی" لە دایک دەبێ. خوێندنی قۆناغی سەرەتایی لە خوێندنگەی Colebert تەواو کردوە. لە تەمەنی پازدە ساڵیدا بە هۆی نەخوشییەک واز لە خوێندن دێنێ و بۆ دەرمان ڕوو دەکاتە کوێستانەکانی سوویس و ساڵێ و نیوێک لەوێ دەمێنێتەوە. پاش چارەسەر بوونی نەخۆشییەکەی دەگەڕێتەوە پاریس و هۆگری شێعر و ئەدەبیات دەبێ.

بو یەکەمین جار چەند کورتە شێعر لە گۆڤارە ئەدەبییەکانی ئەوکاتی فەڕەنسەدا بڵاو دەکاتەوە. لە ١٩١٤ دەیبەنە سەربازی و لە بەشی پەرستاریدا دایدەمەزرێنن. لە ١٩١٧ یەکەمین دەفتەری شێعری خۆی بەناوی "کۆمەڵێ شێعرێک بۆ ئاشتی" بڵاو دەکاتەوە. ئێلوار پاش کۆتایی شەڕی دووەم، لەگەڵ "ئاندری بیرتۆن"، "لوویی ئاراگۆن" و "فیلیپ سۆپۆ"دا ئاشنا دەبێ و بەشداریی ئەوان ڕاگەیەندراوی شێعری سوورئالیستی فەڕەنسە واژۆ دەکا و بزووتنەوەی ئەدەبی سووریالیسم دادەمەزرێنن. لە ١٩٢٤دا پاش جیابوونەوە لە هاوسەرەکەی "گالا" کە زەبرێکی ڕووحی بوو بۆ ئەو، بێزار و وەڕز و یاغی سەفەرێکی دوور و درێژ بۆ دەوری دنیا دەست پێدەکا. پاش گەڕانەوەی لەم سەفەرە ئەم چەند بەرهەمە بڵاو دەکاتەوە: "مەرگ بۆ نەمردن"، "چاوە پێ سەمەرەکان" و "پێتەختی غەم" کە ئەم بەرهەمە لە شاکارە هەرە مەزنەکانی ئێلوار دێتە ئەژمار. بۆیە هێندێ لە ڕەخنەگەران لەمەڕ ئەم کتێبەوە دەڵێن: هەر ئەم کتێبە بەسە بۆ ئەوەی ئێلوار بکەینە نوێنەری شێعری نوێی فەرەنسە.

ساڵی ١٩٤٢لە کاتی داگیرکردنی فەڕەنسەدا دەچێتە نێو حیزبی کۆمۆنیستی فەرەنسە و خەباتێکی شاراوە دژ بە نازییەکانی ئەڵمانی دەست پێدەکا. کۆمەڵە شێعری "شێعر و ڕاستەقینە" ١٩٤٢،"شیاوی ژیان" ١٩٤٤، "لە جێژوانی ئەڵمانی" ١٩٤٤، لەم کەش و هەوا پڕاوپڕ لە بێ هیوایی و سامناکەدا خوڵقاون و لە گرنگترین هەڵبەستە سیاسییەکانی سەردەمی خۆڕاگری فەڕەنسە دێنە ئەژمار. لە ساڵی١٩٤٨،پیکاسۆ و ئێلوار بۆ ئەندامانی لە کۆنگرەی جیهانیی ئاشتی لە لەهیستان

بانگهێشت دەکرێن. هەر لەم ساڵەدایە شێعرە سیاسییەکانی خۆی بە پێشەکییەکی "لوویی ئاراگۆن"ەوە بڵاو دەکاتەوە. "قۆقنووس" دوایین بەرهەمی ئێلوار کە لە ساڵی ١٩٥٢ و لە کۆتاییەکانی ژیانیدا نووسراوە.

کاتی ئاشتی دەگەڕێتەوە ئامێزی فەڕەنسە، ئێلوار ئیدی واز لە شێعری سیاسی دێنێ. بە بۆچوونی ژان ڕۆسلێ نووسەری فەرهەنگی شێعری هاوچەرخی فەڕەنسە، پۆل ئێلوار میناک یەکێک لە نوێنەرانی سوورئالیسم، ئەو کەسەیە کە بەرینترین و کاریگەرترین دەوری لە سەر شاعیرانی بەرەی نوێ داناوە. بابەتی شێعر لە ڕوانگەی ئەوەوە دۆزینەوەی ڕاستییەکانە، دەنگی ئێلوار دەنگدانەوەی هەموو ڕاستییەکانە. ئێلوار هەر چەند لەو سلووک و عیرفانە باوەی کە لە شێعری ئورووپاییدا بوونی هەیە بە دوورە و تەنانەت بە شێوەیەکی ئاشکرا دژ بە "ماورائولتبعیە" ڕادەوەستێ، بەڵام بە ڕای هەندێ لە ڕەخنەگرانی ئەدەبی فەڕەنسە وەکوو "بوودلێر" ١٨٦٧،هەمیشە بۆن و بەرەمەیەکی مەزهەب و ئایین لە شێعرەکانیدا هەست پێدەکرێ کە تەنانەت ئەم جۆرە شێعرانەی لەگەڵ هەندێ لە ئایەتەکانی کتێبی پێرۆز (عهد عتیق) بەراورد دەکرێن.
ئێلوار لە هەژدەی نۆڤامبری ١٩٥٢لە باڵەخانەی خۆیدا بە هۆی جەڵتەی دڵەوە ماڵاوایی لە ژیان دەکا و لە گۆڕستانی "پێرلاشز"ی پاریس بە خاک دەسپێردرێ. شێعری ئێلوار بە هۆی نێوەڕۆکێکی مرۆڤ دۆستانە و پڕ لە ئەوین و دەربڕینی هەستە قووڵە ئینسانییەکان کاریگەرییەکی ئەوتۆی لە سەر هەموو چینەکانی کۆمەڵگا داناوە. ئەو هەموو کات لایەنگری چینی چەوساوە و ئازادیخوازێکی مرۆڤ پەروەر بووە. شێعری "هەوایەکی نوێ" کە لە هەڵبەستە هەرە بەناو بانگەکانی ئەوە، لە ساڵی ١٩٤١ لە کاتی داگیرکردنی فەڕەنسە بە دەستی ئەڵمانییەکان نووسراوە. بە قسەی ئێلوار ئەم شێعرە سەرەتا تەنیا شێعرێک بۆ شایی بووە و بۆ هێمن بوونی ڕووحی مرۆڤەکان نووسراوە، بەڵام دواییدا دێتە سەر ئەم ڕاستییە کە شێعر ناتوانێ تەنیا بۆ شتێکی ئاوهها بێ.

Air vif, poème de Paul Éluard
J’ai regardé devant moi…
Dans la foule je t’ai vue
Parmi les blés je t’ai vue
Sous un arbre je t’ai vue
Au bout de tous mes voyages
Au fond de tous mes tourments

Au tournant de tous les rires
Sortant de l’eau et du feu
L’été l’hiver je t’ai vue
Dans ma maison je t’ai vue
Entre mes bras je t’ai vue
Dans mes rêves je t’ai vue
Je ne te quitterai plus

“هەوایەکی نوێ”

خۆمم بینی…
لە نێو جەماوەردا تۆم بینی
لە نێو گەنمزاردا تۆم بینی
لە ژێر (سێبەری) دارێک تۆم بینی
لە کۆتایی هەموو سەفەرەکانم
لە قووڵایی هەموو ئازارەکانم
لە توێ توێی هەموو پێکەنینەکانمدا
کە لە ئاو و ئاگر سە‌ر دەردێنێ
لە هاوێن و زستان تۆم بینی
لە خانووکەمدا تۆم بینی
لە باوشی خۆمدا تۆم بینی
لە خەونەکانم تۆم بینی
ئێدی بەجێت ناهێڵم…

zanko.yari@yahoo.co.uk

(ئەم وتارە لە لاپەڕی 10ی حەوتە نامەی سۆران، ژمارەی 364،ساڵی نۆهەم/شەممە 10ی پووشپەڕی 2716،چاپ کراوە)

دەسەڵات و ڕیفراندۆم … بەختیار

محەمەد

دەسەڵاتی سیاسی ئێمە، گەلی کوردی (تەنانەت هەموو خەڵکی کوردستانیشی) لە ئاست ئازادی و سەربەخۆییدا (ڕیفراندۆمدا) دووچاری شەرمەزاریی و خەجاڵەتی زۆر کردووە. ئەم دەسەڵاتە ئێمەی لە ئاست هەموو شتێکدا (کە پێوەندیان بە داهاتووی سیاسی وڵاتەکەمانەوە هەیە) بێ متمانە کرد. لەمەوە من پێم سەیرە دەسەڵاتێك لە پاش (26) ساڵ لە نموونەی فەرمانڕەوایی خراپی پڕ لە گەندەڵیی و نادادپەروەریی و حزبایەتی… ئێستا بێ داوا لەو خەڵکە بکا، کە ئەو بەخۆی بە هەموو شێوەیەك ستەمی لێکردوون، دەنگ بۆ ڕیفراندۆمەکەی ئەو بدەن!

ئەم دەسەڵاتە (26) ساڵە ئیرادەی ئازادیخوازانەی ڕاستەقینەی ئەم خەڵکەی تێکشکاندووە، ئێستاش دەیەوێ بۆ بە ئیرادەیەکی حزبیانەی ساختە خەڵك بۆ پرسی ڕیفراندۆم ڕابکێشێتەوە… بەنموونە دەڵێم: چۆن دەبێ منێکی بێلایەنی ناسوودمەندی پاك لەگەڵ حزبییەکی هەلپەرستی سوودمەند (ئەوە ئەگەر کۆنە بەعسی و جاشیش نەبووبێ)، پێکەوە بچین دەنگ بە ڕیفراندۆمێك بدەین، کە دواجار - دەزانم - ناز و نیعمەت و خۆشی و سوودەکەی هەر بۆ ئەوە؟

هەر لەم ڕوانگەیەشەوەیە، کە بەرپرس و قسەکەرانی دەسەڵاتی داگیرکەران دێن لێرە و لەوێ، بە هێمنی قسە لەسەر ئەم پرسە دەکەن و موخاتەبەی هەستی برینداری پڕ لە نائومێدیی زۆربەی خەڵکی کوردستان دەکەن و ئێمە بە بەشێك لە خۆیان دەزانن و کوردستانیش بە بەشێك لەو خاکی عێراق، خاکی یەك نیشتمان دەزانن…

ڕاستییەکەی ڕیفراندۆم بەر لەهەر شتێك بریتییە لە چاکسازی. واتە بەر لەهەر شتێك دەبێ دەست بە پڕۆسەی چاکسازی بکرێ (تا متمانەی خەڵك بۆ ئەم دەسەڵاتە بگەڕێتەوە)؛ ئەوسا دەکرێ هەنگاوی ئومێدبەخش بۆ ڕیفراندۆمیش بهاوێژرێ.

ئێمە لەخۆمان دەپرسین: ئاخۆ ڕەوشەکە چەند جیاواز دەبوو، ئەگەر ئێستا بهاتبا لەبری ئەم دەسەڵاتە گەندەڵە حزبییە، دەسەڵاتێکی نیشتمانپەروەری دیموکرات هەبوایە؟ ئەوسا هەڵوەستی خەڵك لە ئاست پرسێکی گرنگی نەتەوەیی و نیشتیمانیی وەك ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی چەند پڕ لە جۆش و خرۆش و گەرم و گوڕتر دەبوو!

گەلێ، دەبا دیسان لە خۆمان بپرسین: جگە لە خۆفرۆش نەبێ، کێ هەیە، کە بڕوای بە دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی دیموکراتی کوردستان نەبێ، ئەگەر گەندەڵکاران و ستەمکاران لێگەڕێن؟

بەڵام ئێمە لەگەڵ ئەوەش و لە هەموو حاڵەتێکیشدا نابێ بهێڵین، کە داگیرکەران ناکۆکی ناوخۆمان بۆ بەرژەوەندی خۆیان و مەرامی گڵاوی سیاسی خۆیان، دژ بە بەرژەوەندی و ئازادییەکانمان (ئەم نیمچە کیانەی کە هەمانە) بقۆزنەوە.
بێ گومان دەسەڵاتی سیاسی ئێمە هەرچەند خراپ بێ (کە بێ گومان دەسەڵاتێکی خراپە)، بەڵام هەرگیز وەکو نموونەی ئێستای دەسەڵاتە داگیرکەرەکانی کوردستان خراپ نابێ. دەبێ بزانین، دەوڵەت بۆ هەر گەلێك ماڵ حیسابە، ئینجا ئەم ماڵە باش بێ یان خراپ؛ بەڵام بێ گومان ئێمە ماڵێکی باشمان دەوێ، نەك ماڵێکی خراپ، کە لەوانەیە سبەینێ بەسەرماندا بڕووخێ.

بەختیار محەمەد

هەڵمەتی نیشتمانی بۆ داکۆکی لە خانەنشینان

یاداشتنامە

بۆ بەڕێزان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان

خانەنشینان ئەو کەسانەن تەمەنی لاوێتی خۆیان بۆ خزمەتکردنی کۆمەڵگاکەیان بەخشی، کەچی ئێمرۆ بەهۆی سیاسەتی ئابوری حکومەت و پێنەدانی موچەکانیان لە کاتی خۆی و دابەزینی ئاستی خزمەتگوزارییە تەندروستییەکان وبیمەی کۆمەڵایەتییەکان، رووبەرووی پەراوێزخستن و برسێتی ونادڵنیایی کۆمەڵایەتی دەبنەوە،.لە کاتێکدا ئەوان لە هەمووکەس زیاتر پێویستیان بە خزمەتگوزاری تەندروستی و دڵنیایی کۆمەڵایەتی هەیە .
ئەمەی خانەنشینان و سەرجەم هاوڵاتیان لە هەڵمەتی نیشتمانی بۆ داکۆکیکردن لە مافی خانەنیشینان داواکارین:
1. دابەشکردنی مووچەی سەرجەم موچەخۆران ،خانەنشینان بەتایبەت لەکاتی خۆی وهەڵوەشاندنەوەی پاشکەوتی ئیجباری وگەڕانەوەی سەرجەم مووچە نەدراوەکان .
2. بە پاراستنی شکۆیان ، بەمیکانیزمێکی گونجاو و هاوچەرخ

موچەکانیان پێ بدرێ نەک لەبەردەم بانکەکاندا بەسەرمای زستان و گەرمای هاوین چەند کاتژمێر بوەستێنرێن .
3. زەمانەتکردنی سندوقی خانەنشیانی لە کەرتی تایبەت و گشتی بۆ بەرژەوەندی چین وتوێژەکان .

بۆ پشتیوانیکردن لەم هەڵمەتە کلیکی ئەو لینکەی خوارەوە بکەن ...

هەڵمەتی نیشتمانی بۆ داکۆکی لە خان□نشینان

نامەیەك بۆ خوا … چنوور نامیق

نامەیەك بۆ خوا ئەنووسم
ئەڵێم گەورەم
چۆن بتوانم ئازادی بەدەست بهێنم؟
دوو فریشتەی بەرگ سپی بە سێو ژیانم ئەشکێنن...
خوا بە نیگا گلەیی بارانم ئەکا و بێدەنگ ئەبێ
بێدەنگتر لە هەموو جارێ
یەکێك لەوێ لە پرسگەی بەهەشت دانیشتووە
لای خۆمانیش وا بزانم لە وەزارەتی پارەکان بوو
لەسەر سینی زیوینی مەرگ پێکێك هەنگوێنی ژەهرینم لە بۆ دێنێ
ئەمجارەیان فریشتەکان بە لیمۆی عەشق رەجمم ئەکەن...
دەمم بۆنی سێو ئەدات و رەنگم تاڵی لیمۆ ئەگرێ
خوا بە ئاماژەیەکی سارد ئەڵێ
بێدەنگ بە ئێستا تۆ حۆرییەکی دەسبەسەری......
دوو فریشتە لە چەشنی پیاوە جیاوازەکانی لای خۆمان
لەسەر مان و نەمانم بەشەڕ دێن
ئەوان بە خەنجەری هابیل و قابیل شەڕ ئەکەن
پرشێ خوێنی ناتەبایی بەر یەخەی سپی کراسەکەم ئەکەوێ
خەنجەرێك سینگم ئەپێکێ
خوا سەیرێکی رووم ئەکات و
مشتێ بەزەیی و مەراقم پێدا ئەکا
خزمە دوورەکانی قابیل
دەستێکم رائەکێشن

و خزمە نزیکەکانی هابیلیش
دەستەکەی دیم…
ناوبژیوانێکی تریش
چەپکێ قژم ئەبا بۆ خۆی
لەم هەراو شەڕی حیرمانە ئەکەومەوە سەر زەوی
بێ دەستو پێ
لە دەواری کچە دەربەدەرەکەی بەهەشت ئۆقرە ئەگرم .

8-5-2017

بۆرژوازی گۆڕ ه□□ک□□نی خۆیەتی … سەردار عەبدوڵا حەمە

من ئەوەم لێ مەعلومە کە ریفراندۆمەکەی پارتی ویەکێتی وبارزانی ئەنجامی قەیرانێکە رووی تیێکردوون و دەیانەوێ لەو قەیرانە بێنە دەرەوە و ڕزگاریان بێت بەڵام دەسەڵاتی بۆرژوازی دەسەلاتێکە خودی قەیرانەکانی دەبنە هۆی لە ناو بردنی ، قەیران بۆ نیزامی سەرمایەداری وەک کوشندە ترین نەخۆشیە تا لە ناوی نەبات واز ناهێنێ تا ئەوەندە ئەتوانێ بژی کە قەیرانەکان بە سەر خەڵکدا بشکێنیتەوە وبەڵام تا سەر ناتوانێ ئەمە بکا سەرەنجام قەیرانەکان دەبنە هۆی تەفروتونا کردنی . زۆر جار بۆ رووبەرووبوونەوەی قەیرانەکانی ، بورژوازی دەست بۆ کارێک دەبات کە بۆ خەڵکی باشترە تا بۆ خۆی یەکێ لەوانە ڕیفراندۆمە واتا گەڕانەوە بۆ ڕای خەڵکی یان فراوان کردنی ئازادی سیاسی وبیرو ڕا کە خەڵک زیاتر ئەتوانن هێزو توانای خۆن بێبنە مەیدان بۆ داەسەپاندنی خواستی زیاتر.

خواستی ریفراندۆم پێش ئەوەی خواستی حزبێک یا بنەماڵەیەک بێت خواستی خەڵکی ستەم دیدەیە خواستێکە وەک خواستەکانی نەمانی بێکاری وگرانی وهەژاری وئازادی سیاسی و بیرورا و پێدانی مووچە،،هتد خواستێکە وەک داوا کردنی ئاووکارەبا ،،هتد ، وا فەرز بکەین دەسەڵات چووە ژێر باری دابین کردنی کارەبا بە نمونە دەکرێ بڵیم نامەوێ چونکە ئەو دەسەڵاتە دەیدا ،مەنتیق نیە چونکە خەڵک هەتا

خواستەکی زووتر بێتە دی هاوسەنگی ئەو لە ململانێکەیدا لەگەڵ دەسەڵات باشتر دەکات بە قازانجیەتی خەلک ئەگەر کارەبای هەبێت ئیتر بیر لە باشتر کردنی شتی تری دەکاتەوە خەڵکی هەتا مووچەی هەبێ بیر لە شتی باشتر دەکاتەوە بۆ ریفراندۆمیش هەروایە دەکرێ بەڵام ئەو دەسەڵاتە دەیکات کە نەفرەت لە کراوە لە لایەن خەلکەوە مەنتیق نیە بڵێم نامەوێ ، ئەگەر ریفراندۆم بکرێ خەڵک سەربەخۆی بێت ئێتر موشکیلەیەکیان لە کۆڵ دەبیتەوە ترسی ئەوەیان نامینێ جارەکی تر ئەنفال بکرێ وکیمیا باران بکرێ ورۆلەکانی ئیعدام بکری ترسی لەشکرکیشی حکومەتی مەرکەزیان نابێت ئەنجا ترسی ئەوەیان نامەنێ دسەڵاتدارانی کوردیش بکەونە مفاوەزات و سات وسەودا بکەن بە مەسەلەی ستەمی میللیەوە . ئەو موشکیلەیە هەتا زووتر حەل ببێت باشترە .

وا دابنین بارزانی ریفراندۆم بە سەربەخۆی ناوە بەڵکو بۆ قازانجی خۆیەتی پێگەی خۆی پێ بە هێز دەکا واتە نیوەی خواستەکەی خەڵکی بەجێ هیناوە کە سەربەخۆی خواستی خەڵکیە لەم ریفراندۆمە خواستەک ئەگەر نیوەشی بەجێ بێت باشترە لە سفر بەڵام ئەوکات خەلک دەتوانن بەرۆکی بارزانی بگرن بە نیوەکەی تریش تا سەربەخۆیی بە سەردا فەرز دەکەن ئەم ململانی ی نێوان خەلک و دەسەڵات ڕا ناوەستێ بەردەوام درێژەی دەبێت . دیارە من پێم باشە ریفراندۆمی کوردستان بە هاوبەشی هەموو حیزبەکانی ئەنجام بدرێ بە ئەوەی سەرکەوتوو بێت واتە (لایەنەکانی دەسەڵات و لایەنەکانی ئۆپۆزسیۆنیش) چونکە هەر شتیک ببێتە هۆی سەرنەخستنی ڕیفراندۆم و ڕاپرسی لە زیانی خەڵک تەواو دەبێت ئەگەر لەو مەنتیقەوە چاو لە ڕیفراندۆم بکەین کە گرفتەکی سەرەکی خەڵکی کوردستان چارەسەر دەبیت و یەکێ لە خواستە گرنگ ومێژوویەکانی ئەم خەلکە جێ بە جێ دەکرێ ، بۆیە پێم وایە هەردوو لای دەسەڵات وئۆپۆزسیۆنیش ئەو مەنتیقە نابینن بۆیە گرفت لە بەردەمیا دروست دەکەن بە هەردوکاینەوە. .

خواستی ریفراندۆم دوو سیفەتی باشی هەیە یەکەمیان ئەوەیە لە کاتی جیابونەوە کەمێکە گرفتی خەڵکەکە ی چارەسەر دەکات وەک نەمانی هەرجۆرە ستەمەکی میللی دوەمیان دەوڵەتی مەرکەزی لە ترسی جیابوونەوە مافی زیاتر دەدات بە خەڵکەکەی تا ئاستی مافی یەکسان لەگەل خەڵکەکەی بن دەستی خۆی کە ئەمە وادەکا چەند جاریش ناسیونالیزمی نەتەوەی بن دەست داوای ریفراندۆمیش بکات دەنگی پیویست نەهێنە بە جیابونەوە، لە بەر ئەوەی خەڵککەی هەست بە دەرەجە دووی ناکا کە ئەمەش جۆرە حەلەکی باشە واتە پێکەوە ژیان بە

یەکسانی بە سەرجەم هاوڵاتیان . کوبەک لە کەنەدا هەرێمێکی فەرەنسی نشینە حیزبێکی ناسیونالیستی گەورەی هەیە هەر جارە ناجارە ئەم حیزبە داوای ریفراندەم ئەکا بۆ جیا بوونەوە بەڵام دەنگی پێویست ناهێنێ چونکە حکومەتی کەنەدا بە یەک چاو سەیری خەڵکی ئەم هەرێمە دەکا لە هەموو بارێکەوە مافی یەکسانی یان هەیە لە گەڵ سەرجەم خەڵکی هەرێمەکانی تری کەنەدا کەوایە ستەمێک نابینرێ ئیتر خەڵککەی بۆ جیابونەوەی بوێ ؟. جا لێرەدا ئەمەوێ ئەوە بڵێم جیابوونە وە زۆر جار باش نیە بەڵام دەکرێ بە هۆی ئەم فشارەوە دەوڵەتی مەرکە زی مافی زیاتر بدات وئەوکاتە جیابونەوەکە ڕوونادات . بەڵام بۆ عێراق کە بە وولاتیکی عەرەبی خۆی ناساندووە سەد ساڵە نەیتوانیوە خواستی خەڵکی کوردستان جێ بە جی بکات کە مافی یەکسان بوونیانە لە گەل سەرجەم هاوڵاتیانیدا جیابوونەوە باشترە لەی واتە گرفتی خەڵکی کوردستان بە دەوڵەتی سەربەخۆ چارەسەر دەبێت.

یەکی تر لە باشیەکانی ریفراندەم ئەوەیە ئەگەر خەلک رەئی بدات بە جیا بووبنەوە و دەولەتی سەربەخۆ بێتە لە ژێر پێی ناسیونالیزمیش دەر ئەکێشرێ ئیتر بە جواب بە نارەزایەتیەکانی خەلک نادرێت خەتای دەوڵەتی مەرکەزیە خەڵکی ڕاستەوخۆ یەخەی خۆیان دەگرن بە داخوازیەکانیان ، ئەگەر بزوتنەوەی نارەزایەتی خەڵک بە بەهێز بێت ویەکگرتوو بێت زۆر ئاسانتر دەتوانێ ئەو دەسەلاتە خۆجێ یەی بورژوازی لا بدەن و دەسەڵاتی خۆیان دامەزرێنن ، هەموو ١٧ شوبات و نارەزایەتیەکانی تری کوردستانمان لە بیرە کە چەندە بە هێز بوو هیچی کەمتر نەبوو لەو ناڕەزاتیانەی لە میسروتونس ولیبیا ویەمەن کرا کە بووە هۆی لە ناوبردنی دەسەلاتەکانیان کە لە کوردستانیش بە ڕووخانی ئەم دەسەلاتە خەلکی هاتنە سەر جادە بەلام خەلک نەیدەزانی بلی کە برووخێ شتێک بە ناوی حکومەتەوە نەبوو وەک ئەو دەوڵەتانەی تر ، بەیە ئەوە هەیەکی سەرەکی سەرنەکەوتنی ئەو ڕاپەرینانەی خەڵکی کوردستان بوو.
کە دەولەتی سەربەخۆی کوردستان دامەزرا و خەڵکی کرێکار وزەحمەتکیش دەتوانن بە هێزی یەکگرتوویی خۆیان وبە ئیرادەی خۆیان دەسەلاتی خۆیان بسەپێنن بە سەر بورژوازیدا نەک تەنها دەوڵەتێکی سکۆلار بەڵکو سۆشیالیزمیش دامەزرێنن بۆیە ریفراندەم ودەوڵەتی سەربەخۆ لە قازنجی ئەم چینەیە . بۆرژوازی کوردی بەم هەنگاوەی دەتوانێ ئەم چینە نزیک بکاتەوە لەم ئامانجەی ،راستە دەڵێن “بۆرژوازی گۆڕ هەلکەنی خۆیەتی” لەم مەنتیقە وەیە پشتگیری ریفراندەم دەکەم.

سەردار عەبدوڵا حەمە
٢جولای ٢٠١٧

گۆڕان و سەرکردە ... بەختیار محەمەد

گۆڕانیش بووە سەرکردەپەرست: ئەو کە ڕەخنەی لە حزبە تەقلیدیەکانی وەك پارتی و یەکیەتی دەگرت، هەمان شتی (هەمان تقووسی سەرکردەپەرستی ئەوانی) دووبارە کردەوە؛ بەڵام بە جیاوازییەك: کە ئەمە لەپاش مەرگدا ڕووی دا.

زۆرجار گۆڕانەکان (بەرلە مەرگی کاك نەوشێروان) دەیانگوت (ئەم گوتارە زاڵ بوو) غیابی کاك نەوشێروان هیچ کاریگەرییەکی لەسەر ویست و ئەدای حزبییمان نابێ، بەڵام دەرچوو، کە ئەمە وا نییە (من پێشتریش ڕام وا بووە، کە سەرکردە کاریزماکان لە جیهانی ئێمەدا ڕۆڵی زۆریان لەسەر ڕووداوەکاندا هەیە؛ بە تایبەتیش لەسەر سیستمی کارکردنی ئەو حزب و ڕێکخراوەی، کە سەربە سەرکردەی کۆچکردووە.
هەر ئەم هەموو خەریك بوونە تقووسییەی مانگ و شتێکە بە مەرگی کاك نەوشێروانەوە، بەڵگەی ئەم قسەیەی ئێمەیە: گۆڕان نزیکەی مانگ و نیوێکە، بێجگە لە ڕووداوی ((ئەفسانەیی؟)) مەرگی سەرکردەکەیان باسی هیچ شتێکی دیکە ناکەن: هەموو ڕووداوەکان بوونەتە پەراوێزی ئەم ڕووداوە ئەفسانەییە لە کوردستاندا. ئایا ئەمە تقووسی سەرکردەپەرستیی نییە؟ تۆ بڵێی حاڵەتی خۆشەویستی شەبەقیانە بۆ کەسایەتییەك، دۆخی زەینی و دەروونی پەرستن دروست بکا؟ هەندێك لە هاووڵاتییان، کە لەیادی مەرگی کاك نەوشێرواندا قسەیان لەگەڵ دەکرا، باسی سەرکردەی پیرۆز و گۆڕی پیرۆز و خاك و مەرگی پیرۆزی کاك نەوشێروانیان دەکرد.
هەندێك دەیانگوت بەقوربانی خاکی گۆڕەکەی دەبین؛ هەندێکیش دەگریان: شۆك بە ڕوخساری هەمووانەوە دیار بوو: شۆکی مەرگی کەسێکی پیرۆز، شۆکی مەرگێکی مەسیحانە.
ڕاستییەکەشی ئە‌وەیە، کە هەندێك جار بزووتنەوەی گۆڕان وەکو پێغەمبەرێك مامەڵە لەگەڵ مەرگی سەرکردەکەیدا دەکا؛ بەڵام ئەوەی

ئاشكرایە، كە كاك نەوشیروان لە ژیانی سیاسی خۆیدا دژی ئەم حاڵەتی پەرستنییە بوو، بەڵام ئەدی بۆ ئێستا لایەنگرانی وا بە جۆرێك لە جۆرەكان دەیپەرستن؟ ئایا ئەوان كە گۆڕانن، تەنها لەبەر نەوشیروان گۆڕان بوون – ئەگەر ئەمە وابێ، ئەوە مەترسی بۆ سەر ئەم بزووتنەویە هەیە -، یانیش لەبەر گۆڕان گۆڕانن، كە بزووتنەوەیەكی سیاسییە و دەیەوێ ڕیفۆرم و گۆڕانكاریی لە كۆمەڵگەدا بەدی بهێنێ؟).

ئێمە هیوادارین، كە قۆناغی دوای دامركاندنەوەی جۆش و خرۆشی دەروونیی دوای چلەی ماتەمینی كاك نەوشیروان، نەبێتە هۆی پەرتەوازەیی و جۆرێك لە ساردی و لە سستی لە كاری ڕەخنەگرانەی بوێرانەی (تا ئێستای) ئۆپۆزسیۆنبوونی ئەم بزووتنەوەیە (هەرچەندە ئەوان بەردەوام بەڵێنی پێچەوانەی ئەمە بە خەڵك دەدەن)؛ هیوادارین وا نەبێ، چونكە ئێمە پێمان وایە هەر كۆمەڵگەیەك و هەر حكوومەت و دەسەڵاتێك ئۆپۆزسیۆنی نەبوو و تێدا نەبوو، ئەوە كۆمەڵگە و حكوومەت و دەسەڵاتێكی مردووە و دەبێتە لانەی ترووكانی هەزاران گەرای تیمساحی دیكتاتۆریەتی! ئەوسا چۆن بتوانین خۆمان لە هێرشی هەزاران تیمساحی برسی دیكتاتۆرایەتی بپارێزین؟

لە ئاكامیشدا دەڵێین: ئایا نەوشیروان نموونەی هێمای كەسێكی ڕزگاركەرە، لە كۆمەڵگەیەكدا، كە زۆربەی خەڵكەكەی لەناو نائومێدیی و نادادپەروەریی و ڕەشبینیی و گەندەڵییدا نقووم بوونە؟ بۆیەش بەڕادەی پەرستن (لە كاتی مەرگیدا بەدەر دەكەوێ) خۆشیان دەوێ و وەك مەسیحێك لێی دەڕوانن؟ (دەبێ بزانین ئەم خۆشەویستییە تەنها خۆشەویستییەكی حزبیی نییە، بەڵكو خۆشەویستییەكی جەماوەرییشە. واتە لە دەرەوەی بزووتنەوەی گۆڕانیش خەڵك ئەم سەركردەیەیان خۆشدەویست.
لە سەرەتای نەوەدەكانیش هەموومان {لە نەوەی ئێمە} لەبیرمانە، كە تەرمی خوالێخۆشبوو مەلا مستەفا بارزانی بۆ كوردستان هێنرایەوە، هەمان كەرنەڤاڵی خۆشەویستی جەماوەر دروست بوو: كەرنەڤاڵی خۆڕسكی جەماوەری گەل، نەك هی دروستكراوی حزب. ڕۆژگارێك بارزانی مەسیحی ڕزگاركەری گەلی كورد بوو لە باشووری كوردستان؛ ئێستاش هەر ئەو مەرجەعی گەورەی ڕەمزیی پارتییە).

بەهەرحاڵ ئایا مەرگی نەوشیروانیش دەبێتە مەرجەع (مەرجەعێكی گەورەی ڕەمزیی) بۆ بزووتنەوەی گۆڕان، كە بەهێزیەوە بەردەوامیی و هێز و یەكگرتوویی خۆی بپارێزێ؟ دیارە ئەمە داهاتوو پێمانی دەڵێ…

***

من كه كاك نەوشیروان كۆچی دوایی كرد، هەر ئەو ڕۆژە ئەمەم لە پەیگی فەیسبووكی خۆمدا نووسی:

((هەموو پیاوێكی سیاسی مەزن بەوە بەدەردەكەوێ، كە دز و گەندەڵ نەبووبێ؛ بەڕێز نەوشێروان – یش یەكێك بوو لەم سەركردە سیاسییانە.

بەڵێ ئەو لە ڕابردوودا هەڵەی (تاوانی) كردووە، بەڵام دانی بەم تاوان و هەڵانەیدا ناوە؛ واتە پەشیمانە لێیان.

ئەو لە لووتكەی دەسەڵاتدا هیچ ئیمتیازێكی ماددی نەویست، ئەمەش نیشانەیەكی گەورەیی ئەم پیاوەیە.

نیگەرانم بۆ كۆچی دوایی بەڕێزت، چونكە دژی گەندەڵی و گەندەڵكاران دەجەنگای…

من هەرگیز گۆڕان نیم، ڕۆشنبیرێكی بێ لایەنم، بەڵام هاوسۆزتم ئەی سەركردەی ماندوونەناسی گەلێكی بەشمەینەتی خێر لەخۆ نەدیو!)).

بەختیار محەمەد

كورسیڕاندۆم … پشكۆ ناكام

…شكست و هەنگاوە فاشیلەكانی دەستەڵاتی كوردی و بەناو حكومەتەكەی، ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر كەڵەكە ئەبێت و وا بڕوات بنەماڵە و پارتی پاشكۆی ئەبێت چەن "سایلۆ" یەک بۆ هەڵگرتنی قەیرانەكان دروست بكەن، لە گەرمەی ڕوو بەڕوو كردنەوەی بەرپرسیارێتی فەشەلەكان بەرامبەر بە دەستەڵات، تازە بەتازە ئەیەوێت مۆدێلێكی تری خۆڵ كردنە چاو بهێننە كایەوە بۆ داپۆشینی ڕۆڵ و بەرپرسیارێتیان لە دروست كردنی قەیرانەكان كە ئەو خۆڵەش ریفراندۆمە،گوایە بنەماڵە و دەستەڵا تەكەی ئەوەنە دیموكراسین بۆ پرس كردن ئەگەڕێنەوە بۆ خەڵك! ئەم پرسە گورگانەیە عەرەب واتەنی "سابق لاوانه.." گەر بنەماڵە و حكومەتەكەی ڕێز لە ڕای خەڵك ئەگرن خەڵكی هەرێم جارێك بڕیاری خۆی بە"بەڵێ" یاوە، ئەی بۆ كار بە سەرئەنجامی ئەو ریفراندۆمە ناكرێ؟ یان ئەم ماستە گوریسێكی تیایە…!گەر سەرۆكی بنەماڵە ڕێز لە ڕای شەقام ئەگرێت، بۆ ڕێزی لە ڕای خەڵك نەگرت كاتێك لەسەر و بەندی 17/ی شوبات زیاتر لە سەدو پەنجا هەزار ئیمزا

لە دوو سەعاتا کۆکرایەوە بۆ پاڵپشتی هەڵوێستی خەڵک لە دروشمی نا بۆ دەستەڵاتی بنەماڵە و سەرۆکەکەی….

بنەماڵە ئەیەوێت خۆڵ بکاتە چاوی کێوە ؟..ئەو خوڵکەی بەناوی شۆڕشەوە ! چواردە ساڵ قوربانیان پێ یا و دوایی دەرکەوت بزوتنەوەکە لە ژێرەوە بە ” مقاوەلە” درا بوو بە شای ئێران و ئەویش کەی ویستی ووتی ” تەواو” ئەوانیش ووتیان بەڵێ” کاری ئێمە تەواو بوو” و هەموو قوربانارەت بە رابرددی و خوێن و زەحمەتی ئەو خەڵکەیان گ□□ی□ی□وە بە دۆلاری جانتاکانیان و خۆیان گەیانە ئەودیو سنور،، ئێستاش ئەیانەوێ بەناوی ڕیفراندۆمەوە سەرلەنوێ هەرێم تووشی نەهامەتیەکی گەورە بکەن، ئاخر ریفراندۆم پرسێکی نیشتمانیە ، بنەماڵەش بەو ڕابردوەی هەیەتی هەر لە ئاشبەتاڵ و قیادە مەوقوتە و 31/ی ئاب و….و…هتد..ناسنامەی بنەماڵە و حیزبێکی نیشتمان پەروەری نیە و پرسی ریفڕاندۆم خەڵکی خۆی هەیە نەک ئەوان..ریفراندۆم بە دەنگی خەڵک ئەکرێت ، ڕای خەڵکیش پارلەمانە، بنەماڵەش پارلەمانی پەکخستوە،کەواتە ئیدیعاکردنی ریفراندۆم و پەکخستنی پارلەمان دوو هەنگاوی دژ بەیەکن…هەر کە پارلەمان جورئەتی کرد و باسی کورسی سەرۆکایەتی هەرێمی کرد ئیتر کێچ چوە کەوڵی بنەماڵە و نەیتوانی چیتر لە ژێر پەچەی دیموکراسیا خۆی بشارێتەوە و کودەتای لەسەر کرد… بنەماڵە لە بزوتنەوەی ئەیلول داوای لە خەڵک کرد بۆ سەربەخۆیی”ئۆتۆنۆمی..!” بەرگری بکەن و قوربانی بەن(بێ ئەوەی خۆیان بگرێتەوە..) ، سەرئەنجامەکەی ئاش بەتاڵ بوو، ئێستاش هەر هەمان بنەماڵە ئەڵێت بۆ ریفڕاندۆم خۆتان برسی بکەن !! وەک ئەوەی ئێستا خەڵک زۆر ل□ ه□ای لایف یا بژی..بەرهمی چواردە ساڵ قوربانی بە چی گەیشت برسی کردنی خەڵکیش بەناوی ریفراندۆمەوە هەر هەمان بەرهمی ئەبێت..جیاوازییەکەی ئەوەیە کە لە ئاشبەتاڵی یەکاما خۆیان کرد بە ئێرانا و لە ئاشبەتاڵی ریفڕاندۆما خۆیان ئەکەن بە تورکیا یا…کەسیش نازانێت گەرەنتی بەجێ گەیاننی ئەم بەناو ڕیفراندۆمە چۆن و چەنە..بنەماڵە و پارتی پاشکۆی چۆن ئەتوانێت باس لە سەربەخۆیی دوای ریفراندۆم بکات کە خۆی دەستەڵاتێکی سەربەخۆ نیە، تۆ جارێ بێ زەحمەت ئەو چەن بنکە و معەسکەرە (قارداش) نشینان□ ب□ودیوا تا بزانین ئەتەوێت سەربەخۆ بیت،ئەنجا بۆ باس کردنی ریفڕاندۆم خوا کەریمە..” تۆ بڵێیت ئەو هەموو قارداشانە بۆ ئەوە لە هەرێمن تا دەنگ بە ریفڕاندۆم بەن..!” ..هیچ کەس و لایەک ناتوانێت باسی سەربەخۆیی بکات گەر خۆی سەربەخۆ نەبێت، لەبەر ئەوە هەقە پارتیی پاشکۆی بنەماڵە کە باسی سەربەخۆیی کرا بۆ خۆی فیکە لێبا و خۆی مەشغوڵ

بکات چونکە شمولی ئەو ناکات......
ئەم بنەماڵەیە ئەبێت ئەو ڕاستیە بزانێت کە سەبارەت بە رابردووەکەی، کۆمەڵانی خەڵک گومانیان لە هەر هەموو جوڵەیەکی خۆی و پارتە پاشکۆکەی هەیە، گەر وانەبێت و خەڵک ئەم هەنگاوی ریفڕاندۆمە بە " علوج" نەزانێت چۆن ئەو هەموو خەڵکەی سلێمانی وگەرمیان و کەرکوک و هەڵەبجە ..و ناوچەکانی تر بە ئاشکرا لە ئێستاوە ئەڵێن" نەخێر" بۆ ریفراندۆمەکەی بنەماڵە، تۆ بڵێی ئەو هەموو خەڵکە خائین و جاشی "مالک"بن، یان ئەوەیە خەڵکەکە باش لە رابردوو و مەرامی ئێستای موبتەکیرانی هەنگاوی ریفراندۆم تێ ئەگەن ، ئەو خورمایەی بنەماڵە ئەیخوات، دەنکەکەی وا لە گیرفانی کۆمەڵانی خەڵکا، ئەو خەڵکەی خوا بنەماڵە بگرێت جارێک ئاشبەتاڵی پێ کرا، بەڵام ئەگەر ئەمجارە ئاشبەتاڵی پێ بکرێت، خوا خۆی بگرێت....خەڵک لە نەفامییەوە دژی ئەم تاکتیکەی ریفراندۆم نیە، کە سەرۆکی بنەماڵە ئەڵێت ئەو لە ژێر ئاڵای کوردستانا لە دایک بوە ، ئەی هەر هەمان ئاڵا لەسەر بینایەی پارلەمانی کوردستان نەبوو کە دەبا بەی بەعسی هێنایە سەرو و بە تۆپخانەی بەعس هێرشی کردە سەر!! هەموو کەس مافی ئەوەی هەیە رابردووی خۆی لەبیر بەرێتەوە کە ئەوەش زەحمەتە، بەڵام ناتوانێت ئەو رابردووە لە بیر خەڵک بیباتەوە،، جا ئەوە رابردووەکە خۆ ئێستاکەتان
لەوەی دوێنێتان پاکتر نیە....خەڵکیش چاک لە وە تێگەیشتوە و کاغەزی سپی ئەخوێنێتەوە بۆیە بڕیاری ."نەخێر"ی خۆی بۆ هەنگاوی گوماناوی ڕیفڕاندۆم ه□□بزاردوە و نایەوێت جارێکی تر بەدەستی خۆی چاڵ بۆ خۆی هەڵکەنێت....وهەر لەم سیاقەشا
کاتێک کۆمەڵانی خەڵک کورسییەکەی سەرۆکی بنەماڵە و هەنگاوی ریفراندۆم ئەبەستن بە یەکەوە وەک توانجێک ناویان ناوە " کورسیڕاندۆم" ....

فیلمی کوردیی "بێدەنگ" لە فیستیڤاڵی منداڵان و

مێرمنداڵانی ئیسفەهان نمایشکرا … مەنسوور جیهانی

ـ کورتە فیلمی کوردیی “بێدەنگ” لە دەرهێنانی “عەلی عەسگەری” و “فەڕنووش سەمەدی” لە فیستیڤاڵی منداڵان و مێرمنداڵانی ئیسفەهان نمایشکرا.

کورتە فیلمی کوردیی “سکوت” واتە “بێدەنگ” The Silence لە دەرهێنانی هاوبەشی سینەماکارانی ئێرانی دانیشتووی وڵاتی ئیتاڵیا “عەلی عەسگەری” و “فەڕنووش سەمەدی” بەرهەمی وڵاتانی ئیتاڵیا و ئەڵمانیا کاتژمێر 8:30 شەوی دووشەمە لە بەشی پێشبڕکێی “سینەمای نێودەوڵەتی” لە میانەی 30مین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران لە سینەما “نقش جهان” لە شاری ئیسفەهان نمایشکرا.

ئەم کورتە فیلمە چیرۆکی کچێکی کورد و دایکی پەنابەریی لە وڵاتی ئیتاڵیا بۆ بینەر دەگێڕێتەوە کە سەردانی دکتۆر دەکەن بەڵام کچەکە بە جیاتی ئەوەی کە قسەکانی دکتۆرەکەی بۆ وەربگێڕێتە سەر زمانی کوردی، بێدەنگ دەبێت.

“بێدەنگ” کە بۆ یەکەمین جار لە بەشی پێشبڕکێی سەرەکی نێودەوڵەتی شەست و نۆیەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی کان لە وڵاتی فەڕەنسا و هەروەها کۆمەڵێک فیستیڤاڵی جیهانی نمایشکراوە و تا ئێستا چەندین خەڵاتی گرینگی بەدەستهێناوە لە بەشی پێشبڕکێی کورتە فیلمەکانی “سینەمای جیهان” لە چوارەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی دهۆک لە هەرێمی کوردستان نمایشکرا.

ئە فیلمە کوردییە لە دوایین بەشداریی نێودەوڵەتی خۆیدا لە بەشی پێشبڕکێی “نێودەوڵەتی” بە ناونیشانی “سینەمای سەعادەت” لە میانەی سی و پێنجەمین خولی فیستیڤاڵی جیهانی فیلمی فەجر لە کۆمەڵەی سینەمایی پەردیسی “چارسوو” لە شاری تاران نمایشکرا.

ستافی ئامادەکردنی کورتە فیلمی “بێدەنگ” بریتین لە:

دەرهێنەر: عەلی عەسگەری و فەڕنووش سەمەدی، نووسەرانی سیناریۆ: عەلی عەسگەری و فەڕنووش سەمەدی، بەرهەمهێنەر: جیووانی پۆمپلینی و ئۆلیوێر شانتریۆ، ساڵی بەرهەمهێنان: 2016.

بەڕێوەبەرایەتی ڕاگەیاندنی گشتیی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی منداڵان و مێرمنداڵان.

مارکسیزم و شۆڕش! ... و. سابیر

شۆڕش لە ڕوانگەی مارکس وئەنجلسەوە یانی کۆتایی هێنان بە ” خاوەندارێتی تایبەتی ” یانی کۆتاییهێنان بە جیاوازی چینایەتی ، پڕۆسەی کۆتاییهێنان بە جیاوازی چینایەتی ئەبێ لە ڕێگەی شۆڕشەوە بێت ، شۆڕش بەبێ نوخبەیەکی تێکۆشەر کە چەکدار بن بە هۆشیاری مارکسی واتە پاراستنی تا سەری ئەو هۆشیاریە کە تا ئەو کاتەی کە کۆتایی بە خاوەندارێتی تایبەتی نەهێنرێت توانای کۆتایی بە جیاوازی چینایەتی نیە ، دەوڵەتان و حاکمانی کۆمەڵگای سەرمایەداری نمایەندی چینە بۆرژواو دەسەڵاتدارەکانن ، ئەوان لە ڕێگەی پۆلیس و سەرباز و دام و دەزگا داپڵۆسێنەرو سەرکوتگەرەکانیان ومەدیاکانیان و بنکەو مزگەوتە ئاینییەکانیانەوە درێژە بە چەوساندنەوەی چینی کرێکار و خەڵکی تری زەحمەتکێش ئەدەن لە پێناو مانەوەی دەسەڵاتداریەکەیان کە ئەویش بە بەدەستهێنان و درێژە دانە بە ژیانێکی خۆشتر بۆ چینەکەی خۆیان ، ئەم نوخبەیەی کە تاسەرئەتوانێت پارێزگاری لەم هۆشیاریە بکات بە واتای مارکس وئەنجلس بریتییە لە (ڕێکخراو ـحیزب) ، حیزب یان ڕێکخراوی مارکسیستی هەڵگری ئەم ناوەرۆکەسەرەکییەی ڕوخانی نیزامی سەرمایەداریە ، شۆڕش بە قۆناغ و شەنەیی و پلە بە پلەی پێشکەوتن و دواکەوتنی بۆرژوازی و مەرج بەدانان ناچێتە پێش و ئەنجام نادرێت ؛ شۆڕش یانی ژیان ، ژیان یانی شۆڕش ، ژیان بە مانای خەبات و تێکۆشان و خۆشەویستی دێت ، و ئەم پرۆسەی خەباتەش شۆڕش بە رەهەم ئەهێنێت ؛ بۆرژوازی کوردی ودەسەڵاتەکەی میلیشیایی یان دەوڵەتی مؤسساتی بێت هیچ مەرج بەندیەک بە شۆڕش دانانێت و لە گرنگی شۆڕشی چینە هەژارو نەدارەکان کەم ناکاتەوە .

زۆرن ئەوانەی کە بەگوێرەی بەرژەوەندی چینە داراکان بیر ئەکەنەوە ، لەوانەش ڕۆشنفکرانی ووردە بۆرژوازی ، لە بەر ئەوەی خودی توێژە ووردە بۆرژوازیەکان سەرچاوەی گەشەی سیستەمی سەرمایەداری و خاوەندارێتی تایبەتین ، و بنەمای ئابووری ئەم چینەو کۆڵەکەی سەرمایە پێکئەهێنن ، هەربۆیە پرۆتیستکردنیان بە ڕوخاندنی ڕژیمی سەرمایەداری نییە ، بەڵکە بە باشتر کردنی ژیانی خۆیان و کۆنەپەرستن و هەوڵ ئەدەن کە ڕێگە بە ڕێوڕەوەی مێژوو بگرن لە

گەشەی سەرمایەی گەورە ، لە پێناو ئەوەدا کە ئەوان لە ژێر دەست وپێی بۆرژواکان تیا نەچن و بەرەو هێزی یەدەگی بێکاران و کرێکاران نە نەبردرێن ؛
“حوکومەتی هەرێم ” پێش ڕیفڕاندۆم یانی ئێستا ودوای ڕیفڕاندۆم هەر ” حوکومەتی هەرێمە ! ، گۆڕینی مؤسساتی ئەم حوکومەتە و شکڵ و شێوەکانی بە شۆڕشی کرێکاران و زەحمەتکێشان و چەوساوەکانی کۆمەڵگا هیچ بایەخێکی نییە .

ووردە بۆرژوازی ڕۆشنفکر کە باس لە چەپ و مارکیسیزم و چینی کرێکار ئەکات ، بە پاراستنی دەسەڵاتی حوکومەتی هەرێم ئامادەی هەموو دانوساندن و هاوکارییەکە لەگەڵ ئەم دەسەڵاتە ڕەش و سەرکوتگەرەی حیزبە قەومییە کوردییەکان و مەسەلەی شۆڕش ئەسپێرێت بە قۆناغی دروستبوونی دەوڵەتی مؤسساتی قەومی کوردی. لای ئەوان شۆڕش یانی نەخشەی سەسیال دیمۆکراتیانە بەی نەک نەخشەی (چی بکەین) ی لەنین .

لای ئەوان شۆڕش بەستراوەتەوە بە ڕیفۆرم ، لای ئەوان شۆڕش ئاکامی چەندین ڕیفۆرمە لە چەندین بوارە جیاوازەکانی ژیاندا ، لای ئەوان کۆمەڵگای سەرمایەداری بە ڕیفۆرم بەرەوپێشەوە ئەچێت ، لای چەپی ووردە بۆرژوایی ڕیفۆرمیستی سەسیالیسزمی میللی و شەعبوی و ڕیفۆرمیستە کرێکارییەکان ، مارکسیزم بە واتای زنجیرەیەکی بەردەوامی ئەنجامدانی ڕیفۆرمەکانە ، لای وردە بۆرژوازییەکانی ژێر باڵی ریفراندۆمەکەی پارتی و کوردایەتی و حیزبەکانی ، چالاکی مارکسیستی و کۆمۆنیستی بە واتای بەشداریکردن لە چالاکی سەندیکاو ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی ژێر باڵی بۆرژوازی جیهانی و نەتەوە یەکگرتووەکان دێت.

لای ئەوان چالاکی مارکسیستی بە شۆڕش کلکایەتی و پاشکۆیی هەموو ناڕەزایەتییەکی ڕیفۆرمیستانەیە کە لە لایەن حیزبەکان ئۆپۆزیسیۆن و تەنانەت هەر هەنگاوێکی سیاسی کە خودی پارتی و یەکێتی ئەینێن چ بە دژایەتی موخالیفینی سیاسی خۆیان وەک ئسلامییە توندڕەوتەکا ن و ئیرهابییەکانیان ، چ بە ڕیفۆرمی سیاسی ، چ بە بەهێزکردنی دەسەڵاتدارییەتی خۆیان بە بیانووی سەربەخۆیی کوردستان و لەژێر پەردەی (ڕیفڕاندۆم) ، بەرنامەی سیاسی و فیکری ئەم چەپە ڕیفۆرمیستە پێکهاتووە لە دوودیوی دانەبڕاوو بەیەکەوە بەستراوی شۆڕش و ڕیفۆرمە ، واتە پێشمەرجی شۆڕش ڕیفۆرمە ، بەبێ ڕیفۆرم پێشکەوتن و چوونە پێشەوەی دەسەڵاتدارییەتی حیزبە کوردییەکان لە میلیشیایەوە بەرەو دامەزراوە دەوڵەتییەکان ناچێتە پێشەوە ، وە

زەمینە سازی بە خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشان شۆڕش کاتی نییە وپێویستە شان بەشانی بۆرژوازی ئەم قۆناغە ببەین ، ئەمە قۆناغ بەندیکردنی شۆڕشە ، ئەمە هەمان سۆسیال شۆفینیزمەکە کە ستالین بانگەوازی بۆ ئەکرد کە پێویستە پشتی ووردەبۆرژوازی و بۆرژوازی نەتەوەکان بگرین بۆ سەربەخۆیی سیاسیان.

لای ڕیفۆرمیستە سۆسیالیستە شۆفینیزمەکانی ستالین شۆڕش یانی گۆشەی ئابووری نیشتمانی ، هەروەها ئەوان پێیان وایە مانگرتنی سەندیکاکان و نەقابەو ڕێکخراوە قانوونی و عەلەنییەکان و فشار لەسەر پەرلەمانی حوکومەت زەمینە سازی ئەکات بۆ شۆڕش ، سەرمایەداری تەنها یەک جۆر شۆڕش ئەخوازێت ، نەک چەندین جۆر شۆڕش وەک جۆری یەکەم و دووەم و سێیەم تا ئەو کاتەی کە زەمینە بۆ شۆڕشی دژ بە سەرمایەداری ساز بکەین ، ئەم تێڕوانینە خیانەتە لە مارکسیزم و خیانەتە لە ژیانی کرێکاران و زەحمەتکێشان ، واتە خیانەتە لە شۆڕش ؛ شۆڕش تەنها بە بڵاوکردنەوەی عیلمی مارکسیستی ئەنجام نادرێت و نایەتە دی ، ئەگەر خاوەنی حیزبی تێکۆشەری خۆی نەبێت ، تەواوی دنیای سەرمایەداری وخودی تاکتیکی بۆرژوازی جیهانی لەمەدا ئەوە نییە کە کتێبەکانی مارکس بسووتێنێت ، بەڵکە بە ملیۆنەها نوسخە لە ناو کتێبخانەو سایتەکانی ئەنتەرنێتدا وجودیان هەیە ، ئەوەی کە مەبەستە بە بۆرژوازی دژایەتی شۆڕش و حیزبە ، دژایەتی خەباتی سیاسی و ڕێکخراوەیی کرێکاران و زەحمەتکێشانە لە ڕێکخراوبوونیان ببە ئاڕاستەی بنیاتنانی سۆسیالیزمەکی ئەنتەرناسیۆناڵنە .

شۆڕش یانی تێگەیشتن لە لێکدانەوەو لێکۆڵینەوە میسۆدی جەدەلی مارکس وئەنجلسە لە مەڕ شۆڕش ، هەروەها تێگەیشتنە لە لێکدانەوەو هەڵسەنگاندنەکانی لێنین لەسەر حیزب و ئیمپریالیزمە ،وێڕای ئەمانە شۆڕش یانی تێگەیشتنە لە لێکدانەوەو جیدال و خەباتەکە کە ترۆتسکی درێژەی پێدا لە بەرامبەر سۆسیالیزمی شەعبەوی شۆڤێنیانەی میللی و سۆسیالیزم لە یەک ووڵاتی ستالین و شۆڕشی بەردەوام و لەسەر بیرۆکراتیزمی حوکومەتی کرێکاری یەکێتی شوورەیی و ئومێد بەخشین بە خەباتی ئایندەی چینی کرێکاری جیهان بۆ گەیشتن بە سۆسیالیزمی ئەنتەرناسیۆناڵنە ؛

چەپی ڕیفۆرمیست کۆتایی ئیفلاس و هەڵوەشاندنەوەی مادی و مەعنەوی و ڕوحی خیانەتکارانەی خۆ بەوە ڕاگەیاند کە هاوکاری و دەستلەملانەی خۆی لەگەڵ بۆرژوازی کوردی ڕاگەیان ، بە بیانووی سەربەخۆیی و مافی چارەنووسی کوردان ، کە ئەمە لای ئەوان بەمانای پاراستنی چارەنووسی

بۆرژوازی کوردی دێت .
بێمافی یان مافی دیمۆکراتیکی خەڵکی کورد بۆ چارەنووسی خۆی بۆتە
بەشێک لە شۆڕشی سۆسیالیستی ئەنتەرناسیۆنالیستی کرێکارانی کوردو
ناوچەکە و جیهان ، کۆمۆنیستەکان ئەیانەوێت چارەنووسی زۆربەی
هەرەزۆری کۆمەڵگا کە کرێکار و زەحمەتکێش و خانەنشین وپەککەوتەو
ژنانی تێکۆشەرو چەوساوە لە پێش هەموویانەوە بپارێزن و بەئەنجام
بگەیەنن ، نەک چارەنوسی داهاتووی بۆرژوازی کوردی و دەوڵەتە
مؤسساتیەکەی ل□ بەرچاوبگرن .
....
و. صابر

ل□ بەرچی رەخنە لە ریفەراندۆمی یەکلایەنە دەگیرێت؟ ... شاخەوان شۆڕش

“گەلی هوشیار هەنگاوی خۆکوژانە نانێت”

دوای راگەیاندنی ئەنجامدانی ریفەراندەم لەسەر سەربەخۆیی لە ٢٥ی سێپتەمبەری ٢٠١٧ دا، کاردانەوە نێونەتەوەییە رەخنەگر و دژەکان خێرا کەوتن□ بەرچاو. دژایەتیکردنی سەربەخۆیی لەلایەن و□لاتانی داگیرکەری کوردستانەوە وەکو پێشوو کەوتنەو□ بەرچاو، ئەوەش رەنگ لە پۆلیتیکی نکۆڵیکەرانە و بەرژەوەندی ناسیونالیستانەی و□لاتانی داگیرکەر دەداتەوە کە هەمیشە وابووە، لەو وتارەدا گرنگی بەو کاردانەوانە نادر□ین. ئەوەی لێرەدا گرنگی پێدەدەین، رەخنەی نەتەوە یەکگرتووەکان یا رەخنەی تاوتوێکراو و کۆنسترەکتیڤانەی رۆژئاوا بەتایبەتی یەکێتی ئەوروپا یا و□لاتانی یەکێتی ئەوروپا بۆ نمونە ئەلمانیایە لەمبارەیەوە. دیارە جودایەکی زۆر لەنێوان رەخنەکاندا هەی□، و□لاتانی داگیرکەر و هەوادارانیان راستەوخۆ دژن، هەرچی و□لاتانی رۆژئاوایە لەگەڵ جۆر و شێوەی هەنگاوەکەدا ناتەبان.

رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان رایگەیاند کە “بەهیچ جۆرێک خۆیان

تێکەڵی ریفەراندۆمی کوردستانی ئێراق ناکەن”. یەکێتی ئەوروپا هۆشداری دەداتە بەرپرسانی باشوری کوردستان و ریفەراندۆمی یەکلایەنە بە باش نابین□، ب□کو ئاماژە بە ریفەراندۆم لەسەر مافی چارەنوس لە رێگەی رێکەوتن و دەستورەوە دەکات. ئەوان پێیانوایە پێویستە کوردستان و ئێراق لەسەر هەموو کێشەکانی نێوانیان ڕێکەون و دیموکراسیانە گشتپرسی لەسەر مافی چارەنوس ئەنجام بدرێت. ئەلمانیا لەلایەن خۆیەوە رەخنە و ئامۆژگاریەکی لەو شێوەیە ئاراستەی بەرپرسانی کورد لە باشور دەکات. ئەڵمانیا پێیوایە گشتپرسی یەکلایەنە لە هەرێمێکدا کە ئازاری ناکۆکی و شەڕ دەچێژێ لە ئێستادا باش نییە، پێویستە پرسیارە کراوەکان لە رێگەی دایەلۆگ و رێکەوتنەوە لەنێوان کوردستان و ئێراقدا چارەسەر بکرێن. رەخنەی ئەو لایەنانە زیاتر پەیوەندی بە مەترسی و پرسە دەرەکیەکانەوە هەبووە، دیارە ئەوان ئاگاداری رەوشی ئالۆزی ناوخۆی باشوری کوردستانن و ئاگادارن لەوەی کەوا دامەزراوە ستاتیەکان لەکار کەوتوون و کێشەیان هەیە. بۆ کورد و بۆ پرسی سەربەخۆیی گرنگی ئەو لایەنە ناوخۆییە کەمتر نییە لە مەترسی و پرسە دەرەکیەکان.

یەکێتی ئەوروپا یا وڵاتانی رۆژئاوا ئاگاداری ئالۆزی کێشەی کوردن، بەڵام ئەگەر نەشیانگوتبێت ئەوان دژی سەربەخۆیی کوردستان نین، ئەوان پێیانوایە کورد وەکو هەر گەلێکی دیکە مافی خۆیەتی سەربەخۆ بێت، ڕەخنەکەی ئەوان هۆشداری و ئامۆژگاریە بۆ سەرانی باشوری کوردستان. ئەوان گشتپرسی یەکلایەنە و راگەیاندنی سەربەخۆیی دوای ئەوە بە مەترسی لەسەر ڕێکڕاگری و ئاسایشی هەرێمەکە و رۆژهەلاتی ناوەراستدا دەبینین، ئەوان مەترسیەکە لەوەدا دەبینن کە ئەو هەنگاو□ ب□ب□تەهۆی شەڕی ئێتنی نێوان کورد و عەرەب، دەستێوەردان و داگیرکاری لەلایەن ئێران و تورکیا، فراوانبوونی شەڕ ب□ و□اتانی دەوروبەر، برسیەتی، کوشتار و مال□□رانی بۆ خەڵکی ناوچەکە بەتایبەتی خەڵکی کوردستان، خۆبەدوورگرتنی زۆرینەی وڵاتانی جیهان لە پشتگیری جیابوونەوەکە، ڕەوکردنی خەڵک لە وڵاتانی خۆیان و بەمجۆرە شوپۆلێکیتری پەنا بەران بۆ ئەوروپا هتد.

یەکێتی ئەوروپا پشتگیری ڕێگەیەک دەکات کە ئەو مەترسیانە رەچاو بکات و بەریان پێ بگرێت. رێگەیەک کە بتوانی پشتگیری نێونەتەوەیی بۆ سەربەخۆیی بەدەست بهن□ت، بەمجۆرە پارێزگاری سەرەوەری باشوری کوردستان لە ئاستی نێونەتەو□یدا بەپێی رێککەوتنە جیهانیەکان بەدەستبهێندرێت، واتە بەدەستهێنانی مافی سەروەری و پارێزگاری لە سەروەری رامیاری و جوگرافی وڵات بەپێی پەرەگراف و چارتەرە

پەسندکراوە نیونەتەوەییەکان، وەکو چارتەری ۷ ی نەتەوە یەکگرتووەکان. بەپێی ئەوەی ئەوان دەیڵێن یەکەم هەوڵدانە بۆ بەدەستهێنانی دانپێنان و ڕەوایەتی لە ئاستی عێراقدا، دووەم لەو ڕێگەیەوە بەرگرتنە بە هەڵگیرسانی شەڕ و ناکۆکی ناوخۆیی ئەتنی و نێونەتەوەیی بەمجۆرە دوورکەوتنەوە لە کوشتار و ماڵوێرانی داهاتوو، سێیەم بەدەستهێنانی پشتگیری نێونەتەوەیی لەسەر بنچینەیەکی پەسندکراو و دانپێندراودا، واتە بەرگرتن بە دژایەتی وڵاتانی دراوسێ و دوور، گۆشەگیرکردنی کوردستان و خەڵکەکەی، چەقبەستنی پرسەکەیە لە بارێکی نەخوازراودا.

بەکورتی ئەوان لەگەڵ گەیشتن بە سەربەخۆیین لە ڕێگەیەکی ئاشتیانە و دایەلۆگئامێزی کۆنسترەکتیڤی دانپێندراودا. ئەوەش لەلایەک دەسەڵاتێکی ڕەوا و بەهێز، هوشیار و خاوەن ستراتیژیی ناسیونالی ناوخۆ دەخوازێ، لەلایەکیتر ڕێکەوتن لەگەڵ عێراقدا لەڕێگەی دایەلۆگ و دانوستاندا دەخوازێ. گومان لەوەدا نییە کەوا یەکێتی ئەوروپا بەپێی ئەزموونەکان دەدوێ و ئامۆژگاری دەکا، کە پرسەکە بەڕێگەیەکی دروست و پەسندکراودا ببردرێت.

ئەو گەلە ناسەربەخۆیانەی کە لەڕێگەی دایەلۆگەوە گەیشتنە ڕێکەوتن و لە ڕێگەیەکی کۆنسترەکتیڤانەی دیموکراسیانەدا گەیشتنە سەربەخۆیی، توانیان مەترسی شەڕ و ناکۆکی، گەمارۆ و گۆشەگیری بەلاوە بنێن، توانیان سەرکەوتووانە بگەنە هەواری سەربەخۆیی و زوو پشتگیری وڵاتانی جیهان بەدەست بهێنن و ببنە ئەندامی نوێ لە کۆمەڵگەی نێونەتەوەییدا. بۆ نمونە جیابوونەوەی سلۆڤاکیا لە چیک، جیابوونەوەی مۆنتینیگرۆ لە سربیا، جیابوونەوەی خوارووی سودان لە سودان.

سلۆڤاکیا: لەدوای کۆتاییهاتنی شەڕی سارد، هەروەها روخانی بلۆکی سوور، وڵاتە بەزۆر یەکخراوەکانی سۆڤیەت و یوگوسلاڤیا هەڵوەشانەوە و زۆر گەل سەربەخۆیی خۆیان راگەیاند. ئەو گۆڕانکارییە جیهانییە لەسەر چیکوسلۆڤاکیاش کاریگەری راستەوخۆی هەبوو. لەدوای سەرهەڵدانی “شۆڕشی قەدیفەیی” لە ساڵی ١٩٨٩ دا ئەنجومەنی ڕاوێژکاری نەتەوەیی سلۆڤاکیا لە ساڵی ١٩٩٢ دا دەستوری سەربەخۆی دارشت، دوای گفتوگۆ و دانوستانێکی زۆر لە مانگی ئۆگستی ١٩٩٢ سەرۆکی چیک و سەرۆکی سلۆڤاکیا لەسەر پارچەکردنی چیکوسلۆڤاکیا ڕێکەوتن، لە مانگی نۆڤەمبەری ١٩٩٢ دا پەرلەمانی فیدرالی چیکوسلۆڤاکیا دەنگی لەسەر پارچەکردنی وڵات لە کۆتایی مانگی دیسەمبەری ١٩٩٢ دا، وە لە سەرەتای ساڵی ١٩٩٣ دا سەربەخۆیی

سلۆڤاکیا بە ئەنجامدانی ریفەراندۆم راگەیەندرا. بەمشیوەیە سەربەخۆیی سلۆڤاکیا لە رێگەی دایەلۆگ و بەپێی ڕێککەوتن ئەنجامدرا. وڵاتانی جیهان پشتگیری خۆیان ڕاگەیاند و دانیانا بە وڵاتی سەربەخۆی سلۆڤاکیا. جیابوونەوەیەکی بێ کێشە و ئازار ئەنجامدرا.

مۆنتینیگرۆ: وەکو هەرێمەکانی دیکەی یوگوسلاڤیای کۆن لەگەڵ روخانی یوگوسلاڤیا لە یوگوسلاڤیا جیانەبۆوە، بەڵکو کۆماری فیدرالی یوگوسلاڤیایان ڕاگەیاند، کە لەلایەن کۆمەلگەی نێونەتەوەییەوە ڕەتکرایەوە و دانی پێنەندرا. لەساڵی ٢٠٠٣ دا لەگەڵ سربیا بەیەکەوە کۆماری سربیا و مۆنتینیگرۆیان راگەیاند. لە رێگەی دایەلۆگ و دانوستانەوە هەردوولا لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە مافی چارەنوسی مۆنتینیگرۆ لە دەستوردا بنوسرێ ، مافی ئەوە بدرێتە مۆنتینیگرۆ کە لە داهاتووی نزیکدا گشتپرسی لەسەر جیابوونەوەی لەگەڵ سربیا ئەنجام بدات.

بەپێی دەستور بڕیاردرا گشتپرسی لەسەر سەربەخۆیی دوای سێ ساڵ ئەنجام بدرێت و ئەوەش لە پەرلەماندا پەسندکرا. لە ڕێککەوتی ٢١ مای ٢٠٠٦ دا گشتپرسی ئەنجامدرا و زۆرینەیەکی کەم بە بڕی ٥٥% دەنگیان بە سەربەخۆیی دا. لە ٣ ی مانگی ژونی ٢٠٠٦ دا مۆنتینیگرۆ سەربەخۆیی خۆی راگەیاند. بەمشێوەیە جیابوونەوەیەکی دیموکراسیانە و بەپێی دەستوور ئەنجامدرا. وڵاتی سەربەخۆی مۆنتینیگرۆ پشتگیری ئەندامانی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیەکگرتووەکان و وڵاتانی دیکەی جیهان بەخێرایی بەدەستهێنا و بووە ئەندامێکی نوێ لەنێوان وڵاتە سەربەخۆکاندا.

دیارە ئەو وڵاتانە ئەوروپین و ئاستی هۆشیاری و پێگەیشتوویان لە وڵاتانی رۆژهەڵاتی ناوەراست بەرزترە، وە کێشەکانیان هێندە ئاڵۆز نەبوون بە بەراورد لەگەڵ باشوری کوردستان. نمونەیەکی گونجاو بە باشوری کوردستان دەکرێ جیابوونەوەی خوارووی سودان بێت، هەروەکو خوارووی سودان و سودان بۆ ماوەیەکی درێژ لە شەڕی ناوخۆیی خوێناویدا بوون. دوای سەربەخۆیی سودان لە ساڵی ١٩٥٦ دا ناکۆکیە ناوخۆییەکان لەنێوان سەروو و خواروو دەستیان پێکرد و دواتر بووە هۆی شەری ناوخۆی درێژخایەن کە دوای دامەزراندنی هەرێمی ئۆتۆنۆمی خوارووی سودان لە ساڵی ١٩٧٢دا ئارامیەکی بەخۆیەوە بینی و پاشان لە دوای ساڵی ١٩٨٣ دەستی پێکردەوە.

دوای شەڕی وێرانکەری ناوخۆ و ناکۆکی بەردەوام لە ٩ ی ژانیوەری ساڵی ٢٠٠٥ دا “رێکەوتنی بەرفراوانی ئاشتی” لەنێوان حکومەتی سودان

و بزوتنەوەی ڕزگاری گەلی سودان مۆرکرا. هەرێمی ئۆتۆنۆمی خوارووی سودان دروستکرایەوە و ڕێککەوتن لەسەر گشتپرسی لەسەر مافی چارەنوس کرا و بڕیاردرا دوای ٦ ساڵ خەڵکی خوارووی سودان ریفەراندۆم لەسەر سەربەخۆیی ئەنجام بدەن. لە ڕۆژی ٧ فێبریوەری ٢٠١١ دا خوارووی سودان گشتپرسی ئەنجامدا و ٩٨% خەڵک دەنگیان بە سەربەخۆییدا. لە ڕۆژی ٩ ژوڵای ٢٠١١ دا خوارووی سودان سەربەخۆیی ڕاگەیاند. دوای ئەوە خوارووی سودان لەلایەن وڵاتانی جیهانەوە پشتگیری کرا و هاتەریزی وڵاتە سەربەخۆکان. دیارە لەبەر ناسەرکەوتوویی بزوتنەوەی ڕزگاری گەلی سودان لە بنیاتنانی دەسەڵاتێکی دیموکراسی ڕەوا، هەروەها بوونی کێشە و ناکۆکی خەستی ئێتنی ناوخۆ کە بێتەهۆی روودانی کۆمەڵکوژی و پاکتاوی ڕەگەزی، خوارووی سودان نەیتوانی نموونەیەکی سەرکەوتوو وەکو وڵاتێکی سەربەخۆ پیشان بدات، ئەوەش نەبۆ ناووناوبانگی خوارووی سودان باش بووە نە بۆ ئەو گەلانەش باشە کە ناکۆکی ناوخۆییان هەیە و هەوڵی سەربەخۆیی دەدەن.

لەو نموونانەی ئاماژەمان پێدان، گەیشتن بە سەربەخۆیی لە ڕێگەی دایەلۆگ و ڕێککەوتن، دواتر ئەنجامدانی گشتپرسی لە باری مۆنتینیگرۆ و خوارووی سودان، کلیلی سەرکەوتنی پرسەکەن. ئەگەر مۆنتینیگرۆ یا خوارووی سودان بە ریکەوتن و بە گوێدانە دەسەڵاتی ناوەند هەنگاوی سەربەخۆییان نابا، بێگومان شەڕ و ناکۆکی دروست دەبوون و دەکرا ببێتەهۆی دەرئەنجامی زۆر نەخوازراو بۆ گەلانی ئەو وڵاتانە.

گرنگە سەرنجی ئەوە بدەین، کەوا هەردوو دەسەڵاتی سلۆڤاکیا و مۆنتینیگرۆ دەسەڵاتی دیموکراسی و ڕەوا بوون، ئەوەش کۆڵەگەی گرنگ بوو بە هەنگاوی سەربەخۆیی ئەو گەلانە. خوارووی سودان خاوەنی دەسەڵاتی دیموکراسی نەبوو و کێشەی ناوخۆیی هەبوو، بەڵام خوارووی سودان توانی بەربەستی سەرداری سەپێندراوی سودان لە ڕێگەیەکی پەسندکراو و دانپێندراودا تێپەڕێنێ. دیارە ناکۆکی ناوخۆیی ئێستا هەڕەشە لە بوونی ئەو وڵاتە تازە سەربەخۆییە دەکات. خوارووی سودان نموونەیەکی نەگەتیڤە و وادەکات وڵاتانی زلهێز یا ڕۆژئاوا کە دەسەڵاتی گرنگیان لە ڕۆژەڤی جیهاندا هەیە بە وریایەوە هەڵسوکەوت لەگەڵ هەرێمە ناکۆکیئامێزەکان بکەن و هەروا ئاسان پشتگیری سەربەخۆییان نەکەن.

بوونی دەسەڵاتی ڕەوای دیموکراسی کە بتوانێ بوونی ئازادی و مافەکان، سەروەری یاسا بسەلمێنێ، بتوانێ ئاڵوەری دیموکراسیانەی دەسەڵات بسەلمێنێت، گرنگترین بنچینەیە بە سەرکەوتن لە پێکانی زۆرترین ئامانجی نەتەوەیی و سەرکەوتن لە دانوستان لەسەر پرسی

سەربەخۆیی، دواتر بەدەستهێنانی دانپێنان و پشتگیری دەوروبەر و نێونەتەوەیی.
هەنگاونان بۆ بوونی بنەما گرنگە ناوخۆییەکان و بە لەبەرچاوگرتنی مەترسیە دەرەکییەکان هەنگاوەکی خۆکوژانەیە. لە بەرژەوەندی کوردستان و پرسی سەربەخۆیی کوردستاندایە هوشیارانە گوێ لە رەخنە و ئامۆژگاریەکان بگرێت، بنەماگرنگەکان دەستەبەربکات و هەوڵی گەیشتن بە سەربەخۆیی کۆنسترەکتیڤانە بدات.

شاخەوان شۆڕش
2017-6-30

سەرچاوە و خوێندنەوەی زیاتر:

Chapter VII of the United Nations Charter
https://en.wikipedia.org/wiki/Chapter_VII_of_the_United_Nations_Charter
https://en.wikipedia.org/wiki/Slovakia#Establishment_of_the_Slovak_Republic_.28after_1993.29Slovakia:
Montenegro: https://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro
South Sudan: https://en.wikipedia.org/wiki/South_Sudan
EU discourages Iraqi Kurdistan from holding independence referendum, June 19, 2017
http://ekurd.net/eu-kurdistan-referendum-2017-06-19

Germany warns Iraqi Kurds against ‘one-sided’ referendum plans, June 8, 2017
https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-kurds-germany-idUSKBN18Z2BM

UN won’t back Kurdistan independence referendum in Iraq: official, June 16, 2017 Kur¬dish Region, Middle East & World
http://aranews.net/2017/06/un-wont-back-kurdistan-independence/-referendum-in-iraq-official

سەدەیەک گەڕانەوە بۆ قووڵایی مێژوو، گەشتێک بۆ ئیسیوپیا … ئەمجەد شاکەلی

بیرەکەی سەفەرەکە:

کە هاوڕێم سەردار ئەمین، زەنگی بۆ لێدام و باسی ئەوەی کرد، لەگەڵ هاوڕێ سەفوەت جەباریدا، بەتەمان گەشتێکی ئیسیوپیا بکەن و پرسیاری لێکردم ئەگەر حەز دەکەم منیش هاوڕێی سەفەریان بم، بۆ یەکودوو دوای دوو خولەکێک، سولەیمانی قەسساب ئاسا، قایل بووم و گوتم باشە . ئیدی پاش ئەو زەنگەی هاوڕێ سەردار و قایلبوونم، لەسەر کاتی سەفەرەکە ڕێککەوتین و کەوتینە مشووری بلێت پەیداکردن و خۆمان ئامادەی ئەو سەفەرە کرد و بڕیار وابوو سەرلەبەیانی ڕۆژی 06 – 01 – 2016 کاتێک لە فڕۆکەخانەی بۆلەی(Bole) لە ئەدیس ئەبابا دادەبەزین، یەکدی ببینین و هەر بەو جۆرەشمان کرد. …..

بۆخوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن …..

ڕادەی هەژاری خەڵکی کوردستان لەمیدیاکانی حزبە دەسەڵاتدارەکانەوە … نووری بەشیر

هەژاری خەڵکی کوردستان گەیشتەتە رادەیەکی هێندە بەرز کە ژیانی خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگەی هەراسانکردووە، بەجۆرێک ژیان و گوزەرانی خەڵک هاتەتە خوارەوەو سەخت بووە، خەڵکی لەبەردەم

نەهامەتی و بێئومێدی و تەسلیمبووندا داناوە و هەروەها هەژاری و برسێتی خۆی گەیاندۆتە باری تەندروستی خەڵکی کرێکارو هەژار و خێزانەکانیان، کەزۆربەری هەرەزۆری کۆمەڵگە پێکدەهێنن و بەشێوەی جۆراوجۆری باری خراپی تەندروستی و تا دەگاتە نەخۆشیە کوتوپڕەکانی گیان لەدەستدان و هەلومەرجی نەخۆشی نەفسی و کۆچکردن و خێزان لەبەریەک هەڵوەشان و تەسلیمبوون بەواقعیەتی نەخوازراو و تا دەگاتە خۆشخەیاڵی بەدەسەڵاتە نەگۆڕەی بنەماڵەیی بۆرژوا ناسیونالیستی دەسەڵاتدار. ئەم راستی و واقعیەتە شتێک نییە شاراوە بێت و تەنیا لەلایەن کۆمەنیستەکانەوە کە وەک بەشێک و نوێنەرانی خواستەکانی خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگەوە باسی لێبکرێت و ڕەخنەی لێبگیرێت و لە ٢٦ ساڵی رابردوودا خراوەتە روو.

بەڵکو ئەم راستیانەی ئێستا لەسەر هەلومەرجی هەژاری خەڵک بەناچار و بەهۆی تەقینەوەی کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکانەوە کەلەدەرەوەی ئیرادە و خواستی حکومەتی هەرێم و حزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردایەتی و ئیسلامیەوە بڵاو دەبێتەوە، بەناچار تیڤییەکانی میدیای حزبەکانی ئەوان و ئەندام پەرلەمانەکانیشی گرتۆتەوە، ئەگەر چی هەر لایەک دەیەوێت لە بڵاوکردنەوەی ئامارەکانی هەژاری لاکەی تری پێ تاوانبار بکات و خۆی وەک فریاد ڕەس نیشاندات و فشاری زیاتر بهێنێ بۆ ئەوەی جێگاو ڕێگای زیاتر لە حکومەتەکەدا بگرێت و خۆی لێبەبەری بکات، بەڵام هیچ لەو راستیە ناگۆڕێت کە هەموویان سەرچاوە و هۆکاری ئەو تاڵانکاری و برسیکردنەن کە سەپاندویانە بەسەر کۆمەڵگەدا و هەژاری گەیشتۆتە رادەیەک کە قابیلی تەحمول نییە.

بەسەدان ئاماری دزی و و کوشتارو تاڵانکاری و تیرۆرو برسیکردن و تۆڕی قاچاخچی و بازرگانی بە ئینسان و کوشتنی ژنان، لەسایەی دەسەڵاتی ئەو حزبانەی کوردایەتی و ساتوسەودا لەگەڵ حکومەتەکانی ناوچەکەو دەستەجاتی کۆنەپەرستی ئیسلامی و تا دەگاتە داعش دزەیانکردوە و ئاشکرا بوون و وەک کارنامەی دەسەڵات و سیاسەت و ئایدۆلۆژی بۆرژوا ناسیونالیستی کورد و ئیسلامیەکان، لەبەردەستدایە. هەروەها زۆرێک لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و میدیاکانی حزبەکانی کوردایەتی و میدیای بەناو سەربەخۆ و تا دەگاتە ئەندام پەرلەمان و دانپیانانی سەرانی ئەو حزبانەوە و دزکردنەوە هاتوونەتە دەرەوە، کە هەموویان سیاسەتی ڕۆژانەی دەسەڵاتە لە کوردستان دەخاتە ڕوو کە لە ٢٦ ساڵی رابردوودا ئەنجامیانداوە بەوێنەی دەسەڵاتداری خێڵەماڵەی کوردی لەکوردستان. هەموو ئەوانە لێرەدا جێگایان نابێتەوە وەک بەڵگەو راستی ئەوەی کە

دەسەڵا تدارێتی ناسیونالیزمی کورد لەهەر بەرگ و بەهەر ناوێکەوە دەسەڵات بگریتە دەست نوێنەرایەتی بەشی کەمایەتی کۆمەڵگا دەکات و زۆربەی زۆری کۆمەڵگە لەهەژاری و برسێتیدا رادەگرن و ئاماری دزی و گەندەڵی و تیرۆرەکان لەسەریان کەم نین لەتۆڕە کۆمەڵایەتیەکاندا.

بەڵام راپۆرتێک کە ئەم رۆژانە یەکێک لەچالاکترین میدیاکانی حزبی دەسەڵاتدار کە تەلەفزیۆنی روداو کە بەملیۆن دۆلار لەداهاتی خەڵکی کوردستانی بۆ سەرف دەکرێت و وەک میدیای حزبی باڵادەست و دەستە ڕاستی بۆرژوا ناسیونالیستی کورد کەپارتیە، خستویەتیە روو لەسەر رادەی هەژاری لەکوردستاندا دەڵێت: زیاتر لە نیوەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان وەکو پێویست توانای دابینکردنی خۆراکی رۆژانەیان نییە.

ئەو راپۆرتە لەدرێژەی رونکردنەوەکەیدا ئاوا دەنوسێت: ئەو رووپێوی□ی□ مانگی ئایاری ساڵی رابردوو لەلایەن دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان، بەهاوکاریی رێکخراوی جیهانیی خۆراك (WFP) و دەزگای ناوەندیی ئاماری عێراق و هەردوو وەزارەتی تەندروستی عێراق و هەرێمی کوردستان بۆ دیاریکردنی رەوشی ئاسایشی خۆراك لە هەرێمی کوردستان کراوە و دەرکەوتووە 59.4%ی دانیشتووانی هەرێمی کوردستان کەمتر پارێزراون لەڕووی ئاسایشی خۆراك، واتە وەکو پێویست توانای دابینکردنی خۆراکی رۆژانەیان نییە، 2.1% دانیشتووانیش بە زەحمەت دەتوانن خۆراکی رۆژانەیان پەیدا بکەن.

ئەگەر لەقسەوباس و دەمی خۆیانەوە وەریگرین کە نسبەتی هەژاری چۆن بەرزبۆتەوە، ئەوا دەبێ خەڵکی کوردستان، تا کەی بەدەسەڵاتی کوردایەتی و خۆشخەیاڵی بە ناسیونالیزمی کوردو پیرۆزیەکانی ئیدامە بدەن، کە جگە لەهەژاری برسیەتی و بێکاری و سەرکوت شتێکی تریان نا بێتە نسیب، بۆیە چاوێک لە درژ□ی راپۆرتە بکەین کەدەڵێ: بەپێی داتاکانی دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان، ساڵی رابردوو ژمارەی دانیشتووانی هەرێمی کوردستان 5 ملیۆن و 614 هەزار کەس بووە. بەپێی داتاکانی ئەم رووپێوی□ بێت، زیاتر لە 3 ملیۆن و 334 هەزار کەس وەك پێویست توانای دابینکردنی خۆراکی رۆژانەیان نییە. کە هەر بەپێ راپۆرتەکە نسبەتی هەژاری و دابەزینی هەلومەرجی گوزەران بۆتە 59.4%.

بۆ بەرچاو روونی زیاتری خوێنەران و خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگا لەبەشی خوارەوەدا، لینکی راپۆرتی دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان دادەنێین و بزانن لەسایەی دەسەڵاتدارێتی بۆرژوا ناسیونالیستی کوردیدا چ بەڵایەک بەسەر خەڵکی کوردستاندا هاتووە.

ئەمە تەنیا بەڵگە نیە لەسەر ئەو برسیەتی و هەژاری و تاڵانکاری و تاوانکاریەیی کەحزبەکانی کوردایەتی و حکومەتی هەریم دەیکاتە نسیبی خەڵک، بەڵکو رۆژانە دەیان ڤیدیۆی دڵتەزێن، لە دایکو باوکی خێزانێکەوە کە بەگریانەوە دەڵین من□□□ک□یان داوای رۆژانەی کردوەو تەنیا دیناریك لەگیرفانیاندا نەبوو، ئەبێ ئەوە چەندە سەخت بێت بۆ دایک و باوکێک کە من□□□ی دەچێتە قوتابخانە و یان دەیەوێت بچێتە دوکانی لاکۆڵانێک شیرینی□□ک بکڕێت و پارەیان نەبێت، ئەبێ چەندە سەخت بێت کەخێزانەکان لەکوردستاندا ژەمە خواردنەکەیان وەک پێویست نەخۆن یان لە سێ ژەم خواردنەوە لەبەر نەبوونی بکەنە دوو ژەم و من□□□کانیان بەمانگ گۆشت نەبینن لە ژەمە خواردنەکانیاندا. ئەبێ چەندە سەخت بێت ئەو دایک و باوکانەی لەبەر نەبوونی من□□□کانیان رەوانەی بازاڕی بێڕەحمی کارو عەڵاگە فرۆشی و دەستگێڕی و سواڵ بکەن یان لەخوێندنگا بەجێبهێڵن. ئایا ئەوە سەخت نیە هەر لەژێر سایەی دەسەڵاتی کوردو کوردایەتی و شەریکی ئیسلامیەکاندا، بەدەیان هەزار گەنج لەبەر نەبوونی واز لەخویندن دەهێنن، یان دوای تەواکردنی زانکۆ هیچ کارێکیان چنگ ناکەوێت توشی دەیان حاڵەتی نەخوازراو دەبن، رێگای سەختی
هەندەران دەگرنەبەرو، توشی حاڵەتی دەرونی خراپ دەبن، یان رۆژانە دەیان جار لەبەرئەوەی تەنیا دە هەزار دینار لەگیرافانیاندا نییە، رۆژی دە جار مەرگی خۆیان بەئاوات دەخوازن. کەم نین ئەو گرتە ڤیدی□یانەی کە پیاوان و ژنان و من□□ان لە خۆڵە عەمەلەکاندا و لەناو خۆڵ و خاشاکدا شت کۆدەکەنەوە و کە تیایاندا کارمەندی بێ موچەو ئەو پێشمەرگانەن کەدەیانێرن بۆ بەرەی جەنگی دژی داعش، کەم نین ئەوە گەنجانەی لە بەرەکانی جەنگدان و ڤیدیۆ دادەبەزێنن و دەڵێن کە توانای دانی کرێ خانویان نییەو کە خاوەن ماڵ داوایان لێدەکات، کەم نین ئەو گەنجانەی لەبەرەی جەنگدان و سەرانی حزبەکانی کوردایەتی پێشمەرگە بە پیرۆز دادەنێن و نابن□ ل□گوڵ کەمتریان پێبوترێت، بەڵام موچەکانیان نادەنێ و دەیدزن و دابش□ی دەکەن لەنێوان خۆیاندا. کەم نین ئەو ژنانەی لەبەر هەژاری و نەداری خەریکی جنس فرۆشتن لەسایەی دەسەڵات و باندەکانی سەر بەدەسەڵاتدا. کەم نین ئەو راپۆرتانەی کە گەنجان لەکوردستان لەبەرەی جەنگدا دژی داعش دەجەنگان، لێپرسراوانی حزبەکانی کوردایەتی خەریکی بازرگانی چەک و ئاڵتون و نەوت بوون لەگەڵ داعشدا.

کاتێك ئەم پرسیارانە خۆیان دەردەخەن، ئایا لەکاتێکدا زۆربەی خەڵکی کوردستان بەپێی ئاماری میدیاکانی خۆیان ئاوا ژیانێکی

هەزاری دەژین، ئەی ئەو سەروەت و سامانە زۆرەی کۆمەڵگە، کەرۆژانە بەبەرچاوی خەڵکی کوردستانەوە لەرێگای دزینی تانکەرە نەوتەکان لە کێڵگە نەوتیەوکان و دەنێرێتە دەرەوە، یان ئەو دزیانەی لەلایەن حزبەکانی کوردایەتی و سەرانیانەوە دزە دەکەن و لەسەر ژمارەو ئامارەکانی چاڵە نەوتەکان و بوونی کۆمپانیا جۆراجۆرەکان لەکوردستاندا، وەیا دزەکردنی ئەو ملیارو میلیۆن دۆلارانەی سەرانی حزبەکانی ناسیونالیزمی کورد دەینێرنە بانکە جیهانیەکان و یان رەوانەی بازاڕی بازرگانی دەکەن لەدنیادا، هەموو ئەوانە چی دەگەیەنێت، ئایا ئەو ژمارە کەمەی خەڵک کە ئەو هەموو سەروەت و سامانەیان لا کۆبۆتەوە لەداهاتی کۆمەڵگای کوردستان، خۆیان و مناڵەکانیان وەک ئەو زۆربەی زۆری کۆمەڵگە دەژین؟ ئایا لەبوونی ئەزمەیەکی ئابوریدا، هیچ لەژیان و گوزەرانیان هاتۆتە خوارەوە، یان بە ئەوەی سەروەتی خۆیان و قازانجی سەرمایەدارن دانەبەزێت، ئەو ئەزمەیە بەسەر خەڵکی کرێکار، کارمەند و مامۆستانیاندا دەشکێنەوە، لەبڕ موچەیی و نیوەو چارەکە موچەو پاشەکەوتکردن، لەبەرزکردنەوەی نرخی شتومەک لەکومەڵگەو بەخسوسی کردنی کەرتە گشتیەکان بە ئەوەی دەستی سەرمایەدارن ئاوەڵا بێت لەبازاڕی کاردا بە دەرکرنی کرێکاران وکارمەندان و بەرزکردنەوەی نرخەکان.

ئامارەکانی خودی میدیاو دەزگاکانی بۆرژوا ناسیونالیست و ئیسلامیەکان و میدیاکانی تر کافیە، کە خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگە ئەوە بزانن، کە کوردستان کومەڵگەی سەرمایەداری هاوچەرخە و بۆرژوازی ناسیونالیستی دەسەڵاتدار و سەرمایەداران بەشێکن لەبۆرژوازی جیهانی و بازاڕی کوردستان بەشێکە لەبازاڕی سەرمایەداری جیهانی، بزوتنەوەی بۆرژوا ناسیونالیستی بەشێکی تاڵانکارو سەرکوتگەرو مافیایی ئەو بازاڕو سەرمایەداریەی جیهانیەو ئیتر کوردایەتی وپیرۆزیەکانی کوردایەتی گەوجاندن و خەڵکردنەوە چاوی زۆربەی زۆری خەڵکی کوردستانەو هیچی تر. بۆیە رێگای کۆتاییهێنان بە برسێتی و هەژاری هەر رێکخراو بوونی خەڵکە لەدەوری خواست و داواکاریە چینایەتیە کرێکاریەکان و هاتنە مەیدانە بەنەمانی هەرچی جۆرە تەوەهومێکیی کوردایەتی وپیرۆزیەکانیان و رێکخراوبوونە لەدەوری خواست و داواکاری کرێکاری.

لینکی راپۆرتێک لەلایەن رەوا عەبدوڵڵا لەسەر دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان ئامادەکراوە

http://www.rudaw.net/sorani/business/20062017

كێ دەیەوێت وەك كاك نەوشیروان بێت ؟ ... شاخەوان سەنگاوی

پیاهەڵدان لە فەرهەنگی نەوشیروان مستەفادا یەكێك بوە لەوە كارانەی كە دەچووە چوارچێوەی سلوكە ئەخلاقیە حەرام كراوەكان هەرگیزیش وەها كارێكی پێخۆش نەبووە تا لە ژیاندا مابوو ، هەر بۆیە بەڕای منیش مرۆڤەكان پێویستیان بەپیاهەڵدان نیە ئەوا ئەو ئاكارەكنەیە كە لە ماوەی ڕۆڵ بینینی لە سەر تەختی شانۆی ژیان پیاهەڵدان بە خاوەنەكەیدا دەكەن وە خاوەنەكەی بە مەزنیی دەهێڵێتەوە یان بە پێچەوانەوە .

بەڵام ئەوەی لە لایی من جێگای تێڕامان بوو لە ماوەی ئەم چل ڕۆژە هەر لە چركەساتی بە خاك سپاردنی تەرمی نەوشیروان مستەفا هەتا زەمەنی ئێستا ئەو وتاروپیاهەڵدان و فرمێسكە تیمساحیەكانی زۆر كەسایەتی سیاسی ئەم هەرێمە كە بۆ كۆچی ناوادەی كاك نوشیروان دەیان هێندەوە ودەیان ناڵاند لە كات و ناكاتدا كاسەی سەرمان سیخناخ كردبوو ، بەڵام بە بۆ ئەوەی چركەساتێك هەستی مرۆڤ بوونیان لە ناخەوە بجوڵێت هەڵوێستەیەك بكەن بەرامبەر ئاكارەكانی خۆیان وە درك بەو ڕاستیە حاشاهەڵنەگرەش بكەن كاك نەوشیروان مستەفاش وەكو ئەوان مرۆڤێكە تەنها لە گۆشت و خوێن و ئێسقان پێك هاتووە لە رووە مادیەكەیەوە (جەستەیە) هیچ جیاوازیەكی نەك لە گەڵ ئیوە بگرە لەگەڵ منداڵێكی سەرشەقامەكان نیە بەڵام ئەوەی جیاوازبێت لە نێوان ئێوەو ئەودا تەنها و تەنها ئەو ئاكارانە بووە كەپێی هەڵساوە لە ساتەوەختی خۆیدا هەر لە خۆنەویستی و دەست و داوێن پاكی و بەهەڵوێستی و دەژە بەرژەوەندگەرایەتی زۆر ئاكاری تر كە لەم پیاوەدا هەبووە و لە ئیوەدا نیە ! ئەگەر هەشبێت هەتا ئەو سنورەیە كە بەرژەوەندیەكانتان لە ڕووی دارایی و سیاسی و سەرباز و پلە و پۆست و دەسلاتی خۆتان یان بنەماڵەكەتان نەكەوێتە مەترسیەوە .

هەربۆیە داواكارم لە سەرجەم سەركردەكانی ئەم هەرێم پێویست ناكات لەم ڕۆوە خۆیان بە پیاهەڵدانی كاك نەوشیروانەوە سەرقاڵ بكەن بەڵكو ئەمڕۆ كە ڕۆژی چلە ئەو پیاوەیە بكەنە بەدەلاقەیەك بۆ بەخۆدا چونەوە بەئامانجی چاكسازی و پاك سازی لە ناخی خۆتانەوە دەست

پێبکەن ، دەست بەرداری ژیانە سوڵتانیەکانتان ببن بگەڕێنەوە نێو باوشی میلەتەکەتان چونکە کورد وەتەنی (زەرەر لە نیوەی بە قازانج حساب دەکرێت) چونکە ئێوە دنیا دیتەنی ترن کە ژیان تاسەر بۆ کەس نیە و وە سەرئەنجامی هەمووومان ئەو مەترە زەویەیە کە ئێستا بە فیزەوە بە سەریدا ڕادەبڕورن . هەربۆیە ئێستاش دەڕەنگ نیە ئەگەر دەتانەوێت نەوشیروانی بژین …. نەوشیروانیش خەڵك بە بێ جیاوازی ئاین و ئینتما و ڕەگەز شیوەن بۆ مردنەکەتان بکات . دەست پێبکەن …دەست پێبکەن دەست دە دە .

کورد لە نێوان زەبری دەوڵەت و گرێی بێدەوڵەتیدا … نەبەز سەمەد

دەوڵەت بۆ کورد چ واتایەک دەگەیەنێت؟ داخۆ کورد چ پەیوەندییەکی لەگەڵ دەوڵەتدا هەیە؟ دەوڵەت بۆ کورد بووە بە کێشەیەکی گەورە، لە لایەکەوە کورد لەژێر زەبری دەوڵەتدایە، چونکە بەسەر چوار دەوڵەت-نەتەوەی پاشکۆلۆنیالیزم دابەشکراوە و لە لایەن ئەم دەوڵەتانەوە دەچەوسێنرێتەوە. لە لایەکی دیکەشەوە، کورد خۆی وەک قوربانییەکی بێدەوڵەت نیشان دەدات. وەک گەورەترین نەتەوەی بێدەوڵەت خۆی بە ئەویدی دەناسێنێت، واتا کورد شوناسی خۆی وەک بێدەوڵەتێک دیاری دەکات. ئەمە بریتییە لە دیلێمای دەوڵەت لە لای کورد. دیلێما (dilemma) واتا دۆخێکی ناچاری، تۆ ناچاری لە نێوان دوو شت یان دوو حاڵەتی نالەبار بڕیار بدەیت و خۆت یەکاڵا بکەیتەوە. لە خوارەوە ئەم دیلێمایە پتر ڕوون دەکەمەوە.

کورد لە لایەن دەوڵەتەوە داگیرکراوە، ئازاردراوە، چەوسێندراوەتەوە، ستەمی لێکراوە، زیندانی کراوە، ڕاگوێزراوە، بەعەرەب، بەتورک و بەفارسکراوە، لە لایەن دامەزراوەکانی دەوڵەتەوە ڕووبەڕووی توندوتیژی و زەبروزەنگ بۆتەوە، مافی یاسایی لێ سەندراوەتەوە، کەسی مەڵاڵی لێ داماڵێنراوە، سەرەنجام لە لایەن دەوڵەت-نەتەوە داگیرکەرەکانەوە کۆمەڵکوژی، ئەنفال و

جینۆسایدکراوە. هەموو ئەمانە بریتین لە زەبری دەوڵەت بەسەر کوردەوە. لە ئەنجامی ئەم زەبرەوە کورد کاردانەوەیەکی نەرێیی، تێڕوانینەکی نەرێیی، هەڵوێستەکی دژە دەوڵەت، دژە سیستەم، دژە دامەزراوەیی لە لا دروست بووە. بۆیە دەبینین وەک کاردانەوە و پەرچەکردارێک کورد لە بەرانبەر دەوڵەتدا چەکی هەڵگرتووە و بووە بە پێشمەرگە، لە دژی دەوڵەت شەڕی کردووە، هێرشکردنە سەر دامەزراوەکانی دەوڵەت و حکوومەتی کردووە بە ئامانج، … هتد. ئەم هەستە دژە دەوڵەتییە لەکاتی شاخەوە لەنێو خەباتگێڕانی کورد دروست بووە و پاش ئەوەی دێنەوە نێو شار لە دوای ڕاپەڕین هەر بە هەمان هەست و مەنتاڵێتی شاخ لە دامەزراوە حوکوومی و دەوڵەتییەکان دەڕوانن، بۆیە ئەو دەزگا و دامەزراوانەی حوکوومەتی بەعس کە بەجێماون لەبری ئەوەی سوودیان لێوەربگیرێت، وێران و تاڵان دەکرێن.

ئەو ژێرخانە دەوڵەتییەی کە هەشبووە لەناودەبرێت. حیزبی کوردی دوای ڕاپەڕین تاکوو هەنووکەش نەیتوانیوە ئەم تێڕوانینە بە دامەزراوە دەوڵەتی و حوکوومییەکان، بە موڵکی گشتی، بە شوێنە گشتییەکان لە لای تاکی کورد بگۆڕێت، بەڵکو لە هەندێ ڕووەوە ئەو ڕک و کینە، تووڕەیی و تێڕوانییە نەرێییەی تۆخترکردۆتەوە و پتر ڕەوایەتی پێداوە، لەبەرئەوەی حیزبی کوردی شکستی هێناوە لە حوکوومڕانی و لە پێشکەشکردنی نموونەیەکی جوان بە هاووڵاتیانی کورد، چونکە جارێکی دیکە تاکی کورد لە لایەن حیزبی کوردییەوە کەوتۆتەوە ژێر زەبری دامەزراوە حوکوومییەکانەوە هەر لە نەبوونی خزمەتگوزارییەوە تا ترس، تۆقاندن و تیرۆر. بۆیە کورد ئەزموونێکی زۆر خراپ و تراژیدی لەگەڵ دەوڵەت و دامەزراوە حوکوومییەکاندا هەیە، جا چ دەوڵەتە داگیرکەرەکان بێت یان دەسەڵاتی حوکوومەتی حیزبیی کوردی بێت.

لە لایەکی دیکەوە، بەشەکەی دی دیلەماکە، کورد گرێی بێدەوڵەتی و دەردی نەبوون بە دەوڵەتی هەیە. زۆرینەی کورد ئەم ئازاری بێدەوڵەتییەی چێشتووە، بە تایبەتی لە دەرەوە کاتێک لێت دەپرسن خەڵکی کوێی، یان دەبێ یەکێک لە دەوڵەتە پێوەلکێنراو و داگیرکەرەکان بڵێی (تورکیا، سوریا، عێراق، ئێران) یان بڵێی کوردستان، ئیدی لێرەوە پرسیارەکان دەست پێدەکەن، چی؟ کوردستان لە کوێیە؟ دەتوانی لەسەر نەخشە پیشانم بدەی؟ … هتد ئەمە چەندین جار ڕۆژانە دووبارە دەبێتەوە. لێرەوە ئازارچێشتنەکە دەست پێدەکات، بێشوناسی، بێماڵی، هەستکردن بە شەرمەزاری، هەستی خۆ بەکەمزانی،

هەستی دەردی بێدەوڵەتی هەموو ئەوانە ئازارت دەدەن و بیریندارت دەکەن. بۆیە کورد وەک قوربانییەکی بێدەوڵەت لەخۆی دەڕوانێت، لەنێو ئەم دۆخی قوربانیبوونە گینگڵ دەدات و لێی دەربازنابێت. بۆی بووە بە گرێیەکی ئاڵۆسکاو و بۆی ناکرێتەوە، بۆی چارەسەرنابێت، هەندێ لەنێو دەردی بێدەوڵەتیدا دەتلێتەوە ناتوانێت تێی بپەڕێنێت. ئەم دەردە، ئەم گرێیە سەرکردەکانی کوردیشی گرتۆتەوە، لە دیارترین نموونەیدا لەنێو کەسێتی مەسعود بارزانیدا خۆی نمایش دەکات. ئەگەر بەوردی سەرنجی لەدوان و قسەکانی بارزانی بدەین، بە ڕوون و ئاشکرایی ئەم گرێی بێدەوڵەتییە لەودا خۆی مانیفێست دەکات. لە هەمان کاتدا، ناتوانێ لەم گرێیە دەربازببێت، ئەو خۆی باش دەزانێت کە ناتوانێت دەوڵەت (ی کوردی) دابمەزرێنێت و دروستی بکات، بۆیە دەیەوێ ڕایبگەیەنێت. ئەو دەیەوێت هەرچۆنێک بێت لەسەر دەستی خۆی دەوڵەتێکە ڕابگەیەنرێ. ئەم ویستە پەیوەندی بە مەنتاڵێتی خێڵەکی و پیاوسالاری (پاتریارکی)یانەی بارزانییەوە هەیە، ئەو وەک پیاوێک، وەک سەرۆک خێڵێک دەیەوێ ئەم شەرفە بە ئەو بێت، ئەوجا بە بارزانییەکان بێت. ئەم مەنتاڵێتییە پتر لەسەر هەست و سۆز ئیش دەکات، بۆیە بارزانی پتر بە شێوەیەکی سۆزەکی باس لە ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردی دەکات، نەک لە بڕیارێکی هۆشەکی دروستەوە بئاخڤێت. لە بەرئەوە بارزانی پتر جەخت لەسەر ڕاگەیاندنەکە دەکات، ئاخر بە ئەو دوای ڕاگەیاندنەکە هەرچییەک ڕووبدات گرنگ نییە.

کورد ئەم تێڕوانینەی لە لا دروستبووە، گوایە کێشە، نەهامەتی و هەژێندەکانی بەهۆی بێدەوڵەتییەوەیە. بۆیە کورد ئەگەر دەوڵەتی هەبوایە ئەوا زۆرینەی کێشەکانی چارەسەردەبوون و ڕووبەڕووی ئەو هەموو هەژێند و جینۆسایدەش نەدەبووەوە، ئەمە ڕەنگە بەشێکی ڕاست بێت. ئێستاش هەمان بۆچوون هەیە و دەیەوێ سەرجەم کێشەکان، قەیرانەکان، کەمایەسییەکان، گەندەڵییەکان و ناکۆکییەکان بەبێ چارەسەر هەڵبگرێت تاکو دوای ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی، ئەمە تێڕوانینێکی کێشئامێزە، ئاخر تۆ بەبێ چارەسەری کێشەکان و یەکلاکردنەوەی ناکۆکییەکان ئەگەر سەربەخۆش بیت، لەرزۆک دەبیت. هەروەها تۆ دوای سەربەخۆیی ڕووبەڕووی چەندین قەیران، کێشەی ناوەکی و دەرەکی دەبیتەوە، بەم هەموو کێشەیەوە چۆن دەتوانیت بەرگە بگریت و سەربەخۆ بیت. بۆیە دەبێت لایەنی کەم زۆرینەی کێشە و قەیرانەکان بەر لە ڕیفراندۆم و ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی چارەسەربکرێن. ئەگینا تەمەنی کۆمارەکەی ئەم هەرێمەش لە کۆمارەکەی مەهاباد زیاتر نابێت.

کێشەی حیزبی کوردی ئەوەیە پتر ئیشی لەسەر حیزباندنی کۆمەڵگەی کوردی کردووە، لەبری ئەوەی وێنای دەوڵەت، خەونی دەوڵەت، ڕێزمەندی و خۆشەویستی بۆ دەوڵەت لە لای تاکەکان دروست بکات. هەروەها ترس لە زەبری دەوڵەت، تێگەیشتن و ڕوانینی دژە دەوڵەتی، دژە دامەزراوەیی، دژە حوکوومەت و دژە موڵکی گشتی لەنێو تاکەکاندا چارەسەر بکات، لە لایەکی دیکەشەوە لە گرێی بێدەوڵەتی دەربازیان بکات و بە پراکتیک ئیش لەسەر بونیادنان و دروستکردنی دەوڵەت بکات. کورد بەهۆی داگیرکردنی لە لایەن دەوڵەتەکانەوە و دابەشکردنی بەسەر چوار دەوڵەت-نەتەوەی پاشکۆلۆنیالیزم بووە بە بوونەوەرێکی دژە دەوڵەت، دژە، حوکوومەت، دژە دامەزراوە و دژە سیستەم؛ بەڵام حیزبی کوردی، دەسەڵاتی کوردی ئیشی لەسەر کاڵکردنەوەی ئەم تێگەیشتنە نەکردووە و هەوڵی نەداوە کورد لەگەڵ دەوڵەت ئاشت بکاتەوە بەڕێی پیشاندانی نموونەیەکی جوانی حوکوومڕانی کوردی، بەڵکو ئەم ڕک و کینە و دژێتییەی زیاتر کردووە و تۆختر کردۆتەوە، چونکە نموونەیەکی جیاواز لە دەوڵەتە داگیرکەرەکانی پێشکەش نەکردووە، بەڵکو پتر لاسایی ئەوانی کردۆتەوە و وەک مۆدێل لێی ڕوانیون. ئاخر حیزبی کوردی نازانێت سیاسەت بکات، خۆی ئایدیای سەربەخۆیی و دەوڵەتداری نییە، بۆیە پتر لە ٢٥ ساڵە هیچ بناغەیەکی دەوڵەتیان دروست نەکردووە، ئەو ژێرخانەی هەبوو ئەویشیان وێران و تاڵانکردووە.
ئەمە زۆر ئاسای□نییە تۆ ماوەی پتر لە ٢٥ ساڵ هیچ ئیشێکت بۆ بونیادنانی دەوڵەت نەکرد بێت، پێت وابوو بێ خەونی شاعیرانەیە! ئێستاش لەپڕ ب□ی□ت بانگەشە بکەیت و بڵێی دەوڵەت ڕادەگەیەنم! بێئاگا لەوەی کە دەوڵەت دروست دەکرێت، بونیاد دەنێرێت، دادەمەزرێنرێت، ئەوجا ڕادەگەیەندرێت.
لە کۆتاییدا، کورد بەر لەوەی ڕیفراندۆم بکات و سەربەخۆیی ڕابگەیەنێت! دەبێت ئەم دیلێمایە چارەسەر بکات. واتا لە لایەکەوە، دەبێت خۆی لە زەبر و ستەمی دەوڵەت دەرباز بکات و لە لایەکی دیکەشەوە، خۆی لە گرێی بێدەوڵەتی ڕزگار بکات.

هەڵوێستی کۆم□ نیستی سەبارەت بە

جاڕی ڕیفراندۆمی پارتی و دەوڵەتی کوردی! … بەشی یەکەم … سامان کەریم

کاتێک کەسێک دەیەوێت لێکدانەوەیەک بکات سەبارەت بە هەر بابەتێکی کۆمەڵایەتی، تیۆری مارکسیستی ناچاری دەکات، بەڕەهایی ئەو بابەتە "قەزیە" لە نێو چوارچێوەی مێژوویەکی دیاریکراو دابنێ. هەروەها ئەگەر بابەتەکە پەیوەندی بە یەک وڵاتەوە هەبێت ئەوە مەرجی بە دادەنێت (بۆ نموونە سەبارەت بە بەرنامەی نەتەوەیی لەو وڵاتەدا) کە تایبەتمەندییە کۆنکرێتە جیاوازەکانی ئەو وڵاتە جیادەکاتەوە لەوانی دیکە لە بەرچاو بگرێت، لە چوارچێوەی قۆناغیکی دیاریکراوی مێژویدا. (لینین/ مافی نەتەوەکان بۆ دیاریکردنی چارەنوسیان/ بژاردەکان بەرگی پێنجەم-ل ١٥١- دوا هێلی تەئکید هی منە).

بەڵام زۆرتر لە ئێمە، خودی جیهانی ماددي و واقعییەتی مێژوویی گۆڕانی بەسەردا هاتووە. مەبەستم ڕووداوەکانی دەورانی ئەزمە و دواتریش لەبەریەك هەڵوەشانەوەی بلۆکی ڕۆژهەڵات و دنیای دوای جەنگی ساردە. ئەگەر ڕوو وەرچەرخاندنی بزووتنەوە ڕزگاریخوازەکانی پێشوو بەلای غەرب و مۆدیلی بازاڕ لە ساڵانی یەکەمی دەستپێکردنی ئەزمەی ڕۆژهەڵاتیش ەدا فەراموش بکەین (چونکە هەرچي چونێك بێت ڕەوتی ئێمە لە خۆشباوەڕییەکانی چەپی تەقلیدیی سەبارەت بە پێشکەوتنخوازی ناسیۆنالیزمی جیهان سێیەمي و ناسیۆنالیزمی کەمینە میللییەکاندا شەریك نەبووە)، بزووتنەوە جوداییخوازەکان و دواتریش جەنگەکان و کۆمەڵکوژییەکانی "میللەت"ە هەوسار پچریوەکان لە ئەوروپای ڕۆژهەڵات و مەرکەزیدا، بەڕاستی خواستی میللي و جیاخوازیی تەنانەت لەبەرچاوی کەسانێك کە لە لەلانی کەمی ئینسانی دەستی بەهرەمەندن، بێنرخ و زۆرجاریش بێزراو کردووە. هەمووان دەتوانن ببینن کە چۆن ناسیونالیزم تەرجومەی ماددی خۆی لە گۆڕە بەکۆمەڵەکانە و "پاکسازییە قەومییەکانە" و کوورەکانی ئینسان سووتاندندا پەیدا دەکات و، چون نەتەنها خواستی میللی بەلکو تەنانەت خودی مەقولەی میللەت و ناسنامەی میللیش لە زۆر حاڵەتدا ناڕەسەنە و دەسکردی ئەوساتێکی سیاسی دیاریکراوە. (مەنسور حیکمەت/میللەتەو ناسیونالیزمەو بەرنامەی کومونیزمی کریکاری- بەشی یەکەم/ هێلی تەئکیدەکان هی منە).

کورتەیەکی پێویست سەبارەت بە ڕیفراندەمی پارتی

ڕیفراندەم میکانیزمی بردنە پێشەوەی سیاسەتەکی دیاریکراوە و مافەکی دیاریکراوی هاووڵاتیان یان دانیشتوانە. خواستی چونە دەرەوەی بەریتانیا لە یەکەتی ئەوروپا، یان خواستی گەڕێنی دراوی ووڵاتەکی ئەوروپی بە ئەرۆ، خواستی دەنگدان لەسەر جیابونەوەی ئوسکوتلەندا لە بەریتانیا، کیوپیک لە کەنەدا... نمونەی زۆرن. بەڵام لەم سیاسەتەی پارتی دیموکراتی کوردوستان بە سەرۆکایەتی بارزانی، ڕیفراندەم خۆی سیاسەتە. یەکێک لە کەسپ و تەنگەژەکانی ئەم سیاسەتەی بارزانی ئەوەیە کە ڕیفراندەم هەر خۆی کراوەتە سیاسەتێک. بەجیا لە ڕاگەیاندنەکانی پێشووی ئەندامانی مەکتەب سیاسی پارتی کە باسی سەرەکیان "کار نەکردن بە ئەنجامی ریفراندەم" بوو، وە دوای ئەوە چاوپێکەوتنی بارزانی لە گۆڤاری فۆرین پۆلیسی دا، کە ڕۆشنە وەڵام بە ڕەخنەکان دەداتەوە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بەڵام شتەکی تازەی تێدا نیە.

باسی ڕیفراندەم ئەگەر کاتی ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی تێدا دیارینەکرێت، هیچ مانایەکی نیە لەم ڕیفراندەمەدا. واتە ماوەی شەش مانگ یان ئەو پەڕی سالێک. واتە پێویستە لەماوەی شەش مانگ یان سالێکدا سەربەخۆیی ڕابگەیەنرێت. ئەگەر نا ئیتر ئەوە ڕیفراندەم نیە، بەڵکو ڕیفراندەمێکە وەک هەنگاو و کارتێکی سیاسی بەدەست بارزانی و پارتی یەوە. بەم مانایەش هەنگاوێکی سیاسی زیرەکانەی بارزانی یە بۆ قۆرغکردنی مافی دانیشتوانی کوردوستان. باسی ئەم ڕیفراندەمە دیاریکراوە لە پایەیەکی سەرەکیدا، باسی پارتی و بارزانی و مێژووی ئەم هێزیە، هەر لایەن و هێزێک مێژووی ئەم هێزە و سیاسەت و پراتیکی وەک هێزێکی بورژوایی کورد لە بەرچاو نەگرێت هەڵەیەکی گەورە دەکات، لە بەرانبەر زەربەی هەرەزۆری خەڵکی کوردوستاندا. لەم بارەوە پێدەچێت تەنانەت لە نەو خەڵک و لە نەو هێزە بورژواییەکان و ژمارەیەکی دیار لە ڕۆشنبیران و نوسەرانی ناسیونالیست... ئەم لەکەدانەوەیە لە بەرچاو گیرابێت، هەر بۆیە دەبینین ناڕەزایەتیەکی فراوان هەیە بە ڕووی ئەم شێوازە لە ڕیفراندەمی پارتی دا.

بەم پێیە ئەگەر تەنها هێزێک هەر ئەوە بێت، واتە ڕابەریکردنی پارتی بۆ ئەم پڕۆسەیە و بەم شیوازەی ئێستای، بەدەست هەر ئینسانێکی نەک ئازادیخوازو پێشکوتوخوازەوە بەڵکو بەدەست هەر ئۆپوزیسیونێکی پارتیشەوە، بە بڕوای من ئەوە پایەیەکی هەڵگار بەهێزە کە هەر ئینسانێک چەند جار بیر بکاتەوەو توشی تەڕامان بێت ئینجا بڕیار

بدات. ئەمە بابەتێکی ئۆبژەکتیڤەو مێژووی ئەم هێزو بزووتنەوە و سەرکردەیە نیشانی داوە. لە بەشی دووەمدا لەسەر ئەم پۆینتە زیاتر باس دەکەین.
لە ڕوانگەی منم□و□ تا ئەوکاتەی کە ماوەی ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی و پێکهێنانی دەوڵەت دیارینەکرێت، ڕیفراندۆمێک بوونی نیە. ئەگەر ١٠٠ دانە ڕیفراندۆمیش بێت و بچێت. ڕیفراندۆمێک لە گۆرێ نیە، چونکە ئامانجێک بوونی نیە. بزووتنەوەی کوردایەتی و بارزانی و ڕابەری ئەم بزووتنەوەیە، هوشیارانە خ□□ک□ی کوردوستانیان بار□ه□ناوە. ووردبینانە، مامەڵە لەگەڵ خەڵکێک دەکەن کە دەزانن تاکوێ پێ ڕادەکێشێت. سیاسەتێک کە ناوەرۆکەکەی بریتی یە یان ٢٧ ساڵە بریتی بووە لە لابردنی سەرنجی خەڵک لەسەر مەسەلە و کێشە سەرەکیەکانی خەڵک ئەوەی تشۆمسکی پێی دەڵێت " الالهاء" واتە سەرنج لابردنی خەڵک لەسەر کێشەو گرفتە سەرەکیەکانی کۆمەڵگا و بەکارهێنانی ئەڵتەرناتیڤێکی سیاسی گونجاو بۆ پێکانی ئەم ئاراستەیە. ریفراندۆم بونی نیە بەلام ناویان ناوە ریفراندۆم. ناویان ناوە ڕیفراندۆم، چونکە ڕیفراندۆم خۆشناوە، لایەنی کەم بۆتە خۆشناو و هەندێ هێز بە کەفوکوڵی شۆڕشگیرانەش دەیڕازێننەوە. بەڵام ڕیفراندۆم بۆیە خۆشناوە لە کوردوستان چونکە خەڵکەکەی بەمانای جیابونەوەی کوردوستان د□بینن. کاتێک کە ئەم ئامانجە جێبەجینەکرێت لە ماوەیەکی دیاریکراودا-٦مانگ تا یەک ساڵ. ئەوا ڕیفراندۆمێک ناکرێت بەڵکو سیاسەتی گەوجکردنی خەڵک پیادە دەکرێت. پراتیکردنی ئەنجامی ڕیفراندۆم ڕاستەوخۆیە و وەک شەراب هەڵناگیرێت تا خۆشترو باشتر بێت.

لایەنێکی دیکە ئەوەیە کە ڕیفراندۆم وەک میکانیزمێک هەمیشە بۆ بابەتە گرینگە چارەنوسسازەکان بەکارهێنراوە کە ناکرێت یان دەسەڵاتداران پێیان باش نیە کە لە ڕیگای یاسا و ڕیسا و دەستورەوە لە پەرلەمان یان لە لایەن حکومەتەوە بڕیاری لەسەر بدرێت، دەیانەوێت مۆری گشتگیری□ک□ی کۆمەڵایەتی گەورەی لێ بدەن. بەم مانەیەش ڕیفراندۆم بۆ کایە کردن نیە بە خواست و داواکاری خەڵکەوە. دەبێت ڕیگا لەم جۆرە سیاسەت و پرۆژە سیاسی یە بگیرێت کە دەیەوێت بابەتێکی وا هەستیار بکاتە وەرەقەی سیاسی دانوسان و چەپاندن و گەوجکردنی خەڵک.
خەڵکی کوردوستان موچەیان نیە، کارەبایان نیە، خزمەتگوزاریان نیە، زەمانی کاریان نیەو لەسەر کار دانامەزرێن و خاوەن بڕوانامەکانی زانکۆو پەیمانگاکان زۆربەی هەر زۆریان بێکارن، ه□□□وشین و کەڵەکەی سەرمایە بۆ هەندێک بەپرس و ملیاردێری دەوربەری

سەرکردایەتی بورژوایی کورد بەردەوامە. خەڵک بۆ ئەوەی بژی کەلوپەلی ناوماڵ دەفرۆشێت. دووبارە گەڕانەوە بۆ دەرەوەی ووڵات بە شێوەیەکی فراوان ماوەی دووساڵە دەستیپیکردەتەوە. ژێر بەژێر لەژیر ناوی چاکسازیداب"کە وەرانکاریە بۆ خەڵک" زەربەی کەرتەکانی خزمەتگوازی کراوەتە پریڤایت " پریڤاتیزەیشن": کارەبا، خەستەخانە و کەرتی تەندروستی، خوێندن و خوێندنی باڵا... خۆ کەس ئاگاداری کەرتی نەوت و گرێبەستەکانی نیە کە چۆنە و بەپێ کام بناغەیە گرێدراوە، ئەمە بەجیا لە کەسپەکانی وەک ناوچە کوردنشینەکانی: کەرکوک و خانەقین .. بەجیا لە شەری دژی داعش و کوژرانی ڕێژانەی جگەر گۆشەکانی خەڵک…جگە لەوانەش کەبەرکە و کەسپەکانی نێو حزبەکانی بزووتنەوەی کوردایەتی و هەروەها هەڵواسینی پەرلەمانی کوردایەتی و ماوە بەسەرچوونی سەرۆکایەتی بارزانی و چەندین کێشەی دیکە. ریفراندۆم یان سیاسەتی پیادەکردنی ریفراندۆم ، سیاسەتی سەرنج لابرنە لەسەر ئەم کێشانە و شاردنەوەیەتی لە لایەک و لە لایەکی دیکەشەوە بارزانی دەتوانێت وەک وەرەقەیەکی جۆکەر لە هەر کات و هەلومەرجێکی سیاسی دا بەرانبەر بە خەڵکی کوردوستان و هێزە موخالیفەکانی و حکومەتی بەغداو هێزە ئیسلامی و قەومیە عەرەبیەکان بەکاریبهێنێت. ئەوانە ئامانجی سەرەکین. ئەوەتا نوێنەری یەکێتی نیشتمانی کوردوستان لە تورکیا بەهرۆز گەڵاڵی کە حزبەکەی هاوبەشی پارتی یە لەم جارەدا دەڵێت "به تورکیایان ووتوه ڕیفراندۆم بۆ دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان و جیابوونەوه له عێراق و گەڕانەوەی کەرکوك و شوێنه جێ ناکۆکەکان نی یه، به ڵکو بۆ ئەوەی وەک کارتێك بۆ گفتوگۆ له بەرانبەر بەغدا بەکاری بێنین." (چاوپێکەوتنی بەهرۆز گەڵاڵی لەگەڵ پێگەی سپی میدیا/ ۲۵.٦.۲۰۱۷/ تەئکیدەکە هی منە).
سیاسەتی ڕیفراندۆم ، ڕیفراندۆم نیە. تۆ ناتوانیت تۆپی پێ بکەیت و گۆڵ بکەیت، بەڵام نەتوانیت ئەنجامەکەی ڕابگەیەنیت کە براوەیت. یان دەرابیت وشەهامەتی ئەوەت نەبێت کە دۆڕانەکەت ڕابگەیەنیت. ئەوە ئیتر تۆپی پێ نیە.

ئەو ڕیفراندۆمەی پارتی و یەکیتی ، ڕیفراندوم نیە وبڵقەکە زوو دەتەقێت. بەڵام وەرەقەی بەرزکردنەوەی کەسایەتی بارزانیە تا ئاستی سەرکردەی "ڕزگاریبەخشی" خەڵکی کوردوستان ولایەنی کەم لە ئاستی بزووتنەوەی کوردایەتی دا. ئەمە پۆینتێکی گەورەی پیادەکردنی ئەم ڕیفراندۆمەیە، بەتایبەت کە قسە لەسەر ئەوە دەکرێت کە ئیتر بارزانی خۆی هەڵنابژێرێتەوە. بەڵام بۆ پارتی و یەکێتی بە جیا لەم پۆینتە خالێکی دیکەی گرینگ ئەوەیە کە وەرەقەیەکی گرینگی هەڵبژاردنی داهاتوویانە. ئەوان وەک دوو هێزی سەرەکی دەسەڵاتدار

لەماوەی ٤ ساڵی ڕابوڕدوودا: خەڵکیان هەژارکردووە، هەژاری زیادیکردووە، موچەیان کردووە بە یەک لەسەر سێ، بێکاری گەیشتۆتە ئاستێکی ترسناک، گەندەڵی زیادیکردووە و کارەبایان کەمیکردووە....
بۆیە رێفراندۆم بۆ دەنگدانیش سوودی گەورەی دەبێت بۆ ئەم دووهێزە.
یەکێتی و پارتی باشدەزانن کە دەوڵەتانی دونیا وەک ئەلمانیا و روسیا و تورکیا و ئێران و عێراق و تەنانەت ئەمریکا و نەتەوە یەکگرتووەکانیش، ئاگاداریان کردوون کە لەگەڵ "یەکپارچەیی خاکی عێراقدان". ئەمریکا بە ڕەسمی ٢٤حوزەیران لە ڕیگای تیلەرسونەوە ڕایگەیاند کە لەگەڵ ڕیفراندۆم نین. ئەو قۆناغەی کە لە چوارچێوەی سیاسەتی ئەمریکی دا بوارێک هەبوو بۆ دەولەتی کوردی کە مەسعود بارزانی هەوڵێ بۆدا بەسەرچووە و کاتی نەماوە. کاکە درەنگ فریا کەوت!!. بەڵام لە ڕوانگەی منەوە پارتی لە چوارچێوەی سیاسەتی ئەمەریکی دا سیاسەتی پێکھێنانی دەوڵەتی کوردی هەبووە و ئێستاش پەلەقاژەی بۆ دەکات. هەلوێست لەسەر ئەم باسە لە بەشی دووەمدا دێت.

ئەگەر ئەوە ڕاستیەک بێت، ڕاستیەکی دیکە ئەوەیە کە هەموو کەس بارزانی و پارتی دەناسێ وە دەزانی کە بەبێ ئەمریکا و تورکیاو ... ناتوانێت بڕیارێکی وا بدات...مەگەر مێژوو درۆ دەکات. یان مەگەر پارتی و بارزانی ئاڕاستەی سیاسیان گۆڕیوە بۆ لایەکی دیکە. بەڵام هیچ لایەکی دیکەی زلھێز ڕیفراندۆمی قبوڵ نەکردووە. پارتی وەک هێزێکی بورژوایی و نوێنەری سەرسەختی بازاڕ و نیولیبڕال، ناتوانێت وە بۆی نیە کە بڕیاڕێکی سەربەخۆی لەم چەشنە دەربکات، بە تایبەت لە هەلومەرجی ئینتقالی ئەمرۆدا... ئەمە ئەگەر واز لە ناسینی پارتی و مێژووی ئەم هێزە بھێنین.
خەڵکی کوردوستان، پێویستە بەشداری ئەم یاری یە نەکەن، وە هوشیارانە ڕوبەڕووی ئەم سیاسەتە ببنەوە و لەمبارەوە لە هەلومەرجی ئێستادا، ئەگەر دەیانەوێت ڕیفراندۆمێک بکرێت کە ڕیفراندۆمی خۆیان بێت و ئەنجامەکەی بەپێی دەنگی ئەوان بێت و نەکرێتە وەرقەیەکی سیاسی بۆ بەند و بەست و سازانی ژێر بەژێری سیاسی ئەوا پیویستە: لەم ریفراندۆمەدا بە مەرجەوە بەشداری بکەن، مەرجێکی رۆشن ئ▯و▯ش ئەوەیە کە: لە فۆرمی دەنگداندا خاڵێک زیاد بکرێت بەم شێوەیە: دەست بەجێ ئەنجامی ڕیفراندۆمەکە دەخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە، ئەنجامی ڕیفراندۆم هەر چیەک بێت، ئەوە لەماوەی ٦-١٢ مانگدا ڕادەگەیەنرێت. واتا ئەگەر خەڵک دەنگیان دا بە جیابوونەوە لە عێراق ئەوە لەو ماوەیەدا سەربەخۆیی و دەوڵەت لە کوردوستان ڕادەگەیەنرێت.

ئەم خاڵەی سەرەوە مەرجە. ئەگەرچی بۆ ڕیفراندۆم مەرج دانانرێت، بەڵام ئەو مەرجە سیاسەتی پارتی سەپاندویەتی بەسەر خەڵکدا. خۆیان خەڵکیان ناچار کردوە کە مەرج دابنێن. خۆیان بە ئاشکرا بە خەڵک دەڵێن: خەڵکینە گاڵتەتان پێدەکەین. ئەگەر نا ل□ ک□و□ی دونیا ڕیفراندۆمێک کراوەو بە خەڵکەکەش وتراوە وەرن دەنگ بدەن بەلام کار بە ئەنجامەکەی ناکەین، یان مەرج نیە کار بە ئەنجامەکەی بکەین. بۆیە دانانی مەرجێکی ئاوەها بۆ ئەم ڕیفراندۆمەی پارتی پێویستە. بەبێ مسۆگەر کردنی ئەم مەرجە هەر جۆرە دواکەوتنێکی ئەو ڕیفراندومە لە ژێر هەرناوێکدا بێت و لەسایەی هەر بۆچون و ئایدۆلۆژیا و سیاسەتێکدا بێت، ڕاستەوخۆ هوشیارانە یان ناهوشیارانە دەبێتە سیاسەتی دواکەوتنی پارتی. سیاسەتی پێدانی وەرەقەیەکی ئیمزاکراوە بە بارزانی و پارتی کە بەئارەزووی خۆیان و هەرکاتێک بیانەوێت کایەی سیاسی و بەند و بەست بە دەنگی خەڵکەوە بکەن. هەر هێزێک بێ ئەو مەرجە دوای ریفراندۆمی پارتی بکەوێت ئەوە بەرپرس دەبێت بەرانبەر بەخەڵکی کوردوستان. دواکەوتنی پارتی بەبێ ئەو مەرجە نیشانەی ئەوەیە کە ئەو کەسە یان ئەو هێزە، هەلومەرجی دیاریکراو و مێژووی دیاریکراوی بەهیچ شێوەیەک ل□ بەرچاو نەگرتووە. وەرەقەیەکی داوەتە دەست پارتی و ئەویش بەپێی سیاسەتی خۆی بەکاریدد□هێنیت.

کاراکردنەوەی پەرلەمان و ئەو قسەو قسەلۆکانەی کە لەلایەن نوسەران و هەندێک سەرانی بزووتنەوەی کوردایەتی یەوە باسدەکرێت لە سەر ڕێکخستنی نێو ماڵی کورد هیچ پەیوەندیەکی نیە بە خواستی خەڵکەوە. ئەوان ڕێک بوون، وە ماڵەکەیان زۆر ڕێکخراوبوو، هەر لەو کاتەدا موچە قرتکرا، هەرئەوکاتیش کارەبا نەبوو، گەندەڵی لەو پەڕی دابوو … ڕێکخستنی نێو ماڵی کورد مانای دابەشکردنی سەرەوت و سامانی کەڵەکەبووە لە نێو حزبەکاندا بۆ ئەوەی کەسیان زویر نەبن، وەک هەلومەرجی ئێستا. هەموو پێکەوە بیخۆن و خەڵکیش بێ موچە و بێ کارەبا و بێکار بێت و لەشەری داعش یشدا ڕۆڵەکانیان بکوژرێن. خەڵکی کوردوستان ئەگەر دەیەوێت نەکەوێتە نێوان بەرداشی پارتی و یەکێتی یەوە وە ئەگەر دەیەوێت ریفراندۆمێکی گشتی و ئازاد بکات و هەروەها لایەنی کەمی خواستەکانی دابین بکات، چارێکی دیکەی نیە جگە لە هاتنە مەیدانی وەک هیزێکی سەربەخۆی سیاسی و دابینکردنی ئەو مەرجەی سەرەوە لەم ڕیفراندۆمەدا. لە ڕوانگەی منەوە ئەگەر ئەم مەرجە ببێتە مەسەلەیەکی کۆمەڵایەتی گەورە، ئەوە پارتی واز لە ڕیفراندۆمەکەی دەهێنێت.

لەسەر پایەی بە باوەڕی بە پارتی، ڕێفراندۆم کراوەتە باسێکی سیاسی گەورەی ئەمڕۆی نێو کۆمەڵگای کوردوستان. ئەمە پۆینتێکە مانای گەورەی سیاسی هەیە بۆ هەموو هێزە سیاسییەکان، هەموو ئەو هێزە سیاسیانەی خۆیان بە بەرپرس دەزانن سەبارەت بە چارەنوسی سیاسی ئایندەی خەڵکی کوردوستان. ئەم پۆینتە، بە باوەڕییە بۆ پارتی دیموکراتی کوردوستان و سەرکردەکەی. ئەم بارە زادەی بیرەکەی ئەم کەس و ئەو نووسەر و ئەو هێزی سیاسی نیە، بەڵکو مێژووی سیاسی ئەم هێزە و سەرکردەکەیەتی سەبارەت بە خەڵکی کوردوستان. بۆیە بەجیا لەوەی کە لە هەلومەرجی ئێستادا چۆن بیر دەکەینەوە سەبارەت بە سەربەخۆی و پێکهێنانی دەوڵەت لە کوردوستان دا، پەیوستە لەسەر هەرکەسێک وە هەر هیزێکی سیاسی لە کوردوستاندا، ئاگاداری ئەم ڕیفراندۆمە بێت و خۆی نەخاتە دووی پارتی و لایەنی کەمی ئەوە مسۆگەر بکات کە دەنگەکەی یان دەنگی خەڵک ناکرێتە وەرەقەی سیاسی بە دەستی پارتی و بارزانی یەوە. بە ئەوەش ئەو مەرجەی کە لەسەرەوە ئاماژەمان پێدا هەجگار پەویستە.

بەشی دووەمی ئەم باسە باسی دەوڵەتە لەکوردوستان. دەوڵەتێک کە ئەگەر پێک بێت لە سایەی ڕیفراندۆمی پارتی دا دەوڵەتی بزووتنەوەی کوردایەتی دەبێت بە ڕابەری پارتی، دەوڵەتی بارزانی دەبێت. لە هەلومەرجی ئەمرۆدا گومانێک لەمە نیە، وە هەر کەس و لایەنێک گومانی لەمە هەبێت یان لە دەرەوەی مێژوو دەژی یا بەرژەوەندی هەیە لەگەڵ پارتیدا. بەڵام ئەم دەوڵەتە چۆن وە لەسایەی چ هەلومەرجێکی سیاسی جیهانی وناوچەیی و لەکەلی عێراق و کوردوستاندا پێکدیت؟! کەواتە باسی کەنکرێتی ئەمە بە دەوڵەت ئەوەیە لە کام هەلومەرجی سیاسی دیاریکراو لە باری مێژوویەوە ئەم دەوڵەتە پێکدێت؟! ئایا بە شێوەیەکی کەنکرێت لەم هەلومەرجەدا “هەلومەرجی ئینتقالی مێژوویی” جیابوونەوەی کوردوستان و پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی بەڕابەری بارزانی بەقازانجی چینایەتی کرێکار و خەباتی ڕزگاریخوازانەی لەئاستی ئەنتەرناسیونالەی و لەکۆیدا دەشکێتەوە؟! واتە دەبێتە هۆی یەکگرتوویی و یەکڕیزی زیاتری ئەم چینە لە ئاستی عێراق و ناوچەکەدا؟! یان هەلومەرجی خەباتکارانە و ژیان و گوزەرانی چینی کرێکار باشتر دەکات لە ئاستی عێراق و کوردوستاندا؟! یان کێشەو ململانێی نەتەوەیی بنبڕ دەکات و لە کۆڵ ئەم کێشەیە دەبینەوە؟! وە ئایا ئاراستەی مێژووی سەرمایەداری سەبارەت بە “مافی چارەنوسی نەتەوەکان” و بەتایبەت باسی دیاریکراوی ئێمە لەسەر کوردوستانی عێراقە، لەسەردەمی گلۆبال و تەربوونی سەرمایە و لەم هەلومەرجە ئینتقالی یەدا چی بەسەر دێت؟! ئایا ئاڵوگۆڕەکانی چارەکەسەدەی

ڕابوردوو چیمان پێدەڵێت لەمبارەوە؟! وەڵامی ئەمانەو گەلێک پرسیاری دیکە لە بەشی دووەمی ئەم باسەدا دەخوێنینەوە.

٢٦. حوزەیران.٢٠١٧
saman.karim5@gmail.com

ڕۆشنبیری گەندەڵ .... محەمەد تەها حوسێن

ئەوە هەر بەناو حزب و ڕێکخراوە ناسیاسیەکان نین نائومێدی لەم کۆمەڵگەیەی ئێمەدا بەرهەم دێنن، بەقەد ئەوەی ئەوەندە و بگرە زۆرتریشمان ناڕۆشنبیر هەن کاری بنچینەییان بڵاوکردنەوەی بێئومێدی و ڕەشبینکردنی تاکەکانە لە کۆمەڵگەدا، کە من ناویان لێنانێم(کۆلکە ڕۆشنبیر) چون (کۆلك) لە بنچینەدا دارێکی بەرداری لاو و پڕ ژیان و جولە بووە.

ئێمە لەسەر هەموو ئاستێك دەبێ باوەڕمان بەوە هەبێ و تەنانەت دانیش بەوە دابنێین کە گەندەڵی نەك هەر کایەی ئابووری و سیاسی ئەم سەرزەمینەی ئێمەی گرتۆتەوە، بەڵکو کایەی کۆمەڵایەتی و کولتووری و پەروەردەیی و ئەخلاقیشمان کلۆر یا باشتر وایە بڵێین بۆگەن بووە بە گەندەڵیەوە و من لای خۆمەوە بێزم دەبێتەوە و پێشموایە کەمترین ڕایەڵەی پەیوەندی هەن بە سیاسیەکانی ئەم هەرێمەوە بمبەستنەوە کە من تا ئێستا لێم ونن .

کە یەکێك تووشی دەردێك دەبێ و پێیەوە دیار دەبێ و لای کەسانی تریش دەیدرکێنێ، مانای ئەوەیە ناڵە ناڵیەتی و گیرۆدەیە بە دەستیەوە و ئاواتی ئەوە دەخوازێ هەرچی زووە لێی ڕزگار بێ و ئەم شعورەشی پەیوەستە بە پەیبردن بە جەستە و ڕێزگرتنیەوە.
کە یەکێك کێشەیەك یا نەخۆشیەکی دەروونی یەخەی دەگرێ و هەست دەکا وەك جاران نەماوە و ڕەفتاری هاوسەنگ نیە، کە درکاندی و هەوڵی دا ئەو بەڵایەی لەکۆڵ بێتەوە، ئەوا ئەو کەسە وریا و هوشیارە بە خۆیی و ئاستی زیان و قورسایی کێشەکە دەزانێ ، هەر بۆیە چەندین هەنگاو لە چارەسەر نزیکتر دەبێتەوە. بەڵام کە سوور بوو لەسەر ئەوەی

نەخۆش نیە و هیچ کێشەیەکی لەو جۆرەی نیە، ئەوا چارەسەری دوور دەکەوێتەوە و بۆ ماوەیەکی درێژ و ڕەنگە تا مردن قۆناغەکانی کێشە و نەخۆشیەکەی سەختر بن و خۆیی و دەوروبەرەکەشی تووشی بەڵا بکا و لە لایەکی دیکەشەوە ئەو کەسە پەی بە دەروونی خۆی نەبردووە و Self Perception ی یا self awareness ی واتە(پەیبردن بە خود) ی لە ئاستێکی هەرە نزمدایە.

کۆمەڵگەی ئێمە هەم جەستە و هەمیش دەروونی نەخۆشە، هەردووکیانی لە بارێکی گەندەڵ و پەککەوتوویدایە، بەڵام تا ئەو ئاستە نیە کەوتبێت و ئیدی تا ئەبەد هەڵنەستێتەوە.
تا ئەو ئاستە نیە گێشەگیر بووبێت و نەکەوێتە ژێر باری چارەسەر و ئومێدی بە چاکبوونەوە بڕابێ و هەر هەوڵێك بۆ دەربازبوون ڕەتکاتەوە. ئومێد بڕان ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە شکستهێنان لە دۆزینەوەی مانا بۆ ژیان و دۆزینەوەی ڕێگە چارەی گونجاو بۆ کێشە و قەیرانە هەمەجۆرەکان، بەڵام لە ڕوانگەی خوێندنەوە عەقلانی و زانستیە هەمە لایەنەکانەوە.

هەموو لایەکمان بە تاك و گرووپ و حزبی و ناحزبیەوە قسە لەسەر نەخۆشی و تلانەوەی کۆمەڵگە بەدەست گەندەڵیەوە دەکەین و بەشێکی زۆریش کە لە بنچینەدا هوشیارن بەو نەخۆشیە و پێشبینی مەترسی و دەرەنجامەکانی دەکەن و هیواخوازن تا ڕادەیەکی باش ساغ بینەوە و بچینەوە ئاستێکی ماقول لە درووستی جەستەیی و دەروونی، ئەو بەشە لە کەسە هوشیارەکان پێیانوایە ئومێد لە نێو ئەم بێسەروبەریەدا هەر دەبێ چەکەرە بکاتەوە و لە ڕاستیشدا کاری سەرەکی و ئینسانیی ڕۆشنبیری ڕاستگۆ و پاك و هاوسەنگیە لە قسەکردن لەسەر گەندەلی هەمەلایەنە و دواتر بەشداربوونی لە دۆزینەوەی دەرچە عەقلانیەکان جا بە هەر شێوەیەك بێ لە بەشداریکردن، دوای ئەوە ڕۆشنبیری حەقگۆ و حەقنووس هیچ کاتێك وەك سیاسیەکانمان دەسەڵاتی خۆی خراپ بەکارنابا و نایخاتە خزمەت بەرژەوەندیە خودیەکانی خۆیەوە نەوەکا وەك ئەوان بخزێتە نێو عوساب و هەوەس و توخمەی چێژبازیەوە.

ئەو هەوەسبازە عوسابیانە هەر لە بنچینەوە (بوونەوەری نێو زێرابەکان*)ن و خۆشیان لەو جۆرە قەڵەو بوونە بە نەخۆشی دڵ کە سەرەنجام چۆنیان دەست کەوتووە ئاوا بە سانایش لەدەستی دەدەن، ئەم جۆرە لە گەندەڵ، زیندەوەر بەڵێ زیندەوەری سەر لاشە مردووەکان و کەلاکە تاقەت لێبڕاوەکانن و وەك کرم و قالۆچە و سیسرکە و دەعبای سەیر سەیر ژیانیان تەنها لەسەر بۆن و بەرامی گەندەڵیە و هەرگیز

نایانەوێ بچنە ژێر باری هەر سیستمێکەوە و پاشان بە کردار و گوفتاری خۆیان ڕۆڵی سەرەکیان هەبووە لە نائومێد کردن و نائومێد هێشتنەوەی تاکەکانی کۆمەڵگەکەمان.
با چیدی وێنەکە ناشیرین نەکەم، نەیشێوێنم و بێمەوە سەر بابەتی (نائومێدکردن) و ڕۆڵی کەسانێکی زۆر لەوانەی تەنها عینوانی ڕۆشنبیریان لە تەلەفزیۆن و ڕۆژنامەکان وەرگرتووە و قەوارەی بەشداریان لە گۆڕانکاریە کولتووری و کۆمەڵایەتی و ئەکادیمیەکان هیچ شایەدیەکی لەم جۆریان بێ نادا، چون لە بنچینەدا لە نێو خۆیاندا قەوارەیان نەگرتووە و ئەوان لە نێو قەوارەی حزب و گرووپ و کەسێتی دووەم و سێیەمی خۆیاندا دەدوێن.

گرووپگەلی ئەم هەرزە نووسەر و ڕۆشنبیرانە تەنها هاڵمێنی قسە و سادە نووسین لەو بابەتە ئاشکرایانەدا دەدۆزنەوە کە بەڵگە نەویستن وەك گەندەڵی و دزی و خیانەت و .....تاد، ئەوان تەنها ئەوەی پێیەوە ماندوو دەبن ترش و خوێ کردنیانە و دواتر بە ئاراستەی نادیار ڕۆیشتن و بە ئاراستەی تاریکی و ئاراستەی ناشیرینی و ناڕێکی ئەگەر عەقڵێکی پشکنەری ورد و خەمخۆر و پاك و بێگەردی لە پشت نەبێ ئەوا ئاسان لەسەر زەمینەی گەندەڵی و نالەباریدا دەخزێ و هەڵدەخلیسکێ و خلیسکانیش تا ئاستێکی زۆر کۆنتڕۆڵ لەدەست خاوەنەکەی دەباتە دەر.
بەناو ڕۆشنبیرەکانی ئێمە، هەڵبەت ئەوانەی هەمیشە خزیون و لە خلیسکانێکی بەردەوامدان وەك سیاسیەکانمان دنیایەك گرێ و گۆڵەی سایکۆلۆژیان هەیە و تا ئاستێکی زۆر پیادەی ڕێچکەیەکی هەڵەی مومارەسەکردنی ئەرکی ڕۆشنبیری و دەسەڵاتی ڕۆشنبیرن و ئەوانیش بە جۆرێکی تر عوسابی و هەوەسبازن و چێژی بوون و بەردەوامیان لە نائومێد کردن و دیسانەوە نائومێد هێشتنەوەی کەسەکانە، چێژیان لەسەر گریاندنی خەڵك و کولاندنەوەی برینەکانیانە، چێژیان لە سازکردنیانە بۆ هێنانی ئەم خەڵکە عەوامە کولتوور گەندەڵە بۆ بەرەی خۆیان تاوەکو شەڕی بەرەکەی دیکەی گەندەڵیان پێبکەن و سەرەنجام ئەوان لەمبەر بەرزی دەکەنەوە و ئەمانیش لەم بەرە کەپسی دەکەن.
من پێموایە گەندەڵی نەخۆشیەکی ئەخلاقیە لە هەناوی کولتووری ئێمەدا خانەخوێی هەمیشەیی هەبووە و بووەتە نەخۆشیەکی درێژخایەنی ئەوتۆ کە هەمیشە بە چارەسەرە شۆك ئامێزەکان هۆشیان خستوینەتەوە بەر. چارەی بە شۆك هەژاندوونی و بۆ ماوەیەك هاتووینەتەوە هۆش و ئەوەندەی نەبردووە کەوتووینەتەوە نێو باری بێهۆشیەوە.

ڕۆشنبیری جیددی بە هیچ شێوەیەك نابێ دەسەڵاتی ڕۆشنبیری خۆی تەنها

بۆ باڵابوونی خۆی بەکاربێنێ و هەر کە گەیشتە ئەوەی ئەهریمەنەکەی ناوی لێی دەوێ ئیتر بحەسێتەوە و ئۆخەی بکا. ڕۆشنبیر بەرهەمهێن و وەبەرهێنی ڕۆحی کۆمەڵگەکانی ئەم زەمەنی ئێستای تەکنۆلۆژیای مەعریفەیە و ناکرێ هۆشی لای سنوورەکانی گەندەڵبوونی خۆی و گەندەڵی بە گشتی ببڕێ، ئەو داهێنەری بەهاگەلێکە و هەمیشەش لە هەڵسووڕ و داسووڕی ئەم بەهایانە بە ئاگایە و ناهێڵێ بۆگەن بکەن و لە سنوورەکانی پیرۆزی و گەندەڵی نزیك بنەوە.

بێچاوێنی بین لای خۆمان ئەوەندەمان کەسی سادە و سادەلەوح وەك ڕۆشنبیر ناساندوون وەك ژمارە لە زۆر گەورە وڵاتی دنیا زیاترمان لەو کەڵە مرۆڤانە هەن!!، ئەگەر بیانخەینە نێو کەشێکی ئەزموونکردنەوە بڕوا ناکەم بەقەد پەنجەی یەك دەستیان لێدەرچێ.
ڕۆشنبیری جیددی کەسێکی زۆر ئاساییە، تەنها ئەوەندەیە هوشیارە لە سنوورەکانی پاکی و ناپاکی و باشیش دەزانێ بە چی دەبین بەو ئینسانانەی ژیان لە خۆشەویستی و پاکی و ڕاستگۆیی و ئازادی و ....تاد یدا دەبینن. ڕۆشنبیر لە هیچ بڕگەیەکی زەمەندا نا بێتە ئایکۆنێکی پیرۆز و بەدەر لە هەڵە، ئەو تەنها ئەوەندەیە وریایە لە خۆی و ئەو خودە گەورەترەی هەموومان بەیەکەوە بەشدارین لە بە زیندوو هێشتنەوەی کە کۆمەڵگەیە، ئەو وریایە لەو نەخۆشیانەی هێزمان لێدەبڕن و داماندەوەشێنن، هوشیارە لە هەموو ئەو ڤایرۆسانەی گەندەڵی ئەگەر قەلاچۆیان نەکەین قەلاچۆمان دەکەن.
ئەو ئیش لەسەر ساغ هێشتنەوەی عەقڵ دەکا بۆ ئەوەی هەمیشە کۆمەڵگە بە هوشیاریەکی عەقلانیانەوە بجولێ نەك لە ژێر کاریگەری هەڵچوون و سۆزدا.

ئەگەر ڕۆشنبیر گەندەڵ بوو سیاسیەکان و ئەهلی بازاڕ هیچ گلەییەکیان لێناکرێ چون لە بنچینەدا ئەوەش دەدزن کە ڕۆشنبیر هەیەتی و جگە لەوە چیتری نیە کە مەعریفەکەیەتی و وەك بیانوو و پەڵپ بۆ شاردنەوە و پۆشینی کرێتی و گەندەڵیەکانیان بەکاری دێنن.
زۆر بوون لەو ڕۆشنبیرانەی لە مێژوودا بوونە ڕێنیشاندەری گەورە خوێنمژی گەورە و هزر و مەعریفەیان بووە چوارچێوەیەك بۆ فاشیزم و نازیزم و چەندین (یزم) ی تر.
زۆریشن لەو بەناوڕۆشنبیرانە لای خۆمان کە تەنها دەنگن و دیبلۆماسیانە و دواتر فاشیانە دەم بە مایکی تەلەفزیۆنەکانەوە دەنێن و پیت و وشە کرچ و کاڵەکانیشیان لەسەر کاغەز و بە دیجیتاڵ دەنەخشێنن.
ئاخخخخخخخ لەو □□□□□□□شنبیرانە

ـ لە سەر ریتمی ناونیشانی ڕۆمانێکی برای بەڕێزم جەبار جەمال غەریبە.

ئۆتۆریتاریزم: چەمک و تایبەتمەندیەکانی… نووسینی: زانکۆ یاری

ئۆتۆریتاریزم «Autoritarianisme» دەستە واژەیێکە کە لە وشەی فەڕانسەوی «Autorite» واتا هێز و دەسەڵات گیراوە. (1)
ئۆتۆریتاریزم پێناسەی جۆری نوێنەکی دەروونناسی و شرۆڤەی جۆری لە تایبەتمەندیەکانی کەسایەتی لە مرۆڤە. حکوومەتە سیاسیەکان هەمان نموونەی ڕێکخستنی دەسەڵاتی سیاسین کە دەتوانرێ بۆ چەند شێوەی جۆراوجۆر پۆلێن بەندی بکرێن، وەکوو ژمارەی بەڕێوەبەرانی دەسەڵاتی سیاسی، شێوازی دەستنیشانکردنی بەڕێوەبەران، جیایی نێوان ئەو دامەزراوانەی حکوومەت دەیکەن و هەروەها جۆری پەیوەندیی نێوان دەسەڵاتداران و خەڵک.
دیاریکردنی سنوورەکانی نێوان ئەو دوو ڕێژیمانە کارێکی زۆر ئاسان نیە، بەڵام هەر بۆیە ئەو پێوەرانە چەندین ڕێژیمی جیاواز بوونیان هەیە، وەکوو دیموکراسی، کۆماری، پاڕلمانی، پاشایەتی، دیکتاتۆری، تۆتالیتاریزم و هتد.
بە واتەیەکی سادەتر ڕێژیمی ئۆتۆریتێ بە دەستەیێک لە ڕێژیمە دیکتاتۆریەکان دەڵێن کە گرووپێک بە ناوی یەک حیزبی سیاسی وەکوو حیزبی بەعسی عێراق، یان داروەدەستەیەکی چەکداری وەکوو حکوومەتی ژنراڵەکان لە ئارژانتین و حکوومەتی سەرهەنگەکان لە یوونان، ئازادیەکانی تاکەکەسی و حقووقی کۆمەڵایەتی خەڵک لە ناو دەبات و بە شێوەیەکی زۆرە ملانە بە سەریان دەسەڵاتداری دەکا. (2)
ڕێژیمەکان زیاتر لە دوو روانگەوە خوێندنەوەیان بۆ کراوە:

یەکەمیان ڕوانگەی حقووقییە کە زیاتر ورد بۆتەوە سەر بنەمای دەستووری و دامەزراوەکانی دەسەڵاتی گشتی. ڕوانگەی دووهەمیان روانگەی زانستە سیاسی یە کانە کە بە شێوەیەکی کەمتر ڕەسمی و بێ سنوور دەڕوانێتە ڕژێمەکان، لەو ڕوانگەیەوە ڕژێمە سیاسییەکان لە ڕەهەندی دامەزراوەیی و یاساییەوە سنوردار ناکرێنەوە بەڵکوو ڕۆڵی ئەکتەری دیکەش لە بەرچاو دەگیرێن کە دەیانهەوێ کاریگەری یان لە سەر دەسەڵاتی گشتی هەبێ، وەکوو میدیاکان، سەندیکا، پارتە سیاسییەکان و هتد. بەڵام ئەبێ سەرنج بدەین بە ئەوەی کە «ئۆتۆریتاریزم» لاوازە لەگەڵ «ئۆتۆریتە» (autority) » و نابێ ئەم دوو چەمکە تێکەڵ بکەین.

بە شێوەیەکی کورت دەتوانین ئاماژە بە ئەوە بکەین کە «ئۆتۆریتە» تایبەتمەندیەکی شیاو و هەڵبژاردەیە و ڕاگەیێنەری هێزیی بەربڵاوی حکوومەت لە بەکارهێنانی دەسەڵاتدارییە، هەبوونی ئۆتۆریتە لە لێکدانەوەی نیزامە سیاسەکان نیشاندەری ڕەوایی سیستەمی سیاسیە و پەیوەندیی زۆر باش لەگەڵ هێز و دەسەڵاتداری هەیە. هەروەها «ئۆتۆریتە دەتوانێ بە بێ هێز هەبوونی بێت، {کە بەم شێوەیە} کاریگەر نییە، بەڵام وەڵامدەری چەمکی «هە بوونی مافە».(3))

لە ساڵی 1965،» ڕایمۆند ئارۆن« (Raymond Aron)، مێژوونووس و کۆمەڵناسی فەڕانسەوی، حکوومەتە سیاسییەکان بە پێی پرەنسیپێکی تر پۆلێن بەندی دەکا، ئەویش ڕکابەریی نێوان پارتە سیاسییەکانە، ئەو پێیوایە ئەو ڕکابەری یە تەنیا پێوەرێکە کە دەتوانێ دێموکراسی لە تۆتالیتاریزم جیا بکاتەوە. هەروەها پێوەری دەستنیشانکردنی دێموکراسی لە حکوومەتێکی چەند حیزبی دا، زۆربوونی ژمارەی حیزبەکان نییە، بەڵکوو بەشایی و کەلێنی سیاسی و کۆمەڵایەتییە لە نێو ئەو ڕژێمەدا، وکوو دابەشبوونی حیزبەکان بە سەر بەرەی چەپ و راست دا.

هەر لەو دیدگایەشەوە، سیاسەتزانەکان دەڕواننە کار و کردەوە و ڕەفتاری ڕژێمە سیاسییەکان نەک تەنیا لایەنی حقووقی و دەستوری. بەو شێوەیە چەمکی سیستمی سیاسی دێنە کایەوە و لە نێو زانستە سیاسیەکان دا زیاتر باسی سیستەمی سیاسی دەکرێ. چەمکی سیستەمی سیاسی بانتر و زۆرتر لە چەمکی ڕژێمی سیاسی سەیر دەکرێ. سیستەمێکی سیاسی دەتوانێ چەند ڕژێمی سیاسی وەک پاشایەتی، سەرۆکایەتی، پارلمانتاری یان تێکەڵەییەک لە چەند دانەی جیاواز لە خۆ بگرێ. ئۆتۆریتاریزم دیاری ڕۆژئاوایە، هەروا کە جێگەی سەر هەڵهێنانی درەختی ئەم ئەندیشە و بەرهەم هێنانی زۆرتری، وڵاتانی ڕۆژئاوایی بوو.

ڕێژیمی ئۆتۆریتێر، ڕێژیمێکە کە لەودا دەسەڵاتی سیاسی بێ مانەوەی هەرچی زیاتری خۆی، هەوڵی یەکدەستکردنی خەڵک و کۆمەڵگە دەدا بۆ ئەوەی تاکەکانی کۆمەڵگە بە زۆر بهێنێتە ژێر ڕکێفی خۆی. لە نیوەی دووهەمی سەدەی بیستەمەوە جۆرێک لە پۆلێنکردنی ڕێژیمە سیاسییەکان هاتەتە کایەوە، ئەویش دابەشکردن بۆ سەر دیموکراتیک و نادیموکراتیک دایە، واتە ڕێژیمە سیاسییەکان بە هەر شێوەیەک داڕێژرابن و بە هەر دەستوور و بنەمایەکەوە دروست بووبن، بۆ سەر ئەو دوو دەستەدا دابەش دەبن. بۆ نموونە؛ حکوومەتی کۆماری، پەرلەمانی، پاشایەتی، یان تەنانەت ئایینیش تەنیا بۆ سەر دیموکراتیک یان نادیموکراتیک دا دابەش دەبن.
ئەمڕۆکە لە نێوان ڕێژیمە کانی جیهاندا نزیک بە سەد ڕێژیم هەن کە نە دەتوانرێ لە ڕیزی ڕێژیمە دیموکراتەکان پۆلێن بەندی بکرێن، نە لە ڕیزی ڕێژیمە تۆتالیتێرەکاندا، ئەو ڕێژیمانە بە ڕێژیمی ئۆتۆریتێر ناسراون.

جیاواز بوونی تۆتالیتاریزم و تایبەتمەندیەکانی ئۆتۆریتاریزم:

وشەی تۆتالیتر لە سەر چاوەکانی زانستی سیاسی، بە سێ شێوەی گشتی بە کار هێنراوە: تۆتالیتر Totaliter))، تۆتالیتاریانیسم Totalitarianism)) و تۆتالیتاریسم 4).(Totalitarisme)) دەستە واژەی تۆتالیتر لە ڕیشەی لاتینی «Totus» واتا «هه موو» داڕێژراوە و بە مانای «گشتی، بەر بڵاو، پلۆرالیزم، هەموو لایەن، پێشڕەو» هاتووە. لە زانستی سیاسی بە ڕێژیم و حکوومەت گەلێک دەڵێن کە داخوازی بەر بڵاو بوونی ڕۆڵی حکوومەت لە هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵگەن. هەروەها تۆتالیتر، ئیدیۆلۆژی یان بزووتنەوە یەکە لایەنگری پێشڕە و بوونی ئەم جۆرە دەسەڵاتە بێت.
سێ تایبەتمەندیی سەرەکی ئەندیشەی ئۆتۆریتێر بریتیە لە:

– پلۆرالیزمی سنووردار:

ئەو ڕێژیمانە لە سیستەمی تاک حیزبی و تۆتالیتێر جیا دەکرێنەوە، هەروەها لە پلۆرالیزم و چەند حیزبیش کە تایبەتمەندیی دیموکراسی یە جیا دەکرێنەوە. 5)) لەبەر ئەوەی کە تۆتالیتاریزم دەیهەوێ هەموو کۆمەڵگە لە پاوانی یەک ئیدیۆلۆژی دا بێ، ئەندیشەی تۆتالیتەری، چاودێری و کۆنتڕۆڵی حکوومەتە لە سەر هەموو بناغەکانی ئابووری، کۆمەڵایەتی و تەنانەت کۆنتڕۆڵی خۆی تایبەتی؛
بەڵام ئۆتۆریتاریزم تەحەمولی هەندێک جیاوازیی ئیدیۆلۆژیکی، ئایینی و سیاسی دەکا. واتە چەندین پارت و گرووپی سیاسیی جیاواز

دەتوانن چالاکی بکەن و تەنانەت لە نێو دەسەڵاتی سیاسی دا بوونیان هەبێ. تۆژینەران لە ڕژێمە فاشیستیە کانی مۆسۆلینی لە ئیتالیا، هیتلری لە ئەڵمانیا و ئیستالینی لە شۆرەوی، وەکوو چەند نموونەی ناسراوو بۆ تۆتالیتێر یادیان کردوە.6))

بەڵام ئەو پلۆرالیزمە بە چەند هۆکار سنووردارە:

یەکەم ئەوەی کە ئازادیی گرووپە سیاسی یە کان لە لایەن ڕژیمەوە هەندێک چوارچێوەی بۆ داندراوە. لەگەڵ ئەوەشدا کە بوونی گرووپی ئۆپۆزیسیۆن یان سەندیکا ڕێگە پێدراوە، بەڵام چوارچێوەیەکی کار و چالاکی یان بۆ دەستنیشانکراوە و بەردەوام لە ژێر چاودێری دان.
دووهەمین هۆکاری سنوورداربوونی پلۆرالیزم ئەوەیە کە، هەرچەندە لەو ڕژیمانەدا هەڵبژاردن هەیە بەڵام تەنیا بۆ پیشاندانی ڕووخسارێکی دیموکراتیکە، چونکە هەڵبژاردن کاریگەری یەکی ئەوتۆی لە سەر دەسەڵاتدارانی پلە یەکەم نیە، و تەنیا هەندێک ئاڵوگۆڕی لە پلەکانی خوارووتردا پێک دەهێنێ. (بۆ نموونە: شێوەی پوتین-مێدڤێدێف لە ڕووسیا)
سێهەمین هۆکاری سنوورداربوونی پلۆرالیزم، بەکارهێنانی هێزە بۆ کەمکردنەوە و سەرکوتی ناڕازیان، هەتا پێنسیپەکانی بەشەرعیکردنی دیموکراتیک لە کۆمەڵگەدا زیاتر چوارچێوەدار بن، ئۆتۆریتاریزم خراپتر خۆی دەسەپێنێ و بۆ پاراستن و مانەوەی خۆی زیاتر کەڵک لە هێز و لە توندوتیژی وەردەگرێ.

- تەیار نەکردن و بێسیاسی نەکردنی خەڵک:

ئەندیشەی تۆتالیتری؛ مانەوەی هێزی سیاسی لە دەست یەک حیزب و لابردنی هەموو جۆرە چاودێریەکانی خەڵکییە. 7)) لە ڕژێمە تۆتالیتێرەکاندا لە قابدان و تەیارکردنی خەڵک و پێویست کردنیان بە ڕژیم زۆر بەهێزە، بەڵام لە ڕژیمە ئۆتۆریتێرەکاندا تەیارکردن و بێسیاسی کردنی خەڵک و کۆمەڵگە زۆر لاوازە و هەوڵ دەدەن نەزمی کۆمەڵایەتی بپارێزن. 8)) واتە بە پێچەوانەی ڕژێمە تۆتالیتێرەکان، ئۆتۆریتێرەکان هەوڵ نادەن پێکهاتەکانی کۆمەڵگە دەستکاری بکەن.

- لاوازبوونی ئیدێلۆژی:

ئەندیشەی تۆتالیتێری، هەوڵ دەدات بە شێوە پێدان بە کۆمەڵگە بە پێی ئیدێلۆژی حیزبی و بە کارهێنانی هەموو ئامێرهکان بۆ بەرهەم هێنانی ئەم دەستوورە؛ بۆ نموونە ئیدێلۆژی نازیسم کەوە کوو

تۆتالیتر بوو لە ڕێگەی بانتر بوونی ڕەگەزی و ناسیۆناڵیزم تا هەتاکوو لە ناو چوون هەوڵی دا و هەروەها ئەندیشەی فاشیسم بۆ زیندوو کردنەوەی شارستانیەت و سەر بڵیندیەکانی پێشوو هەوڵی دا.

9)) لە رێژیمە ئۆتۆریتێرەکاندا ئیدۆلۆژی یەکان ئەو هێزەیان نیە وەک رێژیمە تۆتالیتێرەکان دەست بە سەر هەموو پێکهاتەکانی کۆمەڵگە دا بگرن. واتا ئەوەی ئۆتۆریتاریزم لە تۆتالیتاریزم جیا دەکاتەوە ئەوەیە کە خواستی ئەوە لاوازە کە تەواوی□تی کۆمەڵگە یەکڕەنگ بکرێ. جیاوازی نێوان رێژیمە تۆتالیتێر و ئۆتۆریتێرەکان رێگە خۆشکەرە بۆ ئەوەی جیاوازیی نێوان دوو فۆڕمی گەوەرەی کۆنت□ۆ□ی دەسەڵات لە سەر ئۆپۆزیسیۆن و ناڕازیان بزانین.

نووسینی: زانکۆ یاری
بەکالریۆسی زمان و ئەدەبی ئینگلیزی

-___________________

سەرچاوەکانی وتارە کە:

Bernard, Berento. On Totalitarians, (1999-Paris). 1st-1 Edition, Plamna Press. Pages (46-48).
2- The Same Source: (On Totalitarians).
-3 کازمی، عەلی ئەسغەر، قەیرانی نوێخوازی و فەرهەنگ سیاسی لە ئێراندا، تاران: بڵاو کردنەوەی قدس، 1374).
-4 فەرهەنگی زانستی سیاسی، مینوو ئەفشاری ڕاد، چاپی یەکەم، بڵاو کردنەوەی چاپار، تاران،
. 592ل، 1379
-5 تۆتالیتاریزم، ت□زینگەی زانستی ئینسانی، پاییز1358 ، بی جا، ل
9؛ فەرهەنگی سیاسی، داریوش ئاشوری، چاپی دەوازدەهەم، مروارید، تاران،1358 ، ل.65
Lafont, Rubio. The Past of a Fancy, Investigation on-6 Communist View in 2th C. (1995-Paris), Galman Press. Page: (18).
7- The Same Source: (The Past of a Fancy, Investigation on Communist View in 2th C).
8- Benton, Philip, “An Introduction to Modern Politic, Liberal Democracy and Totalitarisme”, 2nd Edition.-(1987-Paris). Pages: (452-455).
9-Kolakowski, Leszak. The Totalitarisme and Lie, 3rd Edition,

.(Rutledge Press-(1942-Amr), pages: (660

چۆن ڕێگە بدەم برسی بن؟ … عەزیز ڕەئووف

کچ و کوڕە جوانەکەم، ئێوە لەنێو کولەمەرگی ژیان، ڕاهاتن بەوەی بابە نیوە موچەیەکی هەیە، ڕاهاتن بەوەی ئاو و کارەبا نەبێت، ڕاهاتن بەوەی لە قوتابخانەی حکومی بخوێنن و مامۆستاکانتان بیریان لای ژیانی سەختیان بێت، لەبەرامبەردا ئەوان منداڵەکانیان لە دەرەوەی وڵاتن و ناسنامەی ئەوروپا و ئەمریکا لە گیرفانی خۆیان و منداڵەکانیاندایە، لە قوتابخانە و زانکۆ بەناوبانگەکانی ئەمریکا دەخوێنن و لە فەیسبوکیشەوە وێنەی دەرچونیان بڵاو دەکەنەوە، ئەوان شۆڕشگێڕ و ئێمە خائین.
کچ و کوڕەکەم، ئێمە بەرگەی ئەم هەموو نەهامەتیە دەگرین و چەندین ساڵە شەڕی ئەم مافیایانە دەکەین کە وڵات وا بەڕێوە ناچێت، کەچی ئەوان ئەوسەریان لێگرتوین و لەنێوان بەڵێ و نەخێری ڕیفراندۆمدا کە خوا دەزانێت چ بەڵایەکی تر بەسەر ئەم هەرێمەدا دەهێنن، ئەوەی وەك خۆیان بیر نەکاتەوە تەخوینی دەکەن و بە مێژوویەك لە خیانەت و لە بەتاڵی سیاسیەوە بیرمان دەبەنەوە ڕاستی لای کاممانە.

کچ و کوڕەکەم، کە لەساڵی 1975 ئاشبەتاڵیان کرد و ڕایان کرد بۆ ئەمریکا و لەناو جێگادا باپیرانیان مردن، باپیرەی ئێوە “شێخ ڕەئووف” تفەنگەکەی لە ژووری ئاژەڵەکان لە گوندەکەمان شاردەوە و وڵاتی جێنەهێشت و تا یەك ساڵ دواتر خەباتی چەکداری دەستی پێکردەوە، ئینجا تفەتگەکەی دەرهێنایەوە، ئەوان لە کەرەج و ئەمریکا لەناو جێگەی نەرمدا بوون، ئێستا ئەوان شۆڕشگێڕ و ئێمە خائین، ئەوان پێشەنگی ڕیفراندۆم و ئێمەش خۆفرۆش.
کچ و کوڕە جوانەکانم، ئەوان ئاشبەتاڵێکی تر دەکەن و هیچ زەرەر ناکەن و لە پارەیەی ساڵی 1975 زیاتریان پاشەکەوت کردووە دەڕۆن و من و ئێوەش بۆ کولەمەرگی وەك ” شێخ ڕەئووف”ی باپیرتان جێدەهێڵن و کەسیان برسی نابن ئێوە نەبێت.
هەناسەکانم ئەوانەی باسی سەربەخۆیی و نیشتیمان دەکەن، وڵاتیان بە

سەرزەوی و ژێرزەویەوە تاڵان کردووە، ئەوانەی باسی ڕیفراندۆم دەکەن، هەر ڕۆژە و دەستی بێگانەیەك دەهێننە ئەم وڵاتەوە و وەك نەهەنگ بیرە نەوت لوش دەدەن، ئەوانەی پێمان دەڵێن سەربەخۆیی ڕەنگە نەهامەتی و برسێتیش لەگەڵ خۆی بێنێت، نە خۆیان و نە منداڵەکانیان نە لە ڕابردوو نە لە ئێستا و نە لە داهاتوو نە برسی دەبن و نە ماندوو دەبن.

ئێمە لێرەین گوڵەکانم، بەردەوامین، من نازانم کەی ئەم فەزاحەتە کۆتایی دێت، من نازانم کەی ئەم سیناریۆ و ئاراستەکردنە جێدەهێڵین، بەڵام ئەرکی ئێمەیە نەوەی ئەم جۆرە سیاسەتە نەبین و پشت بکەینە ئەم جۆرە لە ژیان کە نە لەگەڵ خواستەکانی ئێمەدا دێتەوە نە فاکتی تێدایە و نە ویژدان. ئیشی ئێمەیە حورمەت بۆ تاکەکان بگەڕێنینەوە، بەنەوەی شکۆشکاو ماڵێکی سەربەخۆ دروست ناکرێت، بە قاچاخچیەکان نیشتیمان سەوز ناکرێت، قەت نەمدیوە مافیا باس لە سیادە و سەربەخۆیی وڵات بکات ئەمانەی ئێمە نەبێت.
هەناسەکانم، من هیچم پێ نەکرێت دەتوانم دژ بە بڕیارێك بوەستمەوە کە ئاغایەك بۆ پرسی خەڵك لە دیوەخانەکەیەوە دەری کردووە، هیچم پێ نەکرێت بە تەنهاش بێت دەتوانم بڵێم من غوڵامی دیوەخانەکان نیم و دوای مژەی درۆزنانەی ئەم ئاغاو کوێخایانە ناکەوم. کچ و کوڕەکەم لە ئێستادا هەر ئەوەندەم پێ دەکرێت، دەستی ئێوە بگرم و لە کوڕی ئاغاکان بە گەورەترتان بزانم. شکۆ گرنگە هەناسەکانم، کە شکۆمان هەبوو، نیشتیمان هی ئێمەیە.

ژیانی دووبارەی ئادەم … سەباح ڕەنجدەر

مانگ ورد ورد لەگەڵت دەڕوا
دیمەنەکانی ئەولا و ئەملای ڕێگا
ئەنگوستیلەی پەیمانی بەهەشتت لە پەنجە دەسووڕێنن
دروود بێ وچان و بەهرە و فەرهەنگی پاراو و بێ پایانی ئادەم
دوای تەواوکردنی هەر شیعرێك
ڕووبەڕووی یەك دادەنیشین

ئاو دەزێتە چاوی و بە شکۆ و هەڵچوونەوە شتێك دەڵێت
چی لە دڵت بووەتە ترپەی ڕووداوێك و بە کپی هەڵت دەداتە ناو تەمی
بەیانییان
منیش لە سەر پشتی ئەسپە گوێڕایەڵەکەم لە سەیرکردنی ئومێدێکدا
هەتاوی خولیا لێی دام
کاتێك ڕاستەقینە دەبێژێ و خۆی دەلاوێنێتەوە
فرمێسکی دەشت و پێدەشتی تەکیە و خانەقا دەخووسێنێت
فرمێسك پیشەی خوداوەندی یاد و ئاهە
لەگەڵ هەر دابارینێکدا
ترسی بوڕکان لە هەناوی زەوی کەمتر دەبێتەوە
هەمیشە تەواوبوونی شیعر دەمترسێنێ
خۆشەویستی هات و نەڕۆیی
سڵاوی لە بڕوای دڵ کرد
چۆنت ویست ئاوها ڕێگات لە ژێر پێدا کشا و سێبەری دەستم لەسەر سەر
ڕاگرتی
چۆنت ویست ئاوها ماڵئاوایم لێ کردی
چۆنت ویست ئاوها تۆڕم هەڵدایە ناو ئاو
چۆنت ویست ئاوها تۆڕم لە ئاو دەرهێنا
ڕك و کینەی خۆت بخۆرەوە
بڕوانە مانگ بە یاد و ئاهی خوداوەندانەوە دەسووتێت
مانگ وشەیەکە لە ماناکەی ناگەم
ورد ورد لەگەڵت دەڕوا
دیمەنەکانی ئەولا و ئەملای ڕێگا
ئەنگوستیلەی پەیمانی بەهەشتت لە پەنجە دەسووڕێنن
تریفە لەناو شاخی کەڵەکێوی و لەپکەشینەی
ناوچەوانی خانوو دەتوێتەوە
بەدبەختی و خۆشبەختی هاوسەنگەری حەکایەتحوان دەردەکەون
دەنگ لە دوور و نزیکەوە دێت
ڕەنگ لە دوور و نزیکەوە دەناس□ت
هاتن و ناسین ئەوینێکی بێ پایان سەردەخەن
لەم خانووە دێرینەی دەربەندی گۆمدا
خانەدان و خانمێك
جگەرگۆشەی بەهرەداریان سەرپێ خست
لە هێلانەی باڵندەشدا
قەپێلکە هێلکەی ترووکاو کەوتوونەتە حەوشە
ساڵجەژنی نۆبەرەیانە
خانەدان سوارچاك و مامز بە هیوای بەختی باش

لە بۆسە و چاڵ دەپەڕێنێتەوە
پەڕینەوە لە بۆسە و چاڵ بۆ حەکایەتخوان لەئارادایە
خانم ناولەپی گەرم و چاوی ئاهەنگگێڕ تیژ دەکات
پەتاتە لە کێڵگە هەڵدەکەنێ و لەسەر پشتی سێڵ دەیبرژێنێت
یاری پیت و ناوێك بۆ حەکایەتخوان لە ئارادایە
نۆبەرەش داوا لە خوداوەندی یاد و ئاهـ دەکات
هەوری ئاسمان جێگۆڕکێ پێ بکات
گەواڵەی خەواڵووش پێڵووی چاوی سووك هەڵنێ
شێرەکلۆیەك بە دەسکی دەرگای ماڵی
خانەدان و خانم وەنووساوە
دوو مانگ بە ئاسمانەوەن
چاویان لە ڕوونی گوڵەنێرگز پاراو بووە و بەختیان کراوەتەوە
ئاڵوودەن بە
شکۆی خەرمانی گەنم
تەنکیی باڵی مێشهەنگوین
سووك هەڵگرتنی پێی کارئاسك
کانی بەردەم ڕەشماڵی کۆچەریان
مانگ لە جیاتی ئەو بەهرەدارانەی
لە خانووی دێرینی دەربەندی گۆم سەرپێ کەوتن
ئێشك لە شکۆی سروشت دەگرێ
نووشتەی چاوەزار بە ناوچەوانی خانوو جۆلانە دەکات
بخوور تا نەسووتێت بۆنی بڵاونا بێتەوە
درەخت تا بەرز نەبێتەوە سێبەر ناگرێ
ئاو تا نەڕوات ئاوازی لێ پەیدا نابێت
پشکۆ تا نەبێتە خۆڵەمێش با نایبات
نواڵە لەناو کێڵگەی برنجدا
تا ئەژنۆ خۆی هەڵکردووە و نینۆکەکانی دەبریسکێنەوە
بەخت خەڵاتی کردم و هەستم بە بەختەوەریی کرد
کاتێك شێتانە بۆ لای ڕامکرد
خواستێکی خودایی بەرەو ئەو شوێنەی بردم
ختووکەی ڕەگ و گەڵای برنج
چاوەڕوانی بە سوودی ڕەخساند و لە وادەی خۆی دوانەکەوت
بریسکەی نینۆکی نواڵە
لە تاسەی یاداشت مایەوە
کەو سەری خستە سەر قۆمەتێك برنج
دەمی بە قاقبەقاقی ئاسوودەیی گەرم کرد
چ هۆگربوون و نیازێکی پاکە بە هیواوە ڕاکەی

ڕوخساری مەحاڵ دەبێتە ئاوێنە بۆ بەرانبەر
لێچی ڕوخساری زەوی پاڵاوگەی ئاوی نەمرییە
ئەستێرەناسێکی گەڕۆك دەیگێڕێت
لێچی ڕوخساری زەوی نەزرە
مرازی نامرادان پێی دەکەنەوە
ڕوخساری خانووش نووشتەی لە خشتەبردن فڕێ دەدا
ئادەم و حەوا بە دەستی پڕ گەنم و جۆ هاتنە سەر زەوی
لە ناو ئەو هەموو سروە ئارامەی مانگی ئاداردا
دێم و دەچم
ئاسمان دەبارێنێت
لەگەڵ هەر دابارینێکدا
ترسی بوێکان لە هەناوی زەوی کەمتر دەبێتەوە
ڕوخساری مەحاڵ دەبێتە ئاوێنە بۆ بەرانبەر
لێچی ڕوخساری زەوی پاڵاوگەی ئاوی نەمرییە
ئەستێرەناسێکی گەڕۆك دەیگێڕێ
لێچی ڕوخساری زەوی نەزرە
مرازی نامرادان پێی دەکەنەوە
ڕوخساری خانووش نووشتەی لەخشتەبردن فڕێ دەدا
بەهاری پێست نەرم
هاوینی دەروون گەرم
پایزی بە شکۆ و شەرم
زستانی نۆبەتداری نەرم
ئێستا کاتی بانگی شیعرە
بە کاتی لێدانی دڵی من و خوداوەندی یاد و ئاه
لێدانی دڵ هەموو شتێکی من دەزانێت و چاوساغی هەقیقەتە
نواڵە لە قۆزاخەی مندا بۆنی خەمڵاند
منیش لە قۆزاخەی شیعر
ئەرێ گیان لە کوێی جەستەدا دەژی
خەڵاتی خوداوەندی یاد و ئاهـ بوو
جگە لە نواڵە نەمتوانی بیر لە هیچ خانمێکی تر بکەمەوە
بەناو دارستاندا دێت
لە سێبەری درەختە گەورەکان پیاسە دەکات و لکە نزمەکان لا دەدا
پێی وەك باڵندەی بچووك دەجووڵێتەوە
باڵندەی دێرینی هەولێر شەهید کرا
فڕینی لە یادمان ما
دایکی شەهیدێك تەرمی باڵندەی دێرینی هەولێری
وەك دەسکە نێرگز و مێخەك

لە قەراغ ڕێگاکاندا بۆ فرۆشتن داناوە
هێلانەی بەسەر منارەوە
لە سەبەتەیەکی بەتاڵ دەچێت و تاجی مێزەخانەی هەولێرە
لە چاوی پیس بە دوور بیت ئەی مێزەخانە
بریسکەی چاوم لە بریسکەی قۆپچەی کراسی دیاری بەهەشت دەدا
وەرزی بەرگەیینی درەختی چلئاوازە
بۆن و بەرامەی لە سەدا و زەماوەندی باڵندان دەڕسکێت و بۆ ئاشق دەدوێ
سروەیەکم خۆشخەبەرە
سڵاوی لە بڕوای دڵ کردووە
بە بۆنی درەختی لاڕێ مەست دەبم و گۆرانی خودایی دەڵێم
لە گۆرانیمدا خوداوەندی یاد و ئاهـ ستایش دەکەم
ئاسوودەیی چرا بەدەستان
دەبێتە بەری مزر و شیرینی درەختەکانی
بۆن بە درەختی لاڕێوە دەکەم
کۆچەرێکم هەوارم هەست بە لێدانی دڵی دەکرێت
سێبەری چرا بە دەستانی بەسەردا کەوتووە
گەیشتم بە شوێن پێی خۆم و گوێ لە بێدەنگی مردن دەگرم
مردنیش گەیشتووەتە ئەوپەڕی و دواقسەی لەگەڵمدا دەکات
خودا ڕووەکی ئاوی بێ ماسی ڕواند
گوێی سەر دووگردی نوێژ لە بن باڵی کۆتر ڕواوە و بۆنی کۆچ دەدا
دیکتاتۆریش ددانی گورگی بە سەد نەخشی فریودەر نەخشاندووە
لەبەر خاتری ئەوەی درەختی مردنم بە سێبەر و بەر بکەم
دڵم لە سینگمدا کتێبی نوێژەکانی هەڵگرتووە
خیرا لێدەدا و پێستی تەنك بووەتەوە
خێرا جەنگ لەگەڵ دووڕوو بەرپا دەکات
خێرا قۆزاخەی پێ دەبێت و لە شوێنی بڵند دایدەنێ
خێرا دەبێتە برای شیری ئاوڕۆنکەی سەر ئاوی تەنك
مانگ وێنەی نیوە بازنەیەکی لە سەر ڕووی ئاو دروست کردووە
من ئاوازی ناو مانگم
نامرادان لە تریفەی سەرڕووی ئاو نزیك دەکەمەوە
تریفەی سەرڕووی ئاو
دڵی پڕە لە خولیای ژیان و لە زەنەك دووركەوتووەتەوە
جاڕجاڕۆکە داوی تەونی درێژ کردووەتەوە
بۆ ئەوەیەتی خاوەن ماڵی پێ ببەستێتەوە
خاوەن ماڵیش لە تووڕەییان سوور هەڵگەڕاوە
خاڵخاڵۆکە بەسەر دەستی شووشەواتفرۆش نیشتووەتەوە

بۆ ئەوەیەتی گۆسکەی هەنگوین و دەنکە قاوەی ماڵە خاڵان
بھێنێتە بازاڕی كۆیلە فرۆشان
خاڵیش لە تووڕەییيان سوور هەڵگەڕاوە
جاڵجاڵۆکە و خاڵخاڵۆکە
لەسەر کارتی جەژنانە خۆیان بە ئێمە ناساندووە و ڕەنگ و ڕوویان داگیرساوە
نواڵە دێ و بەهانە لە قۆزاخەی دڵ دەگرێ
لە نێوان بەردی گرانبەها و گوللەی شەرمن
دەنووسێت لەم ژیانەدا یەکتر بینینەوە هەیە
بۆ تاريك داهاتن زۆری نەماوە
مرۆڤ لە تاريكيدا مەيلی ئاگر دەكات
دوا مەشخەڵ
ڕێوڕەسمێکی ناقۆڵا لە شار
ڕێوڕەسمەوان لە داخان سەری لەناو شانەکانی نقووم کردووە
چاوەکانيشی لە چاوی باڵندەی گۆشتخۆر دەچن
جەنگ لە هاواری ئەسپ ناسراوە و باوەشی بۆ دواڕۆژ کردووەتەوە
دواڕۆژ ماڵی شايستەی نەمرانە
درەختی مردنی تێدا بە سێبەر و بەر بكەين
بەڵێ درەختی شکۆداری مردن
كتێبی نوێژەکان ئەفسانەی دواخۆشەويستيمن
سروەی مانگی ئادار
دەوروپشتی باڵندەی دێرينی پێ ڕوون دەبێتەوە
ناو بۆ ڕۆژەکانی دادەنێت
سەرگەردان و پڕ ئامانج
بە شەقامەکاندا گەڕا و لەناو سيبەکانی درەختی باخی گشتی مايەوە
نيشتيمان چ بايەخێکی بۆ من هەيە کە برسيەتی دەمی منا□□ەكانمی سڕكرد بێت
حەزم لە پياسە لەگەڵ خۆم و كێوبڕينە
لە پياسە لەگەڵ خۆم و كێوبڕيندا يادەوەری دێنە فريام
هێرشی کلۆ دەشکێنێت
ماسی هەڵدەدەمە ناو حەوزی شووشە
گۆرانيش لە ياد و ئاهی خوداوەند بەرهەم دێنم
بەفرجوانييەكە گران بۆ لك و پۆپ
خوێن و گۆشت دەخاتە منا□□دانی سروشتەوە
پاشان پەيمان لە بەهەشت وەردەگرێ
چی نيشانەيە بۆ ئازادی
ئەو نيشانانەی کە نين

وڵاتێك لە ویستی خەڵكەكەی خۆی ماندووە
هەندێك ویست بەر مەرگ دەكەون
ئەوانی دی بەردە پیرۆزەن
لەسەر كۆڵی ئەو سەركردانەی لە شێرەبەفرینە دروست دەكرێن
دادەندرێن
بۆ نیشانە و بەرد هاوێشتن
چیمان بۆ دەكرێ
چیمان بۆ ناكرێ
چیمان پێ دەكرێ
چیمان پێ ناكرێ
پەنجەرە و دەرگا بە چییەكان مۆركراون
ڕووناكیش لە بن حەفت لێفەی دێوان دەنركێنێت
سۆزیشی بۆمان هەیە
لە باوەشی دایكی ئەو شەهیدەی
تەرمی باڵندەی دڕینی هەولێری
وەك دەسكە نێرگز و مێخەك
لە قەراغ ڕێگاكاندا بۆ فرۆشتن داناوە
هیچ شتێك جێگای نابێتەوە سۆز نەبێت
پێش ئەوەی باڵندەی دڕین جەرگسووتاو بكرێت
تای سییەكانم بەرز ببووەوە
دڵ جێ بە خۆ ناگرێت و بەردەوام جێ دەگوازێتەوە
ئەی جێ هەموومانت حەپەساندووە
باڵندەی دڕین
حەكایەت و
چیرۆكی فۆلكلۆری و
پەند و
قسەی نەستەقی
كۆڵان و شەقامی شاری گوێ لێ بووە
هەناسە لە سینگتان ڕاگرن
بە جەربەزەییەكی زۆرەوە
دەیكاتە گۆرانی و لە بۆنە تایبەتییەكاندا دەیڵێت
ئەو سەركردەیەی لە شێرەبەفرینە دروست دەكرێ
بە ڕاستی دەبێتە سەرێك
لە بنی دەریا دەگەڕێن
گەوهەر بۆ تاجی دەدۆزنەوە
هەتاوی پێ ڕەنگی ناخ
هەتاوی پێ دەنگی ئاخ

هەتاوی پڕ ڕەنگی باخ
هەتاوی پڕ دەنگی داخ
لە بۆشایی شاخی کەڵەکێوی بەهەشتی دڵڕیندراوە وەردەگرێتەوە
پاشان بە هەمان شاخ
فووی لە مووی وەریوی سەر دەموچاوی ئادەمیی کرد
ئادەم لە دایکێك نەبووە و ناوکی نەبڕاوە
کەواتە نەگریاوە و پۆستەچی نامەی دوانەخستووە
بای ناوەخت چلچرای نەخستووەتە مەترسییەوە
خوانی بەیانی بۆ خێزان و منداڵەکانی ئامادە نەکردووە
نەهاتووە خولیای تەڵی ژیان بلاوێنێتەوە و فەرهەنگی سروشت دەوڵەمەند بکات
بەهار خورپە بۆ قووڵایی گیان هەڵدەکشێنێ
هاوین تۆز و گەردی گەردەلوول لە دەمارەکانماندا دەپاڵێوێ
پایز بە دەرگای زیودا دێت
زستان دەوڵەمەندکاری فەرهەنگی سروشتە
نیشتیمان چ بایەخێکی بۆ من هەیە کە برسییەتی دەمی منداڵەکانمی سڕ کرد بێت
حەزم لە پیاسە لەگەڵ خۆم و کۆوبێینە
لە پیاسە لەگەڵ خۆم و کۆوبێیندا یادەوەری دێنە فریام
هێرشی کلێ دەشکێنێت
ماسی هەڵدەدەمە ناو حەوزی شووشە
گۆرانیش لە یاد و ئاهی خوداوەند بەرهەم دەهێنم
قەلەڕەش باڵە تەپە دەکات
منیش لەو ئاسۆیە دەڕوانم کە لەناو دڵمدا درێژ دەبێتەوە
ئادەم دەمامك وەك دەبدەبەی دەم با
بەولا و ئەملادا دەچێت
ئەو دارەی تەمبووری لێ دروست کرا
ئەو دارەی تابووتی لێ دروست کرا
ئەو دارەی پەیژەی لێ دروست کرا
ئەو دارەی فەلاقەی لێ دروست کرا
من خۆم بە چاوی خۆم بینیم
دار سکاڵای کرد و زمان لە دەمیدا شکا
من بە گوێی خۆم بیستم
دار سکاڵای کرد و زمان لە دەمیدا شکا
درەختی مردن بە سێبەر و بەر کراو
هاوڕێیەکی بە نان و نمەکە
بەیانییان لە خۆیەوە بە ئاگا دێت

هەوای فریاکەوتن تای سییەکانی دابەزاندووە
درەخت لە مرۆڤ سەر و گەردەن بەرزترن
لەناو یەك کێڵگەدا هەڵدەچن
ڕەنگ و دڵی یەکتریش کفن ناکەن
دانایی ئاگر نیوەی لە باوەڵی کەلەپوورە و نیوەی لە بێنی مێژوو
پاشماوە ی وڵات وێرانیی دەخاتە دەستەکانمانەوە
هونەرمەندی شێوەکار بە فڵچەیەکی نەرم
تۆز و گەردی وڵات وێرانیی لە دەست و شانمان دەتەکێنێت
هونەرمەند جەنگاوەرێکە نیوەی لە باوەڵی کەلەپوور و نیوەی لە بێنی
مێژوو
ئەسپ لەناو بەفردا سڵ نابێت
باڵندەش لە ئاسماندا گەرم دەبێتەوە
پەڵەسێلکە لە بنمیچی تەلار و کەلاوەوە
غار دەداتە سەر درەختی چلئاواز
لە چەقڵی دەستی ئادەمیی ورد دەبێتەوە
ئەو چەقڵیەی داری تەڵی بۆ گۆپاڵ پێ خۆش کردووە
ئێسکی گۆزینگی مرۆڤیشی پێ هەڵکێڵیوە
بە پەرێشەوە چەقڵی هەستەکانی تیژ دەکات و تاڵانی لەسەر دادەنێت
دواتر لەناو کڵاو و دەستەسڕدا پەنای دەدا بۆ فرێشتن
کەڵەباب
چاو و
گوێ و
لووت و
دەمی
لەسەریدا جێگۆڕکێیان کردووە
قاچێکیشی لە زەوی کێشایەوە
بە سینگی خۆیەوەی نووساند
سینگی درەختی بنەماڵە و قەڵای مێردانە
ڕێوی و
جەردە و
پاشدز و
ناکەسبەچە
تەماشای دەکەن و ئاوی چاویان دەڕژێتە بەرپێیان
ئادەم دەمامك وەك دەبدەبەی دەم با
بەولا و ئەملادا دەچێت
بەفر بۆ ئەوەی داوای لێبووردن بکات
ساردایی خستە باڵی باڵندەوە

من ڕێگایان پێ دەدەم
بێن لە گەرمای دڵی مندا کۆچ بکەن
لە یادەوەریيان بنیشنەوە
دەنگ لە دوور و نزیکەوە دێت
ڕەنگ لە دوور و نزیکەوە دەناسرێت
هاتن و ناسین ئەوینێکی بێ پایان سەر دەخەن
لەبیرکراوی حەکایەتەکان
لە بەندیخانەیەکی لەبیرکراودا
لە تاوان دڵی لە چاوی هاتەدەر
پێشتریش فێنك و دڵخۆش لەناو خوناوی بەهاردا مێوانی ژیان بوو
بە خۆشیيەکی تەواو لە نزیك هەموو شتەکانەوە دڵی کرابووەوە
نزیك قامیشەڵا نێك گۆرانیيەك چاوەڕوانە بگوترێت
نزیك ڕەشماڵێك فانۆسێك چاوەڕوانە چاوی ڕووناك بکرێت
نزیك داستانێك ئەسپێك چاوەڕوانە تەپڵ لێبدرێت
نزیك ئاهەنگی ساڵجەژنێك ئەفسوونێك چاوەڕوانە ببێتە حەکایەت
تیپێك حەکایەتخوان پێکەوە بڕژێنە گۆزەکانمانەوە
مانگیش چاوی کەوتووە و لە نزیك
قامیشەڵان و
ڕەشماڵ و
داستان و
ئاهەنگی ساڵجەژنێك پشوو دەدا
بەرەو قووڵایی زێد دەڕوات
دڵی ماسییەکی حەپەساو دەداتەوە
ژانی ددانئێشە نیوەگیانی کردووە
لە ئاوی بەرسێبەر سەرمای بووە
بۆ ئاوی هەتاوگر مل دەنێت
ستایشی شکۆی وردکەنان دەکات
بەلەمێك بەسەر ئاوێکی هەڵچووەوە
تازە سەرنشینەکانی بۆ خۆخنکاندن خۆیان هەڵداوە
لە دڵتونديی خۆیدا پرسیارێکی کردە چەتر بەسەر سەری هەموومانەوە
قەڵا ئەو پێشمەرگە باڵندە کوژانە لەسەرت چی دەکەن
نیشتیمانییەك باڵندەی دێرینی هەولێری کوشت
بۆ ئەوەی کوژرانی ببێتە بۆنەیەکی نیشتیمانی
حاجی لەقلەق بوو بە ناونیشانی فەرهەنگی پاراو و بێ پایانی شەهیدان
نامرادی ناو بەیت و داستان
بەناو دارستاندا دێت

لە سێبەری درەختە گەورەکان پیاسە دەکات و لکە نزمەکان لا دەدا
قەڵەمکێشی هەناوی زەوی دەکێشێت
لە نێوان نامراد و هەناوی زەویدا
مەترسی سێبوونی دەست هەیە
هەواڵی کێچی بۆ وادەش
لەم دەوروبەرە بۆ باك ئەستێرەیەك هەڵات
دڵی من لە ناوی لێدەدات و چاوم بە دەوروبەری خۆمدا گێڕا
سەروشوێنی بێباکیم ناسیوە و لە لێدانی دڵ بێ ئومێد نیم
ئەو بەفرەی لە شەوێکی بۆ هەوادا دەبارێ دەمێنێتەوە
لەناو پێڕووی هونەرمەندا دەبێتە مێژوو
چەندین ساڵ لەناو پێڕوودا دەست دەخاتە دەستی
باوەڵی کەلەپوور و بێنی مێژوو
مانگ ورد ورد لەگەڵت دەڕوا
دیمەنەکانی ئەولا و ئەملای ڕێگا
ئەنگوستیلەی پەیمانی بەهەشتت لە پەنجە دەسووڕێنن
بەڵێ بەڕاستی مانگ برادەرێکی بە نان و نمەکە
شەڕی لەگەڵ
ڕێوی و
جەردە و
پاشدز و
ناکەسبەچە تەواو بووە

گرنگییەکانی چالاکییەکانی قوتابخانە بۆ منداڵان.. ڕۆزا شوان

لە ئەمڕۆدا قوتابخانەی بنەڕەتی، شوێنێک نییە تەنها بۆ فێرکردن و بۆ فێربوون و بۆ وەرگرتنی زانستی و جۆرەکانی زانیاری، بەڵکو شوێنی پێگەیاندنی نەوەی لە دوای نەوەیە.. کاری قوتابخانە پەروەردەکردن و فێرکردن و ئامادەکردنی منداڵانە لە هەموو قۆناغەکانی تەمەن و خوێندندا، بە زانیاری گشتی هەمەچەشنە و بە

پێویستییەکانی ژیانێکی دروست ئاشنایان دەکا، تابتوانن لە ئەمڕۆ و لە داهاتووشدا دەربەرن و بە شێوەیەکی دروست گەشەبکەن و پێبگەن، رۆڵیکی سوودبەخش و ئەرێنیش لە نێو کۆمەڵدا بگێڕن، بڕواشیان بە تواناکانی خۆیان ببێ و، بە گەشبینییەوە لە ژیان و لە داهاتوو بڕوانن، خۆڕاگربن و بتوانن بە ئازایی و بێباکییەوە رووبەڕووی هەموو ئەو گرفت و تەگەرە و بەرهەڵستییانە ببنەوە کە دێنە رێی ژیانیان.
پێویستە ئەوە بزانین کە ئاستی رۆشنبیری و زۆرزانی و چاوکراوەیی منداڵانی ئەم سەردەمە، لە سایەی شۆڕشی تەکنۆلۆژیا و گڵوبالیزم و بە سەدان داهێنانی سەیر و سەمەرە، جیاوازن لەگەڵ ئاستی منداڵانی سەدەی بیستەمین دا.. هیوا و ئاوات و خەون و پێویستییەکانیشیان هەمان هیوا و خەونی منداڵانی نەوەی پێش خۆیان نین.

ئامانجی قوتابخانەی کلاسیکی ئەوەبوو کە زۆرترین زانیاری بئاخنێتە هۆشی قوتابیان، بەڵام قوتابخانەی نوێ، ئامانجی گەشەکردن و بنیاتنانی کەسایەتی دروستی قوتابیانە، لە هەموو بوار و روویەکەوە، بۆ ژیانی ئەمڕۆ و داهاتوو ئامادەیان دەکا. (مەکسیم گۆرگی) دەڵێ:" پێویستە زانیاری لە خزمەتی ئەندێشەی منداڵان دا بێت، واش منداڵان رابهێنێ کە بیر لە داهاتوو بکەنەوە" لە پەروەردەی کلاسیکیدا، پرۆگرامی فێرکردن و خوێندن دیاریکراو و سنووردارببوو. دەبوایە قوتابیان لەگەڵ پرۆگرام و بەرنامەکانی خوێندندا خۆیان بگونجاندایە. بێ ئەوەی گوێ بە توانا و خواست و بە بەهرە و ئارەزووەکانیان بدرێ، گوێشیان بە جیاوازی نێوان منداڵان نادا، بە درێژایی وانەکانیش، مامۆستایانی وانەبێژ تەوەری سەرەکی وانەوتنەوە بوون، بواریان بۆ قوتابییەکانیان نەدەهێشتنەوە، تا را و بۆچوون و سەرنج و تێبینییەکانیان دەربڕن، یا رەخن□ بگرن و پێشنیاربکەن. بەڵام لە ئەمڕۆ و لە پەروەردەی نوێدا، منداڵان بە هەند دەزانن و، پرۆگرامی خوێندن بە پێی پێویستی و خواست و ئارەزوو و قۆناغەکانی تەمەن و گەشەکردن و ئاستی تێگەیشتنی قوتابیان دادەڕێژن.. قوتابیانیش تەوەری سەرەکی وانەکانن، بە ئازادی و بە راشکاوی گوزارشت لە هەست و سۆز و لە هزر و لە ناخی خۆیان دەکەن، رێز لە را و بۆچوون و سەرنج و رەخنە و لە هیواخۆشی و لە پێشنیارەکانیان دەگرن.. (جۆن دێوی) دەڵێ:"منداڵ ئەو خۆرەیە کە هەموو دەزگا پەروەردەییەکان بە دەوریدا دەسووڕێنەوە"
کەچی تا ئەمڕۆش هەندێ لە کادیرانی پەروەردە و مامۆستایانی وانەبێژ لە چوارچێوەی پەروەردەی کۆن و لە رێبازە کلاسیکییەکانی وانەوتنەوە دەرنەچوونە و، بە لاین□وە چەمکی وانەوتنەوە، دەبێ لە

بازنەی پرۆگرامی بەیاردراو دەرنەچێ.. بە پێوەرێکی سواویش فێرکردن و فێربوون هەڵدەسەنگێنن.. ئەم بڕوا و فەلسەفەیەش، وانەوتنەوە بچووک و بەرتەسک دەکاتەوە.. ئەم وانەبێژانە نابڕێدن و بەئاگان لەوەی کە ئەرکی پەروەردەی نوێ و پرۆگرامەکانی نوێی خوێندن، بنیاتنان و گەشەکردنی کەسایەتی قوتابیانە، لە رووی جەستەیی و دەروونی و هۆش و کۆمەڵایەتی و سۆزداری و نیشتمان پەروەرییەوە، تا ببن بە هاوڵاتییانی دڵسۆز و باش و سوودبەخش. بێگومان بە ئامانج گەلێکی هەستیار و گرنگی ئاوهاش، پێویستیمان بە گۆڕانکاری ریشەیی هەیە، گۆڕانکاری لە ڕەفتارەکانی قوتابیان، پێویستیمان بە کادیرانی پەروەردەیی بە[illegible]د هەیە، پێویستیشمان بە ئامادەکردنی مامۆستایانی وانەبێژی نوێخواز و فرەزان و شارەزای پەروەردەی نوێ و، شارەزای شێوازە تازەکانی فێرکردن و وانەوتنەوە هەیە.. ئەگینا پەیام و ئامانجەکانی پەروەردەی نوێ بەرجەستەنابن.

چالاکییەکانی قوتابخانە چین؟

تا ئێستا چەند پێناسەیەک بۆ چالاکییەکانی قوتابخانە کراون، کە لەیەکەوە نزیکن، وەک:

چالاکییەکانی قوتابخانە، بریتین لە پراکتیزەکردنی فێربوون، کە قوتابیان لە میانەیاندا دەتوانن هەموو توانا و بەهرە خۆفێرکردووەکانیان، بە شێوەیەکی دروست و ئاراستەیی، بە تاقیکردنەوە بە کاریان بهێنن، هەل بە قوتابیان دەڕەخسێنن، کە ئەو جۆرە چالاکییانە هەڵبژێرن، کە لەگەڵ توانا و خواست و ئارەزووەکانیاندا دەگونجێن.

پێناسەیەکی تر، چالاکییەکانی قوتابخانەکان، ئەو بەرنامە تەسەلەیە کە قوتابیان لەگەڵ بەرنامە و پرۆگرامی خوێندندا، بەشداری لێداشتنیدا دەکەن،، قوتابیانیش بە ئارەزووی خۆیان رووییان لێدەکەن، لە ڕێیانەوە ئامانجە دیاریکراوەکانی پەروەردە دێنەدی.

(فەرمانگەی زانیاری ئەمریکی) ش، بەم شێوەیە پێناسەی چالاکییەکانی قوتابخانە دەکا: "ئەو بەرنامانەن کە بەسەرپەرشتی و ئاراستەکردنی قوتابخانە جێبەجێ دەکرێن، ئەو بابەتانەیان لەخۆگرتووە کە پەیوەندییان بە ژیان و بە چالاکییە هەمەجۆرەکانی قوتابخانە و بە بابەتەکانی خوێندنەوە هەیە، یا بە لایەنی کۆمەڵایەتی و بە ژینگە و بە یانەکانی وەرزش و موزیک و شانۆوە هەیە، یا پەیوەندییان بە بابەتە چاپکراوەکانی قوتابخانەوە هەیە"

لە ئەمەدا، چالاکییەکانی قوتابخانە بوونە بە بەشێک لە پرۆگرامەکانی خوێندن، بوونە بە گیانێک لە دوو جەستەدا، بوونە بە

بەشێکی پەیوەست و گرنگ لە ژیانی قوتابیان دا.. پسپۆرانی بواری پەروەردەش پێیان وایە، کە ئەم چالاکییانە، کۆڵەکەیەکی گرنگن لە کۆڵەکەکانی فێرکردن و فێربوون و خوێندندا، لە بنیاتنانی کەسایەتی و بەهرە و شارەزاییەکانی قوتابیان.. بە شێوەیەکی ئەرێنی و دروستیش ئامادەیان دەکەن، تا تێکەڵ بە کۆمەڵگا ببن.
بێجگە لە زاراوەی(چالاکییەکانی قوتابخانە) چەند زاراوەیەکی کەش، بە هەمان مەبەست بەکاردەهێنرێن، وەکو:(چالاکییە پرۆگرامییە زیادەکان) و (چالاکییەکانی دەرەوەی پۆل)

ئامانجەکانی چالاکییەکانی قوتابخانە:

زۆرن ئەو ئامانج و مەبەست و سوودانەی، کە لە سایەی چالاکییە هەمەجۆرەکانی قوتابخانەدا دێنەدی، بە کورتی ئەمانەی خوارەوە بەشێکن لەو ئامانجە گرنگانە:
١ــ چالاکییەکانی قوتابخانە، یارمەتی و ئاراستەی قوتابیان دەکەن بە گەڕان و دۆزینەوە، بە دەرخستنی توانا و بەهرە و ئارەزوو و بیرۆکەکانیان، بە گەشەکردن و کارکردن بە پێشکەوتن و باشتربوون.
٢ــ هەل بۆ راهێنانی پراکتیکی دەڕەخسێنن، بۆ بە دەستهێنانی توانای تازەگەری و داهێنان و لە بەرگرتنەوە.
٣ــ بوار بە قوتابیان دەڕەخسێنن، بۆ ئەوەی چێژ و خۆشی لە کاتەکانی پشوودان و پەرژانیان وەربگرن و بە ئەنجامدانی کاری باش بیان قۆزنەوە.
٤ــ راهێنانی قوتابیان بە هەڵگرتنی بەرپرسێتی، بە بەرجەستەکردنی رووحی هاوکاری و راوێژکردن و یەکترقبووڵکرن و رێزگرتن لە را جیاوازەکانی هاوڕێکانیان.
٥ــ هێنانەدی هاوسەنگی لە نێوان پەروەردەی رووحی و جوانی دا، لە نێوان زانستی و رۆشنبیری دا.
٦ــ چالاکییەکانی قوتابخانە، هەندێ باری دەروونی نەرێنی چارەسەردەکەن کە دووچاری هەندێ لە قوتابیان دەبن، وەکو شەرمکردن، دوودڵی، گۆشەگیری، خەمناکی، ترس، بێوالاوازی، خۆپەرستی، دڵتەنگی، کەمدوویی، ...هتد.
٧ــ بە کۆمەڵایەتیکردنی قوتابیان و بەستنەوەیان بە ژیان و داب و نەریتی کۆمەڵەوە. پەیوەندی برایەتی و خوشکایەتی و هاوڕێتیش خۆشتر و بەهێزدەکەن.
٨ــ پەروەردەکردنی قوتابیان لەسەر بیرکردنەوە و داهێنان و نەخشەکێشان و پلان دانان و بەرنامەڕێژی و کارکردن و رێکخستن و دیاریکردنی ئەرکەکان و رۆڵ و بەرپرسێتی.

٩ـ راستکردنەوەی کۆمەڵێک هەڵە و هەڵسوکەوت و رەفتار و، ئاراستەی نەخوازراو.
١٠ـ بەدەستهێنانی تەندروستییەکی باشی جەستەیی و دەروونی.
١١ـ مەستبوونی قوتابیان بە پێویستییەکانیان و، بە حەز و ئارەزووەکانیان.
١٢ـ چالاکییەکانی قوتابخانە بەبەڕپشتی بنیاتنانی کەسایەتی قوتابیان، رایاندەهێنن بە سەرکردایەتیکردن و رابەری هاوڕێکانیان لە میانەی گروپ و لە لیژنە پێکهاتووەکاندا.
١٤ـ قوتابیان فێری ئەوە دەبن، کە چاکە و پیاوەتیان لەدەستبێ، فێری ئەوەش دەبن کە بەرژەوەندە گشتییەکان بخەنە سەرووی بەرژەوەندییە تایبەتییەکانی خۆیان، بڕواشیان بە هاوکاری و هەروەزی و بە ئەنجامدانی کاری بەکۆمەڵ دەبێت.
١٥ـ ئەو لێکوڵینەوە پراکتیکیانەی کە لەم بارەیەوە ئەنجامدراون، ئەوەیان سەلماندووە کە چالاکییەکانی قوتابخانە رۆڵێکی ئەرێنیان لەسەر فێرکردن و پەروەردەکردنی دروست و، لەسەر رەوشت و رەفتارەکانی منداڵان هەیە، ئاستی خوێندنیشیان باشتربووە.
١٦ـ قوتابیان لەسەر ئەوە رادێن کە خۆیان هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەکانیان بدەن.
١٧ـ هەست بە جوانی دەکەن و جوانیخواز دەبن لە هەموو چالاکییەکانی قوتابخانەدا.
١٨ـ لە پێناوی وەرگرتن و زیادکردنی زانستی و زانیاری گشتییان.. دەبنە ئاشنایانی کتێبخانە و بە هاوڕیانی کتێب و، خوێندنەوەیان لا شیرین دەبێ.
١٩ـ گەشبین و بڕوابەخۆ دەبن و متمانەیەکی زیاتریشیان بە تواناکانی خۆیان دەبێت.
٢٠ـ قوتابیان لە میانەی چالاکییەکانەوە، فێری بەخشین و وەرگرتن دەبن.
٢١ـ راهێنانی قوتابیان لەسەر بەرجەستەکردنی دیموکراتی و فرەڕایی لە ژیانیاندا.
٢٢ـ منداڵان لە رۆشنبیری یادکردنەوەوە، دەگۆڕێن بۆ رۆشنبیری داهێنان.
٢٣ـ لە میانەی چالاکییە هەمەچەشنەکانی قوتابخانەوە، گیانی ململانێ و پێشبڕکێ دروست و رەوشت و رووحی وەرزشی و قبوڵکرنی ئەنجامەکان لایان بەرجەستەدەبن.
٢٤ـ بە هۆی چالاکییەکانەوە، دیاردەی نەهاتن و دابڕان و وازهێنان لە خوێندن و لە
قوتابخانە کەمتر دەبنەوە.

٢٥ـ زۆر لە پیاوان و لە ئافرەتە هەڵکەوتووەکانی جیهان.. سەرەتای هەوڵ و تاقیکردنەوەکانیان، بە بەشداریکردنیان لە چالاکییەکانی قوتابخانە دەگەڕێنەوە.

جۆرەکانی چالاکییەکانی قوتابخانە:

جۆر و شێوەکانی چالاکییەکانی قوتابخانە چ بە کەمیی و چ بە تاک زۆر زۆرن، جگە لە چالاکیی ناسراو و باوەکان، ساڵ لە دوای ساڵ چۆست و چالاکی نوێ دێنە ریزبەندیی چالاکییەکانەوە، ئەم زۆری و هەمەچەشنییەیش لە پەروەردەی نوێ دا، بە دابینکردن و مەستکردنی خواست و ئارەزووو و پێویستییەکانی قوتابیان و جیاوازی تاک، گرنگییەکی زۆریان هەیە.. هەر چالاکییەکیش گروپێک لە قوتابیان بە سەرپەرشتی مامۆستای پسپۆر و شارەزای ئەو بوارە چالاکییەکانیان ئەنجامدەدەن.. زۆر بە کورتی و بە چڕی بە نموونە هێنانەوە و، ئاماژە پێدان، گرنگترین چالاکییەکانی قوتابخانە ـ ئەگەرچی هەر هەموویان گرنگن ـ بەم شێوەیە پۆلین کراون:

١ـ چالاکییە رۆشنبیرییەکان:

ئەم چالاکییانە، رادەیەکی لەباری زانیاری رۆشنبیری بە قوتابیانی ئارەزوومەندی ئەم بوارە دەبەخشن، توانای زمانەوانی و دەربڕین و گوزارشتکردنیان گەشەدەکات.. هانیشیان دەدات کە بە ئازایی رووبەڕووی جەماوەر ببنەوە.. گرنگترین گروپ و لیژنە و چالاکییەکانی بوارەکانی رۆشنبیریش لە قوتابخانەدا:

(گروپی کتێبخانەی قوتابخانە، گروپی وێنەگرتنی فۆتۆگرافی، گروپی کۆڕ و سمینار، گروپی پێشبڕکێی رۆشنبیری و ئەدەبی و بە خوێندنەوەی هۆنراوە و چیرۆک و پەخشان، گروپی رۆژنامە و گۆڤار و بڵاوکراوی سەر دیوار، گروپی گەشت و گوزار، گروپی بەڕێوەبردنی ئیستگەی رادیۆی قوتابخانە ـــ گەر ئیستگەی رادیۆیان هەبێ ـــ سەردانی کتێبخانەی گشتی، سەردانی مۆزەخانەی شار، پێشکەشکردنی شانۆگەری پەروەردەیی و زانیاری و خۆشی و کۆمیدی، پێشکەشکردنی سروودی کوردی لەکاتی ریزبوونی پێش دەستپێکردنی خوێندن، پێشکەشکردنی هۆنراوە و پەخشان لە لایەن قوتابیانەوە لە کاتی ریزبووندا، …هتد)

٢ـ چالاکییە وەرزشییەکان:

قوتابخانە لانکەی وەرزشە، چەندین وەرزشوان و پاڵەوانی ناسراوی وەرزشی لە رێی قوتابخانەوە پێگەیشتوون.. پەروەردەی وەرزشی لایەنێکی زۆر گرنگە لە چالاکییەکانی قوتابخانە، ئامانجی گەشەکردنی تەواوی قوتابیانە، تا ئەو ئاستەی کە ببن بە مرۆڤی لەش تەندروست

و، سوودبەخش و لەبووردە و بەوایان بەخۆیان هەبێت و، خۆڕاگربن و، ئەرکەکانیان بەدیبهێنن.. چالاکییە وەرزشییەکان قوتابیانی وەرزشوان لە گــرژی و لە هەڵچــوون و لە دڵتەنگــی و لە وزەی پەنگخــواردوو رزگــاردەکەن، لە رووی جەســتەیی و هۆش و دەروونەوە، بە شێــوەیەکی تەواو و هاوسەنگ قوتابیان پێدەگەیەنن، دەیانخەنە سەر ئەو بڕوا و درووشمەی کە (هۆشــی دروســت.. لە لەشــی دروســت دایە) مامۆســتای پەروەردەی وەرزشی سەرپەرشتی هەمو چالاکییە وەرزشییەکان دەکات.

گرنگترین گروپەکانی چالاکییە وەرزشییەکان ئەمانەن:

(گروپــی تیپە وەرزشییەکــان بە یارییەکــانی ــــ تۆپــی پێ، ســەبەتە، باسـکە، تۆپــی دەســت، تۆپــی ســەر مێــز، گروپــی بەشــداریکردن لە یارییەکانی نمایشی ساڵانەی گۆڕەپــان و مەیدان، گروپی دیدەوانی و خێوەتگا، یاری و پێشبرکەی نێوان پۆلەکان و قوتابخانەکان، گروپی سەما و هەڵکرنــی ئاهــای کوردســتان، گروپــی مەلەوانــی، گروپــی جیمناستیک،..هتد)

٣ـ چالاکییە زانیارییەکان:

چــالاکییە زانیارییەکــان، ئەو بــوارەیە کە هەل بە قوتابیــان دەڕەخسێنێ، تا بە کردار ئارەزووە و حەزەکانیان بەرجەستەبکەن، چەمکی بیرکردنەوەی زانیاریان لا قووڵتربێت.. بواری ئەوەشیان بە دەڕەخسێنن، کە لە رێی بەرنامە تیۆرییەکان و پراکتیکییەکانەوە توانــا و بەهــرەکانیان دەربخــەن.. گرنگترین بوارەکانیشیان:

(چالاکی کۆمپــوتەر، تــاقیکردنەوەی زانیــاری، گۆشی زانیــاری، بە ڤیدیۆ، پێشاندانی ژیانامەی زانایان، یا بابەتی زانیاری،…هتد)

٤ـ چالاکییە هونەرییەکان:

بریتیــن لە کۆمەڵێــک چالاکی و کــاری کرداری هــونەری لە نێــو قوتابخــانەدا، کە لە دیــدی قوتابیــانی بەهرەمەنــد خۆیــانەوە ئەو جوانییانەیــــان هەڵهێنجانــــــدوون و لە تــــــابلۆ و پەیکەرە هونەرییەکانیانــدا بەرجەســتەیان کــردوون.. ســوودیش لەو کەرەســتە خاوانە وەردەگرن کە لەژینگەکەیاندا هەن، چالاکییە هونەرییەکان گەشە بە هۆشیــاری هــونەری قوتابیــان دەکەن و، ئاســتی داهێنانیــان بەرزدەکەنەوە و، بە شارەزایی نوێی هونەری دەوڵەمەندیان دەکەن. ئەو کەســە بەهرەمەنــدانەش دەردەکەون کە خــاوەنی بەهــرەی هــونەریی جیاوازن. گرنگترین چالاکییە هونەرییەکانیش:

(کردنەوەی پێشانگای قوتابخانە، بەشداریکردن لە پێشانگای ساڵانەی بەڕێوەبەرێتی پەروەردەی شار، کاری دەستی، کاری چنین، کردنەوەی

پێشانگای تایبەتی، سازدانی پێشبڕکێی وێنەکێشانن، دیزاینسازی، ڕۆژی نمایشی کەل وپەلی فۆلکلۆری کوردی.. دانانی تیپی موزیک و سروود و گۆرانی کوردی، دانانی گروپی شانۆی قوتابخانە)

5ـ چالاکییە کۆمەڵایەتییەکان:

ئەو چالاکیانەن وا لە قوتابیان دەکەن، کە ئەرکە کۆمەڵایەتییەکانی سەرشانیان لە کۆمەڵدا بزانن، پەیوەندیی هاوڵاتییان گەشە دەکات، خۆشەویستی و هاوبەستەبوونیان بە گەل و نیشتمانەکەیان شیرینتر دەبن، خۆشەویستی و ڕێزی کار و کرێکاران لە دڵیان دەڕوێن.. ڕەفتارە کۆمەڵایەتییەکان بە دروستی گەشەدەکەن، فێری ڕاستگۆیی و دڵسۆزی دەبن، روحی خوشکایەتی و برایەتی و هاوڕێتی لە لایان شیرینتردەبن. چالاکییە کۆمەڵایەتییان لە کۆمەڵدا زۆرن، کرنگترینیان:
(سازدانی فێستیڤاڵی خۆشی، دانانی تیپی هەڵپەڕکێی قوتابخانە، بەهێزکردنی پەیوەندی نێوان ماڵ و قوتابخانە، ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی ڕۆژی جەژنی نەورۆز، ئاهەنگێڕان و سازدانی چالاکی لە ڕۆژی جیهانی منداڵان، ئاهەنگێڕان لە ڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، بەرزڕاگرتنی ڕۆژی هەڵکردنی ئاڵای کوردستان، یادکردنەوەی ڕۆژی ڕاپەڕین لە باشووری کوردستان، بەرزڕاگرتنی ڕۆژی شەهیدانی کوردستان، لەبەرکردنی جلی کوردی لە ڕۆژی جل و بەرگی کوردی دا، گرنگیدان بە ڕۆژی کتێبی منداڵان، یادکردنەوەی مەرگەساتی هەڵەبجە و، ڕۆژی کۆمەڵکوژی و ژینۆسایدی کورد ـ ئەنفال، ڕێکخستنی ئاهەنگی ساڵانەی کۆتایی قوتابخانە،...هتد)
لە کۆتاییدا، ئەو چالاکیانە و چەندین چالاکی تر هەن، هەروەها مامۆستایان و قوتابیان دەتوانن چالاکی نوێ دابهێنن.. چالاکییەکانی قوتابخانەش، تێکهەڵکێشن و پەیوەندییان بە یەکترییەوە هەیە، هاوئامانج و تەواکەری یەکترین.. ماوە ئەوەش بڵێین، پێویستە لە سەرەتای ساڵی خوێندنەوە گروپ و لیژنەی چالاکییەکان دابنرێن، تا پێشوەخت بەرنامە بۆ کار و بۆ چالاکییەکانی قوتابخانەکەیان دابڕێژن.. ئەنجامدانی ئەو چالاکیانەی قوتابخانە، بە دڵسۆزی و هاوکارییەکی تەواوی نێوان مامۆستایان و قوتابیان دێنەدی.

ڕێزا شوان
نەرویج: (٣٠ی/ یونی/٢٠١٧)

پرۆژیەکی دیکە لە منداڵانی کەمپ

مەنسوور جیهاني — پرۆژیەکی دیکە لە منداڵانی کەمپەکانی ئاوارەکانی سووریا و عێراق لە لایەن کۆمپانیای “مژ فیلم” بە بەرهەمهێنانی “بەهمەن قوبادی” ساز دەکرێت.
دوای سەرکەوتنی فیلمی دیکۆمێنتاری “ژیان لە سەر سنوور” و بەشداریی لە فیستیڤاڵە جۆراوجۆر و گرینگە جیهانییەکاندا، لەوانە: “بەرڵینالە” و هەروەها نمایش لە وڵاتانی جیهان، کۆمپانیای سینەمایی “مژ فیلم” بە بەرهەمهێنانی “بەهمەن قوبادی” بڕیاروایە فیلمێکی دیکۆمێنتاری دیکە لە قەوارەی ٤ بەشدا لە دەرهێنانی منداڵانی توشبووی شەڕ بەرهەمبێنێت کە لە کەمپەکانی ئاوارەکانی سووریا و عێراق ژیان بەسەردەبەن.

بە مەبەستی ئامادەکردنی ئەم منداڵانە لە بواریی سازکردنی فیلمە دیکۆمێنتارییەکاندا، چەندین ژووری وانە گوتنەوە لە کەمپەکانی سووریا و عێراق دامەزراوە کە تیایدا لە لایەن راوێژکارانی بەتوانای سینەماییەوە، راهێنانی پێویست بۆ بەرەوپێشبردنی سازکردنی ئەم فیلمانە بە منداڵەکان ئاراستە دەکرێت.

ریزی مردووەکان هەڵگری من نییە... سوهەیلا مەیهەمی

با دیوار،
مێشکی بونبەست و
کڵۆم کەلاکی بنوێنێ،

با زیرەڤان،

شەوەکانی دڵخۆش بە سنوور،

دیکتاتورییەتی کاتەکان
دیکتەی دار بنوێنێتە سەر ساوای سپێدەدا ،

تۆ بە دەنگی هەناسە،
بە ڕەنگی خوێن،
داخزە بە دەمارەکانمدا......

زەوی پێوەبە لە مەنگی خۆیا
یا ئاسمان،
کە من چ یاخییانە ژنێتیم، دەژییم
لە قەندیلی پیاوەتیتدا

دەنووسێمە بێکەسترین شیعر،
بە نامۆیی کۆڵاندا،
ئەرخەوانێکی ئاشنام،

گەیشتنمان چ پەرتەوازەیە،
خاو گالیسکەی خەێاڵە...

ریزی مردووەکان هەڵگری من نییە،
کافەیەک پڕ لە “کافکا “م
نۆشیوە،

لێگەڕێ،
لە گەڵاڵە، بەتاڵییەکانی ئەم گۆڕستانە......
بە سێ/بەری هاوتەریبی،
من هیچ دەچم...

سنە
سوهەیلا مەیهەمی
لەژمارە(٩٣٨)ی هەفتەنامەی سیروان، لاپەڕەی (١١) ل□ سنە
بڵا وکراوەتەوە

‎بۆ کچە یەزیدیەکە … ‎سمکۆ

‎ئەی ئە و خۆرەی ئاوا بویت و
‎ڕێی هەلهاتنەوەت لێ گیرا
‎نەك تەنها كوردستان
‎خودات لە خەونی ئەبەدی و
‎ویژدانت لە گۆڕ دەرهێنا
‎ پەپوولەی پڕ خەونی شیللەیت
‎لە نێو پەڕەی تۆزاوی قورئانێكدا
‎لە خاچ درا
‎بە پێی یاسای موبارەكیان
‎تۆ سەبایای
‎ڕق و كینەی دوو قەرنیان
‎لە پرچ و جەستەی تۆ دەرهێنا
‎ئەی خۆری قژ هەلپروسكاو
‎بڕۆو ئاوڕمەدەرەوە
‎ بۆ هەسارەیەكی دی بگەڕێ
‎لەوێ هەڵبێ
‎هەسارەیەک ك□ تا ئیستا
‎دەستی خودای نەگەشتبێ
‎لەوی بژی لەوی بنوو
‎لەوێ وانەی عەشق بڵیرەوە
‎ باسی جهەنمی زەوی
‎بۆ گشت مەخلوقەكانی بگێڕەوە.